

Kálvin János

Magyarázat Zakariás könyvéhez

Tartalomjegyzék

Az angol fordító előszava.....	7
Kálvin előszava Zakariás könyvéhez	11
1. fejezet	12
Százharmincnegyedik előadás.....	12
Zakariás 1:1-3.....	12
Zakariás 1:4	16
Ima.....	17
Százharmincötödik előadás	18
Zakariás 1:5-6.....	18
Zakariás 1:7-11.....	20
Ima.....	24
Százharminchatodik előadás	25
Zakariás 1:12	25
Zakariás 1:13	27
Zakariás 1:14	27
Zakariás 1:15	28
Zakariás 1:16	30
Zakariás 1:17	31
Ima.....	31
Százharminchetedik előadás.....	32
Zakariás 1:18-21.....	33
2. fejezet	37
Zakariás 2:1-4.....	37
Zakariás 2:5	39
Ima.....	39
Százharmincnyolcadik előadás	40
Zakariás 2:6	40
Zakariás 2:7	41
Zakariás 2:8	42
Zakariás 2:9	44
Zakariás 2:10	45
Ima.....	46
Százharminckilencedik előadás.....	47
Zakariás 2:11	47
Zakariás 2:12	47
Zakariás 2:13	48
3. fejezet	50
Zakariás 3:1-2.....	50
Zakariás 3:3-4.....	52
Ima.....	54
Száznegyvenedik előadás.....	55
Zakariás 3:5	55
Zakariás 3:6-7.....	56
Zakariás 3:8	59
Zakariás 3:9	61
Ima.....	62

Száznegyvenegyedik előadás	63
Zakariás 3:10	63
4. fejezet	64
Zakariás 4:1-6.....	64
Ima.....	68
Száznegyvenkettedik előadás	69
Zakariás 4:7	69
Zakariás 4:8-9.....	70
Zakariás 4:10	71
Zakariás 4:11-14.....	73
Ima.....	76
5. fejezet	77
Száznegyvenharmadik előadás.....	77
Zakariás 5:1-4.....	77
Zakariás 5:5-8.....	80
Zakariás 5:9-11.....	83
Ima.....	84
6. fejezet	85
Száznegyvennegyedik előadás	85
Zakariás 6:1-3.....	85
Zakariás 6:4-5.....	88
Zakariás 6:6-7.....	89
Zakariás 6:8	90
Ima.....	91
Száznegyvenötödik előadás.....	92
Zakariás 6:9-11.....	92
Zakariás 6:12-13.....	94
Zakariás 6:14	96
Zakariás 6:15	97
Ima.....	98
7. fejezet	99
Száznegyvenhatodik előadás.....	99
Zakariás 7:1-3.....	99
Zakariás 7:4-9.....	103
Ima.....	105
Száznegyvenhetedik előadás	107
Zakariás 7:10	108
Zakariás 7:11-12.....	108
Zakariás 7:13	111
Zakariás 7:14	112
Ima.....	113
8. fejezet	114
Száznegyvennyolcadik előadás	114
Zakariás 8:1-2.....	114
Zakariás 8:3	115
Zakariás 8:4	117
Zakariás 8:5	117
Zakariás 8:6	118
Zakariás 8:7-8.....	119
Ima.....	121

Száznegyvenkilencedik előadás	122
Zakariás 8:9-11.....	122
Zakariás 8:12	126
Zakariás 8:13	127
Ima.....	128
Százötvenedik előadás.....	129
Zakariás 8:14-15.....	129
Zakariás 8:16-17.....	130
Zakariás 8:18-19.....	132
Ima.....	134
Százötvenegyedik előadás.....	135
Zakariás 8:20-22.....	135
Zakariás 8:23	138
9. fejezet	140
Zakariás 9:1	140
Ima.....	142
Százötvenkettedik előadás.....	143
Zakariás 9:2-4.....	143
Zakariás 9:5	145
Zakariás 9:6	146
Zakariás 9:7	147
Zakariás 9:8	148
Ima.....	150
Százötvenharmadik előadás	151
Zakariás 9:9	151
Zakariás 9:10	154
Zakariás 9:11	155
Zakariás 9:12	157
Ima.....	158
Százötvennegyedik előadás.....	159
Zakariás 9:13	159
Zakariás 9:14	160
Zakariás 9:15	162
Zakariás 9:16	163
Zakariás 9:17	165
Ima.....	166
10. fejezet	167
Százötvenötödik előadás	167
Zakariás 10:1	167
Zakariás 10:2	168
Zakariás 10:3	170
Zakariás 10:4	171
Zakariás 10:5	172
Ima.....	173
Százötvenhatodik előadás	174
Zakariás 10:6.....	174
Zakariás 10:7	175
Zakariás 10:8	177
Zakariás 10:9	178
Zakariás 10:10.....	179

Zakariás 10:11	180
Zakariás 10:12	181
Ima	181
11. fejezet	182
Százötvenhetedik előadás	182
Zakariás 11:1-3	182
Zakariás 11:4-6	184
Zakariás 11:7	187
Ima	189
Százötvennyolcadik előadás	190
Zakariás 11:8	190
Zakariás 11:9	191
Zakariás 11:10-11	192
Zakariás 11:12-13	194
Ima	196
Százötvenkilencedik előadás	198
Zakariás 11:14	198
Zakariás 11:15-16	199
Zakariás 11:17	202
Ima	204
12. fejezet	205
Százhatvanadik előadás	205
Zakariás 12:1	205
Zakariás 12:2	207
Zakariás 12:3	208
Zakariás 12:4	209
Zakariás 12:5	210
Zakariás 12:6	211
Ima	212
Százhatvanegyedik előadás	213
Zakariás 12:7	213
Zakariás 12:8	214
Zakariás 12:9	216
Zakariás 12:10	217
Ima	219
Százhatvankettedik előadás	220
Zakariás 12:11	222
Zakariás 12:12-14	223
13. fejezet	226
Zakariás 13:1	226
Ima	227
Százhatvanharmadik előadás	229
Zakariás 13:2	229
Zakariás 13:3	231
Zakariás 13:4	233
Zakariás 13:5	235
Ima	236
Százhatvannegyedik előadás	237
Zakariás 13:6	237
Zakariás 13:7	238

Zakariás 13:8	240
Zakariás 13:9	241
Ima	243
14. fejezet	244
Százhatvanötödik előadás	244
Zakariás 14:1-2	244
Zakariás 14:3	246
Zakariás 14:4	247
Zakariás 14:5	248
Zakariás 14:6-7	250
Ima	251
Százhatvanhatodik előadás	252
Zakariás 14:8	254
Zakariás 14:9	255
Zakariás 14:10	258
Ima	259
Százhatvanhetedik előadás	260
Zakariás 14:11	260
Zakariás 14:12	260
Zakariás 14:13	262
Zakariás 14:14	264
Zakariás 14:15	265
Zakariás 14:16	265
Ima	266
Százhatvannyolcadik előadás	267
Zakariás 14:17-18	267
Zakariás 14:19	269
Zakariás 14:20	270
Zakariás 14:21	272
Ima	274

Az angol fordító előszava

Ez a kötet az utolsó Kálvinnak a tizenkét kispófeta könyveihez írott kommentárjai közül – olyan munka ez, ami, ha rajta kívül semmit sem írt volna, akkor is ismertté tette volna őt megbízható, világos és gyakorlati igemagyarázóként. Idővel, ahogyan ezt a kommentárt olvassák, nagy érdemeit kétségtelenül kellőképpen elismerik majd. A fordító bizonyosságot tesz arról, hogy mielőtt olvasta volna Kálvinnak a kispófétákról írott kommentárjait, ez volt a számára az egyik legkevésbé érdekes és legkevésbé tanulságos része az Ószövetségnek, most azonban a legérdekesebbnek találja. A gyakorlatban mutat be főleg két dolgot, melyet nagyon is ismernünk kell – kicsoda Isten és kicsoda az ember. Nyilvánvaló tényeket tár elénk, melyek bizonyítják Isten csodálatos kegyelmét és türelmét, de az ember bámulatos hajlandóságát is a babonaságra, s állhatatosságát, mellyel kitart ezen az úton a helyreállítását szolgáló minden erőteljes eszköz bevetésének ellenére. Zakariás két hónappal Aggeust követően kezdett prófétálni, amint az kiderül, ha összevetjük az Agg1:15-öt a Zak1:1-gyel. Ezsdrás úgy említi őket, mint két, a templom újjáépítésére buzdító prófétát (Ezsdr5:1, 6:14).

Zakariás könyvének nagy része Lowth szerint prózában íródott, de hozzáteszi: „egyes részei a próféciája vége felé, Zakariás 9, 10, és a 11 eleje) költőiek és nagyon ékesek, emellett kellően világosak, még ha az a próféta írta is, aki talán a leghomályosabb”.¹ Jeromos bizonyágtétele erről a homályosságról ugyanez, ő azt mondja, hogy ez „a leghomályosabb és a leghosszabb a kispóféták között”. Marckius elismeri a nyelvezetének fenséges eleganciáját s azt mondja, hogy „rejtélyes jelképei alkalmasan egybevezethetők Ámós, Ezékiel, Dániel és János, az újszövetségi próféta jelképeivel”. „A prózája”, Henderson szerint, „a leginkább Ezékiélre hasonlít: terjengős, egységes, és ismételtető. Profetikus költészete rendelkezik a korábbi prófétáknál megtalálható emelkedettség és méltóság nagy részével, akiknek az írásaival látszólag ismerős”.

A könyvnek négy része van: az első egy rövid üzenet a zsidóknak, Zak1:1-6. A második tartalmazza az első hat fejezet maradékát, mely egy nyolc látomásból álló, egyetlen éjszakára korlátozódó sorozatot, mely az első üzenet után adatott meg a prófétának. A harmadik két fejezetből áll, a hetedikből és a nyolcadikból, a negyedik pedig az utolsó hat fejezetet tartalmazza.

Kálvin kora óta vita támadt ezt az utolsó részt illetően, amit Mede kezdeményezett. Különösen a Máté 27:9-10-re hivatkozva, ahol Jeremiás, és nem Zakariás van megemlítve, Mede óta sokan, például Hammond, Newcome és néhány német hittudós arra a nézetre jutottak, hogy ezek a fejezetek valamiképpen rossz helyre kerültek, mert Jeremiás könyvéhez tartoznak. Ezt erőteljesen ellenzi Blayney és mások, akik Scottal, Adam Clarkkal és Hendersonnal úgy vélik: ennek a feltételezésnek nincs meg a kellő alapja, s aki különböző okokból úgy véli, hogy Máté evangéliumában elírás történt.² „Azt állítják”, mondja Blayney,

¹ Sunt aliqua sub ejus Vaticanii finem (vide cap. 9, 10. et init. 11.) et poetica et valde ornata, et, ut in Vate omnium fortasse obscurissimo, satis perspicua. — *Proel.* 21.

² Ágoston megemlíti, hogy az ő korában egyes kéziratokból kimaradt a Ιερεμιου név. S kimaradt a 33-as és a 157-es, valamint a szír kéziratokból is, mely utóbbi az összes között a legrégebb... A görög és a 22-es kéziratban a Ζαχαριου szerepel, valamint Philoxenus szír változatának margóján, és a Bengel által idézett arab nyelvű kéziratban is. Origenész és Eusebius ezt az olvasatot támogatták. Nagyon valószínűnek tartom, hogy Máté az egyik nevet sem szűrta be, hanem a hanem a héber evangéliumában a בִּיד הַנְּבִיא, a *prófeta által* kifejezést szerepeltette, például az 1:22, 2:5, 15, 13:35, 21:4, 27:35 igeversekben. A görög fordítója pedig, eltévesztvén a 7 betűt a בִּיד szóban, 7 betűt olvasott, így a szó is בִּיר lett, amit a szóösszevonásnak feltételezett, majd ezt fordította a δια Ιερεμιου του προφητου kifejezéssel. S ez az olvasat került bele az első görög kéziratokba, számot adván ezzel az egyetemes elterjedéséről. Más feltételezés szerint valamelyik korai másoló írt Ζιριου-t a Ιριου helyett. — *Henderson.* Hengstenberg elképzelése, mely Grotius egy célzásából származik, szintén túl elmés és

„hogy szent Máté evangélista a Mt27:9-ben a Zak11:13-ban található szakaszt idézi, de nem Zakariás, hanem Jeremiás által mondottként. Ez azonban nem valószínű. De vajon sokkal valószínűbb, hogy a Ιερεμου szót elírta Máté evangéliumának valamelyik, nem a zsidó egyházból való fordítója, aki a kánont állította össze, melynek maga Zakariás könyve is az egyik része, de aki oly tudatlan lett volna ezeknek a szakaszoknak az igazi szerzőjét illetően, hogy rossz név alatt említi őket? Azt hiszem nem, és senki nem állította, hogy ezek a szakaszok az Ószövetség bármely másolatában máshol lennének, mint ahol most vannak. Az Újszövetségben azonban nem a hozzáértés hiánya miatt hagyták ki a Ιερεμου szót”. Más, Mede és mások által hangoztatott érveket mind Blayney, mind Henderson sikerrel cáfoltak.

Az első az, hogy sok, ezekben a fejezetekben említett dolog nem illik Zakariás korához. A második, hogy a templom és a nemzet megsemmisülésére vonatkozó, a Zakariás 11-ben szereplő prófécia nem felel meg Zakariás küldetése céljának, ami nem volt más, mint a népet a templom építésére buzdítani. A harmadik pedig, hogy ezeknek a fejezeteknek a stílusa különbözik az előzőekétől. Ezekről az okokról, főleg az utóbbi kettőről könnyen számot lehet adni azzal a feltevessel, hogy a korábbi részeket Zakariás fiatalon írta (Zak2:4), ezeket viszont idősebb korban. Blayney pedig úgy véli, hogy ő az a Zakariás, akit a Megváltónk a Mt23:35-ben említ, és akit a zsidók mészároltak le az idős korban mondott próféciai miatt.³

Az ószövetségi próféták közül az utolsó, ahogyan azt mindenki elismeri, Malakiás volt. Arról, hogy kicsoda és micsoda volt ő, semmit sem tudunk. Egyesek azt feltételezik, hogy Ezdrás más néven, vagy a hivatalának megnevezésével, mert Malakiás hírnököt jelent. A legtöbben azonban úgy vélik, hogy majdnem egy évszázaddal Aggeust és Zakariást követően élt. Usher i. e. 416-ra, míg Blair i. e. 436-ra teszi őt. Bizonyosnak tűnik a Mal3:10-ből, hogy a kora a templom felépítése utáni időkre esik. A legvalószínűbb, hogy Nehémiás kortársa volt, különösen annak második hazatérése után Perzsiából, mivel ugyanazokat a dolgokat ítélik el mindketten – az idegenekkel kötött házasságokat, és a tizedfizetés elhanyagolását. A zsidók a próféták pecsétjének (חותם) szokták őt nevezni.

Lowth megjegyzi, hogy Malakiás „közepes stílusban írt, olyanban, mely bizonyítani látszik, hogy a héber költészet leromlott a babiloni fogság óta, s most pedig idősödve a szenilitás felé hajlik”.⁴ Henderson azonban magasztosabb hangnemben beszél: „Figyelembe véve a késői kort, melyben élt, Malakiás nyelvezete tiszta, s a stílusában nagyon sok a közös a régi prófétákkal, de inkább az elevensége, semmint a ritmusa, vagy a kiválósága teszi különbözővé”.

Kálvin kommentárjának érdekes jellege semmilyen mértékben sem kisebbedett meg ebben a kötetben, hanem épp ellenkezőleg, fokozódott egyes, korábban tárgyalt témákon keresztül. Ugyanazok a gondolatok néha kétségtelenül előfordulnak, de a különféle kapcsolataik mindig jelentenek némi változatosságot. A kommentátor követi a szövegét, s nagyon ritkán tér el attól, amit az szigorúan megkövetel. Az alkalmazása pedig a jelen körülményekre általánosan természetes és nyilvánvaló, és a legnagyobb részben néhány mondatra korlátozódik, így az olvasó figyelme nem kalandozik el a magyarázott igeszakasztól. A fő cél szemléltetést mindvégig Isten Ígétének a magyarázata, valamint annak életszabályként és a reménységeink támogatásaként történő alkalmazása. A kíváncsi olvasó, aki kedveli az újdonságokat, és beleszeretett a spekulatív és hóbortos fogalmakba, vagy

kifinomult. Ő úgy véli, hogy Máté szándékosan tulajdonítja a szavakat Jeremiásnak annak kimutatása végett, hogy Zakariás jövődöleése csak a Jeremiás által a könyve 18. és 19. fejezetében előre megmondottak megismétlése volt. Ezzel arra céloz, hogy hasonló ítélet következik utána. Ez a fajta gondolkodás azonban túl nehezen érthető és mesterkélt ahhoz, semhogy elfogadható legyen.

³ Ezt a feltételezést az látszik megerősíteni, hogy ebben az esetben az Ő kora előtti első, és utolsó mártírt említi.

⁴ Prophetarum ultimus Malachius medio quodam dicendi genere utitur, atque ejusmodi plane, quod arguere videatur poesin Hebraeam inde a cap-tivitate Babylonica deflorescentem, et inclinata jam aetate in senium quodammodo vergentem. — *Proel*, 21.

akinek a száraz kritika a kedvence, nem talál majd Kálvinban sok örömteli dolgot. Akik viszont kedvelik az isteni igazság ízét, akik igyekeznek megérteni az olvasottakat, és vágnak arra, hogy „az Íge tiszta tejével” táplálkozzanak, a felülről jövő áldáson át bőséges jutalomban részesülnek a megjegyzéseinek figyelmes olvasásáért. Ezt nem pusztán következményként mondjuk a kommentár tartalmának jellegéből kiindulva, hanem személyes tapasztalatból is. A bizonyosság, melyet a fordító tehet, hasonlít Horne püspök bizonyosságához, aki mikor befejezte a zsoltárokhoz fűzött kommentárjait, az a munka oly sok élvezetet és örömet okozott neki, hogy a befejezése egyformán szomorította el és örvendeztette meg. Az időszak ugyanis, amit Kálvin fordításával töltött, élete legvidámabb időszakának bizonyult. Ami a kötethez csatolt indexet illeti, a legfontosabb, amit elmondhatunk róla, hogy a témához illő, és hasznosabb annál, amilyennek az átlagos olvasó vélheti. Maga a végigolvasása is nem csekély információmennyiséget szolgáltat. Az ezekben a kötetekben tárgyalt témák nagyon változatosak, így majdnem mindennel találkozunk bennünk a teológia széles területéről – valóban nem részletesen tárgyalva, de röviden érintve és magyarázva a dolgot.

Az index hasznosságának szemléltetése végett vegyük a *hit* szót: majdnem minden ehhez kapcsolódó dolgot megemlít és utal rá. Vagy vegyük a *hűséges (Fideles)* szót, amit néhány munkatársam *hívőknek* fordított, néhány esetben talán helyesebben is, s aligha fog hiányozni bármi, ami az Isten népének jellemére, lelkületére, életére és próbáira vonatkozik. Ha tudni akarjuk, micsoda a pápaság, akkor amit a *pápisták* szó alatt találunk, az feltárja a rendszer majdnem egész jellegét. S utalván a magyarázatra, minden fő jellemvonása világosan megmutatkozik majd a zsidók babonáiban és bálványimádásában. A tévelygések valódi jellemzői minden korban ugyanazok, csak némiképp módosulnak a körülményeknek megfelelően, de a felvilágosult olvasó a pápaságot ugyanolyan világosan megláthatja az ókori zsidók történetében, mint a sajátjában. Ezt természetesen nem képes megtenni a lelkileg vak és becsapott. A hasonlóság azonban nem kevés esetben mégis annyira látványos és kézzelfogható, ami lehetetlenné teszi, hogy ne lássa mindenki, hacsak nem ténylegesen vak, és az ítélőképessége teljesen megromlott. Sok igemagyarázó élt Kálvin előtt és utána is, de kétséges, hogy közülük bárkiben megvolt-e ez az összetett kiválóság, amellyel egyrészt oly világos tud lenni, hogy a közönséges olvasó is megérti, ugyanakkor olyan alapos is, hogy érdekes és tanulságos még a legképzettebbek számára is. Ezért a kommentárjai ebben a vonatkozásban bizonyos mértékig megtartják az általa magyarázott könyv jellegét. Az elődeihez viszonyított eme kiemelkedő mivoltáról látványos bizonyosságot tett Arminius, aki mivel néhány nem éppen csekély jelentőségű kérdésben különbözött tőle, tekinthető tárgyilagos tanúnak. A szavai figyelemreméltók: „Ami pedig a Szentírás olvasását illeti, én nagyon ajánlom nektek Kálvin kommentárjainak olvasását, akik jobban magasztalok, mint tette Helmichius, mert úgy vélem, ő páratlan a Szentírás magyarázatában, s a kommentárjai értékesebbek, mint az egyházatyák által ránk hagyott egész könyvtár. Ezért elismerem, hogy benne még a próféta lelke is felülmúlja a legtöbbünket, sőt mindenkit.”⁵

Ami az utána következő kommentátorokat illeti, a területen az utóbbi években munkálkodó szerzőkhöz viszonyított érdemei itt sem becsülhetők túl nagyra. A külföldi hittudósokat nem is említve, a hazaiak közül említhetjük, Henry, Lowth, Doddridge, Scott és Adam Clarke nevét. Egyikük sem tekinthető azonban minden vonatkozásban egyenrangúnak Kálvinnal, mint igemagyarázóval. Egyesek közülük felülmúlják őt kritikusként, mások a gyakorlati következtetések terén, ő azonban mindegyiküket felülmúlja az adott igeszakasz fő mondanivalója szemléltetésében a lelkülete mondhatni megragadásával, és abbéli képességével, hogy mindössze néhány szóval képes olt belevésni az ember elméjébe annak

⁵ Post Scripturae lectionem, quam vehementer inculco, ad Calvini Commentarios legendos adhortor, quem laudibus majoribus extollo quam ipse Helmichius; dico enim incomparabilem esse in interpretatione Scripturae, et majoris faciendos ipsius Commentarios, quam quicquid Patrum Biblio-theca nobis tradit; adeo ut et spiritum aliquem prophetiae eximium illi prae aliis plerisque, imo et omnibus, concedam. Lásd *Kálvin érdemei*, 51. oldal

mind a jelentését, mind a gyakorlati tanítását. A kommentár soha nem tér el a szövegtől, soha nem foglalja el mondhatni a maga helyét, de maga a megmagyarázott és szemléltetett szöveg megmarad szilárdan az elmébe vésődve.

Thrussington, 1849. július

Kálvin előszava Zakariás könyvéhez

Zakariás könyve következik. Ő segítőtársa és kollégája volt Aggeusnak és Malakiásnak, amint az hamarosan kiderül. Ezt a három prófétát Isten nagyjából egy időben küldte, hogy támogathassák egymást, s így közös egyetértéssel, egy szájjal hirdethessék azt, amit Isten bízott rájuk. Valóban nagy szolgálat volt, hogy többen hallották a bizonyosságukat: a próféciáik így nagyobb tekintélyre tettek szert, s ez szükséges is volt, mert a népnek különféle és fájdalmas megpróbáltatásokkal kellett szembenézni. A Sátán máris nagy ellenállást támasztott velük szemben, de még nagyobb gonoszságok várták hamarosan rájuk. Ezért volt szükséges bátorítani őket megannyi bizonyossággal, nehogy kétségbe essenek.

A próféta azonban különösen azt tartotta szem előtt, hogy emlékeztesse a zsidókat, miért bánt Isten az atyáikkal oly keményen, továbbá hogy megelevenítse őket e reménységgel, már ha valóban megtérnek, és felemelik elméiket a valódi és teljes szabadulás reménységével. Egyben súlyosan meg is feddi őket, meg sok tisztogatásra volt szükségük, ugyanis tovább éltek a mocskukban. Jóllehet a száműzetésük emlékének vissza kellett volna őket fogni, és rá kellett volna venni az Istenfélelemre és az Iránta való engedelmességre, mégis, szemlátomást másképp mentek a dolgok, s ez majd teljesebben is megmutatkozik, amint haladunk előre. Nem voltak tudatában annak, hogy a bűneikért kapták a büntetést, s olyan biztonságban érezték magukat, hogy alig volt közöttük istenfélelem, vagy bármiféle vallás. Szükséges volt tehát a súlyos és éles feddéseket egyesíteni a kegyesség ígéreteivel, hogy ezzel felkészülhessenek Krisztus fogadására. Ez az egésznek a lényege.⁶ Most térjünk rá az Ígéretekre.

⁶ Kivonat az *Assembly's Annotations*-ból kissé megváltoztatva:

Prófétál Dárius	
2. esztendejében	A 8. hónapban, az 1:1-6 versekben, A 11. hónap 24. napján, az 1:7 – 7 fejezetekben
4. esztendejében	A 9. hónap 4. napján, a 7. fejezettől a végéig

Beszél						
Részben példázatokban				Nyíltan szólva az állapotukról		
Szónokol		Int		Jelen	Jövő	
Általánosan az egész népnek, 1. és 2. fejezet	Konkréten Jósuának, 3. fejezet, és Zorobábelnek, 4. fejezet	A hamis prófétákat illetően, 5. fejezet	Vigasztaló, Krisztusra vonatkozó, 6. fejezet	A böjttel kapcsolatos kérdésekre válaszolva, 7-8. fejezetek	Krisztus alatt: Megtestesülés 9-10. fejezetek, Megfeszített 11-13. fejezetek	Krisztus után: 14. fejezet

1. fejezet

Százharmincnegyedik előadás⁷

Zakariás 1:1-3

1. Dárius második esztendejében, a nyolczadik hónapban Isten beszéde eljutott Zakariášhoz,⁸ a Berekiás fiához, a ki Iddó próféta fia, mondván:

2. Igen megharagudott az Úr a ti atyáitokra.

3. Mondjad azért nékik: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Térjetek hozzám, szól a Seregeknek Ura, és hozzátok térek, mond a Seregeknek Ura.

Mense octavo,⁹ anno secundo Darii, fuit sermo Iehovae ad Zachariam, filium Barachiae, filii Addo (Iddo, ad verbum) prophetae, (vel, prophetam,)¹⁰ dicendo,

Iratus est Iehova erga patres vestros ira.

Dices igitur ad eos, Sic dicit Iehova exercituum, Revertimini ad me, dicit Iehova exercituum; et revertar ad vos, dicit Iehova exercituum.

Itt megtudjuk, amit már említettünk – Aggeust és Zakariást Isten összekötötte, hogy megerősíthessék egymás tanítását, mert makacs nemzetséggel volt dolguk. Emellett a népnek kemény és fáradságos próbákat kellett kiállni, ezért a szokásos bizonyságoknál többre volt szükségük támogatás végett. Aggeus a *hatodik* hónapban kezdte ellátni a hivatalát, Zakariás pedig kisvártatva, a *nyolcadik* hónapban követte őt ugyanabban az évben. Már megmutattuk, ki volt az itt említett Dárius. Bár egyes igemagyarázók vitatják, mégis biztos és vitathatatlan bizonyítékok támasztják alá, hogy ő volt Hüsztaszpész fia. Majd még beszélünk erről a Dáriusról, mikor jobb alkalom kínálkozik rá: most futólag csak ennyit akartam mondani.

Isten beszéde eljutott Zakariášhoz. Már mondtuk, hogy Isten beszéde két módon jut el az emberekhez. Isten mindenkihez szól, a legkisebbtől a legnagyobbig, de a beszédét a prófétáihoz küldi elsősorban, akikre a tanítás hivatalát bízta. Isten beszéde tehát eljut a magánszemélyekhez, valamint a tanítókhoz, akik nyilvános szerepet játszanak, s Isten magyarázóivá, vagy hírnökeivé válnak. Így jutott el Isten beszéde Zakariášhoz: nem azért, hogy magában tartsa, amit Isten mondott neki, hanem hogy az igazsága hűséges terjesztője lehessen.

Zakariást illetően azok tévednek, akik Jójada fiának tekintik őt, őket maga Krisztus cáfolja meg (Mt23:35). Zakariášról valóban azt olvassuk, hogy a templom és az oltár között gyilkolták meg, s Barakiás fiának mondatik,¹¹ de az évek összeszámolása könnyen bizonyítja azok hibáját, akik ugyanannak a Zakariášnak gondolják őt. Az előbbit, akit a szent történelem Jójada fiaként említ, Joás idején mérszárolták le. Vizsgáljuk meg, hány király követte még őt, és hány évig uralkodott. Annak a Zakariášnak majdnem kétszáz évesnek kellett volna lennie a

⁷ Ez a kommentár a kispróféták magyarázatai sorozatának része, Hóseás prófétától kezdődően, ezért indul 134-gyel az előadások száma.

⁸ A Károli-fordítás szerint: *szóla az Úr Zakariášhoz – a ford.*

⁹ „Ez a hónap a szent számítás szerint, mely abib, vagy niszán hónappal kezdi az évet (2Móz12:2) október végére, november elejére esik.” – *Blayney.*

¹⁰ Ez kétségtelenül Zakariášra vonatkozik, nem pedig Iddóra, a héberben elfogadott, megszokott rendnek megfelelően, továbbá azért is, mert a célja annak bemutatása, hogy Zakariás, és nem Iddó volt a próféta. Ezt a nevet, amint Cocceius megjegyzi, nemcsak az kapta, aki a jövődöbeli dolgokat jelenti meg, hanem mindenki, aki Isten szolgáljaként hirdeti az Ő Ígését, magyarázza a lelki dolgokat, és a lelkiismeretre alkalmazza azokat. – *a szerk.*

¹¹ Őt Iddó fiának mondják (Ezsd5:1), de a fiú szó a héberben gyakran jelent unokát, vagy leszármazottat. “Omnes qui in gradibus descendentibus sunt Hebraei filios vocant.” – *Grotius.*

babiloni fogság idején, ha még életben lett volna, s kisfiú korában kövezik meg. Ez a Zakariás pedig, akiről beszélünk, a népnek a fogságból történt visszatérése után látta el a prófétai hivatalt. Így tehát nemcsak százötven, de több mint kétszáz évesnek kellett volna lennie, mikor meghalt. Az emberek újjászületésével kapcsolatos zsidó ábrándozás feljegyzésre sem méltó, nemhogy cáfolatra. Barakiás fiának is nevezik őt, de a valószínű feltételezés az, hogy Jójada főpapnak két neve volt, s nem úgy tűnik, hogy ő volt a próféta. Bárhogyan is legyen, az a Zakariást, akit a templomban köveztek meg a király parancsára, a főpap fia volt, s több mint kétszáz évvel a babiloni fogság kezdete előtt halt meg. Mondtuk ugyanis, hogy ez a Dárius nem a méd Dárius volt, aki Círusszal együtt uralkodott, hanem Hüsztaszpész fia, aki sokkal később, azaz Cambyzes és a mágusok után uralkodott. Azok tudatlansága könnyen bizonyítható, akik úgy vélik, hogy ezeket a prófétákat Isten a Jeremiás által említett idő letelte előtt küldte. Miután a hetven esztendő letelt, ez a próféta kétségtelenül a város megsemmisítése, a templom lerombolása és a népnek a babiloni fogságba hurcolása utáni időszakban született. Most rátérek magára a tanításra.

*Igen megharagudott az Úr a ti atyáitokra.*¹² A próféta itt a büntetés súlyosságára utal, mely a zsidókat sújtotta, hogy az utódok tudhassák: Istent, aki oly keményen bünteti az Ő Ígéjének és tanításának megvetőit, nem szabad provokálni. Azt mondván ugyanis, hogy Isten haraggal haragudott meg azt fejezi ki, hogy Istent nem közönséges sértéssel illették a zsidók, s maga a büntetésük fájdalommassága volt világos bizonyítéka annak, mennyire megnehezített rájuk. A próféta célja azonban a zsidók felrázása volt, hogy elkezdjék komolyan félni az Istent, meglátván milyen félelmetes az Ő haragja. Az apostol általános igazságként jelenti ki, hogy rettenetes dolog az élő Isten kezébe esni (Zsid10:30), s a Szentírás is így beszél mindenütt. Zakariás azonban itt a saját népének említi Isten haragjának jeles bizonyítékát, aminek mindegyiküket félelemmel kellett volna eltöltenie. Nem ismeretlen dologról beszél tehát itt, hanem komolyan emlékezteti őket: vegyék fontolóra, milyen félelmetes dolog Isten bosszúállása. Ennek bizonyítéka, hogy atyáik meg lettek fosztva állandó örökségüktől, elszenvedtek megannyi lefokozást, s zsarnokok zaklatták és nyomták el őket. Röviden, majdnem a legnagyobb mélységekbe süllyedtek. Miután Isten ennyire szigorúan bánt atyáikkal, a próféta rájuk parancsol: féljék az Istent, nehogy fékezhetetlenekké váljanak, vagy belemerüljenek a megszokott életmódjukba, hanem szívből térjenek meg, és ne provokálják szántsándékkal Isten haragját, amivel kapcsolatosan atyáik oly súlyos tapasztalatokat szereztek. Majd ezt olvassuk:

*Mondjad azért nékik: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Térjetez hozzám, szól a Seregeknek Ura, és hozzátok térek, mond a Seregeknek Ura.*¹³ A próféta most világosabban fejezi ki, mi célból beszélt Isten bosszúállásáról, mellyel a választott népét fenyítette meg, hogy még az utódaik is vigyázzanak magukra. Az ismert közmondást ugyanis, miszerint „a bolondok a bajban válnak bölccsé” ezzel az esettel kellett igazolni. Ahol ugyanis valóban tanítható lélek van, ott az emberek azonnal odafigyelnek arra, amit Isten mond. Mikor azonban tunyák és lusták, csodaszámba megy, hogy mikor a csapásokat kapják, azok a legcsekélyebb mértékben sem rázzák őket ki a szendergésből. Ezért a próféta, miután beszélt az Isten által kiszabott büntetésekről, a megtérésre buzdítja a zsidókat.

Észre kell azonban venni, hogy a prófétánk nemcsak a megtérésről beszél, de megmutatja annak valódi jellegét is, nehogy a zsidók gondatlanul igyekezzenek Isten

¹² A szavak így is fordíthatók: „Harag volt az Úr, a ti atyáitokkal volt harag.” Ez következetesebben illik a héber nyelv sajátosságaihoz, mint a szokásos olvasat.

¹³ Az ige (שׁ) azt jelenti: megfordulni, visszatérni. Newcome megtartja az angol változatban szereplő „forduljatok meg” kifejezést, Marckius és Henderson azonban Kálvinnal együtt a „térjetez vissza” változatot fogadják el, bár Henderson a 4. versben a „megfordulni” kifejezést használja. A legalkalmasabbnak a „visszatérni” kifejezés látszik, mivel elindulást jelent valamitől, ami igaz volt mind a nép, mind Isten vonatkozásában. Elszakadtak Istentől, és Isten is elszakadt tőlük. Elszakadtak Isten útjaitól is. A „visszatérés” tehát a legjobb kifejezés. – a szerk.

kedvében járni, amint az lenni szokott, hanem komolyan térjenek meg, mert azt mondja: *térjetelek hozzám, és hozzátok térek*. Ezt pedig nem ok nélkül mondta, ha fontolóra vesszük, miféle téveszmékbe merültek bele a zsidók rögvest a visszatérésüket követően. Láttuk, hogy elkezdtek a saját magánügyeikkel foglalkozni, a templommal pedig felhagytak. A szent történelem arról is beszámol, hogy pogány nőket vettek feleségül, és megannyi romlás uralkodott el közöttük olyannyira, hogy a vallás majdnem teljesen el is tűnt. Valóban megtartották Isten nevét, de az istentelenségük világos jelekkel mutatkozott meg. nem csoda hát, ha a próféta élesen ösztökéli őket a megtérésre. Egyidejűleg azt is meg kell említeni, hogy még akkor sem élvezhetjük Isten jóindulatát, ha Ő kedvesen megbékélést kínál nekünk, amíg nem térünk meg szívből. Bármilyen kegyelmesen hívogasson is Isten Magához, és legyen kész megbocsátani a bűneinket, mégsem ölelhetjük magunkhoz a felkínált kegyet, csak ha a bűneink gyűlöletesekké válnak a számunkra, mert Isten nem szűnik meg a bíránk lenni, hacsak meg nem előzzük Őt, és nem ítéljük el önmagunkat, elhárítván ezzel a bűneinkért kijáró büntetést. Akkor békítjük tehát meg Istent, ha a valódi bánat sebesít meg, s így valóban odafordulunk Istenhez, színlelés, vagy hamisság nélkül. Nos, Isten haragjának erre kell felindítani minket, mert rendkívül gondatlanok azok, akik miután megismerték Istent bíróként, hanyagul nem törődnek a haragjával, melynek félelemmel kellene eltölteni a szívüket. „Senki titeket meg ne csaljon üres beszédekkel”, mondja Pál, „mert ezekért jó az Isten haragja a hitetlenség fiaira”, vagy minden hitetlenségre (Ef5:6). Pál azt parancsolja, hogy vegyünk fontolóra minden bizonyítékot, amit Isten ad a haragjáról a világban, hogy ezek azután az istenfélelemre taníthassanak minket. S mennyivel inkább oda kell figyelnünk az otthoni példákra! A próféta ugyanis nem idegen nemzetekről beszél itt, hanem azt mondja: *haraggal haragudott Isten az atyáitokra*. Miután tehát nyilvánvalóvá vált, hogy Isten még a saját választott népét sem kíméli, nekik, hacsak nem voltak szélsőségesen nyakasak, a törvény iránti engedelmességre kellett volna gondosan ügyelniük. Ezért ítéli el a próféta a lustaságukat, amiért oly kevés előrelépést tanúsítottak az Isten csapásai alatt.

Látjuk tehát: nincs mentség Isten előtt, ha nem a megfelelő módon használjuk a büntetést, mellyel kegyeskedik helyreállítani minket a bűneinkből. Utaltunk már a Pál által hirdetett általános igazságra, miszerint Istennek ítélete a hitetlenségen végrehajtott ítéletét félni kell. Ebből következően az érzéketlenségünk szélsőséges, ha nem indulunk meg teljes mértékben, mikor Isten a magunk tapasztalatával tanít, vagy legalábbis hazai példákat állít eléink, mikor atyáinkat és a hozzánk kötődőket bünteti. Ez a tanítási mód ugyanis sokkal közelebb áll hozzánk.

Mikor azonban a próféta azt mondja: *térjetelek hozzám, és hozzátok térek*, az alatt, mint korábban említettem, azt érti, hogy jóllehet Isten fogadja a bűnösöket és kész kiterjesztett karral Magához ölelni őket, a kegyessége nem juthat el azokhoz, akiknek felkínáltatik, ha őket a bűnbánat valódi érzése nem vezeti el Istenhez. Röviden, a próféta úgy érti, hogy jóllehet visszatértek a száműzetésből, mégsem várhatják a biztonság állandó állapotát, amíg szívből nem fordulnak oda Hozzá. Ha ugyanis atyáikat utánoznák, Istennél készen állnak a sokkal súlyosabb ostorcsapások a megbüntetésükre, s akár még egyszer száműzetésbe kerülhetnek. Röviden arra emlékezteti őket, hogy ha élvezni akarják azt a páratlan kedvességet, amivel Isten kitüntette őket, akkor szükséges komolyan visszatérniük Őhozzá. Jóllehet tehát Isten részben visszatért hozzájuk, azaz valóban bizonyította, hogy kibékült velük és megengesztelődött irántuk, mégis, sok bizonyítékkal kimutatta, hogy újból megsértették, mert a kezük munkája vagy elszáradt a hőségben, vagy a jégverés vitte el, amint azt másutt olvashatjuk (lásd Agg2:17), így már évek óta szükségben, és más gonoszságok közepette munkálkodtak. Isten tehát nem úgy áldotta meg őket, hogy minden módon felismerhették volna atyai jóindulatát. Ezért mondja a próféta, hogy *akkor térek vissza hozzátok, ha ti is visszatértek hozzám*.

Látjuk tehát a próféta szavainak jelentését: jóllehet Isten megszabadította a népet, de mégis van okuk félni, nehogy a haragja hirtelen ismét fellobbanjon a hálátlanokkal és a gonoszokkal szemben. Miután pedig nem élvezték a teljes kegyességét, tudniuk kellett volna, hogy Isten még mindig sértve érezte Magát miattuk. A próféta tehát röviden arra emlékeztette őket: nem csoda, ha Isten nem bánik velük túl nagy jósággal, mert nem hagytak helyet a kegyességének, hanem inkább atyáikhoz hasonlóan a haragját provokálták, mert nem tértek meg szívből.

A pápisták ezt az igeszakaszt a szabad akarat védelmére hozzák fel, de ez a leginfantilisebb álokoskodás. Azt mondják, hogy Isten odafordulása az emberekhez ugyanaz, mint ha ők fordulnak oda Hozzá, mintha Isten úgy ígérte volna meg az Ő Lelkének kegyelmét, mint segítséget, ha az emberek megelőzik Őt. Úgy képzelik, hogy a szabad akarat jár elől, majd azt követi a Lélek segítsége. Ez azonban nagyon otromba és abszurd. A próféta valóban úgy érti, hogy Isten visszatér a zsidókhoz, mert megmutatja: Isten minden vonatkozásban Atyjuk lesz, ha kötelesség- és tiszteletteljes gyermekeknek mutatták magukat. Emlékeznünk kell tehát arra, hogy Isten itt az Ő Lelkének segítségét nem a szabad akarat támogatásához ígéri, ahogyan ezek az ostoba és érzéketlen tanítók képzelik, hanem azt ígéri, hogy visszatér a zsidókhoz és megáldja őket. Ezért Isten visszatérése itt nem más, mint a bővelkedés, amire vágytak. Mintha ezt mondta volna: „Féljetelek engem szívből, s nem fogtok éhezve és szomjúhozva munkálkodni, mert megelégitel benneteket, mivel ettől kezdve sem a mezőitek, sem a szőlőitek nem fognak csalódást okozni a reménységeiteknek. Engem találtok majd a legnagyobbaként, ha hűséges módon viszonyultok hozzám.” Ez a jelentése.

Azt is észben kell tartanunk, hogy a Szentírás szokásos használatának megfelelően, valahányszor csak Isten a megtérésre buzdít minket, akkor nincs arra tekintettel, hogy milyen képességekkel rendelkezünk, hanem azt követeli meg, ami joggal megilleti Őt. Ezért a pápisták az abszurdot fogadják el, mikor a szabad akarat hatalmát vezetik le a megtérésre vonatkozó parancsból, vagy buzdításból. Isten, mondják, nem parancsolná meg azt, amit nem áll a hatalmunkban megtenni. Ez ostoba és nagyon gyermeketeg gondolkodásmód, mert ha mindent a hatalmunkban állna megtenni, amit Isten megkövetel, akkor a Szentlélek kegyelme felesleges lenne. Nemcsak, ahogy ők mondják, várakozó elme volna, hanem teljességgel felesleges is. Ha azonban az embereknek szükségük van a Szentlélek segítségére, abból az következik, hogy nem képesek megtenni, amit Isten követel tőlük. Furcsának tűnhet azonban, hogy Isten többet követeljen az emberektől, mint amennyire képesek. Elismerem, ez valóban így látszik, mikor az ítéleteinket az általános testi érzelés alapján hozzuk meg. Mikor azonban értjük ezeket az igazságokat – hogy a törvény haragot munkál – hogy növeli a bűnt – hogy azért adatott, hogy a vétkek nyilvánvalóbbá váljanak, akkor a hamis elképzelése, mely szerint Isten csak olyasmit követel, amit az emberek képesek megtenni, semmivé válik. Nekünk azonban elegendő annyit tudni, hogy Isten a megtérésre buzdítással nem követel semmi mást, csak amit a természet is diktál, hogy meg kellene tennünk. S mivel ez így van, bármennyire is elégtelenek vagyunk a végrehajtásban, mégis joggal követel Isten túl nagy szigorúsággal vádolni, amiért olyasmit követel, amit nem áll a hatalmunkban megtenni.

Isten nevének gyakori ismétlése a próféta által hangsúlyos, azért tette, hogy amit tanított, élesebben ösztökélje a nép szívét. Ha egyszerűen csak annyit mondott volna: megbízatást kapott felülről, hogy emlékeztesse a népet az atyáik által elhordozott büntetésekre, és felszólítsa őket a megtérésre, ez a tanítási mód nem hatolt volna úgy be a szívükbe, mint mikor Isten nevét oly sokszor emlegette előttük. *Mondjad azért nékik: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Térjetelek hozzám, szól a Seregeknek Ura, és hozzátok térek, mond a Seregeknek Ura.* Bizonyos, hogy mikor háromszor egymás után hallották Isten nevét, illet a zsidóknak felébredni és fontolóra venni, kivel van dolguk. Mert mi lenne aljasabb és szégyenteljesebb az emberek részéről, mikor Isten elébük megy, és csatlakozásra hívja őket Önmagához, mint megtagadni a választ és azt, hogy odaszánják magukat az Ő szolgálatára?

Egyidejűleg az is világos, hogy a próféta egy akkor használatos beszédmódot választott, s tudjuk, hogy a zsidók nyelve változáson ment keresztül a babiloni fogság után. Elveszítette a korábban birtokolt tisztaságát és az eleganciáját, ahogyan az világosan kiderül azok stílusából, akik a fogság után írtak. Azt is elismerem, hogy a próféták korábban nem egyforma ékesszólóságot mutattak, mert Ézsaiás nagyon jelentős mértékben különbözik Jeremiástól és Ámóستól. Mégis teljesen nyilvánvaló az utolsó próféták írásaiból, hogy a nyelv némileg zavarossá vált a nép hazatérése után a száműzetésből. De folytassuk:

Zakariás 1:4

4. Ne legyetek olyanok, mint atyáitok, a kikhez az elébbi próféták kiáltottak, mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Térjete meg kérlek a ti gonosz útaitokról, és a ti gonosz cselekedeteitekből, de nem hallgattak meg, és nem figyelmeztek reám, szól az Úr.

Ne sitis sicut patres vestri, quia clamarunt ad eos Prophetæ superiores, sic dicit Iehovah exercituum, Revertimini quaeso a viis vestris malis, et ab operibus vestris malis; et non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Iehovah.

A nép makacsságának helyesbítése és legyőzése végett itt megszidja őket, mert gonosz és romlott szülőktől származtak. A zsidók, mint tudjuk, túlságosan is kecsegtették magukat, s tudjuk, különösen attól a hiábavaló dicsekedéstől lobbantak lánggra, hogy szent atyáktól vezették le az eredetüket. A próféták azonban valami másra tekintettek. Valóban tudjuk, hogy mikor valami megszokottá válik, majdnem mindenki megkeményedik, és kecsegtetik magukat a bűneikben. Az erkölcstelenség ugyanis majdnem ugyanakkora fontossággal bírt, mint a törvény, s amit a közegyetértés megszentelt, az törvényesnek mind látszott. Mivel tehát nem szűntek meg hosszú éveken át szítani Isten haragját, ezt a feddést szükséges volt hozzátenni: *Ne legyetek olyanok, mint atyáitok*, mert kétségtelenül azt képzelték, hogy Isten elfogadta őket, hisz nem voltak rosszabbak atyáiknál. Isten azonban megmutatja, hogy atyáik nagyon gonoszok és romlottak voltak.

Tanuljuk meg ebből az igeszakaszból, hogy a példák, melyeket pajzsként szoktak felhozni, nagyon távol állnak attól, hogy bármi súllyal essenek latba Istennél, és csak a vétkeiségünket fokozzák. Azt is látjuk, hogy ez az ostobaság sokakat elvakulttá tesz, mert manapság a pápisták vallása a számukra szentnek és kifogástalannak tűnik, mivel atyáiktól szállt rájuk. Ezért valahányszor csak atyáikkal hozakodnak elő, azt elegendő védelemnek gondolják a tévedéssel kapcsolatos mindennemű vádakkal szemben. De semmi sem fordul elő többször a prófétáknál, mint az a bizonyos igazság, hogy azok a példák a leginkább alkalmasak Isten haragjának felszítására, mikor az egyes emberek alkalommá válnak mások számára a bűnelkövetéshez, s mikor az utódok úgy vélik: bármi is származik az atyáiktól, az mind törvényes. Egyidejűleg azonban szem előtt kell tartanunk a próféta célját is. Ő ugyanis nem egyszerűen csak azt akarta megmutatni, hogy a zsidók hiába hozakodnak elő az ősök példáival, hanem, amint említettem, ki akarták rázni őket az önámításból, mellyel álomba ringatták magukat. Különösen azokat a gonosz szokásokat akarta felszámolni, melyek már hosszú ideje eluralkodtak közöttük. Ezért mondja nekik: *Ne legyetek olyanok, mint atyáitok*. A Lélek ugyanezt mondja sok más helyen, s különösen a 95. és más egyéb zsoltárokból.

Utána elmondja, hogy a próféták, akiket Isten küldött, kiáltottak atyáikhoz, de azok nem figyeltek rájuk. Miután az igazság megvetése oly sok koron keresztül volt meghatározó a zsidók között, s ezt az istentelenséget nem is vetették meg úgy, mint kellett volna, mert úgy vélték, örökre a birtokon belül maradnak – ezen okok miatt feddi meg őket konkrétan azzal a próféta, hogy Isten Ígését a nemzetük megvetette. Ezért kiáltottak tehát a korábbi próféták is. Fokozza is a vétkeiket és a bűnöket, mert Isten gyakorta hívogatta őket vissza Magához, de

sikertelenül. Ha a próféták csendben maradtak volna, s Isten sem használt volna semmiféle orvosságot a hitehagyásuk gyógyítására, a hálátlanságuk valójában akkor sem lenne megbocsátható. Mivel azonban próféták gyakran küldettek hozzájuk, egyik a másik után, s mindegyikük megpróbálta a nyomorult embereket a biztonság állapotára helyreállítani, nem odafigyelni a szent és komoly intéseikre, melyekkel Isten a jólétükkel kapcsolatos gondoskodását mutatta ki, sokkal förtelmesebb bűn volt.

Ebből megtanuljuk: mikor látjuk, hogy valamely nép hajlamos erre, vagy arra a bűnre, annak nagyobb szorgalommal kell ellenállniuk. A Sátán ugyanis majdnem mindig beveti azt a mesterkedést, hogy mikor látja, hogy erre, vagy amarra a bűnre hajlamosak vagyunk, akkor minden erőfeszítésével igyekszik homlokegyenest belerántani minket abba.

Miután tehát a zsidók hosszú időn át megvetették a prófétákat, Zakariás szándékosan hozza eléjük azt a romlottságot, ami már régóta ismeretes volt. *Kiáltottak tehát az előbbi próféták,¹⁴ mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Térjete meg kérlek a ti gonosz útaitokról, és a ti gonosz cselekedeteitekből, de nem hallgattak meg és nem figyelmeztek reám.* Miután beszélt Isten kedves hívogatásáról, mely a szeretetének páratlan záloga volt, hiszen ezzel mutatta ki a gondoskodását a biztonságukról, másrésről azt is megmutatja, mennyire méltatlanul viselkedtek a zsidók, mert makacsul elutasították Isten eme kegyét. Valóban több, mint elegendő mértékben bizonyultak bűnösnek, mert annak kimondásával, hogy *térjete meg kérlek a ti gonosz útaitokról, és a ti gonosz cselekedeteitekből* tényként fogadja el, hogy az elhangzott feddéses jogosak voltak. Azt is mondja továbbá, hogy nem hallgatták meg. Így a romlottságuk még tűrhetlenebb volt, mert noha önmaguk felett mondtak ezzel ítéletet, nem tértek meg, és nem kegyeskedtek meghallgatni sem Istent. S hozzáteszi a *nem figyelmeztek reám* szavakat is, mert ezzel az ismétléssel¹⁵ teljesebben fejezi ki nemcsak az ostobaságukat, hanem a furcsa örültségüket is, mivel úgy utasították el Istent, és csapták be az ajtót a kegyessége előtt, mintha akarattal akarták volna Őt elűzni maguktól, nehogy hozzájuk jöjjön.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel nemcsak egyszer öleltél minket atyai kebledre, mikor tetszett Neked felkínálni az üdvösséget a te egyszülött Fiad halála által, hanem naponta hívogatsz Magadhoz minket, ó add meg, hogy ne maradjunk mindig süketek és megkeményedettek a Te figyelmeztetéseidre, hanem valóban halló fülekkel forduljunk Feléd. Tanuljuk meg úgy alávetni magunkat Neked, hogy váljon nyilvánvalóvá: nem hiába kaptuk meg a Te kegyelmedet, s hadd teremjük folytonosan annak gyümölcseit is, amíg teljesen el nem érjük a nekünk megszerzett áldott dicsőséget, amit naponta társz a szemünk elé az evangélium tanításával, hogy megerősödhessünk abban. Hadd tanúsítsunk hát olyan folytonos előrelépést egész életünkben mindvégig, hogy végül félretéve minden testi romlottságot valóban egyesüljünk Veled abban a tökéletes tisztaságban, melyre hívogatsz minket, s amiben reménykedünk a Te egyszülött Fiad kegyelmén keresztül. Ámen.

¹⁴ Ez a mondat a szerkezetét tekintve sajátos. A mi változatunk szerint „a kikhez az előbbi próféták kiáltottak”, ami a jelentését közvetíti, de a mondat formáját nem, amit talán csak walesi nyelven lehetne megtenni, mert abban a népnyelvi kifejezés pontosan ugyanaz. Az „a kikhez” névmás (אשר) az első, melyet az ige követ, utána pedig a főnév jön a hozzá kapcsolódó előljáró szóval – „hozzájuk” (שמע). A szó szerinti fordítás ez lenne: „akiket hívtak, (vagy akikhez kiáltottak) a próféták, az előbbieket”. Walesi nyelven a fordítás szó szerinti lenne: *Y rhai y galwodd arnynt y prophwydi blaenorol*. Kálvin a maga változatában az אשר szót a „quia” szóval fordítja, ami nem helyes, mert az „ouiibus” szónak kellene itt szerepelnie. – *a szerk.*

¹⁵ Ez talán nem is pontosan ismétlés. Newcome meghagyja a mi „meghallgat” és „odafigyel” változatunkat, de Henderson az „odafigyel” és a „törődik vele” kifejezéseket használja. Az első (שמע) a hallás puszta aktusát jelenti, de a második (קשב) figyelmet jelent, a fülek odahajtását, azaz figyelmet. A zsidók nem akarták meghallani, vagy a legcsekélyebb figyelmet fordítani a nekik mondottakra. – *a szerk.*

Százharmincötödik előadás

Zakariás 1:5-6

5. Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-e?

6. De az én beszédeim és végzéseim, a melyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem: nem beteljesedtek-e a ti atyáitokon? És megtértek és azt mondták: A mint elhatározta vala a Seregeknek Ura, hogy a mi útaink és cselekedeteink szerint bánik velünk: úgy bánt velünk.

Patres vestri, ubi sunt? et prophetas, an in perpetuum vivent?

Atqui verba mea et statuta mea, quae mandavi servis meis prophetis, annon apprehenderunt patres vestros? et reversi sunt et dixerunt, Sicut cogitaverat Iehova exercituum facere nobis secundum vias nostras, et opera nostra, ita fecit nobiscum.

Abban, amit tegnap vettünk górcső alá, Zakariás emlékeztette a zsidókat atyáik viselkedésére, Zakariás azért emlékeztette a zsidókat atyáik viselkedésére, nehogy a folytatólagos bűneikkel új büntetéseket vonjanak a fejükre. Sok fordító gondolja úgy, hogy a negyedik vers elején tett kijelentést erősíti meg az *Atyáitok? Hol vannak ők?* szavakkal, mert itt olybá tűnhetett neki, mintha Isten diadalt ülne a zsidók felett: „Gondoljátok csak meg, mi történt atyáitokkal, vajon nem pusztult el mindegyik?” Azt is feltételezik, hogy a zsidók válaszolnak ezzel a kérdéssel: „És a próféták örökké élnek-e? Miért emlékeztetsz minket atyáinkra? Nincs különbség köztük, és atyáink között, ez tehát nem a megfelelő érv.” Harmadjára pedig azt feltételezik, hogy Isten cáfolja az általuk adott választ: „De az én beszédeim és végzéseim, melyeket a prófétákra bízam, nem maradtak hatástalanok.” Az igazsakasznak ezt a nézetét sokan elfogadták, a legrégebbi igemagyarázók közül mindenki, és a követők is hajlamosak voltak ehhez csatlakozni.¹⁶ Valószínűbb azonban Jeromos véleménye, aki az utóbbi mondatot a hamis prófétákra érti: „Atyáitok és prófétáitok, hol vannak ők?”, mintha Isten így feddené meg a zsidókat: „Nézzétek csak, vajon atyáitok nem pusztultak el nyomorultul az őket megtévesztő prófétákkal együtt?” Jeromos tehát úgy véli, hogy a cél mindkét esetben a zsidók felrázása a tévelygésből, hogy ne keményítsék meg magukat Isten ítéleteivel szemben, és ne hallgassanak a hízelgőkre. Ez a magyarázat közelebb áll a próféta céljaihoz, bár nekem úgy tűnik, ő valami mást tartott a szeme előtt.

Én összekapcsolom a két mondatot, mert a legalkalmasabb módon egyesíthetők: „atyáitok és a prófétáim egyformán elpusztultak, de a haláluk után a tanítás emlékezetének, melyet nemcsak hirdettek a szolgálaim, hanem teljes mértékben megerősítést is nyert, folytatódnia kell, így jogosan kellene megrettentetnie benneteket. Nagy ostobaság a részletekről azt kérdezni, hogy vajon élnek-e még a próféták: ők az életük végéig látták el a hivatalukat, de az általuk hirdetett igazság halhatatlan. Jóllehet tehát a próféták halottak, mégsem vitték magukkal azt, amit tanítottak, mert az soha el nem enyészik, és egyetlen korban sem oltható ki. Az istentelenek is halottak, de az ő haláluk nem törölheti el Isten ítéleteinek az emlékezetét, hanem a haláluk után ezeknek az ítéleteknek továbbra is ismerteknek kell maradni az emberek között, s a tanításukat kell szolgálniuk, hogy az utódok megértsék: ne provokálják vakmerően Istent.” Ez látszik a próféta szavai valódi jelentésének.

Annak kimondásával, hogy *Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-e?* egy engedményt tesz, mintha ezt mondta volna: „Elismerem, hogy mind atyáitok, mind a próféták halottak, de vajon az én beszédeim is halottak?” Egyszóval, Isten különbséget tesz az

¹⁶ Ez az elképzelés a Targumból ered. A másodikat Cyril és mások, valamint Jeromos támogatták, de Drusius, Grotius, Mede, Marckius, Newcome, és Henderson Kálvin változatával értenek egyet. — a szerk.

Ígénének jellege és az emberek állapota között, mintha azt mondta volna: az emberek élete törékeny, és pár évre korlátozódik, de az Ő igazsága soha el nem múlik. S joggal említi mind az istenteleneket, mind a prófétákat, mert tudjuk: valahányszor csak megbünteti Isten az Ő Ígénének megvetőit, állandó példákat állít, melyek minden korban megtarthatják az embereket a kötelezettségeik határain belül. Ezért jóllehet sok kor elmúlt, mióta Isten megsemmisítette Szodomát és Gomorát, a példa mégis fennmarad és megtartja a hasznosságát ma is, mert Szodoma tükör, melyben ma is megláthatjuk, hogy Isten a világ örök Bírója. Miután tehát az istentelenek elpusztultak, a büntetést, mellyel Isten megfenyítette a bűneiket, nem volt szabad velük együtt eltemetni, hanem arra mindig emlékezni kellett az embereknek. Ezért mondja: „atyáitok halottak, ezt el kell ismernetek, mivel azonban súlyos büntetést kaptak, nem kellene ma nektek hasznot húzni a példájukból?” Utána ezt mondja: „a prófétáim is halottak, de az én akaratomból voltak az igazságom hirdetői abból a célból, hogy a haláluk után az utódok tudhassák: egykor rajtuk keresztül szóltam”. Ugyanezt a célt szolgálják Péter szavai is, aki azt mondja, azért munkálkodott, hogy az általa tanítottak emlékezete fennmaradjon, miután ő már kiköltözött a földi sátorából. „Tudom”, mondja, „hogy hamar leteszem sátoromat... De igyekezni fogok azon, hogy ti az én halálom után is mindenkor megemlékezhessetek ezekről.” (2Pt1:15) Most már értjük a próféta célját.

Rögtön ez után hozzáteszi: *De az én beszédeim és végzéseim,¹⁷ a melyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem: nem beteljesedtek-e a ti atyáitokon?* Láttuk, amint egy engedményt tett az utolsó igeversben, Isten azonban konkrétan azt jelenti ki, amit mondtam – hogy jóllehet az emberek elenyésznek, vagy rövid idő alatt eltűnnek ebből a világból, a mennyei igazság azonban mindig szilárd, s megtartja az erejét. A próféta azonban más kifejezésformát használ. *De az én beszédeim, mondja, ...a melyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem: nem beteljesedtek-e¹⁸ a ti atyáitokon?* Azaz, „Vajon annak a büntetésnek az emlékeztét, amivel benneteket, a gyermekeiteket és az unokáitokat akartalak tanítani, nehogy atyáitokhoz hasonlóan felszítsátok a haragomat, el kellene veszítenetek? Látjátok tehát a tanításom hatását atyáitoknál, hát miért nem veszitek fontolóra, hogy én mindig ugyanaz vagyok, s a beszédeim ma sem hiábavalók, vagy hatástalanok?” Látjuk, mennyire világosan tesz különbséget a próféta Isten Ígéje és az emberek állapota között. Isten nem jelent ki semmi üres dolgot, és nem mondja ki hatástalanul a szavait, hanem mindazt végre is hajtja, amit a prófétáira bízott.

Majd hozzáteszi: *És megtértek és azt mondták:¹⁹ A mint elhatározta vala a Seregeknek Ura, hogy a mi útaink és cselekedeteink szerint bánik velünk: úgy bánt velünk.* Egy megvallást tesz hozzá, amint folyton serkenteni kellett volna a zsidókat, mikor látták, Isten ostorcsapásai miképpen törték meg atyáik makacsságát. Valóban igaz, hogy noha súlyos büntetéseket kaptak, sokan közülük mégsem tértek meg igazán. Isten azonban kikényszerítette belőlük a megvallást arról, hogy joggal kapták a büntetéseket. Még az istentelenek is kénytelenek voltak dicsőséget adni Istennek, s megvallani, hogy joggal részesültek a bűnösöket illető bánásmódban. A gyermekeik azonban mindezt azonnal elfelejtették – vajon ez az ostobaág megbocsátható volt? Egyidejűleg arra is figyelmezteti az utódokat, hogy soha ne utánozzák

¹⁷ „Statuta mea”, (חוקים), „decreta”, *Dathius*. „Decrees”, *Henderson*. A szó azt jelenti, ami elhatározott, vagy kijelöltetett, mind például egy rendelet, vagy egy útvonal, illetve egy rész. Itt tehát a zsidók számára elhatározott és kimért részt jelenti: a rájuk kimondott ítéleteket, melyek utóbb végre is lettek hajtva. Ezek Isten által elhatározott és kimért részt jelenti, amit a prófétái által pontosan leírt és meghatározott- Először a „beszédeimet” emlegeti, ami általános kifejezés, majd konkrétan is kimondja, amit szándékozott: „végzéseim”, vagy kijelöléseim, vagy kimért részeim. – *a szerk.*

¹⁸ „Utolérték”, *Newcome* és *Henderson*, „supervenerunt” *Grotius* szerint. Isten ítélete üldözte és megragadta őket, mint vadász a prédáját, vagy az ellenség a menekülő ellenségét. – *a szerk.*

¹⁹ „Adeo ut reversi dixerint — És mikor megtértek, ezt mondták”, *Junius* és *Tremelius*, valamint *Piscator*. „És megtértek és mondták”, *Henderson*. *Newcome* az előző sortól folytatja a kérdést „vajon nem tértek meg, és nem mondták?” A „megtérés” itt látszólag nem a bűnös útjaikról, hanem a száműzetésből értendő. A megvallást a Babilonból hazatérők tették. A mondat tehát fordítható így: „mikor megtértek, ezt mondták”. – *a szerk.*

atyáik hanyagságát, akik nem tértek volna meg, ha nem kaptak volna súlyos büntetést, hanem épp ellenkezőleg, inkább előzzék meg Isten ítéletét. Látjuk tehát, miért említi a próféta, hogy a zsidók, akik kemény bánásmódban részesültek, miért vallották meg, hogy Isten keze büntette őket. Figyeljük meg azonban a szavakat.

Azt mondja, atyáik *megtértek*. Bár a megtérésük nem volt őszinte, Isten mégis arra utal, hogy a büntetésük csikarta ki belőlük az itt említett megvallást. Mit érthettek meg tehát az utódaik? Vagy, miképpen lehettek oly vakmerően örültek Isten ellen, mikor látták, hogy atyáikat és a makacsságukat az Isten által rájuk mért súlyos csapások törte meg?

Majd hozzáteszi: *és azt mondták: A mint elhatározta vala a Seregeknek Ura*. Megvallották, hogy nem a véletlen folytán szenvedték el a gonoszságokat, hanem Isten célja teljesedett be ezzel, amit korábban megvetettek, és majdhogynem kigúnyoltak. Azt is megvallották, hogy joggal szenvedtek, s ennek okaként a cselekedeteiket és az életmódjukat jelölték meg. Miután tehát azok az atyák tették ezt a hitvallást, akik hosszú időn át megkeményítették magukat a bűnben, az utódoknak sem volt semmiféle mentségük, ha tovább törtettek a saját pusztulásukba, megmaradván megátalkodottaknak, bár oly emlékezetes példák voltak előttük. Most ez következik:

Zakariás 1:7-11

7. A tizenegyedik hónapnak, azaz a Sebat hónapnak huszonnegyedik napján, Dáriusnak második esztendejében, szóla az Úr Zakariáshoz, a Berekiás fiához, a ki Iddó próféta fia, mondván:

8. Látám éjszaka, hogy ímé, egy férfiú veres lovon ül vala, és áll vala a mirtus-fák között, a melyek egy árnyas völgyben valának; háta megett pedig veres, tarka és fehér lovak.

9. És mondám: Mik ezek Uram? És mondá nékem az angyal, a ki beszél vala nékem: Én megmutatom néked: mik ezek.

10. Akkor felele az a férfiú, a ki a mirtus-fák között áll vala, és mondá: Azok ezek, a kiket az Úr küldött, hogy járják be e földet;

11. És felelének az Úr angyalának, a ki a mirtus-fák között áll vala, és mondák: Bejártuk a földet, és ímé, az egész föld vesztegel és nyugodt.

Die vicesima quarta undecimi mensis, hic est mensis Sebat, anno secundo Darii, fuit sermo Iehovae ad Zachariam, filium Berechiae, filii Addo (vel, Iddo,) Prophetae, (vel, Prophetam; sed melius quadrat accusativus,) dicendo,

Vidi nocte, et ecce vir equitans super equum rufum, (vel, rubicundum,) et ipse stabat inter myrtos quae erant in profundo: post eum equi rufi, (vel, rubicundi, idem est nomen,) varii, (vel, medii coloris,) et albi.

Et dixi, Qui isti, Domine mi? Et dixit mihi Angelus qui loquebatur mecum, Ego ostendam tibi quoniam isti sint.

Et respondit vir qui stabat inter myrtos et dixit, Hi sint quos misit Iehova ad perambulandum in terra.

Et responderunt Angelo Iehovae qui stabat inter myrtos et dixerunt, Perambulavimus in terra, et ecce tota terra quiescit et tranquilla est.

Itt a második, egy látomással egybekötött próféciáról számol be. Először Isten egyedül beszélt, és adott utasítást a prófétának, hogy feddje meg a zsidókat, most pedig megerősíti a város lecsökkenésével kapcsolatos látomást, mert az Ígéhez egy látomás is adatik egyfajta pecsétként, amint azt máshol láttuk. Miután a látomás homályos, különféleképpen magyarázható, de megpróbálom majd minden mesterkéeltség nélkül a magunk használatához

igazítani. Így nem marad kétértelműség, amennyiben megpróbálunk józanul és mértékletesen bölcssek lenni, azaz nem törekszünk többre, mint az épülés megkövetel.

A próféta azt mondja: látomást kapott, s egy lovast látott a mirtuszfák között veres lovon ülve. Voltak vele vörös, tarka²⁰ és fehér lovak, s kétségtelenül lovasok is. Így értem én az igeszakaszt, mert rendkívül otromba dolog azt képzelni, hogy a lovak beszéltek. Ott volt tehát, mondhatni, egy csoport lovas, de a próféta arról beszél, hogy az egyik mintegy vezetőként jelent meg, a többiektől kísérvé. Emellett egy angyal is megállt a próféta mellett, aki vezette őt, és megmutatta a szent város és a választott nép iránti törődését. Majd hozzát teszi, hogy ezek a lovasok küldetésből tértek vissza, mert elküldettek, hogy járják be az egész világot, annak különböző részeit. Azt mondja tehát, hogy ebből az utazásból tértek vissza, s az egész Föld csendes volt, az emberek pedig békességet és nyugalmat élveztek mindenütt. Végül majd elmondja, hogy Isten angyala így kiáltott: *Seregeknek Ura! Meddig nem könyörölsz még Jeruzsálemen?* Az angyal ugyanis, elszomorodva annak hallásán, hogy minden pogány élvezi a nyugodtságot, kifogást emelt Istennél. Nagyon illetlen és furcsa dolognak tűnt ugyanis, hogy egyedül a kegyeseket sújtsák megpróbáltatások, miközben mások békében éltek és élvezték az örömeiket. Végül aztán Isten majd választ fog adni, amint azt hamarosan meglátjuk.

Most azonban vizsgáljuk meg a próféta szándékát. Én ezt tekintem célnak: a lovasok azért lettek bemutatva a prófétának, hogy tudhassa, Isten nem marad bezárkózva a mennyben, és nem hanyagolja el az emberek dolgait, hanem mondhatni gyors lovai vannak, így mindenütt tudja, mi történik. Ahogyan a királyoknak is állnak rendelkezésre lovak, s elküldik azok lovasait ide-oda, megparancsolván, hogy rögtön térjenek vissza hozzájuk, amint megtudják, mit kell tenni, úgy tulajdonítja itt a próféta Istent szuverén uralkodónak, aki vizsgálódik az emberek dolgaiban. Valóban bizonyos, hogy Isten nem kap információt az angyaloktól, mert Előle semmi sincs elrejtve, sőt már akkor tudott mindenről, mielőtt megteremtette volna az angyalokat. Istennek tehát nincs szüksége efféle segítségre annak megismerése végett, mi történik napkeltétől napnyugtáig. Efféle beszédmód azonban gyakorta előfordul a Szentírásban, és szokásos dolog, ha Isten egy ember jellegét ölti Magára, hogy így meghittebben taníthasson minket. Tartsuk hát emlékezetben különösen azt, hogy a próféta előtt megjelenő lovasok angyalok voltak, akik mindig készek Istent szolgálni. S nem azért küldettek ide, vagy oda, hogy megjelentsék az Isten által sem ismert dolgokat, hanem hogy higgyük: Isten gondoskodik az emberek dolgairól. S jóllehet az angyalok nem jelennek meg előttük, mégis mindig elfoglaltak és kutatják a világ dolgait, így semmi sem történik anélkül, hogy Isten ne tudna arról, és ne akarná azt. Ez az első említendő dolog.

A próféta azt is elmondja, hogy a látomást *éjszaka* kapta: kétségtelenül utalván egyrészt arra, ami ténylegesen megtörtént, másrészt a tanításának módjára, mert bár a látomás nem hiába adatott, Isten mégis homályosnak rendelte azt, hogy így fokozatosan adhassa a reménység sejtelmes képét a zsidóknak. Miután tehát Isten nem akarta teljes fényben elénk térni, amit később a megfelelő időben tanított nekik, a látomás éjszaka jelent meg. S ugyanebből a célból mondja az angyalt illetően is, hogy *sötét*, vagy *árnyas helyen* voltak, a mirtuszfák között. Azt fontolgatni ugyanis, ami itt jelképesen elhangzik, nekem haszontalanságnak tűnik. Én tehát itt nem fogom pallérozottan tárgyalni a mirtuszfák természetét: hanem mivel tudjuk, hogy a fák sötétek és sötét árnyékokat vetnek, nekem kétségem sincs afelől, hogy a látványukkal akart Isten hatást gyakorolni a próféta elméjére. Így megérthette, hogy a prófécia egyelőre homályos, s a világos és tiszta kijelentés ideje még nem érkezett el. Ott voltak tehát a lovasok a mirtuszfák között, azaz a sötét és árnyékos fák

²⁰ „Varii”, שָׂרִיקִים, ψαροι, „tarka, részben színes”, *Septuaginta*. „Deres”, *Newcome*. „Pej” Henderson. „Fakó hamuszínű”, *Bochart*. „Barna”, *Blayney*. Látszólag kevert színűek voltak a vörös és a fehér között, ami a dolgok kevert állapotát jelzi. „Voltak lovaik, melyek a hatalmukat és a hírnevüket jelezték, a lovak különböző színe pedig a küldetésük különbözőségére utal.” – *Newcome*.

alatt, egy árnyas völgyben. Egyesek úgy vélik, a színük a nép állapotát jelzi, a fájdalom és az öröm keveredését, mert jóllehet a nyugalom részben helyreállít a nép számára, mégis sok sötétség és sok zavar maradt fenn a dolgaikban. S mivel ez az elképzelés valószínű, én nem vetem el, amennyiben fenntartjuk, amit már mondtam, hogy az árnyas völgy és a fák a prófécia homályosságát jelzik.

Az egyikük kiemelkedett a többi közül, és ebben nincs semmi rendkívüli, mert mikor Isten elküldi valahová az angyalok egy csoportját, akkor valakit közülük vezetőül jelöl ki. Emiatt van itt az egyik angyal a többinél látványosabbnak leírva. Ha ezt az angyalt Krisztusnak tekintjük, az elképzelés összhangban fog állni a Szentírás szokásos szóhasználatával, mert Krisztusról tudjuk: az angyalok Fejeként mindig olyan hatalmat gyakorol felettük, hogy Istennek engedelmeskedve csak az Ő irányításának megfelelően tevékenykednek. Lehetséges tehát, hogy itt az egyik angyal kiemelkedett a többi közül, ezért a próféta a Megváltónak nézhette, Akinek hatalma van minden angyal és az egész egyház felett.

A különböző színeket illetően a próféta kétségtelenül úgy vélte: ezek az angyaloknak kijelölt hivatalokat jelentették, ahogyan egyesek Isten jótéteményeit közvetítik, mások pedig fegyveresen jönnek, ostonnal és karddal. Hisz mi más célja lett volna a látomásnak, melyben egyes lovasok fehér, mások vörös, megint mások pej (vagy valószínűbben tarka) lovakon jelentek meg, mint az, hogy Isten meg akarta mutatni: az angyalokat nemcsak a dolgok megvizsgálása végett küldte el, hanem az emberek megbüntetése, illetve a jótéteményeinek kiszolgáltatása végett is? Emellett Istennek az is célja volt, hogy amint említettem megmutassa, semmi sem történik ebben a világban, csak amiről az angyalai tudnak, akik az Ő küldöttei és ügynökei.

Az angyalok elmondják, hogy *az egész föld vesztegel és nyugodt*,²¹ azaz a Júdeával határos országok, vagy a keleti régió. Ezért a zsidók nagyobb magabiztosságot táplálhattak, mert az angyal imájához egy panasz is társult: „Seregeknek Ura, mi a célod?”. Azaz, „Te akarod azt, hogy mindenki más nyugalmat és békességet élvezzen, miközben az ellenségek továbbra is ellenségesen viselkednek és zaklatják a Te népedet? Igazságos az, hogy a te egyházzad folytonosan nyomorúságos elnyomatásban van, miközben a pogányokhoz, akik ügyet sem vetnek a vallásra, Te oly nagylelkűen kegyes vagy? Nem volna jobb, ha a Te neved emlékezete kialudna, és minden istentisztelet megszűnne, semhogy ennyire igazságtalan jutalomban részesüljenek a te szolgálid?” Most már látjuk a látomás célját: a zsidók meggyőződhessenek arról, hogy az általuk elszenvedett nyomorúságok nem tartanak örökké. S miért? Mert Isten nem szunnyadozott a mennyben, hanem elküldte futárait, s mert az Ő akarata volt, hogy a népek nyugalomban maradjanak, s végül kétségtelenül törődni fog a saját népével, és megszabadítja őket a bajaikból.

Jóllehet a látomás homályos, a célja azonban nem kétséges. Emellett, ha megelégszünk azzal, ami mértékletes, akkor nem lesz itt semmi zavaros dolog, hanem könnyen megérjük legalább a prófécia jelentését. Azoknak az igemagyarázóknak a kíváncsisága azonban sokat ártott, akik minden egyes szótagot külön-külön megvizsgálva sok gyermekes dologgal hozakodtak elő. Ezért semmi sem jobb, mint először is a próféta célját a szemünk előtt tartani, másodszor odafigyelni a kor sajátosságaira, harmadszor megtalálni a megfelelést a jelek és a jelzett dolgok között.

Mondtam már, hogy az angyalok azért szerepelnek itt, mert nekünk nehéz lenne felemelkedni Isten legfelsőbb rendű dicsőségéhez. Istent, mint tudjuk, nem kényszeríti a szükség az angyalok alkalmazására szolgálóként az ítéleteinek végrehajtásához, az emberek megbüntetéséhez, vagy a jótéteményeinek kiosztásához, mert Isten Önmagában is elégséges mindezekhez a dolgokhoz. Akkor hát miért alkalmaz angyalokat és használja a szolgálatukat, ha mindez felesleges? A nyilvánvaló válasz ez: mert hajlamosak vagyunk a hitetlenségre, s

²¹ A szó szerinti fordítás: „Az egész föld ül és pihen”. Úgy mutatja be, mint egy ülő, és pihenő embert. Akkortájt békesség uralkodott az egész Perzsa Birodalomban, amit itt az egész Föld gyanánt mutat be.

folyton reszketünk a veszélyben, hacsak nem tudjuk, hogy Isten kész minket megannyi erővel megsegíteni a szükség órájában. Mikor a 24. zsoltárban azt olvassuk, hogy Isten angyalai tábort járnak az Őt félők körül, az vajon nem jelent hatékonyabb megkönnyebbülést, mintha egyszerűen csak azt hallanánk, hogy Isten a mi várunk? Valóban sok helyen meg van írva, hogy Isten bevehetetlen erőd, miután azonban még mindig sokan kételkednek továbbra is, azt hallván, hogy elegendő védelmet találnak Istenben, most az ebbéli gyengeségüket támogatja meg, és ezt mondja: „Nagy sereggel jöttem, nemcsak egyedül én vagyok a segítőök, hanem nagy hadsereg vár a parancsomra. Amikor tehát csak tetszik nekem, összeáll az angyalok csapata, sőt, a sokszor tízezres serege.” Mikor tehát Isten így beszél, az nem más, mint az emberek képességeihez igazodó tanítási mód. Most tehát, mikor Zakariás sok futárt lát, akiket Isten küldött a Föld bejárására és vizsgálatára, akkor nagyobb bizonyossággal tanulható meg, hogy semmi sem történik a világban céltalanul, vagy véletlenül, hanem minden dolog Isten elé kerül, s a dolgok menetét angyalok irányítják. Ugyanezt a képet látjuk Jób könyvének első fejezetében (Jób1:1). Isten minden fia, azaz az angyalok, eljönnek a trónjához. Köztük a Sátán is eljön, mert jóllehet nem akarattal engedelmeskedik Istennek, mégis, miközben bejárja a Földet, egyidejűleg Isten ítéleteit is végrehajtja, bár akaratlanul. Most már látjuk az okát, amiért nem Maga Isten jelent meg, s tett bizonyosságot arról a prófétának, hogy bármi is történt a népek között, arról Ő mindent tudott. Ehelyett azt mutatja meg, hogy a futarai gyorsan bejárták az egész Földet, majd visszatértek a mennyei törvényszékhez, és bizonyították, hogy gondosan ellátták a hivatalukat.

A próféta elmondja, hogy a látomást a *tizenegyedik hónapnak, azaz a Sebat*²² *hónapnak huszonnegyedik napján* kapta, azaz három hónappal az első próféciaja után. A nyolcadik hónapban élesen megfeddte a zsidókat, most egy vigasztalást tesz hozzá, nehogy kétségbe essenek, hanem tudhassák: még mindig Isten gondoskodásának tárgyát képezik. S valószínűleg hatásos volt az említett feddés, sőt az is valószínű, hogy a próféta nem munkálkodott hiába a zsidók buzdításával az igazi és őszinte megtérésre. Mikor tehát némi bizonyítékát mutatták a vallásosságnak, látjuk, Isten is kegyesebben bánt velük, s elébük tárta a jövőbeli szabadulás reménységét.

Ami az éjszakai időszakot illeti, fontos megjegyezni, hogy jóllehet Isten nem mindig teljes világossággal tárja elénk a jövődöléseit, azok még sincsenek híjával a tanításnak, amennyiben figyelmesek vagyunk, és amennyiben engedjük, hogy a sötétségben a tudás Lelke vezessen. Bármiféle eszközzel is tanítsa Isten a kegyes népet, mindig valami hasznosra tanítja őket, amennyiben nem zúgolódnak, amíg a dolgok homályosak, hanem megvárják a teljes kijelentés napját. Ez volt a célja Pál intésének is: „ha valamiben másképpen értetek, az Isten azt is ki fogja jelenteni néktek” (Fil3:15). Tudjuk hát meg: Isten tanítási módszere nem mindig ugyanaz, de a tanítása mindig hasznos, amennyiben az istenfélők megtartják az illő mértékletességet és józanságot, s engedik, hogy Isten lépésről lépésre vezesse őket. Ezt a megjegyzést az egész igeversre kell vonatkoztatni, mikor azt olvassuk, hogy a lovak és a lovasok a fák alatt, árnyas helyen álltak.

Ami pedig a lovak változatos színeit illeti, azt sem szabad furcsának tartani, mert Isten különféle hivatalokat oszt az angyalaira. Nem mindig büntet ugyanis minket a Sátán szolgálatával. Vannak mennyei angyalai, s mikor úgy tetszik Neki, ők a bosszúja végrehajtói. Néha pedig ördögöket használ erre a célra. Bárhogyan is legyen, az Ő hatalmában áll kiküldeni az angyalokat a kegyessége szolgálóiként, vagy a bosszúja végrehajtóiként, ezért jelennek meg hol vörös, hol pedig más színben. Végül azt is észben kell tartani, hogy az angyalok nem emberek módjára állnak meg Isten ítélőszéke előtt, miután gondosan bejárták a Földet, mert otromba és gyermekes dolog lenne az angyalokat lovon ülőknek képzelni, ők ugyanis lelke, akik nincsenek konkrét helyhez kötve. Miután azonban a saját képességeinkkel

²² „Ez a hónap megfelel január végének – február elejének.” – Blayney.

képtelenek vagyunk felfogni Isten mennyei dolgait, szükséges, hogy efféle jelképek táruljanak a szemünk elé. Bárhogyan is legyen azonban, annak szilárdan rögzített alapelvnek kell lennie, hogy az angyalok mindig alkalmazottak, mert vizsgálják a Földet, hogy semmi se történhessen cél nélkül. Emellett hatalommal és tekintéllyel felruházva küldetnek el, ezért mondhatni, ők Isten kezei. Egyszer az ítéleteit hajtják végre és büntetéseket szabnak ki, máskor Isten áldásaival jönnek. Ez tehát a jelentése a lovasoknak. Most nem tudok tovább menni, a többit máskora hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mintegy sűrű sötétségben lakozunk itt, s körülvesz minket a tudatlanság sötétsége is, ezért sokszor kételkedünk a Te gondviselésedben, s úgy érezzük, megfélelkezted rólunk, ha nem segítesz meg azonnal – ó add meg, hogy felemelt elmével szemlélhessük azokat a dolgokat, melyeket egykor szolgádnak, Zakariásnak jelentettél ki. S kétségtelenül ránk is tekintettel voltál ezzel, megparancsolván angyalaidnak hogy a mi gondunkat is viseljék, emeljenek fel a kezeikkel, vezessenek minden utunkon, életünk kacskaringós ösvényein, hogy megtanuljuk odaszánni magunkat teljesen a Te irányításodnak, s engedjük, hogy Te vonj ide, vagy oda ebben a világban. De hadd kövessük mindig az Általad a számunkra kijelölt utat, és közeledjünk egyenesen ahhoz a zászlóhoz, amit Te kegyeskedtél kitűzni elénk, míg össze nem gyűjtetünk abban az áldott nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Százharminchatodik előadás

Zakariás 1:12

12. Az Úr angyala pedig felele, és mondá: Seregeknek Ura! Meddig nem könyörölsz még Jeruzsálemen és Júdának városain, a melyekre haragszol immár hetven esztendő óta?

Et respondit Angelus Iehovae et dixit, Iehova exercituum, quousque tu non misereberis Ierusalem et urbium Iehudah, quas sprevisi (*vel*, detestatus es; *alii vertunt*, quibus iratus fuisti; [זעזע] *utrumque significat; sed videtur melius quadrare prior ille sensus*, quas *ergo sprevisi*) his septuaginta annis?

A próféta most megmutatja, hogy az angyal, aki a vezetője és a tanítója volt, könyörgött is Isten előtt az egyház jólétéért. Ezért valószínű a vélekedés, miszerint Ő volt Krisztus, a Közbenjáró. Azok ugyanis, akik azt mondják, hogy a Szentlélek volt, mert Ő formálja az imákat a szívünkben, láthatóan nagyon eltávolodnak a próféta szavainak jelentésétől. Abban pedig semmi új sincs, hogy Krisztus viselje gondját az egyháznak. Ha azonban nem fogadjuk el ezt a nézetet, akkor tekinthetjük őt az egyik jelenlevő angyalnak csupán. Bizonyosan mindegyik azt a parancsot kapta, hogy szolgálja a kegyesek üdvösségét, amint az apostol is említi a zsidókhoz írott levél első fejezetében (Zsid1:1). S a Szentírás is valóban tele bizonyítékokkal, melyek azt támasztják alá, hogy az angyalok az istenfélők őrzői, és vigyáznak rájuk. Az Úr ugyanis, Akinek a szolgálatára mindig készen állnak, így alkalmazza őket, és ebben is Isten irántunk érzett páratlan szeretetét látjuk. Ő ugyanis főleg erre a célra alkalmazza angyalait, hogy kimutathassa: az üdvösségünket nagyra értékeli.

Semmi rossz sincs annak kimondásában, hogy az egyik angyal az egyházért imádkozott. A pápisták azonban abszurd és nagyon ostoba módon jutnak ebből arra a következtetésre, hogy a halott szentek a pártfogóink Isten előtt, vagy, hogy imádkoznak értünk. Sehol nem olvassuk ugyanis, hogy a holtak hivatala az imádkozás értünk, sőt, a szeretet kötelezettségei, mint tudjuk, a jelen életre korlátozódnak. Mikor tehát az istenfélők eltávoznak ebből a világból az útjukat befejezván, egy áldott életbe lépnek be. Jóllehet tehát másról van szó, a pápisták mégis bolond módon áttérnek az angyalokról a holtakra. Amint ugyanis kijelentettük, az istenfélők ügye az angyalokra van bízva, s ők felügyelik az egész Testet, valamint annak minden tagját. Semmi furcsa sincs tehát abban, hogy imákat mondanak a kegyeseket. Ebből azonban nem következik, hogy általunk hívatnak segítségül. Miért tesz hát bizonyosságot a Szentírás arról, hogy az angyalok könyörögnek értünk? Azért, hogy közölünk bárki hozzájuk menekülhessen? Egyáltalán nem, hanem hogy Isten atyai szeretetétől ily módon meggyőződve több reménységet és magabiztosságot táplálhassunk, sőt bátran harcolhassunk, biztosak lévén a győzelemben, hisz a mennyei seregek harcolnak értünk, amint az a megannyi példából kiderül. Mikor ugyanis Elizeus szolgája még nem látta a levegőben szálló szekereket, majdnem elveszett a kétségbeesésben. Kétségbeesése azonban rögvest megszűnt, mikor látta, milyen sok angyal áll készen megsegíteni őket (2Kir6:17). Valahányszor tehát Isten azt jelenti ki, hogy az angyalok a biztonságunk szolgálói, azzal a hitünket akarja megeleveníteni, de ezzel nem küld bennünket egyúttal az angyalokhoz. Ez az egy dolog elegendő nekünk: mikor Isten jóindulatú irántunk, minden angyal a mi üdvösségünkre ügyel. S azt is meg kell említenünk, amit Krisztus mondott: „meglátjátok... az Isten angyalait, a mint felszállnak és leszállnak” (Jn1:51), ami azt jelenti, hogy mikor csatlakozunk a Főhöz, abból szent egység származik köztünk és az angyalok között. Krisztus ugyanis, amint tudjuk, mindennek felett egyformán Úr. Mikor tehát egyesülünk Krisztus Testével, akkor az angyalok is biztosan egyesülnek velünk, de csak Krisztuson át. Mindez a

kegy tehát az egy igaz Közbenjárótól függ. A Szentírás tehát egyáltalán nem úgy mutatja be az angyalokat, mint támogatókat, akikhez imádkozni lehet. Zakariás szavainak jelentése tehát az, hogy az angyal imádkozott így: *Seregeknek Ura! Meddig nem könyörölsz még Jeruzsálem és Júdának városain?*

Figyeljük meg azonban a „meddig még”, עַד-מָתַי, *od-mati* szavak speciális jelentését. Az angyal később valóban megmagyarázza önmagát, mikor konkrétan említi a hetven esztendőös időszakot.²³ Nem cél nélkül, agy erős impulzustól készítette kérdezte az angyal, hogy „Meddig még?”, hanem arra az emlékezetes próféciára tekintett, ami ott volt az istenfélők szájában, mely szerint Isten hetven száműzetésben eltöltendő évet szabott a népre. Mivel a nép tudta, hogy az időt Isten előre meghatározta, az angyal itt nem a saját akarata szerint könyörög, hanem csak magára az ígéretre utal, az pedig megszokott dolog a szenteknél, hogy Isten előtt azért könyörögjenek, ami meg lett nekik ígérve. Hisz mi más volna képes jobban megtámogatni a reménységünket? S mi adhatna nagyobb bátorságot az imádkozásban, mint mikor az ígéreteinek megfelelően könyörgünk Istenhez? Isten ugyanis azt akarja, hogy imáink először is az Ő ingyenes jóságán, majd az Ő hűségén és igazságán alapuljanak. Mikor tehát így szólnak Istenhez: „Ó Uram, Te igaz vagy és Te ígérted ezt meg nekünk, ezért a Te szavaidra támaszkodva merjük azt kérni, amit egyébként nem mernénk”, akkor természetesen nem lépnek át egy korlátot úgy, mintha törvényt szabnának Istennek, hanem csak azt igyekeznek buzgón megszerezni, ami ingyenesen felkínáltatott. Láttuk, hogy az angyal itt nem a késlekedésre panaszkodik, hanem a könyörgését arra a figyelemre méltó próféciára alapozza, melyben Isten megszabta a hetven évet a nép számára.

Az angyal ezen a helyen látszólag közvetve feddi Istent, amiért ennyit késlekedik az egyházat megsegíteni, de ez a beszédmód, amint tudjuk, sokszor előfordul a szentek imáiban. Ők bizonyos módon késlekedéssel vádolják Istent – azaz a testi érzékelésük szerint. Ez azonban nem összeegyeztethetetlen a hit engedelmességével, mivel a kegyesek végül alávetik magukat Isten tanácsvégzésének. Ezért bármennyire bizalmasan is vitatkozzanak Istennel, mikor látszólag késlekedik és visszatartja a segítségét, mégis visszafogják magukat és a végén biztosnak érzik, hogy az a legjobb, amit Isten jelölt ki. De így öntik ki Isten keblére a gondjaikat és fájdalmaikat, hogy tehermentesítsék magukat. Az angyal most ezt a beszédformát alkalmazza, mikor ezt mondja: „Meddig nem mutatsz még kegyelmet?” Ez azonban nem az ésszerűtlen heveskedés panasza, mint az istentelenek esetében, akik imádkozva vádolják Istent, és vitatják az Ő ítéleteit. Az angyalt nem holmi kavargó érzelmek mozgatták, s a szenteket sem, mikor ezt a beszédmódot használták: így tették le a gondjaik és bánatuk terhét.²⁴

Említettem, hogy jobban illik az igeszakaszhoz azt mondani, hogy Isten megvetette a városokat, de ha valaki a másik nézetet tartja jobbnak, én nem vitatom. Bárki vizsgálja meg azonban aprólékosan próféta szándékait, úgy vélem, azonnal elfogadja az elképzelést, miszerint Isten a városokat vetette meg, vagy el, mivel nem adta jelét a könyörületének.²⁵ Most ez következik:

²³ A héberben szó szerint „ezt a hetvenes évet”. Hasonló anomália figyelhető meg a walesi nyelvben is: „ez a tíz és hatvan év”, vagy „ez a hatvan és tíz év”. – *a szerk.*

²⁴ Erre a dologra gyakran utalt Kálvin, de tévedések származtak abból, hogy nem vették fontolóra: nem kevesebb, mint *három esemény* esik egybe ezzel a számmal, amint azt Petavius, Prideaux, Newton *püspök* és mások világosan bizonyítják. Nabukodonozor első inváziójától (Dán1:1, Jer25:1-11) Círus rendeletéig (2Kón36:22) hetven év telt el. Ugyanekkora időszak telt el Jeruzsálem és a templom tizenhét évvel később bekövetkezett megsemmisítése (Jer52:13), valamint Hüsztaszpész Dárius rendelete között a templom újjáépítéséről, s ugyancsak hetven év telt el Nabuzáradán fogsága (Jer52:30), valamint a templom újjáépítésének befejezése között. „Bárhogyan és bármelyik időponttól is számítjuk, Jeremiás próféciája ebben a dologban mindenképpen teljesen és pontosan beteljesedett.” Valószínűleg a második periódusról van itt szó. – *a szerk.*

²⁵ Az ellentét mintha megmutatná, hogy a nemtetszéssel, vagy a haraggal, vagy a lángoló dühvel szemben (ami a זעם), a könyörület, vagy a szájalom áll szemben, amiért imádkozik. Isten mondhatni haragos, vagy sértődött

Zakariás 1:13

13. És nyájas szavakkal, vigasztaló szókkal felele az Úr az angyalnak, a ki beszél vala velem.

Et respondit Iehova angelo mecum loquenti verba bona (*vel, dulcia*) verba consolatoria.

A próféta itt megmutatja, hogy jóllehet Isten nem azonnal, már az első napon nyújtotta ki a kezét a nyomorult zsidók felé, mégis jóindulatú volt velük. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Isten még csak beszél, de nem mutatja ki a hatalmát. A próféta célját kell meglátnunk itt, mert először arra emlékezteti a kegyeseket, hogy nincs okuk kétségbeesésre, vagy az elcsüggedésre a bánat miatt, hiszen mennyei angyalok imádkoznak értük, és könyörögnek az üdvösségükért. Ez az egyik dolog. De nagyobb és teljesebb megerősítést is hozzász: mert Isten tesz bizonyosságot arról, hogy kész megszabadítani a zsidókat, noha ezt nem jelenti ki mindjárt a legelején. S itt megjegyezhetjük, hogy elegendőnek kell lenni a reménységünk és türelmünk fenntartásához, mikor Isten tesz bizonyosságot és erősíti meg azt, hogy kegyes velünk, s az üdvösségünk drága az Ő számára, legyen a látszólagos helyzetünk bármennyire nyomorúságos is. Isten valóban adhatott volna azonnal valós bizonyítékot a zsidóknak arról, hogy eljött az ideje a teljes bővelkedésre történő helyreállításuknak, de nem ezt tette, hanem csak ígéretet adott. Csak szavakat szólt, de a célja az volt ezzel a valóságos próbával, hogy megvizsgálja a népe türelmét és engedelmességét, mikor azt mondta: nem feledkezett meg a szövetségről, melyen alapult minden korábban tett ígérete.

A próféta azonban látszólag Ézsaiás próféciájára utal könyvének negyvenedik fejezetéből: „Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet, így szól Istenetek!” (Ézs40:1) A próféták hosszú ideje voltak csendben. Valóban igazságos volt, hogy a zsidók sokáig küszködjenek, mert oly sok éven át keményítették meg magukat minden fenyegetéssel szemben, sőt Isten ítéleteit is megvetették, ahogyan Ézsaiás mondja: „együnk, igyunk, mert holnap meghalunk!” (Ézs22:13) Miután tehát a nép makacssága ily hatalmas méreteket öltött, igazságos volt, hogy hosszú ideig siránkozzanak vigasztalás nélkül. Ézsaiás azonban azt mondja, hogy eljön az idő, amikor Isten majd megparancsolja a szolgálóinak: vigasztalják ismét a népet úgy, mint a korábbi időkben. Zakariás most azt mondja, hogy Isten *vigasztaló szavakat* szólt. Ebből megtudjuk: az istenfélők kívánsága és az angyal imája meghallgattattak, mert a szabadulás már küszöbön állt a 102. zsoltárban mondottaknak megfelelően: „könyörülj a Sionon! Mert ideje, hogy könyörülj rajta, mert eljött a megszabott idő”. Azaz, „letelt a hetven év, amit a száműzetés időtartamaként kegyeskedtél kiszabni”. Most ezt olvassuk:

Zakariás 1:14

14. És mondá nékem az angyal, a ki beszél vala velem: Kiálts, ezt mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura: szeretem Jeruzsálemet és a Siont nagy szeretettel!

Et dixit angelus qui loquebatur mecum, Clama dicendo, sic dicit Iehova exercituum, Zelatus sum Ierusalem et Sion zelo magno.

Zakariás most megemlíti a fő vigasztalást, melyre utalt, mert nem lett volna általánosságban, és néhány szóban említeni, mindennemű magyarázat nélkül, hogy Isten

volt, most pedig kéri a könyörületét. Azt kéri, mutasson könyörületet a nép iránt, akikkel szemben kimutatta rendkívüli nemtetszését. Henderson a „könyörületes” és „haragos” szavakat használja, Newcome pedig a „légy könyörületes” és „haragudott” kifejezéseket. Az előbbi tűnik a legjobb fordításnak. A szájalom, vagy könyörület és a harag, vagy düh állnak látszólag szemben egymással. – *a szerk.*

kegyes választ adott az angyalnak. Tudjuk ugyanis, milyen erősek voltak a kísértések, melyekkel az istenfélőknek meg kellett küzdeni. Nem könnyű fegyverekkel kellett hát őket felszerelni erre a heves küzdelemre. Ez az oka annak, amiért Zakariás teljesebben is beszámol azokról a szavakról, melyekkel Isten a népe hitét erősítette meg.

Azt mondja, az angyal szólt, s így utal rá, hogy a vigasztalás nem csak az angyalnak adatott, hogy magában tartsa azt, hanem közvetítenie is kellett azt az egész népnek. Nem titkos vigasztalás volt hát ez, amit Isten a prófétája által kívánt hirdettetni, Ézsaiás már említett igeversének megfelelően: „Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet, így szól Istenetek!” Amit pedig Isten mond arról, hogy *nagy buzgósággal indult fel Jeruzsálemért és a Sionért*,²⁶ az megfelel a Szentírás szokásos nyelvezetének. Mivel ugyanis Isten nem képes más módon eléggé kifejezni azt a kimondhatatlan kegyet, amelyben a választottakat részesíti, azt a hasonlatot kegyeskedett választani, hogy úgy vállalja fel a népe védelmét, mint férj, aki a legnagyobb buzgósággal harcol a saját feleségeért. Ezért mondja, hogy nagy buzgósággal indult fel Jeruzsálemért. S nagyon meg kell figyelnünk ezt a beszédmodot, nehogy azt gondoljuk, hogy Isten közönyös, mikor késlelteti és elhalasztja a segítségét. Miután ugyanis mi kapkodók vagyunk a kívánságaink terén, szeretnénk, ha Isten is hasonló sietséggel lenne, s közönyt tulajdonítunk Neki, mikor nem a mi vágyainknak megfelelően sietős. Ezeket a kételyeket zabolázza meg Isten, mikor kijelenti, hogy Ő buzgó, mert ezzel arra utal, hogy a lassúság nem a közönyből, vagy abból származott, hogy megvetette, vagy figyelmen kívül hagyta őket, hanem más ok miatt tartotta bizonytalanságban. Teljes mértékben meg lehetünk tehát arról győződve, hogy még ha vissza is tartja a segítséget Isten, akkor sem viszonyul hozzánk másképp, mint ahogyan a legjobb atyák viszonyulnak a gyermekeikhez. Emellett a szeretetének jelei azért nem jelennek meg, mert nem mindig hasznos gyorsan megszabadulnunk a bajainkból. Szolgáljon hát ez pajzsként minden sietős vágyakozással szemben, hogy ne merüljünk túlon túl heves kívánságokba, vagy ne higgyük azt, hogy Isten elhanyagolja az üdvösségünket, mikor egy időre elrejtőzik, és nem nyújtja ki azonnal a kezét a megsegítésünkre. Most ez következik:

Zakariás 1:15

15. De nagy haraggal haragszom én a nyugalmas²⁷ népekre, a kikre kevésbé haragudtam ugyan, de ők gonoszra törtek.

Et ira magna ego irascor contra gentes has quietas; quia ego iratus fui parum, et adjuverunt in malum.

Isten itt csillapítja a kételyt, ami könnyen belopakodhat az istenfélők elméibe. „Miért szolgáltatotta ki a nyomorult zsidókat a pogányok kénye-kedvének, és miért engedte egyidejűleg, hogy ezek a pogányok nyugodt állapotban élvezhessék az örömeiket?” Első ránézésre ez valóban nagyon furcsának tűnt: ha Isten valóban ekkora buzgósággal viseltetik Jeruzsálem iránt, miért nem adta legalábbis valamiféle jelét a kegyességének? Ezért adja ezt a választ: jóllehet a pogányok állapota pillanatnyilag jobb volt, mégsem volt okuk a zsidóknak elégedetlenkedni a bajaik miatt, mivel az eljövendő végkimenetelre kellett nézniük. Azt is meg kell említeni, hogy itt Isten csak beszél, de nem lép fel, készen a bosszújának

²⁶ Marckius és Henderson követték Kálvinnak ezt a fordítását, az ígét követő ל és א közötti különbség alapján, mikor azt itt követi az ל és a א, lásd 1Kir20:10, 14 és Zsolt106:16. A mi változatunk, amit Blayney és Newcome fogadtak el, itt jobb. Az egyik a hűtlen feleség álnoksága (Péld6:34), a másik azok tisztessége és jóléte, akiket szeretünk, mikor elnyomják őket és rosszul bánnak velük, Joel2:18. Isten mindkét alapon mondható, hogy féltőn szereti Jeruzsálemet. – a szerk.

²⁷ A Károli-fordításban itt a *hivalkodó* szó szerepel. – a ford.

végrehajtására. Az pedig a hit valódi próbája, mikor Isten azt parancsolja nekünk, hogy támaszkodjunk az Ő szavaira.

A beszédmód itt szintén figyelemre méltó. Isten *haragudott a nyugalmas népekre*. Nem felesleges ismétlés az, amikor megismétli, hogy ezek a népek nyugalomban éltek. Egyesek a szót *gazdagnak* fordítják, de az nem annyira illik ide, mert amint korábban mondtuk, az angyal arról panaszkodott, hogy miközben az egész világ nyugalomban volt, Isten egyedül az Ő egyházát büntette súlyosan. Isten tehát itt elébe megy a kísértésnek, mely egyébiránt kétségbe ejthette és teljesen elcsüggeszthette volna a kegyeseket, s tulajdonképpen ezt mondja: „Valóban igaz, hogy a környező pogányok nyugalomban vannak, nincsenek közöttük felfordulások, nincs ellenség, és nincsenek kitéve semmiféle gonoszságnak. Ez kétségtelenül igaz, mivel azonban haragszom, a boldogságuk, amelyet ellenzek, és amely kiváltja a nemtetszésemet, átok.” Isten tehát itt a kegyesek gondolatait emeli fel, hogy megtudhassák: a boldogság egyedül az Ő kegyességében rejlik, s valahányszor csak haragos, vagy elégedetlen, az emberek gondolhatják magukat boldognak, kecsegtethetik magukat és örvendezhetnek az helyzetüknek, mégis a legnyomorultabb állapotban vannak. Minden boldogság végzetes ugyanis, ami nem Isten ingyenes szeretetének forrásából fakad. Röviden, ha nem Isten a mi Atyánk, akkor minél jobban bővelkedünk a mindenféle áldásban, annál mélyebbre süllyedünk a mindenféle nyomorúságba. Ez tehát a jelentése, mikor Isten azt mondja, hogy haragudott a nyugalmas levő népekre.

Mi hát ennek a tanításnak az alkalmazása? Az, hogy noha a zsidók állapota emberi szemmel nézve nagyon kemény volt, mégis illett nekik belenyugodni Isten szeretetébe, mert tudták, hogy Ő az Atyjuk. S jóllehet boldogoknak látták ellenségeiket, azt mégsem tekinthették másnak, mint átkozott boldogságnak. Ugyanígy kapnak a kegyesek a harminchetedik zsoltárban is parancsot arra, hogy ne irigykedjenek a gonosztevőkre, mikor látják őket virágozni a gazdagságban, és tobzódni a gyönyörökben, mert a végükre kell figyelniük. Tanuljuk meg ebből mi is felemelni a gondolatainkat Isten rejtett szeretetéhez, mikor keményen bánik velünk, s elégedjünk meg a szavával, mert abban megcáfолhatatlan bizonyítékát kapjuk a kegyességének. Ne irigyeljük az ellenségeinket és a gonoszokat, még ha az egész világ tapsol is nekik, ők maguk pedig pazarul élnek az áldásaikban, mert tudjuk, hogy Isten ellenséges velük szemben.

S megjelöli ennek okát is: *a kikre Isten kevéssé haragudott ugyan, de ők elősegítették a gonoszt*. Ez azt jelenti, hogy a kegyetlenség jutalma megadatik majd az egyház minden ellenségének, mivel mértéktelen szigorúságot gyakoroltak, pedig Isten célja csak az volt, hogy gyengéd és atyai módon büntesse a gyermekeit. Itt először megkérdendő: Miképpen mondja Isten, hogy csak kevéssé haragudott, hisz a szolgálai által kihirdetett ítéletek a legsúlyosabbak voltak? „Aki elkerüli az éhséget, kard által esik el, aki elkerüli a kardot, gonosz vadállatok közé kerül” (v. ö. Ezék14:14). S megannyi más helyen is ugyanezt jelenti ki: nem lesz bocsánat a nép számára, hanem valamennyien elpusztulnak, azaz az egész testület: „Ha Noé, Dániel és Jób”, mondja, „lennének ebben a városban, csak a maguk életét mentik majd meg, de nem hallgatom meg az imáikat, melyeket ezért a javíthatatlan népért mondanak.” A *מַעַמְ* *mot*, kevéssé köztörténet azonban a választottakra kell vonatkoztatni, mert Isten az Ő félelmetes bosszúállása során majdnem az egész népet megemészthette, de amint tudjuk, a maradék mégis megmaradt. Ezért mondja Isten, hogy csak kevéssé haragudott a népére, mert itt nem az elvetettekről és arról a tisztátalan tömegről beszél, amelytől meg akarta tisztítani a házát, hanem a szövetségére volt tekintettel. Most már látjuk, mi célból mondja Zakariás, hogy Isten csak mérsékelten haragudott a népére.

Újabb problémánk merül azonban fel: Miféle értelemben segítették elő a nemzetek a gonoszt? Ebből következően ugyanis a pogányok nem voltak abban korlátozva, hogy mértéktelenül és tetszésük szerint tomboljanak. S ezt az igehelyet kihasználta az a gonosztevő is, aki nemrég írt Isten gondviselése ellen, azt vallván, hogy a gonoszok Isten keze és hatalma

által váltak fékezhetetlenekké, mert nem korlátozta őket. Ez azonban rettenetes ostobaság, mert a próféta nem arról beszél, amit a nemzetek képesek voltak megtenni, vagy megtettek, hanem épp ellenkezőleg, a kegyetlenségükről beszél, amiből fakadóan azt hitték, hogy addig meg sem kell állniuk, amíg ennek a nemzetnek még az emlékezetét is el nem törölték. S ezért mondja Ézsaiás: „te nem láttad annak végét”. Azaz, megszidja a hitetleneket, hogy nem vették számításba helyesen az egyház végét. Ők ugyanis dühödten igyekeztek azt megsemmisíteni, mintha ez az ígélet hiábavaló lenne: „Nem veszem el a kegyelmemet”. Mivel a hitetlenek nem látták az egyház végét – ugyanis az Úr akarata volt, hogy mindig megőrizzen némi maradékot a választott népéből – a próféta azt mondja, hogy *elősegítették a gonoszt*. Most már látjuk a próféta szándékát, ami nem más, mint fenntartani a kegyesekben a reménységet, amíg végül mindaz, amit Isten szájából hallottak, ténylegesen be is következett. De folytassuk:

Zakariás 1:16

16. Azt mondja azért az Úr: könyörületességgel fordulok Jeruzsálemhez; benne építtetik meg az én házam, szól a Seregeknek Ura, és mérőzsinór nyújtatik ki Jeruzsálem felett.

Propterea sic dicit Iehovah, Reversus sum ad Ierusalem in miserationibus; domus mea aedificabitur in ea, dicit Iehovah exercituum; et linea extendetur super Ierusalem.

Ez az utolsó prófécia megerősítése – Isten véget akart vetni az Általa kiszabott büntetésnek, amint Ézsaiás is megmondta: „hiszen kétszeresen sújtotta őt az Úr keze minden bűneiért”. Ezekkel a szavakkal ugyanis Isten arra emlékeztet minket, hogy úgy megelégedett a népre kiszabott büntetéssel, mint egy atya, aki úgy gondolja: kellően szigorú és merev volt a fia megbüntetése során. Így most *azt mondja azért az Úr: könyörületességgel fordulok Jeruzsálemhez*: szükséges volt ugyanis megadni a népnek a bocsánat és a kibékülés reménységét, hogy bizakodással tekinthessenek a jövőbe. A képmutatók nagyon gyorsan felemelik a tarajukat, amint egy kedves szót szólnak hozzájuk, de a kegyesek, tudatában lévén annak, ami rossz, és szem előtt tartván a bűneiket nem bátorodnak fel olyan könnyedén. Ezt nem is tehetik, amíg meg nincsenek arról győződve, hogy a bűneik eltemetettek, s ők maguk megszabadultak a vétkektől. Ezért mondja a próféta, hogy Isten odafordult Jeruzsálemhez, hogy a zsidók megtudhassák: a büntetés, mellyel Isten fenyegette őket, csak időszakos volt.

Ugyanakkor alázatra is buzdítja őket, mert a nép ebből a prófeciából semmiféle reménységet sem táplálhatott, amíg nem vették fontolóra, hogy joggal szenvedték el a büntetést, mert ők szították fel Isten haragját. Ezért a próféta emlékezteti őket rá: amit eddig eltűrtek, az a bűneinknek tudható be, de Isten atyai módon akar bánni velük, mert amint már említettem, az Ő kegyelme a választottak és az istenfélők iránt örök. Ezért mondja: *könyörületességgel fordulok Jeruzsálemhez*.

Majd hozzáteszi: *benne építtetik meg az én házam, szól a Seregeknek Ura, és mérőzsinór nyújtatik ki Jeruzsálem felett*. A mérőzsinór, קוֹמֵר, *kue* a mérőleges zsinór²⁸ az Ézs28:17-ben és más helyeken. Itt hozzáteszi a ה he betűt, mert amint máshol már említettük, a nyelv némileg megromlott. Az egész jelentése az, hogy van reménység a város és a templom újjáépítésére, mert Isten kegyesen tért vissza a néphez. Két dolgot kell itt megjegyezni: Isten megbékélt Jeruzsálemmel, és a kibékülés gyümölcse a templom felépítése, az istentisztelet beindítása és a királyság méltósága lesznek. A próféta ugyanakkor azt is tanítja nekünk, hogy a templom felépítését csakis Isten ingyenes kegyességének szabad tulajdonítani, hogy a zsidók megtudják: minden reménység elveszne, ha Istennek nem tetszett volna eltörölni a bűneiket.

²⁸ Károlinál: *mérőkötél – a ford.*

Ezt a tanítást ki kell terjeszteni az egyház állapotára is minden korban, mert honnan származik az, hogy az egyház biztonságban marad a világban? Sőt, miképpen növekszik is néha, ha nem Isten támogat minket az Ő végtelen jóságából kiindulva? Mi ugyanis nem szűnünk meg naponta provokálni Őt, s rászolgálunk a világból történő teljes kitöröltetésre. Nem volna tehát egyház, ha Isten nem őrizné azt meg csodálatos módon az Ő jósága és kegyelme által, s nem állítaná helyre, mikor látja, hogy teljesen elbukott. Végül hozzáteszi:

Zakariás 1:17

17. Mégis kiálts, mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Bővelkedni fognak még városaim a jóban, mert megvigasztalja még az Úr a Siont, és kiválasztja²⁹ még Jeruzsálemet!

Adhuc clama, dicendo, Sic Iehova exercituum, Adhuc conterentur (alii vertunt, dispergentur, vel, se diffundent, vel, segregabuntur; sed dicemus de proprio sensu, conterentur ergo) urbes prae bono; et consolabitur Iehova adhuc Sion, et eliget adhuc Ierusalem.

Ma már nem tudom befejezni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, bár állandóan ide-oda hányattatunk a különféle próbákban és a Sátán sem szűnik meg a hitünket rengetni – ó add meg, hogy mégis szilárdan megállhassunk arra az ígéretre támaszkodva, amit egykor adtál nekünk, s amit egyszerűen Fiadon keresztül is megerősítettél, miszerint mindig jóindulatú és békülékeny leszel velünk. Ezért soha ne essünk kétségbe a legnagyobb bajainkban sem, hanem a Te jóságodra támaszkodva Hozzád irányítsuk a nyögéseinket, míg eljön a szabadulásunk beérett ideje. S ne irigyeljük addig sem az ellenségeink mulandó boldogságát, hanem várakozzunk türelemmel, míg ki nem mutatod: az a fő vágyad, hogy kegyes legyél velünk, s minden jó dolog, amit az istentelenek kapnak, miközben provokálnak és szítják a haragodat, átkozott, s míg végül Krisztus meg nem jeleníti nekünk a te egyházad valódi boldogságát és dicsőségét, mikor majd megjelenik az utolsó napon az üdvösségünkre. Ámen.

²⁹ A Károli-fordításban itt a *magáévá fogadja* kifejezés szerepel, ami tulajdonképpen ugyanazt jelenti – *a ford.*

Százharminchetedik előadás

Az utolsó előadáson nem tudtam teljesen elmagyarázni azt az igeverset, melyben azt olvassuk, hogy az angyal megparancsolta a prófétának: kiáltsa újra, hogy Isten könyörülettel tért vissza Jeruzsálemhez. A szavak jelentése ez: jóllehet nehéz volt hinni Jeruzsálem újjáépítésében, mégis teljes mértékben várni kellett azt, mert az Úr határozta el. S részletesen kifejti, amit korábban mondtam, mert Isten áldása kiterjedt Júda városaira, bár konkrétan csak Jeruzsálemet említi. *Belefáradnak még városaim az áldások bőségébe*, mondja, mert úgy vélem, így kell érteni a תפוצנה *tephutzne* ígét, mert a *futz* jelentése elterjedni, valamint elkoptatni, és megtörni. Egyesek amellet az erőltetett jelentés mellett kardoskodnak, hogy a városok kiterjednek, mások szerint elkülönülnek, mert akkora lesz a biztonság, hogy bár a városok messze lesznek egymástól, mégsem lesznek veszélyben, vagy félelemben. A próféta szavainak jelentése azonban teljesen világosa, hacsak nem akarjuk azt szándékosan eltorzítani ebben a nagyon világos és könnyű dologban. A városok, mondja, elkopnak, vagy befáradnak az áldások bőségébe, vagy ahogyan mi mondjuk, *elles seront entassees*, mert ahol nagy a felhalmozás, ott összeomlás is lesz. Azt mondja tehát: oly nagy és teljes lesz minden dolog bősége, hogy a gabona önmagát préseli össze, és az edényekbe alig fér majd bele a termés szüretkor. Látjuk már, miről beszél a próféta: Jeruzsálem teljessé tétetik, és más városok is eltelnek a jó dolgokkal, mert Isten az egész népre kiterjeszti a kegyeit.³⁰

Majd hozzáteszi: *mert megvigasztalja még az Úr a Siont, és magáévá fogadja még Jeruzsálemet!* Az עוד *oud*, még kötőszó ismétlődik, mert a kegyesség felfüggesztése, melyről korábban beszéltünk, némiképp gátolta az istenfélőket az ígélet valóra váltásában. Miután tehát Isten jóindulata egy ideig rejtve maradt, az angyal bejelenti: olyan változások mennek majd végbe, hogy Istennek a választott népe iránti jósága és szeretete ugyanúgy ragyognak majd, mint a korábbi napokban.

Ami a „kiválasztja” szót illeti, meg kell jegyeznünk, hogy nem a szó szoros értelmében használja a kiválasztás hatásaként, vagy bizonyítékaként, mert Isten a világ teremtetését megelőzően választotta ki azokat, akiket a sajátjaivá akart tenni. Azokról mondja, hogy kiválasztotta őket, akiket a kegyeibe fogad, mivel az örökbe fogadásuk az emberek szemében eltöröltetni látszik, mikor látszólag semmi bizonyítéka sincs az Ő atyai jóindulatának. Mint például amikor azt mondja, hogy Isten elvetette a saját népét, de Pál kijelenti: Isten elhívása megbánhatatlan (Rm11:29). Ezt nemcsak az egyes emberek titkos kiválasztására mondja, hanem arra az általános kiválasztásra is, amellyel Ábrahám nemzetségét különítette el a többi nemzettől. Ugyanakkor Ábrahám gyermekei közül sokan bizonyultak elvetetteknek, mint például Ézsau és mások esetében látjuk, Isten kiválasztása azonban mégis megmászhatatlan maradt. Ebből eredően maradt még némi remény annak a népnek a számára, hogy Isten végül összegyűjt Magához egy egyházat zsidókból és pogányokból. Így akik egykor szétváltak, utóbb majd újra egyesülhetnek. Miután tehát Isten elhívása megbánhatatlan, αμετα μελητος, miképpen mondja mégis gyakorta, hogy Isten kiválasztja, valamint elveti a választottait? Ezek a kifejezések a dolgok külső megjelenésére vonatkoznak. Isten tehát mindvégig bebiztosítja a választását, mivel azonban mi nem vagyunk képesek másként észlelni, hogy elutasított minket, csak mikor elfordítja az orcáját tőlünk,

³⁰ Az itt szereplő ígét a Targum a *megtelik*, Jeromos a *bővelkedik*, a Septuaginta a διαχυθησονται, *kiterjed*, Grotius a *széletterjed*, Newcome az *elterjed*, Henderson pedig a *túlcsordul* kifejezéssel fordítják. Két elképzelés szerepel itt, az egyik a Targumból, a másik a Septuagintából származik. Az eredeti ige tulajdonképpen azt jelenti, *kitörni*, *kitágulni*, vagy *elterjedni*, így ez a rész fordítható ekképpen: *Városaimból kibuggyan a bőség*. Ez látszólag a növekedésükre utal, nem a megsokasodásukra, ahogyan Newcome véli, ami az áldások bőségének a következménye: „a jón keresztül”: מיטוב, vagyis *jó dolgok* – a költői egyes számot használja a többes szám helyett. – a szerk.

akkor mondja, hogy újra kiválasztotta azokat, akiket elvetett, mikor valóban és világos bizonyítékát adja, hogy nem felejtette el az első örökbe fogadásukat, hanem változhatatlan maradt a céljainak tekintetében.

Most már teljesen értjük, mire gondol a próféta. Részletesebben tárgyaltam ezt a dolgot, mert meg kell értenünk azt a nagy igazságot, hogy bármiféle áldást ruház is rá Isten az Ő népére, ez az örök kiválasztásból fakad, ami pedig egy állandó forrás. A kiválasztást pedig képzavar-szerűen³¹ használja annak bizonyítékaira, vagy hatásaira, s az elvettetést is ebben az értelemben alkalmazza a külsődleges büntetésekre, noha valójában szó sincs róla. De folytassuk:

Zakariás 1:18-21

18. Majd felemelém szemeimet, és ímé, négy szarvat láték.

19. És mondtam az angyalnak, a ki beszél vala velem: Mik ezek? És monda nékem: Ezek azok a szarvak, a melyek szétszórták Júdát, Izráelt és Jeruzsálemet.

20. Azután mutata nékem az Úr négy mesterembert.

21. És mondtam: Mit jöttek ezek cselekedni? Ő pedig szóla, mondván: Ezek azok a szarvak, a melyek szétszórták Júdát annyira, hogy senki sem emelheti vala fel fejét: de eljöttek ezek, hogy elrettentsék őket, hogy letörjék a pogányok szarvait, a kik szarvval³² támadtak vala Júda földe ellen, hogy szétszórják azt.

Et sustuli oculos meos, et vidi, et ece quatuor cornua.

Et dixi ad angelum, qui loquebatur mecum, Qui isti? (*hoc est, Qui sunt isti?*) et dixit ad me, Haec sunt cornua quae ventilarunt Iehudah, Israel, et Ierusalem. (*Ego conjungam etiam proximos versus*)

Et ostendit mihi Iehova quatuor fabros.

Et dixi, Cur isti? quid isti veniunt ad faciendum? (*ad verbum, hoc est, Quorsum isti veniunt ut faciant?*) et dixit dicendo, Haec sunt cornua quae ventilarunt Iehudah, ita ut nemo tolleret caput suum: et veniunt isti (*fabri scilicet*) ad terrendum (*addo, cornua, quoniam relativum [אֹרְתָם] obscurum per se esset,*) ut projiciant cornua gentium, quae sustulerunt cornu terram Iehudah, ut ventilent eam.

Most pedig újabb látomás következik, melyben Isten azt erősíti meg, amiről korábban bizonyosságot tett a prófétájának. Azt mondja: jóllehet az ellenségek mindenfelől rátámadnak az egyházra és megannyi bajt okoznak neki, Isten kezében mégis ott van az orvosság, mert minden szarvat darabokra zúz a kalapácsaival. A zsidókkal ellenséges pogányokat hasonlítja a szarvakhoz, utána pedig a többi ellenséget hasonlítja a mesteremberekhez, akiknek kezét és munkáját Isten felhasználja majd mindazok erőfeszítéseinek letöréséhez, akik az egyházat zaklatják. Az egész igeszakasz jelentése tehát ez: jóllehet az egyház nem lesz mentes és szabad a bajoktól, s azok száma nagy lesz, Isten mégis a kezében fogja tartani azokat az orvosságokat, melyekkel féken tartja majd a gonoszok minden támadását, bármilyen féktelenül és erőszakosan is tomboljanak a nyomorult egyháza ellen.

Először is nézzük azonban meg, hogy a próféta miért említ *négy szarvat*. A zsidók az asszírokra és a babiloniakra, a perzsákra, a görögökre és a rómaiakra vonatkoztatják, mert mivel máshol úgy találjuk, de különösen Dániel mutatja meg világosan, hogy négy fő birodalom létezett, melyekkel Isten világos és emlékezetes példáit akarta adni az ítéleteinek. A próféta azonban, nekem kétségem sincs felőle, itt ugyanúgy beszél a moabitákról és a szírekről, valamint más nemzetekről, mint az asszírokról, vagy kaldeusokról. Azok szerintem

³¹ Καταχρηστικῶς, erőltetetten, ellentétesen a használatával, vagy a szó szerinti jelentésével. – *a szerk.*

³² A Károli-fordításban a szó többes számban szerepel (*szarvakkal*). – *a ford.*

tévednek, akik azt feltételezik, hogy itt a négy nagy birodalomról van szó.³³ Zakariás azonban azt mondja, hogy azért volt négy szarv, mert ezek a világ négy sarkából jöttek. Tudjuk ugyanis, hogy a zsidókat nem csak egyetlen oldalról, hanem keletről és nyugatról, északról és délről egyformán zaklatták. Miután az ellenségek minden oldalról egyesítették erőiket és seregeiket a zsidók ellen, volt okuk rá, hogy a világ mind a négy sarkától, azaz minden iránytól remegjenek, ezért mondja a próféta, hogy *a négy szarv szórta szét őket*.

Ez a nézet azonban még mindig ridegnek látszik, hisz nem volt arra szükség, hogy a próféta a mindenki számára jól ismert dolgokat jelentse ki. Isten azonban azt akarta megmutatni, hogy a zsidókkal szemben barátságtalan és ellenséges nemzeteket nem más, mint az Ő titkos impulzusa indította fel. Ezzel akarta az értésükre adni, hogy ezek a nemzetek ugyanannyi ostorcsapás voltak, melyekkel büntetni akarta őket.

Ide kell kapcsolnunk azonban a második részt is – Isten négy *mesterembert* is mutatott a prófétának, mert ezek a látomások egymáshoz kapcsolódnak. Bárki, aki csak az első részt vesz, nagyon abszurd módon jár el, mert úgy a prófécia jelentése nem lesz nyilvánvaló. Ha tehát nem csonkítjuk meg azt, ami összetartozik, akkor nem szabad különválasztanunk, amit a négy mesteremberről hozzász. Mivel a zsidókat minden oldalról szorongatták, Isten megmutatja: rendelkezik elegendő orvossággal, és pedig minden oldalról. A próféta négy szarvat látott, most pedig négy mesterembert lát, azaz a tudára adatott, hogy Isten azonnal képes megtalálni az eszközöket a rendetlensége és a felzendülések féken tartására. Képes ugyanis mondhatni egy üllőn leverni és darabokra törni azokat a szarvakat, melyek korábban szétszórták a zsidókat. S itt is ugyanúgy kell érteni a *négyes* számot, mint a korábbi esetben, mert ahogyan a kaldeusok tomboltak a zsidók ellen, úgy mutatta meg az Úr, hogy más ellenségek álltak készenlétben, amint azt részben nyilvánvalóvá is tette. Hisz miképpen tudták a perzsák és a médek oly hirtelen bevenni Babilont, ha nem mesteremberek lettek volna, akiket az Úr alkalmazott a babiloni szarv letörésére? S miért terültek el a síregek, az egyiptomiak és más nemzetek? Azért, mert ők is szarvak voltak. Az Úr azonban sok nemzet dühöngését törte le a sok mesteremberével, mert úgy alkalmazta őket, mintha a béresei lettek volna, készen az Ő szolgálatára. Most már látjuk a próféta valódi célját. S bár a próféta ezzel a próféciával a saját nemzetét akarta türelemre bátorítani és megeleveníteni, amint Isten Lelke adta neki ezt a hivatalt, mégis, mintegy ennek tükrében, az egyház mai valóságos állapotát állítja elé a Úr. Ne csodálkozzunk hát, ha a világ minden oldalról tombol az egyház ellen, és ha viharok és zivatarok támadnak úgy keletről, mint nyugatról. Az sem új dolog, ha a különböző területekről jövő ellenségek egyesülnek, s ezért Isten egyházának megannyi támadást kell elviselnie. Ez az egyik dolog. Egyidejűleg azonban szolgáljon az vigaszul, hogy Istennek sok mesterembere is készen áll. Nagyon alkalmas a próféta hasonlata, mert a szarvak keménysége félelmetes volt a zsidók számára, de a próféta arra utal: kemények a kalapácsok is, melyek képesek darabokra törni minden szarvat. Isten tehát, bár ellenségeink képesek ránk kezdet emelni, talál majd mesterembereket a darabokra törésükhöz, s a tapasztalatok valóban ezt mutatták. Miképpen lehetséges az, hogy az Isten tisztán imádók kicsiny számban fennmaradnak az ellenségek dühe ellenére, dacára a megannyi tervnek és mesterkedésnek? Hiszen mi másra vágyik minden monarchia, mi más képezi leginkább a sóvárgásuk tárgyát, mint az, hogy kitöröljék az evangélium emlékezetét? Ha tehát megvizsgáljuk a világ jelenlegi állapotát, rájövünk, hogy alig van város, nép, vagy uralkodó, vagy akár csak egy legkisebb

³³ Egyes rabbik, Jeromos, Vatablus, majd az utóbbi időben Blayney fogadták el ezt a nézetet, de ez teljességgel elfogadhatatlan. Ennek egyszerű oka az, hogy itt a zsidók *múltbeli* ellenségeiről van szó, s ez elegendő cáfolat. A *négyes* számot Cyril és még néhányan másképp értelmezik. Ők a zsidók négy fő ellenségével hozzák összefüggésbe: Pullal, Salmanassárral, Sénakhéribbel és Nabukodonozorral. Az látszik azonban a legkielégítőbbnek, amit Kálvin mond. „Miért négy? Annak jelölésére, hogy ezeknek a királyságoknak sok ellenségük volt minden oldalon, Ezsd4:1, Nehémiás 4:7.” – *Newcome*. Ezzel a nézettel értenek egyet Theodoret, Marckius és Henderson is. – *a szerk.*

rangú nemes, aki ne lépne fel az egyház ellen. Miképpen lehetséges tehát, hogy nem vetik be erejüket, és nem semmisítik meg az egyházat, mely egy fuvallatukra százszor is a földre omlana? Miképpen lehetséges ez, hacsak nem Isten töri le a szarvakat a mesterembereivel?

S kik ezek a mesteremberek? Ők is szarvak, mert valamennyien a tőlük telhető legnagyobb igyekezettel próbálják megsemmisíteni az egyházat, de Isten ezt nem engedi meg nekik, hanem épp ellenkezőleg: egymás iránti háborúkra készíti őket, hogy egymást semmisítsék meg. Jóllehet tehát mindezek a szarvak készek rárontani az egyházra, és a hasonlatból az is kiderül, hogy mondhatni olyanok, mint a dühödt és gonosz bivalyok, s a tőlük telhetően mindent megtesznek, hogy egyesült erővel szétszórassák az egyházat. Ezért ad Isten kalapácsot néhányuknak a kezébe, és megparancsolja, hogy tartsák féken a társaik vadságát. Miközben valamennyien készek az egyházra sújtani és szétszórni azt a szarvaikkal, az Úr más munkára hívja el őket, s amint már mondtam, megparancsolja nekik, hogy legyenek mesteremberek, akik leverik és darabokra törik a szarvakat, még ha azok a társaiké is, akikkel korábban gonoszul összeszövetkeztek. Az pedig természetesen csodálatos példája Isten gondviselésének, hogy ezek között a heves és kavargó felzúdulések között az egyház lélegzethez jut, igaz, a kereszt hordozása közben. Ha ugyanis ezek a kalapácsok nem törnék le a szarvakat, akkor azok nemcsak százszor-ezerszer döfnének át minket, de darabokra is szaggatnának. Isten azonban elfordította a csapásait a kalapácsival, s amint említettem, az ellenségeit használta fel erre a célra.

Látjuk tehát: ez a prófécia nemcsak Zakariás korában volt hasznos, hanem az volt minden korban, s nem szabad csak az ókori népre korlátozni, hanem ki kell terjeszteni az egyház egész testére.

A próféta egyébként annak kimondásával, hogy megkérdezte az angyalt a valóban tanítható beállítottság példáját állítja elénk. Jóllehet az Úr nem mindig azonnal magyarázza meg nekünk az üzeneteit, mégis rá okunk, hogy lenézve elvessük azt, ami homályos, amint látjuk, hogy sokan megteszik manapság. Mikor ugyanis ezek az emberek bármi számukra kétértelmű dologgal találkoznak, azt azonnal elvetik, és arról panaszkodnak, hogy Isten Ígéje rendkívül bonyolult. Efféle istenkáromlásokat manapság sokan hangoztatnak. A próféta azonban, noha összezavarodott, mégsem vetette el morcosan, amit Isten mutatott neki: épp ellenkezőleg, megkérdezte az angyalokat. Jóllehet az angyalok nincsenek a közelünkben, vagy legalábbis nem jelennek meg látható formában, Isten mégis képes más módon is segítséget nyújtani, mikor bármiféle bonyolultsággal találkozunk az Ő Ígében: megígéri, hogy megadja nekünk a megértés és a bölcsesség Lelkét, valahányszor csak a szükség úgy kívánja. Azt is tudjuk, hogy a prédikálás és a sákramentumok is segítenek odavezetni minket Őhozzá. Ha tehát nem hanyagoljuk el azokat a segítségeket, melyeket Isten nyújt nekünk, s főleg kérjük is arra, hogy vezessen minket az Ő Lelkével, akkor természetesen semmi homályos vagy bonyolult nem lesz a prófeciákban, amit Ő ne tenne a számunkra oly mértékben érthetővé, amennyire a szükség azt megköveteli. Valóban nem adja meg a Lelkét mindenkinek egyforma mértékben, de biztosaknak kell lennünk abban, hogy még ha a prófeciák ködösek is, azokból mégis bizonyos hasznunk származik, ha taníthatók és engedelmesek leszünk Istennek. Látjuk ugyanis, hogy Zakariás kérését sem tagadta meg, mert az angyal azonnal megadta neki a választ.

Azt is észre kell vennünk, hogy az egyik helyen Jehovának, a másik helyen angyalnak nevezi Őt, s valóban ennyire válogatás nélkül beszél egy és ugyanazon Személyről. Ebből kiderül, hogy Isten megjelent az angyalok között. Nekünk azonban emlékeznünk kell arra, amit már említettem: a fő angyal a Közbenjáró és az egyház Feje volt, s Ő ugyanaz a Jehova, mert Krisztus, mint tudjuk, a testben megjelent Isten. Nem csoda tehát, ha a próféta összevissza nevezi Őt angyalnak és Jehovának, mert Ő az egyház Közbenjárója, Aki egyben Isten is. Ő Isten, egylényegű az Atyával, és Közbenjáró, mert már akkor felvállalta a közbenjárói hivatalát, amikor még nem öltött Magára testet, hogy a testvérünké válhasson.

Látjuk tehát, hogy Krisztust az Ő örök lényegét tekintve mondja Istennek, és a hivatalának, azaz mint Közbenjárónak a tekintetében mondja angyalnak.

Az igeszakasz jelentése most már világos: Isten kijelenti, hogy a szarvak azok voltak, melyek szétszórták mind Júdát, mind Jeruzsálemet, de volt megannyi mesterembere,³⁴ akik erővel és kalapáccsal darabokra zúzzák majd ezeket a szarvakat, jóllehet azok egy ideig nagyon erőteljesen zaklatják majd az egyházat. Azt is meg kell említeni, hogy a szarvat más értelemben kell vennünk, mikor a számuk változik. A pogányokat azért nevezi többes számban szarvaknak, hogy megmutassa keménységüket, vagy erejüket, s akkor mondja, hogy felemelték a szarvukat egyes számban, mikor meg akarja mutatni: dühödten, teljes erőbedobással igyekeztek leteríteni, vagy szétszórni Isten népét. Majd ez következik:

³⁴ A חרשים szó általános jelentésű, és mesterembereket, vagy acéllal, bronzsal, kővel vagy fával dolgozó szakmunkásokat jelent. Newcome és Henderson *szakmunkásoknak*, az angol változat *asztalosoknak* fordítja. Értelmezhető úgy is, mint képzett emberek, akik képesek a nekik kiszabott munka elvégzésére. Az annak leírására használt kifejezés, hogy mit kell elvégezniük, arra a feltételezésre vezet minket, hogy „elűzniük”, vagy „eltaszítaniuk” kellett. Ez tehát nem valamelyik konkrét szakma tevékenysége volt, így talán a mesteremberek fordítás a legjobb.

A חריר szó a megfélemlítéssel kapcsolatos jelentést adni itt nem a legalkalmasabbnak tűnik. Az elképzelésnek hasonlónak kell lenni a ידח szóéhoz, ami nem magyarázatként szerepel. A menekülésre, vagy gyors mozgásra készíteni a legközönségesebb jelentése az első igének, ezért fordítható az *elűzni*, vagy *elkergetni* kifejezéssel. A másik ige jelentése a *kitaszítani*, vagy *kivetni*, *ellökni*, vagy *eltaszítani*. Látszólag erőteljes cselekvés, vagy nagyobb erőbedobást jelent, mint az előbbi.

Nyilvánvaló bizonyíték van arra, hogy az אלה szó ismétlését az *ezek azok* kifejezéssel kell fordítani, ellenkező esetben ugyanis zavaros lesz az igeszakasz. Én az alábbi fordítást javasolnám: „És mondtam: Mit jöttek ezek cselekedni? Ő pedig mondta: Ezek azok a szarvak, a melyek szétszórták Júdát annyira, hogy senki sem emelheti vala fel fejét: de eljöttek ezek, hogy elűzzék őket, hogy letörjék a nemzetek szarvait, a kik szarvakkal támadtak vala Júda földre ellen, hogy szétszórják azt”. Az igevers szó szerinti fordításában megmutatkozó különbségek ellenére Kálvin megjegyzéseinek általános irányvonala mégis ugyanaz marad. – *a szerk.*

2. fejezet

Zakariás 2:1-4

1. Felemelém ismét szemeimet, és ímé, láték egy férfiút és a kezében mérő-kötelet.
2. És mondtam: Hová mégy te? És mondá nékem: Megmérni Jeruzsálemet, hogy lássam: mennyi a széle és mennyi a hossza?
3. És ímé, az angyal, a ki beszél vala velem, kijöve, és más angyal is kijöve eléje.
4. És monda annak: Fuss, és szólj e gyermekhez, mondván: Kerítetlenül fogják lakni Jeruzsálemet a benne levő emberek és barmok sokasága miatt.

Et sustuli oculos meos et vidi; et ecce vir in ejus manu funiculus mensurae.

Et dixi, Quo tu vadis? et dixit mihi, Ad metiendum Ierusalem, ut videam quanta latitudo ejus, et quanta longitudo ejus.

Et ecce angelus qui loquebatur mecum egressus est, et alter angelus egressus est in occursum ejus;

Et dixit ad eum, Curre, dic puero huic, dicendo, In villis (vel, pagis) habitabitur Ierusalem prae multitudine hominis et pecoris (id est, hominum et pecorum) in medio ejus.

Újabb látomást tesz hozzá ugyanabból a célból. Nem mintha az előzőt nehéz lett volna megérteni, hanem szükség volt a megerősítésére a dolgok ennyire zűrzavaros állapotában, mert jöllehet a nép visszatérése nem közönséges bizonyítéka volt Isten jóságának és kegyességének, mégis, miután Jeruzsálem nem virágzott úgy, mint korábban, a templom kunyhóhoz hasonlított, s a királyságnak sem a formája, sem a pompája nem látszott, azt is nehéz volt elhinni, ami már a szemük elé tárult. Ez az oka annak, miért Isten oly sok bizonyítékkal erősíti meg ugyanazt a dolgot, mert tudjuk, hogy a testi gyengeség folytán mily nehéz a küzdelem, mikor fájdalmas és súlyos próbák támadnak.

Ezért mondja Zakariás, hogy látott egy férfiút és a kezében mérő-kötelet. Embernek mondja, aki egy férfi alakjában jelent meg, s megszokott dolog, hogy az angyalokat embereknek nevezik, mert jöllehet csak egy időre öltik magukra az emberi formát, mégis, mivel az Úr akarata volt, hogy ebben a formában mutakozzanak, ezért mondják őket embereknek, bár ez tulajdonképpen helytelen. Ha felmerül a kérdés, hogy az angyalok valóban emberi természetet öltöttek magukra, a nyilvánvaló válasz az, hogy szigorúan szólva valójában soha nem váltak emberré. Tudjuk azonban, hogy Isten a gyermekeiként kezel minket, s ugyanaz az oka a kifejezésnek, mint magának a dolognak. Miért jelentek hát meg az angyalok emberi formában? Mert így könnyebben közeledhettek az emberekhez. Ezért nevezi őket Isten ezen a helyen embereknek. Zakariás tehát azt mondja, hogy egy angyal jelent meg előtte emberi formában, mérőkötéllel a kezében.

Majd megkérdezi hová megy, s ő azt válaszolja: *Megmérni Jeruzsálemet, hogy lássam: mennyi a széle és mennyi a hossza?* Ez után a prófécia célját jelenti ki: *Ímé, lakott lesz Jeruzsálem minden falujával egyetemben,*³⁵ mivel nem volt képes megtartani a falai között ily hatalmas tömegeket. Isten tehát majd úgy megsokasítja a népet, hogy nem maradhatnak meg a falain belül, hanem az egyház határai nagyon terjedelmesek lesznek. *lakott lesz Jeruzsálem minden falujával egyetemben,* azaz az egész országban mindenütt. Ez a kifejezés jelentése. Most már látjuk a Szentlélek célját. Miután csak csekély maradék tért vissza a száműzetésből, a kegyesek elcsüggedhettek, mikor láthatták: az egyház helyreállítása nagyon távol áll attól, hogy oly ragyogó legyen, amilyen gyakran volt előre jelezve és ígérve.

³⁵ Szó szerint: „a falvak belakják Jeruzsálemet”. Jeruzsálemet kell a „földnek” tekinteni az 1:21-ben a lakosai miatt. A פְּרוּזָה falvak voltak, nyitottak, amiket fal nem vett körül és nem voltak megerősítve. – a szerk.

Szükséges volt tehát bátorítani őket annak érdekében, hogy türelemmel várakozzanak, míg Isten fokozatosan, lépésről lépésre végrehajtja, amiről bizonyosságot tett. S nehogy egy rövid időszakra, vagy néhány napra korlátozzák Isten kegyelmét, a próféta elmondja: Jeruzsálem méretei Isten szemében mások voltak, mint az emberek szemében. A „mérőkötelet” illetően, ez ókori szokás volt, mert tudjuk, hogy nem háromméteres póznát, vagy más hasonló eszközt használtak, hanem mérőkötelet.

A próféta annak kimondásával, miszerint *felemelte ismét szemeimet, és ímé, láték egy férfiút* arra emlékeztet, hogy Jeruzsálemnek a jövőbeli képére kell tekinteni, hisz aligha lehetett volna őket arra indítani, hogy egy kicsiny és rejtett várost építsenek. Ebből látjuk: a különbséget kell észrevenni Jeruzsálem akkori külső kinézete, valamint a jövőbeli állapota között, mert amire tekinteniük kellett, az akkor még nem volt látható. Ez tehát a prófécia célja, mikor azt mondja: Zakariás felemelte a szemeit, s látott egy mérőkötelet egy férfi kezében. Arra is emlékeztet minket, hogy odafigyelt ezekre a látomásokra, mert a kérdéssel bizonyítja: nem aludt, vagy nem volt közönyös, mint oly sokan, akik a tunyaságukkal oltanak ki minden világosságot, s szeretném, ha manapság efféle tunyaság nem uralkodna közöttünk! Joggal szenvedünk el büntetést ugyanis a lekicsinylő viselkedésünkért, ha hanyagul, vagy nemtörődő módon szemléljük, amit Isten tár elénk. Tanuljuk hát meg a nagyobb figyelmet és szorgalmat a próféta példájából.

Megkérdezi, hová megy, s a válasz: *mérni*. Utána megmutatja, mekkorák lesznek Jeruzsálem méretei – túlterjed a saját falain, mert nem lesz képes befogadni a nagy tömeget. „Isten”, mondja „széltében-hosszában kiterjeszti majd a szent várost, s az többé nem korlátozódik majd a saját falai által határolt területre, hanem lakott lesz a falvaival egyetemben”. Kétség sem fér tehát ahhoz, hogy Isten itt bizonyosságot kívánt tenni az egyháza szétterjedéséről, mely csak hosszú idővel ez után, Krisztus eljövételét követően következett be. Mert jóllehet Jeruzsálem gazdaggá és oly nagy méretű, amint közismert, háromszoros várossá vált, hogy a pogány szerzők szerint a Kelet legkiválóbb városai között emlegették, mikor Babilon még létezett, de ezt a próféciát mégsem erősítette meg Jeruzsálem akkori helyzete, mert nem falak nélkül lakták és nem terjedt ki egész Júdeára. Ebből arra a következtetésre jutunk, hogy a lelki Jeruzsálem van itt leírva, ami minden földi várostól különbözik.

Azt mondja, kijött az angyal, majd egy másik ment eléje. Ebből, mint a próféta által mondottak egészéből kiderül, milyen nagy körültekintéssel gondoskodik Isten az egyházának biztonságáról. Mindig a rendelkezésre állnak ugyanis az angyalok, mint küldöttek, akik egy biccentésére elősietnek és segítik az egyházat a szükségeiben. Miután tehát az angyalok így egyesülnek az egyház jóléte biztosításnak érdekében, ebből látjuk, mennyire drágák a kegyesek Isten számára, akiknek javára alkalmazza az angyalokat. Azt is látjuk: Isten akarata, hogy a próféciája világos és nyilvánvaló legyen minden istenfélő számára - *fuss, és szólj a gyermekhez*, mondja. Zakariás valóban megkérdezte a mérőkötel magyarázatát, de abból a tényből, hogy másik angyal válaszolt neki, mint már említettem, kiderül: Isten nem hagyja figyelmen kívül népének kéréseit és imáit, amennyiben vágnak tanulni, hanem ekkor ellátja az igazi és hűséges tanító szerepét a számukra. A „fuss” szót pedig különösen meg kell figyelnünk: „menj”, mondja, „sőt siess, nehogy a gyermek tovább is kétségek között maradjon, és magyarázd meg neki a prófécia célját”. *Gyermeknek* nevezi a prófétát, mert akkor az angyalok között volt. Nem nevezhette felnőtt embernek, mert korábban egy angyalt nevezett annak. S mi más rangja lehetett a prófétának az angyalok között, mint egy gyermeké? Ezt a körülményt tehát az ok, amiért Zakariás lealacsonyító, vagy megalázó módon beszélt önmagáról.

Ami pedig a prófécia jelentését illeti, már említettük, hogy itt a mennyi Jeruzsálemet írja le, melyek nem vesznek körbe falak, hanem nyitott az egész világra, s nem a maga erejétől függ, hanem biztonságosan lakozik még ellenségektől minden oldalról körülvetten is.

Nem ok nélkül mondja ugyanis a próféta, hogy „Jeruzsálem lakott lesz a falvaival egyetemben”, azaz mindenütt belakják majd, így nem lesz szüksége védelemre az ellenség távoltartásához, vagy a közeledésének meggátolásához, mert biztonságos nyugalom adatik majd neki, mikor mindenki nyugodtan elfoglalja a saját helyét. Most ez következik:

Zakariás 2:5

5. Én pedig, szól az Úr, tűz-fal leszek körülötte és megdicsőítem magamat ő benne!

Et ego illi, dicit Iehova, murus ignis (*vel, igneus*) in circuitu, et in gloriam ero in medio ejus.

Ebben a versben megerősíti, amit az imént említettem – Jeruzsálem biztonságos lesz, bár semmiféle erődítmény nem lesz majd benne, mert Isten egyedül is elégséges lesz a falak, tornyok, és erősítések gyanánt, ahogyan más próféták is említik: „Isten lesz a számodra fal és erőd” (Ézs26:1), majd „Ő lesz neked vár”. A többi próféciaikkal összhangban álló mondat az tehát, amelyben Jahve kijelenti, hogy *tűzfal* lesz. Valóban tudjuk, hogy a falak lehetnek magasak és vastagok, az ellenség mégis megmászhatja azokat, de ki merészelne keresztülhatolni a tűzön? Ez tehát ugyanazt jelenti, mintha Isten így szólt volna: „Noha nem lesznek örök Jeruzsálem védelmére, s katonák sem védik majd azt, sőt semmiféle felvigyázók, én egyedül mégis elégséges leszek, mert nemcsak az ellenségeket visszatartó fal szerepét töltöm majd be, de tűz is leszek, mely elrettenti őket”.

Majd hozzátézi: *és megdicsőítem magamat ő benne!* Mintha azt mondaná: „Jeruzsálem valódi boldogsága kívül-belül egyedül bennem és a kegyeimben rejlik majd. Belül én leszek a dicsősége, felékesítem minden dicséretre méltó dologgal, mikor pedig bármi félelem is felüti a fejét az ellenség támadása folytán, tűzfal leszek a számára. Mert bár nem bővelkedik majd bástyákban és tornyokban, s falai és erődítményei sem lesznek, így ki lesz téve megannyi gonoszságnak, mégis megrettentem minden ellenségét, így azok távol maradnak s az egyházam ezzel biztonságban marad minden emberi segítség és minden védelem nélkül is.

Látjuk tehát, mit akar mondani a próféta: noha a zsidók látták, hogy kevesen vannak, s gyengék, nyomorultak és megvetettek, mégis volt okuk reménykedni, mert bár kevesen tértek vissza a száműzetésből, Isten mégis képes volt gyarapítani az egyházat, és nagy tömeggé tenni azt. Ez pedig biztos és elrendelt dolog volt, mert látomás is megmutatta, hogy bármennyire is kevesek voltak az ellenségeikhez viszonyítva, Isten mégis elégséges és hatalmas volt a védelmükre. S bármennyire is hűjával voltak minden áldásnak, Isten még mindig elég gazdag volt, hogy meggazdagítsa őket, amennyiben a megígért áldásokra támaszkodtak. Ő ugyanis belülről tette őket, boldoggá és áldottá, s mentesítette a külső ellenségektől is.

Ima

Add meg, mindenható Isten, hisz minden oldalról oly sok ellenség vesz körül minket, és a Sátán sem szűnik meg sokak dühét szítani, hogy ne csak ellenségesek legyenek velünk szemben, de törekedjenek az elpusztításunkra és felemésztésünkre is – ó add meg, hogy megtanuljunk a mennyre tekinteni, s a te védelmedben bízva bátran harcolni, míg végül megjelenik az, amiről figyelemre méltó próféciaóban tettél bizonyosságot, hogy sok mesterember és sok kalapács van a te csarnokodban, melyekkel összetöröd a szétszóratásunkra felemelkedő szarvakat, míg végül a Sátán minden mesterkedését legyőzve el nem érjük azt az áldott nyugalmat, melyet a Te egyszülött Fiad vére biztosított a számunkra. Ámen.

Százharmincnyolcadik előadás

Zakariás 2:6

6. Jaj, jaj! Fussatok ki az északi földről, így szól az Úr, mert az ég négy szele felé szórtalak szét titeket, szól az Úr.

Heus! Heus! et fugite e terra Aquilonis, dicit Iehova; quia in quatuor ventos coelorum dispersi vos, dicit Iehova.

S hogy a próféta célja világosabb legyen, főleg az eset történetére kell visszaemlékeznünk. Mikor Círusz és Dáriusz rendelete megengedte a zsidóknak a hazatérést a szülőföldjükre, erre a kegyességre sokan gyanakodva tekintettek, mintha a két királynak szándékában állt volna hirtelen elnyomni őket, amikor már tervezgették a hazatérést. Egyesek, akik kényelemben éltek a kaldeusok között, és más helyeken, jobbnak látták élvezni a nyugalmaikat, semmint oly sok nehézséggel szembesülve térni vissza a szülőföldjükre, ahol nem voltak kész házak, hanem csak kietlen sivatagok. Miután tehát a nép nagyobbik része így semmibe vette Isten páratlan kegyességét, melyről a próféták oly gyakran beszéltek, szükségessé vált ennek a tunyaságnak a megfeddése, amely egyébként még hatalmas istentelenséggel is párosult. Ha ugyanis bármiféle vallásosság megérintette volna a szívüket, akkor Jeruzsálemet többre kellett volna tartaniuk az egész világnál, Isten szolgálatát pedig minden földi előnynél és gyönyörnél. Ezért a vágyak kielégítése, amitől a zsidók nemtörődömökké váltak, rászolgált az éles és súlyos feddésre. Ez az oka annak, amiért a próféta itt ennyire élesen beszél hozzájuk: ellenkező esetben ugyanis nem lehetett volna felrázni őket.

Jaj, jaj! kiáltja, mintha ezt mondta volna: „Mit jelent ez a kételkedés? Mikor Isten ajtót nyitott nektek, ti még mindig úgy henyéltek, mintha Júdea nem a ti örökségetek lenne, mintha nem volna különbség köztetek és a világi pogányok között!” Most már értjük a próféta célját. A הוי *hui* indulatszót a serkentésükre használja, s a próféta ezzel feddi meg a közönyüket, ami, ahogyan említettem, a hálátlanságuk bizonyítéka volt. A zsidók ugyanis ezen a módon mutatták ki a megvetésüket az iránt a kegy iránt, amit messze többre kellett volna becsülniük a világ minden kincsénél és gyönyörénél.

Az ok, amit hozzátesz, azonban látszólag erőltetett, vagy tán még alkalmatlan is – *mert az ég négy szele felé szórtalak szét titeket*, ez ugyanis nem szolgálhatott volna arra, hogy ösztökélje a zsidókat Babilon elhagyására és a visszatérésre az Isten által nekik megígért szent földre. Mégis nagyon hatékonyan hozott létre benyomást az elméjükben, mert az Úr ezekkel a szavakkal mutatja meg, hogy az Ő hatalmában állt a biztonságos helyreállításuk, mivel nem más szórt szét őket mindenfelé, mint az Ő jogos bosszúállása. Ha az ellenségeik fölébük kerekedtek volna, vagy ok nélkül üzték volna ki őket az országukból, akkor kétely lopózhatott volna az elméjükbe azzal kapcsolatosan, hogy vajon bízhatnak-e az ígéletben. Mikor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a száműzetésük Isten által kiszabott büntetés volt, abból biztonsággal következtethettek arra, hogy Ő a helyreállításuk szerzője is, mert aki a sebet okozta, az képes volt azt meggyógyítani is.

Most már látjuk, mit tartott a próféta a szeme előtt: arra céloz, hogy a zsidók mindezülig Isten büntetését szenvedték, mert nem engedelmeskedtek Ígétének, hanem a makacsságukkal kiprovokálták a rendkívüli büntetését. Most azonban reménykedniük kellett volna, mivel Isten megbékélt irántuk és kész volt megbocsátani nekik. Miután tehát a száműzetésük Istentől való dolog volt, a próféta arra utal, hogy a visszatérésük nem lesz nehéz, ha Isten kibékül velük, mert a zsidóknak csak a mennyei Bíróval kellett számolniuk. Röviden, a próféta azt akarja megmutatni, hogy a zsidók ostobán cselekedtek, mikor száműzetésben maradtak, miután szabadságot kaptak a hazatérésre. Ezért buzdítja őket a

sietségre, nehogy Isten kegyelmének időszaka leteljen, s így az ajtó ismét becsukódjon előttük. S nehogy kételkedjenek, hogy vajon ez lehetséges-e, vagy sem, megmutatja: Isten hatalmáéban álló dolog ez, mert Ő üzte ki őket az országukból. Ezért nem volt Neki nehéz megnyitni az utat a hazatérésük előtt, ha egyszer úgy tetszett Neki.³⁶ Majd hozzáteszi:

Zakariás 2:7

7. Jaj Sion! Szabadítsd ki magadat, ki Babilon leányánál lakozol.

Heus Sion! Servare, quae habitas apud filiam Babylonis.

A próféta ugyanazt a dolgot ismétli meg, bár röviden, és más szavakkal. Miközben azonban röviden érinti, amit mondani kívánt, megerősíti és világosabbá teszi az előző ígevers tartalmát is. Rámutat, milyen hatalmas gyalázat volt az, amikor Babilon vált mondhatni Sion sírjává, mert Isten azt a hegyet választotta ki Magának, hogy ott lakozzon. Babilon, mint tudjuk, Isten által megátkozott mocskos barlang volt. Az tehát mondhatni a természet rendje felforgatásának minősült, ha a zsidók mondhatni eltemették Isten szent hegyét abban az alantas régióban. Ez a beszédmód első ránézésre némiképp nyersnek tűnik, de mégis a legalkalmasabb, mert a Sion alatt a próféta azokat a zsidókat érti, akik még mindig szétszórásban éltek Káldeában. A templom valóban nem mozdult a helyéről, csak felégették és megsemmisítették a kaldeusok, s újabb templom nem épült a babiloniak között. De mit ért alatta a próféta, mikor azt mondja, hogy *Jaj Sion! Aki Babilon leányánál lakozol*, térj vissza a saját helyedre? Arra emlékezteti a zsidókat, hogy a templomhoz kötődnek, mert az Isten és a közöttük fennálló kölcsönös egység szent és sérthetetlen köteléke volt az (1Kí6:13). Mikor ugyanis Isten azt rendelem, hogy templom épüljön neki a Sion hegyén, egyben azt is hozzátette: „Ez lesz nyugovóhelyem örökre; itt lakozom” (Zsol132:14).

Mivel tehát a zsidók egyesültek Istenükkel, a templomot úgy mutatja be, mint ennek a szent egységnek a zálogát. Joggal és alkalmasan adja hát a próféta a zsidóknak a Sion nevet, mert amint elhangzott, mondhatni a templomhoz voltak kötve, hacsak nem akarták megtagadni Istent. Ezért mondja: „Rendjén való az, hogy a kaldeusok között éltek? Ti ugyanis mondhatni Isten templomának kövei vagytok. Nincs tehát állandó lakóhelyetek a Sion hegyén kívül, mivel bizonyos értelemben ti magatok vagytok az a hegy.” S ezért beszél így: „Sion, siess és térj vissza a saját helyedre, mert furcsa és okatlan dolog Babilon leányával lakoznod.”

Röviden, a próféta azt mutatja, hogy Isten kegyét nem lett volna szabad elutasítani, mikor kinyújtotta a kezét, és szabadságot adott nekik a hazatérésre. Miután tehát Isten a népe Szabadítójának szerepében lépett fel, a zsidóknak nem lett volna szabad száműzetésben maradni, hanem azonnal el kellett volna indulniuk Jeruzsálembe, hogy ismét imádhassák Istent. S miért említette ezt a próféta? Azért, hogy a zsidók megtudják: nem kell félniük semmitől, bár veszélyek vették körül őket. Noha a Sátán sok veszedelmet, nehézséget és rengeteg bajt okozott, Isten kegyelme mégsem lesz hiányos, vagy tovatűnő, vagy megtevévesztő, hanem Ő majd befejezi a munkáját, s nem okoz csalódást azoknak, akiknek

³⁶ Amennyiben elfogadjuk a különféle kéziratokban és a szír változatban szereplő כ betűt a כ helyett a *négyes* szám előtt, úgy ez a magyarázat teljesen kielégítő. Ha azonban a kéziratok többségében szereplő szöveget vesszük alapul, akkor a mondatnak más lesz a jelentése. Henderson változata: *Mert mint az ég négy szele, úgy szórtalak én szét benneteket, mondja Jahve*. A kapcsolódását azonban a megelőző szövegrészhez nem mutatja ki világosan. Drusius nézete látszik a legkielégítőbbnek, amit Grotius és Marckius is követnek. Ők a פֶּרֶשׁ ígét kiterjesztés, megnövelés, szabadbá tétel, értelemben fordítják, s a zsidóknak korábban megadott szabadságra vonatkoztatják, s így az előzőekkel a kapcsolat nyilvánvaló és természetes: *Jaj, jaj! Meneküljete most az északi földről, mondja Jahve, mert mint az ég négy szele, úgy terjesztetete ki benneteket (tettelek benneteket szabadokká), mondja Jahve*. Szabadságot kaptak rá, hogy a világ bármely részére elmenjenek, amit a négy szél jelöl. A következő ígevers: *Jaj Sion! Szabadítsd ki magadat, ki Babilon leányánál lakozol*. A két nemzetet két nőhöz hasonlítja, akik együtt lakoznak. – a szerk.

egykor bizonyosságot tett: ismét lesz majd nekik békés lakóhelyük Júdea földjén. Majd ez következik:

Zakariás 2:8

8. Mert így szól a Seregeknek Ura: Dicsőség után küldött engem a pogányokhoz, a kik fosztogatnak titeket, mert a ki titeket bánt, az ő szemefényét bántja.

Quia sic dicit Iehova excercituum, Post gloriam misit me ad gentes quae spoliant vos; quia qui tangit vos tangit pupillam oculi sui (vel, ejus.)

A próféta ugyanazt a témát folytatja, mert rámutat: nem azért nyílt út a zsidók előtt, hogy utána nem sokkal megbánják a hazatérést, hanem hogy az Úr velük lehessen, mivel a szabadulásuk látványos jele volt az Ő jóindulatának, s annak jelzése, hogy Ő befejezi, amit elkezdett. Utána azt mondja: Isten rendelete a pogányokat majd megzabolazza abban, hogy bármit is tegyenek a zsidók ellen. Mintha ezt mondta volna: „a szabadságotokat Círusz és Dárius engedélyezték. Sokan felkelhetnek a hazatéréseket akadályozandó, de bármit is próbálnak megtenni, semmivé válik, mert Isten fékezi majd meg az erőfeszítéseiket és hiúsítja meg minden próbálkozásukat.” Isten hírnöke azonban itt arról tesz nyilvános bizonyosságot: azért küldetett, hogy a nemzeteket megakadályozza bármiféle sérelem okozásában, és bejelentsen, hogy a Júdeába visszahozott nép szent az Úrnak, és nem volt megengedve senkinek az ő bántalmazásuk. Ez az egészek a jelentése.

Felmerül azonban egy probléma, mert a szövegkörnyezet nem tűnik következetesnek. *Így szól az Úr, az Úr küldött engem* – mert nem a próféta kapja itt a hírnök hivatalát, hanem az látszólag Istennek tulajdonítatik, ez pedig következetlennek látszik, hiszen Isten kiknek a hírnöke lehetne? S kinek a rendeletét, vagy parancsát hirdethetné itt, amiről a próféta itt beszámol? Nem tűnik tehát megfelelőnek ezt Istennek tulajdonítani, bár a szavak látszólag ezt támasztják alá: *így szól a Seregeknek Ura: Dicsőség után küldött engem a pogányokhoz* – ki a küldő? Vagy ki az, aki kirendeli Istent, vagy parancsol Neki? Ebből arra a következtetésre jutunk, hogy itt Krisztusról van szó, Aki Jahve, emellett még az Atya Angyala, vagy Hírvivője is. Jóllehet tehát Isten lényegesen egyetlen, amit a Jahve szó fejez ki, nem helytelen mindezt az Atyára és a Fiúra vonatkoztatni. Így tehát Isten egyetlen örökkévaló lény, de Isten az Atya személyében parancsol a Fiúnak, aki ugyancsak Jahve: korlátozza a nemzeteket, nehogy igazságtalan erőszakossággal bármiféle sérelmet okozzanak a zsidóknak. A rabbik ezt a magyarázatot adták: a próféta azt mondja, hogy ő maga volt Isten hírnöke, és így idézi a szavait. Ez azonban erőltetett és természetellenes magyarázat. Én valóban nem akarok vitatkozni velük ebben a dologban, mert hajlamosan a vitatkozásra ők úgy vélik, hogy mi nem döntő bizonyítékokhoz ragaszkodunk. Vannak azonban a Szentírásnak más igeszakaszai, amelyek világosabban alátámasztják Krisztus isteni mivoltát és örök létezését, valamint a személyek megkülönböztetését [az Istenségben]. Ha azonban bárki közelebbről is megvizsgálja a próféta szavait, rájön, hogy ezt az igeszakaszt erőltetetten ki kell forgatnunk, ha csak nem Krisztusra vonatkoztatjuk. Így tehát mi úgy véljük, hogy itt Krisztus szerepel az Atya hírnökeként, s Ő mondja, hogy a nemzetekhez küldetett. Amit pedig hozzátessz – *dicsőség után* – azt egyesek úgy értelmezik, hogy miután megszűnt az a dicsőség, mellyel a zsidók ezidáig dicsekedtek, Krisztus üzenete át lesz irányítva a pogányokhoz. Eszerint az igeszakasz jelentése az alábbi: rövidebb az után, hogy a választott nép dicsősége megszűnik, Krisztus, az Atya parancsára elmegy a nemzetekhez, hogy összegyűjtse az egyházat belőlük. De ez az igeszakasz vonatkoztatható azokra a nemzetekre is, akik kegyetlenül nyomorgatták Isten egyházát, mintha a próféta ezt mondta volna: „Jóllehet az ellenségeitek egy ideig diadalmaskodtak, a dicsőségük mégis véget ér: Isten elküldi majd a hírnökét, így azok, akik eddig fosztogattak benneteket, most a prédáitok lesznek”. Még az is valószínűnek látszik,

hogya a próféta arról a dicsőségről beszél, amelyet nem sokkal korábban említett. Akkor tekinthetjük úgy, hogy azt mondja: mivel Isten elkezdte gyakorolni a hatalmát, s csodálatos módon helyreállította a népét, már nem lesz szünet, amíg teljesen fel nem állította az egyházát, s nem tette a papságot és a királyságot ismét virágzóvá. Akkor a *dicsőség után* ezt jelenti: „Magatok látjátok Isten kegyességének kezdetét, ami által felragyog az Ő hatalma.” Kétségtelenül az Úr dicsőségének nem közönséges példája volt ugyanis az, amit a nép helyreállításában mutatott ki, s ezért bátorítja a próféta a magabiztosságukat, mivel Isten részben már dicsőséges módon foglalkozott velük. Utána abból merít érvet, ami elkezdődött, hogy a zsidók mindvégig reménykedhessenek, s várhassák a szabadulásuk teljes megvalósulását. „Az Úr”, olvassuk másutt, „nem hagyja el a kezeinek alkotását” (v. ö. Zsolt138:8). Így mondja most a próféta, hogy *dicsőség után*, azaz „miután Isten egyszer már nem közönséges módon ragyogott rátok, vajon nem kellene a reménységet táplálnotok? Hiszen nem akar nektek csalódást okozni a teljes hazatéréseteket illetően, hanem beteljesíti azt, amit a prófétái által megígért.”

Miután Isten az egyháza helyreállításáról, valamint annak örökös állapotáról beszélt, a próféta itt közvetve megfeddi azok hálátlanságát, akik mikor látták a munkájának megkezdését, nem voltak arról meggyőződve, hogy Isten hűséges marad mindvégig. Miután ugyanis Istennek szándékában állt mind a nép visszatérése, mind a folytonos védelmük, így a népnek is számításba kellett volna vennie mindkét jótéteményt: „Az Úr, Aki már elkezdte helyreállítani a népét, meg is védi majd azokat mindvégig, akiket összegyűjtött, míg végül a teljes és tökéletes megváltásukat is be nem biztosítja”. Miután tehát a zsidók nem tekintettek a végkimenetelre, noha Isten mondhatni a kezüknél fogva vezette őket a reménység földjére, a próféta ezt mondja nekik: *dicsőség után*. Azt is megjegyezhetjük, hogy az itt említett dicsőség egyelőre még nem volt teljesen látványos: elkezdett, mondhatni, pislákolni, de nem ragyogott fel a maga teljes fényében egészen Krisztus eljöveteleig. Mindez tehát ugyanazt jelenti, mintha a próféta ezt mondta volna: „Isten már kisugározta a dicsőségének néhány szikráját, mely majd növekedni fog, amíg el nem éri a teljes ragyogását. Közben az Úr nemcsak a nemzeteket fogja majd vissza attól, hogy ártsanak nektek, de még a prédáitokká is teszi őket”.³⁷

Következő a parancs oka: *a ki titeket bánt, az ő szemefényét bántja*. A birtokos névmás vonatkoztatható mind a pogány nemzetek bármelyikére, mind Magára Istenre, s a fordítók nagyobbik része inkább valamelyik nemzetre vonatkoztatja. *A ki titeket bánt, az ő szemefényét bántja*, vagy ahogyan franciául mondjuk: *Ils se donnent en l'oeil*. Azaz: „bárki támad a népemre, a maga szemét vágja majd ki, mert bármit is terveznek ellenetek az ellenségeitek, az a saját fejükre hullik majd vissza. Ez ugyanolyan, mintha valaki a saját kardjával döfné át a saját szívét. Mikor tehát a nemzetek azt hiszik, hogy a tulajdonuk vagytok, a saját szemüket

³⁷ Vég nélkül sorolhatnánk a אחר כבוד *dicsőség után* kifejezésre adott magyarázatokat. Henderson nagyon jogosan veti el, amit Newcome, Blayney és Gesenius, valamint más német hittudósok javasolnak, akik Castaliot és Cocceiust követve így fordítják a sort: *A dicsőség után (azaz, a dicsőség megszerzése végett) küldött engem*. Egyes egyházatyák, például Eusebius, Jeromos, Cyril és Theodoret a „dicsőség” szó alatt azt a dicsőséget értették, amivel a Fiú rendelkezett az Atyánál a megtestesülés előtt. Ez a nézet azonban semmiképpen sem illik a szövegkörnyezetbe, noha a legtöbb hittudós, ókoriak és maiak egyaránt, úgy vélik, hogy Krisztus a seregek Ura ezen a helyen. A Targum kifejezése az alábbi: „A dicsőség után, melyről megmondta, hogy elhozza neked”, ez pedig lényegében a Kálvin és a Henderson által adott magyarázat. Az általános jelentés megváltoztatása nélkül adható más értelmezés is: *Mert ez mondja a seregeknek Ura: Más dicsőség! – elküldött engem a nemzetekhez, akik fosztogattak téged, mert aki benneteket bántott, az Ő szeme fényét bántotta*.

A „más dicsőség” utalás az 5. versben említett dicsőségre: Ő nemcsak közöttük lesz dicsőséges, de az ellenségeik megsemmisítésével más dicsőséget is ruház majd rájuk.

Blayney biztosnak látta, hogy a *szeme fénye* a zsidók minden ellenségére, s nem Istenre vonatkozik, de az ezzel ellentétes nézetnek nagyobb a valószínűsége: ez az igeszakasz legtermészetesebb és legkézenfekvőbb magyarázata. Lásd 5Móz32:10. Nemcsak Kálvin részesíti előnyben ezt a nézetet, hanem Grotius, Marckius és Henderson is. – *a szerk.*

döfik majd át, vagy a saját keblüket sebesítik majd meg, mert a jelentés ugyanaz. *A ki titeket bánt, az ő szemefényét bántja* tehát: nincs okotok félni, mert bármilyen hatalmasak is az ellenségeitek, a dühük mégsem tombolhat majd ellenetek, mert Isten a saját kardjaikkal fogja lemészárolni őket, vagy a saját ujjaikkal vájja majd ki a szemeiket. Ez az igeszakasz jelentése, amennyiben az egyház ellenségeire vonatkoztatjuk.

Alkalmasan vonatkoztatható azonban Istenre is: *A ki titeket bánt, az Ő szemefényét bántja*, s én természetesen jobban hajlok erre a nézetre, mert ez az elképzelés előfordul a Szentírásban: „Tarts meg engemet, mint szemed fényét” (Zsolt17:8). Miután tehát a Szentlélek máshol is használta ezt a hasonlatot, én hajlamos vagyok a jelen igeszakaszt is így olvasni: Istennek a kegyesek iránti szeretete oly gyengéd, hogy mikor bántalmazták őket, Ő akkora haragra lobban, mintha a szemét döfték volna át. Isten ugyanis nem mutathatja ki jobban, mennyire és milyen buzgón szeret minket, s mennyire gondja van az üdvösségünkre, mint a szeme fényével kapcsolatos hasonlattal. Semmi sincs kényesebb, vagy lágyabb ennél az ember testében, mert ha valami megharapja az ujjamat, vagy megszúrja a kezemet, vagy a lábamat, vagy akár komolyan megsebesít, akkor sem érzek akkora fájdalmat, mint mikor a szemem, vagy a szembogaram sérül meg. Isten tehát ezzel az ünnepélyes üzenettel jelenti ki, hogy az egyház olyan a Számára, mint a saját szeme fénye, amit semmiképpen sem enged megsérülni, vagy megérinteni. Utána ezt olvassuk:

Zakariás 2:9

9. Mert ímé én felemelem kezemet ellenök, és saját szolgálk predájává lesznek, és megtudjátok, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem.

Quia ecce ego agitant (vel, agito) manum meam super eos; et erunt praeda servis suis; et scietis quod Iehova exercituum miserit me.

Krisztus tovább beszél az Atya parancsairól, mert a maga nevében szól, mikor ezt mondja: *Mert ímé én felemelem kezemet ellenök*, mármint az ellenségek ellen, *és saját szolgálk predájává lesznek*. Úgy érti: bármennyire is nagy létszámúak és erősek lesznek az ellenségek, akik bántani próbálják majd a zsidókat, ők mégis biztonságban lesznek, mert Isten keze fogja védeni őket. Sőt, bármivel is próbálkoznak majd ellenségeik, az mind hiábavaló lesz, mert az Úr fogja meggyengíteni, és a zsidók predájává tenni őket. A *szolgák*³⁸ alatt ugyanis kétségtelenül a zsidókat érti, akiket egy ideig az ellenségeik zsarnoksága sanyargatott.

Bizonyos, hogy ez a prófécia nem akkor teljesedett be, mikor a zsidók úgy vélték, hogy virágzó állapotban vannak és élvezik a bőséget, mert az állapotuk még akkor is nyomorúságos és alantas volt. Honnan származtak ugyanis a királyaik? Bizonyosan nem Júda törzséből, s valamennyien tudjuk, milyen zsarnoki módon kormányoztak, a királyság pedig tele volt sok undorító bűnnel és kegyetlenséggel. Majdnem valamennyien szülőgyilkosokká váltak, s ha valaki végigolvassa a történelmüket, meglátja, hogy testvér nyomott el testvért, s még a szülőkkel is kegyetlenül és gonoszul bántak. Röviden, és másról már nem is szólva, semmi sem lehetett volna undorítóbb, mint Heródes családja. Ezt a próféciát tehát nem vonatkoztathatjuk a babiloni fogságból történt hazatérés és a Krisztus eljöveteli közötti időszakra. Csakis Krisztus királysága alatt végezte el Isten azt, amiről itt szó van – hogy ellenségeik a lelki nép predájává váltak, azaz, mikor legyőzettek és Krisztus igájába kerültek, mert amint már említettük, Őrá szállt az egyház kormányzása. Ezért ott, ahol Krisztus ragyog,

³⁸ עבדיהם, a *szolgák* – Henderson. A zsidókat rabszolgasorban tartották a nemzetek. Newcome úgy véli, hogy a zsidókat elnyomó nemzetek alatt azt kell érteni, hogy ezek a nemzetek rabszolgasorba kényszerítették őket, ahogyan a médek és a perzsák tették a kaldeusokkal, s utal az Agg2:23-ra. Miután azonban a következő igeversben konkrétan a zsidókat szólítja meg, ezért itt is nyilvánvaló dolog őket beleérteni. Grotius pedig utal az itt elhangzottak szó szerinti beteljesedésére a makkabeusok korában. – a szerk.

mondják, hogy uralkodik az egyház, ami az Ő Teste. Krisztus akarata ugyanis az, hogy semmiye se legyen a tagjaitól külön. Most már látjuk a próféta szándékát: el akarta oszlatni a zsidók félelmét, hogy ne vonakodjanak hazatérni a szülőföldjükre, mert ehhez nemcsak út nyílt a számukra, de a boldogságuk is megerősítést nyert és biztossá vált Isten védelme alatt. Ő ugyanis nem hiába kezdett bele a dicsőséges munkába, hanem teljesen el volt szánva annak véghezvitelére is.

Ezt mondja: *ímé én felemelem kezemet*. A kéz felemelése azt mutatja, hogy Istennek nincs szüksége sem sok erőre, sem nagy hadjáratra az ellenségek menekülésre késztetéséhez, mert amint felemeli a kezét, azonnal leteríti valamennyit. Röviden, a próféta arra emlékeztet minket, hogy Istennek messzire elérő kezei vannak, mert azok pusztá felemelésével képes legyőzni minden ellenséget, bármily messze legyenek is azok. S látjuk, hogy a képességet, amellyel Isten megvalósítja a céljait, azért említi, mert így a zsidók biztosak lehetnek benne: amint Istennek tetszik bevetni az erejét, semmi problémája sem marad, hiszen az ujjának egyetlen mozdulatával képes megsemmisíteni minden Ellene támadó ellenséget.

Utóbb hozzáteszi: *és megtudjátok, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem*. Ezt a kegyesek megszólításaként értelmezni tűnhet alkalmatlannak, mert tudjuk, hogy a hithez ismeret is kapcsolódik, amint arra János tanít minket: „tudjuk, hogy Isten gyermekei vagyunk” (v. ö. 1Jn3:2). Az Isten Ígérére támaszkodó bizonyosság ugyanis felülmúl minden tudást. Mikért mondja hét a próféta, hogy *megtudjátok, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem*? Mert a kegyeseknek már korábban bizonyosaknak kellett volna lenniük Krisztus küldetését illetően, hisz ellenkező esetben el van zárva az út az Istenhez való közeledéstől. A hozzáférést a kegyességéhez ugyanis, mint tudjuk, a hit nyitja meg. A zsidóknak tehát a kezdetektől fogva biztosaknak kellett volna lenniük Krisztus küldetését illetően. Meg kell azonban jegyezni, hogy kétféle ismeret létezik – a hit ismerete, és az, amit tapasztalati tudásnak is neveznek. A hit ismerete az, amellyel az istenfélők biztosak abban, hogy Isten igaz – azaz amit ígért, az kétségtelen. Ez a tudás egyidejűleg túlér a világon és felemelkedik az egek fölé is, hogy rejtett dolgokat is megismerhessen. Az üdvösségünk ugyanis el van rejtve. A látott dolgokban, mondja az apostol, nem kell reménykedni (Rm8:24). Nem csoda tehát, ha a próféta azt mondja: a kegyesek akkor tudják majd, hogy Krisztust az Atya küldte, ha ténylegesen megtapasztalják majd a valóságban. Akkor *tudjátok majd meg, hogy az Úr küldött engem*. Ezután hozzáteszi:

Zakariás 2:10

10. Örülj és örvendezz, Sionnak leánya, mert ímé elmegyek és közötted lakozom! így szól az Úr.

Exulta et laetare filia Sion, quia ecce ego venio, et habitabo in medio tui, dicit Iehova.

Ugyanazt a témát folytatja. A jelentése az, hogy Isten nem kezd el semmit sem, amit ne akarna véghezvinni. Mivel akkor már elkezdte összegyűjteni a népét, hogy a szent földön lakozhassanak, ez már folyamatban levő, végül beteljesedő tevékenység volt, mert az Úr nem akart fél-megváltó lenni. Ez az értelme a próféta által mondottaknak. Most azonban úgy buzdítja *örvendezésre* Siont, mintha a megjövendölt boldogság már eljött volna. Ez a beszédmód, amint azt máshol már láttuk, szokásos a próféták között. Mikor Isten szolgálait nagyobb magabiztosságra akarták ösztökélni, akkor mondhatni belevitték őket abba, ami megígértetett, és diktálták nekik a hálaadás énekét. Mi nem szoktunk idő előtt gratulálni önmagunknak. Mikor tehát a próféták azt parancsolták az egyháznak, hogy énekeljenek Istennek, és adjanak Neki hálát, akkor ezzel erősítették meg a nekik tett ígéreteket. Mintha a próféta azt mondta volna: igaz, hogy mostanáig az Úr ragyogása és dicsősége jórészt még el volt rejtve, de a kegyesek minden veszély felett álltak, ezért bátran csatlakozhattak a hálaadó

énekhez Istennek úgy, mintha már a teljes megváltást élveznék. Az Úr ugyanis bevégzi azt, amit elkezdett.

Örülj és örvendezz, Sionnak leánya. S miért? Mert imé elmegyek és közötted lakozom. Isten már eljött, de itt a kegyességének fokozódását fejezi ki annak kijelentésével, hogy el fog jönni. Mintha ezt mondaná: „Már megadtam nektek a jelenlétem homályos jeleit, de láttok majd egy másik eljövételt, mely sokkalta hatékonyabban megerősíti majd a hiteteket”. Jóllehet tehát Isten már megjelent a zsidóknak, mégis azt mondja, hogy el fog jönni, mégpedig akkor, amikor Krisztus lép színre, Akiben lakozik az Istenség egész teljessége testileg, s Akiben Isten tökéletes dicsősége és fensége ragyog majd fel. S ebből világosabban kiderül az is, amit már említettem: ez a megszólítás nem alkalmazható fonákság nélkül a prófétára, és nem vonatkoztatható alkalmasan az Atyára sem. Ebből következően itt Krisztus beszél, de nem úgy, mint egy ember, vagy egy angyal, hanem úgy szól, mint a Megváltó Isten. Ebből látjuk, hogy a Jahve nevet Krisztusra vonatkoztatja, s a lényegét tekintve nincs különbség az Atya és a Fiú között: Ők csak személyükben térnek el egymástól. Valahányszor csak kihirdeti Krisztus a saját isteni mivoltát, a Jahve nevet használja, de azt is megmutatja, hogy van valami sajátos és megkülönböztető Őbenne, mint az Atya hírnökében. Emiatt, és ebben a vonatkozásban Ő alá van rendelve az Atyának, mert hírnökként küldetett el, és a rábízottakat hajtja végre. Ezek a dolgok azonban nem ellentétesek egymással, amint azt sok tanulatlan és fegyelmezetlen ember gondolja, akik sok hiábavaló képzelgésbe, vagy inkább pusztá félrebeszélésbe gabalyodnak bele, és ezt kérdezik: „Miképpen lehetséges, hogy noha egy örök Isten létezik, de Krisztus mégis igazi Isten, Aki különbözik az Atyától, és az Ő angyalának mondatik?” Ők tehát úgy képzelik, hogy az Istenség eredete az Atya Isten, mintha az egy igaz Isten nemzett volna, így alkotván meg egy újabb Istent Önmagából, mintegy szaporodás által. Ezek azonban ördögi koholmányok, mellyel az isteni lényeg egy(etlen)ségét semmisítik meg. Emlékezzünk hát arra, amit a próféta tanít itt tisztán és világosan: Krisztus Jahve, az egy igaz Isten, Akit mégis Isten küldött Közbenjárónak.

Imé elmegyek és közötted lakozom! így szól az Úr. Isten akkor a zsidók között lakozott, mert a templom építése megkezdődött, és mutattak már be áldozatokat, de ez a közöttük lakozás csak előképi volt. Ebből következően valamiféle újabb típusú jelenlétre mutat itt rá, amikor Isten a népe előtt nem ceremóniális formákban és jelképekben, hanem lényegileg közöttük lakozva, az idők teljességében. Krisztus ugyanis az Istenség temploma, s oly tökéletesen egyesít minket Istennel, az Atyával, hogy egyek leszünk Vele. S azt is gondosan emlékeztetben kell tartanunk, hogy a próféta itt különbséget tesz a törvény ókori előképei és a valóság között is, mely végül Krisztusban mutatkozott meg. Ott ugyanis nincsen szükség árnyakra, ahol már a valóságot élvezzük, s rendelkezünk mindama dolgok beteljesedésével, melyeknek Isten csak az előképeit mutatta meg a törvény alatt.

Ima

Add meg, mindenható Isten, miután látod, hogy folytonosan reszketünk a veszélyek közepette, s gyakorta megbotlunk és elesünk a testi gyengeségeink folytán – ó add meg, hogy megtanuljunk úgy támaszkodni a Te erődre és segítségedre, amiket megígértél, hogy ne vonakodjunk keresztülmenni minden veszélyen, bártan és szilárdan harcolva a Te zászlód alatt. S hadd gyűjtsünk össze egyre jobban és jobban a te egyházad egységébe, míg végül leszámolunk minden bajjal, befejezünk minden küzdelmet, és végül elérjük azt az áldott, mennyei nyugalmat, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Százharminckilencedik előadás

Zakariás 2:11

11. És sok pogány csatlakozik azon a napon az Úrhoz, és népemmé lesznek, és közötted lakozom, és megtudod, hogy a Seregeknek Ura küldött hozzád engem.

Et adjugent se gentes multae, (vel, magna) ad Iehovam in die illa; et erunt illi in populum, et habitabo in medio tui; et scies quod Iehova exercituum miserit me ad te.

A próféta itt a nemzetek önkéntes megadását írja le, akik majd úgy csatlakoznak Isten egyházához, hogy megtagadják a saját nevüket, és zsidóknak számítják magukat. Ezt a próféta másoktól kölcsönözte, de az ő bizonyosságukat erősíti meg, hogy a zsidók megtudhassák: az egyház elterjedését nem hiába ígérte nekik oly sok bizonyágtevő. Az, hogy az itt elhangzottak azoknak a nemzeteknek az elhívására vonatkoznak, amelyek önként átadják magukat Istennek, teljesen nyilvánvaló, mert a próféta azt mondja: *Isten népévé lesznek*. Ez nem történhet meg másként, csak ha feladják a saját nevüket, és egy testté lesznek a zsidókkal. Utána pedig megismétli, amit már mondott: Isten Júdeában fog lakozni. Erről a lakozásról már mondtunk egyet-mást tegnap. Amint ugyanis elkezdtek az áldozatokat felkínálni, abból következik, hogy attól fogva Isten közöttük lakozott. Nekünk tehát másfajta lakozást kell elképzelnünk, azt, amelyiket Isten, Aki korábban sok bizonyossággal erősítette meg, hogy közel van a zsidókhoz, végül Krisztuson keresztül valósított meg. Krisztus ugyanis valóban Emmanuel, s benne Isten jelenik meg a hatalmának, igazságának, jóságának és dicsőségének teljességében.

Végül hozzátesszi: *és megtudod, hogy a Seregeknek Ura küldött hozzád engem*. Valamit már erről a mondatról is mondtunk – a próféta úgy érti: abból lesz nyilvánvaló, ami valójában végbemegy, hogy mindezek a dolgok nem hiába lettek előre bejelentve, mert akkor a prófécia majd nyíltan, mindenki szeme előtt fog beteljesedni. Akkor nem hitnek az Ígén alapuló meggyőződésével, hanem tényleges megtapasztalással tudod meg. De a korábbiaknál többet is mond, mert így szól: „*és megtudod, hogy a Seregeknek Ura küldött hozzád engem*”. Az אֱלִיך *alich*, *hozzád* kötőszó nem felesleges, mert nemrég azt mondta, hogy a nemzetekhez küldetett. Mivel pedig most azt mondja, hogy Ő lesz a választott nép őre, azt is kijelenti: a küldetése hozzájuk irányult. Istennek pedig a Seregek Ura nevet adja, hogy a zsidók biztosan érezzék: semmi probléma nem lesz, ami akadályozná, vagy késleltetné Isten szavát, mert Ővé a legfőbb hatalom, ezért könnyen végre is fogja hajtani, amit elrendelt. Most nem ismételtem meg, amit tegnap mondtam Krisztusról, de azért emlékeznünk kell arra, hogy Aki kijelenti, hogy elküldetett, azt gyakorta nevezik Jahvénak. Ebből kiderül, hogy az egy és ugyanazon isteni lényeg egynél több személyben is megtalálható. De folytassuk:

Zakariás 2:12

12. És birtokba veszi az Úr Júdát, mint az ő osztályrészét a szent földön, és újra magáévá fogadja Jeruzsálemet.

Et haereditario accipiet Iehova Iehudah partem suam in terra sancta; et eliget adhuc Ierusalem.

A próféta a korábbi tanítást erősíti meg, de elébe megy a zsidókat esetleg érő sértéseknek, ami meggátolhatta volna őket abban, hogy elhiggyék ezt a próféciát. Ők ugyanis egy időre elvetettek váltak, így nem maradt különbség közöttük és a többi nemzet között. A Kánaán földjét az örökségük zálogaként kapták, de kiűzetek onnan, s nem maradt se

templomuk, se nyilvános istentiszteletük, se királyságuk. A zsidók hát mindezekből kiindulva juthattak volna arra a következtetésre, hogy Isten elvetette őket. Ezért ígéri meg itt a próféta, hogy helyre lesznek állítva a korábbi állapotukba és a maguk helyére. *És birtokba veszi*, mondja, *az Úr Júdát, mint az ő osztályrészét*, azaz Isten ténylegesen kimutatja majd, hogy nem feledkezett meg a kiválasztásról, mellyel elkülönítette a zsidókat a saját Maga számára, mert azt akarta, hogy ők legyenek az Ő népe. Most pedig össze voltak keveredve a nemzetekkel, s a szétszórattatásuk az elvettetésük bizonyítékának látszott. Végül azonban majd meg kellett mutatkoznia: Isten tudatában volt annak az örökbefogadásnak, mellyel egykor szántsándékkal gyűjtötte Magához a zsidókat, hogy az állapotuk más legyen, mint a többi nemzeté. Mikor tehát azt mondja, hogy Júda lesz az Úr öröksége, vagy osztályrésze, azzal semmi újjal nem hozakodik elő, hanem csak arra emlékezteti őket, hogy a szövetség, mellyel Isten kiválasztotta Júdát a saját népeként, nem vált érvénytelenné, s ez nyilvánvalóvá is válik majd a maga idejében.

A következő mondatnak is ugyanez a célja: *és újra magáévá fogadja Jeruzsálemet*. Nem akkor vált ugyanis Jeruzsálem első ízben Isten városává, mikor végbement a helyreállítás, hanem a már korábban is létező kiválasztás újult most meg látványosan az emberek szemében. Ez tehát ugyanaz, mintha a próféta ezt mondaná: „Isten kegyességének menete valóban megszakadt, de Ő ismét megmutatja majd, hogy ti nem hiába lettetek kiválasztva az Ő népeként, s Jeruzsálem, mely az Ő szentélye volt, sem lett céltalanul kiválasztva”. Ezekkel a szavakkal tehát a próféta az egyház helyreállításáról beszél.

Amit másutt említettünk, azt itt is meg kell jegyezni: a *választás* szót nem a szó szoros értelmében kell vennünk, mert Isten nem választja ki ismét azokat, akiket az egyházának tekint. Mivel azonban Jeruzsálem látszólag elvettetett, a *kiválaszt* szó itt az jelenti, hogy Isten nyilvánvalóvá teszi majd: az első kiválasztása örökre megváltoztathatatlan, akármennyire is el van rejtve az emberek szeme előtt. Majd hozzáteszi:

Zakariás 2:13

13. Hallgasson minden test az Úr előtt: mert felkelt az ő szentséges helyéről.

Sile (vel, sileat) omnis caro a facie Iehovae; quia excitatus est ex habitaculo sanctitatis suae (hoc est, ex loco suo sancto.)

Ez az egész prófécia pecsétje. A próféta nagyon felmagasztalja Isten hatalmát, hogy a zsidók ne kételkedjenek, vagy féljenek úgy, mint a bizonytalan dolgokat illetően. Kimondja: amit eddig kijelentett, az kétségtelen volt, mert Isten a maga erejével fogja támogatni az egyházát és távolít majd el minden lehetséges akadályt. Máshol is találkozunk hasonló kifejezésekkel, például Habakuk könyvének második, valamint Sofóniás könyvének első fejezetében (Hab2:1, Sof1:1), s ezeknek a prófétáknak is nagyjából hasonló volt a céljuk. Habakuk ugyanis, miután beszélt a nép helyreállításáról, így zárja: Isten előlépett és csendet parancsolt minden nemzetnek, hogy senki se merjen ellenkezni, mikor meg akarta szabadítani az egyházát. Sofóniás is, miután leírta Isten ellenségeinek lemészárlását, amit Isten rendelt Magának mondhatni áldozatul az egész világból, ugyanezt a kifejezésmódot használja, mintha azt mondaná, hogy semmi sem lesz, ami ellenáll majd Isten hatalmának. Ugyanúgy hangzik el itt a *hallgasson minden test az Úr előtt* is. Ez tehát, röviden, egy győzelmi kiáltás, mellyel Zakariás az egyház minden ellensége felett ujjong, s megmutatja, hogy hiába tombolnak, nem érnek el vele semmit, legyenek bármennyire is zajosak. A hallgatás alatt, mint említettük máshol, az engedelmeskedést értjük. Az istentelenek valóban nem csendesek Isten előtt úgy, hogy akarattal engedelmeskednének Neki, vagy tisztelettel fogadnák, amit elrendel, vagy parancsol, vagy, hogy alázattal átadnák magukat az Ő erős kezébe, mert ezeket csak a kegyesek teszik. A hallgatás tehát főleg a választottakra és istenfélőkre vonatkozik, mert ők

akarattal csukják be a szájukat, hogy meghallják, amit Isten mond. Az istenteleneket is csendesnek mondják azonban, mikor Isten visszafogja az örültségüket, amikor belsőleg bármennyire zúgolódnak és dühöngenek is, nyíltan mégsem képesek ellenállni. Így Isten befejezi a munkáját, ők pedig a végén megszégyenülnek az általuk kiokádott eskü szavaiért, amikor az füstként szertefoszlik. Ebben az értelemben mondja a próféta, hogy *hallgasson minden test*. Ezalatt röviden azt érti, hogy mikor Isten fellép az egyháza megszabadítása érdekében, akkor olyan rettenetes lesz, hogy mindenki, akik korábban dühödten támadták az Ő választott népét, reszketni kényszerülnek majd.

A *szezséges helyet* illetően én ezt inkább a templomra, semmint a mennyre vonatkoztatom. Elismerem, hogy a Szentírásban sokszor nevezik így a mennyet. Isten palotájának, vagy templomának pedig azért mondják, mert csak akkor vagyunk képesek úgy gondolkodni Isten végtelen dicsőségéről, amint kellene, ha a világ felé emelkedünk. Ez az oka annak, amiért Isten azt mondja, hogy a mennyben lakozik. Miután azonban itt az egyházzól beszél, Zakariás kétségtelenül a templomot érti a kifejezés alatt. Valóban biztos, hogy nem létezett még templom, mikor Isten elkezdett felkelni mintegy álomból a népe helyreállítására, de amint a 102. zsoltárban a kegyesek siratják Sion porát, mert a hely szent maradt még a pusztulásában és a romjaiban is, így mondja Zakariás is, hogy Isten *felkelt*. Honnan? A Sionról, arról a megvetett helyről, mely ki volt téve az istentelenek gúnyolódásának. Isten azonban továbbra is ott lakozott, hogy ismét felépíthesse a templomot, melyben majd az Ő nevét hívják segítségül egészen Krisztus eljöveteleig. Látjuk már, hogy itt valóban inkább a Sion hegyén álló templomról van szó, mintsem a mennyről, ha minden körülményt alaposan fontolóra veszünk. Most ez következik:

3. fejezet

Zakariás 3:1-2

1. Azután megmutatá nékem Jósuát, a főpapot, a ki az Úr angyala előtt áll, és a Sátánt, a ki jobb keze felől áll, hogy vádolja őt.

2. És mondá az Úr a Sátánnak: Dorgáljon meg téged az Úr, te Sátán; dorgáljon meg az Úr, a ki magáévá fogadja Jeruzsálemet. Avagy nem tűzből kikapott üszög-e ez?

Et ostendit mihi Iehosuah sacerdotem magnum stantem in conspectu angeli Iehovae, et Satan stantem ad dexteram ejus, ut adversaretur illi.

Et dixit Iehova ad Satan, increpet te Iehova, Satan, et increpet (hoc est, iterum increpet) te Iehova, qui elegit Ierusalem: annon hic torris erutus ex igne?

Az elején említettük, hogy Zakariás milyen célból küldetett – az erőtlenség elmék bátorítása végett, mert nehéz volt a reménységet táplálni ekkora zűrzavarban. A nemzetnek csak nagyon csekély része tért haza Júda törzsével, s rögvessé támadt sok ellenség, akik akadályozták a várost és a templom építését. Mikor pedig a kegyesek látták a körülményeiket, aligha voltak képesek bármiféle reménységet táplálni a megígért megváltás iránt. Zakariás tehát teljes erőbedobással ezért a célért munkálkodott: meg akarta mutatni az istenfélőknek, hol keressenek többet, mint amennyit józan ésszel várhatnak a dolgok pillanatnyi állásától, s irányítsák szemeiket és gondolataikat Isten hatalmára, mely akkor még nem mutatkozott meg, s amelyet Isten valóban nem szándékozott még gyakorolni azért, hogy próbára tegye a népe türelmét.

Ezt a témát követi most, mikor azt mondja, hogy *Jósua, a főpap* jelent meg neki, *a jobb keze felől álló Sátánnal, aki vádolta őt.*³⁹ Isten is jelen volt azonban. De mikor Zakariás azt mondja, hogy Jósua főpap úgy mutatkozott meg előtte, ahogyan itt látjuk, az nemcsak a látomásban volt úgy, hanem ez mindenki számára közismert tény is volt egyben, azaz Jósua nem volt felruházva a száműzetés előtti főpapi dicsőséggel, mert a főpap dicsősége nagyon más volt a nép elhurcolását megelőzően, mint a visszatérésük után, s ezt mindenki tudta. A próféta azonban két okból kapta a látomást. Egyrészt, hogy a kegyesek tudják: a Sátánnal, a lelki ellenségükkel folytatnak küzdelmet, nem pedig valamely nemzettel. Másrészt, hogy azt is megtudják: kéznél van az orvosság, mert Isten védte azt a papságot, amit Ő létesített. Isten tehát elsősorban arra akarta emlékeztetni a kegyeseket, hogy nem testtel és vérrel kell háborúzniuk, hanem magával az ördöggel. Ez az első dolog. Aztán az is a célja volt, hogy Önmagához hívja őket, s megértsék: Ő biztos szabadítójuk lesz minden veszélyből. Mivel most már látjuk a prófécia célját, rátérhetünk a próféta szavainak vizsgálatára.

Azt mondja, Jósua jelent meg neki. Kétségtelenül profetikus látomás volt ez, Zakariás azonban mégsem látott semmi mást a Lélek által, csak azt, amit még a gyermekek is tudtak. De amint már említettem, a látomás szándékára kell ügyelnünk, ami az volt, hogy az istenfélők megértsék: a szomszédaik azért zaklatták őket, mert a Sátán minden követ megmozgatott és minden megpróbált Isten kegyességének érvénytelenítése végett. S ez az

³⁹ A héber alliteráció megtartása végett a szavak fordíthatók ekképpen: „a jobb keze felől álló vádló vádolja őt”, vagy „a vádló a jobb keze felől, aki vádolja őt”. A Sátán szót itt és Jób könyvében a Septuaginta „a vádlónak”, vagy „az ördögnek” fordítja: ο διαβολος. A jobb kéz felőli hely a felperesé, vagy a vádlóé, vagy a folyamodványt beadóé volt, amint Grotius véli. A יָדָא szó igeiként, kötszóként, vagy főnévként használva inkább szembenállót, vagy ellenfelet jelent, semmint vádlót. Lásd Zsolt38:20, 4Móz22:22, 5Móz26:21.

Blayney, valamint Kimchi úgy gondolják, hogy a יָדָא a Szanballatot jelenti, de a π névelő, amint azt Marckius és Henderson megjegyezték, látszólag Isten és ember nagy ellenségére mutat, mint görögül az ο διαβολος. – a szerk.

ismeret nagyon hasznos volt a zsidók számára, s nagyon hasznos manapság is a mi számunkra. Csodálkozunk, miért tombol velünk szemben annyi ellenség napi rendszerességgel, miért izzik oly engesztelhetetlen gyűlölettől velünk szemben a világ, s miért a sok ármány, és miért ér annyi támadás, melyeket nem mi provokáltunk ki. A csodálkozásunk oka pedig az, hogy nem tartjuk észben: a gonosszal harcolunk, e világ fejével és fedelmével. Ha ugyanis szilárdan rögzítenénk elménkben azt az alapelvet, hogy minden istentelent az ördög befolyásol, akkor semmi újat sem találunk abban a tényben, hogy egyesült erővel tombolnak ellenünk. S miért? Mert ugyanaz a lélek mozgatja őket, s az ő atyjuk a kezdetektől fogva embergyilkos volt (Jn8:44).

Látjuk, hogy a kegyesek azt tanulták meg, ami rendkívül szükséges volt – hogy a bajaik azért származtak megannyi nemzettől, mert a Sátán törekedett az elpusztításukra. S noha ez a látomás a saját korának javára adatott a prófétának, mégis, kétségtelenül vonatkozik ránk is, mert az akkori papság Krisztus, az Isten Fia papságának az előképe volt. Tudjuk hát meg: Krisztus soha nem látja el a papi hivatalt másképpen, csak úgy, hogy a Sátán áll mellette, és minden eszközzel igyekszik Őt eltávolítani és eltéríteni a papi hivataltól. Ebből következően nagyot tévednek azok, akik úgy vélik, képesek lesznek tétlenül éldegélni Krisztus uralma alatt. Nekünk ugyanis valamennyiünknek küzdeni kell, s mindegyikünknek fel is kell fegyverkeznie. Így manapság, mikor látjuk, micsoda örültség fogta el a világot, mikor ránk támad, és ha rajta múlna, meg is emésztene, ne rögzítsük a gondolatainkat a testre és a vérre, mert a Sátán a fő támadónk, aki az egész világ dühét beveti a megsemmisítésünk érdekében, ha lehet, minden oldalról. A Sátán tehát mindig Krisztus jobbán áll, és nem hagyja, hogy békében gyakorolja a papi hivatását.

Következik a prófécia újabb oka: Isten közbelép és felvállalja az egyháza szerepét a Sátánnal szemben. Ezért mondja: *Dorgáljon meg téged az Úr, te Sátán;*⁴⁰ *dorgáljon meg az Úr, a ki magáévá fogadja Jeruzsálemet.* Mégis az Úr angyalának⁴¹ látszik, de ez nem megfajthetetlen, mert ahogyan az előző igeversben, ahol Zakariás azt mondja, hogy Jósua az Úr angyala előtt állt, kétségtelenül Krisztust értette alatta, Akit angyalnak és Jahvének is neveznek, úgy lehet Őt ekképpen nevezni ebben az igeversben is. De nehogy holmi civakodó azt mondja, hogy mi aprólékoskodunk a szavakkal, vehetjük azokat egyszerűen ekképpen: Isten itt harmadik személyben említi a saját nevét, s ez a beszédmód nem túl ritka a Szentírásban – „bocsáta az Úr... esőt az Úrtól az égből” (5Móz19:24). Miért beszélt így Mózes? Annak megmutatása végett, hogy mikor Isten kifakadt Sodoma ellen, akkor nem közönséges módon cselekedett, hanem nyíltan megmutatta, hogy szokatlan és páratlan ítélettel sújtotta őket. Ezért itt is hangsúlyos a *dorgáljon meg téged az Úr* kifejezés, azaz én magam foglak megfeddeni téged. Ha azonban bárki a megfelelő módon megvizsgálja az egész szöveget, el kell ismernie, hogy tulajdonképpen csakis Krisztusra vonatkozhat, Aki az egyházának öröksége, így Ő volt az angyal, Aki előtt Jósua állt, s Ő Maga mutatja meg később, hogy az egyház biztonságban lesz az Ő pártfogásában.

Dorgáljon meg téged az Úr, te Sátán; dorgáljon meg az Úr. Az ismétlés teljesebben erősíti meg azt, amit Zakariás akart megmutatni – elegendő védelem található egyedül Istenben az egyház megőrzéséhez, bármennyire is igyekezzen a Sátán minden erejét bevetni az elpusztítására, ezért szilárd reménységet kell táplálni még akkor is, Isten nem ad azonnal

⁴⁰ Fordíthatjuk így is a szavakat: „Megdorgál majd téged az Úr, Sátán, igen, megdorgál majd téged az Úr, aki kiválasztotta Jeruzsálemet”. Így fordítja Dathius és Blayney az igeverset. Adam Clarke és Henderson azt az elképzelést teszik a magukévá, mely szerint a Júd1:9 erre a látomásra utal, s nyilvánvalóan jó okkal vetik el ez a vélemény. – *a szerk.*

⁴¹ Newcome beszűri az *angyal* szót a második igevers elejére, de szükségtelenül, pusztán a szír változat által hitelesítve. Az előző látomásokban ugyanis a *Úr* és az *Úr angyala* kifejezéseket megkülönböztetés nélkül használja. Lehetetlenség nem meglátni itt, és az első fejezetben említett személyről, hogy Ő Jahve, valamint Jahve angyala, vagy hírnöke. Lásd még a témában M'Caul megjegyzéseit, melyeket az általa készített Kimchi-féle Zakariás-kommentár fordításához fűzött (9-27. oldalak). – *a szerk.*

segítséget, és nem korlátozza a Sátánt, mert ez megtörténik majd a legalkalmasabb időben. Az egész jelentése ez: noha Isten mindezidáig szabadjára engedte a Sátán gyeplőjét, hogy a támadhassa az egyházat a papságon keresztül, Ő mégis hűséges védelmezője lesz egyházának, és visszafogja a Sátánt, hogy ne legyen képes végrehajtani, amit eltervezett. Így sok küzdelmet kell türelemmel elviselni, míg el nem jön a háborús időszak vége. Most már látjuk, mit akart mondani a próféta ezekkel a szavakkal.

Isten feddését azonban nem szabad csak szóban bekövetkezőnek tekinteni, hanem arra az erőre is kell vonatkoztatni, mellyel Isten a Sátán összes próbálkozását megghiúsítja és leteríti. Ugyanakkor ennek a feddésnek a célját is megemlíti: hogy az egyház továbbra is biztonságban maradjon. *Dorgáljon meg az Úr, a ki magáévá fogadja Jeruzsálemet.* Ezeket a szavakat nem különállóan, hanem az előzőekkel együtt kell olvasnunk, mintha azt mondta volna: „Emelje fel Isten a kezét a választott népe szabadásáért, hogy menekülésre késztesse téged, Sátán, minden dühöngéssel egyetemben”. Ez a jelentése. Tudjuk hát meg: Isten nemcsak egyszerűen ellensége a Sátánnak, hanem Ő az is, Aki a védelmébe vett minket, és megőriz majd biztonságban mindvégig. Ezért Isten a mi Megváltókként és üdvösségünk örök öreként fel van fegyverezve a Sátán ellen az ő féken tartásához. A háború tehát fáradságos és bonyolult, de a győzelem nem kétséges, mert Isten mindig a mi oldalunkon áll.

Egyidejűleg azonban arra is emlékeztet minket: nem tekinthetünk érdemeinkre azért, hogy segítséget kapjunk Istentől, mert mindez az Ő ingyenes örökbe fogadásának függvénye. Így noha méltatlanok vagyunk arra, hogy Isten harcoljon értünk, az Ő kiválasztása mégis elégségesnek bizonyul, mert a mi érdekünkben száll harcba a Sátánnal. Tanuljunk hát meg Isten ingyenes örökbe fogadására támaszkodni, ha bátran diadalmaskodni akarunk a Sátán és minden támadása felett. Ebből következően minden ember, akik manapság elhomályosítják a kiválasztás tanítását, és tőlük telhetően mindent megtesznek annak eltörlésére, az emberi faj ellensége, mert minden erőfeszítésükkel igyekeznek felforgatni az üdvösség minden bizonyosságát.

Végül hozzátesszi: *Avagy nem tűzből kikapott üszög-e ez?*⁴² Isten itt azt a kegyet ismerteti, mellyel a főpap iránt viseltetett, így a kegyesek meggyőződhetek róla, hogy Jósua le fogja győzni az ellenségeit, mert Isten nem hagyja el a munkáját. A vég ugyanis Isten kegyessége szempontjából megfelel majd a kezdetnek: Ő soha el nem fárad a nagylelkűsége közepén. Ez az oka annak, amiért most szembeszáll a Sátánnal, és azt mondja neki: „Nos hát! Isten csodálatos módon kiragadta a főpapját, mint holmi parazsat a tűzből, hiszen Isten csodálatos hatalma mutatkozik meg a főpap hazatérésében. Mit akarsz hát te, Sátán? Isten ellen támadsz, és lehetségesnek véled eltörölni a papságot, melyet mindezidáig tetszett Istennek nagy kegyességgel megőrizni. Nézd meg, honnét jött a főpap. Amíg Káldeában volt, látszólag alantas helyeken járt, de Isten megszabadította onnan, s most, mikor a templomban ül és ellátja a hivatalát, szerinted képes lesz lerántani a mennyből, akit nem voltál képes fogva tartani a pokolban?” Most már látjuk a próféta hasonlatának értelmét. Majd hozzátesszi:

Zakariás 3:3-4

3. Jósua pedig szennyes ruhába vala öltöztetve, és áll vala az angyal előtt.

4. És szóla és monda az előtte állóknak, mondván: Vegyétek le róla a szennyes ruhákat! És monda néki: Lásd! Levettem rólad a te álnokságodat, és ünnepi ruhákba öltöztetlek téged!

Et Iehosuah erat indutus vestibus sordidis; et stabat in conspectu angeli.

⁴² „A kaldeus Urból, a babiloni tüzes kemencéből.” – *Assembled Annotations*

Et respondit et dixit his qui stabant coram ipso, dicendo, Tollite vestes sordidas ab eo (de super eo, ad verbum;) et dixit ad eum, Ecce transire feci (hoc est, abstuli) abs te iniquitatem tuam, et vestiam te mutatoriis.

Zakariás itt új dolgot tesz hozzá, hogy Jósua csak közönséges öltözetet viselt, de új ruhákat kapott az angyal parancsára. Ez alatt azt érti, hogy noha a főpapság egy ideig megvetett dolog volt, mégis visszanyeri majd minden elvesztett méltóságát. De mindig arra terelgeti a kegyesek elméjét, hogy azt keressék, ami akkor még nem látszott, s nem is volt elképzelhető a dolgok akkori állásából kiindulva. Bizonyos, hogy a papi díszruhák a száműzetésből történt visszatérést követően nem voltak olyanok, mint korábban, mert ezek nem voltak gazdagon szöve, s nem volt rajtuk sok drágakő. Jóllehet Círusz bőkezűen adta az aranyat és az ezüstöt az istentisztelethez, a főpap mégsem ragyogott úgy a drágakövektől és a frígiai ruhákban, mint a száműzetést megelőzően. Amit tejhát Zakariás látott, az mindenki számára közismert volt. Meg kell azonban figyelni az utóbbi mondatot – az angyal adott parancsot a ruha kicserélésére. A próféta azután megparancsolja az istenfélőknek, hogy legyenek bátrak, mert jóllehet a papság megjelenése alantas és közönséges, Isten azonban mégsem hagyta figyelmen kívül a megvetendő állapotát, csak még nem jött el a helyreállítás ideje. Mikor eljön, a papság régi fensége majd ismét megmutatkozik.

A szavakat illetően az első dolog, amit meg kell jegyezni, a tény, hogy *az angyal előtt álló* Jósua *piszkos*, vagy *szakadt ruhákat* viselt.⁴³ Az ismétlés látszólag ok nélkül való, hiszen már mondta, hogy Jósua az angyal előtt állt. Akkor hát miért ismétli meg, hogy az angyal előtt állt? Azért, hogy a kegyesek felbátorodjanak, mert Isten nyilvánvaló célja volt, hogy a főpap szennyes ruhában álljon ott. Mi ugyanis úgy véljük: Isten elhagyott minket, ha azonnal nem siet a segítségünkre, vagy mikor a dolgok zűrzavaros állapotban vannak. Ezért megy elébe Zakariás ennek a kételynek annak kimondásával, hogy Jósua az angyal előtt állt. Arra is emlékeztette őket, hogy vesse bár meg az egész világ a papságot, azon mégis rajta volt Isten tekintete. Más papok látványosak voltak az emberek szemében, és amint az közismert, kiváltották mindenki bámulatát, de Isten előtt, mint tudjuk az egész pogány papság mit sem számított. Így tehát, noha a pogány papok csillogtak-villogtak az emberek előtt, mégis utálatosságok voltak Isten szemében. Jósua főpapságát azonban, bármennyire nyomorúságos és alantas is volt, Isten mégis becsben tartotta, amit arról beszámol Zakariás.

Látjuk tehát, hogy Akit gyakran mondanak Jahvének, azt nevezi angyalnak: az angyal név így ugyanúgy, mint a Jahve név egyformán Krisztus személyére értendő, Aki igazán és valóságosan Isten, s egyben a Közbenjáró az Atya és az istenfélők között. Ezért parancsolt tekintéllyel a jelenlevő angyaloknak, mert Krisztus a seregeivel volt jelen. Miközben tehát az angyalok ott álltak, készen engedelmeskedni, azt olvassuk, hogy rájuk parancsolt: vegyék le a főpróról a szennyes ruhákat.

Utóbb az angyal magához Jósuához szól: *Lásd! Levettem rólad a te álnokságodat, és ünnepi ruhákba öltöztetlek téged!*⁴⁴ Mikor az angyal azt mondja, hogy levette róla az álnokságait, azzal emlékezteti a mind a főpapot, mind a népet érintő mocsokra, mivel a vétkeikkel vetettek le magukról minden dicsőséget. Ebből látjuk: a zsidók szája itt be lett csukva, hogy ne zajongjanak Isten ellenében, amiért engedte, hogy továbbra is megmaradjanak a szennyes állapotukban, mivel rászolgáltak az abban maradásra. Ezért

⁴³ A צואים szó nem kopott, közönséges, vagy rongyos, hanem koszos, piszkos, azaz nem tiszta ruhákat jelent. A „szennyes” szó, amit Newcome és Henderson is elfogadnak, a legalkalmasabb ennek kifejezésére. – a szerk.

⁴⁴ A הלך szóból származó מהלצות szó jelentése *megoldani*, vagy *levenni*. Mind Parkhurst, mind Blayney úgy vélik, hogy ezek olyan ruhák voltak, melyeket a főpap konkrét és ünnepélyes alkalmakkor viselt, majd levetett, miután ellátta a hivatalát. A „szent ruhák” lenne talán a legjobb fordítás. Newcome szerint a főpap „jó ruhái”, Henderson szerint „kölséges díszruhái”. Az pedig, hogy ezek a főpap által különleges alkalmakkor viselt szent ruhák voltak, valószínűnek látszik a süveg későbbi említéséből, ami kizárólag a főpap öltözkézének alkotta a részét. – a szerk.

nevezik a szennyüket az Úr álnokságnak. Arra is tanít továbbá, hogy jóllehet a zsidók teljes mértékben rászolgáltak a bűneikkel a megrothadásra a küzdelemben és a szennyben, az Úr végül mégsem engedi meg, hogy a méltatlanságuk meggátolja Őt a helyzetük könnyítésében.

A prófécia jelentése tehát ez: bármennyire is sértheti a főpap alantas külső megjelenése a zsidókat, továbbra is reménykedniük kell, mert az orvosság Isten hatalmában állt, Aki végül majd átváltoztatja a főpapot sújtó szégyent és gyalázatot igen nagy dicsőséggé, mikor eljön az ingyenes megbocsátás, vagy a jótetszés ideje.

Ima

Add meg, mindenható Isten, miután Te tettél minket királyi papsággá a Te Fiadban, hogy naponta kínáljunk Neked lelki áldozatokat, s szánjuk oda magunkat Neked testben és lélekben egyaránt. Add meg, hogy felruháztatván a Te erőddel, bártan harcolhassunk a Sátán ellen, és soha ne kételkedjünk abban, hogy végül megadod nekünk a győzelmet, még ha sok bajon és nehézségen kell is keresztülmennünk. Add, hogy soha ne retentsen meg, vagy csüggyessen el minket a világ megvetése, hanem türelemmel viseljünk minden gyalázkodást, míg végül kinyújtod a kezed, és felemelsz minket abba a dicsőségbe, melynek tökéletessége egyelőre csak a mi Főnkben mutatkozik meg, de végül meglátszik majd az egész Test minden tagjában is, mikor majd eljön minket összegyűjteni abba a mennyei birodalomba, amit a tulajdon vére árán vásárolt meg nekünk. Ámen.

Száznegyvenedik előadás

Zakariás 3:5

5. Azután mondtam: Tegyenek fejére tiszta süveget! Feltevék azért fejére a tiszta süveget, és ruhákba öltöztették őt, az Úrnak angyala pedig ott áll vala.

Et dixit, Ponant cidarim puram (*aut*, diadema purum) super caput ejus: et posuerunt didema super caput ejus, et induerant (*id est*, postquam induerant) illum vestibus: et angelus Iehovae stabat.

A próféta elmondta, hogy Jósuát fényes és szép ruhákba öltöztették, aki annakelőtte szennyes ruhában állt ott, s mindez az angyal parancsára történt. Most pedig arról számol be, hogy még nagyobb dicsőségben akarta részesíteni, mert látta, hogy még valami hiányzik. Azt kívánta hát, hogy a főpapot ékesítse korona is, így a ruházata minden tekintetben megfeleljen a hivatala méltóságának. Ami azonban itt olvasható, miszerint a próféta szólt,⁴⁵ azt nem szabad úgy érteni, hogy parancsoló módon beszélt, hanem inkább a kívánságát fejezte ki. Mintha ezt mondta volna: valóban kellemes és örömteli látvány volt látni a főpapot illően és tisztességesen felöltöztetve, de az is kíváncsú volt, hogy koronát, vagy fejdíszet kapjon, nem a királyság, hanem a papság jelképeként. Valóban semmi hátrány sem származik abból, ha a királyi mivolt megjelölését is feltételezzük, mert amint tudjuk, Krisztus személyében a királyi hivatal egyesült a papival. Én azonban a koronát itt a főpapi süvegként értelmezem. Mert tudjuk, hogy ez volt a fő dísz, mikor a főpap az illatáldozati oltárhoz járult. Ami a fő dolgot illeti azonban, a próféta célját kell észben tartanunk: a főpapot fényes ruhákba öltöztették, ám a méltósága mégis csak részben mutatkozott meg. Ezért a próféta azt szeretné, ha egy tiszta koronát, vagy süveget is kapna, s elmondja, hogy ez is az angyal jelenlétében történt meg, ezzel jelezve, hogy a kívánságát Isten jóváhagyta.

Először is a próféta buzgóságát és kegyes törődését kell szemügyre vennünk, mellyel a papság dicsősége és tisztessége iránt viseltetett, mert jóllehet örömmel nézte a főpap ünnepi ruháját, mégsem volt képes megtartóztatni magát attól a kívánságtól, hogy a legmagasztosabb dísz is megadassék neki. S ez a példa utánzás végett tárul elénk: vágyakoznunk kell Isten ama kegyeinek fokozódására, melyekkel Krisztus papsága van megjelölve, míg végül el nem jut a legtökéletesebb állapotba. Látjuk azonban, hogy sokan ellenzik ezt a kívánságot, mert manapság is vannak, akik mutatnak némi buzgóságot az igaz vallás iránt, de megelégszenek a pusztá árnyékokkal, vagy legalábbis bőségesen elegendőnek tartják, ha az egyház félig tisztul meg. A világ pedig tele van olyan emberekkel, akik valóban megvallják, hogy az egyházat megannyi mocsok szennyezte be, de mégis csak valami csekély reformációra vágnak. A próféta azonban látszólag egész másra hívogat minket: látta, hogy a főpap már ünnepi ruhákba öltözött, de mikor megértette, hogy a papság tisztessége nem állíttatott meg teljes mértékben helyre, akkor a süveg hozzáadását is kérte. Annak kimondásával pedig, hogy az angyalok támogatták a kérését, arra buzdít: teljes mértékben higgyünk abban, hogy ha szívből kívánjuk ennek a dicsőségnek a megadását Krisztusnak, Isten meghallgatja az imáinkat. A

⁴⁵ Kálvin követte a punktálást használókat a „mondani” ige vonatkozásában az igevers elején, és úgy tekintette, hogy az ige első, és nem harmadik személyben szerepel. (Károli is – *a ford.*) A Septuagintában ez kimarad (leszámítva az összehasonlító szerkesztést, ahol harmadik személyben szerepel), de a mondat úgy folytatódik, mintha az angyal szavait hallanánk. Jeromos az *et dixit*, *mondta* kifejezéssel fordítja, azaz szerinte az angyal szólt. A Targumban, a szír változatban és a Vulgátában megmarad a harmadik személy, és Dathius, Newcome és Henderson is így fordítják az igét. „És mondta”, ti. az angyal, s ez következetesebbnek tűnik az igeszakasz általános menetéhez viszonyítva. Ésszerűbb ugyanis azt feltételezni, hogy az ezt követő szavak az angyal, nem pedig a próféta szavai, s a süveg felhelyezésére vonatkozó parancsot ugyanaz adta ki, aki a főpap szent ruhákba öltöztetését is megparancsolta. – *a szerk.*

próféta ugyanis, mikor sóhajtott, akkor nem hiába kérte az angyalt: tegyék fel a süveget a főpap fejére.

Az Úrnak angyala pedig ott áll vala kifejezés nem értelmetlen. Nem tétlen szemlélő volt ugyanis, s ezzel arra céloz: Isten nemcsak egyszer gondoskodott a papságról, hanem az angyal folytonosan ügyelt Jósua védelmére. Nem lenne ugyanis elégséges egyszer felékesíttetni az egyházat vezető Isten által, ha a felügyelete nem volna állandó. Most már értjük a szavak jelentését. Most ez következik:

Zakariás 3:6-7

6. És bizonyoságot tőn az Úrnak angyala Jósuának, mondván:

7. Ezt mondja a Seregeknek Úra: Ha az én útaimban jársz, és ha parancsolataimat megtartod: te is ítélője leszel az én házamnak, sőt őrizni fogod az én pitvaraimat, és helyeket⁴⁶ engedek néked ez itt állók között.

Et contestatus est Angelus Iehovae Iehosua dicendo,

Sic dicit Iehova exercituum, Si in viis meis ambulaveris, et custodiam meam custodieris, tu quoque judicabis domum meam (vel, gubernabis; [יָדָן] est judicare, sed verbum illud refertur ad quodlibet regimen, ut alibi visum; gubernabis ergo domum meam, hoc est, praeris Templo meo;) atque etiam custodies atria mea: et dabo tibi transitus inter istos qui adstant.

Itt megmutatja a próféta, mi célból kapta Jósua a megfelelő ruhát és süveget, s azt tanítja: nem egyszerűen egy embernek nyújtott kegy volt ez, hanem Isten a saját imádatának tiszteletét akarta védelmezni. Ezért buzdítja az angyal Jósuát. Nekünk ugyanis illendő dolog mindig fontolóra venni, mi célból bánik velünk Isten annyira nagylelkűen, és kegyeskedik elhalmozni rendkívüli ajándékokkal. Mindent az Ő dicsőségére és imádatára kell vonatkoztatni, hisz ellenkező esetben minden Tőle kapott jó dolgot megszenteltetünk. S erre különösen akkor kell tekintettel lennünk, mikor az egyházaról és annak kormányzásáról beszélünk, mert tudjuk, mennyire készek az emberek az Isten által az egyháznak adományozott dolgokat a saját zsarnokságuk céljaira felhasználni.

Isten akarata az, hogy odafigyeljünk rá, mikor a szolgálai, és az általa kijelölt tanítók által beszél. Látjuk azonban a világ kezdete óta, hogy miképpen gyakoroltak hatalmas zsarnokságot ennek örve alatt a becsvágyó és büszke emberek, kiűzván ezzel Istent a saját kormányzóságából. Sőt, a Sátán vazallusai gyakran követelnek maguknak teljes és korlátlan hatalmat az összes hívő felett, mivel Isten akarata, hogy a papságot tiszteljék, és Ő fogadja el a helyes fegyelmet az egyházában. Miután a Sátán minden korban visszaélt a magasztos dicshimnuszokkal, melyekkel Isten az egyházát dicséri, ezt a buzdítást, melyet most röviden a próféta ad, mindig hozzá kell tenni. Nem Isten akarata ugyanis az emberek felmagasztalása, hogy aztán Őt magánszemélynek tekintsék, és még a helyét és rangját is átadja, hanem az egész egyházra ruházott kiválóságnak az a célja, hogy Istent tisztán imádják, és nemcsak a nép, de a papság is alávesse magát az Ő tekintélyének. Bármilyen dicsősége van is tehát az egyháznak, az mind azt a célt szolgálja, hogy egyedül Ő magasztaltassék fel, s ez így van jól. Most már látjuk a próféta célját.

S hogy némi súlyt is kölcsönözzön a tanítottaknak, elmondja: az angyal tett tanúbizonyoságot. A szó, amit használ, ugyanis törvényszéki, vagy jogi, mert akkor mondják valakiről, hogy valakinek tanúbizonyoságot tesz, ha úgymond ünnepélyes kijelentéseket használ. Röviden, tanúbizonyoságot tenni eltér a szokásos kijelentéstől, mert mint egy esküként, vagy hivatkozásként a törvényes hatóságokra teszik, azaz a szavak szentek. A

⁴⁶ A Károli-fordításban itt a *ki- s bejárást* kifejezés szerepel. – *a ford.*

Szentlélek célja tehát ezzel a kifejezéssel a figyelmünk felkeltése volt, hogy megtudjuk: nem közönséges dolog hangzik el, hanem Isten iktat közbe egy esküt, vagy affélét azért, hogy nagyobb tiszteletet keltsen a rendelése, vagy parancsa iránt.

És bizonytságot tőn az Úrnak angyala Jósuaának, mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura: Ha az én útaimban jársz, és ha parancsolataimat megtartod, stb. Az angyal most röviden arra tanít: a papok nem annyira kiválóak, hogy dicsekedhetnének tetszésük szerint. Közbeszúr azonban egy feltételt: hűségesen kell ellátniuk a hivatalukat és engedelmeskedniük kell Isten elhívásának. Látjuk tehát, hogy ezt a két dolgot egyesíti – a papi méltóságot és a hűséget, amit Isten szolgálói, akik elhívást kaptak az adott hivatalra, mutatniuk kell. Ezért akik ellenőrzés nélküli vezető szerepre törnek, azzal kellőképpen kimutatják, hogy nem Isten törvényes papjai. Jósua ugyanis Krisztus előképe, de mégis látjuk, miképpen szab neki Isten bizonyos feltételeket, nehogy a saját tisztességére és titulusra támaszkodva többet tulajdonítson magának a törvényesnél, vagy helyesnél.

Ha Jósua, aki Krisztus előképe volt az utódaival egyetemben, nem tekinthette magát méltósággal felruházottnak, hanem Istennek kellett engedelmeskednie, abból meglátjuk, mennyire ostoba, sőt undorító a pápa gögje, aki megelégedvén a pusztá titulussal megpróbálja maga alá rendelni az egész világot, mintha Isten feladta volna a saját jogát.

Egyidejűleg azt is nézzük meg, mit ért az *útai* és a *parancsolatai* alatt. Ezt a két szót, kétség sem férhet hozzá, a papi hivatalra kell korlátozni. Isten valamennyiünknek közösen parancsolja, hogy kövessük, ahová vezet minket, s bármit ír elő, mint a kegyes és igaz élethez vezető utat, azt nevezhetjük parancsolatnak. Az Úr ugyanis nem tűri, hogy elkóboroljunk és eltévedjünk, hanem elébe megy a tévelygéseknek és megmutatja, mit kell követnünk. Létezik tehát egy általános, minden hívőre vonatkozó parancsolat, de a papi parancsolatot, mint már említettem a papi hivatalra kell korlátozni. Azt is tudjuk: az embereket nem azért emeli Isten magasra, hogy aztán lemondhasson a saját tekintélyéről. Valóban Ő bízza rá az emberekre a hivatalaikat, s azokat joggal nevezik Isten vikáriusainak, akik tisztán és hűségesen tanítanak az Ő szájából. Isten tekintélye azonban nem foszlik szét, mikor felhasználja az emberek munkáját, és szolgálóiként alkalmazza őket. Ebből látjuk, hogy a papi parancsolat ez: Isten tiszta Ígétének megfelelően kormányozni az egyházat.

Ezért teszi tehát hozzá: *te is ítéldje leszel az én házamnak.* Ezt a feltételt tehát mindig be kell tartani, mikor az egyház kormányzói meghallgatást követelnek – megtartják-e Isten parancsolatait, vagy sem. Valóban igaz, hogy az Íge minden szolgálója tiszteletet érdemlő titulusokkal van felékesítve, de amint már mondtam, a méltóságuk megfogyatkozik, ha elhomályosítja Isten dicsőségét. Miután tehát Isten akarja, hogy egyesekre odafigyeljenek, de közben semmit se vegyenek el Tőle, ezt a feltételt mindig be kell tartani: „Ítéldje leszel a házamnak, ha az én utaimon jársz”.

Megkérdeszhető azonban: vajon megfoszthatók-e azonnal a papok a hivataluktól, amennyiben eltávolodnak a kötelességeik ellátásától? Erre azt válaszolom, hogy az egyházat a lehető legnagyobb mértékben meg kell reformálni, de csak törvényes eszközöket szabad felhasználni arra, hogy az egyház elutasíthasson minden istentelent, akik nem tesznek eleget a kötelességeiknek, nem mutatnak valódi őszinteséget, s nem látják el a hivatalukat az Isten iránti engedelmisséggel. Mindazokat tehát, akik eltávolodnak, vagy elfordulnak a helyes úttól, joggal el lehet utasítani, de csak törvényes hatalommal. Mikor azonban a többség olyan pásztorokra vágyik, akik tulajdonképpen csak farkasoknak tekinthetők, akkor tűrniük kell, őket, még ha méltatlanok is a tisztességre, de mégis úgy kell tűrniük, hogy ne engedjék meg az egyház elnyomását azok zsarnoksága által, vagy, hogy kisajátítsák maguknak azt, ami egyedül Istent illeti meg, illetve hogy megrontsák az istentiszteletet, vagy a tiszta tanítást.

Bárhogyan is legyen azonban, senki sem törvényes pap Isten előtt, csak azok, akik hűségesen ellátnak a hivatalukat, és válaszolnak Isten elhívására, amint azt majd látjuk Malakiás könyvének második fejezetében (Mal2:1). Én azonban nem akarom felnagyítani:

elegendő annyit felhozni, amennyit az igeszakasz magyarázata megkövetel. Röviden, az Isten által kijelölt pásztoroknak úgy kell uralkodniuk az egyházon, hogy nem a maguk hatalmát gyakorolják, hanem annak megfelelően kormányozzák az egyházat, amit Isten írt elő, s oly módon, hogy Maga Isten mindig uralkodhasson az emberek közreműködésén át.

Ami hozzátesz: *őrizni fogod az én pitvaraimat*, az nem tűnik nagy tisztességet jelentőnek a pap számára, mert alantas szolgálat volt a templom pitvarainak felügyelete. De a részt szereptetvén az egész helyett, a próféta az egész templom őrizetét beleérti, az pedig nem közönséges megtiszteltetés volt, ha valaki Isten szent lakóhelyére vigyázott. Nem helytelenül teszi tehát hozzá. hogy Jósua a templom őrzője lesz, ha az Úr útjait járja. Mindazonáltal manapság látjuk, amint az egyház álságos urai a pápaságban nemcsak elhanyagolják a templom őrizetét, de teljességgel meg is tagadják azt, mivel méltatlannak tűnik a magas méltóságukhoz. Én a templomi szolgálatnak nemcsak azt nevezem, ami a felügyelők feladataihoz tartozik, hanem mindent, ami az istentisztelet részét alkotja – a nyáj táplálását, a pásztori hivatal ellátását, a sákramentumok kiszolgáltatását – számukra mindez csak szennyes foglalatosság. Ezért a pápa a támogatóival egyetemben könnyedén elviseli, hogy mentesítsék a templom gondjaitól, de mégis megpróbál világi és zsarnoki módon, a maga jótetszése szerint uralkodni. Itt azonban azt látjuk, hogy a templom gondviselete főleg a papokra van bízva, mint megkülönböztetett megtiszteltetés. Azt is látjuk, milyen feltétellel engedte meg Isten, hogy a papok megmaradjanak a méltóságukban: ha az Ő útján járnak.

Utána hozzáteszi: *és helyeket engedek néked ez itt állók között*,⁴⁷ azaz azt teszem veled, hogy minden istenfélő elismerjen és szabadon elfogadjon téged. Az ott álló angyalok kétségtelenül az egyház testületét képviselték, mert keveredtek a hívőkkel, valahányszor csak összegyűltek Krisztus nevében, amint azt Pál tanítja az 1Kor11:10-ben. Egyedül az angyalok álltak tehát ott, de ez ugyanaz, mintha Isten ezt mondta volna: „Minden istenfélő elismer majd téged, ezért szabad út nyílik majd közöttük a számodra, amennyiben az én utaimon jársz”. S a *helyeket* többes számba teszi, mert folytonos hódolatról és tiszteletadásról beszél.

Az egész jelentése az, hogy a pap mindig méltó a tiszteletre és tisztességre, ha hűségesen ellátja a hivatalát, és engedelmeskedik Isten elhívásának. Másrészt arra a következtetésre is juthatunk, hogy valamennyi álságos pásztor jogosan ki kell zárni, ha nemcsak hitehagyottak és álnokok Istennel szemben, de még az egyházat is igyekeznek megsemmisíteni, sőt, mikor falánk farkasok, lelki zsarnokok és mészárosok. Az angyal

⁴⁷ Ez egy nehéz mondat. Kimchi, Marckius, Dathius, Newcome, Scott, és mások azt a jelentést teszik a magukévá, ami a mi változatunkban is szerepel, s a מַהֲלָכִים szót pedig főnévnek tekintik, mely azt a helyet jelenti, ahová bejárnak. Sehol máshol nem található meg, csak egyes számban: מַהֲלָךְ, (*be*)járás, vagy út, a Jón3:4-ben, vagy az Ezék42:4-ben. Járást jelentő melléknévi igenévként azonban megtaláljuk Préd4:15-ben, egyes számban pedig a Zsol104:3-ban és a Péld6:11-ben. Vatables, Pagninus és Castalio a „incessus, vias, additus” szavakkal fordítják, amiknek hasonló a jelentésük, mint a Kálvin és Mede által használt „transitus” szónak. Drusius így fordítja az igeszakaszt: „megadom neked a kiváltságot, hogy közöttük járhasz”, mármint az ott álló angyalok között. Jeromos változata: „Et dabo tibi ambulantes de his qui nunc hic assistant” – „És adok neked járókat azok közül, akik most itt állnak”. Ugyanezt a jelentés adja Grotius is, aki a „járókat” az „őrzők” értelemben használja, s utal a Zsolt91:11-re és a Mt4:6-ra. A jelentés tekintetében Henderson változata is ugyanez, csak ő a מַהֲלָכִים szót *vezetőknek* fordítja, a melléknévi igenév hifil változataként felfogva azt (*járatja*). Ez a vezetők, kísérek, vagy szállítók megjelölése. E nézet szerint itt ígéret adatik, hogy Jósua és társai védői az angyalok lesznek, nem pedig mint az előbbi esetben, mely szerint Jósuának helye lesz a mennyei angyalok között – a Targum és a zsidó rabbik ebben az értelemben olvassák az igeszakaszt.

Blayney a „járókat” szolgálóknak, olyan személyeknek fordítja, akik készek menni és jönni ahová csak parancsolják nekik, az ott állók alatt pedig az alacsonyabb rangú papokat érti, akik itt meg vannak ígérve Jósuának és a segédeknek, s akiket a következő igevers a „barátaiként” említ. Nincs semmi a עֶמֶד vagy אֶשֶׁב igében, ami ezt az értelmezést meggátolná, mert ezek nem szükségszerűen helyzetet jelentenek, hanem jelenlétet. De vajon a „járók”, vagy azok, akik ki- és bejárnak, vagy előljárók nem lehetnek ugyanazok, akiket az első látomás említ, Zak1:10-11? Ha igen, akkor fordíthatjuk az igeszakaszt az alábbi módon: *S kijelölöm neked azokat, akik ki- és bejárnak az itt állók közül*. Az angyaloknak különféle hivatalaik vannak, s az igeszakasz legvalószínűbb jelentése az, hogy az angyalokat, mint őrizőket ígéri meg. – a szerk.

világosan utal arra, hogy mindazok, akik ilyenek, nemcsak a befogadásra méltatlanok, de ki is kell őket zárni és üzni az egyházból. Most már észrevevesszük, amit említettem: bármiféle kiválósága is van az egyház pásztorainak, azt nem szabad elválasztani az Istennek kijáró tisztességtől. Isten ugyanis nem mond le a tekintélyéről a halandók javára, és nem csökkenti semmilyen mértékben a Maga jogait, hanem csak kinevezi az embereket a szolgálóinak, hogy általuk, de egyedül kormányozhassa az egyházát, de egyedül Ő legyen a legfőbb. Ebből következően azok méltatlanok a tisztességre, akik nem látják el hűségesen a hivatalukat. Mikor pedig megfosztják Istent a Neki kijárótól, s meg kell őket fosztani még a megnevezésüktől is, mert az csak a Sátán álarca, mellyel az egyszerű embereket igyekszik megteveszteni. Utóbb hozzát teszi:

Zakariás 3:8

8. Halld meg Jósua, te főpap; te és barátaid, a kik előtted ülnek, mert jelképes férfiak ezek: Ímé, bizony előhozom az én szolgámat, Csemetét!

Audi nunc Jehoshua, sacerdos magne, tu et socii tui qui stant (*vel, habitant*) in conspectu tuo; quia viri portenti sunt isti; quia ecce prodire facio servum meum Gramen. (*Ubi verti, quoniam viri portent sunt, potest ita resolvi oratio, quamvis sint viri portenti; sed de sensu Prophetæ statim dicam.*)

Az angyal itt megmutatja, hogy amit eddig Zakariás látott, az előkép volt, mert a valóság még nem jött napvilágra, de a maga idejében majd megjelenik. Mondtuk már: Isten célja az volt, hogy Krisztus várására vezesse az istenfélőket, mert a jóindulat eme kezdetei homályosak voltak. Illett tehát sokkal többen is reménykedniük, mint amennyit pillanatnyilag láttak, s ez egyértelműen kiderül az előttünk levő igeversből, melyet az angyal ekképpen kezd: *halld meg*. Ezt az előszót a figyelem felkeltése végett használja, mintha azt mondta volna, hogy valami figyelemre méltó dolgot fog mondani. Majd hozzát teszi: *te és barátaid, a kik előtted ülnek... Ímé, bizony előhozom az én szolgámat, Csemetét*. Figyeljük ezt meg, mert ez az igevers fő része: *Ímé, bizony előhozom az én szolgámat, Csemetét*. A Seregek Ura kétségtelenül egy olyan főpapra gondol, aki kiválóbb, mint azt az emberek általánosan felfogni képesek. Őt nevezi Csemetének, mert vesszőszálként kellett megjelennie a szerint, amit Ézsaiás könyvének tizenegyedik fejezetében (Ézs11:1) és máshol olvasunk. Ez tehát ugyanaz, mintha azt mondta volna: „ezt a papságot egyelőre még semmibe veszik, de az én szolgám, a főpap, majd megjelenik, mint a földből kikelő vesszőszál, és növekedni fog”. A צמח *tsamech* kihajtást jelent. Krisztust egy kihajtáshoz hasonlítja, mert látszólag a semmiből nőtt ki, mert a kezdete megvetendő volt. Miféle kiválósága volt ugyanis Krisztusnak a világ szemében a születésekor? Miképpen kezdődött a királysága? S miképpen lett beiktatva a papságába? Nem csoda tehát, ha ezen az alapon Csemetének nevezi.

Így tehát a hasonlat kellően világos, és jóllehet az angyal határozatlanul beszél, mégis kétségtelenül Krisztus személyéről van szó. Hogyan? Magából az eseményből ítéltetjük meg? Miféle főpap következett Jósua után, aki azonos volt vele a tisztességben, vagy akár csak egy tizednyire megközelítette őt? Tudjuk, hogy valamennyien világi, istentelen emberek voltak. Azt is tudjuk, hogy a főpapság áruvá vált közöttük, s a legkegyetlenebb gyűlölködéssel harcoltak érte, sőt, a főpapot magában a templomban mészárolták le: a becsvágy olyan dühödten izzott, hogy ártatlan vér kiontása nélkül nem lehetett sikert elérni. Jósua halála után semmi sem volt aljasabb és szégyenletesebb, mint a zsidó papság. Hol lehet hát megtalálni Isten eme szolgáját, a Csemetét? Azt is észben kell tartanunk, hogy a templom megreformálását Krisztus végezte el, nekünk tehát Őhöz kell járulnunk, hogy

megtalálhassuk az itt említett szolgát.⁴⁸ S hogy miért mondja szolgának, arról is szóltunk már máshol: mert megalázta magát, hogy ne csak az Atya, de az emberek szolgája is lehessen. Miután tehát Krisztus lehajolt, hogy az emberek szolgája legyen, nem csoda, ha Isten szolgájának is nevezik.

Most vizsgáljuk meg, miért parancsolja az angyal Jósuának és a társainak, hogy hallgassanak oda. Nekem kétségem sincs felőle, hogy ezzel az általános hitetlenséget feddi meg, mert akkortájt nagyon kevesen voltak azok, akiknek bármi fogalmuk volt a jövőbeli és lelki papságról. Az emberek szájában valóban ott voltak az ígéretek, de majdnem mindenki a földhöz és a világhoz kötötte a gondolatait. Ez az oka annak, amiért az angyal főleg Jósuához és a társaihoz intézte a szavait: látta, hogy mások fülei már majdnem teljesen bezárultak, s akkor közönyt látott a népben, hogy alig volt már valaki, aki bevehette volna ezt a tanítást. Ezért akart elébe menni annak a próbának, amely meggyengíthette volna Jósua bátorságát. Tudjuk, mennyire készek vagyunk elgyengülni, mikor az egész világ a hitehagyás felé hajt minket. Mikor ugyanis valaki elgyengül közülünk, másoktól vár támogatást, ahol pedig nincs hit, vallás, kegyesség az emberek között, ott mindenki kész elcsüggedni. Röviden, alig vagyunk képesek hinni Istenben és kitartani szilárdan az Ő Ígéje mellett, csak ha sok társunk is van, és nagy sokaság áll a mi oldalunkon, Mikor pedig eluralkodik a hitetlenség, a hitünk mindenhol vacillál. Ezért szól most az angyal külön Jósuához és a társaihoz. Mintha azt mondta volna: nincs okuk a tömegtől függni, hanem ellenkezőleg, nézzenek Istenre és az Ő Ígéjére támaszkodva várják türelmesen azt, amit megígért, még ha mindenki más el is utasítja az Ő kegyét. *Te és barátaid* tehát, *a kik előtted ülnek*. S hozzáteszi: *mert jelképes férfiak ezek*, vagy noha jelképes férfiak ezek, de a jelentés egy és ugyanaz. Isten ugyanis arra utal, hogy jóllehet az egész nép elvetette mindazt, amit most kijelent a papság megújítását illetően, az mégis igaznak és megalapozottnak bizonyul majd a maga idejében. Egyesek „csodás embereknek” fordítják a kifejezést, mert ezek az emberek csodálatosak voltak, s úgy vélik, Jósua társait azért ezzel a titulussal, vagy dicsérő kifejezéssel illeti az angyal, mert a hitük győzedelmes volt, és minden akadályon felülkerekedett.⁴⁹ A próféta szavainak jelentése azonban nekem teljesen másnak tűnik, s kétségem sincs afelől, hogy ez az igeszakasz megegyezik azzal, amit Ézsaiás könyvében találunk (8:1-2), ahol azt mondja, hogy a kegyesek csodás emberek voltak, illetve ők voltak jel, vagy csoda gyanánt, mert a gyűlölet tárgyát képezték: „mit akarnak ezek maguknak”? Miután tehát mindenki bámulatba esett az új és nem várt látványtól, mikor a kegyesek közül valamelyikkel találkozott, ezért mondja a próféta, hogy Isten igaz szolgálói jelek és csodák voltak. Itt vannak tehát a *jelképes emberek*, mert világosan látjuk, hogy Jósua társai elkülönültek a többiektől, vagy a köznép tömegétől. Miért? Nem azért, mert a csoda tárgyát képezték, az ugyanis rideg dolog lenne, hanem mert a feddődés tárgyát képezték mindenki számára, s alig bírtak a néppel, akik ekképpen zúgolódtak: „Mit akarnak ezek? Bölcsőbbek akarnak lenni az egyháznál?”

⁴⁸ Grotius és Newcome (nem pedig Blayney, amint azt Henderson tévesen állítja), Theodoretet és Kimchit követve furcsa módon azt feltételezik, hogy a Csemete alatt Zorobábelt kell érteni. A Targum, Cyril, Drusius és majdnem minden modern hittudós a Messiást értik alatta, lásd Ézs4:2, 11:1, Jer23:5, 33:15-16. „Ugyanazt a személyt kell itt értenünk, mint a Jer23:5-ben. Emellett az is nyilvánvaló, hogy a megígért Csemete ekkor még eljövendő volt, és nem olyasvalaki, aki már pozícióban volt hosszú évek óta.” – Blayney. „Krisztust azért nevezi így”, mondja Menochius, „mert úgy jelent meg, mint új vesszőszál a pátriárkák már majdnem halott gyökeréből”. – a szerk.

⁴⁹ A מופת szónak két jelentése van: csoda, amilyenek Egyiptomban történtek, 2Móz7:9, és jel, például Ézs20:3, Ezék12:6, aki olyan konkrét dolgot cselekszik, ami valami másnak a jele, vagy jelzése. Ha a kifejezést a „csoda embereinek” fordítjuk, akkor az utalás valószínűleg a fogságból történt csodálatos és rendkívüli szabadulásukra vonatkozik. Ha azonban Menochius, Marckius, Blayney és Henderson változatát fogadjuk el: „a jel emberei”, vagy *jelképes emberek*, akkor az igeszakasz jelentése az, hogy a hivatalukban Krisztust képviselték, azaz olyan jelek voltak, melyek előre jelezték, amit majd Krisztus, a Csemete cselekedni fog. Ezt a magyarázatot adja Parkhurst is. Adam Clarke olvasata sem téves: „jelképes emberek, akik hivatala és szolgálata az Úr Jézus Krisztus előképei voltak”. – a szerk.

Ugyanígy feddenek minket is manapság a pápisták: „Ó ezek! Minden bizonnyal új világot, új törvényt teremtenek: a nagy embereink által alkotott szabályok nem elegendőek nekik, pedig oly hosszú idő óta mi vagyunk az egyházalapítók, s a régi mivolt a mi javunkra szól. Röviden, ezek az emberek szerteszaggatják mindazt, ami a kezdetektől fogva egészen mostanáig szentnek minősült.” Jósua és Ézsaiás korában azonban mindenkit, aki egyszerűen csak hitt az Istenben, furcsa embernek tartottak, mert a nép oly féktelenül kicsapongóvá vált, hogy a tiszta istentisztelet fenntartása furcsa dolognak tűnt, annak új mivolta folytán.

Most már értjük a szavak jelentését, miért parancsolja az angyal Jósuának és a társainak az odafigyelést, s miért nevezi őket csodálatos embereknek. Végül pedig azt ígéri, hogy támad egy főpap, mint Csetete, mert Isten fogja Krisztust támasztani, Aki nemcsak a láb, de maga a föld alatt rejtőzik, mint egy vesszőszál, ami a kivágott fa gyökeréből sarjad ki. Most ez következik:

Zakariás 3:9

9. Mert ímé e kő az, a melyet Jósua elé helyezek; egy kövön hét szem; ímé, én faragom annak faragványait, így szól a Seregeknek Ura, és eltörlöm e földnek álnokságait egy napon.

Quia ecce lapis quem posui coram Iehosua, super lapidem unum septem oculi: ecce ego sculpo sculpturam ejus (*lapidis*) dicit Iehova exercituum: et aufero iniquitatem terrae hujus die una.

Itt teljesebben is elmondja, amit az utóbbi igeversnél jegyeztünk meg, de jelképesen beszél. Azt mondja, hogy a Jósua elé helyezett kövön hét szem volt, s egy napon Isten majd eltörli a Föld álnokságait, így semmi sem gátolja majd a régi dicsőségének helyreállítását. Ez az egészek jelentése, de az igemagyarázók véleménye változó, főleg a szemeket illetően.

Majdnem minden keresztyén egyetért a kő vonatkozásában, mert úgy vélik, Krisztust kell érteni alatta, s tudjuk, hogy nagyon sok hasonló igeversben nevezik Krisztust kőnek, mert Őrajta alapult az egyház: „Ímé, Sionban egy követ tettem le, egy próbakövet, drága szegletkövet”, olvassuk az Ézs28:16-ban, a Zsolt118:22-ben, s más helyeken, ahol hasonló szavakat találunk. Én azonban mégis azt hiszem, hogy a próféta a templomra utalt, melyet akkortájt kezdtek felépíteni. Ugyanakkor azt is elfogadott dolognak tekintem, hogy Krisztust nevezik jelképesen kőnek úgy, ahogyan korábban Csetetének nevezték. Emlékeznünk kell azonban arra, hogy a látható templom külső képét Magára Krisztusra vonatkoztatják. *Ímé, mondja Isten, e kő az, a melyet Jósua elé helyezek; egy kövön hét szem; ímé, én faragom annak faragványait*, hogy csodálatos legyen a világ szemében. Most már látjuk, mit jelent mindez, és miféle beszédmódot alkalmaz a próféta.

Ami pedig a témát illeti, az angyal azt mondja, hogy a templom, melyet Jósua kezdett el építeni, mennyei épület volt, mert Isten jelenti ki magát annak Alapítójaként és Építőjeként: *a kő, melyet Jósua elé helyezek*, s azért mondja ezt el, hogy Jósua megtudhassa, nem hiába munkálkodik a templom építésében. Ha ugyanis ez emberek munkája lenne, az megghiúsulhatna, s az ellenség keze százszor is lerombolhatná, de Isten azt jelentette ki, hogy a templomot saját kezűleg alapozta. Egyidejűleg pedig, amint már említettem, felemeli a kegyesek gondolatait Krisztushoz, Aki a templom lényege és valósága. Ezért mondja tehát, hogy Ő tett egy követ Jósua elé, azaz „noha Jósua épít, és a munkások szorgalmasan dolgoznak vele, én vagyok a templom fő kialakítója és építészé”.

Elmondja, hogy *a kövön hét szem van*. Egyesek ezt a Lélek hét kegyelmére vonatkoztatják, de a meghatározás, melyet ők adnak, s mely szerint a Lélek kegyelme hétszeres, gyermeteg. Ők nem tudják, mit fecsegnek össze-vissza, mert a Szentírás sokkal többről beszél. Azok, akik az Ézs11:2-ből vezetik le a számot, hamisan hivatkoznak, mert a

számot illetően tévednek: a latin változat vezette félre őket. Mások úgy vélik, hogy a hét szem az egész világra vonatkozik, mintha az angyal azt mondta volna, hogy mindenki erre a kőre néz majd a Krisztus által mondottaknak megfelelően: Ő felemeltetik majd, hogy mindenkit Magához vonzzon, s ekkor a hét szem, azaz az összes ember szeme a kőre szegeződik majd.⁵⁰ Megint mások mindezt a kegyelem ama teljességére vonatkoztatják, ami Krisztusban adatott meg. Én azonban úgy vélem, hogy az egyszerűbb nézet az, hogy az Ő dicsősége tárul itt elénk annak megfelelően, ami rögtön ez után következik – *én faragom annak faragványait*. Hiábavaló finomkodás ugyanis azt mondani, hogy Isten faragta a faragásait, mikor Krisztus oldalát átdöfték, s mikor a kezeit és a lábait átszegezték. Ez csak fecsegés, nem a Szentírás komoly magyarázata. A próféta azonban a faragás alatt ennek a kőnek az értékes és rendkívüli jellegét érti, mintha ezt mondta volna: „Ez a kő minden kiválósága folytán lesz figyelemre méltó, mert Isten díszíti majd csodálatos faragásokkal. Olyan kő lesz ez, melynek szemei lesznek, azaz nemcsak mások tekintetét vonja magára, hanem meg is világítja majd őket, s mondhatni olyan fényességet mutat majd be a saját visszatükrözésével, ami az embereket annak szemlélésére ösztönzi majd.”⁵¹ A többit ma már nem tudom befejezni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel a természetünknel fogva nem szívesen viseljük el a világ feddését és megvetését, ó add meg, hogy a mennybe emelt szíveinkkel közönyöseké váljunk minden feddésre, a hitünk pedig ne bukjon el és ne ingadozzon, még ha a világi emberek ki is nevetnek minket, mikor a kereszttel szolgálunk Téged. Hadd várjunk türelemmel, míg végül Krisztus megjelenik az Ő papságának és királyságának dicsőségében, addig pedig hadd szemléljük azt a kiválóságot, mellyel egyházadat ékesítetted. Ezzel bátorodjunk fel a csatlakozásra ahhoz a kevés és megvetett emberhez, akik hűségesen és komolyan követik a Te szavad, és soha ne kételkedjünk, hogy ha megmaradunk az evangélium tiszta tanításában, Te majd felemelsz minket a mennybe, sőt az egek fölé, ahol majd élvezzük azt az áldottságot, amit egyszülött Fiaid szerzett meg számunkra a saját vére árán. Ámen.

⁵⁰ „Hét szem néz majd rá” – ez Kimchi magyarázata: „a hét a határozatlan szám helyett szerepel”. „A pátriárkák, a próféták és minden keresztyén szemei”, mondja Menochius. A szavak valóban lehetővé teszik ezt a szerkezetet, azaz hogy a „hét”, vagy „sok” szem ugyanoda irányul, de valószínű, hogy a szemeket a kövön levőknek mondja, ami így az éberség és a gondoskodás jele. Lásd Zsolt32:8. – *a szerk.*

⁵¹ Ezzel a nézettel összhangban vannak Marckius, valamint Drusius, Piscator, és Pemble megjegyzései is. Jahve angyalának megszólítása a 7. verstől a fejezet végéig látszólag két részből állnak: az első Jósuához és a társaihoz szól a 8. vers közepéig, míg a második a prófétához, a *mert jelképes férfiak ezek* szavakkal kezdődően, mintha Jósuára és a társaira mutatna. Akkor a „Csetete” és a „kő” annak bizonyítékai, hogy ezek jeles emberek. A kettőt különválasztani, ahogyan Henderson teszi, nem tűnik helyesnek. Én az alábbi módon fordítanám az egész igeszakaszt:

7. Ezt mondja a Seregek Ura: ha az én utaimon jársz és az én parancsolataimat megtartod, akkor a házamon is uralkodsz majd, őrzöd pitvaraimat, és adok neked ki- és bejárókat az itt állók közül.

8. Halld most ezt meg Jósua, te főpap, és ti, társai. Bizony, ezek jeles emberek, mert íme, elhozom majd a szolgálmat, a Csetetét.

9. Mert íme, a kő, ami Jósua elé helyeztem. Egy kövön hét szem, s íme, én faragom a faragványait, és el fogom törölni egy napon annak a földnek az álnokságait. Azon a napon, mondja a Seregek Ura,

10. Mindenki hívja majd a felebarátját a szőlőtől és a fügefá alá.

A „Csetete” és a „kő”, mint a Messiást leíró szavak, jól ismertek voltak a zsidók számára, mert a korábbi próféták is használták ezeket. Vitranga, Blayney és mások a „szemeket” forrásoknak, míg a következő sort ekképpen fordították: „Íme, én megnyitom a megnyitását”, azaz a nyílását, melyen keresztül a forrásnak csordogálnia kellett. Ők ezt a Mózes által a pusztában megsújtott kőre vonatkozó hasonlatnak tekintették, amelyből víz fakadt. A fő ellenvetés ezzel szemben az, amint Marckius és Henderson megjegyezték, hogy a „szemeknek” fordított szó himnmű, és „forrásokat” csak akkor jelent, mikor nőnemben szerepel. – *a szerk.*

Száznegyvenegyedik előadás

Meg kell vizsgálnunk a kilencedik vers utolsó szavait, melyekben Isten megígéri, hogy *egy napon eltörli e föld álnokságait*. Egyesek kifinomítva azt a napot tekintik ennek, amikor Krisztus az egyetlen áldozatával egyszer, s mindenkorra elégtételt adott a világ bűneiért, de szerintem a próféta itt egyszerűbb módon beszél, mert az *egy nap* kifejezést a *hirtelen*, vagy *gyorsan* értelemben használja. Valóban elismerem, hogy az engesztelést Krisztus egyetlen áldozatában kell keresni, de a próféta arra utal: Isten annyira engedelkeny lesz a zsidókkal, hogy megszabadítja őket az ellenségeik minden gonoszságától és zaklatásától. Utána megadja az okot, miért kegyeskedett ennyire nagylelkűen bánni a népével: mert nem tulajdonítja majd nekik a bűneiket. S tudjuk, hogy ez minden Istentől ránk áradó áldásnak a forrása, mikor megbocsát nekünk és eltörli a bűneinket.

Most már értjük a próféta szavainak jelentését: Egy napon eltörölöm majd e föld álnokságait, azaz „noha eddig különféle módokon büntettem ezt a népet, hirtelen megbékélek majd velük, így nem számít majd előttem semmiféle vétségük, és nem gátol engem abban, hogy kegyesen bánjak velük”. Most pedig ez következik:

Zakariás 3:10

10. Azon a napon, így szól a Seregeknek Ura, kiki hívja majd a maga felebarátját a szőlőtő alá és a fügefafa alá.

In illo die, dicit Iehova exercituum, vocabitis quisque proximum suum sub vite et sub ficu.

Az igeversből látjuk, hogy az *egy nap* konkrét időpontot jelöl, mert a próféta magabiztosságra akarta serkenteni a zsidókat, nehogy azt higgyék, hogy a nyomorúságuk folytatódik, mivel Isten eddig szigorúan és keményen bánt velük. Itt tehát egy hirtelen változást mutat nekik. Ezért teszi hozzá: *Azon a napon kiki hívja majd a maga felebarátját a szőlőtő alá és a fügefafa alá*, azaz „biztonságban fogtuk élni, minden félelemtől, vagy veszélytől mentesen, mert senki sem bőszi fel ellenetek”. Ez a fajta kifejezés, azaz mikor azt mondják a felebarátokról, hogy a szőlőtő és a fügefafa alatt találkoznak, biztonságos és nyugodt állapotot jelöl. Azok ugyanis, akik félnek, vagy bezárkózva maradnak a városokban, vagy, ha vidéken vannak, keresnek valami megerősített helyet, amit nehéz elérni, illetve ügyelnek az ajtaikra, nehogy megsebesüljenek. Azok viszont, akik örömmel jönnek össze a szőlőtő és a fügefafa alatt, azt mutatják meg ezzel, hogy mentesek minden aggodalomtól és félelemtől.

Az egész summája tehát ez: mikor Isten majd nyíltan fel fog lépni az egyház védelmezőjeként, a kegyesek megszabadulnak minden félelmüktől, és vidáman élvezik a szabadságukat, a lakomáikat a szőlőtő és a fügefafa alatt, azaz a nyílt téren, a közutak mellett tartva, mert senki sem fogja őket megrettenteni. Miután azonban ez az ígéret kiterjed Krisztus egész királyságára, ami itt elhangzik, azt arra a lelki békére kell vonatkoztatnunk, amit akkor élvezünk, ha teljes mértékben meg vagyunk győződve arról, hogy Isten kibékült velünk. Akkor ugyanis nekünk is illik kibékülnünk egymással, s nem igyekezhetünk többé egymást megsérteni a szerint, amint Mikeásnál mondtunk (Mik4:4), valamint annak megfelelően, amit Ézsaiás mond a könyve második fejezetében (Ézs2:1). De folytassuk:

4. fejezet

Zakariás 4:1-6

1. Majd visszatérek az angyal, a ki beszél vala velem, és felkölte engem, mint mikor valaki álmából költetik fel.

2. És monda nékem: Mit látsz te? És mondam: Látok ímé egy merő arany gyertyatartót, tetején az olajtartója, rajta pedig annak hét szövétneke, és hét cső a szövétnekekhez, a melyek a tetején vannak;

3. És mellette két olajfa: egyik az olajtartó jobb oldalán, a másik pedig annak bal oldalán.

4. És felelek, és mondam az angyalnak, a ki beszél vala velem, mondván: Mik ezek, Uram?

5. És felele az angyal, a ki beszél vala velem, és monda nékem: Hát nem tudod-é, mik ezek? És mondam: Nem, Uram!

6. És felele, és szóla nékem, mondván: Az Úrnak beszéde ez Zorobábelhez, mondván: Nem erővel, sem hatalommal, hanem az én lelkemmel! azt mondja a Seregeknek Ura.

Et reversus et angelus, qui loquebatur mecum, et excitavit me, quasi virum qui excitatur (*vel*, *evigilat*) a somno suo.

Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixit, Video, et ecce candelabrum ex auro totum (*hoc est*, *ex solido auro*,) et pelvis super caput ejus; et septem lucernae super ipsum; septem et septem infusoria lucernis, quae sunt super caput ejus;

Et duae oleae super ipsum, una a dextera pelvis, et una ad sinistram ejus.

Et respondit et dixi angelo, qui loquebatur mecum, dicendo, Quid ista, Domine mi?

Et respondit angelus, qui loquebatur mecum, et dixit mihi, Annon cognoscis quid sint haec? Et dixi, Non, Domine mi.

Et respondit et dixit mihi dicendo, Hic sermo Iehovae ad Zerubbabel, dicendo, Non in exercitu, et non in fortitudine, sed in Spiritu meo, dicit Iehova exercituum.

Itt újabb látomást mesél el – egy gyertyatartót látott a próféta, hét lámpással. Elmondja, hogy a gyertyatartó *színaranyból* volt, és a hét lámpás mellett ugyanannyi olajtartó (infusoria – tölcser), vagy ahogyan egyesek gondolják, hét olajtartója volt minden egyes lámpásnak, de én a leginkább az előbbi nézetet fogadom el, miszerint minden lámpásnak megvolt a maga olajtartója. Azt is elmondja, hogy két olajfát is látott, az egyiket a jobb, a másikat a bal oldalon, így nem volt hiány az olajban, mert az olajfák tele voltak gyümölcssel. Miután tehát a bogyók nagy bőségben álltak rendelkezésre, az olaj nem fogyott el és a lámpások folytonosan világítottak. Ez volt a látomás, és rögvest hozzá is teszi a magyarázatot, mert Isten kijelenti, hogy az Ő Lelke elégséges volt az egyház megtartására mindennemű földi segítség nélkül is, azaz az Ő kegyelme mindig fényesen ragyog majd, és soha ki nem alszik.

Ahhoz sem férhet kétség, hogy Isten itt Zakariásnak a nép képességhez igazodó jelképet és látványt mutatott. A templomi gyertyatartó, mint ismeretes, aranyból készült, s hét lámpás volt rajta a hat ágán, valamint a gyertyatartó törzsén. Miután tehát a hét lámpás mindig világított a templomban az arany gyertyatartón, az Úr akarta itt megmutatni, hogy ez a ceremóniális jelkép nem volt felesleges, vagy lényegtelen. Az Ő célja ugyanis annak valóságos beteljesítése volt, amit a gyertyatartó jelképezett, s efféle hasonlatosságokat sok más esetben is látunk. Nem pusztán az volt ugyanis az Úr célja, hogy megígérje, amit szükséges volt tudni, hanem egyidejűleg egy megerősítést is hozzá kívánt kapcsolni a ceremóniális előképekhez, így a zsidók tudhatták: a tevékenységük nem felesleges, mikor

meggyújtották a lámpákat a templomban. Nem hiábavaló, vagy megtévesztő színjáték volt ez, hanem az Ő ama kegyességének igazi jele, melyben végül részesítette is őket. De teljesebben is megvizsgálhatjuk az egész célját a szavak és minden egyes rész külön-külön történő vizsgálatával.

Azt mondja, az angyal visszatért, amiből megértjük, hogy Isten a próféta részéről elhangzó bárminemű kérés, vagy könyörgés híján is megerősítette egy új próféciaival, amit már említettünk, mert a próféta elmondja, hogy a megdöbbenés kerítette mondhatni a hatalmába, ezért szükségesé vált mintegy álomból felrázni őt. A próféta tehát a bámulat hatása alatt semmit sem volt képes megkérdezni Istentől, de Isten a saját szabad akaratából a segítségére sietett, és elébe ment a kérdésének. Ebből látjuk: a kegyeseket nemcsak egyetlen módon tanította arra, hogy bizonyosságot tápláljanak az egyház helyreállítását illetően, hanem mivel nem közönséges megerősítésre volt szükség, sok látomás adatott. Egyben azt is hozzá kell tenni, hogy noha senki sem járt közbe, Isten saját Magától volt féltően gondos az egyházával, és nem hagyott el semmit, ami szükséges, vagy hasznos volt a népe hitének támogatásához. Továbbá, miután a próféta azt mondja, hogy az angyal rázta fel, tanuljuk meg: hacsak Isten nem ráz fel minket az Ő Lelkével, a tunyaság annyira eluralkodik rajtunk, hogy nem vagyunk képesek felemelni az elméinket. Mivel pedig Isten látja, mennyire földhözragadtak vagyunk, Ő ráz fel minket mondhatni a letargiából. Ha ugyanis a prófétának is szüksége volt efféle segítségre, mennyivel inkább nekünk, akkor messze alatta maradunk a hitben? Sőt, ha ő földi volt, akkor vajon mi nem vagyunk mindenestől por és hamu? Mégis meg kell jegyezni, hogy a prófétát nem annyira az aluszékonyság, mint inkább a megdöbbenés kerítette hatalmába olyannyira, hogy majdnem teljesen kivetkőzött önmagából, amint az történni szokott az eksztázisba került emberekkel.

A prófétát arra is emlékezteti, hogy legyen figyelmes a látomással: *Mit látsz te?* Utána adatott neki az általunk leírt látomás, de a próféta látván sem látott volna semmit, ha nem az angyal oktatja. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a próféta eme lassúsága hasznos a számunkra, mert ebből bizonyosabban jutunk arra a következtetésre, hogy semmit sem látott céltalanul, hanem minden az ő javát szolgálta, még ha át is siklott mondhatni csukott szemmel a felett, amit Isten mutatott neki az angyal által. Arra a következtetésre jutunk tehát, hogy semmi sem történt véletlenül, hanem a próféta ténylegesen isteni vezetés alatt állt, hogy megtanulhassa mindazt, amit később hűségesen továbbadott másoknak.

Következik a látomás – Isten gyertyatartóját látta. A gyertyatartó lényege egy titkot volt hivatott bemutatni. Valóban igaz, hogy az arany romlandó, mivel azonban másképpen nem értjük meg, mi múlja felül a világ dolgait, az Úr az arany, az ezüst és a drágakövek jelképe alatt a mennyi dolgokat tárja elénk, melyek értékükben felülmúlják a Földet és a világot. Ebből a célból parancsolta Isten, hogy aranyból készítsék a gyertyatartót a Számára, s nem azért, mert szüksége volt földi vagyonra, vagy gazdagságra, vagy úgy gyönyörködött abban, ahogyan az emberek szoktak, akiknek a szemeit megragadja az arany és az ezüst látványa. Valóban tudjuk, hogy Istennél mindez a dolgok semmit sem számítanak, de az ezekhez hasonló jelképekben azt vette tekintetbe, hogy a nép tudhassa: valahányszor csak rátekintettek az arany gyertyatartóra, akkor valami nemes és fennkölt dolgot kellett érteniük alatta. Ezért az aranyból itt a prófétának azt kellett megtanulnia, hogy nem holmi méltatlan, vagy közönséges, hanem szokatlan, és nagy fontosságú dolog tárul a szeme elé.

Utóbb azt mondja, hogy egy *edény*, vagy egyesek *bögrének* fordítják, egyszóval egy kerek edény volt a *gyertyatartó tetején*, mert a lámpások a gyertyatartó csúcsán égtek. Ott volt tehát ez az edény, vagy bögre, s volt egy kis különbség a templomi és a próféta által látott gyertyatartó között. A templomi gyertyatartónak ugyanis sok edénye, vagy bögréje volt, itt azonban csak egy volt. Volt még hét tölcse, vagy csöve, mert a kifejezés alatt érthetjük magát a töltés cselekedetét, vagy annak magukat az eszközeit. Jobb azonban a tölcsekre vonatkoztatni, melyek folyamatosan párolták le az olajat, hogy a lámpabél ki ne száradjon,

hanem mindig új erőre kapjon. Azt mondja, volt hét tölcseré a lámpásoknak a csúcson,⁵² s volt még ott két olajfa is, melyek bőségesen teremtek, így az olaj állandóan folyt.

Most pedig meg kell vizsgálnunk a látomás jelentését. A gyertyatartó alatt sokan az egyházat értik, s ez el is fogadható. Ugyanakkor én úgy vélem, Isten itt egyszerűen csak bizonyóságot tesz a zsidóknak arról, hogy mikor a gyertyatartó felállítását parancsolta meg nekik, azzal nem egy üres, vagy hamis, hanem valódi jelképet jelölt meg. Isten a lámpásokkal kétségtelenül a kegyelmeit, vagy a Lelke különféle ajándékait jelképezte, a hétszeres kegyelme elképzelése azonban csak pusztá fantáziálás, mert Isten nem akarta erre a számra korlátozni a Lelke ajándékait, melyek változatossága ennek sokszorosa, sőt majdnem végtelen. Ezért a hetes szám a tökéletességet jelenti a Szentírásban előforduló szokásos használatának megfelelően. Isten tehát azt akarta bemutatni a gyertyatartónak a templomban történő felállításával, hogy az Ő Lelkének kegyelme mindig ragyog az egyházban, s nemcsak egyféleképpen, hanem úgy, hogy semmi sem hiányzik annak tökéletességéből. Egyesek úgy vélik, a tanítókat jelképezik a lámpások, de amint már mondtam, jobb a jelentés egyszerű nézetét elfogadni, mint kifinomultan filozofálni a témában. Valóban semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy Isten a szolgálai által árasztja ki a kegyelmét egyházának megvilágosítása végett, ezt tapasztalatból tudjuk. Amit azonban mondtam, az elégséges: Isten soha nem hagyja el az egyházát, hanem Lelkének ajándékaival megvilágosítja azt, s ezeknek az ajándékoknak a sokféleségét jelképezi a hét lámpás. Ez az egyik dolog.

Utána a próféta megkérdezi: *Mik ezek, Uram?* Ebből ismét megtanuljuk, hogy a próféta fokról fokra tanult, hogy mi is jobban odafigyeljünk a látomásra. Ha ugyanis a próféta rögtön megszerezte volna az ismereteket arról, hogy mindez mit jelent, a történetet olvashatnánk odafigyelés nélkül is, vagy legalábbis kevesebb figyelemmel, s egyesek akár bizonytalan látomásnak is vélhetnék. Miután azonban maga a próféta is figyelemmel szemlélte, ami isteni módon jelentetett ki neki, de mégsem értette meg, mit akart Isten kifejezni, ezzel minket is emlékeztet arra, hogy ne legyünk közönyösek az itt elmondottak iránt, mert az elme komoly és szorgalmas használata nélkül nem fogjuk megérteni ezt a próféciát, hiszen biztosan nem rendelkezünk a prófétánál világosabb látással, akinek magának is szüksége volt vezetőre és tanítóra. Emellett egy követendő példát is állít eléünk, hogy ne essünk kétségbe, ha a próféciák homályosaknak tűnnek nekünk: mikor ugyanis a próféta feltette a kérdést, az angyal rögvést a segítségre sietett a tudatlanságának. Kétségtelen tehát, hogy az Úr értelemmel is megáld, mikor megvalljuk, hogy ezek a titkok el vannak rejtve előlünk, s mikor tudatára ébredve a tudatlanságunknak, Hozzá menekülünk és könyörgünk neki, hogy ne beszéljen hozzánk hiába, hanem adja meg nekünk az Ő igazságának ismeretét. Az angyalnak a prófétához intézett kérdését, miszerint talán nem tudja, mik ezek, nem az ostobasága feddésének kell tekintenünk, hanem figyelmeztetésnek, mellyel mindazok elméjét kívánta felrázni, akik a titkon gondolkodnak. Azért tette fel hát neki a *Hát nem tudod-e, mik ezek?* kérdést, hogy kihúzza belőle a tudatlansága beismerését. S ha a próféta, Isten Lelke által a világ fölé emeltetvén nem értette meg azonnal a látomás célját, mit tehetünk mi, akik a földön csúszunk-mászunk, ha az Úr nem ruház ránk értelmet? Röviden, Zakariás ismét a próféciájának kíválságát ajánlja a figyelmünkbe, hogy figyelmesebben vehessük fontolóra azt, amit itt Isten kihirdet.

⁵² Szó szerint: „hét és hét tölcseré”, vagy cső, vagy csövecske „a lámpákhoz”, vagy szövétnekekhez. Egyesek, mint például Henderson, az első hetet beszúrásnak tartják, s ezek nem is szerepelnek sem a Septuagintában, sem a Vulgátában. Mások, például Newcome, elfogadják, és a lámpák elé szúrják be – „a hét szövétnekhez”. Ha a „hét és hét” kifejezést „tizennégyet” jelentőnek tekintjük, akkor lámpásonként két cső vezette az olajat az edényekből minden egyes lámpához, s ez megfelel a két olajfának, melyek az olajat biztosították. Lehetséges, hogy ezt azért mondja így, hogy konkrétabban is utaljon rá: az olaj a két olajfától egyformán áradt minden egyes lámpás felé. – *a szerk.*

Urának nevezi az angyalt a zsidók szokásának megfelelően, mert ők azokat szokták így szólítani, akik elsőek voltak a hatalomban, vagy bármi más előjáróságban. Nem azzal a szándékkal nevezte *Urának*, hogy áthelyezze rá az Isten dicsőségét, hanem csak a tisztesség kedvéért szólította így meg. S itt ismét arra emlékeztet minket, hogy ha hasznót akarunk húzni Isten titkaiból, akkor semmit sem szabad magunknak tulajdonítanunk, mert a próféta itt őszintén megvallja a saját tudásbeli hiányosságát. S ma se szégyelljünk leheverni Isten lábaihoz, hogy kisgyermekekként taníthasson bennünket, mert bárki akar Isten tanítványává válni, az illetően szükségszerűen tudatában kell lennie a saját butaságának, azaz mentesnek kell lennie a saját éleselméjűségével és bölcsességével kapcsolatos önteltségtől, s akarnia kell, hogy Isten tanítsa őt.

Most pedig következik a magyarázat, az angyal válaszol: *Az Úrnak beszéde ez Zorobábelhez, stb.* Itt az angyal arról tesz bizonyosságot, amit röviden már említettem: Isten ereje egyedül is elégséges az egyház megtartásához, s más segítségre nincsen szükség. Isten Lelkét állítja ugyanis szembe minden földi segítséggel, s így bizonyítja, hogy Isten nem vesz kölcsön segítséget az egyházának megőrzéséhez, mivel Ő bővelkedik minden áldásban annak meggazdagításához. Aztán a lélek szó alatt, mint tudjuk, az Ő hatalmát érti, mintha ezt mondta volna: „Isten egyedül magának akarja tulajdonítani egyházának biztonságát, s noha az egyháznak sok mindenre szüksége lehet, nincsen oka ide-oda tekingetni, vagy ezt, avagy azt a segítséget az emberektől várni, mert az áldások bősége egyedül Istentől származik.” S az *erő* és a *hatalom*⁵³ alatt, ahol a rész szerepel az egész helyett, minden olyan segítséget kell értenünk, ami kizárólagosan Isten kegyelméből származik. Valóban bizonyos, hogy bizonyos, hogy Isten nem cselekszik mindig azonnal, vagy Önmagában, mert különféle eszközöket használ, s felhasználja a szolgálatában az emberek közreműködését, de a célja csak az, hogy megtanítsa minket, milyen ostobák is vagyunk, mikor körbe-körbe nézegetünk, vagy vonakodunk, egyszerűen mikor különféle reménységek, különféle félelmek és különféle aggodalmak befolyásolnak minket. Nekünk ugyanis oly mértékben kellene egyedül Istentől függünk, hogy teljesen meg legyünk arról győződve, hogy az Ő kegyelme elégséges a számunkra, még ha ez nem is látszik meg, sőt, egyedül Istenben kellene bízunk, még mikor a szegénység és a nélkülözés vesz körül minden oldalról. Ez az egésznek a jelentése.

Isten azonban azt is meg akarta mutatni, hogy az ő egyháza nem emberi és közönséges eszközökkel épült fel és maradt fenn, hanem rendkívüli, minden reménységünket felülmúló és minden gondolatunkat meghaladó eszközökkel. Valóban igaz, amint épp az imént mondtam, hogy Isten nem veti el az embereknek az egyházának építésében és védelmében kifejtett munkáját, mégis olybá tűnik, mintha nem lenne annyira komoly, mikor az emberek által cselekszik, ugyanis az Ő csodálatos hatalmával felülmúlt minden emberi elképzelést. Erről megemlékezni rendkívül szükséges volt, mikor Isten egyházát megvetették, s mikor a hitetlenek gögösen gúnyolódtak a nyomorult zsidóknak, akiket csekély létszámúaknak és minden földi segítségtől megfosztottaknak láttak. Miután tehát nem volt semmi ragyogó, vagy bámulatra méltó a zsidók között, szükséges volt kijelenteni a számukra azt, amiről itt olvasunk – hogy az Ő saját hatalma elegendő Isten számára, még ha sehonnan máshonnan nem is jön segítség. Ugyanez volt annak a célja is, amit megjegyeztünk a hét csőről és az olajfákról: ha ugyanis Istennek földi segítségre lett volna szüksége, a szolgálóinak kellett volna készenlétben állniuk az olaj töltögetésére, de hét csövet láttunk, melyekből folytonosan áradt az olaj. S honnan? Egyenesen az olajfáktól. Miután tehát a fák gyümölcsözők voltak, s Isten

⁵³ Ουκ εν δυναμει μεγαλη ουδε εν ισχει – *Septuaginta*. „Non in exercitu nec in robore” – *Jeromos*. „Non virtute neque vi” *Junius és Tremelius*. *Newcome és Henderson* szerint: „Nem erővel és nem hatalommal”. (Mint Károlinál – *a ford.*) Az első szó (וְחַיִּי) látszólag összetett erőt jelent, mely vagy a gazdagság, vagy a hadseregek folyománya, a második (כֹּחַ) pedig az emberek erejét, vagy elevenségét – bátorságot, vagy hősiességet. Nem a világ egyesített erejével, nem is egyéni erővel, vagy bátorsággal vitetik végbe a munka: „nem erővel, sem hatalommal”. – *a szerk.*

az Ő rejtett hatalmával árasztotta belőlük az olajat, hogy a lámpások soha ki ne száradjanak, ebből világosan megtanuljuk, hogy az láttuk, amit most az angyal is kijelent. Nevezetesen, hogy az egyház hatalom és erő nélkül, de a Szentlélek ajándékaival felruházott volt, s ezekben az ajándékokban elégséges védelem rejtett a megtartásához, hogy megmaradjon a maga tökéletes állapotában továbbra is elevenen és biztonságban. Mikor tehát most kétségbeejtő állapotban látjuk a dolgokat, emlékezzünk meg erről a látomásról – Isten a saját hatalmával képes a kellő segítséget nyújtani nekünk, mikor nincs máshonnan segítség. Az Ő Lelke lesz a számunkra a lámpás, a cső, és az olajfa, így a tapasztalat végül majd megmutatja, hogy csodálatos módon maradunk meg az Ő keze által.

Most már tehát értjük a próféta célját, s annak okát, amiért ezt a látomást látta – hogy a kegyesek teljes mértékben felinduljanak a szilárd reménység táplálására az egyház megígért, tökéletes állapotát illetően, mert nem volt szabad ítéletet alkotni arról a földi eszközökből, vagy segítségből kiindulva, mivel Istennek megvolt a saját hatalma, és nem szorult másoktól semmiféle segítségre. S Zakariás azt is elmondja: ez a *beszéd Zorobábelnek* szólt, hogy szedje össze a bátorságát, és nagyobb élénkséggel folytassa a templom és a város építésének munkáját. Zorobábel ugyanis, mint tudjuk, a nép vezetője volt, s a zsidók az ő vezetésével tértek vissza a szülőföldjükre. A város építése során pedig mindenki figyelembe vette az ő véleményét, miután sajátos kiváltságban volt része a királyi származása folytán. Isten az ő személyében egyúttal az egész néphez is szólt, mintha az angyal ezt mondta volna: „Ez a beszéd az egyháznak szól”. A fő itt az egész test helyett van megemlítve, azaz a rész szerepel az egész helyett.

Miután pedig Zorobábel Krisztus előképe volt, meg kell értenünk, hogy ez a beszéd Krisztusnak és minden tagjának szól.

Emlékeznünk kell tehát arra, hogy minden bizalmunkat egyedül csak Isten kegyelmébe kell helyezni, mert ha az emberi segítségtől függne, akkor nem lenne semmi sem bizonyos. Isten ugyanis, amint említettem, elvon tőlünk mindent, ami bátorságot adhat a testi megítélés szerint, hogy Magához hívogasson, vagy inkább vonjon minket. Valahányszor tehát csődöt mond a földi segítség, tanuljunk meg egyedül Istenre támaszkodni, mert *nem erővel, sem hatalommal* emeli fel Isten az Ő egyházát és őrzi meg a megfelelő állapotban, hanem ezt a Lelke által teszi, azaz az Ő belső és csodálatos hatalmával, amit nem kever össze az emberi segítséggel. Az Ő célja pedig az, hogy elvonjon a világtól, s kizárólag Tőle függővé tegyen minket. Ezért mondja azt, hogy a beszéd Zorobábelnek szólt. A többit majd holnap elemezzük.

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel Te ragyogsz ránk a Te Ígéddel és Te mutatod nekünk az üdvösség útját, hogy nyitott szemmel nézzük azt a világosságot. Miután pedig még napközben is vakok vagyunk, nyisd meg a szemeinket, és vezessen a Te Lelked belső világossága a Te Ígéd világosságához, hogy ne kételkedjünk benne: Te egyedül elégséges vagy az ellátásunkhoz mindazokkal a dolgokkal, melyek a mennyei élet élvezetéhez szükségesek. Így megszűrögetvén, frissíts minket folytonosan, hogy a hit világossága, mely egyszer felgyúlt a szívünkben a Te kegyelmed által, soha nem aludjon ki, míg végül el nem jutunk abba a teljességbe, mely a mennyekben lett félretéve a számunkra. Most pedig hadd elégedjünk meg az Általad adott tudás mértékével, míg végül szemtől szembe nem látunk majd Téged, s átalakulván a Te képmásodra, élvezhessünk annak a dicsőségnek a teljességét, amibe a mi Urunk Jézus Krisztus befogadtatott. Ámen.

Száznegyvenkettedik előadás

Zakariás 4:7

Ki vagy te, te nagy hegy? Lapálylyá leszel Zorobábel előtt, és felviszi a csúcs-követ, és ilyen kiáltás támad: Kegyelem, kegyelem reá!⁵⁴

Quis tu mons magne coram Zerubbabel? In planitiem; et educat lapidem capitis ejus, clamores, gratia, gratia ei.

Itt az angyal ugyanazt a témát folytatja, melyet már magyaráztunk, hogy noha a kezdet kicsiny volt, és alig látszott annak bármiféle következménye, vagy fontossága, Isten mégis csodálatos módon cselekszik majd a templom felépítését illetően. Miután azonban ez nemcsak veszélyes és nehéz volt, de különféle módokon még akadályozott is, az angyal most azt mondja, hogy nem lesz akadály, amit Isten ne lenne képes legyőzni, vagy amitől kénytelen lenne meghátrálni. Vagy a Perzsa Birodalmat, vagy a különféle helyeken hirtelen támadt ellenségek seregét hasonlítja hegyhez, amitől a zsidók azt hitték, a hazatérésük haszontalan lesz, s becsapták őket, mert az esemény nem felelt meg a kívánságaiknak és a reményeiknek. Most már látjuk a Szentlélek célját: miután a Sátán különféle mesterkedésekkel igyekezett megakadályozni a templom építését, az angyal itt kijelenti, hogy egyetlen akadály sem lesz akkora, ami megakadályozná a munka menetét, Isten ugyanis hirtelen lapálylyá teszi a legmagasabb hegyeket is.

Ki vagy te, te nagy hegy? Ebben a kifejezésben több az erő, mint ha az angyal egyszerűen csak azt mondta volna, hogy az ellenség minden próbálkozása haszontalannak fog bizonyulni, mert legyőzi majd azok büszkeségét és magabiztosságát, akik akkor úgy vélték, hogy a zsidók felett állnak. „Olyanok vagytok”, mondja, „mint egy nagy hegy, a tömegek tényleg félelmetes, s első ránézésre nemcsak a meggyengítésre elegendő, hanem a lelkek elcsüggesztésére is, de mégis semmik vagytok minden magasságokban.”

A szöveg azonban kétféleképpen is olvasható. „Ki vagy te nagy hegy? Lapály Zorobábel előtt”, vagy „Ki vagy te nagy hegy Zorobábel előtt? Egy lapály.” Az utóbbi olvasat a jobb, s ez az általánosan elfogadott. S azt mondja, hogy ez a hegy Zorobábel előtt állt, azaz az ő jelenlétében, mert szemben állt vele. S ezt a tanítást alkalmas módon vonatkoztathatjuk a saját korunkra is, mert látjuk, miképpen támaszt a Sátán hatalmas erőket, s miképpen esküszik össze az egész világ az egyház ellen, hogy megakadályozza Krisztus királyságának növekedését, vagy előrehaladását. Mikor fontolóra vesszük, mily hatalmas nehézségekkel szembesülünk, készek vagyunk elgyengülni, és teljesen magunkba roskadni. Emlékezzünk tehát: nem új dolog, ha ellenségeink még nagy hegyeket is felülmúlnak a nagyságukkal, de az Úr végül képes őket lapálylyá tenni. Ez a mi pajzsunk tehát, mely képes leverni és a földre dönteni bárminemű nagy dolgot, melyet az ördög állít fel a megrettentésünkre. Mert ahogyan az Úr a nagy hegyeket akkor tette lapálylyá, mikor Zorobábel nem volt képes semmit sem tenni, úgy manapság is, bármilyen vakmerően is szegüljön szembe a sok ellenség Krisztussal a lelki temploma felépítésében Istennek, az Atyának, minden erőfeszítésük hiábavalónak fog bizonyulni.

Utóbb hozzáteszi: *és felviszi a csúcs-követ*. A viszonyzó nőnemű, tehát az épületre kell vonatkoztatni. Zorobábel tehát felviszi majd a csúcs-követ, melynek a templom tetején kellett lennie. A csúcs-kő alatt én a legmagasabbat értem, amit a legmagasabb pontra kellett tenni. A templom alapjait már lefektették: az épület alantas és majdnem megvetendő volt, de nem építhették tovább, mert a sok ellenég egyesült a munka megzavarására, vagy legalábbis a

⁵⁴ A Károli-fordítás szerint: *Áldás, áldás reá! – a ford.*

késleltetésére. Az angyal mindazonáltal mégis megígéri, amit később bővebben is megmagyaráz – hogy a templom építése befejeződik, mert Zorobábelnek kellett felvinnie a csúcs-követ a templom csúcsára.⁵⁵ S hozzákapcsolja: *és ilyen kiáltás támad: Kegyelem, kegyelem reá!* Azaz, Isten boldog végkifejletet ad majd ennek a kőnek, vagy a templomnak. A viszonyzó ismét nőnemű, tehát Zorobábelre nem, tehát csak a templomra, vagy a kőre vonatkoztatható. Valószínűbb azonban, hogy az angyal a templomról beszél. S azt mondja, hogy kiáltás támad majd, mert szükséges volt bátorítani a kegyesek meggyőződését és imára ösztökélni őket, hogy folytonos könyörgéssel a templom építésének boldog és sikeres végkifejletéért esedezzenek. Az angyal tehát azt parancsolja az istenfélőknek, hogy egyhangúlag imádkozzanak a templomért. Miután azonban minden sikeres esemény Isten jótetszésétől függ, a 𐤒𐤌 *chen*, *kegyelem* szót használja, melyet meg is ismétel, hogy még jobban buzdítsa a kegyeseket a kitartásra, illetve hogy fellobbanthassa a vágyukat és a buzgóságukat.

Most már látjuk, hogy egészében véve ez az igevers az alábbiakat tartalmazza. Először is, az angyal megmutatja: bármily hevesen tomboljanak is az istentelenek a templom ellen, az erőfeszítéseik mégis megghiúsulnak majd, s jóllehet nagy hegyekhez hasonlóknak gondolták magukat, Isten hatalma és akarata mégis lapálya tette, azaz hirtelen ledöntötte őket. Ez az első dolog. Másodszor hozzáteszi: boldog végkifejlete lesz a templom építésének, mert Zorobábel teszi majd fel a csúcs-követ, a legmagasabbat. Végül pedig hozzáteszi, hogy a kegyeseknek egyhangúlag kell imádkozniuk, s kitartaniuk a legnagyobb lelkesedéssel és buzgósággal, hogy Isten megáldhassa a templomot, és befejeztesse annak felépítését. Most ez következik:

Zakariás 4:8-9

8. És szóla hozzám az Úr, mondván:

9. A Zorobábel kezei veték meg e ház alapját, és az ő kezei végzik el azt, és megtudod, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem hozzátok.

Et factus est sermo Iehovae ad me dicendo,

Manus Zerubbabel fundarunt domum hanc, et manus ejus perficient eam; et cognosces quia Iehova exercituum miserit me ad vos.

Ebben az igeszakaszban megerősíti, amit az imént mondtam – semmi okuk sem volt a kegyeseknek kételkedni, vagy aggodalmaskodni, mikor látták, hogy az építkezés kezdete a világ szemében alantas és megvetendő volt. Az Úr ugyanis végül majd megmutatja, hogy az építkezés az Ő jóváhagyásával és parancsára folyt, és sokkalta sikeresebb lesz, mint azt bárki gondolhatta volna.

Azt mondja azonban, hogy az *Úr beszéde* jutott el hozzá,⁵⁶ mégis, a következő igevers végén meglátjuk, hogy ez a közlés az angyal szájából hangzott el. Ez azonban jól ismert és általános beszédmód, mikor azt olvassuk, hogy Maga Isten szól, de angyalokat, vagy

⁵⁵ A Targum látszólag tévesen értelmezi ezt a követ, mert az alap fő kővének tekinti. Ezt a nézetet fogadták el Jeromos, Cyril, Drusius, Grotius, és Henderson. A szövegkörnyezet azonban teljesen ellentétes ezzel. A kilencedik vers dönti el a dolgot, amint erre Marckius rámutat. Ezt a követ kellett feltennie Zorobábelnek, az alapkövet pedig már korábban letette. Ezt a csúcs-kőnek tekinti Theodoret, Cocceius, Pemble és Newcome. Lásd Zsoltl 18:22. Utóbbi így fordítja az igeverset: „S felviszi a fej-követ ilyen kiáltással: kegyelem, kegyelem reá!” Az utolsó sort Marckius ekképpen fordítja: „A kegyelem, a kegyelem kiáltásai (fogják) kísérni.” A „kegyelem” itt fogalomcserének tűnik, mert a gazdagság, vagy siker Isten kegyelmének a hatása, s ez Kálvin nézete is. – *a ford.*

⁵⁶ Azaz, ami ez után következik, az konkrétan a prófétának szól. A korábbi részben, a hatodik verssel kezdődően a közlés Zorobábelnek szólt, s tekinthetjük mintegy zárójelesnek. Most azonban az angyal elkezd a válaszadást a prófétának. – *a szerk.*

embereket használ közreműködőkként. A hírnök személye ugyanis a legcsekélyebb mértékben sem csökkenti az Íge iránti tiszteletet. Isten fenségének tehát sérthetetlennek kell maradnia az Ígében, akár emberek, akár angyalok közvetítik azt. A próféta most meggyőződött arról, hogy az angyal semmit sem tett hozzá, hanem amit közvetített, azt Isten szolgáljaként tette.

Az egész summája az, hogy a templom, noha némi szünettel, mégis úgy kezdett felépülni, hogy várható annak befejezése. Miután pedig Isten felhasználta Zorobábel munkálkodását, nem fogja elhagyni a keze munkáját. S mivel Isten volt az épület fő alapítója, nem lehetséges, hogy végül a templom építése ne fejeződjék be.

Ezekkel a szavakkal tehát ezt tartotta az angyal a szeme előtt. *A Zorobábel kezei veték meg e ház alapját.* Az alappal kapcsolatosan valóban nem volt semmi kétség, de sokan hitték, hogy az építkezés örökre befejezetlen marad, mert a Sátán már a leghatalmasabb ellenségek eszközként való használatával akadályozta annak előre haladását. Miután majdnem mindenki elméjét megragadta a kétségbeesés, az angyal kijelenti: Zorobábel el fogja érni a célját a templom felépítésével, amit ő kezdett el.

S hozzáteszi: *és megtudod, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem hozzátok.* Erről a megtudásról máshol már szóltunk. Ez azt jelenti: az esemény biztos és alkalmas bizonyítéka lesz annak, hogy semmit sem kezdtek meg elhamarkodottan, hanem Isten parancsára épült a templom, mert az Ő hatalma mutatkozik majd meg világosan a befejezésében. S a prófétahoz szól, aki jóllehet teljesen meg volt győződve az eseményt, valamint e prófécia beteljesedését illetően, az eseményekből azonban mégis rájött, hogy az angyal, aki az ígéretet tette, felülről küldetett. Máshol már mondtuk, hogy kétféle ismeret van: az egyik a hit általi, amit az Ígéből szerzünk meg, jóllehet maga a dolog nem látható, a másik pedig a tapasztalatból származó, mikor Isten beteljesíti az ígéretet, s bizonyítja, hogy nem szólt hiába. Erre az ismeretre gondol az angyal, mikor azt mondja: *és megtudod*, hogy felülről küldettem hozzátok. Ha pedig ezt Krisztusra vonatkoztatjuk, azt joggal tehetjük, mert bizonyos: az angyalokat oly módon küldték, hogy Krisztus volt a legfőbb. Mivel tehát semmibe sem kezdtek bele a templom építésével kapcsolatosan, amiben ne Krisztus lett volna a fő, ezért joggal mondja, hogy az Atya küldte. Most ezt olvassuk:

Zakariás 4:10

10. Mert a kik csúfolták a kicsiny kezdetet, örülni fognak, ha meglátják Zorobábel kezében az ónkövet. Hét van ilyen, az Úrnak szemei ezek, a melyek átpillantják az egész földet.

Quia quis contempsit diem parvitarum (parvorum; *sed hic accipitur pro parvitate?*) gaudabunt et videbunt (*ad verbum*) lapidem stanneum in manu Zerubbabel (*sed ita resolveri debet oratio*, certe gaudabunt ubi viderint lapidem in manu Zerubbabel:) septem hi, oculi Iehovae sunt, circumeuntes (*vel*, qui discurrunt) per totam terram.

Itt az angyal a nép lassúságát és félelmét feddi, mert a nagyobb részük félénk szívű volt. Azért is szidja a zsidókat, mert első látásra alkottak ítéletet Isten munkájáról. *Ki az*, mondja, *aki megveti a csekélység napját?* Nem úgy kérdezi, hogy ki volt ez, mintha csak egyvalakiről beszélne, vagy mintha csak kevesen, illetve jelentéktelenek lettek volna, hanem az egész néphez intézi a szavait, akiket meg lehetett vádolni ennek a rossz érzésnek a táplálásával. Valamennyiük elméje elcsüggedt ugyanis, mert úgy vélték, az általuk megkezdett munka az istentelenek gúnyolódásának tárgyává lett, és semmivé fog válni annak megfelelően, amit arról az Ezsdr3.12-ben olvasunk, hogy az idősek sírtak, s majdnem mindannyian eldobták a szerszámaikat, és felhagytak a templom építésével. Ebből láthatjuk, hogy nem kevesen vetették meg a csekély kezdeteket, s az egész nép elméje elcsüggedt, mert

úgy vélték, hiába munkálkodtak a templom építésében, ami meg sem közelítette dicsőségben és ragyogásban a korábbi templomot. „Mit csinálunk itt? Istennek próbálunk templomot építeni, de mi ez? Megfelel Salamon templomának? A tizedét sem éri el annak, pedig Isten megígérte, hogy a legdicsőségesebb lesz.” Miután tehát ekképpen fontolgatták a dolgokat, úgy vélték, hogy vagy még nem jött el az idő, vagy hiába munkálkodtak, mert Isten nem lakozik egy ennyire alantas sátorban. Ezért kérdezi most a próféta: *Ki az, aki megvetette a csekélység napját?*⁵⁷

Isten tehát Maga száll szembe a hálátlan és rossz beállítottságú népnek, s megmutatja: nagyon ostobán jártak el, mert elvetették a dolgot és csak a kezdetekre szegezték a tekintetüket, mintha Isten nem lenne képes felülmúlni mindazt a hatalmával, amit az emberi elme elképzelni képes. Miután tehát Isten csodálatos módon akarta felépíteni a templomot, az angyal itt megfeddi a nép zúgolódásait.

Majd hozzáteszi: *örülni fognak, ha meglátják Zorobábel kezében az ónkövet.*⁵⁸ Noha súlyos és éles feddést mondott, itt mégis enyhíti annak szigorúságát, s megígéri a zsidóknak, hogy – bármennyire is méltatlanok voltak Isten eme kegyességére – mégis meglátják majd, amit semmiképpen sem vártak: Zorobábel el van látva mindennel a templom befejezéséhez. Így meglátják Zorobábel kezében az ónkövet,⁵⁹ azaz a függőönt. Ahogy az építők napjainkban is használnak függővonalat, úgy nevezi a Zorobábel kezében lévő függőónak, mikor felkészült a templom építésének befejezésére.

Ezt a tanítást önmagunkra is vonatkoztathatjuk, mert Isten, a hatalmának teljesebb kimutatása végett csekély dolgokkal kezdi a lelki temploma felépítése során. Semmiféle nagy dolgot nem látunk, ami odavonzaná az emberek tekintetét, hanem minden majdhogynem megvetendő. Isten valóban képes lenne rögvést bevetni a teljes hatalmát, s ezzel felrázni minden ember figyelmét, eltöltvén őket bámulattal. Ezt tényleg képes lenne megtenni, de amint már említettem, az Ő célja a csodák megtételével a hatalma fényének növelése, mikor a csekély kezdetekből olyasvalamit hoz elő, amit senki még csak elképzelni sem tudott. Emellett a népe hitének próbára tétele is a célja, mert nekünk illendő minden reménységen túl is reménykedni. Mikor pedig a kezdet valami nagyot és nemeset ígér, akkor ott nincs a hitnek sem bizonyítéka, sem próbája. Mikor azonban az, amit remélünk, nem mutatkozik, akkor megadjuk a kellő tisztességet Istennek, mert csak az Ő hatalmától, és nem közbenső eszközöktől függünk. Így látjuk, amit Krisztus egy vesszőszálhoz van hasonlítva Jesse törzsökéből (Ézs11:1). Isten rendelhetne volna úgy is, hogy Krisztus akkor szülessen meg Dávid házából, mikor az még fényesen ragyogott, s mikor a királyság virágzó állapotban volt, de mégis az volt az Ő akarata, hogy Jesse törzsökéből származzon akkor, amikor a királyi név majdnem teljességgel kivágattatott. S előhozhatta volna Krisztust teljesen kifejlett faként, ám Ő mégis jelentéktelen vesszőszálként született meg. S így hasonlítja Dániel is egy csiszolatlan, a hegyről leszakadó kőhöz (Dán2:45). Ugyanez a dolog történt meg a mi korunkban, sőt napjainkban is folyik. Ha fontolóra vesszük, mi és milyen volt a növekedő evangélium kezdete, nem találunk abban semmi látványosat a testi érzékelés szerint, s ellenségeink ezen az alapon vetnek meg minket magabiztosan: söpredéknek tekintenek, és remélik, hogy egyetlen fuvalattal ledönthetnek és szétszórhatnak minket.

Manapság is sokan vannak, akik megvetik a csekélység napját, akik elcsüggednek elméikben, vagy akár még gúnyolják is az erőfeszítéseinket, mintha a munkánk nevetséges

⁵⁷ „A csekély kezdetek napját”, mondja Drusius. Blayney ezt arra az időre vonatkozóként magyarázza, amikor a nemzet erőforrásai sokak szemében elégtelennek látszottak egy templom felépítéséhez. – *a szerk.*

⁵⁸ Szó szerint: „De majd örvendeznek és meglátják az ónércet (vagy függőönt, ónkövet) Zorobábel kezében.” A rendes sorrend a „meglátják” és „örvendeznek” lenne, de itt a prófétáknál gyakran megfigyelhető kifejezőmóddal van dolgunk: ők gyakorta említik először a hatást, s utóbb az okot. – *a szerk.*

⁵⁹ „Konkrétan látszólag egy darab ónércet jelent (v. ö. 5Móz8:9), mely minden más fémnél nehezebb, így jobb a függőónként történő használatra.” – *Parkhurst.*

lenne, mikor látják, amint szorgalmasan tevékenykedünk az evangélium igazságának előmozdítása végett. Minket magunkat is megérint ez az érzés, és senki sincs, aki időnként ne válna fagyossá, mikor látja, hogy az egyház oly alantas kezdetét a világ előtt, ami minden méltóságot nélkülöz. Ebből megtanuljuk, mennyire hasznos dolog emlékeztetni minket manapság arra, hogy végül majd meglátjuk, amit semmiképpen sem tudnánk elképzelni, vagy remélni a jelen körülményekből kiindulva, mert bár az Úr kis dolgokkal kezdi, s mondhatni gyengeségben, azonban mégis meglátjuk majd a függőönt az Építész kezében a munka befejezése végett. Manapság nincs Zorobábel a világban, akire rábízták volna a templom építésének hivatalát, de tudjuk, hogy Krisztus a fő építész, a szolgálói pedig a munkások, akik Alatta dolgoznak. Bárhogyan is vakítsa hát el a Sátán a hitetleneket a göggel és a pökhendiséggel, s bármennyire is lenézik és gúnyolják az építkezést, melyen munkálkodunk, az Úr mégis megmutatja majd, hogy Ő a fő építész, és megadja Krisztusnak az erőt a munka befejezéséhez.

Utána hozzászözi: *Hét van ilyen, az Úrnak szemei ezek, a melyek átpillantják az egész földet.* Az angyal arra hívja fel Zorobábel figyelmét, amit korábban említettünk, mert a beszélgetés a függőőnről folyt, és Zakariás azt mondta, hogy hét szemet látott azon. Az angyal pedig elmagyarázza, mit jelent ez a hét szem – azt, hogy az Úr a gondviselésével elviszi ezt a munkát a befejezésig. Mondtuk azonban, hogy a hét szem azért tulajdoníttatik Istennek, hogy biztosak lehessünk benne: Őelöle semmi sincs elrejtve, mert az angyalok és az emberek között senki nem rendelkezik akkora éleslátással, hogy ne lenne előttük rejtett dolog. Igaz, Isten sok titka el van rejtve az angyalok elől, mikor azonban küldetésbe mennek, kapnak annyi kijelentést, amennyit feladataik ellátása megkövetel. S az angyal itt megmutatja: nem kell félnünk attól, hogy valami olyasmi történik, amit Isten ne látott volna előre, mert *a hét szem*, mondja, *átpillantják az egész földet.* Nem azt jelenti ez, hogy Istennek hét szemre van szüksége, de mint tudjuk, a hetes szám a Szentírásban a tökéletességet jelenti.⁶⁰ Az igeszakasz jelentése tehát: Isten kellően gondoskodik majd arról, hogy semmi se történjen, ami megzavarhatná, elfordíthatná, vagy késleltethetné Őt a munka elvégzésében. S Miképpen? Úgy, hogy van hét szem, azaz Ő a gondviselésével felülkerekedik minden nehézségen, s a szemei áttekintik az egész Földet, ezért az ördög semmit sem képes kiagyalni sem elől, vagy hátul, sem jobbra, vagy balra, sem fent, vagy lent, amit Ő ne lenne képes könnyedén megghiúsítani. Most már látjuk a próféta célját. A szavakat illetően, egyesek az אלה *ale* szót semlegesnemben fordítják: „Ez a hét, az Isten szemei”. Ami azonban a jelentést illeti, itt nincs semmi kétség, mert az angyal azt akarja: a kegyesek Isten gondviselésére támaszkodjanak, hogy biztonságban lehessenek, és ne féljenek semmiféle veszélytől, hisz az Úr eltávolít mindent, ami ellentétes az Ő céljával. Most ez következik:

Zakariás 4:11-14

11. És felelék, és mondám néki: Mi ez a két olajfa a gyertyatartó jobb és bal oldalán?

⁶⁰ Ezt az igeverset különféleképpen fordították. Marckius és Henderson az „örülni” alanyának „a hét szemet” vélik, az angol változat marginális olvasatának megfelelően. Dathius és Newcome azonban Kálvinnal értenek egyet, s a csekély kezdeteket megvető népet tekintik az alanynak. Az utóbbi változat a következő: *Mert a kik csúfolták a kicsiny kezdetet, örülni fognak, ha meglátják Zorobábel kezében az ónkövet. Hét van ilyen, az Úrnak szemei ezek, a melyek átpillantják az egész földet.* (Pontosan megfelel Károli változatának – a ford.) Az angol marginális olvasatban nagyon sok a visszasság, melyek teljesen összeegyeztethetetlenek a héber nyelv általános jellemzőivel. „Ez a hét” Dathius szerint „lámpás”, és nem „szem”, a Zak3:9-ben említett kövön, ahogyan egyesek vélik, mert a magyarázat a mostani, és nem az előző látomásra vonatkozik. Ez a közvetlen válasz a 4. versben feltett kérdésre. Az utolsó mondat szó szerinti fordításban: *Ez a hét, az Úr szemei, melyek ide-oda futnak az egész Földön.* – a szerk.

12. És másodszor is felelék, és mondtam néki: Micsoda az olajfának az a két ága, a melyek a két arany cső mellett vannak, és öntik magukból az aranyat?

13. És szóla nékem, mondván: Hát nem tudod-e, mik ezek? És mondtam: Nem, Uram!

14. És monda nékem: Ezek ketten az olajjal felkenettek, a kik az egész föld Ura mellett állnak.

Et respondi et dixi ad eum, Quid duae oleae istae ad dextram candelabri et ad sinistram ejus?

Et respondi secundo et dixi ad eum, Quid duo alvei (*vel, cursus, vertunt alii, spicas*) olearum, quae sunt inter duas fistulas auri, fundentes a se aurum?

Et dixit mihi dicendo, Annon cognoscis quid haec sunt? Et dixi, Non, Domine mi.

Et dixit, Hi sunt duo filii olei qui astant apud Dominatorem cunctae terrae.

Ugyanazt a látomást mondja el még egyszer, vagy legalábbis hasonlót a most magyarázotthoz, csak itt teljesebb a magyarázat. A próféta ugyanis elmondja: megkérdezte az angyalt a gyertyatartó két oldalán álló két olajfa, valamint a csövek jelentéséről. Egyesek a שְׁבִלִים *shebelim* szót gabonakalászkoknak fordítják, úgy vélvén, hogy az olajfák koronáját hasonlítja a gabonakalászkhoz, mivel a fák koronája dús és gyümölcsökkel teli volt, de a hasonlat nekem mellékesnek tűnik. A szó jelentése valóban homályos a héberben, de gyakran jelent csövet, illetve áradást, vagy folyást, s ez a jelentése illik a legjobban az igeszakaszba. Csodálom, hogy e jelentése felett átsiklottak a fordítók, mert kétségtelenül a szükség készítette őket arra, hogy ehhez a hasonlathoz folyamodjanak, legyen az bármennyire is természetellenes. Tudjuk azonban: ez a látvány annak bemutatása végett tárul Zakariás szeme elé, hogy az olajfák folytonosan bőségesen adják az olajat, nehogy kiszáradjon a lámpabél, és kialudjanak a lámpások. Minden oldalon voltak tehát tölcserék, vagy csővezetékek, s három cső az egyik, míg négy cső a másik olajfától vezette oda az olajat. Látható, mennyire alkalmas elrendezés volt, hogy ezek a jobb, és a bal oldalon álló olajfák között legyenek, a csöveik pedig a tölcserék és a két csővezeték között helyezkedjenek el. Miután az olaj keresztülfolyt a tölcseréken, majd a két csővezetéken, a próféta megkérdezi az angyalt, mit jelent ez az átfolyás? A válasz: *Ezek ketten az olaj két fia, a kik az egész föld Ura előtt állnak*, azaz ez a két forrás, melyek Magától Istentől biztosítják az olajat, nehogy a lámpások annak hiánya folytán kialudjanak.⁶¹ Ez az egésznek a jelentése.

Említettem, hogy van némi különbség a látomásokban, noha az angyal alig mond valami újat, leszámítva a csöveket és a folyást. Miután azonban újabb magyarázat adatik, Zakariás kétségtelenül alaposabban is szemügyre vette azt, amire korábban talán csak egy pillantást vetett. Minél figyelmesebben szemlélte a próféta a látomást, annál jobban

⁶¹ A második kérdést, mely az első módosításának látszik, különféleképpen magyarázták. A שְׁבִלִים szónak, hacsak nem nőnemű, nem az a jelentése, amit Kálvin tulajdonít neki. „Ágaknak” fordítja a Septuaginta (κλαδοί), Piscator, Newcome és Henderson, valamint az angol változat, „bogyóknak” Junius, Tremelius, Drusius és Pemble, illetve „csöveknek” Grotius. Miután ez az előző kérdés ismétlése, valószínű, hogy a gyertyatartóval közvetlen kapcsolatban álló ágakról van szó. Ezekből folyt az olaj a csöveken, vagy csővezetékeken át a gyertyatartó tetején levő olajtartóba, vagy tartályba, és innen a hét csövön, vagy tölcserén át a lámpásokba. A kérdés most az olajfákra, vagy az ágakra vonatkozik, ahonnan az olaj áradt, s a válasz az, hogy ezek „az olaj fiai”.

Amit ezekről „az olaj fiairól” olvasunk, miszerint „az Úr mellett (vagy előtt) állnak”, az aligha van összhangban Kálvin magyarázatával. Alkalmasabb személyeknek tekinteni őket, ahogyan az angol változat, Kimchi, Drusius, Dathius, Newcome és Henderson (valamint Károli – *a ford.*) fordítják. Ők úgy vélik, itt Zorobábelről és Jósuáról van szó, akik Krisztus előképei voltak az Ő kettős minőségében: mint király és pap. Blayney azonban más nézeteket vall, ő a שְׁבִלִים szót *parancsnokoknak* fordítja a szír nyelvből kiindulva, mert a szó azon a nyelven azt jelenti: irányítani, vezetni az úton. Ő két személynek fogja fel ezeket, akik bevezetik az olajat a lámpásokhoz vezető csövekbe, s jelképei Mózesnek és Krisztusnak a két szövetség szerzőinek. Az előbbi nézet látszik a legvalószínűbbnek. – *a szerk.*

megegyesült tőle, mert Isten most megmutatta neki, amit nem kellőképpen vett észre korábban, nevezetesen hogy voltak csövek, vagy csővezetékek, melyeken át az olaj belefolyt a tölcsek mindegyikébe, valamint hogy az olaj eme folyása, vagy folytonos áradása olyan volt, mint egy, a saját medrében hömpölygő folyó. Isten azonban fokozatosan kívánta tanítani a prófétát, hogy manapság mi is megtanuljuk a gondolatainkat a tanítása megértésére irányítani. A belőle származó tanítás ugyanis, mint már említettem nem közönséges fajta. Valójában a dolgok állapota közel azonos, mint abban a korban, mert Krisztus a Lelke hatalmával most újíttja meg azt a lelki templomot, melyet ledöntöttek és teljesen szétromboltak. Hol volt ugyanis az egyház méltósága hosszú korokon át? Kétségtelen, hogy hosszú időn át tönkrement állapotban volt, s most mikor Isten némi reményt ad egy új épülethez, a Sátán megannyi erőt összeszed mindenfelől a munka megakadályozására. Mi is lágyak és puhák, sőt félénk szívűek vagyunk, így közlünk is százból ha egy munkálkodik oly bátran, amint kellene.

Ebből megtanuljuk, mennyire szükséges számunkra ez a tanítás: nem céltalan dolog volt tehát, hogy a próféta nem értette meg azonnal, ami a látomásban tárult elé, hanem csak fokozatosan fogta azt fel.

Korábban azt is említettük, hogy a továbblépés iránti vágyat is meg kell figyelni Zakariásnál. Hisz ha nem fogjuk fel azonnal, amit Isten tanít nekünk, az igeszakasz homályosságának akkor sem szabad elfojtani a lelkesedésünket, hanem inkább a prófétát kell utánoznunk, aki a nehéz, és számára ismeretlen dolgokban az angyal magyarázatát kérte. Angyalok mostanában valóban nem küldetnek hozzánk a mennyből, hogy megválaszolják a kérdéseinket, de mindenkinek a hasznára válik, ha alázatosan és őszintén vágyakozva kérdezi Istent, mert Isten vagy a szolgálói által teszi érhetővé, ami homályosnak és sötétséggel telinek tűnik a számunkra oly módon, hogy megtudjuk: csak világos dolgok szerepelnek az Ő Ígéjében, vagy a tudás és az ítélet Lelkével pótolja, ami hiányzik az emberek szolgálatából.

Ez is az oka annak, amiért az angyal így válaszol: *Hát nem tudod-e, mik ezek?* Ő ugyanis nem a tudatlanságáért szidja Zakariást, hanem inkább minden kegyest arra emlékeztet, hogy meg kell elevenedniük, és minden lelkesedésükkel arra kell törekedniük, hogy tanuljanak, nehogy a lustaságuk elzárja előttük az utat. Az angyalnak ez a válasza tehát kétségtelenül valamennyiünknek szól: *Hát nem tudod-e, mik ezek?* Emlékeznünk kell, hogy az általunk megszokottnak tartott dolgok messze meghaladják a gondolkodásunkat. Valóban megtörténik, hogy valaki átsiklik a Szentírás megannyi része felett, s azt hiszi, nem olvas mást, csak világos és közismert dolgokat, miközben a tapasztalat arra tanít minket, hogy túl nagy a magabiztosságunk. Mi ugyanis mondhatni mintegy a magasból tekintünk le arra a tanításra, amit épp ellenkezőleg, tisztelettel kellene bámulnunk. Ezért közlünk mindenki tekintse figyelmeztetésnek az angyal eme mondatát, s ismerje el, hogy egyelőre még csak az alapelvekkel van tisztában, vagy legalábbis nem látja mindazokat a dolgokat, melyeket ismerni szükséges. Ezért folytonos előrehaladásra egészen életünk végéig szükség van, mert az a mi bölcsességünk, hogy tanulók maradjunk mindvégig.

Most rátérek az angyal válaszaira. *Ezek ketten az olaj két fia.* Egyesek a két fiú alatt királyt és papot értenek, de ez semmiképpen sem helyes. Kétségtelenül, hogy az olaj állandó folyását nevezi az olaj két fiának, mintha azt mondta volna, hogy Isten kegyelme soha el nem bukhat az egyház megőrzésében, mert Isten mindennel nagy bőségben rendelkezik, s úgy parancsolja meg a kegyelmének áradását, hogy annak bősége soha ne csökkenjen.

Azt mondja tehát, hogy *a kik az egész föld Ura mellett állnak*, mert az *על* ol néha azt jelenti: -val, -vel, néha pedig azt, hogy *vonatkozólag*, de én jobbnak látom az egyszerű jelentésével értelmezni, tehát az olaj fiai az *Úrral* állnak. Egyesek a „közel az Urhoz” kifejezéssel fordítják, de helytelenül, mert kiforgatják a próféta szavainak jelentését. Az angyal ugyanis úgy értette, hogy az olaj eme két fia Istennel álltak. Mintha azt mondta volna, hogy a kegyelemnek oly bősége rejlik Istenben, ami soha ki nem merül. Jóllehet tehát ömlött

az olaj, az mégis elegendő volt a hét lámpás teljes újratöltéséhez, azaz Isten felemeli majd az egyházát, megőrzi biztonságosan, és eljuttatja a legnagyobb tökéletességre. Isten tehát nem olyan szegény, hogy ne lenne képes annyi kegyelmet árasztani, amennyi az egyháza megtartásához szükséges. Miképpen? Úgy, hogy az olaj két fia létezik, azaz két folytonosan áradó forrása, ezért a kegyesek valóban úgy találják majd, hogy mikor meggazdagodnak Isten ajándékaival, akkor nincsenek a szűkölködés veszélyében, Ez az igeszakasz jelentése.

Ima

Add meg, mindenható Isten, miután a Sátán megannyi rettentéssel igyekszik minket manapság a földre dönteni, s mert nagyon gyengék vagyunk – ó add meg, hogy felemelt szemekkel elmélkedjünk azon a legyőzhetetlen hatalmon, amivel Te rendelkezel, s amellyel képes vagy felülkerekedni a világ összes akadályán. Azután, mivel semmi sincs ebben a világban a hitünk megerősítéséhez és támogatásához, csak ami megvetendőnek tűnik, add, hogy a hit szemeivel szemléljük a Te rejtett hatalmadat, és soha ne kételkedjünk abban, hogy végül majd megcselekszed, amit a világ ma lehetetlenségnek tart és éppen ezért gúnyol. Hadd tartsunk ki állandóan ebben a meggyőződésben, hogy valamennyien Neked szánjuk oda a munkálkodásunkat mindvégig, és soha ne csüggedjünk el a lelki épület építésében, míg végül mi magunk is össze nem gyűjtetünk, s mások is össze lesznek gyűjtve a mi munkánk által. Hadd kínáljunk fel Neked így nemcsak lelki áldozatokat, amilyeneket most is kapsz tőlünk, hanem az angyalokkal egyetemben a dicséret és a győztes hálaadás örök áldozatát is, meglátván tökéletesnek azt, aminek ma még csak a csekély kezdetét látjuk. Ámen.

5. fejezet

Száznegyvenharmadik előadás

Zakariás 5:1-4

1. Azután ismét felemelém szemeimet, és látám, hogy ímé, egy könyv repül vala.

2. És monda nékem: Mit látsz te? És én mondám: Látok egy repülő könyvet, hús sing a hossza és tíz sing a széle.

3. És monda nékem: Ez az átok, a mely kihat az egész föld színére; mert mindaz, a ki lop, ehhez képest fog innen kiírtatni, és mindaz, a ki hamisan esküszik, ehhez képest fog innen kiírtatni.

4. Kibocsátom ezt, szól a Seregeknek Ura, és bemegy a lopónak házába, és annak házába, a ki hamisan esküszik az én nevemre, és ott marad annak házában, és megemészti azt, s annak fáit és köveit.

Et reversus sum et extuli oculos meos, et aspexi, et ecce volumen volans.

Et dixit mihi, Quid tu vides? Et dixit, ego video volumen volans; longitudo ejus viginti in cubito (*hoc est, ad viginti cubitos,*) et latitudo ejus decem in cubito (*hoc est, ad decem cubitos.*)

Et dixit mihi, Haec est maledictio, quia egreditur super faciem universae terrae; quia quisquis furatur, ex hac sicut illa punietur; et quisquis pejerat, ex hac sicut illa punietur.

Emittam (*vel, producam*) eam, dicit Iehova exercituum; et veniet ad domum furantis, et ad domum jurantis in nomine meo fallaciter; et residebit in medio domus ejus, et consumet eam et ligna et lapides ejus.

Az angyal ebben a fejezetben azt mutatja meg, hogy mindaz a gonoszság, amit a zsidók elszenvedtek, Isten igazságos ítéletéből származott. Utána egy vigasztalást tesz hozzá: Isten végül enyhíti majd az őket sújtó gonoszságokat, vagy véget vet azoknak, mikor messze vetették maguktól a romlottságukat. A fordítók nem érintették sem a mennyet, sem a földet erre a próféciára vonatkozó magyarázataikkal, mert nem vették figyelembe a Szentlélek célját. Egyesek úgy vélik, a tekercset azokként a hamis és megrontott magyarázatokként kell értelmezni, amikkel a tanítás tisztaságát szennyezték be, de ezt a nézetet semmiképpen sem lehet elfogadni. Isten kétségtelenül azt akarta megmutatni Zakariásnak, hogy a zsidók joggal kapták a büntetést, mert az egész föld tele volt lopásokkal és hamis esküvésekkel. Megmutatja, hogy miután tehát megvetették mind a vallást, mind az egyenlőséget és igazságot, nem csoda, ha egész földön eluralkodott az átok, hisz a zsidók az istentelenségükkel és más bűneikkel rendkívüli mértékben felszították Isten haragját. Ez az első rész jelentése. Miután pedig a látomás félelmetes volt, némi enyhítést is hozzátesz a romlottságot mérőedénnyel jelképezve, melynek a szája be van zárva, amit aztán Sineár, azaz Káldea földjére visznek, hogy ne maradjon Júdeában. Azaz, az előző részben a próféta célja a zsidók megalázása és megtérésre ösztönzése volt, hogy elismerjék: Isten joggal haragszik. Majd okot ad nekik a reménység táplálására, s annak várására, hogy az őket sújtó gonoszságoknak vége szakad, mert az Úr a messzi Káldeába viszi a romlottságukat, így Júdea tiszta és mentes marad mindenféle gonoszságtól, mind a tolvajlástól, mind az igazságtalanság cselekedeteitől, melyektől korábban beszennyeződtek. De minden mondatot a maga sorrendjében kell megmagyaráznunk, hogy világosan megértsük a próféta szavainak jelentését.

Azt mondja: *visszatért*,⁶² s ezzel a szóval különül el ez a látomás az előzőtől, s azoktól is, melyekről eddig beszéltünk, s amelyeket nem egyszerre látott, hanem különböző időpontokban. Ebből megtudjuk: eltelt valamennyi idő, mielőtt az Úr az ebben a fejezetben elmondott látomást tárta a szeme elé. Hozzáteszi: *felemelte a szemeit, és látta*, s ezt azért mondja, hogy megtudhassuk: amiről beszámol, azt a prófétaság Lelke mutatta meg neki. Zakariás nagyon gyakran emelte fel a szemeit, s bár Isten nem jelent meg neki azonnal, mégis illendő volt Isten szolgálói számára, hogy valahányszor csak nekikészültek a tanításnak, akkor mondhatni visszahúzódjanak az emberek társaságától és emelkedjenek a világ fölé. A szemek felemelése tehát, amit Zakariás említ, valami különlegeset jelent, mintha azt mondta volna: félkészült, mert az Úr belsőleg rázta őt fel. Az sem kétséges, hogy a próféta ezen a módon fokozatosan készült fel, mikor az Úr megismertette Magát vele. A szemek felemelése tehát mintegy a mennyei jövődölés átvételére való felkészülés volt.

Ma hozzáteszi: *az angyal megkérdezte, mit látott*. Valóban mondhatta volna, hogy egy, a levegőben szálló könyvtekercset látott, de még nem értette, mi is volt ez, és ezért az angyal magyarázóként is fellépett. S azt mondja: a könyvnek *húsz sing volt a hossza és tíz sing a szélessége*. A rabbik úgy vélik, hogy itt a templom udvarának alakját látjuk, mert ez az udvar volt húsz sing hosszú és tíz sing széles. Ezért azt feltételezik, hogy a tekercs a templomból származott, hogy így jobb okkal hiessék: a tekercset Isten küldte. Ez az elképzelés, noha nem kellően megalapozott, mégis valószínűbb, mint a gyermekes Jeromos allegóriája, aki úgy véli, hogy ezt Krisztusra kell vonatkoztatni, mert a harmincadik életévében kezdte prédikálni az evangéliumot. Ezt a számot tehát Krisztus életkorára vonatkoztatja, mikor megkezdte a tanítói hivatalát. Ez azonban rendkívül komolytalan. Én nem igyekszem megtudni, mit jelent a tekercs említett hossza, és szélessége, mert úgy tűnik, nem sok köze van a fő témához. Ha azonban helyes követni egy valószínűsíthető feltevést, akkor jobban elfogadható az, amit már említettem. Azaz, a tekercs hosszát és szélességét azért említi, hogy a zsidók megértessék: semmi más nem került eléjük, csak amit Maga Isten is szentesített, miután világosan meglátták benne a templom udvarának alakját.

Az angyal ez után elmondja, hogy *ez egy átok, a mely kihat⁶³ az egész föld színére*. Emlékeznünk kell arra, amit az imént mondtam – itt Isten ítélete táruul a zsidók szeme elé, hogy megtudhassák: mind atyáikat, mind őket magukat joggal büntette ennyire súlyosan Isten, mert a bűneikkel kiérdemelték maguknak ezt a büntetést. Az angyal szavaiból, miszerint a tekercs *kihatott az egész föld színére* megtanuljuk, hogy nemcsak kevesen voltak vétkesek, vagy csak a föld valamelyik sarka szennyeződött be, hanem Isten haragja mindenfelé tombolt, mert a föld semelyik része sem volt tiszta, vagy mentes a gonoszságtól. Miután tehát Júdea telve volt szennyezéssel, nem csoda, ha az Úr kitöltötte a haragját, és mintegy özönvízzel borította el az egész földet.

Majd hozzáteszi: *mert mindaz, a ki lop, ehhez képest* (ezen, s amazon az oldalon) *fog innen kiirtatni, és mindaz, a ki hamisan esküszik, ehhez képest* (ezen, s amazon az oldalon) *fog innen kiirtatni*. Ami a szavakat illeti, a fordítók véleménye a מזה כמוה *meze camue* viszonzyszavakat illetően eltér. Egyesek így fordítják: „a tekercs alapján, amint meg van írva”, mások „úgy a tekercs egyik oldalán, mint a másikon”, mert úgy vélik, hogy a tekercsnek mindkét oldalára írtak, s Isten büntetést hirdetett mind a tolvajok, mind a hamisan esküvők ellen. Én azonban inkább a földre vonatkoztatom a szavakat, és kétségem sincs a felől, hogy

⁶² Egyesek, például Piscator, Drusius, Dathius, Newcome és Henderson úgy vélik, hogy a שוב ige itt melléknévi igenévként használatos, ami néha valóban megtörténik, és így olvassák a mondatot: „ismét felemelém szemeimet”. A Septuaginta, Jeromos, és az angol változat így fordítják: „Odafordultam”, tudniillik az egyik látomástól a másikhoz, vagy az egyik irányból a másikba. A „visszatér” nem látszik megfelelőnek. – *a szerk.*

⁶³ „A templomból”, mondja Jeromos. „Istentől”, mondja Drusius. Az „ez az átok” szavakkal kapcsolatosan Henderson megjegyzi, hogy hasonlít az „ez az én testem” kifejezésre, azaz a testemet jelenti, mely beszéd mód nagyon megszokott a Szentírásban, és nagyon furcsa, ha bárki más másképpen értelmezi a kifejezést. – *a szerk.*

ez a próféta szavainak valódi jelentése. Miután pedig Istennél nincs személyválogatás, a próféta, miután az egész földről beszélt, azt mondja: senki, aki vétkezett, nem ússza meg büntetlenül, mert Isten mind az egyik, mind a másik részen kivétel nélkül mindenre kiszabja az ítéletet.⁶⁴

A próféta azt mondja, hogy minden hamisan esküvő a tolvajokhoz hasonlóan meglesznek büntetve, s ebben semmi furcsa sincs, mert Isten, Aki megtiltotta a lopást, ugyanúgy megtiltotta a hamis esküt is. Ő tehát minden vétek megbüntetője. Azok, akik úgy vélik, hogy ezt a könyvtekerceset azért vetették el, mert hamis és romlott tanítást tartalmazott, az igazságtalanságának bizonyítására azt az érvet hozzák fel, hogy a tolvajt ugyanolyan súlyosan büntették, mint a hamisan esküvőt, de ez rendkívül komolytalan. Itt ugyanis, amint már említettem, Isten azt mutatja meg, hogy Ő lesz a törvény védelmezője, bármiféleképpen sértették is azt meg az emberek. Emlékeznünk kell tehát Jakab szavaira: „Mert aki paráználkodik, lop is, mert aki egy dologban törvénszegő, az egész törvényt megsérti” (v. ö. Jak2:11), mert nem egyszerűen csak arra kell tekintettel lennünk, amit Isten megparancsol, vagy megtilt, hanem a szemeinket mindig az Ő fenségére kell szegeznünk, mert jótányi sincs a törvényben, amit ne kellene tisztelettel fogadnunk. Nem magukra a törvényekre kell csak tekintettel lennünk, hanem főleg a törvényadóra. Miután pedig Isten fenségét gyalázza meg, ha valaki lop, s megszegi a törvényt a legcsekélyebb mértékben, azzal világosan megmutatja, hogy Isten Ígését nem sokra tartja. Ezért jogos, hogy a tolvajok és a hamisan esküvők egyformán büntetést kapjanak, de mégis, a Szentírás, mikor így beszél, nem tanítja, hogy a bűnök egyformán szörnyűségesek, amint azt a sztoikusok korábban ostobán és hamisan tanították. Nem a büntetés egyformasága tehát az, amire itt az angyal utal, hanem egyszerűen csak úgy érti, hogy sem a tolvajok, sem a hamisan esküvők nem maradnak büntetlenek, mivel Isten törvényét szegték meg.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az itt használt beszédmód olyan, melyben a rész szerepel az egész helyett, mert a tolvajlásba bele kell érteni mindazt, ami a szeretettel kapcsolatos kötelezettségekkel ellentétes, azaz a második törvénytáblára vonatkozó. S a próféta mindazokat nevezi hamisan esküvőknek, akik megszenstelenítik az Isten imádatát, így a hamis eskü magában foglalja mindazt, ami ellentétes az első törvénytáblával, és beszennyezheti az Istennek kijáró szolgálatot. A szavak jelentése tehát, mint mondtam, ez: Isten büntet majd meg mindféle gonoszságot, mert nem hiába adta a törvényt. Nagyon becsapják tehát magukat azok, akik úgy kecsegtetik magukat, mintha kibúvókkal elkerülhetnék Isten ítéletét, mert mind a tolvajok, mind a hamisan esküvők Isten ítélőszéke elé fognak kerülni, így senki sem menekül, azaz nem marad büntetlenül a gonoszság. Ő ugyanis nem hiába jelentette ki a saját szájával, hogy átkozott mindenki, akik nem tartják meg a törvényben megírtakat (5Móz27:26).

A próféta ugyanezt egyidejűleg világosabban is kifejezi a következő igeverben, ahol Maga Isten jelenti ki, mit fog cselekedni: *az átkot kiterjeszti az egész föld színére*. Mintha ezt mondta volna: „Tényleg megmutatom majd: nem azért adtam a törvényemet, hogy megvessék azt, mert amit a törvény tanít, az annyira erőteljes lesz, hogy mindenki, aki megszegi, megtapasztalja majd, hogy nem halandó emberrel van dolga, s nem is a szavak hangzásával, hanem a mennyei Bíróval: *az átkot kiterjesztem majd az egész föld színére*”.

⁶⁴ Kétségtelenül ez a legjobb konstrukció. Newcome, valamint Marckius ragaszkodik az angol változathoz (*úgy az egyik, mint a másik oldalon – a ford.*) az „ehhez képest” szavak helyett, de Henderson mindkét esetben követi. A נקה szót „megbüntetettnek” fordítani nem teljesen helyes, bár az általános jelentését adja. Az igazi jelentése *megtisztítani*, vagy *félresöpörni*, s ezért Henderson ekképpen fordítja: „el lesz tisztítva”. Lásd Ézs3:26, Jer30:11, 46:28. Semmi szükség sincs Houbigant helyreigazítására, aki úgy véli, hogy itt a נקה szónak kell szerepelnie, sem mások elképzelésére, akik ide a נבה, „kivágattatni” szót szúrják be. S Blayney változatát sem fogadhatjuk el: „mert egyrésztől mindaz, aki lop, olyan, mint aki vétlen”, mert ez teljességgel összeegyeztethetetlen a szövegkörnyezettel. Ő ezt a dolgok ama állapota leírásának tekinti, amit az átoknak kellett helyreigazítania. – a szerk.

Mint említettem, a próféta azért taníttatott a látomás jelentésére, hogy a zsidók tudhassák: semmi furcsa sincs abban, hogy annyira súlyos büntetést kaptak, hiszen az egész földet beszennyezték a bűneikkel, így a törvény egyetlen részét sem tartották be. Egyrészt ugyanis megrontották az istentiszteletet és eltávolodtak az igaz vallástól, másrészt egymást szomorították meg a sok gonoszsággal, és nyomták el a családjaikkal. Miután tehát a nép között nem létezett sem egyenlőség, sem semmiféle igazi vallás, Isten megmutatja, hogy mindegyiket meg fogja büntetni, mert egyikük sem volt vétlen.

Utána hozzáteszi: *bemegy a lopónak házába, és annak házába, a ki hamisan esküszik az én nevemre, és ott marad annak házában, és megemészti azt, s annak fát és köveit.* A próféta itt tovább ösztökéli a zsidókat a megtérésre, megmutatván: az átok úgy repül majd, hogy a házaikba is beszáll. Mintha ezt mondta volna: „Azok, akik rászolgáltak a büntetésre, hiába erősítik meg magukat, vagy zárkóznak be, mert ez az átok, amit én küldök, eljut minden egyes emberhez, és ott is marad nála”. Tudjuk, a képmutatók úgy kecsegtetik magukat, mintha képesek lennének egy pillanat alatt elmenekülni, ha Isten haragos és neheztel, de a próféta itt megmutatja, mennyire hiábavaló az efféle reménykedés, mert az átok megragadja majd az összes istentelent, és a hatalmába keríti őket, sőt, még a házuikat, a fát és a követ is felemészti. Röviden tehát arra utal, hogy a büntetésnek mindaddig nem lesz vége, amíg az emberek ki nem békülnek Istennel. S ezekkel a szavakkal arra emlékeztet minket, mennyire rettenetes dolog Isten kezébe esni, mert addig bünteti az istenteleneket és a gonoszokat, amíg azok semmivé lesznek. Most már látjuk a próféta célját és a szavainak jelentését. Most ez következik:

Zakariás 5:5-8

5. Majd kijöve az angyal, a ki beszél vala velem, és monda nékem: Emeld csak fel szemeidet, és lásd meg: micsoda az, a mi kijön?

6. És mondám: Micsoda ez? Ő pedig mondá: Az, a mi kijön, mérőedény. És mondá: Ilyen a formájok az egész földön.

7. És ímé, egy kerek ón-darab repül vala, és ül vala egy asszony a mérő-edény közepében.

8. És mondá: Ez az istentelenség. És veté ezt a mérő-edény közepébe, a darab ónt pedig veté annak szájára.

Et egressus est angelus, qui loquebatur mecum, et dixit mihi, Tolle nunc oculos tuos, et aspice quidnam sit illud quod egreditur.

Et dixi, Quid hoc? et dixit, Hoc modius egrediens (*id est, hoc quod egreditur est modius, ad verbum.*) Et dixit, Hic oculus eorum in tota terra.

Et ecce massa plana plumbi ferebatur (*vertunt alii, talentum; et [כבר] significat talentum, et significat planitiam etiam Hebrais; ideo non dubito, quin Propheta intelligat lamaniam plumbi, vel massam planam et contusan malleo, ita ut faceret totum operculum, une planque, ut icinus lingua nostra;*) et hoc mulier una habitans in medio modii.

Et dixit, Haec est impietas, et projecit eam in medium modii, et projecit lapidem plumbi (*vel, pondus; id est, massam illam extentam instar operculi; projecit ergo*) super os ejus (*id est, super os modii.*)

Itt megállok: szerettem volna az összes igeverset górcső alá venni, de aligha tudnám ma befejezni. Most elegendő azt megértenünk, hogy ez a látomás második része, melyben a próféta, a zsidók bánatát igyekeztén némileg enyhíteni, megmutatja, hogy Isten nem bánik velük szélsőséges szigorúsággal, és nem bünteti őket úgy, amint rászolgáltak, hanem atyai mértékletességgel ostromozza majd őket. Ezért mondja, hogy mérőedényt látott, s egy asszonyt

a mérőedényben. Az asszony volt az istentelenség,⁶⁵ s volt az edénynek egy széles, vagy kiterjedt fedőlapja is. A fedőlap az edényre nehezedett, s egy asszony látszott a mérőedény belsejében. Azt mondja tehát, hogy a mérőedény be volt zárva, és az istentelenség mondhatni rejtve volt abban, mint egy fogoly a börtönben. Majd hozzáteszi, hogy a Sineár földjére vitetett, nagyon messze Júdeától, azaz az istentelenség a választott nép ellenségeihez került. Látjuk, mint említettem, hogy Isten itt a kegyességének adja a jelét, mert azt mondja, hogy az istentelenség be volt zárva a mérőedényben. Jóllehet eddig tehát szigorúan szólt, hogy a félelemmel rázza fel a zsidókat, mégis, hamarosan némi enyhítést is hozzátenni szándékozott. Elegendő volt ugyanis rájuk bizonyítani a bűnösségüket, hogy megalázzák magukat és könyörögve Isten kegyelméért folyamodjanak, s így a megtérés valóban megérintse őket, és ne zúgolódjanak, amint tudjuk, hogy megtették, hanem vessék magukat alá Istennek, és vallják meg: jogosan szenvedtek. Mivel pedig az angyal már megmutatta, hogy az átok joggal hatott ki az egész föld színére, mert annak egyetlen szeglete sem volt mentes a gonoszságtól, most hozzáteszi: új látomást jött mutatni. *Emeld csak fel szemeidet*, mondja, *és lásd meg: micsoda az, a mi kijön?* A prófétát kétségtelenül úgy lesújtotta a félelem, hogy aligha mert tovább nézelődni. Miután tehát repült az átok, és szabadon ment ide-oda, a próféta elborzadt, s nem is ok nélkül, mert látta, amint Isten haragja mindenfelé válogatás nélkül terjed. Ezért serkentgeti most őt az angyal, és parancsolja meg neki, hogy tekintsen a megjelenőkre. S elmondja neki, mi az, ami megjelent előtte, mert egy mérőedényt látott, aminek a héber neve az אִיפֶה *aiphe*.⁶⁶ Egyesek ezt mértéknek, vagy vékának, mások kishordónak (ürmérték, 37-41 liter – *a ford.*), vagy hordónak fordítják, de ez nem jelent nagy különbséget. Mikor a próféta látta ezt a mérőedényt, megkérdezte az angyalt, mi volt ez, mert a látomás mindaddig haszontalan volt a számára, amíg meg nem tudta, mit jelent a mérőedény a benne ülő asszonnyal, és az ólomfedővel. Megkérdezte tehát, hogy mik ezek.

Az angyal pedig ezt válaszolta: *Az, a mi kijön, mérőedény... Ilyen a szemük az egész földön.* Annak kimondásával, hogy a mérőedény a szemük, kétségtelenül arra céloz, hogy az istentelenek nem tehetnek meg bármit kényükre-kedvükre, hanem Isten korlátozza őket, amint jónak látja. Ők ugyanis nem kerülhetik el a szemét. A szem alatt ugyanis passzív módon Isten ama látásbeli hatalmát érti, amivel az istentelenek minden bűnét látja, hogy tetszése szerint bármikor megzabolázhassa őket, ha féktelenül törtetnek előre.⁶⁷

De hogy a próféta szavainak jelentése világosabb legyen, nézzük meg először is, mit jelent az istentelenség – vajon ez azokat a bűnöket jelenti, amik felszították Isten haragját a zsidók ellen, vagy azok, amiket a pogány nemzetek követtek el? Én az utóbbi nézetet tartom jobbnak, bár ha azt tekintjük istentelenségnek, ami korábban Júdeában uralkodott el, akkor

⁶⁵ *Impietas*, הרשעה, amit az angol változat, Newcome és Henderson „gonoszságnak”, Blayney „a gonosznak”, A Septuaginta törvénytelenységnek, ανομία fordítja. Ez egy általános kifejezés, ami jelent mindez igazságtalan, rossz, gonosz, vagy bűnös dolgot, mindent, ami ellentétes Isten akaratával és parancsaival. Leigh a melléknevet ekképpen fordítja: „istentelen, buja, duhajkodó a közösségben, ingatag minden dolgában”. Így a főnevet itt tekinthetjük a *bűnt* egyetemesen jelentőnek, amit Isten és ember ellen követnek el. Henderson azonban úgy véli, s talán nem is ok nélkül, hogy főleg a bálványimádásról van itt szó, mivel járulékszó (η) van elé szúrva, s ez volt a nép fő bűne, vagy gonoszsága, sok más bűn anyja, s ez természetesen elvétel a néptől a babiloni fogság után, mert azóta – jóllehet sok más bűnt elkövettek – soha nem voltak vétkesek a bálványimádásban.

⁶⁶ A Septuaginta a μετρον, „mérőedény”, Grotius pedig a *modius*, „véka” szóval fordítja, s azt mondja, hogy az efa hozzávetőleg egy véka nagyságú volt (gabonamérték, 36,35 liter – *a ford.*) – *a szerk.*

⁶⁷ Ezt a „szemet” illetően különféle vélemények léteznek. Newcome és Blayney követik a Septuagintát és a szír változatot, a עֵינֵם, „romlottságuk” szóval fordítván a kifejezést: a különbség mindössze a vav betű a *jod* helyén. Egyetlen kézirat létezik, melyben így olvasható. Így a mondat a következőképpen alakul: „Ez a romlottságuk az egész földön”. Castalio, Grotius, Dathius és Henderson az elfogadott szöveget követik, csak ők az עֵינֵם szónak adnak az angol változatnak megfelelő jelentést: forma, megjelenés, hasonlóság, vagy szimbólum, azaz olyasvalami, ami látható, amit a szem észlel. A szónak nyilvánvalóan ez a jelentése a 3Móz13:55-ben, a 4Móz11:7-ben, a Péld23:31-ben és az Ezékiel1:4,7,16-ban. „A jelentése az”, mondja Grotius, „hogy amit látsz, az jelképezi a zsidók által elkövetett, valamint az általuk elszenvedett dolgokat.” – *a szerk.*

sem lesz alkalmatlan a jelentése. Miután ugyanis az istentelenség gyűlöletes az Isten számára, a zsidók elleni bosszúja nem szűnhetett meg mindaddig, amíg meg nem tisztította őket a bűneiktől, és meg nem újíttotta őket az Ő Lelke által. Ők ugyanis úgy háborúskodtak Vele, hogy semmi más módon nem voltak képesek kibékíteni, csak a bűneiktől való elszakadással. S valahányszor Isten meglágyult, egyidejűleg meg is újíttotta őket a Lelke által. Nemcsak eltörli a bűneiket, ami a vétkeket illeti, de meg is újíttja azokat, akik korábban a bűnnek és az ördögnek szánták oda magukat, hogy kedves és atyai módon bánhasson velük.

A szóban forgó témát illetően tehát mindkét nézetet elfogadhatjuk. Tekinthetjük az igeszakasz jelentését annak, hogy Isten az egyházának minden szennyeződéstől való megtisztításával veszi majd a romlottságot Júdeától, mert a zsidók nem részesülhettek az Ő áldásaiból, csak ha a romlottság eltöröltetik és száműzetik. Miután pedig Isten engedelken akart lenni a népéhez, joggal mondja, hogy eltünteti közülük a gonoszságot. A másik nézet azonban, amint említettem, jobban illik a szöveggörnyezetbe – eszerint a gonoszság nem uralkodhat majd olyan szabadon, mint korábban, mert tudjuk: ellenségeik kegyetlenségének zablása szabadra lett eresztve, hisz a zsidókat mindenféle rossz sújtotta. Miután pedig ily mértéktelen elnyomásban volt részük, Isten megígéri, hogy az igazságtalan erőszakot messzire űzi és Sineár földjére kergeti. Azaz, az Úr viszonzásképpen megbünteti a babiloniakat és megadja nekik a megérdemelt jutalmukat. Az egész jelentése az, hogy Isten, Aki kiválasztotta Ábrahám magvát, kiengesztelődik a zsidók iránt, s végül majd véget vet a megpróbáltatásaiknak.

A próféta tehát azt mondja, hogy a gonoszság, mikor először mutatkozott meg, a levegőben úszott egy mérőedényben, de a mérőedényt az istentelenek szemének is nevezi, mert bár a gonoszság mindenfelé elterjed, Isten mégis egy rejtett mértéken belül tartja azt, s ezt írja le a szemmel, mellyel látszólag a korábbi próféciaira utal, melyet már magyaráztunk. Ott ugyanis azt mondta, hogy a főpap kövén hét szem volt, mert Isten tovább folytatja a templom építését a gondviselése által. Így mondja azt is, hogy Isten szemei az istenteleneken vannak, a zsoltároknak megírtak szerint: „Az Úr szemei a gonosztevőkön vannak, hogy kiirtsa emlékeztetőket a földről” (v. ö. Zsolt34:16-17). Ez a beszédmód pedig gyakran előfordul a Szentírásban. A jelentése tehát az, hogy jóllehet a gonoszság elterjed és szétárad az egész földön, mégis csak mértékkel, bár ez a mérték nincsen mindig bezárva. Bármiképpen is legyen azonban, Isten tudja, miképpen szabályozzon mindent, hogy az istentelenség ne lépje túl a korlátait. S ez nagyon is igaz, mert mikor az ellenségek zaklatják az egyházat, akár még a levegőbe is felemelkedhetnek, azaz Isten nem feltétlenül korlátozza azonnal a gonoszságaikat. Mégis mérőedényben ülnek, és Isten szeme ügyel rájuk, így egyetlen ujjukat sem képesek megmozdítani jobban, mint amennyire meg van nekik engedve. Egyszóval tudjuk meg, a teljes káosz állapotában is uralkodik Isten, s az Ő szemei éberrel figyelnek, hogy véget vessen a sérelmeknek. Ugyanez mondható el akkor is, mikor Isten átadja az illetlen gondolkodásra mindazokat, akik erre a büntetésre szolgáltak rá, s a Sátán veszi birtokba őket. Ez azonban mégis igaz marad – mérőedényben ülnek. Valóban nincsenek bezárva, de mint mondtam, nekünk nem szabad arra következtetni, hogy Isten közönyösen üldögél a mennyben, vagy hogy a bűn úgy eluralkodik a világban, mintha Ő nem is látná, mert az Ő szemhunyása nem vakság. Isten szemei tehát észlelnek és megjegyeznek minden, a világban elkövetett bűnt.

Az angyal ez után hozzáteszi: *egy vastag ólomdarab vettetett a mérőedény szájára, s az istentelenség pedig a mérőedénybe.* A kifejezés, miszerint az istentelenség a mérőedénybe vettetett, kétféleképpen magyarázható. Jelentheti azt, hogy Isten nem ad akkora szabadságot az ördögnek a zsidók bűnbe viteléhez, mint korábban, mert miképpen adják át az emberek magukat mindenféle bűnnek, ha nem úgy hogy Isten elhagyja, és egyidejűleg átadja őket a Sátánnak, aki így gyakorolhatja felettük zsarnoki hatalmát? De jelentheti azt is, hogy az idegen ellenségeket fogja megzabolázni, hogy ne nyomják el féktelenül a nyomorult népet, és

ne bánjanak velük szélsőséges erőszakossággal. Isten tehát, meg kívánván őket szabadítani a bűnöktől, vagy korlátozni akarván a rosszat, mondhatni mérőedénybe zárja a gonoszságot, majd lefedi egy fedővel, amiről azt olvassuk, hogy vastag, vagy ólomsúlyú, mert súlyos darab volt. Mintha a próféta azt mondta volna: Akárhányszor csak tetszik Istennek, az istentelenséget foglyul ejti, így az nem képes előjönni az elzártaságából, vagy a börtönéből. Most ezt olvassuk:

Zakariás 5:9-11

9. És felemelém szemeimet, és látám, hogy ímé, két asszony jöve elő, és szél vala szárnyaikban, és szárnyaik olyanok, mint az eszterágnak szárnyai, és felemelék a mérőedényt a föld és az ég közé.

10. És mondtam az angyalnak, a ki beszél vala velem: Hová viszik ezek a mérőedényt?

11. És monda nékem: Hogy házat építsenek annak a Sineár földén, és oda erősítsék, és ott hagyják azt a maga helyén.

Et extuli oculos meos et aspexi, et ecce duae mulieres egressae, et Spiritus erat in alis ipsarum, et ipsis alae erant quasi alae milvi (*alii vertunt, ciconiam; et mihi magis placet, quanquam parum est momenti;*) et extulerunt modium inter terram et inter coelum.

Et dixi angelo qui loquebatur mecum, Quonam istae deferunt modium?

Et dixit mihi, Ad aedificandum ei domum in terra Sinear; et statuetur et stabilietur illic super basim suam. (*Ego potero absolvere paucis verbis hoc vaticinium.*)

A próféta itt azt mondja: a dolgok úgy változnak majd meg, hogy Isten viszonzásul a kaldeusokra sújt le, akik oly kegyetlenül bántak a választott néppel. S ezért gondolom én, hogy az istentelenséget itt arra a heves igazságtalanságra és fosztogatásra kell vonatkoztatni, amit a pogány ellenségek űztek a zsidókkal szemben. Mikor ugyanis azt mondja, hogy *ház épül az istentelenség számára Sineár földjén*, az ugyanaz, mintha ezt mondta volna: „ahogy Júdeát hosszú időn át fosztogatták az ellenségek, s ki volt téve a dühüknek, úgy lesznek a kaldeusok is viszonzásképpen megbüntetve nem egyszer, és nem is rövid ideig, hanem örök büntetéssel, mert Isten a gonoszság lakóhelyévé teszi a földjüket”. Ebből látjuk a látomás célját: mikor Isten megkönyörül az egyházán, akkor annak ellenségeit számadásra készíti, s nem kerül el Isten kezét, még ha Ő alkalmazta is őket a népe megbüntetésére.

Azt mondja tehát, hogy a gonoszság elvitetett, hogy ház épüljön annak, fix és állandó lakóhely Sineár földjén, azaz a kaldeusok között, akik a zsidók engesztelhetetlen ellenségei voltak. Miután Babilon volt annak a birodalomnak a fővárosa, ebbe foglal bele minden istentelent, akik elnyomták, vagy üldözték Isten gyermekeit. S hogy miért mutatja úgy Isten, hogy két asszony viszi el a mérőedényt két férfi helyett, az számomra nem teljesen világos, hacsak nem azt akarta ezzel elérni, hogy a zsidók megtudják: nincs szükség semmiféle háborús készülődésre, mert a legerősebb ellenségeiket is képesek a gyenge és erőtlenségek a földre dönteni. A gyengeség formájával pedig arra céloz, hogy a saját erejük is elegendő lesz. A próféta szárnyakkal látta az asszonyokat, mert a változás majd hirtelen megy végbe, azaz egy napon, amint majd látjuk, elvitetik a gonoszság. A gólyaszárnyakkal pedig vagy a gyorsaságot, vagy az erőt jelképezi. Ez az egész summája.⁶⁸

⁶⁸ Henry, Marckius, Scott és Newcome másként értelmezik ezt a látomást, és a zsidóknak a rómaiak által történt végső megsemmisítésére vonatkoztatják. Az asszony szerintük a hitehagyott népet jelképezi, a mérőedényt vivő két asszony a római hadseregeket, Sineár földje pedig a szétszóratásuk földjét, az első fogságba kerülésük alapján. Henderson a látomást a bálványimádás bűnének Izrael földjéről történő száműzetéseként tekinti. „Ebben a látványos hieroglifás iratban”, mondja, „megtanuljuk, miképpen vitetett el az országot megszenteltelenítő bálványimádás a héberek földjéről, annak minden kísérő atrocitásával egyetemben egy olyan országba, mely

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert súlyos büntetésekkel fenyegetsz, hogy visszatarts a bűntől, hogy ügyeljünk a Te ítéletedre, és ne éljünk vissza a Te hosszútűrésseddel, mikor egy ideig megkímélsz minket. Valahányszor pedig büntetsz, vegyük komolyan fontolóra, hogy rászolgáltunk a nemtetszésedre, mikor különféleképpen szítottuk a haragodat. Ugyanakkor ne essünk kétségbe, vagy ne törjünk le, hanem tanuljunk meg úgy a Te kegyelmedhez folyamodni, hogy ne kételkedjünk benne: alkalmas időben véget érnek a minket sújtó gonoszságok. S Te nemcsak enyhítesz majd annyira a büntetés szigorúságán, amennyire az a vigasztalásunkhoz szükséges, de ellenségeinket is megbünteted, hogy megtudjuk: semmi sincs jobb, vagy kívánatosabb a számunkra, mint a Te kezedből kapni a büntetést, mellyel nem megsemmisíteni kívánsz minket, hanem visszavezetni az üdvösség útjára, míg végül képesek leszünk elfogadni az a kegyet, ami a mennyben van félretéve a számunkra Jézus Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Amen.

teljesen átadta magát annak, ahol összekeveredvén az ősi elemeivel többé már nem volt képes visszakerülni a Kánaán földjére. Milyen pontosan beteljesedett ez a prófécia! A fogság idejétől kezdődne egészen mostanáig, több mint 2000 éven át a héber nép soha nem csúszott vissza a bálványimádásba!” Ez tűnik a legelfogadhatóbb nézetnek, s én a Septuaginta és a szír változat olvasatát fogadnám el, mert ezek a עֵינַם szót a עֵינַי szónak tekintik, s nem a „szemük”, vagy „kinézetük”, hanem a „romlottságuk” kifejezéssel fordítják. Én a 8. verset másoktól kissé eltérően fordítanám, miszerint az angyal szólt, *miközben* belevetette az asszonyt a mérőedénybe. Én a következőképpen alakítanám a 6-8. verseket:

6. S mondtam: „Mi ez?” S mondta: „Ez egy efa, ami kijön”, s mondta (az asszonyra mutatva)

7. Ez az egész földre kiható gonoszságuk. S íme, egy ólomdarab emelkedett fel, s az asszony a mérőedény közepében ült.

8. És mondta: „Ez a gonosz”, mikor belevetette őt a mérőedény közepébe, és az ólomfedelelet a szájára tette”.

A „Mi ez?” itt azt jelenti: „Mit jelent ez?”, hisz a próféta természetesen tudta, hogy ez egy efa. Az ismétlődő נֶחֱם szót az „ez” és „az” szavakkal kell fordítani. A „két asszony”, akik az efát elvitték, valószínűleg, mint Newcome megjegyzi, „csak közreműködők voltak a jelképes látomásban”, de semmi konkrétumot nem jelképeztek. Grotius és Henderson azonban úgy vélik, hogy ezek az asszír és a babiloni hatalmat jelképezték, akiket keresztül távolított el a bálványimádás a Kánaán földjéről. – *a szerk.*

6. fejezet

Száznegyvennegyedik előadás

Zakariás 6:1-3

1. Majd megfordulék és felemelém szemeimet, és látám, hogy ímé négy szekér jön vala ki két hegy közül, és azok a hegyek ércz-hegyek.

2. Az első szekérben veres lovak, a második szekérben fekete lovak;

3. És a harmadik szekérben fehér lovak; a negyedik szekérben pedig tarka lovak, erősek.

Et conversus sum, et levavi oculos meos, et aspexi; et ecce quatuor quadrigae egressae e medio duorum montium; et montes illi, montes aenei.

In quadriga prima equi rufi, et in quadriga secunda equi nigri,

Et in quadriga tertia equi albi, et in quadriga quarta equi grandineae. (vel, varii; robusti, sed potius subscribo eorum sententiae qui vertunt subrufos.)

Itt új látomást látunk: s a próféta azzal különbözteti meg a korábbi látomásoktól, hogy elmondja: *megfordult*. Mintha azt mondta volna, hogy eltelt némi köztes idő. Ezek nem folyamatos látomások voltak, hanem elfordult, majd felemelte a szemeit, s az Úr megjelenítette neki azt, amiről most beszámol. Mivel azonban a látomás homályos, a magyarázók különféle jelentéseket tulajdonítanak neki. Azok, akik úgy vélik, hogy a négy szekér a négy evangéliumot jelenti, nagyon fagyos nézeteket vallanak. Korábban már emlékeztettem arra, hogy el kell kerülnünk azokat a haszontalan finomkodásokat, melyek maguktól is szertefoszlanak. A jelképek, tudom, sokakat megörvendeztetnek, nekünk azonban tisztelettel és józanul kell magyaráznunk a profetikus írásokat, nem a felhőkbe szállva, hanem mindig szilárd talajon állva. Mások úgy vélik, hogy itt azokról a változásokról van szó, melyek Káldeában és Asszíriában mentek végbe. Miután Ninivét megdöntötték, hogy Babilon lehessen a birodalom fővárosa, ők úgy gondolják, ezt jelenti az első szekér, melybe a veres lovakat fogták. Szerintük a második szekér a Perzsa Birodalmat jelenti, mert a zsidók kezdetben sok gonoszságot szenvedtek el. A fehér lovak pedig, mondják, a Macedón Birodalmat jelentik, mert Nagy Sándor emberségesen és kegyesen bánt a zsidókkal. S a negyedik szekér alatt a Római Birodalmat értik, s úgy vélik: a lovak azért voltak különböző színűek, mert néhány császár kegyetlenül fellépett a zsidók és Isten egyháza ellenében, mások viszont több elnézéssel voltak irántuk.⁶⁹ Nem tudom azonban, hogy ezek a dolgok kellően megalapozottak-e.

⁶⁹ Ezt a nézetet fogadják el Jeromos, Cyril, Kimchi, Newcome, Blayney, valamint Grotius és Parkhurst, csak ők a negyedik szekérnek nem rómaiakat, hanem a szíreket és az egyiptomiakat tekintik. Lásd Parkhurst lexikonjának מִצְרַיִם címszavát. Henderson az összes szekeret a médekre és a perzsákra szűkíti, mint amelyek a különféle változásokat jelentik Egyiptom Xerxész által véghezvitt csökkentése során, „a déli földet” tekintvén Egyiptomnak. A szekerekről kialakított bármely nézet alapjának, amint Marckius joggal megjegyzi, az angyal által az 5. versben adott magyarázatot kell tekinteni, amit egyesek ekképpen fordítanak: „Ezek az égnek négy lelke”, azaz angyala, mint a Newcome és Henderson által is elfogadott változatunkban. Mások, például Marckius és Blayney az „Ezek az égnek négy szele” kifejezéssel fordítják, jelképes kifejezésnek tekintvén Isten ítéleteire. Lásd Jer49:36, Jel7:1-3 és Zsolt48:8. Ez a két fordítás az, amit a szavak megengednek, s az első látszik a leghelyesebbnek. Az pedig, hogy Isten igénybe veszi az angyalokat mind a kegyelme, mind az ítéletei céljának végrehajtására, a Szentírásban gyakorta tanított igazság. Lásd Zsolt104:4, Ezék1:6, 23:24, Dán7:10, 10:23, Zsid1:7,14. Azt a nézetet pedig, miszerint itt az angyalokról van szó, Piscator, Drusus, Henry, Scott, Newcome, és Henderson egyaránt vallják. Mondhatjuk, hogy a szekerek Isten céljait képviselték, a lovak, az angyalok és a

Látjuk, hogy a negyedik szekér délre ment, és különböző területeken haladt keresztül, bejárván majdnem az egész világot. Mivel ez nem vonatkozhat Káldeára, a legegyszerűbb nézete mindennek az, hogy a négy szekér azokat a különféle változásokat jelképezi, melyek nemcsak Káldeában és a babiloniak között mentek végbe, hanem Júdeában és más nemzetek között is, s ez világosan kiderül a szövegkörnyezetből. Mivel azonban ezekről a dolgokról egyszerre nem lehet beszámolni, mi is abban a sorrendben beszélünk majd róluk, ahogyan a próféta mondja el. Megismétlem, amit máshol már mondtam a szavakat illetően: *felemelte a szemeit*, s ezzel jelzi az isteni tekintélyét az elhangzottaknak. A szavak valóban azt jelölik, hogy nem azzal hozakodik elő, amit hiábavaló módon a saját képzelgéséből merített, s nem is maga fabrikálta mesékkel traktál, hanem a neki kijelentettekre figyelt oda. Az is jelzi ez, hogy valamiképpen el is szakadt a mindennapi élettől azért, hogy magyarázó lehessen Isten és az emberek között. Ezért itt tekintélyt tulajdonít a próféciaának, mert Zakariás nem úgy lépett fel, mint aki bizonytalan dolgokról kíván beszélni, hanem mint aki a mennyből küldetett, mert semmi mást nem adott tovább, csak amit ő is felülről kapott.

Elmondja, hogy *négy* szekér jelent meg előtte, melyek a *hegyekből* jöttek, és a két hegy, ahonnan a szekerek jöttek, *érchegyek* voltak. A próféta e két hegy alatt kétségtelenül Isten gondviselését, vagy rejtett tanácsvégzését értette, mely által minden elrendeltetett még a világ teremtését megelőzően. Ezért mondja, hogy *érchegyek* voltak, azaz szétzúzhatatlanok. A költők mondják, hogy a sors elkerülhetetlen (*szükségyszerű*) de miután ez világias kijelentés, számunkra elegendő ezt Isten örök gondviselésére vonatkoztatni, ami megváltoztathatatlan. S itt a legalkalmasabb módon van lefestve előttünk Isten tanácsvégzése. Mielőtt ugyanis a dolgok működésbe jönnének, be vannak mondhatni szorítva a hegyek szűk átjáróiba, mert amit Isten elrendelt, az nem látható szemmel, hanem mintegy rejtve van a magas hegyek között. Ezért hát akkor kezdjük felismerni Isten tanácsvégzését, mikor a tapasztalat tanít meg minket arra, hogy ami korábban el volt rejtve előttünk, az így, vagy úgy rendeltetett el. Nem hiba teszi hozzá Zakariás, hogy *érchegyeket* látott: ezzel akarja megtanítani, hogy Isten tanácsvégzését nem lehet úgy megváltoztatni, hogyan az ostoba emberek képzelik, akik úgy vélik: Isten is bizonytalan a végkimenetel tekintetében, ezért mondhatni felfüggeszti azt. Az ő elképzelésük szerint ugyanis az események az emberek szabad akaratától függnek. Ezért azt a gondolatot táplálják, hogy Isten előre tudja, ami feltételeken fog bekövetkezni, mert ez, vagy az nem lesz meg, ha nem tetszik majd az embereknek. S jóllehet megvallják, hogy Isten meg nem változik, a szenilitásukból az következne, hogy Istenben nincsen semmi bizonyos és szilárd. A próféta tehát azt mondja itt, hogy *érchegyeket* látott, mert Isten minden kort megelőzően eldöntötte, mit akar véghezvinni, s ezt megváltoztathatatlan rendeletekkel is megerősítette, melyeket sem a Sátán, sem az egész világ nem képes megtörni.

Látjuk tehát, mennyire alkalmas a próféta által használt kép, mikor azt mondja, hogy szekerek jöttek a hegyekből.

A szekereket illetően máshol már láttuk, hogy az angyalokat hasonlítja a lovasokhoz. Ők ugyanis gyorsan lovagolták körbe mondhatni az egész világot Isten parancsainak végrehajtása végett. A végbemenő változásokat pedig Isten szekereinek nevezi, mert vagy az angyalok állnak készen arra, hogy bármit megtegyenek Istennek engedelmeskedve, vagy maguk az események Isten szekerei, azaz mondhatni gyors hírnökök, akik bejelentik nekünk mindazt, ami korábban nem volt ismeretes. Tudjuk hát meg: minden szerencsés esemény, ahogyan a hitetlenek nevezik, Isten szekerei, az Ő hírnökei, melyek bejelentik és hirdetik az előttünk korábban elrejtetteket. S ebben a hasonlatban, vagy jelképben nincs semmi erőltetett.

Ami pedig a lovak színét illeti, a magyarázók, mint említettem, hatalmas buzgalommal fáradoztak. S noha nem merek semmit bizonyosnak kimondani, mégis valószínű, hogy a fekete és fehér lovak inkább a babiloniakat, semmint a perzsákat jelentik, de más célból, mint

különböző színeik pedig a különféle, általuk végrehajtandó cselekedeteket. Lásd Jel6:1-8. Az *érchegyek* pedig Kálvin és Blayney, sokan mások szerint „Isten szilárd és megváltoztathatatlan rendeleteit jelképezik.” – *a szerk.*

azt a magyarázók képzeltek. Az utalást ugyanis a zsidókra kell vonatkoztatni, mikor azt olvassuk, hogy a fekete lovak, majd a fehér lovak Babilon felé mentek. A Szentlélek ugyanis azt jelzi: a kaldeusoknak szabadság adatott, hogy zaklassák a zsidókat, és töltsenek meg minden helyet sötétséggel. A feketeség tehát, amiről a próféta beszél, a zsidókat sújtó bajokat jelenti. Annak az időszaknak az egésze sötét volt, telve fájdalommal és bánattal, mikor a kaldeusok uralták az egész Keletet, és Babilon vált a birodalom fővárosává. Nagyon más időszak következett ez után, mikor a babiloniakat legyőzték és a perzsák jutottak hatalomra Keleten. A szín fehérre változott, mert Isten kegyessége ismét ráragyogott a zsidókra, s azonnal szabadságot kaptak a hazatérésre. Ebből látjuk: a próféta joggal fűzi hozzá, hogy a lovak színe fehér volt, mert a perzsák oly kegyesen viselkedtek a zsidókkal, hogy az öröm Napja kelt fel a számukra, mely felfrissítette a szíveiket. A próféta azonban nem mondja az első szekéréről, hogy elmegy, s az igemagyarázók ezért gondolják, hogy a Babiloni Birodalmat jelenti, mikor már leverték. Ebben azonban tévednek, mert amint már utaltam rá, a színeket nem Isten egyházára vonatkoztatják. Ezért kétségem sincs felőle, hogy a próféta szándékosan nem említi az első szekér eltávozását, mert a zsidók a saját földjükön tapasztalták meg Isten ítéletének eljövételét, hisz súlyos csapásokat szenvedtek el. Miután pedig Isten a Maga háza népén szokta kezdeni az ítélet végrehajtását, amint meg van írva: „itt az ideje, hogy elkezdődjék az ítélet az Istennek házában” (1Pt4:17), ezért most is be kívánta tartani ugyanezt a sorrendet, azaz először megbüntette a választott nép bűneit, majd utána tért rá a kaldeusokra és a többi nemzetre.

Ami az utolsó szekeret illeti, a próféta azt mondja, ez *dél felé* ment, tehát máshová, s akár az egész világra, mert Isten ezt engedte meg.

Ennek a próféciaának a jelentése tekintetében semmi nem marad homályos, ha tartjuk magunkat az igazság eme elemeihez – miszerint a szekerek az eseményeket jelentik, vagyis a világban lezajló forrongásokat – és nem a szerencse vak hatalma uralkodik, amint a bolondok vélik, hanem Isten adja így nyíltan a tudtunkra a tanácsvégzését. S hogy miért mondja a lovakat vörösöknek, feketéknek, fehéreknek és tarkáknak,⁷⁰ arra is világos válasz adható: mert Isten a szekereit Júdeába küldte, ami vérrel volt telve. Ezt jelenti tehát a vörös szín. Azt is megmutatja azonban, hogy az ellenségeiknek meg van szabva a maguk ideje, s ez részben be is teljesedett, mert Isten átlovagolt felettük, végigszekerezvén a földjükön, amikor Ninive elbukott. S jóllehet a Lélek nem egyszerűen csak az asszírokra, vagy a kaldeusokra utalt, mintha a fekete színnel a közöttük dúló háborúkat akarná megjelölni, hanem inkább az általuk a zsidókra hozott megpróbáltatásokra, a fekete színt általánosságban én mégis azokra a félelmetes felfordulásokra értem, melyek az egész Keleten zajlottak. A zsidók ugyanis semmi jót nem várhattak onnan, s nem sokkal utána még súlyosabb teher zúdult a fejükre. Harmadjára azonban a próféta hozzáteszi, hogy voltak fehér lovak is, tudniillik mikor eljött az idő, amikor Isten meg akarta szabadítani az egyházát.

Azt mondja azonban, a szekerek nemcsak Keletre, vagy Babilonba mentek, hanem délre is, majd bejárták az egész világot. Ahhoz, hogy ezt teljesen megértsük, figyelembe kell vennünk a próféta céljait is. Ő kétségtelenül némi vigasztalást akart nyújtani a zsidóknak, nehogy összeroskadjanak az őket érő gonoszságok alatt, bármennyire súlyos büntetést kapnak is Istentől. S Zakariás itt két dolgot tár a szemük elé: először is, hogy nincs a földnek egyetlen

⁷⁰ Két szó írja le a negyedik szekérbe fogott lovak jellemzőit. Az első rendszerint a *foltos* – Henderson a *tarka* – szóval fordítják, a második pedig az angol változatban és Newcome fordításában *pej*, amit Henderson a *szürke*, a Vulgata, valamint Jeromos, Dathius és Blayney az *erős* szóval fordítanak. Erős, eleven, nagydarab a szó jelentése, és egyetlen más esetben sem jelöli meg a színt. A Septuaginta és a Targum ezt az értelmet tulajdonítják neki: az előbbi a ψαρούς, *tarkabarka*, utóbbi a *hamuszürke* szóval fordítja. Ebben az esetben ugyanis nincs szükség eltávolodni a szó közönséges *erős*, *robustus* jelentésétől. Ezek a lovak nemcsak színükben, de erejükben is különböztek a többitől. Aquila fordítása: κραιναί, *erős*. Marckius ezt a kifejezést az összes lóra vonatkoztatta, mert kapcsolat nélkül áll. Ez azonban nem így van, mert a 7. versben „az erősek” nyilvánvalóan ugyanazok a *pej*, vagy *tarka* lovak, akikről a 6. vers végén van szó. – a szerk.

olyan része, vagy országa sem, amely mentes lenne Isten ítéleteitől, mert a szekerei az egész világot bejárják. Másodszor, Isten szekerei ugyan félelmetes látványt nyújtanak a fekete és a vörös színek miatt, s ugyanúgy bejárták Júdeát is, mint Északot, mégis eljött az idő, amikor Isten megbékülően megváltoztatta a dolgok állapotát. Harmadjára ezért mutat nekik újabb szint. Isten szekere ugyanis bejárta Júdeát, majd a bosszúállása lesújtott Ninivére, s utóbb Babilonra is, de már megnyugodott, mert részben végbement. Isten ugyanis már elvette a sötétséget, és napfényt hozott a zsidókra, mégpedig Káldeából, mivel a perzsák, akik akkortájt uralkodtak, elkezdtek kegyesebben bánni a zsidókkal. Most ezt olvassuk:

Zakariás 6:4-5

4. És megszólalék, és mondtam az angyalnak, a ki beszél vala velem: Mik ezek, Uram?

5. Az angyal felele, és monda nékem: Ezek az égnek négy lelke,⁷¹ jönnek az egész föld Ura mellett való szolgálatukból.

Et respondi et dixi ad Angelum, qui loquebatur mecum, Quid haec sunt, Domine mi?

Et respondi Angelus et dixit mihi, Hi quatuor spiritus sunt coelorum, egredientes e statione apud dominatorem cunctae terrae, (*alii vertunt, Hi, vel, hae quadrigae, ad quatuor ventos coelorum egrediuntur e loco ubi stant apud dominatorem, etc.*)

A próféta ismét megkérdezi az angyalt, s a példájából megtanulunk lerázni minden közönyt, taníthatóvá tenni magunkat Isten számára, és figyelni Rá, amennyiben szeretnénk előbbre lépni ezeknek a jövődöléseknek az ismeretében. Ha ugyanis Zakariásnak – aki félrevonult a világtól, s felemelte a szemeit – is szüksége volt az angyal tanítására és vezetésére, akkor mennyi ostoba gőg van bennünk, ha önmagunkban bízunk, és megvetjük a magyarázat ajándékát? Miután azonban hozzánk nem küldetnek angyalok a mennyből a próféciák megmagyarázása végett, bízzuk magunkat azok segítségére, akikről tudjuk, hogy Isten kínálja őket nekünk. Emlékezzünk arra is, hogy amint az emberek átadják magukat Istennek, a kijelentés ajándéka készen áll a számukra. Nem hiába nevezik ugyanis Istent gyakorta a csecsemők tanítójának. Bárki hajlik tehát valódi szelídséggel és alázattal a tanulásra, nem fog csalódni a vágyait illetően, mert látjuk, hogy az angyal itt ellátta a maga részét Zakariás tanításában.

Most rátérek a szavakra. *Az angyal felele, és monda nékem: Ezek az égnek négy lelke*, stb. Mások másképpen fordítják: *Ezek a szekerek az ég négy szele*, vagy része, ám ez erőltetett, és a szavak egyszerűen sak ennyit jelentenek: „ez négy lélek”. Kétségem sincs a felől, hogy a *lélek* szó vezette félre az igemagyarázókat, mert ridegnek vélték a különféle eseményeket szeleknek, vagy a világ sarkainak fordítani. Én azonban más értelemben veszem ezt a szót, szerintem Isten ösztönzéseit jelöli. Jóllehet Isten lelke egyetlen, mégis minden cselekedet Tőle indul ki, s bármi történik is a világban, mindazt nem helytelen az Ő Lelkének betudni. Az is kétségtelen, hogy a próféta úgy utal a világ négy sarkára, mintha azt mondaná: semmi nem történik a világban, ami ne lenne a mennyben elrendelve, mert Isten gondviselése az egész világra kiterjed. Jóllehet tehát itt a világegyetemet jelöli, a Lélek alatt a próféta mégis azokat a titkos folyamatokat érti, melyek Isten örök tanácsvégezéséből és gondviseléséből fakadnak. S ez egy nagyon alkalmas hasonlat, mert a Lélek szót a szerencséjével állítja szembe. Már mondtuk: a világi emberek úgy képzelik, hogy a szerencséjének vak hatalma van, de a próféta azt mondja, hogy a világban megfigyelhető minden felfordulás Isten Lelkétől származik, s ezek mondhatni az Ő lelkei, vagy követei.

⁷¹ Károlinál: *szele – a ford.*

Látjuk tehát a próféta szavainak tényleges jelentését, mikor az angyal azt mondja, hogy ezek *az ég négy lelke* voltak. S az ég szót nem hiába teszi hozzá, mert a próféta itt látszólag minden más okot kizár, hogy a szuverenitás kizárólagosan Istennél maradjon. Mert bár Isten gyakran munkálkodik eszközökkel, vagy közbenső okokkal, amint mondani szokták, mégis a saját titkos rendelését kell az első helyre helyezni. Emiatt mondja, hogy ezek az ég lelkei voltak, nehogy azt gondoljuk, hogy Isten az emberek akaratától függ, vagy kötik a közbenső okok, hanem Ő határozott meg mindent, amit saját jótetszéséből elhatározott. Ebből látjuk, hogy akik a szavakat „az ég négy részének” fordítják, azok nem kellően vették figyelembe a próféta szándékát.

Majd azt mondja: ezek *az egész föld Ura mellett való állomáshelyükről (szolgálatukból)* jönnek. Itt a próféta az érchegek közötti térközt nevezi az állomáshelyüknek. Tudjuk hát meg ebből, hogy Isten nem hoz hirtelen új tanácsvégzéseket, s Ő nem olyan, mint Aki vészhelyzetben, vagy előre nem látott események esetén előbb ezt, majd azt próbálja meg, hanem az Ő útjai nagyon mások, s a mennyei dolgok nem hányódnak ide-oda, mert a szekereknek itt kijelölt és szilárd állomáshelyük volt. Mert jóllehet a szekerek képesek voltak gyorsan mozogni, mégis nyugalomban maradtak, míg Isten meg nem engedte, hogy elinduljanak. Ebből megtanuljuk: mikor úgy látjuk, hogy Isten nyugalomban van, Ő nem üldögél tétlenül a mennyben, amint az istentelen emberek ostobán fecsegik, hanem ott dönti el mindazt, amit alkalmas időben majd meg is fog cselekedni. S mikor azt mondja, hogy *a szekerek Isten előtt álltak*, abból arra következtethetünk: ami nekünk esetlegesnek tűnik, az meg van szabva Isten tanácsvégzésében, ezért itt egyszerre jelen van a szükségszerűség is. Miképpen lehetséges, hogy az emberiség nagyobbik része úgy véli: minden a véletlen műve, hacsak azért nem, mert csakis a természetre figyelnek? Az ember akarata megváltozhat, ezért minden szintén megváltozhat, ami az ember akaratából fakad. Egy fa kiszáradhat a hőségben, vagy elhal a hidegben, vagy gyümölcsöt terem. Ebből kiindulva állítják, hogy minden esetleges, mert látszólag változékony sokféleséggel állnak szemben. Mikor az emberek így ítélik meg a dolgokat egyedül a természet alapján, akkor nem csoda, ha úgy vélik: a világban a véletlen uralkodik. A próféta azonban itt különbséget tesz a természet dolgai és Isten tanácsvégzése között, mert azt mondja, hogy a szekerek álltak, majd akkor indultak el, mikor Isten ezt parancsolta. Vajon nem volt mozgáskészség a kerekében? Dehogynem, sőt, a szekerek mindjárt a legelején készek voltak az indulásra, de akkor miképpen várakoztak mégis? Azért, mert Isten titkos célja tartotta vissza azokat. Mikor viszont elküldi őket, akkor kimutatják a bennük rejlő gyorsaságot. Ebből világosan megtanuljuk, hogy mikor olyan dolgok mennek végbe, melyek a természetüknél fogva képesek két módon is megtörténni, Isten tanácsvégzése akkor is végrehajtódik, ezért a megváltoztathatatlan szükségszerűség az első, ami egyidejűleg viszont el van rejtve előlünk. A próféta említette, hogy az első szekérben veres lovak voltak. Ennek egészét már megmagyaráztam, s csak a hozzáfűzöttek vannak vissza:

Zakariás 6:6-7

6. A melyben a fekete lovak vannak, észak földére mennek, és a fehérek mennek utánok, a tarkák pedig a dél földére mennek;

7. Az erősek is mennek és kívánják eljárni a földet. És mondá: Menjetek, járjátok el a földet; és eljárák a földet.

In qua sunt equi nigri, exeunt ad terram Aquilonis, et albi exeunt post eos, et variegati, (*aspersi vario colore,*) exunt ad terram Australem.

Et subrufi (*dicam iterum de voce*) exierunt, et postularunt ut perambularent in terra: et dixit, Ite, perambulate in terra; et pereambularunt in terra.

Zakariás itt megmagyarázza a prófécia minden egyes részét, de egyidejűleg azt is megmutatja, hogy két szekér Káldea földjére igyekezett, hogy ne fájjon a zsidóknak, amiért először nekik kellett megtapasztalniuk Isten ítéletét. Utána megmutatja, hogy Isten mindenfelé elküldte a hírnökeit, ám különösen Babilonban kellett, vagy kell majd figyelemre méltó és rendkívüli változásoknak lezajlaniuk. Ebből világosan kitűnik, hogy Isten gondját viselte a népének, akik oda kerültek száműzetésbe. S már elmondottnak tekintem annak okát, amiért itt a vörös lovakról beszél, mert azok, akik úgy vélik, hogy az első szekér Káldeába küldetett, tévednek. Szerintem ugyanis ez a zsidókra vonatkozik, akiken elkezdődött Isten ítélete. Utána mondja, hogy két szekér Babilóniába küldetett: az elsőt fekete lovak húzták, a másodikat pedig fehérek a perzsák által tanúsított kegyesség okából, mely által az öröm új fénye ragyogott a zsidókra.

A *dél földje* vonatkozásában a próféta kétségtelenül az egyiptomiakra utal. Később azonban hozzáteszi, hogy az utolsó szekér továbbment az egész világra. Egyesek az *אמוצים* *amutsim* szót *erősnek* fordítják, s ez a tulajdonképpeni jelentése, mert az *אמן* *amets* valójában azt jelenti: megerősíteni. Mivel azonban itt a színekről van szó, nekem úgy tűnik, hogy valamiképpen a vöröset jelenti, amint egyes rabbik is tanítják. A próféta ugyanis másik szót említett korábban: *ברדים* *beredim*, *szürke*. Ezért egyes fordítók összekapcsolják a kettőt, s azt mondják, hogy a lovak szürkék, vagy foltosak voltak, mint a jégeső, továbbá *אמוצים* *amutsim*, valamelyest vörösek is. Szerintem Jeromos kellőképpen megcáfolta ezt a vélekedést, mert a többi ló volt *אדמים* *ademim*, *veres*, de ezek ettől eltérő színűek. S aligha helyes azt mondani, hogy egyedül ezek a szekérhúzó lovak voltak erősek, mert tudjuk: Isten oly csodálatosan gyakorolta a hatalmát a kaldeusok ellen, hogy két szekér ment hozzájuk, s azokat nem éppen gyenge és beteges lovak húzták. Ebből gondolom, hogy itt a színükről van szó, s a próféta egyszer szürkéknek, máskor némileg vereseknek nevezi őket. Azt is mondja, hogy nem elégedtek meg a déli földdel, hanem engedélyt kértek Istentől, hogy bejárhassák az egész földet. S noha sem az ördög, sem a gonoszok nem törődnek Isten parancsával, hanem azokat nem ismerve, és az akaratuk ellenére mennek oda, ahová Isten irányítja őket. A próféta mégis azt mondja, hogy ezek *kérték*, mert nem léphettek túl a nekik megszabott korlátokon. Jóllehet a Sátán engedélyt kért Jóbot illetően arra, hogy ezt, vagy amazzt megtegye, nekünk mégsem kell túl kíváncsi módon kutatni, hogy vajon a Sátán kér-e engedélyt Istentől, ha meg akar tenni bármit. Kétségtelen ugyanis, hogy fortyogó dühében mindent megpróbál Isten kormányzásának a megghiúsítására. Meg kell elégednünk annyival, hogy sem a Sátán, sem a gonoszok nem képesek egyetlen hüvelyknyit sem előremenni, csak ha Isten megengedi nekik. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy miután az utolsó szekér elment délre, engedélyt kapott arra, hogy bejárja az egész világot. Majd hozzáteszi:

Zakariás 6:8

8. Majd híva engem, és beszéle velem, mondván: Lásd! Az észak földére menők lecsendesíték lelkemet északnak földén.

Et vocavit me et locutus est mecum, dicendo, Vide, qui egrediuntur ad terram Aquilonis quiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

Ebből az igeversből megismerjük a látomás fő célját, ami nem volt más, mint hogy a zsidók tudhassák: a félelmetes felfordulások Káldeában, melyek részben már bekövetkeztek, de egy részük még csak küszöbön állt, nem céltalanul történtek, hanem mindent Isten rejtett tanácsvégzése szabályozott. Isten pedig úgy felkavarta és összezavarta annak a birodalomnak az állapotát, hogy annak vége várhatóvá vált. Senkinek sincs tehát oka túl buzgón munkálkodni a prófécia minden egyes része jelentésének megértésén, mert az általános jelentése nyilvánvaló. De miért beszél az angyal konkrétan a déli földről az északi, föld, vagy

az egész világ helyett? Azért, mert mindenki szemei arra a területre szegeződtek, ugyanis Káldea, mint tudjuk, az egyháznak mondhatni a sírja volt, ahonnan kiemelkedett a maradék, hogy legyen nép, mely Istent imádja. Az angyal tehát arra szólítja fel a zsidókat, vegyék fontolóra Isten gondviselését, hogy megtudhassák: bármiféle változások is történnek abban az országban, azok mind Isten titkos gondviseléséből fakadnak.

A *lecsendesíték lelkemet* szavakat az igemagyarázók kétféleképpen értik. Egyesek úgy vélik, hogy ez Istennek a népe iránti kegyességét fejezi ki, mintha azt mondta volna, hogy már megbékült, mások viszont a lélek szó alatt Isten bosszúállását értik, hiszen kellőképpen kitöltötte a haragját a kaldeusokra – mindkét értelmezés jól illik a szövegkörnyezetbe. Nem közönséges vigasztalás volt ugyanis a zsidók számára, hogy Isten mindaddig ontotta a haragját a babiloniakra, amíg meg nem elégedett – mint mikor valaki mindaddig haragos marad, amíg a kívánságai nem teljesülnek. Ez a beszédmód gyakori a Szentírásban. Én ezért inkább a második magyarázat elfogadására hajlok, miszerint Isten a második szekér elindulása után csendesült le, mert akkor békült meg a választott népével, majd ez után rögtön a szabadulásuk következett. S hogy megtudhassák a zsidók: Isten megengesztelődött irántuk, megparancsolja nekik, maradjanak nyugodtak és zavartalanok az elméikben, amíg ezek a szekerek bejárják az útjukat Káldea egészében. Amit ugyanis most elmond az angyal, a beteljesedik, sőt Isten Lelke is lecsendesedik, Aki korábban zaklatottnak látszott, mikor minden dolgot a sötétségbe taszított még magában Júdeában is.⁷²

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel itt oly sok gonoszságnak vagyunk kitéve, melyek gyakorta úgy törnek ránk, mint heves viharok – ó add meg, hogy a mennybe emelt szívünkkel belenyugodjunk rejtett gondviselésedbe, s bár hányódjunk ide-oda a testi megítélésünk szerint, mégis maradjunk meg szilárdan ebben az igazságban, melyről azt akarod, hogy higgyük: minden dolgot Te kormányozol, és nem történik semmi, csak amit Te akarsz. Ezért a legnagyobb zűrzavarokban is hadd lássuk világosan a Te kezed, valamint azt, hogy a Te tanácsvégzésed teljesen helyes, s tökéletesen és páratlanul bölcs és igazságos. Hadd hívjunk mindig Téged segítségül, és hadd meneküljünk mindig ebbe a kikötőbe: azért hányódunk ide-oda, hogy Te támogathass minket a kezeddel, míg végül befogadsz abba az áldott nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra.

⁷² Grotius, Dathius, Newcome, és Henderson egyetértenek a Kálvin által itt vázolt nézettel, mely szerint itt a „lélek” a harag, vagy a bosszúállás értelmében szerepel. Lásd Bír8:3, Ézs33:11. Marckius és Blayney azonban ugyanúgy „szélnek” fordítják, mint az ötödik versben, mégpedig „ítélet” értelemben. Utóbbi így alakítja a mondatot: „Lásd, azok miatt nyugodott meg az én szelem az északi országon, akik az északi ország ellen mentek”, majd hozzáteszi: „Ezért a Jer4:11-12-ben szereplő הרוח és הרוח jelentése *megnyugtanni*, vagy *lakatni*, azaz *ráerőltetni*. Lásd Ézs30:32, Ezék5:13, 24:13. S ugyanez az ige kal ragozásban azt jelenti *megnyugodni*, vagy *rászállni* például egy csapásnak. 2Móz10:14.” – a szerk.

Száznegyvenötödik előadás

Zakariás 6:9-11

9. És szóla az Úr hozzám, mondván:

10. Végy a számkivetésből valóktól: Heldaitól, Tóbiástól és Jedajától; és menj be azon a napon, menj be Jósiának, a Sefániás fiának házába, a kik Babilonból jöttenek,

11. Végy ugyanis ezüstöt és aranyat, és csinálj koronákat, és tedd Jósuának, a Jehosadák fiának, a főpapnak fejére!

Et fuit sermo Iehovae ad me, dicendo,

Sume ex transmigratione, nempe ab Heldai, et a Tobia, et a Jedaia; et vade tu die illo, inquam, ad domum Josiae filii Zephaniae, qui venerunt e Babylone;

Et sume argentum et aurum, et fac coronas, et ponc super caput Iehosuae filii Iozedec, sacerdotis magni.

Ez a látomás azért adatott Zakariásnak, hogy a jobb reménységre ösztönözze a gyenge elméket, mikor a zsidók látták: minden oldalról súlyosan elnyomták őket a szomszédai, mert elől és hátul egyformán ellenségként támadtak rájuk, így vége-hossza nem volt a bajaiknak. Így akik a fogságból hazatértek, a dolgok eme állapota miatt nagyon nyomorultnak vélték magukat. Élhetek volna valóban csendességben a babiloniak között, s alkalmazkodhattak volna ahhoz az életmódhoz, hogy a száműzetés ne legyen oly fájdalmas a számukra. Így aztán Isten kegyelme utálattá vált a számukra, sőt majdhogynem meggyűlöltek azt, mert azt gondolták: jobb megfosztva élni a saját országuktól, mint naponta új támadásoknak kitétetni. Emellett magának a földnek a tulajdonlása sem volt kíváncsú a számukra, legfeljebb a nekik adott reménységre vonatkozóan, mert Isten megígérte a prófétái által, hogy Dávid királysága ismételten dicsőséges lesz, a templom szépsége és dicsősége pedig nagyobb lesz, mint addig bármikor. Mikor pedig azt látták a zsidók, hogy ellenségeik folytonosan zaklatják őket, úgy gondolták: mindezek hiába lettek megígérve. Nem kétséges tehát, hogy sok panaszkodás és sok zúgolódás hangzott el a részükről. Így hát, hogy abbahagyják a mormogást Isten ellen, ez a látomás adatott a prófétának, melyben parancsot kap arra, hogy *ezüstöt és aranyat* vegyen át négy embertől, majd készítsen abból két koronát Jósua főpap fejére. A látomás célja a zsidók biztosítása volt arról, hogy a nép ugyanolyan biztonságban fog élni, mint korábban, mikor a királyság és a papság virágzottak, mert ezek voltak a testület fő díszai, vagy mondhatni a szemei: a főpap, mint közbenjáró az Isten és az emberek között, és a király, aki Isten személyét testesítette meg a nép kormányzásában.

Ebből tehát látjuk: a két korona az egyház helyreállítását jelképezik, de azt is észre kell vennünk, hogy mindkét koronát Jósua fejére kellett tenni, ez pedig új és szokatlan dolog volt. A süveget, mint tudjuk, a papok kapták, s azt is tudjuk, hogy a királyokat ékesítette a korona, de egyetlen személy sem viselhette a süveget és a koronát egyszerre. Itt tehát a papság és a királyság egyesítését látjuk egyetlen személyben, ami korábban soha be nem következett, mert Isten az Ő törvényében tett különbséget a két hivatal között. Ebből láthatjuk, hogy ez a prófécia valami ismeretlen dolgot tár elénk, konkrétan azt, hogy egyetlen személy lesz egyszerre király és főpap. Amit ugyanis Jeromos mond más egyebek mellett, hogy lehetett sok korona, az gyenge és felszínes, továbbá a próféta szavainak is ellentmond, mert nem sokkal ez után hozzáteszi, hogy a békesség tanácsa lesz a kettő, azaz a királyság és a papság között. Amit pedig ugyanő gondol arról, hogy az egyik korona a főpapnak adatott, szintén hamis, azon felül még a próféta egész tanítását is felforgatja. Én azonban abbahagyom ezeknek az apróságoknak az elemezgetését, mert semmi kétértelműség sincsen Zakariás szavaiban, mikor azt mondja, hogy Isten parancsolta meg neki az ezüst és az arany átvételét, s

a két korona elkészítését a főpap fejére. Most már látjuk a próféta céljait a prófécia tárgyát illetően, valamint a szavainak jelentését is.

Nézzük most meg, miért kapott parancsot a próféta arra, hogy vegyen aranyat négy embertől, mert ezt olvassuk: *vég a számkivetésből valóktól*. Az הגולה *egule* szót gyűjtőnévként kell vennünk, mint sok más helyen. Vegyél tehát a száműzöttektől, akik most tértek vissza Babilonból a szülőföldjükre. Utóbb azonban négy férfit említ, s van némi szaggatottság az igeversben, de semmi sem homályosítja el a próféta szavainak jelentését. Azt mondja ugyanis: *Vegyél Heldaitól, Tóbiástól és Jedajától; és menj be azon a napon, menj be Jósianak, a Sefániás fiának házába*. A próféta kétségtelenül azt a parancsot kapta, hogy ezt a négy embert keresse fel, és menjen be egyikük házába, s ez nyilvánvaló a tizedik igevers végéből, ahol azt mondja: *a kik Babilonból jöttek*.⁷³ Csak Josiáról, Sefániás fiáról beszélt, majd hozzátette, hogy Babilonból jöttek. De térjünk rá a válaszra. Egyes igemagyarázók úgy vélik, hogy ez a négy ember azért biztosították az aranyat és az ezüstöt, mert főemberek voltak, kiemelkedők a kegyességben. Ezért úgy vélik, ez a négy ember mintegy a megkülönböztetés jeleként lett arra kiválasztva, hogy az aranyat és az ezüstöt biztosítsák a koronákhoz. A fejezet végéből azonban én arra következtetek, hogy itt a gyengeségükre mutat rá, miután gyengék voltak a hitben, nem hittek Isten ígéreteiben és másokat is elcsüggesztettek a példájukkal. Valóban bizonyos, hogy nagy tekintélyű emberek voltak, s kiemelkedtek mások közül, ezért mindenki tekintete rájuk szegeződött: ez biztos. De itt a hitük hiányát feddi meg, amiért nem figyeltek kellőképpen Isten ígéreteire és úgy vélték, hogy csalatkoztak a reménységükben. Elhagyták ugyanis Babilont. Ahol nagy bőségben éltek, s visszatértek a szent földre, melyet műveletlennek és sivárnak találtak. Valóban nagy türelemre volt szükség, mikor a tövises és a tüskés között vetettek, mert azt a földet, mint említettem, nem művelték rendszeresen. Azok, akiket Keletről küldtek haza, itt-ott éltek rajta, de oroszlánok és vadállatok is éltek rajta, ezért a föld sivársága rengeteg munkát követelt meg, mikor a zsidók visszatértek. Ezért kétségem sincs felőle, hogy a Szentlélek itt megfeddi ezt a négy embert, akiknek a többiek számára vezetőknak és példamutatóknak kellett volna lenniük, de épp ellenkezőleg: letörték a köznép önbizalmát is. S ez, azt mondom, kiderül a fejezet végéből, ahol Isten azt parancsolja, hogy a két koronát helyezték a templomba emlékeztetőül, hogy láthassák a hitetlenségük megítélését, amint majd a maga helyén látjuk.

A próféta parancsot kap arra, hogy *a két koronát tegye a főpap fejére*. Ez, mint említettem a két méltóság egyesítésének jele volt Krisztus személyében. Krisztus eljöveteleig

⁷³ Az alábbi szavakat jobb zárójeliesen érteni: „és menj be azon a napon, menj be Jósianak, a Sefániás fiának házába”, ezzel az egész igeszakasz ekképpen fordítható:

10. *Vég a számkivetésből valóktól: Heldaitól, Tóbiástól és Jedajától (és menj be azon a napon, menj be Jósianak, a Sefániás fiának házába), a kik Babilonból jöttek,*

11. *Vég ugyanis ezüstöt és aranyat, és csinálj koronákat, és tedd Jósuának, a Jehosadák fiának, a főpapnak fejére!*

Az első részt Henderson a fentieknek megfelelően fordítja, ami megfelel Kálvin fordításának is, de Newcome és Blayney a mi változatunkat követi, ami nem tűnik helyesnek, mert az első „vég” ismétlődik, majd azt mondja meg, amit a prófétának vennie kell, miután megnevezte azokat a személyeket, akiktől az ezüstöt és az aranyat vennie kell. Ami a koronát, vagy koronákat illeti, itt különböző vélemények alakultak ki. Az egész igeszakasz vonatkozásában a legkövetkezetesebb Marckius, akinek a véleményét Hengstenberg és M'Caul is elfogadták. Ő úgy véli, hogy a többes szám itt – mint oly sokszor a héberben – a nagy, a ragyogó, a hatalmas, vagy a rendkívüli kifejezésére használatos az alábbi példának megfelelően: שמחה, örömök – nagy öröm (Zsolt45:16); חכמות, bölcsességek – nagy bölcsesség (Péld1:20); כסדות, kegyelmek – nagy kegyelem (JSir3:22); מוצאת, származások – figyelemre méltó származás (Mik5:2). Ehhez további kettőt is hozzátehetünk: כהמות, oktan állatok – nagy állat; עגלות, borjúk – nagy borjú (Hós10:5). Ennek megerősítéseképpen látjuk, hogy ugyanezt a többes számban szereplő szó a Jób31:36-ban „koronának” van fordítva, s itt, a 14. versben egy egyes számban szereplő ige követi. Nyilvánvaló tehát, hogy nagy, vagy ragyogó, vagy kettős koronáról van szó. Jósuának megvolt a papi süvege, lásd Zak3:5, s e körül aranykorona volt, nem ezüst, lásd 2Móz28:36, 39:30. Jelen esetben azonban ezüst és arany egyaránt volt. Ez tehát rendkívüli korona volt, s világosan annak jelölésére szolgált, ami rendkívüli dolognak számított: a királyi trónon uralkodó főpap. – a szerk.

a főpapot Áron leszármazottai közül kellett kiválasztani, s az is követelmény volt, hogy a királyt Dávid utódai közül válasszák ki. Látjuk tehát a különbségtételt a királyi és a főpapi hivatal között, ami nemcsak a személyekre, de a családokra is vonatkozott. Valóban furcsa dolog lett volna látni egy királyt Lévi családjából, s Isten kijelölt rendje elleni dolog lett volna egy főpap Júda törzséből, Dávid családjából. Mivel a királynak megvolt a maga koronája, a főpapnak pedig a maga süvegje, mi mást jelenthetett ez, mint azt, hogy egyetlen embernek kellett viselnie mindkét koronát?

Kétségtelenül megfigyelhetünk itt egy változást a dolgok korábbi rendjében, s látunk valami rendkívülit is. De semmi új sincs ebben – hogy a megígért megváltónak egyben királynak és főpapnak is kell lennie, mert ezt már a 110. zsoltár is előre jelezte: „Monda az Úr az én uramnak: Űlj az én jobbomon” – ez a királyságra vonatkozik. Majd ezt olvassuk: „Pap vagy te örökké Melkhisedek rendje szerint”. Noha a királyokat Dávid családjából, Júda törzséből választották, a főpapot pedig a léviták törzséből, a Lélek mégis előre jelezte, hogy eljön egy király, Aki főpap is, mint Melkisedek esetében. A próféta most pont ezt a dolgot erősíti meg.

Zakariás parancsot kap, hogy *tegye a koronákat* Jósua fejére. Ezt nem úgy kell tekintenünk, mintha Jósuának azonnal fel kellett volna vennie mind a királyi, mind a főpapi tisztelet, mert ő megelégedett a sajátjával, hanem a próféta itt előképet mutat az eljövendő Messiásról. Annak ideje ugyanis még nem jött el, amikor Krisztusnak fel kell vennie a királyi koronát, amint Ezékiel mondja: „El a süveggel, le a koronával! ... míg el nem jő az, a kié az uralkodás, és néki adom azt!” (Ezék21:26-27)

Itt látjuk, hogy a próféta rámutat arra az időtartamra, amely alatt a királyi koronát mondhatni lábbal tiporták. Noha a királyi korona még nem hevert a porban elegendő ideig, a próféta mégsem tett semmit elbizakodottan, mert a zsidók nem lettek volna képesek felfogni, amit itt ígért, ha a főpap előképe nem jött volna elő két koronával a fején. S ez nem is illett volna Zorobábel személyére, mert jóllehet Dávid családjából származott, s előképe volt Krisztusnak, ám mégsem viselte a király megnevezést, és nem volt semmiféle királyi hatalma, így nem is volt minderre alkalmas személy. Nem csoda tehát, ha Isten Jósua főpapot hozta elő, aki Krisztus előképe és képviselője volt, mégpedig kettős koronával, mert annak, Aki eljövendő volt, a most következők szerint kellett egyesítenie a papságot a királyi hivatallal.

Zakariás 6:12-13

12. És szólj néki, mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura, mondván: Ímé, egy férfiú, a neve Csemete, mert csemete támad belőle, és megépíti az Úrnak templomát!

13. Mert ő fogja megépíteni az Úrnak templomát, és nagy lesz az ő dicsősége, és ülni és uralkodni fog az ő székében, és pap is lesz az ő székében, és békesség tanácsa lesz kettőjük között.

Et dic ad eum, dicendo (loquere ad eum, dicendo; *repetitur bis idem verbum*;) sic dicit Iehova exercituum, dicendo, Ecce vir, Germen nomen ejus; et e loco suo germinabit, et aedificabit templum Iehovae;

Et ipse aedificabit templum Iehovae, et ipse gestabit decus (*vel*, gloriam) et sedebit, et dominabitur super solium suum; et erit sacerdos super solium suum, et consilium pacis erit inter hos duos (*vel*, inter utrumque.)

Itt elmagyarázza a látomást. Ha ugyanis a főpap e nélkül a magyarázat nélkül lett volna felékesítve két koronával, akkor az sok szóbeszédnek adott volna teret a nép között: „Mit jelent ez?” Isten itt azt mutatja meg, hogy amit Ő Jósuával megtenni parancsolt, az nem rá vonatkozik, hanem másvalakire: *szólj néki, mondván: Ezt mondja a Seregeknek Ura, mondván: Ímé, egy férfiú, a neve Csemete*. Ez ugyanaz, mintha a próféta nyíltan bizonyoságot

tett volna arról, hogy Jósua nem azért lett megkoronázva, mert méltó volt erre a megtiszteltetésre, vagy mert elvárhatta volna a királyi méltóságot, hanem csak egy időre kellett viselnie ezt a tiszteletet, hogy a zsidók megérthessék: Aki majd eljön, az király és főpap lesz egyszerre. Ezért mondja, hogy lesz egy *férfiú*, a neve *Csetete*.

A nevet máshol már magyaráztuk. Én átsiklok azok felett az elmésségek felett, melyekben mások örömet lelik. Máshol már megmutattam: annak egyszerű és valódi oka, hogy Krisztust Csetetének nevezi nem más, mint az, hogy Ő nem volt magas fához hasonló, mély és erős gyökerekkel, hanem olyan volt, mint egy kis növényke. Máshol valóban „vesszőszálnak” nevezik „Isai törzsökéből” (Ézs11:1). A jelentése azonban ugyanaz, mert Isai ama gyökere rejtett volt, és semmiféle tiszteletnek nem örvendett. Emellett ez a fajta vessző semmi látványos dologgal sem bírt önmagában. Ebből látjuk: Krisztust azért nevezi Csetetének, mert a kezdete megvetendő volt, s aligha örvendett bármiféle tiszteletnek is a pogányok, sőt akár a saját nemzete között is. Isten egyidejűleg azonban azt is jelzi, hogy ezt a növénykét mondhatni sajátkezűleg ülteti, s az majd megerősödik. Bár Krisztus kezdete szerény volt, Isten mégis kijelenti: erőre kap majd a folyamatos növekedéshez, míg végül igen nagy magasságot ér el. Ebben az értelemben nevezi Krisztust Csetetének, s nagyon világosan jutunk arra a következtetésre, hogy az emberek gondolatai áterelődtek az eljövendő Krisztusra, hogy ne csak Jósuára figyeljenek, aki akkor csak egy tipikus pap volt. *Mondd Jósuának: Ímé, egy férfiú, a neve Csetete*. Hol van ez az ember? Nem Jósuáról beszél, nem mondja neki: „Te vagy az a bizonyos ember”, hanem ezt mondja: *Ímé, egy férfiú, a neve Csetete*, azaz, Aki majd máshonnan jön. Ebből megtanuljuk: a koronák Krisztuséi voltak, de Jósuának adattak, hogy a zsidók az előképben láthassák azt, ami akkor még el volt rejtve a reménységben.

Majd hozzáteszi: *magától nő fel*, vagy *a maga helyéről*, szó szerint önmaga alól. Itt egyesek ismét túl kifinomultan filozofáltak, miszerint Krisztus Önmagától a saját erejéből nőtt fel, mivel Ő az örök Isten. Én úgy vélem, épp ellenkezőleg, csak minden emberi közreműködést zár ki, mintha a próféta azt mondaná, hogy Krisztus olyan volt, mint egy kicsinyke növény, ám mégis úgy növekszik majd, mintha mélyre nyúló gyökerei lennének. Kétség sem férhet hozzá, hogy Krisztus a saját isteni erejéből nőtt fel, s ez az, amit a próféta szavai tartalmaznak, de ő erre gondolt: kezdetben Krisztusnak semmije sem volt, ami felkeltette volna az emberek figyelmét. Jóllehet Krisztus tehát csak vesszőszál volt, Isten mégis elég erővel rendelkezett ahhoz, hogy *a maga helyéről*⁷⁴ nőjön fel, azaz: noha minden emberi segítségnek híjával volt, mégis elegendő, ha Isten megáldja ezt a vesszőt, hogy elérje a tulajdonképpen magasságát.

Majd ezt mondja: *megépíti az Úrnak templomát*. Figyelemre méltó igeszakasz ez. Ebből kiderül, hogy a templom, amit a zsidók akkortájt kezdtek építeni, majd Heródes fejezett be, nem az igazi templom volt, amiről Aggeus prófétált, mikor ezt mondta: „Nagyobb léssen a második háznak dicsősége az elsőnél” (Agg2:9). Mert bár Heródes temploma ragyogó volt, mégis látjuk, mit mond ki a Szentlélek ezen a helyen: a templom építése Krisztus saját munkája lesz. Ezért senki – még ha a világ összes aranyát és ezüstjét halmozná is egy rakásra – sem lenne képes felépíteni azt az igazi templomot, amelyről Aggeus prófétált, és amelyről Ezékiel is oly sokat beszélt a könyvének végén. Egyedül Krisztust választotta ki tehát az Atya a templom felépítésére. Krisztus Maga is valóban templom volt a Testét illetően, mert Benne lakozott az Istenség teljessége testileg (Kol2:6), de akkor épített templomot Istennek, az Atyának, mikor mindenütt megalapította a tiszta istentiszteletet, lerombolván a babonásokat, minket pedig királyi papsággá szentelt.

⁷⁴ „S a maga helyéről ágazik el” – *Newcome*. Henderson az angol változatot követi. A Targum változata figyelemre méltó: „íme, egy ember, Messiás a neve, Aki majd megjelenik.” A hasonlatnak vége szakad, és kinyilatkoztatást, vagy megjelenést kellett érteni a „kinő a maga helyéről” alatt. „A maga helyéről”, azaz „Betlehemből”, mondja Henry. „Dávid gyökeréből, törzséből és családjából”, mondja Adam Clarke. – *a szerk.*

Most már látjuk, mi mutattatott a prófétának: jóllehet a zsidókat sok gonoszság, feddés és bántalom érte, Krisztus mégis eljön majd helyreállítani mindent a tökéletes rendbe, s Ő nemcsak király, de pap is lesz, továbbá a kezdete rejtett, és a világ által megvetett lesz, mégis, minden földi segítség nélkül éri majd el a saját magasságát, s végül, a saját tényleges feladata lesz Isten templomának felépítése.

Megismétli az utolsó kimondott dolgot: *ő fogja megépíteni az Úrnak templomát*. A próféta itt látszólag céltalanul ismétli meg ugyanazokat a szavakat minden további világosság hozzátétele nélkül. Nekem azonban nyilvánvalónak tűnik, hogy ezen a módon kívánta megerősíteni és szentesíteni azt, amit nehéznek látszott elhinni. Ami tehát a templomot illeti, amit akkor kezdtek építeni, csak csekély ékessége és dicsősége volt, s aligha lehetett várni, hogy jobb, vagy ékesebb épület lesz belőle. Ezért ismétli meg a próféta az ígéretet: *ő fogja megépíteni az Úrnak templomát*, ami alatt ezt érti: „Ne csak ezt a templomot nézzétek, mert ha ezt teszitek, az meggyengítik a hiteteket és majdnem elcsüggeszti a szíveteket, hanem reménykedjétek és másikkal templomban, amit most nem láttok, mert egy pap és király jön majd el végül egy jobb és kiválóbb templom felépítése végett”.

Majd hozzáteszi: *nagy lesz az ő dicsősége, és ülni és uralkodni fog az ő székében*. Teljes mértékben megerősíti, amire már utaltunk – ez az ember, aki Istentitkos hatalma által nő majd fel, egy személyben lesz király és pap, de nem földi közreműködéssel. A *nagy lesz az ő dicsősége* szavakban kétségtelenül egy ellentét rejlik Jósua és Krisztus, az igazi főpap között. Jósua ugyanis, noha ebben az időben ellátta a főpapi tiszte, mégis lenézett volt, a próféta viszont azt parancsolja az embereknek, hogy többen reménykedjenek, mint amennyiben a dolgok akkori állapotának látványa alapján reménykedhettek volna, mert eljön egy látványos főpap, aki teljes lesz irályi méltósággal. S ezért teszi hozzá: *és ülni és uralkodni fog az ő székében*. Ez tulajdonképpen nem a papsághoz tartozott, de a próféta kijelenti, hogy a felülről eljövendő ember király lesz, noha a főpapi hivatal is gyakorolja majd. Főpap lesz tehát, a trónján mégis királyként uralkodik, mégpedig olyan uralkodással, ami egy királyra, és nem egy papra tartozik.

Végül ezzel zárja: *és békeesség tanácsa lesz kettőjük között*. Nem gondolom, hogy itt a királyok és a papok között fennálló ellentéteket feddi közvetve. Valóban elismerem, hogy efféle összeütközések gyakorta felléptek annál az ókori népnél, de a próféta valami ennél sokkal többre tekintett – arra, hogy a papi mivolt egyesül a királyi hivatallal. Nem különböző személyekről beszél tehát, akik békeességben lesznek egymással, hanem épp ellenkezőleg, a dolgokról, vagy a két hivatalról szólva mondja, hogy *békeesség tanácsa lesz kettőjük között*, azaz a királyi hivatal és a papi mivolt között.⁷⁵ Ebből megtudjuk, amit már említettem: ami itt meg van ígérve, az nem található meg a törvényben, s nem is volt várható alatta – ennek a próféciának a beteljesedése Krisztus eljövetelekor ment végbe. Most ez következik:

Zakariás 6:14

14. És a koronák legyenek Hélemnek, Tóbiásnak, Jedajának és Hénnek, a Sefániás fiának emlékjelei az Úr templomában.

⁷⁵ Két fő magyarázata létezik ennek a mondatnak: az egyiket Kálvin, valamint Jeromos, Marckius Drusius, Dathius, Scott és Henderson fogadják el. A másik szerint a „kettő” Jahve és a Messiás vesszőszála, s az említett „trón” az Úr trónja. Ezt a magyarázatot támogatják Vitringa, Cocceius, Henry, M'Caul és Adam Clarke. Dathius e nézetten szembeni ellenvetése, miszerint Jahve a beszélő, ezért nem értelmezhető úgy, mint az itt használatos harmadik személy, látszólag nem állja meg a helyét, mert a harmadik személy volt használatos a korábbi, „az Úrnak temploma” szavakban is. Az első magyarázat látszik viszont a leghelyesebbnek és a legjelentősebbnek – az összhang és az egyetértés a két hivatal között. – *a szerk.*

Et coronae erunt ipsi Chelem (*pro Chadai, probabilis conjectura est fuisse hunc binomium, sicut etiam Iosia filius Zephaniae vocatur etiam Chen; erunt ergo tam ipsi Chelem quam*) Tobiae et Iodaiae filio Zephaniae in memoriale in Templo Iehovae.

Azok, akik úgy vélik: a koronákat ennél a négy embernél helyezték letétbe, kiforgatják a próféta szavainak jelentését, mert épp ellenkezőleg: a koronákat Isten templomában helyezték el emlékeztetőül. Ebből kiderül, hogy amint már említettem, nem azért kellett az aranyat adniuk, mert kiemelkedtek a kegyességben és a szentségben, hanem mert szükséges volt megróni a hitük hiányosságait, amiért úgy vélték: csalódtak a reménységükben, mert Isten nem teljesítette be azonnal, amit megígért. *Legyenek hát ezek a koronák*, mondja a Lélek, *emlékjelekül a számukra*, azaz valahányszor csak rájuk néznek, vizsgálják meg magukat, és tudják meg, hogy a várakozásaik nagyon ésszerűtlenek, ők maguk pedig nagyon elhamarkodottak, mikor azt akarják, hogy minden prófécia egy nap alatt teljessédjön be. De tudja meg az egész nép is, hogy ok nélkül panaszkodtak, mivel ezek a félretett koronák emlékül és bizonyosságul fognak szolgálni. Most már világosabban látjuk, miért rendelte el a próféta az arany és az ezüst átvételét ettől a négy embertől: hogy koronákat készíthessen, melyeket utóbb Isten templomában helyeznek majd el. Végül hozzáteszi:

Zakariás 6:15

15. És a messzelakók eljönnek és építenek az Úr templomában, és megtudjátok, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem hozzátok. Így lesz, ha hallgattok az Úrnak, a ti Isteneteknek szavára!

Et longinqui venient, et aedificabunt in templo Iehovae; et scietis quod Iehova ed Iehova exercituum miserit me ad vos: et erit si audiendo audieritis vocem Iehovae Dei vestri.

A próféta azt is kijelenti, hogy az emberek majd eljönnek távoli földekről, hogy munkával, vagy vagyonnal hozzájáruljanak a templom felépítéséhez: a szó ugyanis mindkét dolgot jelentheti. *És a messzelakók eljönnek*. Ezt az időszakot megelőzően a pogány nemzetek küldtek ajándékokat, de a templomot nem Salamon és az ő népe építette. Isten tehát itt valami többet ígér, nevezetesen azt, hogy olyan segítők segédkeznek majd a templom építésében, akik addig teljességgel idegenek voltak. Valóban bizonyos, hogy Zakariás korában Círusz hozzájárul ehhez, de a próféta semmi effélére nem utal, hanem valami többet ígér. Ebből következően ennek a próféciaának az evangélium hirdetésére kell vonatkoznia, mert akkor kezdtek az idegenek a munkájukkal és a vagyonukkal hozzájárulni Isten templomának az építéséhez. Noha Círusz nagy pénzüsszeggel támogatta a templom felépítését, az utalás itt nem az ő nagylelkűségére vonatkozik. Círusz után pedig egyetlen idegen sem volt annyira nagylelkű, bár Heródes, aki nagy és ragyogó épületet emeltetett, nem állt ettől messze, sőt azt akarta, hogy a nép egyik tagjának véljék. Látjuk tehát, hogy ez a prófécia nem vonatkozhat másra, mint a lelki templom építésére, mikor a korábban Isten népétől távol levő pogányok barátokként csatlakoztak hozzájuk, s a munkájukat adták a templom felépítéséhez, de nem kővel és fával, vagy más romlandó alapanyaggal, hanem a tanítással és a Szentlélek ajándékaival. Majd hozzáteszi: *és megtudjátok, hogy a Seregeknek Ura küldött el engem hozzátok*. Erről az ismeretfajtáról máshol már szóltunk. Valóban illet a zsidóknak a kezdetektől fogva biztosnak lenni e prófécia igazságában, mikor azonban a hatás, vagy a tapasztalat is hozzáadódott, akkor világosabban kezdtek el ismerni. Ez tehát ugyanaz, mintha a próféta ezt mondta volna: „Isten, Aki az én számmal szól, nem okoz majd nektek csalódást, s maga a tapasztalat lesz a bizonyosság arról, hogy én valódi és hűséges próféta voltam”. S a Seregek Urának nevezi Őt, hogy a zsidók, akik hallották, hogy az általa mondottak Tőle származtak, Akinek végtelen a hatalma, megerősödhessenek a hitükben. Nem volt tehát okuk

kétkedni a beteljesedésben, mert semmi sem állhat ellene Istennek, mikor tetszik Neki feltárni a hatalmát.

Most ez következik: *Így lesz, ha hallgattok az Úrnak, a ti Isteneteknek szavára!* Zakariás feltételes ígéretet tesz a zsidóknak: ha engedelmesek lesznek Istennek, és kitartanak az Ő Ígéje és tanítása iránti engedelmisségben, mert a hitetlenség teljesen megfosztja az embereket mindennemű részesedéstől az Isten kegyeiből. Valóban igaz, hogy még ha mindenki hitetlenné is válna, Krisztus akkor is eljönne, mert Isten, Aki igaz, akkor sem változtatná meg a céljait, ha az egész világ hamissá válna. Mivel tehát Isten hűsége nem az emberektől függ, nem úgy kell itt vennünk a próféta *ha hallgattok az Úrnak szavára* kijelentését, mintha az emberek hűtlenné válással képesek lennének megakadályozni ennek a próféciának a beteljesedését. Az ő, sőt az egész nemzet hibája sem lett volna képes megakadályozni Krisztus eljövetelét az elrendelt időpontban. A próféta azonban más dolgot tart szem előtt, nevezetesen azt, hogy a zsidók részeseivé váljanak ennek az áldásnak, vagy úgymond élvezzék ezt a kegyet, ha magukhoz ölelték Isten ígéretét, és engedelmesen alávetették magukat a törvénynek. Mert jóllehet Krisztus már eljött, mint a világ Megváltója, mégis tudjuk, hogy ez a jótétemény nem jutott el mindenkihez, s miért? Mert sokan a hitetlenségükkel becsapták az ajtót Isten, valamint a Krisztuson keresztül adott kegyelme előtt. Ezért egyedül az istenfélők tudják, hogy Isten szólt, és csak ők részesülnek a kegyeiből, mivel *hallják a hangját*, azaz először is hit által átveszik, amit Isten kínál, s nem esnek el az Ő igazsága mellől, hanem kitartanak a hit engedelmisségében mindvégig.

A próféta tehát azt tartotta szem előtt, hogy megmutassa a zsidóknak: ezek a dolgok hiába mondtak meg nekik, ha nem figyeltek Istenre. S megmutatja, mi módon kell figyelniük: konkrétan Isten hangjának hallgatásával, azaz a saját gondolataik megtagadásával, nem tartván Istent igaztalannak, amiért olyasmit ígért, ami lehetetlennek látszott. Ha tehát megtagadták önmagukat, száműzték a saját képzelgéseiket, teljesen odafigyeltek Isten szavára, és hitték, amit a próféta mondott, akkor arról biztosítja őket, hogy valóban igaznak találják majd, amit tanított nekik, nevezetesen: Krisztus királyként és főpapként jön majd el, hogy tökéletes boldogságot biztosítson a népének.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel a te Fiad ismeretessé vált a számunkra, Akin keresztül jutott el hozzánk minden áldás tökéletessége, valamint az igazi és valóságos dicsőség – ó add meg, hogy továbbra is megmaradjunk Őbenne, és soha ne forogjunk ide-oda, s ne is ingadozzunk semmiféleképpen, hanem elégedjünk meg úgy az Ő királyi és főpapi mivoltával, hogy teljesen adjuk át magunkat az Ő gondoskodásának és védelmének. Soha ne kétkedjünk abban, hogy az Ő kegyelme által úgy fogunk megszentelődni, melynek eredményeképpen elfogadhatókká válunk a Te számodra, s Rá, mint Közbenjárónkra támaszkodva úgy kínálhassuk áldozatul magunkat Neked a szív teljes meggyőződésével, hogy téged igyekezzünk dicsőíteni egész életünkben. Végül pedig részesei lehessünk annak a mennyei dicsőségnek, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

7. fejezet

Száznegyvenhatodik előadás

Zakariás 7:1-3

1. És lőn a Dárius király negyedik esztendejében, hogy szóla az Úr Zakariáshoz a kilenczedik hónapnak, a Kiszlévnek negyedikén,

2. Mikor elküldék az Isten házába Saréczer és Régem-Méleket és társait, hogy esedezzenek az Úr színe előtt,

3. És hogy megkérdezzék a papokat, a kik a Seregek Urának házában vannak, és megkérdezzék a prófétákat is: Sírjak-é az ötödik hónapban és böjtöljek-é, a mint cselekedtem azt néhány esztendő óta?

Et factus est (datus est,) anno quarto Darii regis, sermo Iehovae ad Zachariam, quarta die mensis noni Chisleu;

Nam miserat in domum Dei (hoc est, Templum) Sareezer et Regem-melech et viros ejus ad deprecandam faciem Iehovae (aut, Miserat in domum Dei Sareezer et Regem-melech, in nominativo casu, et viri ejus ad deprecandam faciem Iehovae:)

Ad dicendum sacerdotibus qui erant in domo Iehovae exercituum, et Prophetis, dicendo, An flebo mense, quinto? Separabo me? quemadmodum feci his annis? (est turbata series verborum, quemadmodum solitus sum facere his annis?)

Itt nem látomás, hanem a válasz olvasható, amire Zakariás parancsot kapott, hogy adja meg a foglyok hírnökeinek. Azt mondja ugyanis, hogy valakik elküldettek Káldeából áldozatokat bemutatni Istennek, s megkérdezni, megtartsák-e a böjtöt, amit akkor rendelték el, amikor a várost bevették és megsemmisítették. Van némi kétértelműség a próféta szavaiban. Kétséges ugyanis, hogy a két megnevezett, Saréczer és Régem-Mélek küldték-e másokkal egyetemben az említett hírnököket, vagy ők maguk mentek és hozták el az üzenetet a foglyoktól. Ez azonban nem túl lényeges dolog. Ami magát a kérdést illeti, én azok nézetének az elfogadására hajlok, akik úgy vélik: ezek ketten a társaikkal együtt Jeruzsálembe jöttek, s a nevükben valamennyien kérdezősködtek a böjtöt illetően, amint majd később látjuk.⁷⁶ A zsidók úgy vélték, hogy ők perzsa hercegek voltak, de ez a vélemény felszínes. Így szoktak

⁷⁶ Grotius, Newcome és mások ezt a nézetet fogadják el, de Blayney joggal mondja, hogy a בית-אל sehol nem használatos a Szentírásban a templomra, így a Septuagintával összhangban az így nevezett városra vonatkoztatja, mely Benjámin földjén volt megtalálható. Így vélekedik Drusius, Henderson, és mások. Akkor az egész igeszakasz valójában és szó szerint így alakul:

2. Mikor Bétel elküldte Saréczer és Régem-Méleket és társait, hogy esedezzenek az Úr színe előtt, s beszéljenek a papokkal,

3. a kik a Seregek Urának házában vannak, és megkérdezzék a prófétákat is: „Sírjak-é az ötödik hónapban és böjtöljek-é, mint cselekedtem”,

4. „azt oly sok éven át?” A Seregek Urának szava

5. jutott el ekkor hozzám, mondván: „Szólj az ország minden népének és a papoknak, mondván: Mikor böjtöltetek és gyászoltatok az ötödik és hetedik hónapban,

6. és pedig hetven esztendeig: avagy böjtölvén, nékem böjtöltetek-e? És mikor ettetek, és mikor ittatok: avagy nem magatoknak

7. ettetek és magatoknak ittatok-é? Avagy nem ezek a beszédek-e azok, a melyeket szólott vala az Úr az előbbi próféták által, mikor még Jeruzsálem népes és gazdag vala a körülete levő városokkal együtt, és mind a déli táj, mind a lapály-föld népes vala?”

„Bétel” itt a várost jelenti, ezért a helyes változat az „annak” és nem „az ő emberei”, s a „sírjak-e” helyett a legalkalmasabb fordítás a „sírjunk-e lesz”. Az, hogy Júdea lakosairól van szó, nem a babiloni hírnökökről, teljesen nyilvánvaló az ötödik versből: „Szólj az ország minden népének”. – *a szerk.*

levonni bármiféle a saját nemzetük dicsőségére való következtetéseket mindenféle belátás, vagy megítélés nélkül. Mintha a zsidók által nagyon megkívánt cél lett volna, hogy két perzsa menjen be a templomba. Nincs szükség azonban hossza értekezésre, mert ha figyelembe vesszük a próféta célját, könnyen arra a következtetésre juthatunk, hogy ezek azok a zsidók voltak, akiket a foglyok küldtek, akiknek ajándékokat kellett felajánlaniuk, valamint kérdezősködniük kellett böjt felől, amint a próféta beszámol róla. Az egész summája tehát az, hogy Saréczer és Régem-Mélek a társaikkal együtt elmentek a templomba, s tanácsot kértek a papoktól és a prófétáktól, hogy vajon megtartsák-e továbbra is a böjtöt az ötödik hónapban.

Először azt kell megjegyezni, hogy jóllehet nem volt mindenkinek annyi bátorsága, hogy hazatérjenek a saját országukba, amint erre engedélyt kaptak, mégsem voltak Isten otromba megvetői, s minden vallásosságnak híjával levő emberek. Valóban nem kis vétek volt nemtörődöm módon a babiloniak között maradni, mikor szabad hazatérést engedtek meg nekik, hiszen felbecsülhetetlen kegyesség volt Isten részéről, hogy kinyújtotta a kezét a nyomorult száműzöttek felé, akik már lemondtak a hazatérésről. Miután tehát Isten intézte a hazatérésüket, ezt a kegyességet nem lehetett figyelmen kívül hagyni nagy hálátlanság nélkül. Mégis az Úr akarata volt, hogy a kegyelem néhány szikrája továbbra is megmaradjon egyesek szívében, még ha a buzgalmuk nem is volt oly heves, mint amilyennek lennie kellett volna. Ugyanezt a lustaságot látjuk sokakban manapság is, akik megmaradnak a pápaság mocskában, még ha nyögdecselnék is. Az Úr viszont megőrzi őket, ezért nem ráznak le magukról minden törődést a vallással, s nem is szakadnak el attól teljesen. Valamennyiüket tehát nem lehet hűtlenként megfeddeni, akik tunyák, és híjával vannak az elevenségnek, hanem serkenteni kell őket. Azok ugyanis, akik belemerülnek a tunyaságukba, nagyon ostobán járnak el, de ugyanakkor meg kell rajtuk könyörölni, mikor nincs meg bennük az a kíváncsi életség az odaszánásra Istennek, mellyel rendelkezniük kellene. Ezt látjuk tehát a foglyoknál is, akiknek azonnal el kellett volna kezdeni készülődni az utazásra, mikor Círusz és Dárius rendeletei megengedték nekik a hazatérést. Ők azonban száműzetésben maradtak, igaz, nem tagadták meg teljesen Isten imádatát, mert küldtek szent áldozatokat, melyekkel a hitüket vallották meg. Azt is megkérdezték, mit kell tenniük, s tiszteletteljesen viszonyultak az akkor Jeruzsálemben levő papokhoz és prófétákhoz. Ebből kiderül, hogy nem elégedtek meg önmagukkal, bár nem módosították azonnal azt, ami rossz volt. Most is sokan vannak, akik önmaguk mentegetése, vagy inkább (így vélik) minden szégyen eltörlése végett megvetik Isten Ígését és gúnyolnak minket. Sőt, még bűnöket is kiagyálnak, melyekkel megvádolnak minket azért, hogy elértéktelenítsék az Úr Ígését az egyszerű emberek szemében. A próféta azonban megmutatja, hogy a foglyok, akikről beszél, noha nem voltak oly bátrak, mint kellett volna lenniük, mégis Isten igaz szolgálói voltak. Ők ugyanis áldozatokat küldtek a templomba, s hallani, illetve megtanulni akarták, hogy mit kell tenniük.

Először azt mondja: a hírnökök azért küldettek, *hogy esedezzenek az Úr színe előtt*. Itt az esedezés, vagy imádkozás szóba a próféta az áldozatokat is beleérti. Bizonyos ugyanis, hogy a zsidók imádkoztak a száműzetésben, mivel semmi vallásosság nem maradhatott volna bennük, ha nem gyakorolták volna magukat az imádságban. Itt azonban arról a kijelölt, az áldozatokhoz is kapcsolódó imádságról van szó, mellyel Isten népének vallották meg magukat. Ebből mi is megtanulhatjuk, hogy az áldozatok önmagukban nem túl fontosak, mivel az imádság, vagy Isten nevének segítségül hívása áll mindig is a legelső helyen. Az áldozatokat tehát, és egyéb felajánlásokat mondhatjuk kiegészítéseknek (*accessoria* – szaporulat), mert a kegyeseknek mindig ezt a parancsot kell a szemük előtt tartani: „Hálával áldozzál az Istennek” (Zsolt50:14).

Másodszor azt mondja: a hírnökök azért küldettek, hogy megtanulhassák a papoktól és a prófétáktól azt, ami kétséges volt. Ebből arra a következtetésre jutunk, hogy ez nem holmi vaskos takargatás volt, amit a képmutatóknál látunk, akik színlelik az imádkozást Istenhez, hanem valóban vágytak engedelmeskedni. S kétségtelen: mikor Istent és a mennyei igazságot

megvetik, akkor nincs sem semmiféle valóságos imádság, sem semmi más vallásos tevékenység, mert a hitetlenség beszennyez és megfertőz minden, természetében egyébiránt szent dolgot. Bárki akar tehát helyesen imádkozni Istenhez, adjon hozzá hitet, azaz tanítható elmével járuljon Istenhez, és igyekezzon az Ő Ígéje szerint élni. A próféta ugyanis annak elmondásával, ami történt, kétségtelenül a foglyok által betartott rendhez, vagy módszerhez igazodik. Dicséretre méltó volt tehát, hogy nemcsak Isten kegyeit keresték imáikkal és áldozataikkal, hanem azt is igyekeztek megtudni, hogy mi tetszik Istennek. Az sem volt csoda, hogy Jeruzsálembe küldettek ebben a dologban, mert tudták: Isten azt a helyet választotta ki, ahonnan a vallás helyes ismereteit tudakolniuk kellett. Miután pedig Jeruzsálem volt Isten szentélye, a foglyok oda küldték a hírnökeiket, különösen mivel tudták, hogy a papok Isten követői és a törvény magyarázatát az ő szájukból kell várni. Valóban tudták, hogy nem jött még el az idő, amikor az üdvösség tanítását az egész világon terjeszteni kellett.

A próféta azonban azt mondja, hogy a foglyok nemcsak a papokat, de a prófétákat is megkérdezték. Ebből kiderül: közismert dolog volt, hogy Isten prófétákat támasztott, amit aztán hosszú időn át nem tett meg. Nem ok nélkül mondja ugyanis Ézsaiás, hogy Isten még majd szól a prófétái által, mikor ismét vigasztalni akarja a népét (Ézs40:1). Hetven éven át fájdalmas csönd uralkodott, mikor nem küldetett el újabb próféta annak megfelelően, amit a Zsoltárok könyvében olvasunk: „Jeleinket nem látjuk, próféta nincs többé” (Zsolt74:9).

Isten valóban mondhatni felemelt zászlóval szokta vezetni a népét, amíg a szent földön lakoztak, s a próféták folyamatosan követték egymást meghatározott rendben annak megfelelően, amit az Úr Mózes által ígért: „Prófétát támaszt néked az Úr, a te Istened te közüled, a te atyádfiai közül, olyat mint én” (5Móz18:15). Attól az időtől kezdve, mikor fogságba kerültek, ott hiába néztek egymásra, nem voltak képesek őket reménységgel bátorító hangot hallani, amíg új próféták nem támadtak minden várakozásuk felett. Isten akaratja volt, hogy a próféták lakóhelye Jeruzsálemben legyen, hogy összegyűjthessék a szétszórt Izraelt. Ha ugyanis Káldeában is lettek volna próféták, akkor soka ürügyként használhatták volna fel őket a lustaságukra: „Vajon Isten nem lakozik közöttünk? Miért kellene felvállalnunk a nehéz és fáradtságos utazást? Valójában nem találunk semmi jobbat Jeruzsálemben, mint itt, a száműzetésben, hiszen Isten azt mutatja, hogy a prófétái által velünk van.” Nagy gonoszság lett volna tehát a zsidók számára, ha lettek volna prófétáik a száműzetésben. Mikor azonban a foglyok meghallották, hogy a prófétálás ajándéka ismét megjelent a templomban, eszükbe jutott, amit atyáik hallottak Ézsaiás, valamint Mikeás szájából: „tanítás Sionból jő, és Jeruzsálemből az Úrnak beszéde” (Ézs2:3, Mik4:3). Most már látjuk, miért kapcsolta össze Zakariás a prófétákat a papokkal.

Észben kell azonban tartanunk, amit máshol mondtunk, miszerint a próféta hivatal mondhatni rendkívüli volt, amikor Isten a papok mellett másokat is az Ő Ígéjének szolgálatába állított. Az ő munkájuk ugyanis papi munka volt, de Isten elítélte a papokat azzal, mikor a tanítás munkáját másokra ruházta, azaz mikor a prófétákat a köznépből, vagy más családokból választotta, nem pedig Lévi törzséből. Valóban nem igaz, hogy minden pap egyben próféta is volt, de maga a hivatal nem adatott volna át egyetlen más törzsnek sem, ha Isten nem akarta volna így büntetni azok hálátlanságát, akik a saját dolgaik iránti törődésbe több munkát fektettek, mint a nép tanításába. De bárhogyan is történt ez, Isten kegyelmének látványos bizonyítéka volt, hogy a próféták ismét elkezdtek megjelenni. S hozzá kell tenni azt a tényt is, hogy nem máshol, mint Jeruzsálemben lakoztak, hogy hazatérésre buzdítsák a szétszórtakat, s megmutassák nekik: ezt a helyet nem hiába választotta ki korábban Isten. Ez az oka annak, amiért a próféta konkrétan kimondja: a próféták, valamint a papok az Úr házában, vagy templomában voltak.

Megemlíti az időt is: *Dárius király negyedik esztendejében, a kilencedik hónapnak, a Kiszlévnek negyedikén.*⁷⁷ Az év kezdete, mint tudjuk, márciusra esett, így Kiszlév hónapja megfelelt novembernek, vagy október-novembernek, mert a hónapok kezdetét az újholdaktól szokták számolni. Dárius királyról máshol már szóltunk. Ő valóban nem az első Dárius, Círusz apósa volt, aki átadta a monarchiát a perzsáknak, hanem Hüsztaszpész fia Dárius. A hetven év tehát eltelt, mert ő, mint korábban említettük, a negyedik király volt.

Vegyük most górcső alá azt a kérdést, amit a foglyok tettek fel a papoknak. Megkérdezték, hogy siránkozzanak-e az ötödik hónapban, és különüljenek-e el, amint azt szokták tenni az elmúlt hetven, vagy még több év során, mert mint láttuk, néhány további év már eltelt a hetven felett. Ebből megtudjuk: a rendszeres böjtöt fenntartották azóta, hogy a templomot felégették és a várost megsemmisítették. Itt csak az ötödik hónapról beszél, de röviddel utána említi a hetedik hónapot is. A szent történelemből pedig világos, hogy a város a megsemmisítése és a templom romba döntése az ötödik hónapban következett be. Valószínű tehát, hogy ez a nap gyásznapként maradt fenn az emberek emlékezetében ezzel a szomorú eseménnyel kapcsolatosan. A hetedik hónapban, bár nem ugyanabban az évben Gedáliást lemészárolták, s a nép maradékát is száműzetésbe vitték. Miután az ország elnéptelenedett, valószínűleg újabb böjtöt jelöltek ki, hogy évente megalázkodhassanak az Úr előtt, és alázatosan könyöröghessenek a bocsánatáért. Miután tehát megvolt az oka mindkét böjtnek, nyilvánvaló, hogy a papok nem ítélték el őket, s az sem kétséges, hogy közös egyetértéssel tartották meg évről évre a siránkozás napjait. Látjuk a célt is, amiért Isten előírta a böjtöt: hogy a hozzá járulók valódi bűnbánatot érezhessenek és a külső megjelenésükkel is emlékezzenek meg a vétkeikről. Miután pedig a zsidók betartották ezt a szabályt a böjtölés során, ebből arra kell következtetnünk, hogy tetszett Istennek, amit tettek, s ami által el lehetett őket vezetni a megtérésre.

S megkérdezték, folytassák-e a siránkozást, mivel a templom és a város újjáépítése megkezdődött. Mivel pedig a siránkozásuk oka az volt, hogy a templom többé nem állt a helyén, ahol felkínálhatták az áldozataikat, valamint a szent várost is lerombolták, ezért kétségtelenül helyes volt Istent megkérdezni és örömet érezni, mikor vége szakadt a megpróbáltatásaiknak. A foglyok azonban nem mertek semmin sem változtatni a papok tekintélye és beleegyezése nélkül, hogy valamennyien egyetértésre juthassanak. S ezzel arról is bizonyosságot tettek, hogy az egyház igazi tagjai voltak, miután nem akartak semmit sem cselekedni a többiektől eltérő módon.

A böjt szót nem említi, de azt megkérdezik: „Sírjunk-e?” Ebből az is kiderül: nem voltak annyira otrombák az elképzeléseikben, hogy azt hitték volna, hogy a vallás fő része a böjt – mint a képmutatók, akik azt képzeli, hogy tisztelik Istent az eledelektől való tartózkodással. Így gúnyolják merő semmiségekkel Istent, Aki Lélek, pedig az Ő konkrét akarata az, hogy lélekben imádják. Világosan látjuk tehát, hogy a zsidók nem táplálták ezt az otromba és bolond gondolatot, mikor megalapították az évenkénti böjtöt, mert a siránkozást tették a böjt helyére. S mi másért siránkoztak volna, mint azért mert Isten jelenlétében a vétkeik tudatában, könyörögve léptek, s külső jelekkel tettek bizonyosságot arról, hogy elismerték bűneiket, s ezzel igyekeztek könyörületet és megbocsátást szerezni maguknak.

Említették a *megszentelődést* is. A נָזַר *nezar* szót, ami elkülönülést jelent, különbözőképpen magyarázzák, itt azonban sok fordító az eledelektől való tartózkodásra korlátozza, mintha ezt mondták volna: „Tartózkodjuk [különülünk el] az eledelektől?”⁷⁸ Ez számomra erőltetettnek tűnik, ezért jobbnak látom a megszentelődésre vonatkoztatni. Tudjuk

⁷⁷ Két év telt el az előző fejezetekben feljegyzett „látomások” óta. – *a szerk.*

⁷⁸ A szó jelentése szó szerint: „nazireussá lenni”. Ez azt jelenti: utánozni a nazireusokat, akik tartózkodtak minden csemegétől és elkülönültek a társadalomtól. Úgy tűnik, a tartózkodás a fájdalom és a siránkozás jele volt, mert a válaszból ez látszik: „mikor böjtöltetek és gyászoltatok”, stb. A Targum változata: „Mikor visszatartottam lelkemet a gyönyöröktől”. – *a szerk.*

ugyanis, hogy mikor konkrét nap volt előírva a böjtölésre, vagy az áldozatok felkínálására, ahhoz hozzátették a megszentelődést. Jóllehet illet a zsidóknak egész életükben tartózkodni a beszennyeződéstől, mégis tudjuk: mikor a böjtöt és valamely konkrét áldozatot elrendelték, szorgalmasabban és aggályosan aprólékosabban elvetettek minden szennyet. Most már értjük, mire gondoltak a zsidók, s mi értettek ezekkel a szavakkal. Most ezt olvassuk:

Zakariás 7:4-9

4. Szóla ekkor a Seregeknek Ura nékem, mondván:

5. Szólj az ország minden népének és a papoknak, mondván: Mikor böjtöltetek és gyászoltatok az ötödik és hetedik hónapban, és pedig hetven esztendeig: avagy böjtölvén, nékem böjtöltetek-é?

6. És mikor ettetek, és mikor ittatok: avagy nem magatoknak ettetek és magatoknak ittatok-é?

7. Avagy nem ezek a beszédek-é azok, a melyeket szólott vala az Úr az előbbi próféták által, mikor még Jeruzsálem népes és gazdag vala a körulte levő városokkal együtt, és mind a déli táj, mind a lapály-föld népes vala?

8. És szóla az Úr Zakariásnak, mondván:

9. Így szólt a Seregeknek Ura, mondván: Igaz ítélettel ítéljetek, és irgalmasságot és könyörületességet gyakoroljon kiki az ő felebarátjával!

Et datus sermo Iehovae exercituum mihi fuit, dicendo,

Dic ad totum populum terrae et ad sacerdotes, dicendo, Quum jejunastis et planxistis in quinto et septimo (mense, *subaudiendum est*) et his septuaginta annis, an jejunando jejunastis mihi, mihi?

Et quum comedistis, et quum bibistis, annon vos comedistis et vos bibistis?

Annon ad sermones quos clamavit Iehova in manu prophetarum priorum, quum esset Ierusalem quieta et opulenta (*vel, quieta et tranquilla; diximus enim alibi de hac voce* [ישבת] et urbes ejus per circuitus ejus, et meridies, et campestris regio quieta?

Et factus est sermo Iehovae ad Zachariam, dicendo,

Sic dicit Iehova exercituum, dicendo, judicium veritatis (*hoc est, verum; non fallax, sincerum et integrum*) judicate, et beneficentiam et misericordias facite quisque cum fratre suo.

Itt a próféta elmondja nekünk: nem elsősorban azért küldetett a néphez és a papokhoz, hogy tanítsa a messze földről jött hírnököket, hanem inkább a saját nemzete vétkeinek helyesbítése végett. A zsidók akkortájt ugyanis a tőlük megszokott módon elkezdtek színlelni Isten előtt, és amint az máshol kiderül, sok gonosz praktikába csúsztak bele. S nyilvánvalónak látszik, hogy Isten nem azt bízta Zakariásra, amivel a hírnökök visszatérhettek Káldeába, hanem alkalom nyílt a zsidók emlékeztetésére, hogy vessenek egy pillantást önmagukra. Lehetséges, hogy maguk a papok és a többiek kezdeményeztek vitát: „Miképpen lehetséges ez? A testvéreink azt kérdezik, hogy vajon be kell-e még tartan a böjtöt”. A vélemények pedig lehettek eltérők. Mivel azonban ez kétséges, nem foglalkozom tovább vele. Azt azonban látjuk, hogy a próféta itt nem a foglyokról beszél, s nem azzal szól azok küldötteihez, amivel visszatérhettek volna Káldeába, hanem a papokhoz és a néphez kezd el beszélni. Az egész summája ez: miközben a foglyok nem közönséges bizonyosságot tettek a vallásukról, Isten megfeddte a már hazatért zsidókat a hálátlanságuk miatt, mivel elkezdtek beszennyeződni.

Ezért ezt a vádat fogalmazza meg velük szemben: „*Nekem böjtöltetek? Nekem ettetek?*”. Mintha ezt mondta volna: „Isten nem tekint a böjtölésre, ha az nem őszinte érzelemből származik, s nem helyes és törvényes végcélra irányul.” A próféta célja tehát a zsidók felrázása volt, nehogy azt képzeljék, Isten kibékíthető böjtöléssel, vagy más, rideg

ceremoniákkal, hanem tudják meg: ennél többre van szükség. S látjuk, mennyire hajlamos az emberiség külsődleges rítusokra támaszkodni, s akképpen vélekedni, hogy megfelelően ellátták az Isten iránti kötelességeiket, mikor bűjtöltek. Miután az emberi természet e fertőzés alatt tevékenykedik, a próféta itt ennek a tévedésnek a szertefosztatása végett küldetett el, s teszi ezt annak kijelentésével, hogy a bűjt nem tetszik Istennek, s nem is elfogadható a Számára, mintha valami érdemszerző cselekedet volna, vagy lenne benne önmagában bármiféle szentség.

Először is azt mondja, *az Úr Ígéje adatott neki, hogy menjen el az ország népéhez és a papokhoz*. Látjuk az igazságot, melyről már beszéltem, miszerint a válasz nem a foglyoknak szólt, hanem maguknak az ország lakosainak és Jeruzsálem polgárainak, mégpedig azért, mert úgy vélték: mikor felmerült a kérdés a bűjtről, akkor minden vallás fő és legfontosabb részére terelődött a szó. Ezért Isten, hogy megfossza őket ettől a babonaságtól, ezt mondja: *Mikor bűjtöltetek és gyászoltatok az ötödik és hetedik hónapban, és pedig hetven esztendeig: avagy bűjtölvén, nékem bűjtöltetek-e?* Toldalékot tett ugyanis a צמתני *tsametni* ígéhez, majd hozzáteszi az אני *ani* [én] névmást is, mintha ezt mondta volna: „Vajon nekem bűjtöltetek? Elfogadok én efféle bűjtöt?” Az ismétlés hangsúlyos, mintha azt mondta volna: semmi okuk nincs a zsidóknak azzal dicsekedni, hogy hűségesen szolgálták Istent, s teljes mértékben eleget tettek a kötelességeiknek, amiért kétszer bűjtöltek egy évben, mivel Istennel volt dolguk, Aki elvetette az efféle jelentéktelenségeket.

Ebből megtanuljuk: semmi oktanabb dolog nincs annál, mikor az emberek az istentiszteletet a saját fogalmaik alapján ítélik meg, és önmagukban bíznak. Valóban könnyű becsapnunk önmagunkat, miután ugyanis földiek vagyunk, úgy véljük, hogy bármi, ami csillog a szemünk előtt, Isten számára is elfogadható. A próféta azonban arra emlékeztet itt egy mondatban minket, hogy mennyire felszínesek az efféle, önmagunknak kellemes gondolatok, mert Isten ezzel a kérdéssel válaszol nekünk: „*Vajon nékem bűjtöltetek-e?* Talán bírák vagytok, és helyesnek tartjátok a különféle istentiszteleti módok tetszésetek szerinti kiagyaltását? Én azonban mindig ugyanolyan maradok, s nem alakulok át annak megfelelően, ami nektek tetszik, mert minden efféle dolgot elutasítok.”

Annak kimondásával, hogy maguknak *ettek és ittak* arra utal: az evés és az ivás, vagy a tartózkodás az evéstől és az ivástól az istentisztelettel semmiféle összefüggésben sem álló dolgok. Más módon is értelmezhetjük ezt – a zsidók azt tették, amit a pogányok, s ebben az esetben ez egy közvetett feddés – csak évente kétszer próbálták meg kibékíteni Istent, az idő többi részében pedig nemtörődöm módon szélsőségekbe bocsátkoztak. Valóban emlékeznünk kell a Pál által mondottakra: „akár esztek, akár isztok, akármit cselekesztek, mindent az Isten dicsőségére míveljete” (1Kor10:30). A törvény azt is megparancsolta a zsidóknak, hogy „bűjtöljenek az Úr előtt”, azaz ne ízeleljék meg az ételt hálaadás nélkül, mintha Isten is jelen volna. Mikor tehát a zsidók magukban bűjtöltek az Istenre való mindennemű tekintet nélkül, nem csoda ha a bűjtjeiket Isten elutasította, mert azok módja nem volt következetes. Mert noha az istenfélők sem bűjtölnek mindig, mikor azonban szabadion részt vesznek az evésben és az ivásban, a gondolataik akkor sem fordulnak el Istentől, hanem épp ellenkezőleg: örvendeznek Előtte. Istennek esznek és isznak tehát, és Isten miatt tartózkodnak ezektől. A próféta azonban itt bemutatja, hogy a zsidók *maguknak ettek*, ezért Isten nem tekintett a bűjtjükre. Ez utóbbi értelmezés nem alkalmas, de magát a dolgot illetően elegendő annyit tudni, hogy a próféta – miután képmutatókkal volt dolga – nevetségessé teszi a bűjtöléssel kapcsolatos babonaságaikat, mivel úgy vélték: vezeklés volt ez, mely által eltöröltettek a bűneik, s ha egy-két napig tartózkodtak az ételtől és italtól, akkor azzal Isten is kibékítették.

A próféta célja pedig világosan kiderül a következő igeversből, ahol ezt mondja: *Avagy nem ezek a beszédek-e azok, a melyeket szólott vala az Úr az előbbi próféták által?* Megannyi bizonyossággal erősíti meg itt a tanítását: Isten az egymást követő korokon keresztül már buzdította a zsidókat a valódi megtérésre, s elítélte az alakoskodásukat, nehogy úgy

véljük: az igazi vallás a böjtölésből és más hasonló dolgokból áll. S ezt a próféta nemcsak azért teszi, hogy több hitelt szerezzen a szavainak, hanem azért is hogy megduplázza a zsidók vétességét. Mintha azt mondta volna: látszólag nagyon igyekeztek Istent nem megsérteni, ám ez csak hamis kifogás volt, mert ha szívből próbáltak volna Isten kedvében járni, akkor már régen megtanulták volna, hogy önmagában a böjt nem ér semmit, hanem az igaz vallással és a lelki imádattal kell kezdeni.

Említettem már, hogy valószínűsíthető: mikor a kérdés felmerült a foglyok részéről, azt sok vita előzte meg, illetve kísérte a nép között. Miután azonban a zsidók mindig visszatértek a régi módszereikhez, vakon ragaszkodván a frigid ceremóniáikhoz, s ezen a módon képzeltek Istent kiengesztelni, a próféta ez okból gúnyolja ki az abszurd tevékenységet és fáradozást. „Nézzétek”, mondja, „most csak azt kérdezitek, hogy vajon kell-e böjtölni, mintha Isten előtt ez lenne a fő dolog. Eközben az istenfélelmet elhanyagoljátok, s elhanyagoljátok Isten nevének valódi segítségül hívását is. A lelki imádat egészét pedig semmibe veszitek, az életviteletek pedig nem becsületes. Egymást marcangoljátok, fosztogatjátok ugyanis, rosszat tesztek egymásnak és a hazudozás bűnébe estetek, s nemtörődöm módon szemet hunytok az efféle bűnök felett. Ugyanakkor, ha elhanyagoljátok a böjtöt, azt képzelitek, hogy azzal az egész vallást elbuktattátok. Ezek a ti régi útjaitok, s ezek voltak általában atyáitok cselekedetei és gondolatai is. Kiderül tehát, hogy csak szórakoztok Istennel, telve vagytok csalással, s az igaz vallás egyetlen morzsája sincsen meg bennetek. Isten korábban hangosan beszélt a füleitekbe, s a szavai nem voltak homályosak, mikor a prófétái által szólt: megmutatta nektek, mi az igazi megtérés, de ez semmi hatást nem gyakorolt rátok. Nem teljesen világos hát, hogy most is fondorlatosan jártok el, mikor ennyire aprólékosan tudakozódtok a böjtről?” Most már értjük, mit jelentenek az alábbi szavak: *Avagy nem ezek a beszédek-é azok, a melyeket szólott vala az Úr?* Nem volt elegendő ugyanis csak emlékeztetni a zsidókat a valódi megtérésre, hanem még erre a feddésre is szükség volt, hogy még elevenebben serkentse őket. S teljesen szükséges volt a képmutatásuk leleplezése is, nehogy túlon túl a kedvükre legyenek a külső rítusaik.

S nehogy azt vethessék ellene, hogy amit Isten tanácsával kapcsolatosan kérdeztek, azt jó szándékkal tették, a próféta így válaszol nekik: „Hol vannak a szavak, melyekkel Isten arról tett bizonyosságot, hogy mi tetszik Neki?” S ugyanebből a célból használja a קֹרָא *kora*, *hirdetett* szót is, mert nem azt mondja, hogy Isten egyszerűen csak kijelentette az Ígéket a prófétái által, hanem hangosan, mondhatni tele szájjal ki is hirdette. „Nézzétek”, mondja „úgy kérdezősködtök, mintha kétségek között lennétek, és a csomó aligha lenne kibogozható, s mintha hatalmas jelentőségű dologról lenne szó. Isten valóban nemcsak szólt, hanem egyenesen belekiabált atyáitok fülébe, ti viszont lábbal tiporjátok az Ő tanítását, vagy csukott szemmel mentek el mellette.” Mit jelent mindez? Buzgón kérdezősködni a böjtről, de közben megvetni a sokkal fontosabbat? Hasonlóképpen feddi meg Krisztus is a képmutatókat, mivel nem vonakodtak elnyelni a tevét, de megszürték a szúnyogot (Mt23:24), mert a jelentéktelen dolgokban nem mertek semmit sem tenni, ami viszont a nagy gonoszságokat illette, azok felett egy vadállat vakmerőségével ugrottak át. A próféta szavainak a célja az volt tehát, hogy megmutassa: a zsidók nem komolyan és őszinte érdeklődéssel keresték Isten akarát, hanem nagyon figyelmeseknek színlelve magukat az igaz vallás iránt, otromba és fejjetlen vakmerőséggel vetették el az igazi tanítást, mely semmiképpen sem volt kétértelmű, hiszen Isten a megannyi prófétájával tanította nekik és atyáiknak mindazt, amit megkövetelt tőlük.

Ima

Add meg mindenható Isten, miután mi oly hajlamosak vagyunk az alakoskodásra, hogy megtanuljuk szigorú vizsgálat alá vonni önmagunkat, és leszállni a lelkiismeretünk mélységébe, nehogy bárki is elszunyókáljon az önámításban. Ehelyett hadd legyünk oly

elégedetlenek a rejtett bűneinkkel, hogy mindeközben vágyakozzunk az igaz vallás elérésére, s minden gondunkat és munkálkodásunkat erre irányítva törekedjünk teljesen odaszánni magunkat Neked. Közben nyögjünk a bűneink terhe alatt és könyörögve meneküljünk úgy a Te kegyelmedhez, hogy egyidejűleg meg is induljunk a valódi bűnbánattól, míg végül letéve a test romlottságait, befogadtatunk abba a tisztaságba, amit a mennyben készített el a számunkra Jézus Krisztus, a mi Urunk. Ámen.

Száznegyvenhetedik előadás

*Így szólt a Seregeknek Ura,*⁷⁹ *mondván: Igaz ítélettel ítéljete, és irgalmasságot és könyörületességet gyakoroljon kiki az ő felebarátjával!* Láttuk, mit mondott a próféta a bűntőléről, mikor hírnökök jöttek a foglyoktól, hogy erről kérdezősködjének. Alkalmas lehetőség volt ez a kérdés megválaszolására. A nép ugyanis, mint mondtuk, annyira odaszánta magát a ceremóniákra, hogy úgy vélték: az egész vallás a bűntőlésben és más, hasonló gyakorlatokban rejlik. S miután a természetünkénél fogva hajlamosak vagyunk erre a gonoszra, gondosan fontolóra kell vennünk a próféta által mondottakat – a bűnt nem egyszerűen, vagy önmagában elfogadott dolog Isten számára, hanem a végcélja tekintetében válhat azzá. Rámutatván a zsidók hibájára, miszerint azt hitték, Isten kiengesztelhető ceremóniákkal, most arra emlékezteti őket, mit követel Isten főként meg a törvényében: az emberek tartsák be egymással szemben azt, ami jogos és igazságos. Valóban igaz, hogy a törvény első része az Istennek kijáró szolgálatra vonatkozik. A módszer azonban, mellyel Isten az emberek életét szokta vizsgálni, a második törvénytábla kötelezettségei, melyek azt is megmutatják, mit követel meg különösen a törvény eme része. Isten tehát ebben az igeszakaszban – mint sok másiban is – nem úgy ajánlja az igazságosságot az embereknek, hogy az lealacsonyítja a kegyességet. Miután ugyanis az utóbbi mindent messze felülmúl ebben a világban, ezért tudjuk, hogy a helyes életvitel kialakítása kezdetének mindig az Isten helyes szolgálatának kell lennie. Am mivel a prófétának képmutatókkal volt dolga, rámutat, hogy csak szórakoztak Istennel, miközben nagy jelentőséget tulajdonítottak a külsődleges dolgoknak, egyidejűleg azonban elhanyagolták a becsületességet és a szeretetből fakadó kötelezettségeket.

Most már értjük a próféta célját. Az utolsó prédikálásában elmondta, hogy semmi újjal sem hozakodott elő, hanem csak arra emlékeztette őket, amit a régi próféták is tanítottak, s itt ugyanezt a témát folytatja – Isten többre becsüli a becsületességet és a kedvességet, mint azokat a törvényi árnyképeket, melyeknek önmagukban semmi értékük sem volt.

Igaz ítélettel ítéljete, mondja. Ezt nem lehetett válogatás nélkül az egész népre kiterjeszteni, hanem a próféta ezekkel a szavakkal közvetve a bírakat feddi, akik elkövették a fosztogatás vétségét, akár kedvezéssel, akár gyűlölettel, azaz nem igazságos és egyenlő módon ítéltek meg az ügyeket. A próféta szavaiból tehát megtudjuk, hogy az ítéleteket akkoriban romlott módon hozták, így a bíró vagy egy barát javára döntött, vagy áron megvették, illetve jutalmazták. Miután tehát nem volt igazság a meghozott ítéletekben, hanem csak hamis ürügyek és látszatok, a próféta itt az *igaz ítéletek*, azaz olyan igazságos ítéletek meghozatalára buzdítja őket, melyekben nincs személyválogatás, és nem esik latba sem a gyűlölet, sem a pártfogás, hanem csakis az egyenlőség.

Utána pedig az egész néphez szól, ezt mondván: *irgalmasságot és könyörületességet*⁸⁰ *gyakoroljon kiki az ő felebarátjával!* Nemcsak azt parancsolja nekik, hogy tartózkodjanak minden rossztól, hanem a könyörületesség gyakorlására is buzdít, mert nem elegendő pusztán senkinek sem ártani, csak ha valamennyien igyekszünk segíteni is a felebarátainknak, hiszen a nagylelkűség diktálja, hogy megsegítsük a nyomorultat, ha a szükség úgy kívánja. Észben kell azonban tartanunk, hogy a rész kétszer szerepel az egész helyett abban, amit a próféta mond: először is csak a második törvénytáblára utal, miközben általánosságban kitér arra a

⁷⁹ Mind Newcome, mind Henderson múlt időben fordítják az itt szereplő אמר igét: „Így szólt a seregek Ura”, s ez látszik helyesnek, mert ez utalás az Úr által a korábbi prófétákon keresztül mondottakra, amint az kiderül a 11. versből. – a szerk.

⁸⁰ Henderson „kedvességnek és irgalmasságnak” fordítja, ám helyesebb Newcome fordítása: „irgalmasság és könyörületesség”, vagy fordítható „irgalmasságnak és együttérzésnek” is. A jelentése: „gyakoroljátok az irgalmasság és a könyörületesség (vagy együttérzés) cselekedeteit.” – a szerk.

szabályra, mely szerint az életvitelünket formálni szükséges. Másodszor nem sorol fel mindent, amit a második törvénytábla foglal magában, hanem csak példaként említ egyes dolgokat. Bizonyosan az volt azonban a célja, hogy rámutasson: az emberek nagyot tévednek, mikor külső rítusokkal és ceremóniákkal igyekeznek ellátni az Istennel szembeni kötelességeiket, továbbá a kegyesség valódi és lényegi bizonyítéka az, ha bárki betartja azt, ami igazságos és jogos a felebarátjával szemben. Majd hozzáteszi:

Zakariás 7:10

10. Özvegyet és árvát, jövevényt és szegényt meg ne sarcoljatok, és egymás ellen még szívetekben se gondolatok gonoszt.

Et viduam et pupillum, peregrinum et pauperem ne deripatis, et vir malum fratris ne cogitatis in corde vestro, (*hoc est, ne singuli vestrum cogitent in corde suo, vel, machinentur, malum fratribus suis.*)

Itt egyéb más kötelezettségeket említ, de ismét csak annak megmutatása végett, hogy az istenfélelmet nem a ceremóniák bizonyítja, hanem az, ha igazságosan járunk el a felebarátainkkal, s nemcsak a rossz megcselekvésétől tartózkodunk, hanem készek vagyunk a nyomorultat meg is segíteni. Miután az özvegyek az árvák és az idegenek vannak kitéve mondhatni a sarcolásnak, Mózes a törvényben gyakran ajánlja a pártfogásukat, és megmutatja, hogy Isten gondoskodik róluk, s a védelmezőjükként lép fel, ha valaki sérelmet okoz nekik. Így beszél itt a próféta is konkrétan az özvegyekről, az árvákról és a jövevényekről, hogy megérthessék a zsidók: nemcsak arra kell ügyelniük, hogy valaki, akinek sérelmet okoztak, elpanaszolja, vagy megtorolja azt, hanem Isten előtt a becsületességet is meg kell őrizniük. Az istenteleneket ugyanis gyakran megrettent a félelem, és tartózkodnak a károkozástól, mert tudják, hogy lesz bosszúálló. Ebből kiderül: a vagyonosokat és a dúsgazdagokat nem érik sérelmek, mert erős védelemmel vannak körbevéve, de az özvegyek és az árvák nem képesek így visszaverni a rosszat. Ezért tartja jobbnak a próféta itt az özvegyeket, az árvákat és az idegeneket kiemelni ahelyett, hogy válogatás nélkül beszélne az egész népről. Az egész jelentése ugyanis, amint már említettem, az, hogy az istenfélelem nem nyer valódi bizonyítást, hacsak az illető nem ragaszkodik ahhoz, ami igazságos és helyes, és nem a félelem, vagy a szégyen tartja vissza, hanem mondhatni az Isten és az angyalai jelenlétében látja el a kötelességét, s bánik kegyesen a szegénnyel és a nyomorulttal, akik híjával vannak minden segítségnek. Mivel azonban máshol már részletesebben is magyaráztam ezt a dolgot, itt elegendő csak futólag érinteni.⁸¹ De folytassuk:

Zakariás 7:11-12

11. De nem akarák meghallani, sőt vállaikat vonogaták, és bedugák füleiket, hogy ne halljanak.

12. Szívöket is megkeményítették, hogy ne hallják a törvényt és az igét, a melyeket a Seregeknek Ura küldött vala az ő lelke által, az előbbi próféták által. És igen felgerjedd vala a Seregeknek Ura.

⁸¹ Van itt egy figyelmen kívül hagyott mondat, amit Newcome így fordít: „S ne képzeljen el senki semmiféle gonoszságot a szívében a felebarátai ellen”. Szó szerinti fordításban: „S az ember gonoszságát, vagy az ember iránti gonoszságot a felebarátaitok ellen ne koholjátok a szívetekben”. Nem volt szabad semmiféle gonoszságot, vagy rosszat koholniuk, vagy tervezgetniük az emberek, mint felebarátaik ellen. Ezt az értelmezést adja vissza a Targum is, valamint Grotius, Henry, és mások, de Henderson a Septuagintát követve más jelentést ad neki, s az ő változata az alábbi: „S ne gondolatok ki a ti szívetekben sérelmet, melyet egymásnak okoztok”. Az eredeti azonban aligha tűri el ezt a szerkezetet: kétségtelenül az előbbi az igeszakasz valódi jelentése. – *a szerk.*

Et renuerent attendere, et posuerunt humerum declinationis, et aures suas aggravarunt ne audirent.

Et cor suum posuerunt adamantem, ne audirent verba quae miserat Iehova exercituum in Spiritu suo, in manu prophetarum superiorum; et fuit ira magna a Iehova exercituum.

A próféta itt az atyákra utalva élesebben feddi meg zsidó kortársait, mert látta, hogy alig különböztek atyáiktól. Az általa mondottak summája az, hogy a zsidók minden korban hűtlenül és romlottan bántak Istennel, mert bármennyire is dicsekedtek a vallás iránti gondosságukkal és buzgalmukkal, mégis csak hiábavaló jelentéktelenségekkel igyekeztek kielégíteni Istent. Ez volt tehát a próféta célja. Bizonyos ugyanis, hogy mindig is létezett a vallásosság néminemű színlelése annál a nemzetnél, ez azonban csak alakoskodás volt, mert időközben mindig is a ceremóniáik foglalták le őket teljes mértékben, s mikor Isten komolyan tiltakozni kezdett, a korábban rejtett makacsságuk és romlottságuk azonnal megmutatkozott.

Azt mondja tehát, hogy *nem akarák meghallani*. Most nem másért vádolja a holtakat, hanem hogy megtanítsa a népet a vétkére. Látta, hogy nagyon a szívükön viselték a bűnt és a kijelölt időszakokat, miközben majdnem a semmibe vették a törvény fő követelményeit, sőt, a könyörületet, az igazságosságot és a becsületességet is. Valóban ez a három dolog az, melyeket Krisztus is említ (v. ö. Mt23:23). A próféta arra céloz tehát, hogy ez a tanítás nem új, s az atyáik kellő figyelmeztetést és oktatást kaptak, de akarattal, és mondhatni szándékkal lázadtak Isten ellen. Röviden, leveszi róluk a tudatlanság álcáját, mert az emberek legnagyobb részét azzal a kifogással igyekeznek enyhíteni a vétkeiket, hogy nem kaptak világos, vagy a kellő időben elhangzó tanítást. A próféta kijelenti, hogy semmi efféle mentségük sem lehet, mert makacsok és taníthatatlanok voltak: *nem akarák meghallani*.

E romlottság még világosabb kimutatása végett utóbb elmondja, hogy a *vállukat vonogatták*. A zsidók azt mondják, hogy az emberek a vállakkal szolgálnak, mikor alázatosak és taníthatók, és akarattal veszik fel a rájuk rakott terheket annak megfelelően, amit a Zak3:1-nél láttunk. A próféta most épp ellenkezőleg azt mondja: a zsidóknak makacs vállak voltak, mivel elutasították az iga magukra vételét és leráztak magukról minden istenfélelmet. A hasonlat oka a következő: mivel a terhet vállon visszük, Isten a törvényt a vállainkra helyezi, hogy a test ne kéjelegessen tetszése szerint, hanem korlátok között maradjon. Ezért mondja, hogy lázadó válluk volt. A סררת *sarret* szót tulajdonképpen *elhajlásnak* fordíthatjuk, de egyesek a *romlott*, mások a *csökönyös* szóval adják vissza. Mivel így a jelentése ugyanaz, és nem vitatkozok magáról a szóról. Elegendő annyit tudni, hogy a zsidók csökönyösségét feddi itt meg, mert teljességgel taníthatatlanok voltak, és nem vetették magukat alá Istennek és az Ő Ígétének.⁸²

Utóbb megemlíti a füleiket: *bedugák füleiket, hogy ne halljanak*. Röviden, a próféta minden lehetséges módon igyekezett bebizonyítani a zsidók bűnösségét, hogy ne hozakodhassanak elő semmivel sem a bűneik kisebbitése végett. Ők ugyanis minden módon,

⁸² „És vonogatták a vállukat” – Newcome. Majd hozzáteszi: „Ez a sor a Neh9.29-ben fordul elő. A hasonlatot az állatoktól kölcsönzi, melyek nem akarják felvenni az igát. Lásd Hós4:16.” „És lázadó módon hátat fordítottak.” – Henderson. S megjegyzi: „Vállat vonogatni annyi, mint hátat fordítani bárkinek. Ez a cselekedet visszavezethető a konok, lázadó, hajthatatlan beállítottságra.” Szó szerinti fordításban: „És elforduló vállat adtak (vagy mutattak).” Ezt a hasonlatot egyesek szerint a konok gyermekektől, vagy szolgálótól kölcsönzi, akiket, mint Drusius megjegyzi, noha megintettek, megvetik és elutasítják azt, amit nekik parancsoltak a hátat fordítással. Ez a legideillőbb nézet a szövegek környezet alapján. A nem odafigyelés Isten Ígétére és nem az engedelmség megtagadása a téma. Nem akarták meghallgatni, hátat fordítottak, és süketséget színleltek, vagy úgy tettek, mintha süketek lettek volna. Utána megemlíti ennek a viselkedésnek a forrását: a szívük gyémántkeménységüvé vált, ezért nem hallották meg a törvényt és a prófétákon át küldött Ígéket. A figyelem hiánya a téma mindvégig, s a nyilvánvaló tény, amire először utal, a különféle módok, amelyeken ez megmutatkozott, majd visszavezeti ezt a kemény szívre. A próféták gyakorta jelentik így ki a dolgokat – először a legnyilvánvalóbbakat, majd következnek a legrejtettebb részletek. – a szerk.

a legelszántabb gonosszággal utasították el az Isten iránti engedelmisséget, pedig a próféta tanítása kellően világos és érthető volt.

Majd rátér a szívükre: *Szívöket is megkeményíték*, mondja, olyanná téve, mint a gyémánt, vagy a legkeményebb kő. Egyesek acélnak, mások kovának fordítják. Néha tövist jelent, de itt, mint az Ezék3:9-ben és a Jer17:1-ben is a gyémántot, vagy valami nagyon kemény követ jelent.⁸³

Most már látjuk: a próféta célja annak megmutatása volt, hogy a zsidóknak nincs mentségük, mintha tévelygés, vagy tudatlanság folytán buktak volna el, mert mindig is szándékosan és romlottan utasították el a szilárd tanítást. A próféta azt tanítja ezzel nekünk, hogy a képmutatás volt az egyedüli akadály, mely meggátolta őket annak megértésében és követésében, ami helyes.

Hasznos lehet azonban megemlíteni a beszédmódot, amit a próféta a zsidók romlottságának elítélésére használ, mikor azt mondja, hogy megtagadták Istentől a figyelmet. Észre kell ugyanis vennünk itt a kapcsolatot egyrészt az istenfélelem és az engedelmisség, másrészt a törvény megvetése és a szándékos lázadás között. Ha tehát nem akarunk a makacsság miatt elítéltetni Isten előtt, akkor először is figyelemmel kell adoznunk az Ő Ígétének, majd oda kell tartanunk a vállainkat, hogy egyetértve felvegyük a ránk tett ígáját. Harmadszor, oda kell fordítanunk a füleinket, hogy Isten nekünk prédikált Ígéje ne vesszen el, hanem mély gyökereket verjen bennünk. Végül pedig a szívünket is az engedelmisségre kell hajtani, minden keménységet kijavítva, vagy meglágyítva. Így teszi hozzá Zakariás, hogy a zsidóknak kő-, vagy vasszíve volt, s ezért utasították el Isten törvényét és minden prófétáját. Az első helyet a törvénynek adja, mert a vallás egész tanítását abból kellett volna meríteniük, s a próféták, amint az már gyakran elhangzott, csak magyarázói voltak a törvénynek. Utána megemlíti az ígéket, a melyeket a Seregeknek Ura küldött vala az ő lelke által, az előbbi próféták által.⁸⁴ Mikor kimondja, hogy Isten a prófétái által szólt, egy ellenvetésnek megy elébe, mellyel a képmutatók szoktak takarózni, mikor elvetik az igazságot. Ők ugyanis ellenkezve ezt mondják: akarattal engedelmeskednének Istennek, de nem tűrik az emberi tekintélyt. Mintha Isten Ígétének megváltozna a természete, ha emberek szájából hangzik el. Mivel a képmutatók és a világi emberek meg szokták kisebbiteni az Íge tekintélyét, a próféta itt erre a kifogásra való tekintettel megmutatja: Isten úgy akarta hallatni Magát, hogy szolgálókat alkalmazott erre a célra. Ezt elismerve arra céloz, hogy a próféták közbenső személyek, ám Isten mégis az ő szájukkal szól, ezért Őt vetik meg, ha nem mutatnak kellő tiszteletet az igazság iránt. Továbbá, nehogy az emberek aljassága visszatartsa az Íge iránti tiszteletet, megemlíti a Lelket is, mintha azt mondta volna: Isten nemcsak a szolgálói által beszélt, hanem a Lelke által is. Nincsen tehát semmi okuk a képmutatóknak arra, hogy csalárd módon mentegessék magukat azt hangoztatván, hogy nem lázadnak Isten ellen, mikor megvetik az Ő prófétáit, mert a Szentlélek hatalma és fensége magában a tanításban mutatkozik meg és ragyog fel, ezért az emberek állapota semmit sem vesz el annak tekintélyéből. Ezt a részt a zsidók elítélése végett is hozzátette, mert ők a kezdetektől fogva kapták alkalmas időben a figyelmeztetéseket, s csakis a saját hibájukból nem tértek meg. Ha ugyanis az Úr hosszú időn át engedte volna őket tévelyegni, akkor lett volna némi mentségük a kibúvók keresésére. Mivel azonban Isten megpróbálta visszahívni őket a helyes útra, a próféták pedig egymás után, folytonosan küldettek hozzájuk, a hitetlenségük, s az Isten iránti engedelmisség elutasításában megmutatkozó acélkemény romlottságuk teljesebben lelepleződött. Ezért említi itt Zakariás a korábbi prófétákat.

⁸³ Ebben az értelemben csak itt és az említett két helyen fordul elő. Jeromos azt mondja, hogy ez az a kő, mely minden fémot összetör, de semmi sem képes összetörni. Ezért a görögben is az *αδαμας* szóval fordítják, melynek jelentése *legyőzhetetlen*. – a szerk.

⁸⁴ Szó szerint: „A Lelke által, a korábbi próféták keze által”. Henderson joggal jegyzi meg: „A kettős közvetítést említi itt, mellyel az isteni akarat átadatott nekik: az ihlető Lélek és az ihletett közreműködők által.” – a szerk.

Majd hozzáteszi: *És igen felgerjedt vala a Seregeknek Ura*. Ezzel a mondattal emlékezteti őket arra: nem volt vitatható, mint a kétséges dolgok esetében, hogy az atyáik gonoszok és engedetlenek voltak-e Istennel szemben. Ő ugyanis a büntetésekkel kellőképpen bizonyította, hogy nem tetszett Neki a viselkedésük. Ahhoz az alapelvhez ugyanis ragaszkodnunk kell, hogy Isten nem bánik igazságtalanul az emberekkel, mikor bünteti őket, hanem a bűnök érdemtelenségét tartja a szeme előtt a kiszabott büntetésekkel. Miután tehát Isten oly súlyosan büntette az ókori népet, a természetes végkövetkeztetés az, hogy a gonoszságuk tűrhetetlenné vált. Most már látjuk, miért mondja a próféta, hogy Isten *igen felgerjedt*. Ennek oka az, hogy ne gondolják a zsidók: Őt csak kissé sértették meg, hiszen nem érte be enyhe büntetéssel. S miután a haragja oly nagy volt, és oly félelmetes büntetést szabott ki a nép bűneire, ebből következően a gonoszságuk nagyobb volt, mint amekkorának az emberek feltételezték.

Rejlik ebben egy benne foglalt összehasonlítás is: az akkor élők hűtlensége még rosszabb volt, mert nem szolgáltak figyelmeztetésül a számukra atyáik megpróbáltatásai, hogy nagyobb őszinteséggel fordultak volna Istenhez. Tudták, hogy atyáik alaposan és különféle módokon kaptak intéseket, azt is tudták, hogy ez után a száműzetés következett, ami Isten félelmetes bosszújának volt a bizonyítéka. Miután tehát atyáikhoz hasonlóan nem fogták vissza romlott hajlamaikat, ezzel azt bizonyították, hogy súlyosabb és lázadóbb alávalóságban vétkesek, mert legalábbis a félelemnek kellett volna hatni rájuk, mikor látták, milyen rémisztő volt Isten ítélete a makacs emberekkel szemben. Most ez következik:

Zakariás 7:13

13. És lőn, hogy a mint én kiáltottam és nem hallották meg: úgy kiáltottak, de nem hallottam meg, azt mondja a Seregeknek Ura;

Et fuit, sicuti clamavit et non audierunt, sic clamabunt et non audiam, dicit Iehova exercituum.

A próféta teljesebben is megmutatja a büntetés félelmetességét: hiába nyögtek és panaszkodtak, mert Isten süket volt a panaszaikra és a kiáltásaikra. Mikor Isten bizonyos fokig felgerjed, majd hamarosan lecsillapodik, akkor nem látszik nagyon haragosnak, mikor azonban a nyomorultak, akikre a kezével sújt, nem érnek el semmit a könyörgéseikkel és az imáikkal, akkor nyilvánvalónak tűnik, hogy Istent nem közönséges módon sértették meg.

Meg kell azonban figyelniük, mi hangzik el a romlottságukról, mert a próféta azt mondja, hogy segítségül hívták Istent, de Ő nem hallgatta meg őket. Nem tekinthető meg nem érdemelt büntetésnek, ha Istennek meg kell büntetnie az Ő Ígérének megvetését, hisz mily nagy megtiszteltetés az, amikor kegyes a nyomorult szerencsétlenekkel, s Magához hívogatja őket, mégpedig a legkifejezettebb módon! Mikor tehát Isten hívását így elvetik és lenézik, akkor vajon nem szolgálnak rá, akik ennyire makacsok arra, amit a próféta jelent itt ki: hogy hiába kiáltozzanak, mert Isten süket lesz a nyögéseikre? Ami a szavakat illeti, a személyváltás megzavarhatja a tudatlanokat, de ez a prófétáknál megszokott beszédmód. Ők ugyanis Isten nevében szólnak, hogy a tanításuknak nagyobb tekintélyt kölcsönözzenek: néha harmadik, néha pedig első személyben beszélnek. Mikor első személyben, akkor Maga Isten szól, mikor pedig harmadikban, akkor a szolgálók, akik mondhatni szájáról szájra jelentik ki és közlik, amit Isten bízott rájuk. Ezért a próféta az első mondatban úgy beszél, mint Isten szolgálója, majd utóbb személyt vált, mintha ő maga lenne Isten. Ezt azonban, mint említettük, a közölt Ígére tekintettel teszi. *A mint én kiáltottam és nem hallották meg*, stb. Kinek? Nem helyes ezt a prófétára vonatkoztatni, mint teszik egyesek, így tehát a zsidókat vádolja azzal a bűnnel, hogy süket füleket fordítottak Isten szavára. *Ezért*, mondja *kiáltottak, de nem hallottam meg*.

Mondhatta volna azt is: „ezért majd kiáltanak, de az Úr nem fogja meghallani”. A jelentésben tehát, mint látjuk, nincsen semmi homályos, vagy kétértelmű.⁸⁵

Az egész jelentése tehát az, hogy Isten nem hiába fenyegetett az ókori prófétái által, hanem ahogyan bosszút hirdetett Ézsaiás szájával, úgy végre is hajtotta azt a zsidókon, mert hiába kiáltottak, Istent szigorú bírónak találták, Akinek a hangját korábban megvetették. Valóban tudjuk: gyakorta ismételt igazság, hogy az istenteleneket Isten nem hallgatja meg, sőt, az imáik is utálatosak, mert megszenteltségtelenítik Isten nevét a tisztátalan szívükkel és szájukkal, valahányszor csak Hozzá menekülnek, mert hit és megtérés nélkül közelednek Hozzá. Ezekből a szavakból tehát megtanuljuk: akik romlottan megvetik Isten Ígését, rászolgálnak arra, hogy megrothadjanak a bajaikban, mert semmiképpen sem helyes, vagy ésszerű, hogy Isten kész legyen meghallgatni azok kiáltását, akik süket füleket fordítanak az Ő hangjára. Most ez következik:

Zakariás 7:14

14. Hanem szétszórtam őket mindenféle nemzetek közé, a kik nem ismerték őket, és pusztá lőn utánok a föld, hogy senki azon sem át nem megy, sem meg nem tér. Így tevék pusztává a kíváncsú földet.

Et affligar cum illis (*vertunt quidam*) super omnes gentes, (*alii melius*, dispellam illos ad omnes gentes,) quas non noverunt; (*alii vertunt*, quae non noverunt eos;) et terra desolata erit post eos, ne sit transiens, nec revertens; et posuerunt terram desiderabilem in vastitatem.

A próféta itt bevégzi, amit Isten bosszúállásáról mond, amivel teljes mértékben bizonyította, hogy annak a nemzetnek a bűnei olyan méreteket öltöttek, ami már nem hagyott helyet a megbocsátásnak. Ezért mondja, hogy *szétszórtattak*, mert én így látom jónak fordítani a szót, s a szövegkörnyezet is látszólag ezt követeli meg. A fordítók véleménye eltérő a jelentését illetően, s valóban, ahogyan maguk a héberek is mondják, ez egy nehéz igeszakasz, mert a nyelvtan szabályainak megfelelően a szó aligha illeszthető hozzá a szövegkörnyezethez. De nézzük meg először is, hogy a próféta miről értekezik, másodsor pedig azt, hogy – mivel a szó különféle jelentésekkel bír – melyik a legalkalmasabb.

A próféta itt kétségtelenül Isten bosszúállására utal, amit a zsidók szétszóratása bizonyított a népek közé, de nemcsak mikor száműzetésbe kerültek, hanem amikor a világ különböző égtájaira szórattak szét. Az ige, tárgyasan véve, a jelentésének tekintetében semmiképpen sem homályos, mert a סֶרַח *sor* azt jelenti: elmozdítani valakit egy helyről, vagy erővel száműzni, ugyanis a *forgószél* szóból származik. Miután tehát itt tárgyas ige lehet, én nem látom okát, amiért más jelentéseit kellene keresnünk, melyek nem állnak összhangban a próféta céljával és szándékával. Azt mondja tehát, hogy a zsidók szét lettek szórva – hogyan? *A népek között*, azaz a világ minden részén, mégpedig *ismeretlen népek között*. Tudjuk, hogy minél messzebbre visz a száműzetés, annál súlyosabb, mert a szomszédok a legtöbbször a

⁸⁵ Ezt az igeverset így lehet szó szerint fordítani: „13. S ahogyan mikor Ő szolt, s ők nem hallgatták meg, így „szólnak majd és én nem fogom hallani”, mondta a Seregeknek Ura.” A próféta elmeséli, mit mondott az Úr, mikor a zsidók elutasították, hogy meghallgassák. Az אָמַר ige itt, mint az előző alkalommal is, múlt időben fordítandó. Az angol változatban, valamint Newcome és Henderson fordításában helytelenül áll „mondja” alakban. Marckius betartja a múlt időt. Ekkor a következő igeverseleje annak folytatása, mit az Úr mondott: „14. Hanem szétszórtam őket mindenféle nemzetek közé, a kik nem ismerték őket, és pusztá lőn utánok a föld, hogy senki azon sem át nem megy, sem meg nem tér. Így tevék pusztává a kíváncsú földet.” Az első két sor szó szerinti fordítása: „És szét fogom szórni őket mindenféle nemzetek közé, akiket nem ismernek.”

Az utolsó három sorban a próféta azt mondja el, milyen végeredménnyel járt mindez. Newcome azt mondja, hogy az אֵל, „őket” az „ismer” után felesleges. Ez példa a névmáskettőzésre: itt egy vonatkozó és egy személyes névmást látunk. Walesi nyelven ugyanígy hangzik: “Y rhai nad adwaenant hwynt.” – *a szerk.*

leghumánusabbak. Mikor viszont valakit barbár nemzetek közé visznek, inkább százszor is meghalna már az utazás során, semhogy messze éljen a szülőföldjétől, új és furcsa szokásokat tartó népek között. Az egész jelentése az: Isten nemcsak azért fenyegette meg súlyosan a zsidókat, mert eltávolodtak az igazi istentisztelettől és a szent félelemtől, hanem mert romlottak voltak, elvetettek minden szilárd tanítást, továbbá süketek és közönyösek voltak minden intésre. Emiatt *szórattak szét a nemzetek közé*.

Utána hozzáteszi: *a föld utánuk pusztává lett*, hogy senki nem menjen át azon. Ez a körülmény is teljesebben mutatja ki Isten haragját, hogy sivárrá tette a földet. Mikor ugyanis Isten a bosszújának a jeleit a földre, és más, ártalmatlan dolgokra is rápecsételi, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy nem csekély mértékben elégedetlen az emberekkel. Arra céloz tehát: Isten nem elégedett meg a száműzetéssel, és a nép szétszórásával, hanem azt akarta, hogy legyenek látható jelei a gonoszságuknak magának a földnek a terméketlenségében és sivárságában is. Tudjuk ugyanis, hogy a föld nagyon termékeny volt mind a természeténél fogva, mind Isten áldásának következtében, mert Ő az izraelitáknak tejjel és mézzel folyó földet ígért. Mikor ez a termékenység terméketlenségbe fordult, annak mindenki elméjét fel kellett volna rázni, hogy fontolóra vegyék Isten félelmetes ítéletét. Most már látjuk, miért mondja a próféta, hogy *a föld utánuk*, azaz az eltávozásuk után *pusztává lett*: annyira beszennyezték a földet, hogy annak, noha ártatlan volt, el kellett hordoznia Isten ítéletét.

Azt is elmondja továbbá, hogy *a kíváncs föld lett pusztává* a vétük miatt. Valóban Isten volt a szerzője ennek az elsorvadásnak, de Zakariás ezt csapást a népnek tudja be, mert ők szították fel Isten haragját, és hozták magukra ezt a gonoszságot. Sőt, mondhatni magát a földet is belevonták ugyanabba a vétékbe, mert Isten annak ellenére megátkozta, hogy ők maguk idegen országba kerültek. A kíváncs föld nevet sokszor adták Júdeának, de nemcsak a termékenysége és a bőséges termés miatt, hanem mert Isten választotta azt ki Magának. S bár a föld felülmúlt sok más földet sok vonatkozásban, a fő kiválósága mégis abban rejlett, hogy Isten sajátos kegyben részesítette.

Zakariás tehát nemcsak azért ítéli el a zsidókat, mert a saját hibájukból veszítették el mondhatni a föld termőképességével kapcsolatos kegyet, hanem mert magát a földet rontották meg, ami abban a páratlan kegyben részesült, hogy Isten lakóhelyévé vált. Ebből pedig jobban megtanuljuk, milyen szörnyűségesek voltak a bűneik, melyek arra készítették Istent, hogy a Magának kiválasztott földet is átadja az elsorvadásnak. Amint ugyanis mondtuk, nem közönséges megtiszteltetés volt a föld számára, mikor Isten azt akarta, hogy a választott és szent népe azon tisztelje, s ezért a Paradicsomhoz hasonlónak rendelte azt. Mikor azonban ez a kegy szegyenbe és állandó gyalázatba fordult, az Isten haragjának világosan figyelemre méltó jele volt. Ezért annak a népnek az istentelensége is nyilvánvalóvá vált, akik, mint mondtuk, elfordították Isten kegyét a földtől, így az nemhogy nem hozta meg a szokásos termést, hanem mondhatni a szegyen színterévé vált, s megtelt félelemmel a sivársága láttán, pedig korábban Isten temploma állt és Isten imádata folyt rajta.

Ima

Add meg mindenható Isten, hisz a célból fogadtál minket örökbe, hogy testvérei kedvességgel viszonyuljunk egymáshoz, és egymás javára munkálkodjunk, hogy egész életmenetünkkel bizonyíthassuk: nem hiába kaptuk az elhívást, hanem hogy harmóniában éljünk egymással, és a becsületesség és az ártatlanság uralkodjanak közöttünk. S hadd törekedjünk úgy egymás javára, hogy ezzel megdicsőítsük a Te neved, míg végül befejezzük az Általad kijelölt utunkat, és végigjárva a jelenvaló élet minden gonoszságát, eljutunk abba az áldott nyugalomba, amint Krisztus, ami Urunk készített el a számunkra a mennyben. Ámen.

8. fejezet

Száznegyvennyolcadik előadás

Zakariás 8:1-2

1. Majd szöla a Seregeknek Ura, mondván:

2. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Nagy gerjedezéssel gerjedeztem a Sionért, és nagy haragra gerjedtem ellene.

Et fuit sermo Jehovae exercituum, dicendo, —

Sic dicit Iehova exercituum, Zelatus sum pro Sion zelo magno (vel, aemulatione magna,) et indignatione magna aemulatus sum pro ea (vel, zelatus sum.)

Egyesek úgy vélik, hogy ennek a fejezetnek az elején a nép a hálátlanságáért kap feddést, mivel úgy viselkedtek Istennel, ahogyan nem kellett volna, mert megszegték azt a szent házasságot, amivel Isten kegyeskedett szerződéses kapcsolatba lépni velük. Megszokott beszédmód ugyanis Isten részéről, mikor Önmagát egy féltékeny férjhez hasonlítja, az egyházára pedig úgy tekint, mint egy hűtlen társra. Ez a jelentés azonban elfogadhatatlan, mert a קֹנָה, *kona* ige az itt szereplő összetételben jó értelemben, törődést, vagy vonzalmat kifejező értelemben fordítandó, mivel a לָ, *lamed* azt jelenti: „miatt, következtében”, vagy „számára, részére”. Az első fejezetben (Zak1:1) is láttunk hasonló példát, s az is nyilvánvaló, hogy sok más helyen is ugyanez a jelentése, nevezetesen Isten izzó haraggal tekintett az egyházának minden ellenségére, mert az egyháza iránt páratlan szeretettel viseltetik. A gerjedezés tehát itt nem féltékenységet jelent, hanem másképp kell érteni: azt a gondoskodást jelzi, amellyel Isten az egyházát óvta. A fejezet egésze tehát azt bizonyítja, hogy Isten lesz az egyháza védelmezője, s úgy gondoskodott minden istenfélő biztonságáról, hogy kész volt szembeszállni szüksége esetén az egész világgal a védelmükben. Ez az egész summája.

Majd azt mondja: *az Úr szava jutott el hozzám*,⁸⁶ amiből megtudjuk: ez konkrét prófécia volt. Majd hozzáteszi: *Nagy gerjedezéssel gerjedeztem a Sionért* (mert amint említettük, a לָ, *lamed* így fordítandó).⁸⁷ Ez valóban hihetetlen változás volt, mert Isten egy időre visszafogta Magát, miközben az istentelenek tetszésük szerint zaklathatták az Ő egyházát, ezért azt gondolták, hogy büntetlenül folytathatják azt. Miután tehát Isten egy időre nyugodt maradt, a próféta által itt mondottakat nem volt könnyű elhinni, miszerint Isten hirtelen felgerjedéssel a kezébe veszi majd az egyház ügyét. Ezért a rögtön hozzátett haragot az ellenségre kell vonatkoztatni, mintha azt mondta volna, hogy az istentelenek most azt látják, amit semmiképpen sem vártak volna – Isten a védelmezője Jeruzsálemnek. Majd ezt olvassuk:

⁸⁶ Sok kéziratban az לָ, „hozzám” szerepel a „Seregek Ura” után, s ezt az olvasatot erősíti meg a Targum, a szír változat és a Septuaginta is, így kétségtelenül ez a valódi. – *a szerk.*

⁸⁷ Newcome a mi változatunkat követte, míg Hendersoné megegyezik Kálvinéval: *Nagy buzgósággal voltam buzgó Sionért*. Az összehasonlítás nyilvánvalóan az, amire Kálvin is utal a fentiekben – egy férj buzgósága a felesége tisztessége érdekében. Blayney semmi jó okkal sem rendelkezik, amiért azt mondja, hogy ez az igevers a múltra utal, a következők pedig a dolgok akkori állapotára. Az igék ugyanis mindkét esetben ugyanabban az igeidőben szerepelnek: befejezett igealak, ami gyakran magában foglalja a jelent, azaz befejezett egészen a jelen időig, amiképpen a jövő a héberben és a walesiben egyformán felöleli a jelen és az eljövendőt. Ha azt mondjuk: „Gerjedeztem”, stb., akkor a következő vershez hozzá kell tennünk: „de lecsillapodtam”. Jobb azonban, ha mindkét esetben a jelen időt használjuk: „Gerjedezem”, stb., de „megtartóztatom magam”. – *a szerk.*

Zakariás 8:3

3. Ezt mondja az Úr: Megtértem a Sionhoz, és Jeruzsálem közepette lakozom, és Jeruzsálem igazság városának neveztetik, a Seregek Urának hegye pedig szent hegynek.

Sic dicit Iehova exercituum, Reversus sum ad Sion, et habitabo in medio Ierusalem; et vocabitur Ierusaelm urbs vertiatis; et mons Iehovae exercituum, mons sanctitatis.

A próféta most világosabban is megmagyarázza, mire gondolt. Szükséges volt azonban betartani ezt a sorrendet: az ellenségeket erővel megfosztani a tulajdonuktól, s az egyházat pedig megszabadítani, mielőtt Isten közöttük lakozhatott volna. Hisz mi más módon bizonyíthatta volna Isten, hogy Jeruzsálem az Ő felügyelete és védelme alatt áll, ha előbb nem győzi le az ellenségeket? Nem ok nélkül kezdte tehát a próféta ezzel az ígérettel – Isten készen állt a háborúra, hogy izzó haragjában megszabadítsa egyházát az ellenségek kezéből. Utána következik a győzelem gyümölcse, mert nem lett volna elegendő, ha Isten csak megbosszulja a rosszat, amit a választott népének tettek anélkül, hogy összegyűjtené és helyreállítaná az egyházát a régebbi állapotába. Gyakran megtörténik ugyanis, hogy akikkel kegyetlenül bántak, bosszúállóra lelnek, de ebből semmi, vagy csak nagyon csekély vigaszuk származik, mert az állapotuk amúgy semmit sem javul. Az Úr azonban itt két dologra utal: először is felfegyverkezik a választott népe védelmében, majd pedig, ahogyan be is következett, a szent város védelmezőjévé és őrévé válik.

Az *Ezt mondja az Úr* mondatot majdnem minden igeversben kétségtelenül a hitük megerősítése végett ismételteti, mert ez a dolog, mint említettem, hihetetlen volt. Szükséges volt tehát sokszor előhozakodni Isten nevével, hogy a kegyesek készségesebben egyetértésüket adhassák a próféciához, melyről tudták, hogy Istentől származik, sőt, a Seregek Urától, Akinek a hatalma végtelen, s Akinek semmi sem okoz nehézséget, amint azt hamarosan láthatjuk.

S azt mondja, *megtért*. Nem azt jelenti ez, hogy e prófécia beteljesedése már látszott, hanem a rendeletet tekinti a valóságnak. Isten mondhatni hosszú időn át csendben maradt, miközben a népe ki volt téve az ellenségei kényének-kedvének, Ő pedig látszólag messze volt Jeruzsálemtől, hiszen az a hely néptelen és sivár, sőt a félelmetes bosszú színtere volt. Isten egész idő alatt elhagyni látszott azt a helyet Ezékiel bizonyosságának megfelelően, aki azt mondta, hogy Isten visszahúzódott a templomból, így az megüresedett és meg lett szentségtelenítve. Ezen az alapon mondja most, hogy *megtért*, mert nyíltan meg akarta mutatni, hogy nem hiába tette azt a dicsősége székhelyévé, mikor azt parancsolta, hogy ott hívják segítségül az Ő nevét. Valóban igaz, hogy a Sion hegyét Isten soha el nem hagyta, de nem lehetett más véleményt alkotni, mikor nem volt oltár, sem áldozatok, sem pedig azt Istent imádó nép. Mindezt ugyanis az istentisztelettel kapcsolatosan mondja. S a hegy szentsége sem volt semmi, csak amennyire Isten Magának szentelte azt. Ezért kapcsolja össze ezt a két dolgot: a hegy szentségét és Isten jelenlétét. Ebből következik, hogy Isten az emberek megítélése szerint távol volt, mikor semmiféle vallás sem látszott azon a helyen, és a zsidók nem mutattak ott be áldozatokat. Azt is mondja továbbá: *azért tért meg, hogy Jeruzsálem közepette lakozhasson*.⁸⁸ Szükséges volt ezt hozzátenni, hogy a zsidók meg legyenek róla győződve: az Ő visszatérése nem történt hiába. Sokan mondták ugyanis, hogy ostoba módon elsiettek a dolgot, s jöllehet a kezdet kedvezően alakult később mégis nagyon sok nehézséggel találták magukat szembe. Az építkezést is csak rövid ideje folytatták, s bár nagyon sok fáradsággal és munkával végezték azt, úgy tűnt, mégis csak átmenetileg, mert az ellenségeik hamarosan jönnek és lerombolják az új épületeiket. Miután efféle hírek kaptak lábra,

⁸⁸ „A város falai nem lettek felszentelve (Neh12:27) csak mintegy több mint hatvan évvel ezt a próféciát követően.” – *Newcome*.

szükséges volt megtámogatni az istenfélők elméit, hogy teljesen meg legyenek győződve róla: Isten visszatért a népéhez, és abból a célból vált a száműzöttek helyreállítójává, hogy Jeruzsálemben lakozhasson, mint korábban is.

Most már látjuk a próféta célját: mintha azt mondta volna, hogy a nép nem hiába tért haza a szülőföldjére, hanem Isten hatalma által szabadultak meg, s az Ő lakozása Jeruzsálemben bizonyos és örök lesz, miután korábban is ez volt az Ő lakóhelye. Valóban tudjuk, hogy az egyház biztonsága nem más módon erősödik meg, mint Isten jelenléte által, amint az meg van írva a 46. zsoltárban: „Az Isten ő közepette van, nem rendül meg”, mert az egyház nem kevésbé lenne kitéve a hirtelen és gyakori pusztulásnak, mint a többi dolog, ha Isten, a támogatója nem lakozna közöttük. S ezt érti a próféta alatta, mikor azt mondja, hogy *Isten közepette lakozik*.

Majd hozzáteszi: *és Jeruzsálem igazság városának neveztetik, a Seregek Urának hegye pedig szent hegynek.*⁸⁹ Az első mondattal a próféta arra emlékeztet, hogy Isten miért hagyta el Jeruzsálemet. Azért, mert a város átadatott a hamisságnak, a gonosz terveknek, a csalásoknak és a romlott szándékoknak. Miután akkor a zsidók teljes mértékben elhajlottak az igaz vallástól, a próféta arra céloz, hogy a város elvesztette az őrzőjét és védelmezőjét, azaz Magát Istent. S ugyanebből a célból teszi hozzá azt is, hogy az Úr hegyét a szentség hegyének fogják nevezni. Mert bármilyen gögösen dicsekedtek is a zsidók azzal, hogy ők Istent imádták, a bűneikkel mégis megszenteltelenítették mind a templomot, mind az oltárt, amint azt Aggeus próféta be is bizonyította (Agg2:15). Zakariás itt közvetve megfeddi a zsidókat, amiért a csalásaikkal minden tisztaságot megrontottak, s a bűneik mocskával beszennyezték a Siont és Isten templomát. Ugyanakkor azt is tanítja, hogy Isten az egyházában lakozik, ahol meg is szenteli azt.

Isten tehát soha nem tétlen, mikor a népe között lakozik, mert eltakarít minden tisztátalanságot, minden csalást, hogy ahol lakozik, az mindig is szent hely lehessen. A próféta tehát itt nemcsak a külső áldást ígéri meg a zsidóknak, de azt is megmutatja, ami még ennél is sokkal kiválóbb, nevezetesen hogy Ő megtisztítja a helyet, ahol lakozni szándékozik, s az általa választott lakóhelyet, és kivet minden mocskot. Mivel pedig Isten megígéri ezt, ebből látjuk: az Ő saját munkája és ajándéka a tisztátalanságok eltakarítása, valamint minden hamis és álnok dolog szertefoszlása. Az egész jelentése az, hogy amikor Isten kibékül a népével, akkor nemcsak földi típusú külsődleges áldásban részesíti őket, de valami jobbat és sokkal kiválóbbat is ad nekik: a szív és az elme megújulását. Mikor pedig minden dolog szennyes és mocskos, helyreállítja a valódi és tökéletes tisztaságot és épséget.

Azt is észben kell tartanunk, amit már említettem: a bűneiket itt azért sorolja fel a zsidóknak, hogy elszégyelljék magukat és keressék a megtérést. Láttuk ugyanis, mennyire lassúak és nehézkesek voltak ebben a vonatkozásban. Szükséges volt tehát serkenteni őket a megtérésre. Az ugyanis, amit a próféta mond, világosan utal rá, hogy a Sion hegyét megszenteltelenítették, bár Isten azt Magának szentelte. Ott ugyanis megrontották az istentiszteletet, s nem volt ott semmi becsületesség. A kegyes város pedig, vagyis legalábbis annak kellett volna lennie, megtelt hamissággal és árulással. Az igazságot ugyanis nem szabad arra a hűségre korlátozni, amit az embereknek egymás iránt kell betartaniuk, hanem ki kell azt terjeszteni arra az őszinteségre is, amivel a kegyeseknek kell rendelkezniük Isten tiszta és őszinte imádatához. Ez az egésznek a summája. Most ez következik:

⁸⁹ Ez az igevers példája a szavak a Szentírásban gyakorta megfigyelhető megfordított sorrendjének. Először Siont és Jeruzsálemet említi, majd Jeruzsálemet és Siont. Az „igazság” itt látszólag különösen az álnoksággal szembeállított hűséget jelenti, mert Jeruzsálem hűtlenné vált és megszegte az Istennel kötött szövetségét. A „szentség” azt foglalta magában, ami erkölcsi és ceremóniális volt. – *a szerk.*

Zakariás 8:4

4. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Agg férfiak és agg nők ülnek majd Jeruzsálem utcáin, és kinek-kinek pálcza lesz kezében a napok sokasága miatt.

Sic dicit Iehova exercituum, Adhuc habitabunt vetuli et vetulae (*vel*, senes et anus, *sed* est idem nomen) in plateis Ierosolymae, et viro baculus ejus in manu sua prae multitudine dierum.

Megerősíti, amit már mondtunk, hogy a zsidók biztonságban lesznek Isten keze alatt és védelmében, mert Ő közöttük lakozik majd. A biztonságos és békés állapotnak ő az Isten jelenlétét teszi meg. Mikor ugyanis békességben vagyunk az egész világgal, még akkor is zavarhatjuk egymást, hacsak a békesség Istene nem fog vissza minket, hiszen kölcsönös és belső viszályok még akkor is zaklathatnak, ha a külső ellenség megkímél. A legszükségesebb tehát, hogy a békesség és üdvösség Istene közöttünk lakozzon. Mikor azonban Isten jelenléte van velünk, akkor vagyunk a teljes biztonság állapotában. A próféta tehát most alkalmasan mondja, hogy *agg férfiak és agg nők ülnek majd Jeruzsálem utcáin*. Amióta ugyanis visszatértek a zsidók, mint ismeretes, folyamatos háborgatásban volt részük a folytonos háborúk következtében, s aligha volt elvárható, hogy hosszú időn keresztül lakozzanak a szünni nem akaró bajok közepette, miközben nap mint nap új félelmek zaklatták őket. Miután tehát szüntelen és véget nem érők veszélyek fenyegették őket, a próféta enyhülést ad nekik, s megígéri, hogy lesz a számunkra nyugalmas lakóhely, ahol a férfiak és a nők rendkívül idős korukig élnek majd. Ezért mondja: *Agg férfiak és agg nők ülnek majd...*

Majd hozzáteszi: *és kinek-kinek pálcza lesz kezében a napok sokasága miatt*, vagy az életkora folytán. Ez valóban úgy látszik, mint ami nem túl helyénvaló, mert sokkal jobb lenne, ha elevenéget kapnának, így az emberek nem gyengülnének el az életkoruk miatt. Így az itt említett gyengeség látszólag inkább Isten átkának, semmint a kegyességének jele. Ezért ígéri Isten Ézsaiásnak, hogy az idős emberek elevenek és erősek lesznek (Ézs65:20), s nem fogják a koruk hátrányát érezni. Zakariás célja azonban, mint már említettem, itt más volt, mert sokak a napi panaszkodással elcsüggesztették a kegyesek elméjét, kijelentvén, hogy őket becsapták, s azt állítván, hogy Jeruzsálem nem marad fenn sokáig, mert rengeteg ellenség vette körül.

Zakariás ezért megmutatja: a zsidókra nem leselkedik az a veszély, hogy az ellenségeik kezébe kerülnek, miután biztonságban fognak élni, mindenféle külső zaklatás nélkül. Tudjuk ugyanis, hogy sok idős embert, akik a koruk következtében már félholtak, és botra támaszkodnak, nem látni máshol, csak a békesség és a csendesség állapotában, az ellenségektől zavartalanul.⁹⁰

Most már látjuk a próféta célját. Ő meg akarta mutatni, hogy Jeruzsálem nyugodt és békés hely lesz, s ez Isten jelenlétének a gyümölcse lesz, mert a polgárai idős korban halnak majd meg, s nem a külső ellenség erőszakossága miatt. Ugyanez a célja a soron következőknek is:

Zakariás 8:5

5. És megtelnek a város utcái fiúkkal és leányokkal, a kik játszadoznak annak utcáin.

Et plateae urbis plenae erunt pueris et puellis, ludentibus in plateis ejus.

⁹⁰ A magas kor és a sok leszármazott főleg az Ószövetség idején lett megígérve, de egyetemesen a törvény iránti engedelmisséggel kapcsolatosan. 5Móz 4:40, 5:16, 33, 6:2, 33:6,24, Ézs65:20.” – Henderson.

Ugyanazt ismétli és erősíti meg egy másik képpel: fiúk és lányok játszadoznak majd az utcákon és a közutakon, ami nem volna lehetséges háborús időkben. Mikor ugyanis a fegyverek csörögnek, a kürt harsog, és az ellenségek támadásától rettegnek, akkor mindenki otthon tartja a gyermekeit. Nyilvánosan pedig csak a fájdalmas zűrzavart látni, és csak kevesen vannak úton. Röviden, még a gyermekek sem vidámak, mikor a félelem lebeg felettük. Ebből látjuk, hogy amit itt ígér, az nem más, mint a nyugalom állapota Jeruzsálem számára. Isten ugyanis visszatartja majd az ellenség támadásait. Nem azt jelenti ez, hogy Jeruzsálem mindig mentes volt minden gonoszástól, hanem Isten védelme volt annyira hatékony, hogy megóvta őket biztonságban a sok és különféle veszélyek közepette.

Nem szükséges itt izgatottan feltenni a kérdéseket: vajon törvényes dolog békeidőben játszani? A próféta ugyanis az emberek közös szokásaitól, sőt magától a dolgok természetétől kölcsönzi a nyelvezetet. Tudjuk ugyanis, hogy az emberek utat adnak a jókedvnek, mikor nem tartja fogva a félelem az elméiket, s ilyenkor szabad a játék és a sport a gyermekeknek. A próféta csak arra utal: lehet, hogy a zsidóknak lesz dolguk különféle ellenségekkel, de mégis a béke és a biztonság állapotában lesznek. Majd hozzáteszi:

Zakariás 8:6

6. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Ha ez csoda leszen e nép maradékának szemei előtt azokban a napokban, vajjon az én szemeim előtt is csoda leszen-e? így szól a Seregeknek Ura.

Sic dicit Iehovae exercituum, Si mirabile est hoc in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, etiam in oculis meis mirabile erit? dicit Iehova exercituum.

Itt élesen megfeddi a hit hiányát a népben, mert miután az emberek a saját értelmükkel szokták felmérni a nekik megígérteteket, ezért ezeknek a próféciaoknak az ajtaja majdnem bezárult előttük, mikor látták, hogy az ellenségek dühe semmi módon nem csillapítható. Valóban különböző módokon próbálták őket féken tartani, vagy legalábbis kiengesztelni, s tudjuk, sok, a zsidóknak kedvező rendeletet adtak ki a perzsa királyok, de akkora volt a velük szembeni általános gyűlölet, hogy folytonosan újabb és újabb ellenségeik támadtak. Ezen az alapon tesz szemrehányást a próféta a hitük hiánya miatt, s mintegy ujjal mutat rá, hogy nem hisznek abban az Istenben, Aki szólt hozzájuk, mivel többet ígért, mint amit lehetségesként felfogni képesek voltak. Ez pedig figyelemre méltó, mert ha gyökerestül akarjuk kitépni a hitetlenséget a szívünkől, akkor itt kell kezdenünk: a világ fölé kell emelni a gondolatainkat, istenhozzádot kell inteni a magunk ítéletének, és egyszerűen csak magunkhoz kell ölelni azt, amit Isten megígér. Az Ő hatalmának ugyanis olyan magasra kell emelnie minket, hogy ne tápláljunk kételyeket arról, hogy ami nekünk lehetetlennek tűnik, az biztosan be fog következni. Amit a próféta „csodának” nevez, az ugyanaz, mint a „lehetetlen”, mert az emberek gyakorta csodálkoznak Isten szaván anélkül, hogy hinnének Neki, sőt, a csodálkozás hamis ürügyével tagadják az Ő hatalmát. Ezért mikor bármit megígér Isten, azonnal belopakodik a kétely: „Vajon lehetséges ez?” S ha nem látunk okot, mivel a dolog meghaladja a felfogóképességünket, azonnal arra a következtetésre jutunk, hogy nem lehetséges. Meglátjuk tehát, hogy csodálkozást színélve Isten hatalmán, az emberek, miképpen törlik el azt teljességgel.

Mikor tehát a próféta most azt mondja: *Ha ez csodálatos a ti szemeitek előtt, vajjon az enyém előtt is az?* – ez ugyanaz, mintha azt mondta volna: „Ha elutasítjátok, amit én ígérek nektek, mivel az nincs összhangban a ti megítélésetekkel, akkor vajon jogosan lenne korlátozva az én hatalmam annak megfelelően, amit ti képesek vagytok felfogni?” Ebből látjuk: semmi sem oktalanabb, mint a saját értelmünkkel megpróbálni felmérni Isten hatalmát. Egyidejűleg azonban látszólag azt is mondja, hogy hasznos felemelni az elménket, és úgy

eltelni csodálkozással Isten végtelen hatalmának szemlélése közben, hogy utána már semmi se tűnjön nekünk csodálatosnak. Most már látjuk, miképpen illik csodálkoznunk Isten munkáin, ám mégsem tartani abban semmit csodálatosnak. Nincsen Istennek olyan aprócska munkája, ami ne tartalmazna valami csodálatosat, ha úgy vesszük fontolóra, amint tennünk kell. Sőt, mikor a hit által felemelve szemléljük Isten végtelen hatalmát, ami a testi értelem számára hihetetlennek tűnik, akkor nézünk le, mondhatni, a dolgokra, mert a hitünk mesze a világ fölé emelkedik. Most már látjuk a hitetlenség, valamint a hit valódi forrását. A hitetlenség forrása ez: mikor az emberek a saját értelmükhöz korlátozzák Isten hatalmát – a hité pedig ez: mikor megadják Istennek a végtelen hatalmának kijáró dicséretet, mikor nem azzal törődnek, ami könnyű, hanem megelégedvén egyedül az Ő Ígéjével, teljes mértékben meg vannak győződve arról, hogy Isten igaz, és amit megígér, az bizonyos, mert Ő képes azt beteljesíteni. Erre tanít minket Pál is, mikor azt mondja, hogy Ábrahám hite ezen a bizonyosságon alapult, s nem kételkedett abban, hogy Aki beszélt, az valóban képes beteljesíteni a szavát (Rm4:20). Ezért, hogy Isten ígéretei behatolhassanak a szívünkbe és ott mély gyökereket verhessenek, istenhozzádot kell mondanunk a saját ítéletünknek. Amíg ugyanis önmagunkban vagyunk bölcssek, és földi eszközökre támaszkodunk, Isten hatalma mondhatni szertefoszlik a szemünk előtt, s egyidejűleg az Ő igazsága is eltűnik. Egyszóval nem azzal kell törődnünk, ami valószínű, amit a természet hoz, ami szokásos, hanem azzal, amit Isten képes megtenni, amit az Ő végtelen hatalma képes elérni. Ki kell tehát emelkednünk a testünk szűk határai közül, s mint mondtuk, hit által a világ fölé kell emelkednünk.

S azt mondja: *e nép maradékának szemei előtt*, stb. Ezzel a mondattal azoknak a zsidóknak az elevenére tapint, akik bizonyos mértékben már megtapasztalták Isten hatalmát a helyreállításukban. Harminc évvel azt megelőzően ugyanis, hogy Círusz és Dárius szabadságot adott nekik, mesének tartották, amit Isten ígért nekik: azt mondták, hogy a sírban vannak, amiből semmiféle kiutat sem lehet várni. Majd megtapasztalták, milyen nagy és hihetetlen Isten hatalma, a nép azonban, noha csodálkoztak, mégis kétségbe estek a jövőbiztonságukat illetően. Ezt a hálátlanságot feddi meg tehát közvetve Zakariás, *a nép maradékának* nevezve őket. Létszámban kevesen voltak, s nem emeltek zászlót, hogy szembeszálljanak alatta az ellenségeik akaratával, de hirtelen megnyílt előttük az út, mégpedig minden várakozást meghaladó módon. Mivel tehát a tapasztalatból tanulták meg, hogy Isten képes többet is tenni, mint amennyit ők képesek elképzelni, a próféta itt joggal ítéli el őket, amiért annyira méltatlan elképzelést alkottak Isten hatalmáról, amit pedig a tapasztalat alapján több mint elégségesnek ismertek meg. Ezután hozzáteszi:

Zakariás 8:7-8

7. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Ímé, én megszabadítom az én népemet a nap keltének földéről és a nap nyugtának földéről.

8. És elhozom őket és Jeruzsálemben lakoznak, és népemmé lesznek, én pedig Istenökké leszek hűséggel és igazsággal.

Sic dicit Iehova exercituum, Ecce ergo servans populum meum e terra orientis et e terra occasus solis;

Et reducam eos, et habitabunt in medio Ierosolymae; et erunt mihi in populum, et ego ero illis in Deum, in veritate et iustitia.

Ugyanazt a témát folytatja, s beilleszt egy előszót, ami nagyon szükséges a dolgok eme zűrzavaros állapotában. Nagyon nehéz volt ugyanis felemelni és magabiztosságra ösztönözni az elcsüggedt elméket, mikor a félelem és a reszketés sújtotta le azokat. Ezért ismételteti Zakariás oly gyakran, hogy nem jelentett ki mást, csak Isten parancsait.

Ímé, mondja, én megszabadítom az én népemet. Ahogyan a szétszórás elvette a reménységet, a próféta úgy adja azt vissza, s azt mondja, nem lesz nehéz összegyűjteni a népet a világ minden tájáról, miután Isten kinyújtotta a kezét. Az *én megszabadítom az én népemet* kifejezés hangsúlyos. Isten itt felmagasztalja Magát, hogy mi is megtanuljuk felmagasztalni az Ő hatalmát, s ne a magunk felfogóképessége szerint ítéljünk. *Én megszabadítom az én népemet, mondja, a nap keltének földéről és a nap nyugtának földéről.* Ez a mondat tehát kapcsolódik az előzőhöz, melyben a próféta röviden bemutatja, hogy a zsidók tévedtek és romlott módon jártak el, amikor nem tulajdonítottak többet Istennek, mint amennyit a saját testük diktált, vagy amennyi valószínűnek látszott a természet menetéből kiindulva. Miután tehát azt tanította, hogy nagyon rosszat tesznek Istennel, ha Ő nincs elkülönítve az emberektől, és nem ragyog kiemelkedően az egész világ felett, most hozzáteszi, hogy Isten, Akinek semmi sem nehéz, vagy bonyolult, eldöntötte, hogy összeszedi a népét a szétszórásból, és visszaviszi őket ismét Jeruzsálembe. A próféta tehát nem mond itt semmi újat, csak helyesen alkalmazza, amit az imént mondott Isten végtelen és felfoghatatlan hatalmáról, amit az emberek abszurd módon megpróbálnak beletuszkolni a saját agyukba, és hozzákötni a földi eszközök alkalmazásához.

Majd hozzáteszi: *És elhozom őket és Jeruzsálemben lakoznak.* Megint megerősíti, amit már említettem, hogy a visszatérésük nem lesz hiábavaló, noha sokan mondták, hogy a zsidók ostobaságot cselekedtek, mikor ilyen gyorsan hazatértek, s úgy ítélték el az elhatározásukat, mintha a szélsőséges buzgalom ragadta volna el őket. Ezért a próféta, annak megmutatása végett, hogy Isten hűségesen bánt a néppel, biztonságos és örök lakozást ígér nekik Jeruzsálemben. *Lakoznak, mondja, azaz „Amint most látjátok magatokat összegyűjtve, úgy várhatjátok azt is, hogy Isten lesz a védelmezőtök, Aki biztonságba helyez benneteket, és Jeruzsálemet olyan lakottá teszi, mint korábban volt.”*

Ez után hozzáteszi: *és népemmé lesznek, én pedig Istenökké leszek.* Ezekkel a szavakkal erősíti meg a próféta azt, amit eddig tanított, mikor most a szövetség megújításáról beszél. A nép egész reménysége ugyanis ezen az egyetlen dolgon alapult: Isten megemlékezett a velük kötött szövetségről. Ezt a szövetséget valóban megszegették a Szentírás szokásos nyelvhasználatának megfelelően, mert a nép úgy ment száműzetésbe, mintha Isten elvetette és elhagyta volna őket. Miután tehát a szövetség emlékezete tulajdonképpen, vagy ahogyan mondják, látszólag eltemetett, a próféta, az általa már mondottakat megerősítendő, konkrétan kijelenti, hogy ők Isten népe lesznek, Ő pedig az Istenük lesz. Most már értjük, miért teszi hozzá, hogy „népemmé lesznek, én pedig Istenökké leszek”.

Végül azt mondja: *hűséggel és igazsággal, azaz „ez a boldogság szilárd és állandó lesz”.* Mikor ugyanis Isten kimutatja, hogy gondoskodik a népéről, akkor a külsődleges áldások is rákövetkeznek, amik az Ő jóindulatának jelei. A próféta hozzáteszi: mindez *hűséggel és igazsággal* történik majd, mert Isten nemcsak egy rövid időre békül meg és lesz jóindulatú a népével, hanem mindvégig kegyes marad velük. Miután tehát Isten a város biztonságát kívánta megszilárdítani, a próféta bizonyosságot tesz: ez az ő Istene lesz *igazságban*, sőt hűségben, jó hitben, színlelés, sőt a változás mindennemű veszélye nélkül.⁹¹ S hogy ez miképpen teljesezett be, azt majd hamarosan meglátjuk.

⁹¹ Blayney és Henderson a „hűség” és az „igazság” szavakat egyformán a megelőző mondatokra vonatkoztatják, azaz mind a népre, mind Istenre. De helyesebbnek látszik csak Istenre vonatkoztatni, mivel az igazsággal összekapcsolt hűség az Ő hűséges mivoltára vonatkozik, amit az Ő igaz mivolta támaszt alá, ami az ígéretének beteljesítésében nyilvánul meg. Isten igaz(mondó), vagy hűséges, továbbá igazságos, vagy igaz, így amit ígért, az biztosan be is teljeseedik. Lásd 1Jn1:9. – a szerk.

Ima

Add meg mindenható Isten, hogy jóllehet mi naponta eltávolodunk Tőled a bűneinkkel, mégse kerüljünk le arról az alapról, amitől az üdvösségünk függ, hanem Te, Aki fenntartasz minket, sőt felemelsz, ha elbukunk, add meg, hogy a magunk útját továbbra is járassuk, s visszatérhessünk Hozzád valódi megtéréssel. S történjék velünk bármi, tanuljunk meg mindig Reád tekinteni, hogy soha ne mondjunk le a Te jóságodról, amit szilárdnak és öröknek ígértél. S különösen, miközben a Te egyszülött Fiadra, a mi Közbenjárónkra támaszkodunk, képesek legyünk Téged Atyánknak nevezni, míg végül el nem jutunk ahhoz az örökös örökséghez, ami a te egyszülött Fiad vére árán lett a miénk. Ámen.

Száznegyvenkilencedik előadás

Zakariás 8:9-11

9. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Erősödjenek meg kezeitek, a kik hallottátok e napokban e beszédeket a próféták szájából, a kik szóltak, mikor megvetteték a Seregek Ura házának alapja, hogy megépíttessék a templom.

10. Mert e napok előtt nem volt az embernek bére, és a baromnak sem volt bére, sem a kimenőnek, sem a bejövőnek nem volt békessége a nyomorúság miatt,⁹² mert minden embert felindítottam: kit-kit az ő felebarátja ellen.

11. De most nem olyan leszek e nép maradékához, mint az elébbi napokban voltam, így szól a Seregeknek Ura.

Sic dicit Iehova exercituum, Roborentur manus vestrae, qui auditis in diebus his verba haec ex ore Prophetarum, qui (*fuert*) in die quo fundata est domus Iehovae exercituum, et templum extrueretur.

Quia ante dies istos merces hominis non fuit, et merces jumenti nulla, et egredienti et venienti nulla pax ab angusta (vel, prae afflictione,) et emisi cunctos homines, quemque in socium suum.

At nunc non secundum dies superiores ego (agam) cum reliquiis populi hujus (agam non est in contextu, sed supplendum est,) dicit Iehova exercituum.

A próféta, miután azt tanította, hogy Isten kibékült a népével, most alkalmasan arra buzdítja a zsidókat, hogy készüljenek a munkára és a serény fáradozásra a templom és a város felépítésében. Amint ugyanis említettük, sokan lomhakká váltak, mivel úgy vélték, az ellenségeik hamarosan megsemmisítik őket, s amit nagy munkával, fáradsággal és költséggel építettek, az hamarosan az enyészeté lesz. Ezért lopakodott be az a tunyaság, aminek következtében sokan felhagytak mind a templom, mind a város építésével, s máshol is láttuk, hogy voltak, akik a saját házukat igyekeztek felépíteni, de közben elhanyagolták a templomot. Mindegyikük ugyanis a maga javát nézte, és a saját örömeit kereste. Aggeus próféta élesen megfeddte ezt a közönyt (Agg1:4), s az Úr világosan megmutatta, hogy megbüntette ezt a lustaságukat. A saját házukat ugyanis előnyben részesítették a templommal szemben, s a hit hiánya miatt úgy reszkettek, mintha a helyreállításuk csak gúnyolódás lett volna. Miután a nép a hálátlanságuk következtében majdnem teljesen elsöpörte a szabadulásuk emlékezetét, Aggeus próféta súlyosan megfeddte őket, s Zakariás most ugyanazt a témát érinti.

Ezért mondja, hogy mielőtt elkezdték építeni a templomot, a föld olyan terméketlen volt, mintha Isten átkozta volna meg, ők pedig teljesen reményvesztettek voltak, s bármibe kezdtek, haszontalannak bizonyult. Miután azonban elkezdték a próféták által buzdítatván a templom felépítését, a dolgok határozottan jobbra fordultak, így könnyű volt arra következtetni, hogy Isten korábban elégedetlen volt velük, most azonban kegyes lett, mivel minden dolog virágzott. Ez a változás világos jele volt mind Isten nemtetszésének, mind az Ő jóindulatának, mert joggal feddte a népét, amíg a hitetlenség hatása alatt álltak, és nem folytatták a templom építését. Utána viszont Isten kegyessége ragyogott rájuk, mikor bőséges ellátásban részesítette őket, és különféle módokon adta annak bizonyosságát, hogy jóindulattal viseltetik irántuk. Zakariás tehát azért említi ezeket a dolgokat, hogy vidámabban folytassák a munkájukat, s ne szítsák Isten haragját, aminek korábban olyannyira ők látták a kárát, s megpróbálhassák élvezni az Ő áldását, mely most annyira nyilvánvalóan tárult a szemük elé. Ez az egészek a jelentése.

⁹² A Károli-fordítás szerint: *a háborúság miatt – a ford.*

Ezt mondja a Seregeknek Ura: Erősödjenek meg kezeitek. Kitartásra buzdítja őket. Mivel azonban az emberek elgyengültek, és sok minden történt, ami meggyengítette, vagy letörte a bátorságukat, a *megerősítés* szót használja. Gyakran szükséges ugyanis úgy erőt gyűjteni, és megerősíteni a kegyes elhatározást. Tanuljuk meg ezt a tanítást a saját javunkra felhasználni, s értsük meg, amit a tapasztalat bőségesen tanít nekünk. Ez pedig a következő: a kezeink, noha először jól felkészülnek, mégis hamarosan elgyengülnek, mondhatni elernyednek, sőt teljesen csődöt mondanak, amíg nem kapnak itt és most új erőre. Ez pedig akkor következik be, mikor Isten beszéde eleveníti meg bennünket, és fölé emelkedünk a minket meggyengítő próbáknak. S Zakariás most arról tájékoztat minket, honnan kell ezt az erőt vennünk: a prófétáktól már hallott ígéretekből. Hiába buzdítana ugyanis kitartásra, ha nem lenne meg a magabiztosságának az említett alapja. Mikor ugyanis Isten hallgat, az elméinknek, még ha korábban nagyon is készen álltak és akartak, el kell gyengülniük, s a végén teljesen csődöt kell mondaniuk. Látjuk tehát, hogy nem lehet bátorság az emberekben, amíg Isten nem támogatja őket a beszédével, amiből visszanyerhetik elveszett erejüket, és elevenességüket. Ha a próféta csak bátorságot parancsolt volna nekik, akkor válaszolhattak volna azzal, hogy a körülményeikben nincsen semmi, ami bátoríthatná őket. Mikor azonban Isten beszéde kerül eléjük, akkor minden kifogás elvételik. Ezért most össze kellett magukat szedni, és bátran kellett harcolni, mivel Isten látta el őket fegyverekkel.

Legyetek erősek, mondja, *a kik hallottátok e napokban e beszédeket a próféták szájából.* Noha Zakariás nem gyakran fogalmaz tömören a szavaiban, hanem sok részben terjengős, itt azonban mégis, s az egész igevers nagyon hangsúlyos. Miután azt mondta, hogy nem voltak híjával Isten ígéreteinek, hozzáteszi: *e napokban, és e beszédeket.* Arra célzó: nemcsak azt az általános igazságot tanulták, hogy engedelmeskedniük szükséges, de azt is, hogy Maga Isten lesz a vezetőjük, Aki irányítja lépteiket és megmutatja nekik az utat. Egyszóval, nem hagy ki semmit, ami lehetővé teszi a számunkra, hogy minden nehézség nélkül folytassák azt a munkát, amibe belekezdtek. Kihangsúlyozás rejlik tehát az „e” mutatószavakban, mert a próféta arra utal, hogy Isten folyamatosan beszélt hozzájuk, és nemcsak általános igazságot hirdetett, hanem konkrét szavakat mondott, melyekkel irányíthatta lábaikat és kezeiket minden cselekedetükben. S azt mondja, ezek a szavak a próféták szájából hangzottak el, mert Isten megtiszteltetésben akarta részesíteni a szolgáit. Ez pedig, amint az gyakran elhangzott, a hit valódi próbája, mikor Maga Isten nem száll alá a mennyből, vagy nem jelenik meg nekünk látható formában, hanem az embereket használja a szolgálóiként. Zakariás még arra is utal röviden, hogy nem a próféták azoknak az ígéreteknek a szerzői, melyeknek fel kell emelniük, támogatniuk és serkenteniük az elméinket, mert az Úr használja az ő szolgálataikat, s ezt érti a *száj* szó alatt.

Majd hozzáteszi: *a kik szóltak, mikor megvetteték a Seregek Ura házának alapja, hogy megépíttessék a templom.* Nem sok idő telt el azóta, hogy elkezdtek építeni a templomot, s lerakták az alapjait, de a hitetlenségük miatt, továbbá azért, mert valamennyien a saját személyes érdekeikkel törődtek, megszakadt a munka. Mivel bizonytalanságban és kétségben voltak, lustaság és közöny támadt, és hatalmába kerítette őket a kapzsiság, ezért megvetteték Isten templomát. Most azonban azt mondja, hogy Isten e rövid időszak alatt is gyakran szólt hozzájuk a késlekedésüket és a tunyaságukat helyesbítendő. A próféta ugyanis úgy beszél itt, mintha egyetlen napról lenne szó, s így kívánja kifejezni, milyen rövid volt ez az időszak. Még megbocsáthatatlanabb volt tehát a lustaságuk, mivel Isten naponta szólt hozzájuk, és új prófétákkal erősítette meg mindazt, amit a korábbiak mondtak.⁹³

⁹³ Az igevers fordítható így: „Ezt mondja a Seregek Ura: Erősítsétek meg a kezeiteket ti, akik ezekben a napokban pontosan ugyanazokat a szavakat halljátok a próféták szájából, mint amelyeket hallottatok a Seregek Ura házának, a templomnak alapozásakor, hogy felépüljön a templom.” Mint a korábbi példában (2:4), az ismétlődő *אלה* szót „ezeknek” és „azoknak” kell fordítani. Blayney az „amelyeket” szó után az előző sortól veszi

Majd ezt olvassuk: *Mert e napok előtt nem volt az embernek bére, és a baromnak sem volt bére, sem a kimenőnek, sem a bejövőnek nem volt békessége a nyomorúság miatt, mert minden embert felindítottam: kit-kit az ő felebarátja ellen.* A próféta itt, mint említettem, Isten átkának a bizonyítékait említi, amikből a zsidók megtanulhatták, hogy nem tetszett Neki a templom építésének elhanyagolásában kifejeződő nemtörődömségük, mert miközben azt elhanyagolták, a saját dolgaikra odafigyeltek. Ezért tehát arra emlékezteti őket, ami félelmet kelthetett bennünk, nehogy tovább folytassák Isten provokálását. A saját nagy kárukon tanulták meg ugyanis, hogy ezen a módon ne szítsák fel az Ő nemtetszését. Zakariás pedig, Aggeushoz és Malakiáshoz hasonlóan gyakorta szólt a néphez ebben a dologban: látjuk ugyanis, mennyire hajlamosak vagyunk mi valamennyien a feledékenységre csúszni, mikor Isten bármekkora mértékben lazít a fegyelmezésen. Azonnal lerázunk magunkról minden félelmet, mikor nem érnek minket gonoszságok. Ez az oka annak, amiért oly sokszor szükséges minket emlékeztetni Isten általunk megtapasztalt ítéleteire annak megfelelően, amit Zakariás tesz itt.

Mert, mondja, e napok előtt nem volt az embernek bére, és a baromnak sem volt bére, azaz nem volt semmi haszna sem az emberek, sem a barmok munkájának. Biztosra veszi, hogy az emberek nem voltak lusták a munkában, és a barmok is ellátták a kötelességeiket, de ennek semmi gyümölcse sem mutatkozott. S mi másért volt az emberek és a barmok munkája haszontalan, mint Isten átká miatt, amint arról a törvény is bizonyosságot tesz? (5Móz28:8) Mikor ugyanis a próféták Isten átkáról beszélnek, akkor a törvényre utalnak, s csak a saját pillanatnyi helyzetükre alkalmazzák azt, amit a törvény általánosságban kijelent. Miután pedig Isten azt jelenti ki a törvényben, hogy a kezek munkáját megáldja, Zakariás ebből arra a következtetésre jut, hogy Isten elégedetlen volt, mikor az emberek és a barmok fáradságosan, de bármi haszon nélkül dolgoztak.

Majd hozzáteszi: *nem volt békesség.* Mikor az emberek haszontalanul munkálkodnak, azt a szomjúságnak és minden hiányának kell követnie. Tudjuk ugyanis, hogy az ember munkája önmagában haszontalan, de mégis, mikor Isten megáldja, akkor a termékenység elősegítőjévé válik, hogy a föld elláthasson minket élelemmel. Viszont ha az ember munkája terméketlen, akkor a föld is elutasítja a gyümölcstermelést. Nem csekély csapást jelentett tehát, mikor az Úr megfenyítette a népet a szegénységgel és az éhséggel. S más gonoszságot is hozzáteszi, nem kevésbé félelmetest, sőt még fájdalmasabbat: az ellenségek annyira zaklatták a földet, hogy az utazás sem volt biztonságos. Ezért mondja, hogy *sem a kimenőnek, sem a bejövőnek nem volt békessége,* azaz nem volt szabad, vagy békés utazás, hanem ki voltak téve a rablásnak és a fosztogatásnak. Egyszóval, Zakariás itt arra tanít minket, hogy a zsidók kívül-belül átok alatt álltak, mert a föld csalódást okozott a művelőinek, hisz nem termett, őket magukat pedig ellenséges támadások érték.

A מן הצר *men etsar* szavakat illetően egyesek a nyomorúság alapján így fordítják: „nem volt békesség a nyomorúság miatt”. Mi azonban megtarthatjuk a מן *men* előljáró tulajdonképpeni jelentését: „nem volt békesség a nyomorúságtól”, azaz senki nem volt biztonságban a kényelmetlenségtől és a zaklatástól.⁹⁴

kölsön a „hallottatok” ígét, de Henderson úgy véli, itt מדרוֹר-t kell érteni, melynek jelentése: „melyek elhangzottak”. Az előbbi a legnyilvánvalóbb. – *a szerk.*

⁹⁴ Kálvin ebben az esetben követte a Septuagintát, s így tett Newcome is, de a Targum a *propter hostem* „az ellenség miatt” kifejezést használja, s ugyanez a héber legáltalánosabb jelentése is. Így fordítják Drusius, Marckius, Dathius, és Henderson is.

Megadhatjuk az igevers alábbi, szó szerinti jelentését: „10. Mert ama napok előtt az ember bére semmi volt, és a baromé se volt semmi. A jövőnek és a menőnek pedig nem volt békessége az ellenségtől. S én kiküldtem minden embert, mindenkit a felebarátja ellen.”

A צר szó talán szigorúbban véve inkább elnyomót, semmint ellenséget jelent, bár gyakran fordítják az utóbbi szóval. Az ige jelentése szorongatni, beszorítani, így nyomorgatni, sújtani, vagy elnyomni. Itt nem idegen, hanem hazai ellenségről van szó, amint arra a két utolsó sor mutat. A „kiküldtem” mutatja, hogy ezek az

Majd az okot is hozzáteszi: *mert Isten minden embert felindított: kit-kit az ő felebarátja ellen.* A próféta célzatosan tette ezt hozzá, hogy a zsidók megtudhassák: ezek a gonoszságok nem a szerencsének tulajdonítandók, mintha az emberek következtelenül indultak volna fel egymás ellen. Ezért arra emlékezteti őket, hogy a nyugalmaikat Isten igazságos és rejtett ítélete zavarta meg, mert Ő képes oda fordítani az emberek szívét, ahová csak tetszik Neki: egyszer emberségre, vagy könyörületre indítja, máskor pedig örülségre és hevesiségre sarkallja őket. S hogy megtudják a zsidók: Istennel van dolguk, a próféta kijelenti – az embereket arra lettek felindítva, hogy kölcsönösen heveskedjenek és támadásokat indítsanak egymás ellen.

Azok tehát, akik a *megenged* szót használják, nemcsak elvesznek a próféta szavainak jelentéséből, de teljes mértékben meg is rontják a tanítását és mindenestől kioltják a világosságát. Isten ugyanis nem azt mondja itt, hogy nyugodt maradt, mikor a zsidók helytelenül bántak egymással, hanem ezt a saját ítéletének tulajdonítja. Mikor ugyanis majdnem az egész világ ellenségesen lépett fel néhány emberrel szemben, akik összetartoztak, nekik egészen biztosan egyesülniük kellett volna, hiszen a szükség a legelidegenültebbeket is kibékíti, és lecsillapítja azokat is, akik a legádázabb ellenségei voltak korábban egymásnak. Miután pedig a zsidókat külső ellenségek támadták, egymás barátainak kellett volna lenniük, vagy legalábbis annyira meg kellett volna lágyulniuk, hogy ne ellenségeskedjenek egymással. Mivel azonban a sajátjaikkal heveskedtek, és senki sem kímélte a saját barátait sem, Isten ezzel a körülménnyel teljesebben is megmutatja, hogy Ő volt ezeknek a zűrzavaroknak a Szerzője. Azt pedig, hogy miképpen lobbantja fel Isten az emberek szívét a heveskedésre anélkül, hogy Ő Maga ezért semmilyen módon sem hibáztathat, már megmagyaráztuk másutt. Isten valóban az Ő jogos ítéleteit hajtja végre, mikor az embereket szembefordítja egymással, s ha keressük az okot és a célt, meglátjuk, hogy ezen a módon az emberek joggal kapják a büntetést. Miután tehát Isten ítéleteiben mindig a legnagyobb egyenlőség ragyog, az embereknek semmi okuk sincs belevonni Őt a saját végromlásukba, vagy a gyalázat egy részét Őrá hárítani. Isten tehát joggal szítja fel az emberek szívét az örülségre, de az egész gyalázat mégis egyedül az emberekre hárul, még ha Isten vonja is őket ide-oda az akaratuk ellenére, s használja őket eszközként. Isten rejtett célja ugyanis nem menti fel őket, miközben a céljuk nem kevesebb, mint engedelmeskedni az Ő szavának, bár az Ő rejtett tevékenysége irányítja őket. Tudjuk, hogy egyetlen cselekedet sem tetszik Istennek, csak a szándékos engedelmesség, amit az elvetettek közül soha senki nem ad meg. Azt is tudjuk, hogy minden cselekedet az eltervezett végcél alapján ítéltetik meg. Nekünk tehát azt kell fontolóra vennünk, hogy mi volt az oka annak, amikor Isten így egymás ellen indította fel az embereket, s miféle végcélt tartott a szeme előtt. Máshol azonban már részletesen is tárgyaltuk ezt a dolgot.

Röviden azt tartjuk tehát emlékezetünkben, hogy a zsidók nem a véletlen folytán zaklatták és nyomorgatták egymást, hanem azért, mert az Úr, Aki az ellenségük volt, és Akinek a haragját felszították, ellenségekként küldte ki őket egymás ellen.

Utána hozzáteszi: *De most nem olyan leszek e nép maradékához, mint az előbbi napokban voltam, így szól a Seregeknek Ura.* Zakariás most arra emlékezteti őket, hogy a dolgok jobbra változtak, mert Isten nyilvánvalóan megbékélt velük. S ha ennek a változásnak az okát kérdezzük, a válasz a templom építése. Ha a próféták nem mondtak volna semmit, a zsidók csak találgathattak volna, de minden kétely eltöröltetett, mivel Isten fenyegette őket a büntetéssel, amit később ki is szabott, majd a megtérésre buzdította őket, s megmondta, hogy megbékélt velük. Mikor a zsidók megfelelő módon vették fontolóra mindezeket a dolgokat,

ellenségek rablók voltak, s ez nyilvánvaló abból is, hogy a „menők” és „jövők” nem voltak biztonságban. Ezért az angol és Newcome változata nem jó, mert ezekben a „felindítottam” szerepel a „kiküldtem” helyett, mely utóbbi az itt használt ige tulajdonképpeni jelentése. A Henderson változatában szereplő „küldtem” sem teljesen helyes, mert nem fejezi ki teljes mértékben az elképzelést. – a szerk.

nem volt semmi szükségük arra, hogy a találgatásokhoz folyamodjanak. Valóban teljesen bizonyossá vált, hogy Isten kegyesen bánik velük, és a kegyességének gyümölcsei is a szemük elé tárultak. Ezzel kaptak buzdítást a templom építésének folytatására.

Zakariás 8:12

12. Mert a vetés békességes lesz, a szőlőtő megadja gyümölcsét, a föld is megadja termését, az egek is megadják harmatjokat, és örökké teszem mindezen e nép maradékát.

Quia semen pacis, vitis proferet fructum suum, et terra proferet fructum suum (*est quidem aliud nomen, sed idem significat,*) et coeli dabunt rorem suum; et possidere faciam reliquias populi hujus omnia haec.

Zakariás itt Isten kegyességének a folytatódását ígéri, amit a zsidók eddigre elkezdtek megízlelni. Isten akkor már részben nyíltan megmutatta a nagylelkű bánásmódjával, hogy Atya volt a zsidók számára, de hogy megerősítse őket a kitartásukban, Zakariás azt mondja: ez a jóindulat folytatódni fog.

Először azt mondja, meglesz *a béke magja*. Egyesek úgy vélik, azért mondja a béke magjának, mert a mezők művelésével, miközben az ellenségek támadásaitól rettegték, felhagytak. Senki sem mert előállni az ökreivel, vagy a lovaival, sőt, mikor a földművesek bevetették a földjeiket, azt sem a békesség és a biztonság időszakában tették. Miután pedig a földek, melyeket a háborús időkben rosszul művelnek, nem hoznak teljes termést, ezért úgy vélik, azt nevezik békességes vetésnek, mikor a földművesek elvégezhetik a szükséges munkákat, mikor mentesek minden félelemtől, és biztonságban munkálkodhatnak a mezőik megművelésén és bevetésén. Mások a béke magjának azt tartják, amikor sem viharok, sem zivatarok, sem üszög, sem semmiféle más gonosz dolog nem tesz semmiféle kárt a termésben és a gyümölcsökben. Miután azonban a héberben a שלום *shelum* gyakran jelent bővelkedést, mi is fordíthatjuk így, tehát a *béke magja* virágzó lesz, s ez a magyarázat nekem kevésbé erőltetettnek tűnik. *A béke magja* lesz tehát, azaz a munkátoknak megfelelően lesz virágzó, és amit elvetettetek, meghozza a maga gyümölcsét.⁹⁵

Majd egy magyarázatot is hozzáfűz: *a szőlőtő megadja gyümölcsét, a föld is megadja termését, az egek is megadják harmatjokat*. Ebből arra következtetünk, hogy azért nevezte a béke magjának, mert a földművesek elérték a céljukat, amikor a föld az ég harmatjával megöntözve nem maradt terméketlen, s mikor a termés bőséges lett, és bőven volt gabona, szőlő, és más dolgok. Akkor van tehát béke a magot illetően, mikor a gabona a kívánságunknak megfelelően növekszik, s érik be, s mikor az ég válaszol a földnek, s nem tartja vissza a harmatát, mint azt más helyen már láttuk. Röviden, Isten arról tesz bizonyosságot,

⁹⁵ Nem egyszerű megállapítani ennek a kifejezésnek a pontos jelentését, mert több magyarázatot is megenged. Jeromos, Grotius és Marckius szerint az előző versben említett „nép maradékát” jelenti itt a vetőmag. „Mert a mag békés lesz”, azaz békeszerető, és nem lázadó, mint korábban. Marckius szerint ez az igevers fordítható ekképpen: „Mert a béke magjának a szőlőtő megadja a gyümölcsét”, stb. Az egész igeszakasszal leginkább összhangban állónak azonban az látszik, ha a זרע szót a vetés idejét, vagy a vetést jelentőnek tekintjük (5Móz8:22), a שלום szót pedig a közönséges jelentésével békének, vagy békeszeretőnek fordítjuk. Korábban, a 10. versben azt olvastuk, hogy a kimenőknek és a bejövőknak, például a mezőre igyekvőknek nem volt békességük, most azonban a dolgok állapota megváltozott. Így a vizsgált igevers az alábbiak szerint alakul: „Mert a vetés békességes lesz, a szőlőtő megadja gyümölcsét, a föld is megadja termését, az egek is megadják harmatjokat, és örökké teszem mindezen e nép maradékát”. A legtöbben azonban Kálvin nézeteit követik: így Newcome és Henderson is. Blayney előljárószónak tekinti a זרע szót, és így alakítja a mondatot az előző mondathoz kapcsolódva: „Nem leszek e nép maradékához olyan, mint a korábbi időkben voltam”, azaz a viszálykodás magvetője (10. vers), hanem „a békesség magvetője”. Ez természetesen megkönnyíti a szerkezetet. – *a szerk.*

hogy a nép maradéka bővelkedik majd a jó dolgokban, mert sem az ég nem tartja vissza az esőit, sem a föld nem zárja be a belsejét. Isten azonban mindig Magához hívja a népét, hogy az Ő áldására támaszkodjanak. Hűvös tanítás lenne csupán ugyanis, ha nem lennénk róla meggyőződve, hogy a föld csak úgy termékeny, ha Isten adja neki a nemzés és a termés erejét. Nekünk tehát mindig Isten áldására kell tekintenünk, s Tőle kell kérnünk az élelmünket, naponta imádkozván hozzá, amint tanultuk, a mindennapi kenyérért. Kevesen csinálják azonban ezt szívből, s ezer közül ha egy fordítja a gondolatait úgy Isten keze felé, hogy szilárdan hiszi: naponta megkapja Tőle a napi élelmét. Így már értjük a próféta szavait. Most ez következik:

Zakariás 8:13

13. És leszen, hogy a miképen átok valátok a pogányok között, oh Júda háza és Izrael háza: azonképen megszabadítlak titeket, és áldássá lesztek. Ne féljetek! Erősödjének meg kezeitek!

Et erit, quemadmodum fuistis maledictio inter gentes, domus Iehudah, et domus Israel; sic servabo vos et eritis benedictio: ne timeatis, roborentur manus vestrae.

Ugyanazt a témát folytatja, s ebben a versben két ellentétes dolgot jelent ki, hogy világosabbá tegye azt, amit itt tanít: mikor Isten haragos volt, a föld terméketlenné vált, s minden boldogtalanul végződött a zsidóknál. Mikor azonban Isten elkezdett megbékélni, a föld mondhatni megváltoztatta a természetét, és elkezdett bőségesen teremni, a zsidók pedig minden módon áldottakká lettek.

Ezért mondja: *a miképen átok valátok*, stb. Itt megint megemlíti és emlékezteti őket rá, mennyire nyomorultak voltak, ameddig csak a saját érdekeiket tartották szem előtt, s a templom elhanyagolásával kimutatták istentelenségüket és hálátlanságukat. Mi másra kellett volna ugyanis jobban készen állniuk, mint a templom felépítésére és az áldozatok bemutatásának megkezdésére abban azért, hogy ezzel a szabadulásuk Szerzőjének ismerjék Őt el? A templomot azonban elhanyagolták, s a próféta arra a következtetésre jut, hogy rendkívül feledékenyeknek kellett lenniük, ha nem vették fontolóra, mi volt a helyzetük, amíg nem gondoskodtak a templomról. Azt mondja: *átok voltak a pogányok között*, azaz az átok példái voltak a törvény fenyegetésének megfelelően. Az a beszédmód ugyanis gyakori a Szentírásban, hogy a nép volt átok, s a szokásos átokformula a következő volt: „Átkozzon meg téged az Úr úgy, ahogyan a zsidókat”. Zakariás tehát azt mondja, hogy a zsidók átok voltak: nemcsak lesújtott rájuk Isten keze, de át is adattak mindenféle bajnak, hogy mindenki szemében megvetendőkké váljanak, s bizonyos módon Isten haragjának a jeleit hordozzák magukon. Bárki tekintett abban az időben egy zsidóra, láthatta, hogy úgy néz ki, mint aki átkot hordoz. Röviden, Zakariás megemlíti, hogy a zsidók nem közönséges, vagy szokásos büntetést kaptak, hanem Isten hajtott végre rajtuk félelmetes ítéleteket, melyek mindenki számára nyilvánvalóvá tették, hogy súlyosan megsértették Őt. *Átok valátok a pogányok között.*⁹⁶

Utóbb hozzáteszi: *azonképen megszabadítlak titeket, és áldássá lesztek*. A *megszabadítlak* szót azért használja, hogy Isten világosabban kimutathassa a jóindulatát, s a

⁹⁶ Kálvin nem veszi figyelembe a „Júda háza és Izrael háza” szavakat. Ez nehézségeket okozott egyes igemagyarázóknak. Newcome azonban úgy véli, hogy „a tíz törzsből sokan” visszatértek „Júda házával együtt” a fogságból, és ezért szerepel itt ez a megszólítás. Henderson ugyanezen a véleményen van, és hozzáteszi: „Ők is (Izrael háza) visszatértek Palesztinába (בימים האלה) ugyanazokban a napokban (15. vers), amelyre ez (a prófécia) utal. Minden, a felkutatásukra tett erőfeszítés a későbbi időkben teljességgel gyümölcstelen maradt, s az elképzelés, mely szerint még létezniük kell valahol a világban, a törzsi állapotukra visszaállva, azoknak a próféciáknak a téves értelmezéséből eredt, melyek a Babilonból történő hazatérésre vonatkoznak.” – a szerk.

zsidók ne gondolják, hogy a változás a szerencse forgandóságának köszönhető. Tudjuk ugyanis, hogy az emberek gondolkodása gyorsan megváltozik, s ezt, vagy amazz az okot találják ki Isten gondviselésének az elkendőzésére. Isten tehát, mielőtt azt ígérné, hogy áldássá lesznek, a megszabadításukat is megígéri. S hogy mit jelent áldássá lenni, azt könnyen megértjük az ellentétéből. Akkor mondjuk valakikről, hogy áldássá lettek, ha Isten kegyességének és jóindulatának a jeleit hordozzák magukon. A próféta tehát úgy érti: amikor a nép azt akarta, hogy könyörögjenek értük, vagy jót akartak egymásnak, akkor ez volt a kérésük megszokott formája: „Áldjon meg minket az Isten úgy, ahogyan a választott népét megáldja: amint kedvesek a zsidók Isten számára, úgy bánjon velünk is ugyanazzal, vagy hasonló kegyességgel”. Látjuk tehát, hogy a zsidók akkor voltak átok, mikor szélsőséges szidalmaknak voltak kitéve, s akkor váltak áldássá, mikor Isten kimutatta irántuk a kegyesség jeleit, s a valóságban, vagy a hatásokkal mutatta meg, hogy megbékélt velük.

Végül azt mondja: *Ne féljete! Erősödjenek meg kezeitek!* A reménység táplálására buzdítja őket, mert a félelem ellentétes a magabiztossággal. A hitetlenségből fakadó félelem pedig nem osztható szét másként, mint az Isten nekünk tett ígéreteivel, melyek elűznek minden kételyt. Joggal tanítja tehát nekünk a próféta, hogy a zsidóknak nem volt semmi okuk félni, mert bejelenti, hogy Isten kiengesztelődött irántuk. Valóban tudjuk: minden félelem nem űzhető el az ember szívéből, mert meg kellene fosztani minket minden érzéstől, hogy a veszélyekkel félelem nélkül nézhessünk szembe. S bár a félelem természetes a számunkra, s a félelemre mindig van okunk, a hitetlenség félelme mégis szertefosztható a hit által. Ezért nem csoda, ha Isten elítéli a félelmet, mikor üdvösséget ígér a választottainak. Amint azonban említettem, észre kell vennünk, hogy itt egy ellentét áll fenn az elítélendő félelem, valamint az Isten szavára támaszkodó magabiztosság között. Azt is hozzá kell tennünk, hogy Isten gyermekeinek magabiztossága soha nem annyira teljes, hogy mentesek lennének minden félelemtől, de mégis küzdenünk kell ellene, hogy ne legyen akadály az elhívásunk útjában. S ezt tanuljuk meg teljesebben az igevers végétől.

Erősödjenek meg kezeitek! De miért tiltja meg a próféta a zsidóknak a félelmet? Azért, hogy felrázhassák magukat arra a munkára, amit az Úr juttatott nekik, s ne engedjék a félelemnek késleltetni őket, vagy megakadályozni a kitartásukat.

Most már látjuk, miképpen válnak felkészültekké és készségesekké a kegyesek Isten szolgálatára. Először a lustaságot kell lerázni, de hogyan? A félelem eltörlésével. Mi az orvosság a félelem meggyógyítására? Újra át kell vizsgálni Isten ígéreteit, mert mikor az elménk összeszedett, a kezek, a lábak és minden tagunk készen áll a feladatának ellátására. Az elme, a szív és minden tagunk frissessége következik a félelem lerázása után, s mikor az emberek elkezdenek úgy támaszkodni Isten Ígéjére, hogy tudják: az Ő segítségével elegendő a számukra minden veszéllyel szemben, s nem kell félniük, meg lévén győződve, hogy Isten az Ő erejével el fog távolítani minden akadályt.

Ima

Add meg mindenható Isten, miután hidegnek és merevnek látsz minket, mikor minden tettünket Neked kellene szentelnünk, s minden tagunkat is a te szolgálatodra kellene szánnunk, engedelmeskedvén a Te Ígédnek – ó add meg, hogy minden nap bátran harcoljunk a természetes közönyünkkel, és küzdjünk az akadályokkal, bátran visszavervén a Sátán minden lehetséges támadását. Így ha a buzgalmunk nem is olyan, amilyennek lenni kellene, mégis őszinte vággyal és a szív valódi vonzalmával haladjunk mindig az elhívásunk útján, míg elérjük a célt, és összegyűjtetünk a Te királyságodba, hogy élvezzük a győzelmet, amit Te ígértél nekünk. Ezzel naponta támogatsz bennünket, míg végül teljes mértékben élvezhetjük, mikor összegyűjtetünk a mennyei királyságba Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Százötvenedik előadás

Zakariás 8:14-15

14. Mert ezt mondja a Seregeknek Ura: A miképen elgondoltam vala, hogy veszedelmet hozok reátok, mikor atyáitok megharagítottak vala engem, így szól a Seregeknek Ura, és nem tértem el attól:⁹⁷

15. Azonképen gondoltam el e napokban,⁹⁸ hogy jót teszek Jeruzsálemmel és Júda házával; ne féljetek!

Quia sic dicit Iehovah exercituum, Quemadmodum cogitavi malum inferre vobis dum me inflammavistis (aut, provocavistis) patres vestri, dicit Iehova exercituum; et non poenituit me;

Sic conversus sum, cogitavi diebus istis benefacere Ierosolymae et domui Iehudah, ne timeatis.

A próféta megerősíti az előző igeversben olvasott igazságot, mikor azt mondja, hogy nagyon más lesz a zsidók sorsa, mert minden módon áldottak lesznek. Megmutatja a változás okát is: Isten, Aki korábban elégedetlen volt velük, elkezdett kegyes lenni irántuk. Valóban tudjuk, hogy a Szentlélek mindenhol Isten ítélőszéke elé idézi az embereket, hogy megtudhassák: semmi nyomorúság nem éri őket, csakis a bűneik miatt. Így emlékeztet minket is Zakariás itt arra, hogy Isten azért haragudott a zsidókra, mert felszították a haragját. Most azonban egy ígéretet is hozzátesz, miszerint Isten *megtért*. Nem azt jelenti ez, hogy meggondolta magát, hanem hogy megbékült.⁹⁹ Valóban tudjuk, hogy Isten szeretetét, vagy gyűlöletét a külsődleges dolgokból kiindulva kell megítélnünk. Ha ugyanis Isten szigorúan bánik velünk, a haragja nyilvánvaló jelei mutatkoznak meg, viszont ha kegyesen bánik velünk, akkor a megbékélés gyümölcsei válnak nyilvánvalóvá. E nézetnek megfelelően mondja most, hogy Isten másként gondolt a zsidókra, mint korábban, mivel most jóindulatot akart mutatni irántuk, miután korábban élesen és súlyosan bántotta őket. Meg kell azonban alaposabban is vizsgálnunk minden egyes részt.

Azt mondja, ahogyan Isten korábban elhatározta, hogy büntetni fogja a zsidókat, most úgy hajlott a könyörületességre, így mondhatni másnak találják majd Őt, mint amilyen eddig volt. Ezek az igeversek, mint említettem, magyarázók, mert a próféta röviden megígérte, hogy a zsidók figyelemre méltó példája lesznek az áldott népnek. Most azonban megmutatja, miért sújtotta őket korábban oly sok gonoszsággal és nyomorúsággal: mert atyáik felszították az Ő haragját. S mikor elmondja, hogy atyáik vétkei, vagy bűnei miatt fenyegette meg őket, azt a nép egész testületére kell értenünk. Felesleges a kérdés, melyen egyes igemagyarázók rágódnak, hogy vajon bünteti-e Isten a gyermekeket az atyák bűneiért, miközben máshol

⁹⁷ Károlinál: *és nem könyörültem – a ford.*

⁹⁸ Károlinál: *Azonképpen megtértem és elgondoltam e napokban – a ford.*

⁹⁹ Egyesek, például Drusius, Newcome és Henderson, valamint az angol fordítók ezt a „megtérem” igét határozói módúnak vélik, mert egyes helyeken nyilvánvalóan ilyen. „Most viszont úgy gondoltam”, vagy szándékoztam – de a szerkezet itt nem ugyanaz, mint mikor az említett értelemben fordul elő. Ezért nem is szabad az előző versben szereplő a meg nem térés ellentétének tekinteni. Isten a korábbi példában nem fordult meg, vagy nem változott, nem tért meg [el a szándékától], de most azt olvassuk, hogy megtért. Én így fordítanám a két igeverset: 14. Mert ezt mondja a Seregek Ura: amint eltökélt szándékom volt gonoszt hozni rátok, mivel atyáitok rettentően felbosszantottak, így szól a Seregek Ura, és nem tértem el attól,

15. Most úgy tértem meg és eltökélt szándékom manapság jót tenni Jeruzsálemmel, és a Júda házával. Ne féljetek!

A ׀ִֿ ige több, mint elgondolni, vagy szándékozni: ez egy megkettőzött ige, melynek jelentése *szilárdan*, vagy *eltökélten akarni*. A Septuaginta és a szír változat az *és* kötőszót szúrja be elé a 15. versben. – a szerk.

kijelenti, hogy amelyik lélek vétkezett, annak kell meghalnia. Ezen a helyen a próféta ugyanis nem tesz különbséget atyák és gyermekek között, hanem arra céloz, hogy Isten azért nem volt engedelkeny a zsidókkal, mert nagyon felszították az Ő haragját. Mégsem kétséges azonban, hogy mindenki joggal szenvedte el a büntetést a saját bűnei miatt. Az egész jelentése az, hogy a zsidók semmi előnyhöz nem jutottak ezzel a kibúvóval, mert Isten nem ok nélkül fenyítette meg őket, hanem a jogos jutalmat kapták meg a bűneikért. Ez az egyik dolog.

Amit hozzátesz arról, hogy Isten *nem tért el*, hanem haragos maradt, az ugyanazt jelenti, mintha azt mondta volna, hogy a zsidók a romlottságuk folytán csak kérlelhetetlenné tették Isten szigorúságát. Zakariás tehát arra emlékeztet minket, hogy amikor az emberek nem szűnnek meg gonoszságot gonoszságra halmozni, s makacsul úgy törtetnek előre, mintha Magával Istennel háborúznának, akkor Ő is megmakacsolja Magát a szerint, amit a 18. zsoltárban olvasunk: „a visszához visszas vagy”. Az ok tehát, amiért Isten kijelenti, hogy engesztelhetetlen volt a népével, ez: azok gonoszsága, akiket hosszú időn át megkímélt és tűrte őket, gyógyíthatatlanná vált. Mikor ugyanis látta, hogy teljességgel romlottak, fegyvert ragadott a bosszúálláshoz.

Ebből pedig leszűrhetünk egy általános igazságot: Istent nem lehet másként kérlelni, csak úgy, ha elkezdünk megtérni. Nem mintha a mi megtérésünk előzné meg Isten kegyelmét, mert a kérdés nem az, hogy mire képes az ember saját magától és a saját hajlamaival. Zakariás célja csak annak megtanítása ugyanis, hogy ha Isten kegyeskedik megbocsátani nekünk, akkor megváltoztatja a szíveinket, és engedelmességre indít az Ő Lelkével. Mikor ugyanis meghagy minket a keménységben, akkor szükségszerűen folytonosan ver minket az Ő keze, míg végül elpusztulunk.

Egyidejűleg azt is észre kell vennünk, amire már utaltam – Isten itt bezárja a zsidók száját, hogy ne zúgolódhassanak a szigorúságáért, mintha kegyetlenül bánt volna velük. Így megmutatja: a zsidók által elszenvedett büntetések jogosak voltak. Az atyák ugyanis nemcsak egyetlen napig, hanem hosszabb időn keresztül szították az Ő haragját. S azért beszél inkább az atyákról, semmint önmagukról, mert hosszú éveken keresztül váltak egyre keményebbé a gonoszságukban, s a romlás mondhatni örökletessé vált. Most pedig azt mondja, hogy Isten megtért – nem azt jelenti ez, mint már mondtuk, hogy Ő meggondolta Magát, hanem arra kell értenünk, amit a nép tapasztalt meg. Isten ugyanis bizonyos módon másnak mutatkozott, mikor jóindulatúvá vált és kegyességet mutatott irántuk, miután korábban a bosszú megannyi jelét adta.

Az igevers végén a próféta emlékeztet minket a tanításának felhasználására: sőt buzdítja a zsidókat, hogy élénken folytassák a templom építését. Mondtuk azonban, hogy Isten ígéreteivel kell felfegyverkeznünk, hogy bátor szívvel követhessük, bárhová is hívjon el minket. Valamennyien ugyanis azonnal elgyengülünk, ha nem találjuk úgy, hogy Isten keze velünk van. Miután pedig a természetünkönél fogva lusták és kényesek vagyunk, s gyakorta belopakodik a következtelenség is, az a mi orvosságunk, ha mindvégig kitartunk az elhívásunk útján, tudván, hogy Isten mindig képes minket megsegíteni, s ez az, amire most a próféta tanít minket. Utána a korábban megígérteteket alkalmazza a helyes célra: buzdítja a zsidókat, hogy tegyék félre a félelmet, és bátran fogjanak bele munkájukba, azt várván, ami még nem lett nyilvánvalóvá, és pedig mindvégig. Most ez következik:

Zakariás 8:16-17

16. Ezek azok a dolgok, a melyeket cselekedjete: Igazságot szóljon ki-ki az ő felebarátjával: igazságos és békességes ítélettel ítéljete a ti kapuitokban.

17. És senki ne gondoljon az ő szívében gonoszt az ő felebarátja ellen; s a hamis esküvést se szeressétek, mert ezek azok, a miket én mind gyűlölök, így szól az Úr.

Haec verba quae facietis (Haec sunt, *nam nomen* [דברים] *est supervacuum*, Haec sunt igitur quae facietis,) Loquimini veritatem, quisque cum socio suo; veritatem et iudicium pacis iudicate in portis vestris;

Et vir (et quisque) malum socio suo ne cogitetis in cordibus vestris; et iuramentum mendacii ne diligatis; quia omnia haec sunt quae odio habeo, dicit Iehova.

Zakariás itt a valódi megtérésre buzdítja őket, rámutatván, hogy több dolgot kell remélniük, mint amennyit a szemükkel látnak. Egyidejűleg azt is megmutatja, hogy nem elegendő nekik csak építeni kitartóan a várost és a templomot, hanem más dolgokat is követel tőlük: konkrétan, be kell tartaniuk egymással szemben a becsületességet és az igazságosságot. Valóban tudjuk: a zsidók olyannyira a rabjai voltak a saját ceremóniáiknak, hogy úgy vélték, azokban foglaltatik a szentség, s ezt a tévedést Zakariás korábban már elítélte. Most pedig ugyanazt az igazságot sulykolja beléjük: ha azt akarják, hogy Isten engedelken legyen velük szemben, s folytonosan élvezni akarják a már megízlelt jóságát, annak elnyerésére nemcsak az áldozatokkal és más ceremóniákkal kell törekedniük, hanem főleg az igazságosságra és az egyenlőségre figyelve.

A próféta azonban itt nem említi a becsületes élet minden egyes összetevőjét, hanem csak bizonyos dolgokra utal. Ez a beszédmód meglehetősen szokásos, mint azt már említettük. A próféta a részt említi az egész helyett, de általánosságban mégis beleérti az egész második törvénytáblát, mikor azt mondja, hogy ezeket a dolgokat kell cselekedni,¹⁰⁰ sőt, *igazságot kell szólniuk*, azaz hűségesen kell bánniuk egymással, tartózkodniuk kell minden hamisságtól és megtévesztéstől, valamint mindenféle ravaszságtól, továbbá *igazságot kell gyakorolniuk a kapuikban*. Miután pedig itt megnevezi a *felebarátokat*, nagyon abszurd lenne bárki részéről azt feltételezni, hogy törvényes dolog becsapni az idegeneket, vagy azokat, akikkel nem állunk szoros kapcsolatban. A próféta azonban ezzel a kifejezéssel csak azoknak a zsidóknak a gonosz viselkedését akarta napvilágra hozni, akik nem kímélték a barátaikat, és a felebarátaikat sem. Noha gonosz dolog bárkit is becsapni, még a tőlünk legtávolabbi is, még nagyobb bűn, mikor valaki a felebarátjára és a szomszédjára leselkedik, s tudjuk, hogy ez a beszédmód mindenütt megtalálható a törvényben. Isten ugyanis, hogy visszafogjon minket a gonosz cselekedetektől, azt a fajta bűnt állítja elénk, melyet a természet impulzusa által utálnunk kell. Így beszél a titkos gyűlöletről is, mint gyilkossá válásról. A próféta itt tehát még élesebben akarta megfeddeni a zsidókat, miután afféle barbárság uralkodott el közöttük, hogy senki sem tekintett a felebarátjára, hanem mondhatni a saját belsője ellenében tombolt.

¹⁰⁰ Szó szerint: „Ezek a szavak, melyeket cselekedni fogtok”. A „szavak” (vagy Ígék) kifejezés itt azt jelenti, amit tartalmaznak, ezért fordíthatók „parancsolatoknak”, s a „cselekedni” is fordítható a „betartani” kifejezéssel: *Ezek azok a parancsolatok, melyeket cselekedni fogtok: igazat beszéltek, mindenki az ő felebarátjának, az igazságot és a békességes ítéletet szóljátok a kapuitokban*. A „szólni” helyett Newcome a „kiszabni”, Henderson pedig, valamint az angol változat a „végrehajtani” igét használja. A szó szerinti fordítás inkább az „ítélni”, de az ige gyakorta jelenti eldönteni, elhatározni, megszabni egy dolgot bíróként, vagy ítéletet hirdetni egy jogi ügyben. A próféta itt azt követeli tőlük, hogy azt szólják, ami a törvény szerint igaz és helyes, s olyan ítéletet hozzanak, ami békességet és egyetértést eredményez, „elrettentvén a pörlekedőt”, ahogyan Newcome jegyzi meg, „és elítélvén a gonoszság cselekvőjét”. Jeromos, Drusius, Pemble, Henry, és Grotius, ugyanúgy a „békességes ítélet” kifejezést használják, de Henderson Kálvinnal ért egyet, és „megalapozott ítéletnek” fordítja. Az előbbi nézetet kell a leginkább elfogadni, mivel az utóbbi kevésbé világos, miután az „igaz” és a „megalapozott” majdnem ugyanazt jelentik. „A bírók”, jegyzi meg Henry, „akik a kapukban ülnek, minden jogi eljárásban ügyeljenek mind az igazságra, mind a békességre. Gondoskodjanak arról, hogy igazságot cselekedjenek, simítsák el az ellentéteket, és előzzék meg a civakodó pereket. Igazságos ítéletet kell hozni a békesség érdekében, és békességes ítéletet, amennyire összhangban van az igazsággal, de egy lépéssel sem tovább.” Az „igazságot szóljon” kifejezést Kimchi nagyon gyönyörűen magyarázza: „Ne beszéljetelek egy dolgot a százatokkal, másikat pedig a szívetekkel.” – *a szerk.*

Ami az *igazság* és a *békességes ítélet* szavakat illeti, ezekkel arra céloz, hogy nemcsak a magánemberek adták a fejüket a gonosz cselekedetekre, hanem a bíróság is tele volt csalással és gonosz tettekkel, pedig annak kellett volna az igazság szentélyének lenni. S noha lehetnek sokan romlottan gonoszok a nép között, a vakmerőségüket és a gonoszságukat mindig megzabolázzák, mikor a törvényeknek érvényt szereznek, és romlatlan bírók vannak hatalmon. A próféta azonban megmutatja, hogy a bírók olyanokká váltak, mint a rablók, mert nem volt becsületesség a kapukban. Először az *igazságot* említi, mert a bírók ravasz módon kiforgattak minden igazságot a félremagyarázásokkal, amint az általában lenni szokott. Ugyanis még a legrosszabb emberek sem mondják ki nyíltan, hogy jóváhagyják a gonosztettet, de olyan álruhákat keresnek, mellyel a saját aljasságukat leplezik, valamint a rosszat cselekvőként, akiket előnyben részesítenek, ha azok pénzzel megvesztegetik őket. Ezért szükséges tehát, hogy az *igazságé* legyen az első hely a törvényszékeken. A *békességes ítélet* alatt azt érti, amikor mindenki azt kapja, ami megilleti. Egyesek úgy vélik, a *békességes ítéletnek* azt nevezi, ami jogos, mert mikor a pénzért megvásárolható bírók elítélik és elnyomják az ártatlant, és a nyereség kedvéért a gonosz mellett szállnak síkra, gyakran sok zavargás támad, sőt nyílt háború is kirobbanhat. Miután azonban a béke szónak sok jelentése van a héberben, a békességes ítéletet tekinthetjük egyszerűen józan és helyesen megalkotott ítéletnek. A zsidók pedig, mint tudjuk, a kapukban végezték az igazságszolgáltatást.

Majd hozzáteszi: *És senki ne gondoljon az ő szívében gonoszt az ő felebarátja ellen.* Itt a próféta nemcsak a nyílt gonoszságokat ítéli el, de a rejtett gonosz szándékokat is. Ebből megtanuljuk: a törvény nemcsak azért adatott, hogy az embereket mondhatni megzabolázza, s nemcsak a külsődleges kötelességekre vonatkozólag tartalmaz életszabályokat, hanem a szíveiket is uralja Isten és az angyalok előtt. A törvény valóban lelki, s rendkívül otrombák és bolondok azok, akik úgy vélik, kielégítették a törvényt, ha tartózkodnak a gyilkosságtól a tolvajlástól és más gonosz cselekedetektől. Látjuk ugyanis, hogy a próféták mindenütt megkövetelték a szív helyes érzelmeit, amint azt Zakariás is teszi ezen a helyen, aki emlékezteti a zsidókat, hogy nem szabad gonoszt koholniuk a felebarátjaik ellen, még a szíveikben sem. Elhagyhatta volna az utolsó szavakat, de el akarta ítélni azokat a csalásokat, melyeket sok és különféle álruhával igyekeztek leplezni. Jóllehet tehát az emberek nem mutatják ki feltétlenül nyíltan a gonoszságukat, Zakariás mégis rámutat, hogy Isten meg fogja azt büntetni. Bármilyen is lakozzék ugyanis belül, bármennyire legyen is elrejtve az emberek szeme elől, bármennyire rejtve is legyen az a szív mélységeiben, arról mégis számot kell majd adni Isten előtt.

Hozzátesz egy további fajta gonoszságot, a hamis esküt: *s a hamis esküvést se szeressétek.* Mondhatta volna: ne esküdjete a felebarátotok kárára, de itt észre kell venni az ellentétet is az emberek romlott szeretet és Isten gyűlölete között. Miután tehát Isten ugyanúgy gyűlöli a hamis esküt, mint minden más csalás és hamisságot, itt megtiltja nekünk, hogy vágyakozzunk rá. Ha ugyanis a kedvében akarunk járni Istennek, látnunk kell, mit követel tőlünk, mivel szándékosan szítjuk fel az Ő haragját, ha arra vágyakozunk, vagy azt igyekszünk elleplezni, amit gyűlöl. Egyszóval, Zakariás azt mutatja meg, hogy Isten engedelkeny és kegyes lesz a zsidókkal, ha valóban és szívből megtérnek, s arra ügyelnek, ami igaz és jogos – nemcsak a templom építésére, az áldozatok bemutatására és egyéb rítusok megtartására, hanem arra is, hogy az életüket annak megfelelően alakítsák, amit a becsületesség követel meg. S ne csak külső cselekedetekkel munkálkodva lássák el a felebarátjaik iránti kötelességeiket, hanem tisztítsák meg a szíveiket is mindenféle gyűlölettel, minden kegyetlenségtől és minden romlott vonzalomtól. Most ezt olvassuk:

Zakariás 8:18-19

18. Majd szóla hozzám a Seregeknek Ura, mondván:

19. Ezt mondja a Seregeknek Ura: A negyedik hónapnak böjtje, az ötödiknek böjtje, a hetediknek böjtje és a tizediknek böjtje vígalommá, örvendezéssé és kedves ünnepekké lesznek Júda házában. Csak a hűséget és a békességet szeressétek.

Et fuit sermo Iehovae exercituum ad me, dicendo,

Sic dicit Iehova exercituum, Iejunium quarti et jenunium quinti, et jejunium septimi, et jejunium decimi (mensis,) erit domui Iehudah in gaudium et laetitiam et dies festos bonos; ergo veritatem et pacem diligite.

Ugyanazt az igazságot erősíti meg: az egyház helyreállítása olyan lesz, hogy a szomorúságaik minden emlékezete a feledés homályába fog veszni. Már említettük, hogy bizonyos böjtöt betartottak a zsidók a városuk megsemmisítését követően is. Korábban csak kettőt említett, de a próféta most négyet említ. A negyedik hónapban vették be a várost, és az ötödik hónapban égették fel és rombolták le a templomot. A hetedik hónapban gyilkolták meg Gedáliást, aki ott maradt a nép maradékával, akiket ő szedett össze. A tizedik hónap böjtje pedig egyesek szerint a város ostroma megkezdésének emlékére lett kihirdetve. Ha így van, akkor a tizedik havi böjt megelőzte a többi, s ezt követte a negyedik havi, majd az ötödik havi, végül Gedáliás halálának emlékére a hetedik havi böjt.

Ezek tehát a gyász jelei voltak a helyreállítás idejéig, mert mikor a várost ostromolták, akkor Isten mondhatni a félelmetes bosszú jelét mutatta fel. Mikor pedig Nabukodonozor áttörte a városfalat, a várost Isten nyíltan magára hagyta. A templom felégetése után pedig nem maradt reménység, csak néhány közember maradt azon a földön Gedáliás védelme alatt. A nép gyökerét mondhatni kitepték, s csak néhány vékony gyökérszál maradt. Mikor pedig még ezeket is elszaggatták azáltal, hogy mindenki, akit csak megtaláltak, száműzetésbe vittek, Isten kegyessége a külső szemlélő számára teljes mértékben eltűnt. Illett tehát a zsidóknak gyászolni és megalázkodni, és így keresni a bocsánatot Istennél. Nem mondjuk tehát, hogy ezeknek a böjtöknek nem volt semmiféle oka, és ostoba módon rendelték el ezeket, mert szabadon tehettek ily módon bizonyosságot a bánatukról. Sőt, ezek a bűneik miatt alázatos kegyesség cselekedetei voltak a mennyei Bíró haragjának lecsillapítására, mikor látták, hogy mennyire elégedetlen velük. Isten azonban most olyan örömet ígér, amelynek ki kell oltania minden bánatot úgy, ahogyan a kelő Nap szertefoszlatja az éjszaka minden sötétségét. A próféta azonban látszólag arra utal, amit már korábban tanított, mikor közvetve kigúnyolta a zsidókat, mert túl buzgón tartották meg a böjtöt, miközben elhanyagolták a fő dolgot. Az igeszakasz egyszerű jelentése azonban annyi, hogy ha a zsidók valóban megtérnek és őszintén igyekeznek visszatérni Isten kegyeihez, akkor minden nyomorúságuknak vége szakad, így nem lesz szükség a böjtölésre sem.

Emlékeznünk kell a böjt céljára is, ami nem más, mint az, hogy a vétket elkövetők megalázkodjanak Isten előtt, és könyörgőkként járuljanak az Ő trónjához, ahol megvallják a bűneiket és elítélik önmagukat. A böjtölés tehát mondhatni a bűnözők szokása, mikor bocsánatot szeretnének kapni Istentől. Krisztus mondja ugyanis, hogy nincs böjtölés a lakodalmakon és az ünnepnapokon (Mt9:15). Látjuk tehát, hogy itt olyan helyreállítás van megígérve, mely véget vet a bánat minden korábbi okának a nép között. Nem mintha ezek a böjtök önmagukban nem tetszettek voltak Istennek, mert azok, mint említettük, jó célokból lettek kijelölve – hogy a nép így gyakorolhassa magát a kegyesség cselekedeteiben, valamint a reménységüket is serkentsék és támogassák a szabadulásuk idejéig. Zakariás azonban azt folytatja, amit elkezdett – Isten most világosan megbékélt, mert kegyes volt a népével, és ezt a rájuk ruházott áldásokkal bizonyította.

Az *ünnepnapokat* illetően tudjuk, hogy más dolgok mellett ezeket Mózes is konkrétan említi: „örvendezél az Úrnak, a te Istenednek színe előtt” (5Móz12:18). Mikor tehát a zsidók az ünnepi összejöveteleiket tartották, az ugyanolyan volt, mintha Isten előtt álltak volna, s ezért teljesen meg voltak arról győződve, hogy a jelenlétében vannak. Miután tehát Isten ily

módon kívánta felfrissíteni a népet az ünnepekkel, a próféta nem ok nélkül mondja, hogy a bűnök, melyek a bánat jelei voltak, öröme és ünnepnapokra változnak. S a próféta azért beszél így, mert a törvény betartása, mely elterjedt volt, amíg a nép biztonságban élt, megszakadt a száműzetésükkel. Mintha ezt mondta volna: „Ahogyan a balsors elűzött benneteket és hazátokból száműzöttekként bánkódtatok és siránkoztatok, most helyreállítván örömtöket lesz, és vallásos módon megtartjátok az ünnepnapjaitokat.” Ezzel tehát közvetve megfeddi a zsidókat, amiért megfosztották magukat az ünnepnapjaiktól, melyeken a törvény örvendezésre szólította fel őket, ezzel ugyanis megszenstelenítették azokat. Isten nem tűrte volna el annak megszakadását, amit megparancsolt, ha nem rontották volna meg a vallást. Ezen az alapon változtak a dolgok rosszabbra, s következett a bánat, amit itt a bűnökkel jelez.

Végül annak kimondásával fejezi be, hogy *csak a hűséget és a békességet szeressétek*. Az igazság alatt, mint korábban említettük, a becsületességet érti, s Zakariás ebbe a szóba belefoglalja mindazt, ami igaz és jogos. Mikor ugyanis a szíveinket megtisztítjuk, akkor az igazság és az egyenlőség szabályai be lesznek tartva. Mikor őszintén bánunk a felebarátainkkal, akkor a szeretet minden kötelezettsége szabadon árad belülről, mint forrásból. Ami a békesség szót illeti, ez kétféle módon magyarázható: vagy úgy, mint a korábbi esetben, amikor a békességes ítéletet említette a helyesen megalkotott ítélet vonatkozásában, s így a békesség szeretet a jó rend szeretete. Tekinthető azonban Isten áldásának is, mintha a próféta azt mondta volna: „Ha jó és virágzó állapotban akartok lenni, legyetek egymással szemben becsületesek, mert Isten mindig jelen lesz az áldásaival, ha őszinték és hűségesek lesztek.”¹⁰¹ Bizonyos módon átkot hoztatok magatokra, s mondhatni kiszáritottátok Isten áldásainak forrását a gonoszságotokkal és a csalásaitokkal. Ha tehát az igazság uralkodik majd köztetek, azt teljes öröm is követi, mert az Úr megáld majd benneteket”. Ma azonban már nem folytatom tovább.

Ima

Add meg mindenható Isten, miután oly kegyesen és nagylelkűen hívogatsz magadhoz, hogy ne vonakodjunk, hanem minden gonosz vonzalmat legyőzve kínáljuk magunkat a Te szolgálatodra. Mivel pedig Te nem kívánsz tőlünk mást, csak annak betartását, ami egymással szemben helyes, ó add meg, hogy emlékezzünk arra a testvériségre, amit a Te egyszülött Fiad szentelt meg a tulajdon vérével. S hadd hívjunk segítségül Téged, mint Atyánkat, s hadd bizonyítsuk egész viselkedésünkkel, hogy a gyermekeid vagyunk. Hadd munkálkodjunk mindannyian oly módon egymásért, hogy szívben és érzelmekben egyesülve egyhangúlag törekedjünk arra az áldott életre, melyben majd élvezzük azt az örökséges, ami elkészítettett és a Te Fiad vére árán vásároltatott meg, és Rajta keresztül a mennyben van eltéve a számunkra. Ámen.

¹⁰¹ A „békességet” itt jobb a maga közönséges értelmében venni, mint a civakodás és a veszekedés ellentétét, az „igazságot” pedig mint a hamisság és a megtévesztés ellentétét. Nekik „az igazságot kellett szeretniük”, nem a hamisságot, valamint „a békességet” és az összhangot az ellentét és a civakodás helyett. A ׀, vav szót a mondat elején különféleképpen fordították: Jeromos és Drusius a „csak” szóval, Kálvin és Blayney a „tehát” szóval, Newcome és Henderson a „de” szóval. Minderre azonban nincsen szükség. Fordítsuk az igeverset a lényegét meglátó formában, s akkor a szó kötőszóvá alakul az alábbiak szerint: „Ezt mondja a Seregeknek Ura: A negyedik hónapnak bűjtje, az ötödiknek bűjtje, a hetediknek bűjtje és a tizediknek bűjtje vígalomná, örvendezéssé és kedves ünnepekké legyenek Júda házában, és a hűséget és a békességet szeressétek.” Az „örvendezés” (ששׂוּ) az öröm külső kifejeződése: a legnyilvánvalóbb dolgot említi legelőször, amint az rendszert szokott lenni a Szentírásban, majd a forrást, amelyből az öröm fakad. A „kedves” szó szerint „jó” – jó alkalmak, ünnepek, vagy fesztiválok. „A hébereket”, mondja Grotius, „azokat a napokat szokták jóknak nevezni, melyek az örvendezésre voltak kijelölve”. Ez az igeszakasz tartalmazza a választ a 7:3-ban említett kérdésre, de nemcsak egyetlen, hanem a zsidók által megünnepeelt összes ünnepre vonatkozik. – a szerk.

Százötvenegyedik előadás

Zakariás 8:20-22

20. Ezt mondja a Seregeknek Ura: Még lesz idő, a mikor népek jönek el, és sok városoknak lakói.

21. És egyiknek lakói a másikhoz mennek, mondván: Menten menjünk el az Úr orczájának engesztelésére, és a Seregek Urának keresésére; én is elmegyek!

22. És eljönnek sok népek és erős nemzetek Jeruzsálembe a Seregek Urának keresésére, és az Úr orczájának engesztelésére.

Sic dicit Iehova exercituum, Adhuc quando venient populi et incolae urbium magnarum (vel, multarum;)

Et venient incolae unius ad alteram, dicendo, Eamus eundo ad deprecandam faciem Iehovae, et quaerendum Iehovam exercituum; ibo etiam ego.

Et venient populi magni et gentes robustae ad quaerendum Iehovam exercituum Ierosolymae, et deprecandam faciem Iehovae.

A próféta még tovább vezeti az értekezése fonalát, mert nemcsak Isten választott népének teljes helyreállítását ígéri meg, hanem az egyház kiterjedését is, mert Isten, mondja, sok és távoli nemzethől gyűjt majd magának egyházat és egy Testben egyesít mindenkit. Ennek pedig különösen meg kellett volna eleveníteni a zsidókat, mivel ebből megtanulhatták: a templomot azért kell felépíteni, hogy ne csak egyetlen nemzet, de minden nemzet ott imádhassa Őt. Sőt, miután már ezt megelőzően már jöttek egyesek messze földről imádni Istent, a próféta látszólag erre tekintett az עוֹד, *oud* időhatározóval.¹⁰² De nemcsak azt jelenti ki, hogy egyesek jönnek majd, mint Salamon korában, hanem ennél figyelemreméltóbbat ígér: hogy a templom nem csak a zsidókhoz fog tartozni, hanem közös lesz minden nemzet számára. Nem lesz ugyanis nyelv és nemzet, mely ne csatlakoznak Isten valódi imáadásához. De vizsgáljuk meg a próféta szavait.

Annak kimondásával kezdi, hogy Isten volt a Szerzője ennek a próféciónak, és ez a hitelesség megerősítését szolgálta. Mint említettük, nem közönséges tekintélyre volt szükség, mivel itt valami hihetetlenről beszélt. A népből csak egy maroknyi tért haza a szülőföldre, és majdnem minden nap rengeteg veszéllyel szembesültek, ezért soka, belefáradva a jelen állapotukba, jobbnak látták száműzetésben maradni, és sokan megbánták, hogy hazatértek, mert úgy vélték: be lettek csapva. Miután tehát ilyen volt a nép állapota, szükség volt a közönségesnél valamivel többre az elhangzottakat megerősítendő – hogy a második templom dicsősége nagyobb, és kiválóbb lesz, mint az első. *Még lesz idő*, mondja. Noha ebben egy összehasonlítás is benne foglaltatik, mégsem fejeződik ki egyformaság, mintha csak páran jönnének. Mivel azonban hetven évig nem volt templom, s mivel az új templom építése csak most kezdődött meg, de az még nem volt nagyra becsült, hanem alantas és jelentéktelen, a próféta azt mondja: *eljön még az idő, amikor a nemzetek és a nagyvárosok lakói felmennek Jeruzsálembe*. A רבוֹת, *rebut* szót valóban fordíthatjuk *soknak*, vagy *nagynak* mert mindkettőt jelenti, én azonban úgy vélem, a próféta a nagyvárosokról beszél, s ennek oka mindjárt kiderül.

Utána ezt olvassuk: *És egyiknek lakói a másikhoz mennek, azaz az egyik város lakói a másik lakóihoz, mondván: Menten menjünk el*, stb. Ezekkel a szavakkal arra utal, hogy

¹⁰² Van némi nehézség ezzel a szerkezettel. A legjobb megoldás a mi változatunk, amit Grotius, Newcome, és mások is követnek. A segédigét a „lesz” kifejezéssel kell fordítani, így az igeszakasz fordítása az alábbiak szerint alakul: *De lesz, hogy népek jönnék el, és sok városnak a lakói*. Hasonló példát látunk erre a 23. versben, ahol a segédigét bele kell érteni, és אזֶר a *hogy* szóval fordítandó. – a szerk.

közmegegyezés lesz minden nemzet között, így egymást serkentik majd, s így egyesítik az erőfeszítéseiket. Látjuk, hogy a próféta célja a zsidók buzdítása volt a jó reménység táplálására, hogy kitartsanak, és ne kételkedjenek abban, hogy siker koronázza majd a fáradozásukat és a munkálkodásukat, mert az Urat nemcsak ők maguk, de minden nemzet imádja majd Jeruzsálemben. Miután azonban a zsidók nem voltak képesek elhinni, hogy a nemzeteket erővel oda lehetne vonzani, a próféta arra tanítja őket, hogy ez önkéntes lesz. Azt mondja: akik korábban rendkívül vonakodtak, azok saját maguktól hajlanak majd eljönni, s nem kell külső erővel kényszeríteni őket. Akarattal jönnek majd ugyanis, sőt, egymást serkentik, és kölcsönös buzdításokkal ösztökélik egymást arra, hogy együtt jöjjenek Istent imádni. A lelkesedésüket és a buzgóságuk hevességét meg kell említeni, mert a próféta azt mondja, hogy maguktól jönnek majd, egymást buzdítva, annak megfelelően, amit a második fejezetben láttunk (Zak2:1) – mindenki a felebarátja vállára teszi majd a kezét és mondja: menjünk fel Jákob Istenének a hegyére. Itt azonban többet is kifejez, mert nemcsak buzdítja majd mindenki a felebarátját, mikor találkoznak, és alkalom adódik rá, hanem azt is mondja, hogy mindenfelől jönnek majd. Most már látjuk a próféta célját ezekkel a szavakkal. Ebből pedig megtanuljuk, hogy a hit csak akkor hozza meg a törvényes gyümölcsét, ha fellobban a buzgóság, így mindenki törekszik majd Isten országának a megnagyobbítására, az eltévelyedettek összegyűjtésére, hogy az egyház megteljen. Mikor ugyanis bárki a saját javával törődik, és nem törődik másokkal, először is a legvilágosabban elárulja a saját embertelenségét, s ahol nincs szeretet, ott Isten Lelke nem uralkodik. Emellett a valódi kegyesség magával hozza a törődést Isten dicsőségével. Nem csoda tehát, ha a próféta, mikor az igazi és valóságos megtérést írja le, azt mondja, hogy mindenki gondoskodik majd a felebarátairól, mondhatni egymást serkentve, s mindenki szíve Isten iránti buzgóságra lobban fel, s együtt sietnek majd ünnepelni az Ő dicsőségét.

Majd hozzátesszi: *menjünk el az Úr orczájának engesztelésére*. A kifejezés megszokott a Szentírásban. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a próféta Isten imádatáról beszélve az első helyre az imádságot teszi, mert az ima Isten számára a fő rész, sőt a fő dolog a vallásban. Rögtön utána valóban hozzátesszi: *és a Seregek Urának keresésére*. A részlegest az általánossal magyarázza. A következő igeversben pedig megfordítja a sorrendet: kezdi az általánossal. A jelentés azonban továbbra is ugyanaz, mert Isten nem akar mást, csak azt, hogy taníthatók és engedelmesek legyünk, s készen álljunk a követésére, bárhová is hív minket, egyidejűleg gondosan tudakozzuk az Ő akaratát, mert szükségünk van Rá, mint vezetőre és tanítóra, nehogy ostoba módon elkóboroljunk kanyargós és tekervényes utakra. Ha ugyanis vakmerően elegendőnek tartjuk a magunk útját járni, akkor felesleges lesz az Isten keresését is megpróbálni. Meg kell tehát jegyezni, hogy az Istent csakis akkor keresik az emberek valójában, ha az Ő Ígéből akarják megtanulni, miképpen kell Őt imádni. De mint említettem, a próféta itt az imádságot is hozzátesszi, mert az üdvösséggel kapcsolatos egész igazság célja annak megtanítása a számunkra, hogy az életünk Istentől függ, s bármi tartozik az örök élethez, azt Tőle kell remélnünk és várnunk.¹⁰³ Most már értjük az egész jelentését.

Azt is meg kell kérdeznünk azonban, miért mondja, hogy a nemzetek *Jeruzsálembé* jönnek Istent keresni, és ott hívják Őt segítségül. A zsidók bolond módon azt képzelték, hogy Istent nem lehet másképpen imádni, csak áldozatok bemutatásával a templomban. A próféta azonban valami nagyon mást tartott a szeme előtt, nevezetesen azt, hogy az igazság

¹⁰³ A 20. és 21. verseket én így fordítom: *Ezt mondja a Seregek Ura. Lesz majd, amikor a népek és sok város lakói, sőt egyik lakói a másikéhoz mennek, és ezt mondják: Elmenvén menjünk és könyörögjünk Isten kegyéért. S én is elmegyek keresni a Seregek Urát.* A „könyörögni” szóval fordított ige nyomatékos, zaklató, vagy buzgó esdeklést jelent. A Henderson fordítása szerinti „elnyerni Jahve törődését” túlságosan a modern szólásmód szerinti stílusban van, s nem közvetíti az eredeti jelentést sem. Blayney változata jobb: „könyörögni Jahve jóindulatáért”. Alkalmasabbnak tűnik összekapcsolni a „keressük az Urat” szavakat az utolsó mondatnál. A két utolsó mondatot megtaláljuk a következő igeversben, de fordított sorrendben. *Igen, eljön sok nép és nagy nemzetek keresni a Seregek Urát Jeruzsálemben, s könyörögni Jahve kegyeiért. – a szerk.*

világossága majd abból a városból támad, és széltében-hosszában elterjed. Ezt a próféciát pedig össze kell kapcsolnunk Ézsaiáséval: „tanítás Sionból jő, és Jeruzsálemből az Úrnak beszéde” (Ézs2:3). Ami tehát az üdvösségnek az egész világot betöltő tanítását illeti, a próféta azt mondja, hogy a nemzetek Jeruzsálembé jönnek majd. Nem azt jelenti ez, hogy szükségszerűen ott kell összegyülekezniük, hanem hogy ott kell keresniük, ami máshol nem szerezhető meg. Mivel tehát senki nem tekinthető Isten gyermekének, csak aki abban az iskolában nőtt fel, és egyedül azt a vallást ismerte el igaznak, melynek az első lakóhelye Jeruzsálemben volt, ebből látjuk, miért említi a próféta konkrétan azt a várost.

Azt is észben kell tartanunk, hogy a templomot azzal a céllal és szándékkal építették, hogy az üdvösség tanítása ott folytatódhasson, és a trónja is ott legyen Krisztus eljöveteleig. Akkor ugyanis beteljesedett a 110. zsoltár prófécija: „a te hatalmad pálcáját kinyújtja az Úr Sionból”. A próféta itt azt tanítja nekünk, hogy Krisztus nem egyetlen nemzet Királya lesz, Akinek a hatalma szűk korlátok közé szorul, hanem az egész világ felett uralkodik majd, mert Isten mindenfelé kinyújtja majd a hatalma pálcáját a Földön. S miután a zsidóknak illett volna ezt a végcél szem előtt tartani, a próféta, őket megelevenítendő, nehogy elcsüggedjenek a munkájuk közepén, azt mondja: ez a hely Istennek szenteltetett, hogy az egész világ onnan kereshesse az üdvösséget. Mindenkinek ugyanis annak az egyháznak a gyermekévé kellett válni, akik Isten gyermekei közé akartak számláltatni.

Alaposan meg kell azonban jegyeznünk, amire már utaltam, a két dolgot Isten imádásában – az Ő keresését és a Hozzá való imádkozást. A babonások ugyanis, bár nagy buzgalmat színlelnek Isten keresésében, mégis megannyi téveszmével csapják be önmagukat. Vakmerően igyekeznek ugyanis, s mondhatni vaktában, így nem keresik az Istent, hanem eltávolodnak Tőle, s minden gondolkodás, minden józan ítélőképesség nélkül fárasztják magukat. Miután tehát a babonásoknak nincs okuk arra, amit tesznek, nem mondhatjuk, hogy valóban keresik az Istent. Az istenfélők azonban keresik Őt, mert elfogadják, hogy nem a fantázia szerint kell Őt imádni, hanem bizonyos előírásokat és szabályokat betartva. Számunkra tehát a vallás kezdete ez: nem adunk magunknak szabadságot bárminek a kipróbálására, ami csak tetszik, hanem alázatosan és józanul engedelmeskedünk Isten Ígétének. Mikor ugyanis bárki keres, és kiválaszt egy alkalmatlan tanítót, nem fejlődik majd úgy, mint kellene neki.

A próféta azonban megmutatja, hogy minden kegyes sikerrel jár, akik úgy igyekeznek elfogadottakká válni Isten előtt, hogy az Ő Ígétére szorítkoznak, és nem próbálkoznak semmivel önös indíttatásból, hanem olyan ítélőképességgel bírnak, amellyel mondatni nem vegyítik a világit a szent dolgokkal. A második fő dolog az imádkozás Istenhez, s a próféta ezzel emlékeztet minket arra, miért főleg azt akarja Isten, hogy Őt keressük. A mi erőfeszítéseinkből valóban semmi sincsen az Ő előnyére és javára, hanem azért akarja, hogy keressük őt, hogy megtanuljuk: minden, az üdvösségünkkel kapcsolatos dolgot Tőle várjunk. Ezt a keresést is meghatározza az imádság kifejezés, s nem haszontalan az *arc* szó sem, mert jóllehet Isten láthatatlan, nekünk mégsem kell bizonytalanul ténferegni, mondhatni a levegőben, mikor az a célunk, hogy Hozzá meneküljünk, hanem teljes magabiztossággal járulhatunk Elé.

Amíg tehát teljes mértékben meg nem győződünk arról, amit a Szentírás tanít nekünk – hogy Isten mindig közel van azokhoz, akik őszintén hívják Őt segítségül, az ajtó mindig becsukva marad az imáink előtt, mert Isten neve megcsúfoltatik, még ha ki is fejezhetjük, amit szeretnénk. Miután tehát Isten közelségének a szívünkbe kell vésődnie, mikor imához készülünk, a Szentírás rendszerint ezt a kifejezésformát használja: *engesztelni Isten arcát*. Ezt azonban nem a szemmel történő meglátásra kell vonatkoztatnunk: épp ellenkezőleg, a szívbeli meggyőződésre. De folytassuk:

Zakariás 8:23

23. Ezt mondja a Seregeknek Ura: E napokban lesz az, hogy a minden nyelvű pogányok közül tíz ember ragad egy zsidó férfiúba s ragad annak ruhája szélébe, mondván: Hadd menjünk veletek, mert hallottuk, hogy veletek van az Isten!

Sic dicit Iehova exercituum, In diebus isitis fiet ut apprehendant decem homines ex cunctis linguis gentium, apprehendant aliam viri Judaei, dicendo, Ambulabimus (vel, ambulemus) vobiscum, quia audivimus quod Deus sit vobiscum.

Ugyanazt a témát folytatja ebben az igeversben, mert amint korábban elmondta, hogy a nemzetek önként jönnek majd Istent imádni, s mindenki buzdítja majd a felebarátját ennek a kegyes és szent utazásnak a felvállalására, most úgy teszi hozzá, hogy tíz ember ragadja majd meg egy zsidó férfiú ruháját: *tíz ember ragad egy zsidó férfiúba s ragad annak ruhája szélébe*. Itt világosabban megmutatja azt, amire már röviden utaltam: nem kell majd semmiféle fegyver, vagy ösztökélés, hogy a nemzeteket Isten szolgálatára vonzzák, vagy kényszerítsék, mert tíz ember csatlakozik majd egyetlen zsidóhoz. Ez pedig a nagy készség jele, mikor tíz fogadja el egyetlennek az irányítását. Miután pedig egyetlen zsidó nem lenne elegendő ily sok nemzet vonzásához, a próféta kijelenti, hogy mindenütt fennáll majd a hit egysége, így azok, akik korábban teljesen elidegenedtek Istentől, most majd szeretnének barátokként, vagy inkább társakként csatlakozni a zsidókhoz.

S ezt mondja: *minden nyelvű pogányok közül*. Ezekkel a szavakkal erősíti fel a csodát, mert nem lehet egység az egymástól oly távol álló emberek között, különösen, ha nem egy nyelvet beszélnek, mert egymás számára barbárok. Mikor a próféta azt mondja, hogy *minden nyelvűek* jönnek majd és egyesülnek, akkor jobban megmutatkozik, hogy ez Isten munkája, mert ebben semmit sem lehet emberi kiagyalásnak tulajdonítani. Úgy kell tehát lennie, hogy azok szíveit, akik nem képesek kifejezni a gondolataikat, és aligha képesek jelet adni, a Szentlélek rejtett erejének kell egyesíteni. Most már látjuk a próféta célját ebben a versben.

Az utolsó mondatban azonban a korábbtól eltérő kifejezést használ: *Hadd menjünk veletek, mert hallottuk, hogy veletek van az Isten!* Korábban azt mondta: „menjünk el az Úr keresésére és az Ő arcának engesztelésére”, most viszont „hadd menjünk veletek”. Azonban mégis ugyanazzal a dologgal foglalkozik, és erősíti azt meg, mert a nemzetek nem kereshették Istent anélkül, hogy az előttük járó zsidókat követték volna. Mikor ugyanis valaki elkülönül a többiektől, megtörténik, hogy eltéved, s nagyrészt azzal táplálkozik, ami nagyon abszurd, amint azt látjuk a büszke és mogorva emberek esetében, akik furcsa és szörnyűséges dolgokat agyalnak ki. Ők ugyanis elkerülik a társaságot, s nem tekintik magukat bölcseknek, amíg az emberiség minden érzését le nem vetkőzték. A hit jellegében tehát az is benne foglaltatik, hogy a választottak, miközben ők maguk engedelmeskednek Istennek, arra vágyakoznak, hogy sok társra leljenek ebben az engedelmességben, és sok tanítványtársra az igaz vallásban. A próféta tehát két dologra akart rámutatni: korábban azt mondta, „menjünk, keressük az Istent”, most pedig „veletek megyünk”. Mi más ez, mint Isten keresése? Most azonban többet is kifejez – a nemzetek kijelentik, hogy azért jönnek Istent keresni, mert így tanulhatnak másoktól, mint gyakorlatlan kezdők, akiknek a diáktársaik a tanáraik. Így mindenkinek, aki már valamelyest előrehaladt, a többiek vezetőjévé kellett válnia, akik pedig csak elkezdték, és az ismeret első elemeit szerezték, alázattal csatlakozniuk kellett a jobban tájékozott többiekhez. A szégyen sokakat meggátol abban, hogy ily módon fejlődjenek, így mindig megmaradnak a tudatlanságba süllyedve.

A próféta egyidejűleg nemcsak az alázatosságot dicséri, hanem arra is buzdítja Isten minden gyermekét, hogy tartsák meg az egységet és az összhangot. Bárki tépi ugyanis szét Isten egyházát, elszakítja magát Krisztustól, Aki a Fő, és Aki az összes tagját egyesíteni akarja.

Most már megértjük: Istent azért kell keresnünk, hogy a helyes módon imádhassuk, s nem azért kell Őt így keresni, hogy mindenkinek meglehessen a maga saját vallása, hanem hogy egyesülhessünk, s mindenki, aki látja a felebarátait előtte haladni és kiemelkedni az ajándékokban, készen álljon őket követni, s keresse a munkájukból származó előnyöket. Valóban igaz, hogy az egész világot figyelmen kívül kell hagynunk, s csak Isten igazságát felkarolnunk, mert százszor jobb megtagadni a halandók társaságát, és a velük való egyesülést, mint elvonni magunkat Istentől. Mikor azonban Isten mutatkozik a vezetőknek, a próféta azt tanítja, hogy ki kell nyújtanunk a kezünket egymásnak, és egyesülve kell követnünk Őt.

Az igevers végén ismét meg kell említenünk azt, amire már utaltam, hogy a nemzetek nem erővel, fegyverrel, vagy erőszakkal kényszerítve jönnek, hanem csak a meghallás folytán. *Hallottuk*. A hallás alatt a próféta az üdvösség mindenfelé elterjedt tanítását érti, mert sem odafigyelés, sem törődés nem lenne az imádatra, ha nem lennénk tanítva. A hit ugyanis, amint Pál mondja, hallásból van, s az ima pedig a hitből (Rm10:17). Röviden, a próféta úgy érti, hogy a vallás ismerete majd az igazság prédikálásából fakad, ami felrázza majd az összes nemzetet az Isten imáadásának köteleességére.

Megint megerősíti, amit már szintén említettünk, hogy a zsidóknak lesz elsőbbségük az összes nemzet között, mert kiderül, hogy Isten van közöttük. Ebből látjuk: az elsőséget a vezetésben nem azért tulajdonítja a zsidóknak, mert a saját erényeik, vagy méltóságuk folytán kiválóbbak lettek volna másoknál, hanem mert Isten uralkodott felettük. Így tehát mindig Istent kell keresnünk, bár felhasználhatjuk az emberek munkáit, s követhetjük őket, mikor a helyes utat mutatják nekünk. Mindig észben kell tartanunk, hogy csak azok buzdítanak valóban és őszintén, akik nemcsak szavakkal teszi ezt, hanem a viselkedésükkel is ténylegesen bizonyítják, amit éreznek a próféta által mondottaknak megfelelően: *Én is megyek* – s most ugyanazt mondja – *Menjünk*, vagy mi is *veletek megyünk*. Sokan vannak ugyanis, akik tevékenyek mások buzdításában, de kiderül a hiábavaló szószátyárságuk, mert miközben másoknak azt parancsolják, hogy fussanak, ők nyugodtan álldogálnak, s miközben hevesen bátorítanak másokat, ők maguk késlekednek és elpihennek. Most ez következik:

9. fejezet

Zakariás 9:1

1. Az Úr ígétének terhe a Kadrák földé ellen; Damaskus lesz pedig annak nyugvóhelye (mikor az ember, valamint Izrael összes törzsének szeme az Úrra irányul);¹⁰⁴

Onus sermonis Iehovae in terra Chadrak, et Damascus quies ejus; quia ad Iehovam oculus hominis et omnium tribuum Israel.

Egy dolog elkerülte a figyelmemet a próféta szavaiban: hogy *nagy népek és erős nemzetek fognak jönni*. Mondtuk, hogy inkább a „nagy”, semmint a „sok” használandó. Az utóbbi jelentés valóban megengedhető, miszerint Isten imádói különböző városokból jönnek majd, mivel azonban az עצומים, *otsumim* szó tulajdonképpeni jelentése az *erős*, s bizonyos, hogy a próféta ugyanazt akarja kifejezni mindkét szóval, valószínűbb, hogy erős és hősiességről beszél, akiket nem egykönnyű legyőzni. Minél kiemelkedőbb ugyanis valaki a hősiességben, annál merevebb a nyaka az iga felvételéhez. Miután tehát az erősek és a bátrak, valamint azok, akik élenjárók a világban nem könnyen vehetők rá az Isten iránti engedelmségre, a próféta konkrétan kimondja, hogy taníthatók lesznek, s hajlandókká válnak, így a góg, mint általában, nem fogja őket akadályozni.¹⁰⁵

Most rátérek az igeszakaszra, amelyben a próféta súlyos terhet, vagy komoly és félelmetes próféciaát jelent be Szíriát és más szomszédos nemzeteket illetően. Jobbnak látom megtartani a „teher” szót, mint próféciaának fordítani azt, amint sok igemagyarázó egyébként megtette, mert jóllehet a משה, *mesha* néha egyszerűen csak próféciaának vehető, itt azonban, nekem úgy tűnik, valami konkrétabbról van szó. A próféta ugyanis Isten ítéletét hirdeti ki mind Szíriával, mind a szomszédos országokkal szemben, így a *prófécia* szó nem illik ide. Azt mondai ugyanis, hogy „az Íge prófécija” furcsa, és jelentés nélküli volna. Mikor azonban azt mondja: *az Úr Ígétének terhe*, a mondat teljes és gördülékeny, mert arra emlékeztet minket, hogy az Ő Ígéje nem marad hatástalan, hanem teljesen hatékony, mert teherként nehezedik majd rá Szíriára, és más országokra, melyek nem lesznek képesek lerázni azt. *Az Úr Ígétének terhe*, azaz „Van egy jövődölésem, mely fájdalmas és súlyos lesz ama pogányok számára, akik most zaklatják a zsidókat, a választott népet”.

Ez a tanítás vigasztalást tartalmaz az istenfélők számára, mert ebből megtudhatják, hogy biztonságban vannak Isten védelme alatt, miután Ő vívja a háborút az ellenségeikkel. Sőt, a bosszúja most készen áll lesújtani mindazokra, akik a zsidókat háborgatták. Ahogyan korábban megígérte Isten ama hihetetlen kegyességét, amit említettünk, most úgy jelenti be, hogy az egyház biztonságban lesz Isten védelme alatt, miután a bosszú készen van minden istentelen számára.

A próféta azonban itt csak a zsidók számára ismert városokat említ, mert elegendő volt a számukra példaként utalni ezekre, hogy a zsidók ebből következtethessenek arra, hogy mindig Isten lesz egyházának védelmezője, így egyetlen ellenség sem üssza meg büntetlenül. A próféta kétségtelenül azért említette ezt a néhány várost a zsidóknak, hogy biztosan érezzék: ebben a világban semmi sem olyan erős és féktelen, amit Isten ne tudna könnyedén legyőzni és leteríteni. Most, miután megértettük a próféta célját, rátérünk a szavaira.

¹⁰⁴ A Károli-fordítás szerint: *mert az Úr szemmel tartja az embereket és Izraelnek minden törzsét. – a ford.*

¹⁰⁵ Látszólag nincs jó ok arra, hogy a két melléknevet tekintsük ugyanazt a dolgot leíróknak. Épp ellenkezőleg, a fordította a legvalószínűbb. Itt szemlátomást a létszámukat és a jellemüket írja le, mert „sokan” és „erősek”, vagy hatalmasok voltak. A Septuaginta és Jeromos a szót „soknak” fordítja, s ezt teszi a legtöbb igemagyarázó is. – a szerk.

Egyesek úgy vélik, hogy a חדרך, *chedrak* szó az egész Szíriára vonatkozik, s ez nekem is valószínűnek tűnik. Mások úgy vélik, itt valamely figyelemre méltó városról van szó, mivel rögvest utána Damaszkuszt is említi. Mivel azonban a dolog bizonytalan, s a próféta pedig kétségtelenül Szíria királyságáról beszél, én nem vitatom a dolgot. Legyen ez egy város, vagy egy ország neve,¹⁰⁶ a dolog ugyanaz, mert a próféta úgy érti: Isten bosszúja már a szírek felett lebegett, mégpedig oly módon, hogy el nem távozik tőlük, míg teljesen meg nem semmisülnek. Mikor ugyanis hozzát teszi, hogy *Damaskus lesz pedig annak nyugvóhelye*, azzal jelzi: Isten ítélete nem olyan lesz mint a vihar, mely hamar elmúlik, hanem mint egy nehéz és terhes tömeg, mely nem osztható szét, amint Ézsaiás is mondja: „Beszédet küldött az Úr Jákóbnak, és leesett Izráelben” (Ézs9:8), azaz amit Isten Jákob ellen hirdetett ki, az Izraelre zúdult. Valóban megváltoztatja a nevet, de ez ugyanaz, mintha azt mondta volna: „Mikor Isten majd Jákobot bünteti, vajon megmenekülnek az izraeliták?”, hiszen ugyanazok voltak. Az ítélet tehát leesik, azaz megtalálja a maga helyét, s hiába futkosnak majd ide-oda, hogy elkerüljék azt. A zsidók tehát nem érnek el semmit a menekülésükkel, mert az Úr által most kihirdetett ítélet rabul fogja ejteni őket. S ugyanígy mondja itt is: *Az Úr igéjének terhe a Kadrák földe ellen; Damaskus, a királyi város, a főváros lesz pedig annak nyugvóhelye*, vagy lakóhelye. Az Úr bosszúja ugyanis odakötődik, s onnan nem lesz majd kimotozható. Hiába igyekeznek majd a szírek különböző módokon elmenekülni, mert Isten kezének kell őket lenyomnia, mígnem elterülnek. Most már értjük, milyen értelemben mondja a próféta, hogy Damaszkusz lesz az Isten bosszújának a nyugvó-, lakó-, vagy tartózkodási helye.

Utána hozzát teszi: *mert az Úr szemmel tartja az embereket*. A כִּי, ki viszonyszót szerintem itt a „mikor” időhatározóként kell érteni. Ez a valóságban valóban csak csekély különbség, azt leszámítva, hogy a szokásos fordítás nagyon elhomályosítja a próféta szavainak jelentését. Ha azonban időhatározónak vesszük, az igeszakasz olvasata gördülékenyebb: *mikor az ember, valamint Izrael összes törzsének szeme az Úrra irányul*, azaz, mikor a zsidók mindenféle tettetés nélkül, valódi őszinteséggel elkezdnek az Úrhoz fordulni. Akkor, mondja a próféta, Isten minden lehetséges módon megáldja majd őket, és felemeli a kezét az ellenségeik ellen.

A próféta korábban is buzdította a zsidókat a megtérésre, mert túlon túl átadták magukat az áldozásnak é a bűntöletnek, miközben nem létezett becsületesség közöttük. Így ismét megmutatja: a képmutatásuk volt az akadály, ami meggátolta Istent abban, hogy kimutassa a kegyességét irántuk. Ezzel emlékezteti őket arra, hogy a kapu megnyílt, és az út egyenesen vezetett Isten kegyeihez és áldásaihoz, ha Őrá emelték a szemeiket, azaz valahányszor csak Benne reménykedtek, és Tőle függtek. Istenre nézni ugyanis nem más, mint úgy rátekinteni, hogy minden gondolatunkat Őhozza kötjük. Az „ember” alatt egyesek minden halandót értenek, de én ezt nem fogadom el, s nem is kételkedem abban, hogy a próféta egyedül a zsidókra utal. Kétségtelenül összeegyeztethetetlen ugyanis a szöveggörnyezettel bárki mást is beleérteni a zsidókon kívül. Valóban igaz, hogy a próféta itt a pogányok elhívásáról beszél, de úgy, hogy a zsidókkal kezd, mert miután ők voltak az elsőszülöttek, őket illette az elsőség. A próféta ez után kijelenti, hogy Isten megdicsőül majd a választott népében, s leteríti minden szomszédos ellenségüket. Az ember szeme így ugyanazt jelenti, mint az egész nép szeme: mintha azt mondta volna, hogy miután a zsidók elkezdtek félretenni minden színlelést, odaszánták magukat Istennek, és minden reménységüket Őbelé vetették, meg fogják tapasztalni, hogy Isten elegendően erős minden ellenségül porba döntéséhez. Utóbb azonban magyarázatképpen kiegészíti: *valamint Izrael összes törzse*. Egyesek így fordítják: „mennyeivel többen” – mintha a próféta a kisebbtől a nagyobb felé

¹⁰⁶ Blayney úgy véli, ez egy szír király neve, s ezt a véleményét Henderson is osztja. Az előbbi Josephust idézi, aki Réhóbot a 2Sám8:3-ban Ἀραχός-nak nevezi. Ez a fejedelem uralkodott Szíria Czóbának nevezett része felett. Ha ezt elfogadjuk, akkor itt Szíria három fő királyságát említi – Czóbáht, Damaszkuszt és Hamáthot. Henderson azonban arra hajlik, hogy ez a חדר szó eltorzulása, ami a szíriai királyok gyűjtőneve. – a szerk.

haladva érvelne. Azonban, mint már említettem, ez nem tartható fenn. Először is, ez a magyarázat erőltetett: „az ember, s főleg Izrael összes törzsének szeme”. mert először is a zsidókat illette ugyanis az első hely, másodszor, a *ו* *vav* kötőszónak nincsen fokozó értelme. Röviden, a piciny kötőszóval azt akarta megmutatni, hogy az elsőség a zsidóké volt. Én nem tudom, mit értenek azok alatta, akik az „ember” szóba bele akarják foglalni az összes nemzetet, majd úgy tekintik, hogy a próféta ez után Izrael törzseivel folytatja. Amit pedig mondtam, miszerint akkor Isten valódi szolgálói kevesen voltak, az valószínűleg elegendő. Így a próféta itt arra buzdítja az egész népet, hogy egyesüljenek a vallásban. Valahányszor tehát Izrael összes törzse a szemeiket az Úrra vetették, az Úr Ígétének terhe lesújtott Damaszkuszra és a szíriaiakra.¹⁰⁷

Ima

Tedd meg mindenható Isten, mivel kedvesen és kegyelmesen nyújtod felénk a kezed, hogy ne csak egyszer mutasd meg a helyes utat, hanem egész életünkön át mindig vezess bennünket, s támogass, ha megfáradunk és emelj fel, ha elesünk. Ó add meg, hogy ne legyünk hálátlanok a Te nagy kegyességed iránt, hanem engedelmeskedjünk Neked. S ne tapasztaljuk meg a te félelmetes ítéleted erejét, melyet minden ellenségedre mondasz ki, akik számára a büntetés elszenvedése az örök pusztulás mélységébe süllyedést jelenti. Hadd engedjük, hogy egyre feljebb és feljebb emelj minket, míg végül elérjük azt az áldott nyugalmat, amire hívogatsz, s amire kész vagy elvezetni minket, melyben majd élvezzük mindazon áldások teljességét, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

¹⁰⁷ Ez a mondat kissé problémás. A Septuaginta, a Targum, a szír és az arab változatok ezzel a jelentéssel fordítják: az Úr lát, azaz megfigyel, és megítél minden embert, valamint Izrael összes törzsét, s ezt a nézetet fogadják el Grotius, Piscator, Marckius, Dathius, és Newcome. Utóbbi fordítása: „Mert az Úr szemei az embereken és Izrael összes törzsén vannak”. Szó szerint: „Mert az Úré az emberek és Izrael összes törzsének szeme (azaz a látása)”. A „szem” itt feltételezetten a látási képességet jelenti, így egyesek *szemlélőnek*, *figyelőnek*, vagy bírónak fordítják: „Az Úr dolga, hogy az emberek, vagy az emberiség és Izrael összes törzsének szemlélője legyen”. Kimchi, Blayney, és Henderson azonban Kálvin változatával, és az angol változattal értenek egyet. Látszólag az előbbi jelentés illik a legjobban a szövegkörnyezetbe, mivel okot ad Istennek a környező pogányokat sújtó ítéletére. Ő ugyanis figyeli általánosságban az ember, valamint Izrael törzseinek a viselkedését: s mindez annak kijelentése, hogy az Ő gondviselése kiterjed az egész emberiségre. Dathius változata: „Mert az Úr a gondviselésével kormányoz minden embert, valamint Izrael minden törzsét”. – *a szerk.*

Százötvenkettedik előadás

Zakariás 9:2-4

2. És Hámát is, a mely szomszédos vele; Tírus és Sídón, noha igen okos!¹⁰⁸

3. Várat épített magának Tírus, és annyi az ezüstje rakáson, mint a por, és az aranya, mint az utczák sara.

4. Ímé szegénynyé teszi őt az Úr, és megrontja hatalmát a tengeren, magát pedig tűz emészti meg.

Etiam Chemath terminabit in ea; Tyrus et Sidon, quia (vel quamvis) sapiens sit valde.

Et aedificavit Tyrus munitionem sibi, et coacervavit argentum quasi pulverem, et aurum quasi lutum platearum.

Ecce Dominus expellet (vel, ad inopiam rediget) eam, et percutiet in mari potentiam ejus, et ipsa igne devorabitur.

Zakariás ugyanazt a témát folytatja, mert most azt mondja, hogy közel volt a pusztulás mindazokhoz a népekhez, akik szomszédokként zaklatták Isten népét. Tegnap röviden utaltam arra, mit tartott a szeme előtt: Isten úgy védi majd meg az egyházát, hogy végrehajtja a bosszúját minden istentelenen, akik igazságtalanul üldözték az egyházat, s Szíria királyságáról beszél, ami szomszédos volt vele. Most azonban tovább is megy – Isten haragja kiterjed majd Szíria távolabbi részeire is. Hámát ugyanis a nagy Antiochia, s erről nevezték el Szíriának ezt a részét. Damaszkusz pedig a fővárosa volt a szír birodalomnak. Mint azonban már említettük, ezt a szót különféleképpen érti a Szentírás, általában azonban az egész országra vonatkoztatja, mely Júdeától az Eufráteszig, sőt azon túl terjed. Most már látjuk, miért adja hozzá Zakariás Antiochiát Szíriához, mintha azt mondaná: Isten most úgy lesz a népe bosszúállója, hogy nemcsak a határvárosokat bünteti meg, de annál sokkal messzebbre is megy. Majd rátér Tírusra és Sidonra, melyek, amint az közsímt, tengerparti városok voltak, közel a zsidókhoz. Nem volt ugyanis nagy a távolság Galilea és Fönícia között. Amint azonban tegnap mondtuk, mindazokra a népekre hirdeti a pusztulás, melyek ellenségesek voltak a választott néppel.

Azt mondja, Hámát, vagy Antiochia szomszédos lesz vele. Majdnem mindenki egyhangúlag Júdeára, vagy Jeruzsálemre vonatkoztatja ezt, de tévednek, s az egész fejezetet félreérti minden magyarázó, zsidók és mások egyformán. Valóban szégyenkezem, mikor látom, mily nagyon eltávolodtak a próféta szavainak jelentésétől, s majdhogynem megpróbáltatás lesz a számomra cáfolni a tévedéseiket. De teljesen világossá válik majd, hogy közülük senki sem értette meg, mire gondolt a próféta.

Ők úgy magyarázzák ezt az igeszakaszt, hogy Antiochia Júdea határain belül fog elhelyezkedni, mert Isten magának szenteli majd a korábban pogány földeket. De mint említettem, a próféta kétségtelenül azt mondja, hogy Antiochia Szíria határain belül lesz, valahányszor csak Isten megfenyíti majd minden gonoszságukat, mintha ezt mondta volna: „Isten ugyanabban a büntetésben részesíti Szíriának azt a részét is, mely Antiochiától kapta a nevét, mivel minden szíriai egyesült erővel támadták az Ő választott népét. Így bár messze vannak Júdeától, mégis ugyanabban a büntetésben lesz részük, amiért fegyvert ragadtak az Ő egyháza ellen.” Hámát tehát, vagy Antiochia Damaszkusszal *szomszédos lesz*, azaz nem ússza

¹⁰⁸ A Károli-fordítás szerint: *noha igen okosak! – a ford.*

meg azt a büntetést, amit Isten a szomszédos királyságokra kiszab majd. S ahogyan majd haladunk előre, ez a nézet egyre világosabbá válik.¹⁰⁹

Majd hozzáteszi: *Tírus és Sidon, noha igen okos!* A כִּי, ki kötőszót használja, mely tulajdonképpen oksági, de a Szentírás megannyi részéből következtethetünk arra, hogy ellentétes kötőszóként használatos. Egyik jelentése sem alkalmatlan azonban, miszerint Isten azért áll majd bosszút a szidonbelieken és a szíriaiakon, mert nagyon ravaszak voltak, *illetve* jóllehet óvatosak voltak, azaz jártasak, és fortélyosak a dolgaik intézésében, mégsem kerültek el Isten ítéletét. Ha az előbbi jelentést fogadjuk el, akkor a próféta célja annak bemutatása volt, hogy mikor az emberek rendkívül előrelátók és azon munkálkodnak, hogy ravasz eszközökkel megerősítsék magukat, akkor Isten száll velük szembe, mert az Ő saját hivatala megfogni a ravaszt a saját ravaszságával. Miután tehát a túl sok fortély és ravaszkodás kiváltja Isten nemtetszését, így alkalmas módon mondhatjuk, hogy a szírek és a szidonbeliek most Isten ítélőszéke elé kerültek, mivel rendkívül ravaszak voltak, ahogyan ez lenni szokott a gazdag és tengerparti városok esetében. Ezek ugyanis sok ravaszságot tanulnak meg azokból a csalásokból, amelyeket majdhogynem kénytelenek alkalmazni. Miután tehát a szidonbeliek és a szíriaiak ilyenekké lettek, helyes volt bosszút hirdetni ellenük. A másik nézet azonban ugyanolyan megfelelő, mely szerint Tírusz és Sidon minden ravaszsága sem volt képes meggátolni Istent az ítéletének végrehajtásában. Ami engem illet, én úgy vélem, itt megadja az okát, amiért Isten pusztulással fenyegeti a szíriaiakat és a szidonbelieket: pontosan azért, mert átadták magukat a ravasz mesterkedéseknek, s így csapták be a szomszédjaikat.

Jót jelentő szót használ azonban mintegy engedményképpen, mert mindenki, akik becsapni akarnak, a ravaszságukat a bölcsesség, vagy okosság megnevezés alá rejtik. „Óvatosak akarnak lenni”, mikor mégis gonoszul becsapnak másokat az áskálódásaikkal és a csalásaikkal. A próféta engedményt tesz tehát az „okos” szóval, de ugyanakkor arra is tanít, hogy az a fajta okosság utálatos az Isten számára, mikor mások kárára gyarapítjuk a saját vagyónunkat. Röggvest ez után ugyanis következik a magyarázat:

[Mert] *várat épített magának Tírus.* A próféta ezekkel a szavakkal azt mutatja meg, mennyire óvatosak, vagy okosak voltak a szíriaiak: erődökkel erősítették meg magukat, és úgy képzeltek, hogy felette állnak minden veszélynek. Majd hozzáteszi: *és annyi az ezüstje rakáson, mint a por, és az aranya, mint az utczák sara*, azaz mértéktelenül halmozták fel a kincseket. A „por” és a „sár” ugyanis a hatalmas felhalmozást jelentik, mintha azt mondta volna: „Haszontalan halmokban állt náluk az ezüst és az arany a nagy jólétükben”. Az ezüstöt és az aranyat kétségtelenül az említett erődökbe is beleérti, mert nem gondolom, hogy a *vár* szót csak a tornyokra és az erődítményekre érti, hanem úgy vélem, a próféta általánosságban jelenti ki: Tírusz annyira el volt látva és meg volt erősítve a gazdagsággal, a katonasággal és mindenféle védelmi eszközökkel, hogy bevehetetlennek hitték magukat.

Szembeszökő hasonlóság van a צור, *tsur*, és a מצור, *metsur* szavak között. A *tsur*, mondja, מצור-t, erődöt épített. Figyelemre méltó, de latinra lefordíthatatlan szójáték ez.

¹⁰⁹ S Hámáton is, mely határos vele. – *Newcome*. Az egész igeszakasz szerkezete, ahogyan *Newcome* és *Henderson* adja, nem kielégítő. A terhek nyugvóhelye Damaszkusznak, Hámátnak, Tírusznak és Sidonnak kell lennie. A szó szerinti fordítás az alábbi lesz:

1. Az Úr Ígéjének terhe Kadrák földjére. S Damaszkusz lesz annak nyugvóhelye (mert az Úrnak van szeme az emberek és Izrael minden törzsének meglátására).
2. S Hámátra, ami szomszédos vele, S Tíruszra és Sidonra is, noha nagyon bölcs!
3. Várat épített magának Tírusz, s annyi ezüstöt halmozott fel, mint a por, aranyat pedig annyit, mint az utcák sara.
4. Íme, az Úr megfosztja őt mindentől, s a tengerbe sújtja hatalmát, őt magát pedig tűz emészti meg.

Ami „Tíruszt” és „Sidont” illeti, a „nagyon bölcs” kifejezés az utóbbira vonatkozik, nem az előbbire, amint *Henderson* javasolja, majd Tírusz jellegét a következő sorok írják le. Ez pontosan megfelel a próféták szokásos stílusának: mikor két dolgot említenek, a másodikat magyarázzák először, s utána az elsőt. A bölcsességgel való dicsekedés Sionra volt jellemző, a saját erőbe és gazdagságba vetett bizalom Tíruszra. – *a szerk.*

Majd kijelenti: Isten lesz a bosszúálló. Íme, mondja, *Isten a hatalmába keríti*, amiképpen egyesek olvassák, de ők tévednek, köszönhetően az ירש, *ires* ige kettős jelentésének. Ennek jelentése *birtokolni*, vagy *elűzni*, illetve *elszegényíteni*.¹¹⁰ Az igemagyarázók ugyanis úgy vélik: a kegyesség és üdvösség reménysége adatik meg ezeknek a városoknak, s azt mondják, hogy ezeket most Isten birtokába vette. De ez teljesen ellentétes a próféta szándékaival, amint az világosabban is kiderül az egyes mondatok vizsgálatából.

Az Úr tehát kiűzi, és megrontja a hatalmát. A próféta kétségtelenül arra utal, amit már említettünk: Tírusz korábban ezüstöt és aranyat halmozott fel, most viszont a próféta kijelenti, hogy szét lesznek szórva. A felhalmozott aranyat és ezüstöt Isten szétszórja: *Ő szórja tehát szét*, vagy ha valaki jobbnak látja az ige jelentését úgy tekinteni, mint nyomorba döntést, akkor az ellentét ideillő: Isten *elszegényíti*, vagy elűzi őt. Utóbb hozzáteszi: *megrontja hatalmát a tengeren*. Mint tudjuk, Tíruszt tenger vette körül. A próféta ezzel az utalással mutatja meg Isten hatalmát a rá lesújtó bosszúállásban. A tenger ugyanis nem jelent féket, vagy akadályt Isten számára, ha úgy dönt, hogy megkeresi őket. A szíriaiak valóban biztonságban érzeték magukat minden ellenséges támadással szemben, mert minden oldalról mintegy hármasként és hármasként a tenger vette körül őket. S Tírusz nem hasonlított Velencére, mert Velence nyugodt tengeren helyezkedik el, míg Tíruszt nagyon mély tenger vette körül, amint arról a történészek világosan beszámolnak, akik elmondják, miképpen ostromolta meg Nagy Sándor. Valóban elfoglalták és kifosztották, de úgy, ahogyan senki soha nem gondolta volna – a tenger egy részét feltöltötték, így Tírusz többé már nem volt sziget.

Most már látjuk, mire gondolt a próféta, mikor pusztulással fenyegette Tíruszt, pedig annak ereje a tenger közepében volt, és ahogyan mondani szokás a szerencse forgandósága felett állt. *Magát pedig tűz emészt meg.* A próféta úgy érti: Tíruszt nemcsak kifosztják majd, de teljesen le is rombolják, mert tudjuk, hogy a tűz még a legerősebb dolgokat is megemészt. Most ez következik:

Zakariás 9:5

5. Meglátja ezt Askalon és megretten; Gáza is és igen bánkódik; Ekron is, mert megszegyenült reménységében. Mert kivész a király Gázából, és Askalon lakatlan marad.

Videbit Ascalon et timebit; et Aza, et dolebit valde; et Ekron, quia confusus erit (*aut, pudefactus*) aspectus ejus; et peribit rex ab Aza (*hoc est, Gaza*) et Ascalon non habitabitur.

Ebben a versben is a pusztulása van leírva a próféta által említett városoknak. Mintha azt mondta volna, hogy mindazokat a városokat, melyek Isten népe ellen támadtak, rendkívüli bosszú fogja sújtani. Zakariás azt mondja: senki sem menekül meg a büntetéstől, mert Isten nyújtja ki a kezét, amely mindenhová elér. Ebből könnyen következtethetünk arra, hogy mindazok megkapják a jutalmukat a kegyetlenségért, akik zaklatták Isten népét. Ez az itt elhangzottak jelentése.

Azt mondja: *Meglátja ezt Askalon és megretten*, mert abban az időben Askalon ellenséges volt a zsidókkal szemben. Ugyanezt mondja Ázáról is, amit a görögök Gázának

¹¹⁰ Ezt az igét itt összekeverik a ירש igével, ami hifil ragozásban azt jelenti: *elszegényíteni*. De a ירש hifil ragozása jelenti az elkergetést, vagy kiűzést. A szó szerinti jelentése valaki után örököltetni, vagy örökséghez juttatni [másvalakit], azaz mást állítani az illető helyére. Henderson szerint inkább az *elszegényíteni* a szó jelentése, nem pedig a *kiűzni*, amit az angol változat és Newcome támogat. A Kálvin által itt cáfolt magyarázat, mely teljességgel összeegyeztethetetlen az igeszakasz egészével, a Septuagintából származik, mely úgy fordította az igét, mintha az kal ragozású volna (κληρονομησει). A Targum a *kiűzés*, vagy *elkergetés* jelentéssel fordítja. Theodoret és Cyril görög egyházatyák, miután nem beszéltek héberül, nem tudtak rá más magyarázatot adni. S az egyházatyák által adott nem kevés magyarázatnak is hasonlóak voltak a forrásaik. – *a szerk.*

neveztek, de tévedtek, mikor azt hitték, hogy ezt a nevet Cambyzes adta neki. Gáza ugyanis kincset jelent perzsa nyelven. De ez gyermek. Valójában bizonyos, hogy ez egyetlen betű kiejtése megváltozásának köszönhető. Az *ו*, *oin* ugyanis torokhang a héberben, és úgy ejtették ki korábban, mint mi a *g* betűt, s ahogyan Amorra volt Gomora, úgy volt Áza is Gáza. Erről másutt már beszéltünk. A földrajzból pedig kiderül, hogy ezek az országok a tenger mellett voltak, vagy legalábbis nem messze a tengertől, és kihasználva ezt az előnyt, nagy vagyont szedtek össze. Miután azonban a vagyon általában gögöt és kegyetlenséget kelt, mindezek a nemzetek nagyon terhesek voltak a zsidók számára. Ezért mondja a próféta, hogy bánat sújtja majd Gázát, majd Ekront és a többi várost is. Majd hozzáteszi: *mert megsemmisült reménységében*. Ezek kétségtelenül Tíruszban reménykedtek, ami bevehetetlennek látszott, hisz az ellenségek az egész földet a hatalmukba keríthették, az ő biztonságos állapotuk fennmaradt. Miután mindannyian Tíruszra néztek, a próféta azt mondja, csalódnak a reménységükben, mikor Tíruszt beveszik és megsemmisítik. Az egész summája az, hogy a bosszú először Tíruszra sújt le, amely mondhatni a világ felett állt, mintha soha semmi gonosznak nem lehetett volna kitéve. Azt mondja tehát, hogy a bajok kezdete abban a városban lesz, melyet, mint hitték, nem érhet szerencsétlenség. Majd megemlíti, hogy a többi város, látván Tírusz pusztulását, megrettennek, mert a magabiztosságuk megrendül. Utána hozzáteszi: *kivész a király Gázából, és Askalon lakatlan marad*. Azaz, a változás majdnem teljesen eltörli a Föld színéről ezeket a városokat.

Zakariás 9:6

6. Asdódban pedig idegenek laknak, és a Filiszteusok kevélységét megtöröm.

Et habitabit extraneus in Azdoth, (*hoc est Azoti, et Azdorth verterunt Graci Azotum,*) et excidam superbiam Philistim.

Ebben az igeversben a próféta hasonló pusztítást jövendöl Azótus (Asdód) és a filiszteusok egész földje, vagyis Palesztina egész területe ellen. Amit ugyanis az igemagyarázók mondanak, hogy a zsidók laknak majd Azótusban, mint *idegenek*, azaz úgy vélik, őket korábban idegeneknek számították, annak se füle, se farka. A próféta épp ellenkezőleg úgy érti: e városok megsemmisítése után, ha maradnak is lakóik, ők olyanok lesznek, mint a minden biztos lakóhely nélküli idegenek. A próféta tehát a hatást említi annak érdekében, hogy megmutassa: az egész ország sivárrá és lepusztulttá válik, s nem lesz benne biztonságos, vagy stabil lakóhely a lakosság számára. Egyesek *hamisaknak* fordítják, mert néhány más helyen ez a jelentése, s a zsidókra értik, mert korábban olyan alantas állapotban voltak, mint holmi hamis nemzet. De azok vélekedése valószínű, akik a *ממזר* *memezar* szót a *זר* *zur* szóból származtatják, melynek jelentése utazgatni. S más példákat is idéznek, ahol a kettős *ממ* *mem* a főnévalkotásban használatos. A Szentírás sok verséből könnyen bizonyítható, hogy a *ממזר* *memezar* idegent jelent.¹¹¹ Ha pedig bárki gondosan fontolóra veszi a próféta célját, meglátja az általam mondottak igazságát, miszerint azt kívánja megmutatni, hogy

¹¹¹ Általánosan elismerik, hogy ez a jelentése, amit a Septuaginta, a Targum és a szír változat is megerősítenek, illetve Grotius, Newcome, Blayney, és Henderson is elfogadnak. Lee a kettős *מ-מ* a *מז*, az *עם*, nép és a *זר*, külföldi, idegen szavakból származtatja. A többes szám helyett a költői egyes számot használja, mint a következő igeversben is. Az egész szakasz fordítható ekképpen:

6. Asdódban pedig majd egy idegen lakik, (mert megtöröm a filiszteusok kevélységét).

7. S kivonom az ő véré a szájából és az utálatosságot a fogai közül, és ő is a mi Istenünké marad, és olyan lesz, mint egy fejedelem Júdában, Ekron pedig mint egy jebuzeus. Az utolsó versben „az ő...” és „ő” a 6. versben szereplő idegent jelenti, amit gyűjtőnévként használva a Septuaginta helyesen fordít idegeneknek, vagy külföldieknek (*αλλογενεις*). Így a többes szám mindezekben az esetekben alkalmas módon elfogadható a fordításokban: A filiszteusok „kevélysége” az által tört meg, hogy idegenek kerültek a városaikba, és ezt a mondatot tekinthetjük zárójelnek. – a szerk.

Azótus és Filisztea földjének lakói olyanok lesznek, mint holmi albérlők, mert minden hely lakatlanná válik az ellenségek mészárlása és pusztítása miatt. Mivel pedig Asdód és Palesztina korábban a lakosságuk száma folytán lettek megemlítve, most a próféta azt mondja, hogy Palesztina minden városa Asdóddal egyetemben elnéptelenednek, csak néhány szétszórt, kóborló lakosa lesz valamennyien, akik hasonlítanak majd azokhoz, akik átmenetileg tartózkodnak idegen földön. Most ez következik:

Zakariás 9:7

7. Kivonszom a vért szájukból és utálatosságaikat fogaik közül, és ő is, aki megmarad a mi Istenünké lesz;¹¹² és olyan lesz, mint egy fejedelem Júdában, Ekron pedig, mint a Jebuzeus.

Et auferam sanguines ejus ex ore ejus, et abominationes ejus e medio dentium ejus; et qui residuus erit, etiam ipse, erit Deo nostro; et erit quasi dux in Iehuda, et Ekron quasi Iebusaeus.

Az igemagyarázók ennek a versnek az egészét is kiforgatják, ami pedig a soron következő verset illeti, ott sem tesznek mást, csak messzire vonják el az olvasóikat annak tényleges jelentésétől. Isten most azt mondja, hogy *kivonja a vért az ellenségek szájából*, azaz mintha azt mondaná: „Megzabolázom vérszomjas beállítottságukat, hogy ne szívhassák az én népem véréét”. Itt ugyanis nem valamiféle változás van leírva, mintha más népekké lennének, mintha a szírek, a szidóniak, a filiszteusok és más nemzetek, akik átadták magukat a fosztogatásnak, és kegyetlenül tomboltak a nyomorult zsidók ellen, magukra ölténék a bárányok szelídségét. A próféta nem erre gondolt, hanem úgy mutatja itt be Istent, mint Aki felfegyverkezett az ellenségeik barbárságával szemben és meggátolja, hogy kegyetlenül zaklassák az Ő egyházát.

Kivonszom, mondja, a vért szájukból. Azért mondja, hogy *a szájukból*, mert rászoktak a kegyetlenkedésre. Azt teszem majd, hogy többé ne elégíthessék ki az eddigiekhez hasonlóan a vérszomjasságukat. Majd hozzáteszi: *és utálatosságaikat*, azaz utálatos fosztogatásaikat *a fogaik közül*. Azokat a dolgokat nevezi utálatosságoknak, melyekhez rablással és erőszakkal jutottak.¹¹³ S a vadállatokhoz hasonlítja őket, akik nemcsak a húst falják, de a vért is isszák, s darabokra tépik a tetemet. Röviden azt mutatja meg a farkason, párducok és vadkanok hasonlatával, hogy milyen nagy volt az egyház ellenségeinek embertelensége, mert úgy falták fel a nyomorult zsidókat, ahogyan a vadállatok szokták felfalni a prédájukat.

Utána ez következik: *és ő is, aki megmarad*. Egyesek így fordítják: „és ott fog maradni”, s a filiszteusokra, valamint a többi említett nemzetre vonatkoztatják. A próféta azonban kétségtelenül a zsidókról beszél, mert jóllehet csak néhányan tértek haza az országukba, mint maradék a száműzetésből, mégis azt mondja, hogy ez a kevés Istennek lesz szentelve, s mindazok, akik megmaradtak, olyanok lesznek, mint a júdeai fejedelmek, legyenek bármennyire megvetettek is. Nem volt ugyanis kiválósága még a főembereknek sem közöttük, s csak önként adóztak tisztelettel a királyi magból származó Zorobábelnek, és Jósuának, a főpapság folytán, miközben valamennyien alacsony és szegény sorsú emberek voltak. A próféta azonban azt mondja, hogy közülük a legmegvetettebbek lesznek a főemberek és a vezetők Júdeában. Most már látjuk a próféta szavainak jelentését. Miután

¹¹² A Károli-fordítás szerint: *és ő is a mi Istenünké marad – a ford.*

¹¹³ Kimchi, Drusius, Grotius, és mások nézete ugyanez, de Jeromos, Marckius, Newcome, Blayney, Henderson, és Hengstenberg szerint itt a bálványimádásról van szó. A „vér” az áldozatoké, amit a pogányok megittak, s az „utálatosságok” a bálványoknak szentelt dolgok. Ami nagyon erőteljesen Kálvin nézetét látszik alátámasztani az a kifejezés mód: a próféta a hasonlatot a prédáját felfaló vadállattól kölcsönzi, amit elragadnak tőle. Ez természetesen nehezen egyeztethető össze a bálványimádó gyakorlatok vége szakasztásával. – *a szerk.*

ugyanis megjövendölte az egyház ellenségeinek küszöbön álló romlását, most felmutatja ennek a prófécianak a végcélját és hasznát. Isten ugyanis majd gondoskodik a nyomorult zsidók javáról, akik hosszú ideje száműzetésben éltek, s noha most helyreállították a saját országukba, mégis ki voltak téve mindenki részéről a rossz bánásmódnak, sőt ellenségeik megvetették és a gúny tárgyává tették őket. *És ő is, aki megmarad tehát, a mi Istenünké lesz.* Mintha ezt mondta volna: „Noha az Úr, mikor ide-oda űzött és szétszórta, egy időre ugyanúgy eltaszított benneteket, mint atyáitokat, most azonban összegyűjtött, mégpedig abból a célból, hogy az Ő népe lehessetek. Ti lesztok tehát Isten saját népe, még ha csekély létszámúak és megvetendő állapotban is vagytok”.¹¹⁴

Majd, mint mondja, ez a maradék *olyan lesz, mint egy fejedelem Júdában*, azaz Isten majd a legnagyobb tisztességre emeli őket. Bár most minden méltóságnak a híjával vannak, Isten majdnem mindegyiket fejedelemmé teszi. S ez következik: *Ekron pedig [olyan lesz], mint a Jebuzeus.* Egyesek ezt így magyarázzák: Ekron lakosai Jeruzsálemben fognak élni, ami korábban a jebuzeusoké volt. Mások nézete más, de az sem a lényegét érintő. A próféta itt nem Istennek az ekroniakkal szembeni kegyeiről beszél, hanem épp ellenkezőleg, megmutatja a különbséget Isten választott népe és a pogány nemzetek között, akik a saját jó szerencsájukkal dicsekedtek. Ezért mondja, hogy olyanok lesznek, mint a jebuzeusok, mert végül majd az övékéhez hasonló pusztulás lesz az osztályrészük. Valóban tudjuk, hogy a jebuzeusokat kiűzték abból a városból, mikor Jeruzsálemet utóbb megépítették, de az később, Dávid alatt történt. Miután tehát sokáig az övék volt az a hely, de végül kiűzték őket onnan, ezért mondja a próféta, hogy Ekron lakosai, akik most a szentföld kellős közepén találhatók, olyanok lesznek, mint a jebuzeusok, mert az Úr majd elűzi és megsemmisíti őket. Majd hozzáteszi:

Zakariás 9:8

8. És tábort járok házam körül, mint a sereg ellen, az ellen, aki elmegy és az ellen, aki visszatér,¹¹⁵ és nem megy át többé rajtok a sarczoló, mert most szemmel tartom őt.

Et castra metabor ad domum meam ab exercitu, a transeunte et redeunte; et non transibit super eos amplius exactor; quia nunc vidi oculis meis.

Befejezi, amiről beszélt – Isten lesz a népe védelmezője, s minden oldaltól visszaveri majd az ellenség heves támadásait. Ez ugyanaz, mintha azt mondta volna: „noha az egyház nincsen megerősítve, mégis bevehetetlen lesz, mert Isten védelme többet ér, mint minden emberi erő, minden segítség és támogatás”. Isten tehát itt várárokhoz, földsánchoz és egyéb erődítményekhez hasonlítja Önmagát: *És tábort járok, mondja, házam körül.* Itt inkább a házat, mintsem a várost említi, hogy a zsidók biztosak lehessenek benne: elegendő segítségre lelnek egyedül Magában Istenben is, lakozzanak bár magánházban, vagy villában. „Az én

¹¹⁴ Ennek a mondatnak a magyarázata, noha mások is helyeselték, mégsem fogadható el. A szövegben nincs semmi, ami igazolná az átmenetet a 6. versben szereplő „idegenektől” a zsidó nemzetre. Itt kétségtelenül az Asdódban lakó külföldiekről, vagy idegenekről van szó. Így gondolta Theodoret, Drusius, Grotius, Blayney, és Newcome, és ez a nézete Hendersonnak is, csak ő az igeszakaszt egyetemesen a filiszteusokra, és nemcsak az asdódi idegenekre vonatkoztatja. A külföldieket, vagy idegeneket „vezetőknek” tekinteni nem látszik helyesnek. Ez a prófécia, mondja Grotius, egyrészt a makkabeusok korában teljesedett be, s a Josephus 12:12-re, valamint az 1Makk5:66-ra utal, másrészt Nagy Sándor idején, mikor a filiszteusok sok városát, különösen Asdódot és Gázát a zsidók elfoglalták, s a lakosaik közül sokan a judaizmus prozelitáivá lettek. Blayney magyarázata az igevers utolsó részéről az alábbi: az idegen, vagy idegenek Asdódban ugyanolyan állapotúak lesznek, mint egy kiváltságos személy Júdeában, de az ekronitának a született filiszteusnak olyannak kell majd lennie, mint egy jeruzsálemi jebuzeusnak, aki meg lett fosztva azoktól a kiváltságoktól, melyeket akkor élvezett, mikor az ország még az övé volt. Ez lesz a „filiszteusok kevélységének letörése”. – a szerk.

¹¹⁵ A Károli-fordítás szerint: az ide-oda kóborlók ellen – a ford.

egyházamat, legyen bár kis házacská, mégis az én védelmem veszi körül, s teszi biztonságossá mindenféle veszedelemmel szemben”: Azt mondja: *a sereg ellen*, majd *az ellen, aki elmegy és az ellen, aki visszatér*. A sereget állítja szembe a házzal, s ezzel buzdítja arra a zsidókat, hogy ne a maguk erejére nézzenek, hanem tudják meg: Isten sokkalta jobb minden hadseregnél. Ezért ha az egész világ össze is gyűlt és összeszedte minden erejét, akkor is azt parancsolja nekik, hogy legyenek nyugodtak, mert Isten egyedül is elégséges az összes hadsereg megfutamításához. S ugyanezen jelentés szerint utal az *elmenőkre* és a *visszatérőkre*, mintha ezt mondaná: „Noha az ellenségek bejárhatják az egész Földet, és elfoglalhatják azt az egyik végétől a másikig, én mégis biztonságban megtartom a házamat”. A visszatérőkkel arra céloz, hogy noha az ellenségek újra felállították a hadseregeiket másodszor, sőt harmadszor is, Isten ereje mégis elégséges lesz a támadásaik féken tartására. Egyszóval, itt Isten népe biztonságának állandóságát tanítja, mert Ő soha bele nem fárad a védelmükbe, és az ereje sem fogyatkozik meg soha. Gyakorta megtörténik, hogy akik a legjobb szándékkal támogatják a felebarátaikat, fokozatosan belefáradnak, vagy esetlen különböző események gátolják az erőfeszítéseiket. A próféta azonban azt mondja, hogy Isten nem olyan, mint az emberek: Ő nem fárad el, vagy válik tehetetlenné, miután egyszer megsegítette a népét és visszaverte az ellenségeiket. Ő ugyanis mindig készen áll megsegíteni az Ő népét, még ha ellenségeik százszor megújítják is a harcot.

Az *ellenség* alatt a seregeket érti, az *elmenetel* alatt az ellenség makacs kegyetlenségét, a *visszatérés* alatt pedig az újabb háborúkat, amikbe valaki akkor kezd bele, mikor csalogozik a reménységében, s új hadsereget gyűjtve helyreállítja az erőit.¹¹⁶

Végül hozzáteszi: *és nem megy át többé rajtok a sarczoló*. Ez a mondat magyarázza meg azt, amit jelképesen fejezett ki – noha a zsidók ki voltak téve ellenségeik akaratának, Isten ettől kezdve mégsem engedi, hogy igazságtalanul bánjanak velük és fosztogassák őket, mint addig. A sarczó megnevezésbe ugyanis mindazokat a fosztogatókat beleérti, akik elrabolták a nyomorult zsidóktól a javaikat. Ezért mondja: *mert most szemmel tartom őt*. Fagyos, sőt ízetlen volna úgy magyarázni ezt a mondatot, amint az egyesek teszik, mintha a próféta azt mondta volna: azt beszéli el, ami felülről adatott a tudtára. Épp ellenkezőleg: Isten itt arról tesz bizonyosságot, hogy a saját szemeivel látta, milyen kegyetlenül és gyalázatosan bántak a zsidókkal. De egyesek, miközben Istent tekintik a beszélőnek, nagyon ostobán az alábbi magyarázatot adják: Isten már előre látta, mit fog tenni. Isten azonban nyilvánvalóan itt annak okát jelöli meg, amiért megszabadítja a zsidókat a sérelmekről, s a jövőben pedig majd biztonságban tartja és megvédi őket. A megjelölt ok pedig nem más, mint hogy látta azokat a fájdalmas gonoszságokat, melyeket elszenvedtek. S a próféta a Szentírásban szokásosan

¹¹⁶ Ez talán túl nagy finomítás. Marckius szerint a „sereg” a felsorakozott hadsereg, az elmenő és a visszatérő pedig az egyéni ellenségek. Az angol változat nagyon szó szerinti, kivéve, hogy az elmenetel és a visszatérés vonatkoztatható a hadseregre: „És tábor leszek a házam körül a sereg ellen, mikor elmegy, és mikor visszatér”. Vagy szó szerint: „Az elmenetel és a visszatérés ellen (mármint a sereg)”. Newcome változata: „Tábor leszek a házam körül sereggel, így senki nem meg el, és nem tér vissza”. Ez nyelvtanilag sem helyes, és nem is egyeztethető össze a későbbi tényekkel, mert hadseregek átmertek ugyan a földön, de Isten házáat, vagy templomát nem támadták. Henderson változata lényegében azonos az általam adottal: „És tábor leszek a házam körül a sereg ellen, mind mikor elmegy, mind mikor visszatér”. A következő sor pedig fordítható ekképpen: „És nem jön rájuk többé elnyomó”.

A Septuaginta az elnyomót az ἐξελαυνων szóval fordítja, melynek jelentése elűző, vagy száműző. A Targumban a „zsarnok” szó szerepel, amit Grotius is elfogad. Drusius, Newcome és Henderson az „elnyomó” szót használja. Azt mondták, hogy külföldi, a babiloniakhoz hasonló elnyomó nem támadta meg a földet ettől kezdve egészen Krisztus eljöveteleig, bár a zsidók sokat szenvedtek mind az egyiptomi, mind a szír királyoktól. A nyelvezet azonban oly erőteljes, hogy az ígéretet feltételesnek kell tekinteni, mint minden ígéretet, melyek kapcsolódtak a nemzeti szövetségükhöz. A „többé”-nek nincs korlátja, s ezért kell feltételesnek tartani az ígéretet. „Ez az ígéret”, mondja dr. M’Caul, „ugyanolyan természetű, mint az Izraelnek tett legtöbb ígéret, azaz az engedelmességüktől függ. Mózes ezt újra és újra annak alapelveként fektette le, ahogyan Isten bánt a zsidókkal, főleg az áldások és a jómód vonatkozásában azon a földön. (5Móz30:15-18)” – *a szerk.*

alkalmazott módon beszél, mert jóllehet Isten szeme elől semmi sincs elrejtve, mégis joggal mondta, hogy látja, amit észrevesz, és amiről kijelenti, hogy az ítélszéke előtt kell számot adni róla. Jóllehet tehát Isten már a világ teremtése előtt látta, mi fog megtörténni majd minden korban, mégis jogos azt mondani, hogy látja, amit elkezdett megítélni. A zsidók tényleg azt hitték, hogy elhanyagolta őket, mert a Szentírás mindenütt úgy mondja, hogy Isten becsukja a szemeit, alszik, elpihen, elfelejt, nem törődik vele, mikor elrejtőzik, és nem mutatkozik a gonosztettek bosszúállójának. Viszont ezért jelenti ki itt az Úr, hogy a saját szemeivel látta a tűrhetetlen dolgokat, mivel az ellenségei minden határon túlmentek, s annyira belemerültek a zabolátlanságba, hogy a gőgjük s a kegyetlenségük tűrhetlenné vált.

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel az istentelenek akkora örömeiket lelik a saját mocskukba történő belemerülésben, hogy a gyenge hitünket is felkavarja a büszkeségük és a gőgjük – ó add meg, hogy megtanuljunk felemelni a szemünket a Te ítéleteidre. Türelemmel várjuk azt, ami most el van rejtve, míg ki nem mutatod a Te kezed erejét, és meg nem semmisíted mindazokat, akik most kegyetlenül tombolnak és ontják az ártatlan vért, s minden lehetséges módon üldözik a Te egyházadat. Hadd bízzuk magunkat oly módon a Te gondoskodásodra, hogy ne kételkedjünk benne: Te elégséges vagy a mi védelmünkhöz, s végül majd világossá teszed, amiről bizonyosságot tettél – miszerint annyi védelem van a Te kezedben, hogy nyugodtan dicsekedhetünk azzal, hogy biztonságban és áldottak vagyunk, amíg Te gondoskodsz rólunk, amíg végül majd eljutunk abba az áldott nyugalomba, amit Krisztus, a mi Urunk készített el számunkra a mennyben. Ámen.

Százötvenharmadik előadás

Zakariás 9:9

9. Örülj nagyon, Sionnak leánya, örvendezz, Jeruzsálem leánya! Ímé, jön néked a te királyod; igaz és szabadító ő; szegény és számárháton ülő, azaz nőtényszamárnak vemhén.

Exulta valde filia Sion, jubila fila Ierusalem: Ecce, rex tuus veniet tibi, justus et servatus ipse (*vel*, idem,) pauper, et equitans super asinum, et super pullum filium asinarum.

A próféta itt röviden bemutatja a módot, ahogyan majd az egyház helyre lesz állítva: király támad Dávid törzséből és családjából ismét, és mindent helyreállít a korábbi állapotába. S ezt a nézetet képviselik mindenütt a próféták, mert az ókori nép reménysége a mi reménységünkhöz hasonlóan Krisztuson alapult. Miután tehát a dolgok még romlott állapotban voltak a zsidóknál, Zakariás itt arról tesz bizonyosságot, hogy Isten nem hiába beszélt korábban a szolgálai által a Megváltó eljövételéről, hanem szilárd reménységet kellett táplálni, amíg a próféciaik beteljesedtek. Miután pedig Zakariás mindezidáig az egyház bővelkedő és boldog állapotáról beszélt, most megerősíti az eddig mondottakat. Ez pedig különösen szükséges volt, mert mint említettem, nem voltak képesek felemelni az elméiket, és magabiztosságot érezni az üdvösségüket illetően anélkül, hogy a Közbenjárót állította volna eléjük. Miután az istenfélők nagy bánatban és szomorúságban voltak, Zakariás itt a kitartásra buzdítja őket. Mikor ugyanis azt parancsolja nekik, hogy *örüljenek*, sőt *örvendezzenek*, akkor kétségtelenül arra utal, hogy noha a bánat és a fájdalom erőteljesen megragadta a szíveiket, mégis férfiasan kell küzdeniük Isten kegyeinek elnyerése végett. Százszor is összeroskadtak volna a csapásaik alatt, ha nem lett volna Krisztus a szemük előtt – valóban nem testi módon, hanem az Íge tükrében – ahogyan a kegyesek látják azt, ami messze van tőlük, sőt el is van rejtve előlük.

Most már megértjük először is azt, hogy a próféta miért tesz itt ilyen hirtelen utalást Krisztusra, másodszor pedig azt, hogy miért nem egyszerűen csak örömmre buzdítja a kegyeseket, hanem nagy örvendezésre is, mintha máris biztonságos és a legboldogabb állapotban volnának.

A *király* szóval a próféta arra céloz, hogy hacsak nem gondolják Istent hűtlennek az ígéreteihez, akkor táplálják a reménységet mindaddig, amíg Dávid most elbukottnak látszó királysága ismét fel nem emelkedik. Miután tehát Isten azt akarja, hogy hűségesnek ismerjék Őt el, az Ő örökbe fogadását pedig tekintsék állandónak és megerősítettnek a Messiásban, nem csoda, ha a próféta most futólag egy királyra utal, mert ezt a beszédmódot a nép jól ismerte. S máshol is láttuk, hogy amikor a próféták az egyház biztonságáról beszéltek, akkor királyt említettek, mert az Úr a szétszórt egyházat egy Fő, mégpedig Krisztus alá akarta összegyűjteni. S kétségtelenül örökre fennmaradt volna a félelmetes szétszóratás, ha nem Krisztus lenne az egység köteléke. A próféta azt mondja tehát, hogy el fog jönni egy király. De nem mint ismeretlen királyról beszél róla, hanem csak emlékezteti őket arra, hogy Isten igaz és hűséges marad az ígéreteihez. Miután pedig az egész törvénynek és az örökbe fogadásnak szerte kellett volna foszlani, ha Krisztus nem jön el, ezért türelemmel kellett várni az Ő eljövetelét.

Isten gyermekeinek további megerősítése végett azt is elmondja, hogy ez a király a néphez, *Sion leányához* jön el, mintha azt mondja volna: Isten az egész egyház kedvéért állította fel a királyi trónt Dávid családjában. Ha ugyanis királynak azért kellett eljönni, hogy belemerüljön a saját diadalaiba, s megelégedjen a pompával és az örömökkal, az csekély és teljesen sivár vigasztalást jelentett volna. Miután azonban Isten a Messiás elküldésének

elhatározásával az egész egyház biztonságáról gondoskodott, amit megígért megtenni, a nép ebből szilárd magabiztosságra tehetett szert. Nem csekély jelentőségű dologról tanít tehát a próféta, mikor elmondja, hogy a király Sionhoz és Jeruzsálemhez jön el. Mintha ezt mondta volna: „A király nem a maga kedvéért jön el a földi királyokhoz hasonlóan, akik a saját szeszélyeiknek megfelelően, vagy a saját javukat szem előtt tartva uralkodnak”, hanem arra emlékeztet minket, hogy ez a királyság az egész nép javát fogja szolgálni, mert boldog állapotot hoz majd magával.

Utána kijelenti, miféle király lesz ez. Először *igaznak*, majd *megőrzöttnek*, vagy *megszabadítottnak* nevezi. Amii a szavakat illeti, úgy vélem, valamennyit cselekvő értelemben kell vennünk, azaz *igaznak* és *szabadítónak* nevezi a választott nép királyát, mert igazságot és szabadságot hoz majd nekik. Mindkét szó ettől a mondattól függ: a király Sionhoz jön. Ha magánemberként jönne, magánemberként lehetne igazságos és megszabadított, azaz az igazsága és a szabadsága tartozhatna hozzá, vagyis az ő személyéhez. Mivel azonban mások kedvéért jön, s a számukra lett felruházva igazsággal és szabadítással, így az itt említett igazság és szabadság az egyház egész testületéhez tartozik, és nem szabad azt a király személyére korlátozni. Így minden vitatkozás eltöröltetik, amivel sokan ostoba módon, vagy legalábbis megfontolatlanul fárasztották magukat. Ők ugyanis úgy vélték, a zsidókat másként nem lehet legyőzni, s romlottságukat nem lehet másként féken tartani, csak ha a נִשְׁחָ nusho szót cselekvő értelemben veszik. Ezért idéztek néhány igeverset a Szentírásból, melyben a nifál ragozású ige cselekvő értelemben szerepel.¹¹⁷ De mi szükség van efféle vitákba bocsátkozni, mikor jól egyetértésre juthatunk a dologban? Ezért engedek a zsidóknak abban, hogy Krisztus megszabadított, vagy megőrzött, s ezt Zakariás mondja Róla.

De meg kell néznünk, milyen ez a Krisztushoz tartozó szabadítás. Ezt abból érthetjük meg, amit a próféta mondott. Nem kell tehát itt a szavakról vitatkoznunk, hanem azt kell fontolóra vennünk, miről is van szó, azaz: egy igaz és szabadító király jön a választottaihoz. Tudjuk pedig, hogy Krisztusnak nincs szüksége Önmaga szabadítására. Miután az Atya a választott nép összegyűjtésére küldte el Őt, azért mondja az Íge Őt szabadítónak, mert felruháztatott a magtartásukhoz, vagy megszabadításukhoz szükséges hatalommal. Látjuk tehát, hogy minden ellentmondásnak vége szakad, ha ezt a két szót Krisztus királyságára vonatkoztatjuk, s abszurd lenne egyetlen ember személyére korlátozni, mert az értekezés itt egy királyi személyről szól, sőt, az egyház nyilvános állapotáról, s annak egész testülete üdvösségéről. S természetesen, mikor emberekről beszélünk, nem mondjuk, hogy a király biztonságban van és zavartalan, mikor kiűzték a királyságából, vagy ha az alattvalóit ellenségek zaklatják, illetve teljesen leöldöklük őket. Mikor tehát a királyt megfosztják minden tekintélyétől, s az alattvalóit nyomorultul elnyomják, akkor nem mondjuk őt szabadítónak, vagy üdvöztetőnek. Krisztus esete azonban, mint említettem, speciális, mert Ő nem a Maga

¹¹⁷ A Septuaginta, a Targum és a Vulgata cselekvő értelemben fordítják a szót: σωζων – Megváltó. Így érti Bochart, Grotius, Marckius, Dathius, Newcome, és Henderson is. Ennek az oka az, hogy egyes helyeken bizonyos igék nifál ragozásban cselekvő értelműek. Ez igaz, de ez az ige tizenkilencszer fordul elő nifál ragozásban, és mindig passzív értelemben szerepel. Ez teljesen elégséges a jelentésének megállapításához, s Kimchi, Glassius és Cocceius ezt a nézetet vallják. Utóbbi azt állítja, hogy ez utalás a szabadulására a szenvedéseitől és a halálától. Egyedülálló, hogy ezt az igeverset, vagy legalábbis egy részét Krisztusra idézi a Szentírás röviddel a keresztre feszítése előtt (Mt21:4-5). A két igevers (9-10.) szembeszökő módon kapcsolódnak. Ellentét van a 9. vers vége és a 10. vers eleje között, és összhang a 10. vége és a 9. eleje között. A király alantasan, számárháton lovagol majd, de a szekér és a ló kivesznek. Ő megszabadul, vagy megmarad, de kivész a harci íj. Utána az összhang: Ő igaz, azaz igaz és hűséges a kegyelmes ígéreteihez, és békességet szól majd a nemzeteknek. Ő a Király, s uralkodása tengertől tengerig tart majd. Az első két sort nem szabad belevonni az összehasonlításba:

9. Örülj nagyon, Sionnak leánya, örvendezz, Jeruzsálem leánya! Ímé, jön néked a te királyod; igaz és megszabadított lesz; alantas és számárháton ülő, azaz nőstényszamárnak vemhén.

10. És kivesztem a szekeret Efraimból és a lovat Jeruzsálemből, kivesztem a harci íjat is, és békességet hirdet a pogányoknak; és uralkodik tengertől tengerig, és a folyamtól a föld határáig.

kedvéért uralkodik, hanem egész népének megtartása érdekében. Ezért a nyelvtan figyelembe vételével könnyen elismerem: Krisztust passzívan nevezik igaznak és megszabadítottnak, de ami magát a dolgot illeti, a népe vonatkozásában joggal szabadító, vagy üdvözítő, mert Ő hoz üdvösséget az elveszetteknek. Tudjuk ugyanis, hogy akkortájt a zsidók majdnem reménytelen helyzetben voltak.

Egyidejűleg azonban azt is hozzáteszi, hogy a király szabadító lesz, de nem azért, mert fegyverekkel és hadseregekkel is rendelkezik majd, vagy, mert emberi módon fogja védelmezni a népét, hiszen azt is mondja Róla, hogy *szegény* lesz.¹¹⁸ Másként tehát kell szabadítónak lennie, mint a földi fejedelmeknek, akik félelemmel töltik el ellenségeiket, megerősítik határaikat, hadsereget állítanak fel, és minden lehetséges védelmet előkészítenek a támadások visszaverésére. Zakariás azt tanítja nekünk, hogy Krisztus más módon lesz megszabadított, mert isteni erővel bizonyul majd az ellenségei fölött állónak. Mivel pedig szegény, ezért majd mindenféle sérelmet kell elszenvednie. Látjuk ugyanis, hogy ahol nincs földi erődtítmény, ott a gonoszok rögtön mondhatni prédára gyűlnek egybe. Ha tehát Krisztus szegény, nem képes megőrizni a népét, s nem is virágozhat a birodalmában. Ebből következően Neki mennyei hatalommal kell felruháztatnia, hogy továbbra is biztonságban maradjon, s megakadályozhassa az egyháza bántalmazását. Ez az, amit Zakariás most mondani fog nekünk, s világosabban is ki fog fejezni. Most elegendő futólag említeni a témát.

Utóbb hozzáteszi: *számárháton ülő, azaz nőstényszamárnak vehető.*¹¹⁹ Egyesek úgy vélik, hogy itt a szamarat nem a szegénység jeleként említi, mert még a nép között nagy hatalommal rendelkezők is szoktak számárháton lovagolni. Én azonban biztosra vélem, hogy a próféta az עני, *szegény* szó megmagyarázása végett teszi hozzá, mintha azt mondta volna, hogy a királyt, akiről beszél, nem jellemzi majd a földi fejedelmekéhez hasonló fenséges és ragyogó megjelenés, hanem alantas, vagy legalábbis közönséges külsővel jelenik meg, és nem különbözik majd a nép legalázatosabb és legalacsonyabb sorsú tagjaitól.¹²⁰ Utána megparancsolja az istenfélőknek: emeljék a szemeiket a mennyre, hogy eljussanak Krisztus királyságának valódi ismeretére, s biztosra vegyék: az igazságot és az üdvösséget Tőle várhatják. Miképpen? Úgy, hogy semmi sem kíséri majd, ami félelemmel töltheti el az embereket, hanem alázatos és alacsony rangú személyként szolgál majd. Itt azt is hozzátehetjük, hogy az igazságot és a szabadítást Krisztus királyságának természete szerint kell értenünk. Miután ugyanis Krisztus királysága nem átmeneti, vagy mulandó, ebből arra következtetünk, hogy az igazságosság, mellyel rendelkezik, állandó, az Általa hozott üdvösséggel egyetemben. De nem akarok itt elmésen értekezni a hit igazságosságáról, mert úgy vélem, épp ellenkezőleg, a szó itt a dolgok jó rendjét jelenti, miután a nép között minden a zűrzavar állapotában volt. Ezt pedig könnyű bizonyítani a Szentírás megannyi verséből.

Az egész summája az, hogy a jövődölések, mellyel Isten a választott népének a megváltás reménységét adta, nem voltak hiábavalók, vagy érvénytelenek, mert végül a megfelelő időben Krisztus, Dávid fia majd előjön. Másodszor ez a király igaz és szabadító

¹¹⁸ *Szegény*, עני. A Septuaginta a πρᾶς, *szerény*, Newcome az *alázatos*, Blayney, Henderson, Kimchi és a Targum az *egyszerű* szóval fordítja. Jelenthet lesújtott, vagy szegényes állapotot, vagy ahogyan Blayney mondja, „a vérmérsékletének alázatosságát”. Mindkettő igaz, ami az itt említett királyt illeti. Szegény volt, számaron lovagolt, és szerény gondolkodású, aminek a bevonulása volt a bizonyítéka. – *a szerk.*

¹¹⁹ Szó szerint: „nőstény samár csikóján”, amit Kimchi így magyaráz: „az egyik nőstény samár csikóján”, majd példaként hozza elő a Bír12:7-et, ahol a „Gileád városaiban” azt jelenti „Gileád egyik városában” (Károli így is fordítja – *a ford.*) Ez egyes számban szerepel a Septuagintában, a Targumban, és a szír változatban. Grotius szerint a szó mindkét nemet magában foglalja: „a samarak csikóján”, fajtiszta csikó, nem öszvér, melynek mind az anyja, mind az apja samár volt. Newcome is így fordítja a kifejezést: „a samarak csikója”. Valószínűnek látszik, hogy mivel a korai változatokban a szó egyes számú, s miután nincs ok a többes számra, ez sajtóhiba. – *a szerk.*

¹²⁰ Newcome más okot javasol. „Miután a lovakat a háborúkban használták, Krisztusról feltételezhetjük, hogy ezzel a cselekedetével az országa alázatos és békés természetét mutatta ki.” – *a szerk.*

lesz, mert rendbe teszi mindazokat a dolgokat, melyek most a zűrzavar szégyenteljes állapotában voltak. Harmadszor hozzáteszi, hogy ez a király szegény lesz, mert számárháton fog lovagolni, s nem jelenik meg nagy kiválósággal, s nem lesznek sem fegyverei, sem gazdagsága, sem ragyogása, vagy nagy számú katonasága, illetve díszes kellékei, melyek elkápráztatják a köznépet – *számáron érkezik majd*.

Ez a prófécia, mint tudjuk, Krisztusban teljesezett be, s egyesek még a zsidók közül is kénytelenek elismerni, hogy a próféta szavait senki másra nem lehet jogosan vonatkoztatni. Mégsem ismerik azonban el Isten Krisztusának Mária fiát, hanem úgy vélik, a próféta az ő képzeletbeli Messiásukról beszél. Mi viszont, akik teljesen meg vagyunk arról győződve és szilárdan valljuk, hogy a megígért Krisztus megjelent és elvégezte a munkáját, látjuk: nem ok nélkül mondja, hogy *szegényen* jön majd, *számárháton lovagolva*. Valóban az volt a cél, hogy ennek a dolognak legyen látható jele is, mert nem sokkal a halála előtt ült fel a számárra, mikor bevonult Jeruzsálembe. Tényleg igaz, hogy a próféta szavai átvitt értelműek, mikor ezt mondja: *jön egy király számárháton lovagolva* – a szavak jelképesek, mert a próféta arra céloz, hogy Krisztus mondhatni rejtett személy lesz, aki nem néz majd ki másképpen, mint egyvalaki a köznépből. Ahhoz, hogy ez a szavak valódi jelentése, kétség sem férhet. De mégis semmi oka annak, amiért Krisztus ne adhatná ennek egy példáját. Megemlítek egy hasonló példát: a huszonkettedik zsoltárban van megírva, hogy „köntösömre sorsot vetettek”. A hasonlat kétségtelenül szemmel látható, és azt jelenti, amikor Dávid ellenségei megosztottak a vagyonán. Ezért Dávid arról panaszkodik, hogy a vele igazságtalanul bánó ellenségek mindent elvettek tőle, amiye csak volt. S minden szó szerint beteljesedett, így még a legtudatlanabbnak is el kell ismernie, hogy nem hiába lett megjövendőlvé. Most már értjük, milyen jól egyeznek ezek a dolgok – hogy a próféta jelképesen beszél Krisztus alázatos megjelenéséről, de a látható jel mégis olyannyira alkalmas, hogy a legtudatlanabbnak is el kell ismernie: senki mást, csak a már megjelent Krisztust kell(ett) várni.

Figyelman kívül hagyok egy sor felszínes dolgot, melyek semmiképpen sem alkalmasan a próféta szavai jelentésének magyarázására, hanem inkább kiforgatják azokat és megsemmisítik a próféciákba vetett hitet. Egyesek ugyanis úgy vélik, hogy Krisztus azért lovagolt számáron, sőt számárcsikón, mert Neki egyrészt a zsidókat kellett kormányoznia, akik korábban hozzászótkak a törvény igájának hordozásához, másrészt a pogányokat is engedelmisségre kellett készítenie, akik addig megszelídíthetetlenek voltak. Ezek azonban nagyon felszínes kijelentések. Nekünk elegendő ismernünk a próféta szavainak jelentését. Most ez következik:

Zakariás 9:10

10. És kivesztem a szekeret Efraimból és a lovat Jeruzsálemből, kivesztem a harci kézívet is, és békességet hirdet a pogányoknak; és uralkodik tengertől tengerig, és a folyamtól a föld határáig.

Et excidam quadrigas (*vel*, currum) ab Ephraim, et equum ab Ierusalem, et excidetur arcus bellicus (arcus belli;) et loquetur pacem ad gentes; et imperium ejus a mari usque ad mare, et a fluvio usque ad terminos terrae.

A próféta világosabban is kifejezi, amire röviden utalt a *szegény* szóval, valamin t az általunk megmagyarázott hasonlattal. Ezért mondja, hogy se lovak, se szekerek, se íjak, se hadi szerszámok nem lesznek Krisztus királyságában, mert békesség fog abban uralkodni. Az egész summája az, hogy Krisztus és az Ő népe nem emberi védelem folytán lesz biztonságban, mert sok katonája és ehhez hasonló segítségei lesznek, hanem mert Isten fog féken tartani, sőt lecsillapítani és megoldani minden háborús felbolydulást, ezért efféle segítségekre nem lesz szükség. Most már értjük a próféta célját.

Meg kell azonban figyelni az itt használt nyelvezetet. Isten itt azt jelenti ki, hogy Ő lesz a béke szerzője, így a Messiás biztonságban lesz az Ő országában. *Kiveszem*, mondja, hiszen kifogást emelhetek volna: „Ha szegény lesz, miféle reménysége lehet a biztonságra?” A válasz az, hogy Isten munkája lesz féken tartani az ellenségek minden támadását. Röviden tehát arra utal, hogy a Messiás királysága azért lesz biztonságos, mert Isten a mennyből tartja majd féken az ellenségek tombolását, így azok bármennyire is szívesen okoznának kárt, rá fognak jönni: Isten rejtett zablája tartja őket fogva olyannyira, hogy még az ujjukat sem mozdíthatják.

Miután azonban megemlítette, hogy a zsidók és az izraeliták biztonságban lesznek, még minden védelemtől megfosztottan is, hozzáteszi: *és békességet hirdet a pogányoknak*. Azaz, noha nem használja majd a fenyegetés, vagy a terror eszközeit, és nem hatalmas hadseregekkel érkezik, a nemzetek mégis engedelmeskednek majd neki, mert nem lesz szükség semmiféle erő alkalmazására. A békességet hirdetni a nemzeteknek tehát azt jelenti, hogy nyugodtan hallgatják majd, nem félve, és nem fenyegetetten. Mások elméssébben úgy magyarázzák, hogy Krisztus, Aki megbékíti az Atyát velünk, hirdeti majd a kibékülésnek ezt a kegyét, de a próféta véleményem szerint egyszerűen csak arról beszél, hogy Krisztus megelégszik a saját Ígétével, mert a pogányok engedelmesekké válnak és csendesen alávetik magukat az Ő tekintélyének.¹²¹ Az egész jelentése az, hogy Krisztus majd úgy uralkodik szívtében-hosszában, hogy a legtávolabbiak is elégedetten élnek majd a védelme alatt, és nem rázzák le a rájuk helyezett ígát.

Utoljára kijelenti: uralma a *tengertől tengerig* terjed majd, azaz a Vörös-tengertől a Szír-tengerig Cicília felé, valamint a *folyamtól*, azaz az Eufrátesztől a *föld határáig*. A föld alatt nem az egész világot kell értenünk, mint azt néhány igemagyarázó teszi oktanul, mert a próféta kétségtelenül azokat a helyeket érti, melyeket a zsidók már ismertek. Ismerjük ugyanis a figyelemre méltó jövendölést: „És uralkodjék egyik tengertől a másik tengerig, és a nagy folyamtól a föld határáig” (Zsolt72:8).

Isten azonban csak Dávidról beszél, s a szavak ugyanazok, mint itt, és nem is volt jövendölés a zsidók között, melyet jobban ismertek volna.¹²² A próféta tehát semmi újjal nem hozakodik elő, csak arra emlékezteti a zsidókat, amit már régóta hallottak, s mondhatni szóról szóra megismétli azt, amit már ismertek. Emlékeznünk kell ugyanis arra, amit az elején mondtam: a próféta itt az istenfélők elméit erősíti meg, s azért teszi ezt, mert a Messiás, Akin a nép kegyelmes örökbefogadása, valamint az üdvösségbe vetett reménységük alapult, még nem jelent meg. Most már értjük az igeszakasz tényleges jelentését. Majd hozzáteszi:

Zakariás 9:11

11. Sőt a veled való szövetségnek véreért a te foglyaidat is kibocsátom a kútból, a melyben nincs víz.

Etiam tu, in sanguine foederis, tui emisi vinctos tuos e puteo, in quo non erat aqua.

Itt a korábbi tanítását alkalmazza megfelelőképpen, hogy a kegyesek maguk mögött hagyhassák a bánatukat, és eljuthassanak arra az öröme, melynek élvezetére buzdította őket.

¹²¹ „Békességet szólni” annyi, mint bejelenteni, vagy kihirdetni a békességet, nem pedig létrehozni azt. Ez nem a nép békéssé tételét jelenti, hanem a béke üzenetének hirdetését nekik. Ez tehát az evangélium kihirdetése. – *a szerk.*

¹²² Az utalás a „tengerre” vonatkoztatható a 2Móz23:31 is, a „folyóra” pedig az 5Móz11:24-re is. Itt kétségtelenül az izraelitáknak ígért föld van leírva, s Newcome az utolsó mondatot így fordítja: „a föld legtávolabbi részéig”. Jóllehet Henderson elismeri, hogy a szavak eredetileg „a héber királyság legtávolabbi határait írták le”, mégis úgy gondolja, hogy a lehető legágabb értelemben, az egész világra kell érteni azokat. – *a szerk.*

Azután Jeruzsálemhez szól, mintha ezt mondta volna: „Nincs okotok zavarosa és aggodalmas gondolatokkal kínozni önmagatokat, mert én elvégzem, amit megígértem – hogy a népen Szabadítója leszek”. Ez a kétely ugyanis felmerülhetett bennük: „Miért buzdít minket örvendezésre, miközben Isten egyháza részben még fogságban van, akik pedig hazatértek, azokat nyomorultan és kegyetlenül zaklatják az ellenségeik?” Erre az ellenvetésre válaszol Zakariás Isten személyében – Isten képes lesz megszabadítani őket, még ha a legnagyobb mélységbe süllyedtek is bele. Ebből látjuk, miképpen áll összhangban ez az ígevers a többivel: korábban beszélt az egyház boldog állapotáról a Királya, Krisztus alatt, mivel azonban a nép állapota nagyon súlyos és nyomorúságos volt, ezért teszi hozzá, hogy a szabadulást Istentől kell várni.

Meg kell azonban említenünk, hogy itt nőnemű névmás használatos a *veled* szó helyén. Mind a latinokat, mind a görögöket megtévesztette az itt használt nyelvezet kétértelműsége,¹²³ s úgy vélték, a szavak Krisztusnak szóltak, mintha neki kellett volna a foglyokat a nagy mélységből kivonni. Isten azonban itt az egyházához szól, mintha azt mondta volna: „Halld meg”. A גַּם *gam* kötőszó pedig hangsúlyos, a jelentése pedig ez: „Látom, hogy nem nagyon számítok neked, mert bizonyos módon elborítanak a bajaid, és semmiféle reménység sem frissít fel téged, mert úgy véled, ezer halállal kerültél szembe. De jóllehet a gonoszságok tömege csüggeszt, vagy legalábbis olyannyira elnyom, hogy hatástalanná teszi az általam mondottakat, röviden légy te minden ember között a legnyomorultabb, én mégis megváltom a foglyaidat. Isten azonban az egész egyházhoz, mint egy feleséghez szól, ahogyan sok más helyen is teszi.

Azt mondja: *a veled való szövetségnek vééréért*. Ez látszólag nem tartozik szorosan az egyházhoz, mert a szövetségnek nincs más szerzője, csak Maga Isten. A viszony azonban, mint tudjuk, Isten és a népe között a szövetséget illetően kölcsönös. Ez Isten szövetsége, mert Tőle származik, s az egyház szövetsége, mert az ő kedvéért kötött, s mondhatni az ő kebelében lett félretéve. S az igazság jobban behatolt a kegyesek szívébe, mikor hallották, hogy ez nemcsak isteni szövetség, de magának a népnek a szövetsége is volt. *A veled való szövetség vééréért* tehát, stb. Egyesek ezt nagyon ostobán a körülmetélkedésre vonatkoztatják, a próféta ugyanis kétségtelenül az áldozatokra gondolt. Ugyanaz volt ez, mintha ezt mondta volna: „Miért kínáltok fel áldozatokat naponta a templomban? Ha úgy vélitek, hogy ezzel tisztelitek az Istent, az nagyon vaskos és ostoba babona. Emlékezzetek a megkívánt végcélra, vagy a nektek felülről adott modellre. Isten már megígérte, hogy kegyes lesz veletek, és engesztelést szerez a bűneitekért az egyetlen igaz áldozattal. Ebből a célból kínáljátok áldozataitokat, s akkor az a vér engesztelést hoz majd magával. Mivel pedig Isten nem hiába rendelte el az áldozataitokat, s ti sem hiába tartjátok be azokat, a végén kétségtelenül megmutatkozik majd az előnyük, mert *a te foglyaidat is kibocsátom*. Isten ugyanis nem azért békül meg az emberekkel, hogy megsemmisítse, vagy semmivé tegye őket, vagy hogy engedje őket sorvadozni és meghalni, hiszen mi másért bocsát meg Isten az embereknek, mint azért, hogy megszabadítsa őket a pusztulástól?”¹²⁴

Most már értjük, miért beszél a próféta a szövetség vééről az egész nép szabadulásával kapcsolatosan. „Ti naponta kínáltok fel áldozatokat”, mondja, „s a vért az

¹²³ Leginkább a Septuagintát követve, ami megváltoztatta az ige személyét: „εξαπεστειλας, noha elküldetett”. A „ου, te” névmásnak a görögben a héberhez hasonlóan nincs neve. Ezért tévedtek Theodoret, Cyril és Ágoston az igeaszakasz jelentését illetően. A Targum megtartja a héber eredeti olvasatát. – *a szerk.*

¹²⁴ „A szavak”, mondja Newcome, „arra a zsidó szokásra utalnak, amikor a szövetséget az áldozatok vérével erősítették meg”. A *te szövetségednek* nevezi, mert ez a szövetség a Sion leányával kötött. A *veled való szövetség vére* az áldozatok vérére jelenti, lásd 2Móz24:6-8. A גַּם jelentése itt *-ért*, vagy *miatt*. Az ígeverset lehet így fordítani: *Ami téged illet, a te szövetséged vére miatt kibocsátom a foglyaidat a víz nélküli kútból*. Drusius és Newcome úgy vélték, hogy itt a nép babiloni szabadulására utal, ami a legvalószínűbb, miután a következő ígevers szemlátomást hozzájuk szolt. Marckius és Henderson azonban Kálvinnal értenek egyet, aki szerint a múlt idő a jövő idő helyett használatos. – *a szerk.*

oltárra öntitek. Isten ezt nem hiába rendelte el.” Miután pedig Isten azért fogad a kegyeibe benneteket, hogy biztonságban lehessetek, ezért megszabadítja az egyházának foglyait. *Kibocsátom*, mondja, vagy elküldtem *a foglyaidat*: itt ugyanis múlt időben fejezi ki azt, amit majd a jövőben fog megtenni.

A te foglyaidat is kibocsátom a kútból, a melyben nincs víz. Mély üreget ért alatta, ahol maga a szomjúság is megsemmisítené a nyomorult embereket, ha azokat nem emelné ki egy erő felülről. Röviden, először is arra gondol, hogy a zsidók mélyre süllyedtek, másodszor, a szomjúság felemésztené őket, azaz küszöbön állna a haláluk, ha Isten csodálatos módon meg nem szabadítaná őket. S emlékezteti őket: semmiféle akadály sem gátolja meg Istent abban, hogy a legmélyebb sötétségből a világosságra hozza ki őket. Látjuk tehát: ezt azért tette hozzá, hogy a zsidók megtanulhassanak minden, a hitetlenséget erősítő dolog ellen harcolni, s biztosak lehessenek abban, hogy megmaradnak biztonságban, mert Isten saját munkája a halottak feltámasztása. Ez az igeszakasz jelentése. Most hozzáteszi:

Zakariás 9:12

12. Térjetek vissza az erősséghez, reménységnek foglyai! Ma is azt hirdetem néktek: kétszeresen megfizetek néked!

Convertimini ad munitionem vincti spei; etiam hodie annuntio duplicia, rependam tibi (vel, duplicia rependam tibi; *uterque sensus non male convenit.*)

Zakariás ugyanazt a témát folytatja. Megparancsolja a zsidóknak, hogy gyorsan térjenek vissza az erősségükhöz. Ezzel a kifejezéssel kétségtelenül a szentföldet jelöli meg, mert Jeruzsálemet és egész Júdeát nevezi erősségnek, s azért, mert Isten oda helyezte a szentélyét. Ez tehát ugyanaz, mintha valaki a katonák szétszórt és csellengő csapatát akarván összegyűjteni, ezt mondaná: „A zászlóhoz, a zászlóhoz!”, vagy „Sorakozó, sorakozó!” Mert jóllehet abban az időben Júdea nem volt megerősítve, sőt maga Jeruzsálem sem rendelkezett magas falakkal, vagy erős bástyákkal, mégis Isten volt az erősségük, emiatt pedig bevehetetlenek voltak. Ő ugyanis megígérte, hogy a zsidók biztonságban lesznek az Ő szárnyainak árnyékában, noha ki voltak téve minden őket körülvevő szeszélyeinek. S nemcsak a már hazatértekhez, vagy a még a keleti száműzetésben maradtakhoz szól, hanem ezzel a kijelentéssel az egész egyházat buzdítja, hogy legyenek róla teljesen meggyőződve: mikor Isten védelme alatt gyűlnek egybe, akkor úgy meg lesznek erősítve, mintha minden oldalról a legerősebb fellegrákok vennék őket körül, és nem lenne nyitott hozzáférés az ellenség számára.

Térjetek tehát vissza az erősséghez. Ez nem tűnhetett ésszerűtlennek, mert tudjuk, hogy akkortájt a város építése gyakran abbamaradt, s azt is tudjuk, hogy a templom nem volt falakkal megerősítve. Zakariás azonban arra tanítja őket, hogy a dolgok akkori állapotában egyedül Isten védelme is elégséges volt. Jóllehet tehát a zsidók nem várarkok, falak, vagy erőddombok által voltak biztonságban, mégis arra emlékezteti őket: Isten elégséges lesz a védelmükre, mert Ő, mint máshol mondja, kőfal és bástya lesz a számukra (Ézs26:1).

Nem ok nélkül nevezi azonban őket *a reménység foglyainak*, mert sokan teljesen elidegenedtek Istentől, és teljes mértékben el is buktak, így nem voltak méltók semmiféle ígéretre. Ezzel a jellel tesz különbséget a kegyes foglyok, valamint azok között, akik teljesen elkorcsosultak, és elszakadtak Isten családjától, így nem számíthattak többé Isten népe közé. S ezt gondosan meg kellett volna jegyezni, de az igemagyarázók hűvösen átsiklottak felette. Annyit valóban elmondtak, hogy azért nevezték őket a reménység foglyainak, mert remélték a szabadulást, de nem vették észre a megkülönböztetést, amellyel Zakariás feddésben kívánta részesíteni a hitetlen zsidókat. Nem ok nélkül intézte hát a szavait csak a kegyesekhez, akik nemcsak foglyok voltak, hanem reménykedő foglyok. De ma már nem tudom befejezni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, miután manapság nem azért keressük a Megváltót, hogy a mulandó bakjainkból szabadítson meg, hanem hogy tovább vívhassuk a háborút a kereszt zászlaja alatt, míg meg nem jelenik a mennyből, hogy összegyűjtsön minket az Ő áldott királyságába – ó add meg, hogy türelemmel tűrjünk minden gonoszságot és megpróbáltatást. Miután pedig Krisztus egyszer, s mindenkorra töltötte ki az új és örök szövetségé véré, és adta nekünk a jelét az úrvacsorában, mi, bízván egy ennyire szent pecsétben, soha ne kételkedjünk abban, hogy mindig kegyes lesz velünk, és láthatóvá teszi az Ő engesztelésének gyümölcseit a számunkra. Miután pedig egy ideig támogattál minket azoknak a nyomorúságoknak a terhe alatt, melyek most nehezednek ránk, gyűjts össze valamennyiünket abba az áldott és tökéletes dicsőségbe, amit Krisztus, a mi Urunk vére szerzett meg a számunkra. Amit naponta a szemünk elé tárnak az evangéliumok, s ami a mennyben van eltéve a számunkra, míg végül eljutunk az élvezetére is ugyancsak a mi Urunkon, Jézus Krisztuson keresztül. Ámen.

Százötvennegyedik előadás

A tegnapi előadásban a próféta arra buzdította a zsidókat, hogy gyűljenek össze abba az erődítménybe, aminek Isten az őrizője. S elmondtuk, hogy Jeruzsálem akkor a kegyesek számára bevehetetlen erőd volt, még ha jórészt nem is voltak falai, mert az a hely mondhatni Istennek szenteltetett, s az Ő védelme és gondoskodása alatt állt. Most hozzáteszi ennek az igazságnak a megerősítését is, miszerint kétszerte áldottabbak lesznek azok, akik Jeruzsálemhez folyamodnak, mint atyáik voltak a fogság előtt: az összehasonlítást ugyanis kétségtelenül közöttük, és atyáik között teszi. Dávid uralkodásától a száműzetésig ugyanis Isten sok jelét adta annak, hogy gondoskodik arról a népről. Később pedig mondhatni új egyházat támasztott, mikor a hazatérésre engedélyt kaptak a zsidók. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy ha az atyák, mielőtt fogságba mentek a hazájukból, Istent kegyesnek és nagylelkűnek tapasztalták meg, akkor azok, akik most visszatértek a szülőföldjükre, még nagylelkűbbnek fogják találni Istent az új egyháza iránt. Most már azt is értjük, mit ért a kétszeres alatt: kétszeres boldogságot. Isten majd megnöveli az áldásait a zsidók iránt, még ha akkortájt az állapotuk semmiképpen sem volt kíváncsú, sőt nagyon is kemény volt az a világ szemében. De kimondja: naponta hirdette, utalván arra, hogy jóllehet ennek a próféciának hatása nem mutatkozott meg azonnal, mégis magabiztosan beszélt, mert idővel majd meglátják, hogy semmit sem mondott nekik hiába, vagy elhamarkodottan. A próféta tehát itt megmutatja: teljes magabiztossággal beszélt, s tette ezt azért, hogy hitelt szerezzen a próféciának, nehogy a zsidók kételkedjenek abban, hogy amit Zakariás szájából hallottak, az végül majd bizonyossá válik a számukra.¹²⁵ De folytassuk:

Zakariás 9:13

13. Mert kifeszítem Júdát magamnak mintegy kézívet és megtöltöm Efraimot; és felindítom fiaidat, oh Sion, a te fiaid ellen, oh Jáván, és olyanná teszek, mint a hős fegyvere.

Quia tetendi mihi Iehudah arcum, implevi Ephraim, et excitavi filios tuos, Sion, contra filios tuos, Graecia; et posui te quasi gladium gigantis (vel, robusti.)

Isten itt azt jelenti ki, hogy a zsidók legyőznek majd minden nemzetet, pedig akkor általánosan megvetették őket. Azt a népet, mint tudjuk, mindenki gyűlölte, s egyidejűleg gyengék is voltak, s alig rendelkeztek bármilyen erővel, hogy képesek lettek volna a minden oldalról rájuk zúduló gonoszságoknak ellenállni. Miután ez a próba megrettenthette a gyenge elméket, a próféta azt mondja: a zsidók mondhatni Isten *íja és tegze* lesznek, s képesek lesznek átlőni minden nemzetek a nyilaikkal. De *kardhoz* hasonlóak is lesznek, mely megsebesíti és leteríti a legerősebbet is.

Most már megértjük a szavak jelentését, s az okot is látjuk, amiért a próféta ezt a kiegészítést tette – mert a zsidók elteltek rettegéssel, látván, hogy minden oldalról erőszakos

¹²⁵ A szavakat helyesebben tekinthetjük úgy is, mint Isten által mondottakat. Az utolsó mondat szerkezetét másként alakították. M'Caul a Kimchivel kapcsolatos megjegyzéseiben így fordította: „A kétszeresség bejelentőjét visszatérítem hozzád”. Nézete szerint „a kétszeresség bejelentője” a Messiás, de a Messiást „visszatéríteni” olyan nyelvezet, melyet nem fogadhatunk el. A megjegyzése pedig a hifil ragozású וְיָשׁוּב igéről helytelen, miszerint utána mindig tárgy-, vagy részeshatározós eset, vagy mindkettő áll. Lásd 1Sám24:28, 2Sám19:6. Jobb a „kétszeres”, vagy kettős áldás kifejezést a „helyreállítani” igével összekapcsolni. Ma is kijelentem, hogy kettős áldást állítok helyre a számodra. Lényegében így fordítják Drusus, Grotius, Newcome, és Henderson. Összefüggés van a „helyreállítani”, vagy visszatéríteni ige, és a „visszatérni” ige között az igevers elején. „Térjetek vissza, stb. és én is visszatérítem hozzátok a kettős áldást”. – *a szerk.*

és erős ellenségek veszik körül őket, s tudták, hogy az ő erejükkel nem érnek fel. S tudjuk, ezek a hasonlóságok máshol is előfordulnak a Szentírásban, s a jelentésük látszólag ez: a zsidók lesznek minden nép legyőzői, de nem a saját hősiességük következtében, hanem mert az Úr vezeti és irányítja őket a saját kezével. Mert micsoda egy íj, ha nincs felajzva? S az íj is haszontalan, ha nincsen hozzá nyílvevessző. A próféta tehát arra tanít minket, hogy bár a zsidók maguktól semmit sem tehettek, mégis rendelkezésre állt elegendő erő egyedül Isten kezében.

Kifeszítem Júdát magamnak, mondja, *mintegy kézívet*. Az Úr emlékezteti a zsidókat a saját erejére, hogy ne a maguk erejéből induljanak ki, hanem ismerjék el: a megerősítést felülről kapják, s az ellenségeik legyőzéséhez szükséges erőt majd kapni fogják. Ezért hasonlítja Efraimot tegezhez. Tegnap viszont már láttuk, hogy Júda és Efraim egy és ugyanannak tekintendő. Miután ugyanis olyan volt, mint egy szétszakított test, Isten itt arra utal, hogy a zsidók újból egyesülni fognak, s mikor a tíz törzs testvéri jóindulatot mutat majd Júda királysága iránt, akkor a nép olyan lesz, mint jól felszerelt íj, bőven ellátva nyilakkal.¹²⁶

Utóbb hozzáteszi: *és felindítom fiaidat, oh Sion, a te fiaid ellen, oh Jáván*. Ez a szóközi megszólítás hangsúlyosabb, mintha harmadik személyben szólt volna. Először ugyanis, Sionhoz, majd Görögországhoz szólva megmutatja: minden nemzet fölött van hatalma, így az egyiket felemeli, a másikat leveti, ahogyan Neki tetszik.

Ami a ין, *Jáván* szót illeti, máshol láttuk, hogy Görögországot, itt pedig az összes tengeren túli országot jelenti. Mégis sokan vélekednek úgy, hogy a Jónás héber szó ebből a héber szóból származik, s ahogyan az lenni szokott, tévesen ejtik. De sok példából következtethetünk arra, hogy a ין, *Jáván* Görögországot, vagy a távoli országokat, s főként Macedóniát jelenti. Ez tehát ugyanaz, mintha ezt mondta volna: a zsidók minden pogány nemzet fölébe kerekednek majd, még ha azok egyesülnek is, és nagy erővel jönnek távoli földekről. A görögök ugyanis nem háborúzhattak Júdeában csekély erővel: nagy hadsereggel kellett érkezniük az idegen és számunkra ismeretlen országban folytatandó csatározáshoz. S a zsidók sem támadhatták meg a görögöket, vagy más távoli nemzeteket, ha nem kaptak hozzá mennyei segítséget. Emiatt teszi hozzá, hogy olyanok lesznek, mint a *kard*, amellyel az erős ember képes megsemmisíteni a nálánál gyengébbeket. De folytassuk:

Zakariás 9:14

14. És megjelen felettök az Úr, és nyila repül mint a villámlás; az Úr Isten kürtöt fuvall, és déli szelekben nyomul elő.

Et Iehova super eos conspicuus erit, et egredietur quasi fulgur sagitta ejus; et Dominus Iehova tuba clanget, et procedet in turbinibus Theman. (vel, Austri.)

Ugyanazt a témát folytatja, de elmagyarázza, amit mondtam – hogy nem azért van megígérve a győzelem a zsidóknak, mert azt a saját erejükből képesek lettek volna kivívni, hanem mert az a várakozáson felül fog rájuk következni. Ezt jelenti ugyanis, hogy *megjelen felettök az Úr*. Jóllehet ugyanis az összes háború eseményei Istentől függenek, mégis ott

¹²⁶ Kimchi azt mondja, hogy a tíz törzs maradéka ott volt a Babilonból visszatérő zsidók között. Ők voltak azok, akiket Salmanassár azon a földön hagyott, amint az kiderül a 2Kron34:6, 9, 33, és 35:17-ből. „Ők”, mondja, „Júda és Benjámin törzsével együtt mentek fogságba Babilonba, s velük együtt tértek is vissza.” Abarbanel, valamint Cyril és Bochart is hasonló véleményen vannak. Utóbbi az Ezsdr6:17, 8:35-ből kiindulva emlegeti a hazatérésüket.

Ez a prófécia Henderson nézetei szerint a makkabeusi háborúban teljesedett be. Lásd 1Makk1:62;2:41-43, 3:33. Ez volt Theodoret, Jeromos, Grotius, és Marckius nézete is. Newcome úgy vélte, hogy „ennek a próféciaának a nyelvezete túl erőteljes ezekhez az eseményekhez, és később kell beteljesednie az országok Jávánnak nevezett birtokosaival szemben, akik nem mások, mint Görögország, Macedónia, és Kis-Ázsia egyik része.” Ezzel a nézettel Adam Clarke is egyetért, bár Scott ingadozik. De nem látszik semmi sem itt, sem pedig a következő versekben, ami ne lenne jól összeegyeztethető a makkabeusi háborúkkal. – *a szerk.*

mondják, hogy megjelenik, ahol a figyelemre méltó győzelem nem tulajdonítható embereknek. Mikor nem egyforma hadseregek csapnak össze, nem csoda, ha az egyik győztesen kerül ki a csetepatéből, sőt az is lehetséges, hogy a létszámban kisebb kerekedik felül, mivel felülmúlja a másikat bátorságban, tanácsban, ügyességben, vagy bármi másban, vagy, mert a nagyobb létszámú hadsereg előnytelen pozícióból indult, vagy túl elhamarkodottan tört előre a saját erejében bízva. Mikor azonban egyedül a megdöbbenés csüggeszti el az egyik felet és juttatja győzelemre a másikat, abban az esetben Isten hatalma nyilvánvalóvá lesz. S még a pogányok is úgy gondolták, hogy az embereket fentről semmisítik meg, mikor a bátorság cserbenhagyja őket, s ez teljes mértékben így is van. Most már értjük, miért mondja a próféta, hogy Isten *megjelenik* a zsidók felett: mert nem közönséges eszközökkel győzik le ellenségeiket, nem is földi módon, hanem csodálatosan, amiből meglátszik majd, hogy mindez Isten munkája.

Majd hozzáteszi: *az Úr nyíla repül, mint a villámlás*. Megint megismétli és megerősíti, amit már megjegyeztünk: nem lesz mozdulat a zsidók között, sem gyorsaság, mely ne olyan lenne, mint a kard, mely csendesesen hever a földön, míg az ember kézbe nem veszi, s ne olyan lenne, mint a nyíl, mely nem árthat, amíg ki nem lövi valaki. Látjuk tehát, hogy az itt említett győzelmet egyedül Istennek tulajdonítja. S ugyanebből az okból teszi hozzá az utána következőket is, miszerint *az Úr Isten kürtöt fuvallva, és úgy támad, mint a déli szelek*. Egyszóval úgy érti, hogy Isten munkája nyilvánvaló lesz, mikor a zsidók szembeszállnak majd az ellenségeikkel, akik elnyomták, és még mindig elnyomják őket. Hogy pedig ne hasonlítsák a maguk erejét az ellenségeikéhez, a próféta Istent állítja eléjük, akinek a hatalmával, vezetésével és erejével kellett ezt a háborút megvívni. S hogy felmagasztalja Isten hatalmát, azt mondja, hogy *az Úr Isten kürtöt fuvall és a déli szelekben nyomul elő*.

A fordítók a déli szeleket egyszerűen csak a heves viharokként értelmezik, mert tudjuk, hogy a leghevesebb szelek délről támadnak. Miután azonban a próféta összeköti a déli szeleket a trombita hangjával, nekem úgy tűnik, hogy azokra a csodákra utal, melyekkel Isten félelmetes módon mutatta meg a zsidóknak a hatalmát a Sínai hegyen, mert Témán sivatagja és a Párán hegye annak szomszédságában állottak. Hasonló igeszakaszt láttuk Habakkuknál: „Isten a Témán felől jön, és a Szent a Párán hegyéről” (Hab3:3). A próféta célja a zsidók buzdítása volt a reménység táplálására, mert Isten, Aki hosszú időre elrejtőzött, s tartózkodott a megsegítésüktől, végül majd a segítségükre fog sietni. Miképpen? Emlékezteti őket az ókori történelem feljegyzéseinek említett szakaszára, mert Isten a hatalmát a Sínai hegyen, a Témán pusztaságában mutatta ki, s ez Júdeához viszonyítva déli terület volt. Azt is tudjuk, hogy kürtzó hallatszott a levegőben, s mindez azért történt, hogy a zsidók tisztelettel fogadják a törvényt, s biztosak legyenek abban, hogy Isten kezében mindig védettek lesznek, mert Ő rázta meg az elemeket egy fejbiccentéssel, s töltötte meg a levegőt villámlással, viharokkal és forgószelekkel, valamint kürtszóval. Ugyanezen okból mondja a próféta ebben az igeszakaszban is, hogy Isten úgy mutatkozik majd meg, mint korábban, amikor kürtszóval ejtette ámulatba a népet, és a forgószélben jelent meg a Sínai hegyen.¹²⁷ Majd hozzáteszi:

¹²⁷ A megelőző két igevers (13-14.) fordítható helyesebben is. Junius és Tremelius a כִּי szót a 13. vers elején a *mikor* szóval fordítják, és összekapcsolják az előző verssel, De ha a kötőszót így, a 14. vers elején álló וְ kötőszót pedig az *akkor* szóval fordítjuk, a jelentés érthetőbbé válik. A 13. versben minden ige múlt idejű, s fordíthatók jövő idejűekként annak megfelelően, amit a korábbi szerzők is tettek. Így a két igevers az alábbiak szerint alakul: 13. Mikor kifeszítem Júdat magamnak mintegy kézivet és megtöltöm Efraimot; és felindítom fiaidat, oh Sion, a te fiaid ellen, oh Jáván, és olyanná teszek, mint a hős fegyvere, 14. Akkor megjelen felettök az Úr (vezetőként), és nyíla repül mint a villámlás; az Úr Isten kürtöt fuvall, és déli szelekben (vagy szelek kíséretében) nyomul elő.

A „déli szelek”, vagy viharok, amint Henderson fordítja, hevesek és erőteljesek voltak. Lásd Jób37:9, Ézs21:1. A képek itt, amint Newcome joggal megjegyzi, igen fenségesek. A személyváltás, mint pl. a 14. versben, nagyon gyakori a prófétáknál, de a Szentírás más részeiben is. Lásd 1Móz3:22-23. – *a szerk.*

Zakariás 9:15

15. A Seregeknek Ura megoltalmazza őket; megemésztik és letapossák a parittyaköveket, és isznak és zajongnak, mint a bortól, és megtelnek, mint a csészek és mint az oltár szegletei.

Iehova exercituum proteget eos; et comedent et subjicient lapidibus fundae, (vel, lapides, ut alii vertun,) tanquam a vino, et replebuntur quasi phiala, quasi anguli altaris.

Ugyanazt a dolgot fejezi ki ismét más szavakkal: Isten olyan lesz, mint árnyék a népének, így kiterjesztett karral védi majd őket az ellenségeiktől. Miután a zsidók joggal voltak bizonytalanok a saját erejüket illetően, a próféta folytonosan arra tanítja őket, hogy a biztonságuk nem földi segítségtől függ, de Isten egyedül is elégséges, mert könnyedén teszi a helyzetüket biztonságossá és nyugodttá. Azt is hozzáteszi, hogy bőségesen lesz kenyerük és boruk, ami megelégti őket. Itt valóban úgy tűnik, hogy túl nagy bőséget ígér nekik, mert azzal visszaélve a fényűzés is eljön, mert azt mondja, hogy eltelnek, és olyanok lesznek, mint az ittas emberek: *isznak, mondja, és zajongnak, mint a bortól*. Természetesen azok, akik mértékkel fogyasztják a bort, nem zajonganak, hanem összeszedettek, és olyan csendesek az ebéd után, mint akik böjtölnek. Zakariás itt tehát látszólag ésszerűtlen ígéretet tesz az étel és az ital bőségéről. Máshol azonban már láttuk, hogy a Szentlélek, valahányszor csak a jó dolgok bőségét ígéri, azzal nem engedi szabadjárá a gyeplőt az emberek vágyai számára, hanem csak azt akarja megmutatni: Isten annyira nagylelkű lesz a gyermekeihez, hogy nem lesznek híjával semminek, és nem szükségük közepette fognak munkálkodni. Sőt, az áldások gazdagsága a mértékletességünket teszi próbára. Mikor ugyanis Isten mondhatni nagylelkű kézzel többet is ad a szükségesnél, azzal próbára teszi a vérmérsékletünket, mert mikor a nagy bőségben magunktól is visszafogjuk magunkat, azzal mutatjuk meg ténylegesen, hogy hálások vagyunk Istennek.¹²⁸

Valóban igaz, hogy a bőség feletti jókedv meg van nekünk engedve, mert gyakorta elhangzik a törvényben: „örvendezél az Úrnak, a te Istenednek színe előtt” (5Móz12:18), de észben kell tartanunk, hogy az áldások mértékletes használata is követelmény, nehogy Isten ajándékait bűnös célokra fordítsuk.

A próféta tehát itt nem mértéktelenségre serkenti, vagy ösztönzi a zsidókat, hogy túl sok eledellel tömjék tele magukat, vagy lerészegedjenek a túl sok bortól, hanem csak azt ígéri meg, hogy nem lesznek híjával sem az élelemnek, sem az itálnak, mikor Isten úgy megáldotta őket, mint a korábbi napokban. S látszólag ezt írja körül az igevers végén, ahol *az oltár szarvait* említi. Korábban mondta, hogy úgy eltelnek, mint a csészek, Mikor azonban hozzáteszi, hogy „az oltár szarvai”, akkor kétségtelenül a mértékletességre emlékezteti őket,

¹²⁸ Mindennek létezik másik nézete is. Azt mondják, ez a vers az ellenségek megsemmisítéséről, nem pedig a bőséges áldásokról szól mind a Septuaginta, mint a Targum fordítása szerint, amit Jeromos, Kimchi, Drusius, Grotius, Newcome, Blayney, and Henderson is követnek. „A csésze, vagy medence”, mondja Blayney, „és az oltár szegletei látszólag mind a *vérré* mutatnak, mert a feláldozott állatok vérének egy részét csészékben fogták fel a meghintés végett, a többi pedig az oltár aljára öntötték (3Móz4:5-7).” Henry ezt a maga nézeteként emlegeti, s megemlíti, hogy Kálvin, valamint Scott és Adam Clarke is ezt vallják.

Az igevers további részét a Septuaginta úgy fordítja, mintha a zsidók bőséges áldozatokat mutatnának be a hálájuk kifejezése végett. „S megtöltik a csészéket, valamint az oltárt.” Junius, Tremelius és Piscator a héber szöveget e jelentésnek megfelelően fordították, a két *káfit* a *mindkettő* és az *és*, vagy *ugyanúgy* jelentéssel értelmezve: „S megtöltik mind a csészét, mind az oltár szegleteit”, tudniillik áldozatokat kínálván a hálájuk jeleként a győzelemért. Grotius magyarázata azonban ez: „Úgy eltelnek az ellenségeik vérével, mint az oltár szegletei az áldozatok vérével” (3Móz4:25, 15:18).

Nehéz eldönteni, melyik nézetet válasszuk. A tekintélyek, és talán a szövegkörnyezet is a görögökkel szembeni bosszúállást támogatják. Ebben az esetben a hasonlatok, mint Newcome megjegyzi, a ragadozó vadaktól származik, ami nem szokatlan dolog a Szentírásban. Lásd 4Móz23:24. – *a szerk.*

hogy úgy lakomázzanak, mintha Isten jelenlétében lennének. Valóban szoktak bort és olajat önteni az oltár szarvaira, de egyidejűleg, mivel azt állították, hogy a boruk és olajuk bőségéből ajánlottak fel valamiféle első zsenget Istennek, illet emlékeztetni őket: mind a boruk, mind az olajuk szent volt, mivel mindkettő Istentől származott. A próféta tehát azt jelenti ki, hogy a zsidók így lesznek meggazdagítva és feltöltve a jó dolgokkal, de mégis emlékezniük kell: mintegy mondhatni Isten jelenlétében kell élniük, nehogy a fényűzésükkel beszennyezzék azt, amit Ő törvényes célra szánt. Majd hozzáteszi:

Zakariás 9:16

16. És megsegíti őket az Úr, az ő Istenök ama napon, mint az ő népének nyáját, és mint korona-kövek ragyognak az ő földén.

Et servabit eos Iehova, Deus ipsorum, in die illa quad gregem populum suum; quia lapides coronae elevati super terram ejus.

Ugyanazt a témát folytatja, de különféle jelképeket használ, hogy még jobban megerősítse azt, ami hihetetlennek tűnt. Valójában arra emlékezteti őket, hogy Isten nem közönséges módon fogja megőrizni a népét, ami megszokott az emberek számára. A juhokhoz hasonlítja őket, hogy mint már említettem, megtudhassák: a szabadulásuk a mennyből származik, mert ők maguk gyengék voltak, s nem volt sem erejük, sem hatalmuk – mert ezzel a hasonlattal ezt akarta bemutatni. Kijelenti tehát, hogy a zsidók azért szabadulnak meg, mert Isten ellátja majd őket mindennel, ami az ellenségeik legyőzéséhez szükséges, de csodálatos módon segít a gyengeségükön – mint a pásztor, aki kiment a juhát a farkas állkapcsai közül. A juhnak ugyanis, aki a pásztor odaérkezése folytán kerül el a halált, nincs semmi oka a dicsekvésre, hanem minden dicséret a pásztort illeti. Így mondja Isten is, hogy az Ő munkája lesz a zsidók megszabadítása az ellenségeiktől.

Az *Ő saját népe* kifejezés használatával látszólag a választottakra korlátozza, ami túl általánosnak tűnhetett, mert azt mondta: *Isten majd megsegíti őket*. Az viszont bizonyos, hogy a nép, mely akkor csekély létszámú volt, kivágatott, s a nagyobbik része elpusztult. Ugyanakkor igaz volt, hogy Isten a népe hűséges őrizője, mivel sok izraelita élt akkor, akik természetes módon a közös ősatyától, Ábrahámtól származtak, de csak névleg voltak izraeliták.

Majd hozzátesz még egy hasonlatot: magasra emelkednek, mint drágakövek egy koronában, amit a király visel a fején. Mintha azt mondta volna, hogy királyi papság lesznek a törvényben elhangzottaknak megfelelően. Korábban azt mondta: *legyőzik a köveket*, vagy a kövekkel *a parittyát*. Helyesebbnek látszik azok véleménye, akik így olvassák: *a parittyá köveivel*,¹²⁹ azaz a zsidók se nem karddal, se nem íjjal győzik le ellenségeiket, hanem csak kövekkel, ugyanúgy, ahogyan Dávid legyőzte Góliátot. Bár nem ismerik a harcművészeteket, és nincsenek kiképezve a fegyverforgatásra, mégis, amint a próféta megmutatja, győztesek

¹²⁹ Ezt az olvasatot támogatja a Septaginta, a Targum, a Vulgata, s fogadja el Grotius, Marckius és Newcome is. De „legyőzni”, vagy letaposni a „parittyaköveket” Kimchi, Piscator, Dathius, és Henderson változata, akik úgy vélték, hogy a görögöket nevezi itt megvetően „parittyaköveknek”, miután a 16. versben a zsidókat tisztelettel ékköveknek nevezi. Így az előbbieket a közönségesek és értéktelenek, utóbbiak a ritkák és drágák. Ami ennek a hasonlatnak ellene látszik szólani, az a „jelként felemeltetnek” kifejezés a „korona-kövekre” vonatkoztatva. Az אבני נזר szavakat „az elkülönítés köveinek” azaz elkülönített, félretett és konkrét célra szentelt köveknek fordították, lásd 5Móz28:18, Józ4:5, 20. Ezért Blayney változata a „megszentelt kövek”, összhangban a Septuagintával (λιθοι αγιοι – megszentelt, vagy szent kövek), valamint a szír és az arab változatokkal is. Alkalmasság tehát a kifejezés, miszerint ezeket felemelték, mint zászlót, vagy jelet a föld fölé. Newcome fordítása: „megkoronázott trófeák” – koronával körülvett kövek a győzelem jeleként. De akár megszentel, akár megkoronázott köveknek fordítjuk a szavakat, ugyanazt jelentik: s a soron következő alapelv helyessége nyilvánvalóvá válik. – a szerk.

lesznek, mert a parittyáik elégségesek lesznek az ellenségeik leöldökléséhez. Egyesek azonban úgy vélik, hogy a pogányokat és a hitetleneket hasonlítja itt parittyakövekhez, mert azok haszontalanok és értéktelenek. Ez első ránézésre elmés, de erőltetett nézet. Egyidejűleg nem helytelen arra is gondolni, hogy itt benne foglalt ellentét rejlik a parittyakövek és a korona kövei között: a zsidók a parittyáikból lőnek majd ki köveket az ellenségeik megsemmisítésére, ők maguk pedig drágakövek lesznek. A próféta itt a szentföldet szemlátomást az egész világ fő részeként mutatja be. *Felmagasztaltak* lesznek, mondja *a korona-kövek* Isten földjén. Ha azt mondta volna, hogy Egyiptom, vagy AsszírIA földjén, akkor a mondatok összekapcsolása nem lenne annyira ideillő, de Júdea, mint a világ feje és a zsidók nevei, akik bővelkedve és boldogan élnek benne valóban egy korona ékköveihez lesznek hasonlóak, melynek minden része a megfelelő állapotban van. Röviden azt mutatja meg, hogy egyedül Isten kegyessége és az Ő áldásai is elégségesek lesznek a zsidók boldoggá tételéhez, mert kiemelkedő tisztességben lesz részük, bőségben élveznek majd minden jó dolgot, és legyőzhetetlen bátorsággal szállnak majd szembe minden ellenségükkel.

Vizsgáljuk most meg, mikor teljesedtek be mindezek a dolgok. Mondtuk, hogy Zakariás, teljességet ígervén a zsidóknak, nem adott nekik zabolátlan szabadosságot a belemerülésre az evésbe és az ivásba, hanem csak fennkölt kifejezésekkel magasztalta és dicsérte Isten velük szembeni hatalmas kedvességét és jóságát. Ez az első dolog.

Egyidejűleg azonban egy másik kérdést is vizsgálnunk kell. A próféta azt mondja: olyanok lesznek, mint *a nyilak és a kardok*. S miután nagyon is hajlottak a vérontásra, itt látszólag bizonyos módon arra buzdítja őket, hogy álljanak teljes bosszút az ellenségeiken, pedig ez semmiképpen sem ésszerű. A válasz világos: a zsidóknak nem volt szabad elfelejteni, mit írt elő Isten az Ő törvényében. Amint ugyanis Ő a bor nagy bőségét és nagylelkű ellátást ígért, de nem emlékeztetett a már megparancsoltakra – hogy mértékteléseknek kell lenniük az evésben és az ivásban, úgy most a győzelmet ígérve az ellenségeik felett sem következtetlen Önmagával. Nem ítéli el, amit egyszer már jóváhagyott, s nem helyezi hatályon kívül azt a rendeletet, mellyel megparancsolta nekik, hogy ne legyenek kegyetlenek az ellenségeikkel, hanem fogják vissza magukat, s mutassanak könyörületet és kegyességet. Ebből látjuk: nem szabad annak alapján megítélnünk ezeket a szavakat, hogy mi helyes a mi számunkra, vagy meddig mehetünk el a bosszúállásban az ellenségeken, s nem szabad azt sem meghatározni belőlük, hogy mekkora szabadságunk van az evésben és az ivásban. Efféle dolgokat nem lehet ebből, vagy ehhez hasonló igeszakaszokból megtanulni, mert a próféta itt csak Isten hatalmát, valamint a népe iránti nagylelkűségét mutatja fel.

Ismét feltehető a kérdés: mikor teljesítette be mindezt Isten? Mikor tette a zsidókat szélében-hosszában győztesekké az és megsemmisítőkké ellenségeik felett? Valamennyi keresztyén igemagyarázó allegorikus magyarázatot ad erre – eszerint Isten akkor küldte el a hadseregeit, mikor elküldte az apostolait a világ minden részébe, akik átdöfték az emberek szíveit, a gonoszokat pedig levágta a kardjával, s így megsemmisítette őket. Mindez igaz, de előszörre egyszerűbb jelentést kell levonnunk a próféta szavaiból, ez pedig a következő: Isten győztessé teszi az egyházát az egész világ fölött. S ez pedig a legteljesebb mértékben igaz, mert jóllehet a kegyesek nincsenek felfegyverkezve kardokkal, vagy bármiféle fegyverekkel, mégis látjuk, hogy csodálatos védelem alatt állnak Isten kezének árnyékában. Mikor az ellenségek kegyetlenül bánnak velük, látjuk, miképpen fordítja vissza Isten a gonoszságaikat a saját fejükre. Ezen a módon ténylegesen beteljesedett mindaz, amiről itt olvasunk: Isten gyermekei olyanok, mint a nyilak és a kardok, s meg is vannak őrizve, mint juhnyáj. Ők ugyanis túlságosan gyengék ahhoz, hogy megálljanak, ha az Úr nem lép közbe az erejével, mikor látja, milyen hevesen támadják őket a gonoszok. Nem szükséges allegorikus jelentést kicsikarni a próféta szavaiból, mikor nyilvánvaló a tény, hogy Isten egyháza azért marad meg biztonságban, mert Isten mindig eltompította az ellenségek minden fegyverét, sőt, gyakran erős kézzel kilötte a nyilait és megrázta a kardját. Mikor ugyanis Nagy Sándor átkelt a

tengeren, bejárta az egész Földközi-tenger környékét, minden országot vérbe borítván, miképpen történt, hogy mikor végül eljutott Júdeába, ott semmiféle mészárlást nem vitt véghez és nem gyakorolt semmiféle kegyetlenséget, ha nem Isten fogta őt vissza? Talán nem lesz fárasztó a számotokra, ha elmondom, mit olvasunk Josephusnál, s kétségem sincs felőle, hogy igaz. Ő elmondja, hogy mikor Nagy Sándor eljött, telve volt haraggal, és fenyegetéseket szórt ama zsidók ellen, akik nem segítették, s látszólag lenézték a tekintélyét. Miután pedig szabadjára engedte a dühét, találkozott Jadeusszal, a főpappal, aki a papi süveggel volt felékesítve. Leborult előtte és alázatosan bocsánatot kért. Mikor pedig mindenki megdöbbszent ezen, azt válaszolta: Isten jelent meg neki abban a formában, mikor még Görögországban volt, és arra buzdította, hogy vágjon bele ebbe az expedícióba. Mikor tehát meglátta a mennyi Istenének képmását abban a papi öltözkében, kénytelen volt dicsőséget adni Neki. Ennyit Josephusról, akinek a bizonyosságában ezt az esetet illetően soha nem kételkedtek. Senkinek sincs tehát oka azon fáradozni, hogy kitalálja a próféta szavainak jelentését, mert kellően világos a tény, miszerint Isten választottai azért győztek, mert Isten kilőtte a nyilait és megrázta a kardját. Egyidejűleg ennek a győzelemnek egy másik nézetét is látjuk: az idegen és távoli nemzeteket a Lélek kardja győzte le, vagyis az evangélium igazsága, de ezt a jelentést a másiktól vezetjük le. Mikor ugyanis a próféta szavainak szó szerinti jelentését vizsgáljuk, akkor könnyű igeszakaszt látunk megnyílni, mely által eljuthatunk Krisztus királyságába. Ezek a megjegyzések az ellátás bőségére, valamint az ellenségek legyőzésére egyaránt vonatkoznak. Most ezt olvassuk:

Zakariás 9:17

17. Oh, mily nagy az ő jósága és mily nagy az ő szépsége!¹³⁰ Ifjakat tesz virágzóvá a gabona, és leányokat a must.

Nam quanta beneficentia ejus? et quanta pulchritudo ejus? Frumentum adolescentes, et mustum recreat (*vel*, corroborat) puellas.

A próféta itt Isten hihetetlen kegyességét szemlélvén kiált fel, hogy a zsidók megtanulhassák a gondolataikat fölébe emelni a világnak, mivel a korábban általa említett boldogságot kellett keresniük. Látjuk tehát, hogy ezzel a felkiáltással teljesebb megerősítése adatik a próféta által elmondottaknak, mintha ezek lettek volna a szavai: „Senki se ítélje meg Isten általam említett jóindulatát a saját cselekedetei, vagy viselkedése, vagy tapasztalata alapján. Épp ellenkezőleg: mindannyitokat bámulattal kell eltöltenie Isten hihetetlen jóságának és hihetetlen szépségének”. S az utolsó szó alatt azt csillogást, vagy a ragyogást érti, ami Isten minden kegyének és ajándékának a vele járója.¹³¹

Ezután annak kimondásával zárja, hogy a gabona és a bor oly hatalmas bősége folytán az ifjak és a leányok együtt esznek és isznak, és teljesen megelégednek. Itt az a felszínes kérdés tehető fel, hogy vajon Zakariás megengedte a borivást a leányoknak? De amint már említettem, itt nem úgy beszél Isten áldásairól, mintha azok a fényűzésre serkentő dolgok

¹³⁰ Károlinál: jósága és kedvessége – *a ford.*

¹³¹ A jóságot és a szépséget azért mondja Istenéinek, mert Ő adományozza azokat. Egyesek az „ő” névmást a népre, mások a földre vonatkoztatják. A jelentés ugyanaz, bár a kifejezésforma megváltozik. Miután itt a jövőre utal, a kérdés jobban kifejezhető jövő időben: „Ő mily nagy lesz az Ő jósága, és mily nagy lesz az ő szépsége! Ifjakat tesz majd virágzóvá a gabona és leányokat az újbór.” De ha a 1-t a „föld” után az előző versben a „népre” is kell vonatkoztatni ugyanabban, akkor az itt a „jósághoz” hozzátett 1 vonatkoztatható ugyanarra az előtagra, s akkor ez lesz a legtermészetesebb fordítás:

És megőrizi őket az Úr, az ő Istenük azon a napon, mint a juhokat, az Ő népét. Ezért szent kövek emeltetnek zászlókként a földjükön. Mert mily nagy lesz az ő jóságuk (vagy bővelkedésük)! És mily nagy lesz a szépségük! Ifjakat tesz virágzóvá a gabona, és leányokat a must.

Az „őket” és „ő” névmásokat használjuk a „népre”, bár a héberben egyes számú névmás használatos. – *a szerk.*

lennének, hanem azt jelenti ki, hogy az ellátás bősége oly hatalmas lesz, ami nemcsak az időseknek, de az ifjaknak és a leányoknak is elegendő. Tudjuk, hogy ahol kevés bor áll rendelkezésre, azt az életkor jogán az időseknek kell elkülöníteni. Mikor azonban a bor annyira túláradó mennyiségű, hogy az ifjak és a leányok is szabadon ihatják, az a nagy bőség bizonyítéka. Egyszerűen ennyit jelentenek a próféta szavai, de holnap majd még beszélünk kell a témáról.

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel nem tudjuk máshol keresni sem a mulandó, sem az örök boldogságot, mint egyedül Krisztuson keresztül, s mivel Te állítottad Őt elénk, mint az összes áldás egyedüli igaz forrását, ó add meg, hogy megelégedvén a Rajta keresztül nekünk kínált kegyességgel, tanuljuk meg megtagadni az egész világot, s így küzdjünk minden hitetlenség ellen. Ne kételkedjünk abban, hogy Te mindig kedves és kegyelmes Atyánk leszel, s teljes mértékben ellátsz mindennel, ami a létfenntartásunkhoz szükséges. Egyidejűleg hadd éljünk mértékletesen és józanul, s ne legyünk a földi dolgok hatalmában, hanem felemelt szívvel vágyakozzunk arra a mennyei boldogságra, melyre hívogatsz minket, s amely felé vezetsz is a földi segítségekkel, hogy valóságosan egyesülve a Főnkkel végül elérjük azt a dicsőséget, amit az Ő vére szerzett meg a számunkra. Amen.

10. fejezet

Százötvenötödik előadás

Zakariás 10:1

1. Kérjetez esőt az Úrtól a késői eső idején! Az Úr villámlást szerez, és záporosót ad nékik, és kinek-kinek füvet a mezőn.

Petite a Iehova pluviam tempore serotino (*vertunt;*) Iehova faciet nubes, et pluvium imbrem dabit illis, cuique herbam in agro.

Zakariás, miután megmutatta, hogy Isten oly nagylelkű lesz a zsidókhoz, hogy semmi sem fog nekik hiányozni, ami boldoggá és áldottá teszi az életet, most megfeddi a hitetlenségüket, mert nem várták az Úrtól, amit Ő teljes mértékben nekik adni készült. Mivel tehát csak tőlük függ, hogy nem élvezték az összes áldás bőségét, hálátlansággal vádolja őket, mert jóllehet imádkozásra buzdít, ez mégis közvetett feddés. Valaki a szavak pusztá elolvasása után azt gondolhatja, hogy itt új mondanivalóba kezd, s a zsidókat arra utasítja: kérjék az Úrtól, amit korábban megígért nekik. Aki azonban aprólékosabban is megvizsgálja a szövegkörnyezetet, könnyen rájön, hogy amit mondtam, az igaz: itt elítéli a zsidókat, azért, mert bezárták az ajtót Isten kegyei előtt. Ők ugyanis szorult helyzetbe kerültek, mint minden hitetlen, akik nem képesek magukhoz ölelni Isten ígéreteit. S az sem kétséges, hogy nagyon sokan nagyon panaszkodnak, mikor úgy találják: csalatkoztak a vágyaikban. Valóban remélték a legbőségebb ellátást a gabonából és a borból, s megígérték maguknak mindenféle áldásokat is, az Úr azonban, mint azt láttuk Aggeus könyvében, elkezdte visszavonni a kezét, ezért hiányos ellátás mellett munkálkodtak. Mikor azonban az éhség és a szomszárúság elnyomta őket, úgy vélték, Isten bizonyos módon becsapta őket. Ezen az alapon vitatkozik velük a próféta: a hitük hiányával eltaszították maguktól a számukra elkészített kegyet. Most már értjük a próféta szavainak jelentését.

Azt parancsolja nekik, hogy *kérjenek esőt az Úrtól*. Ezt valójában maguktól kellett volna megtenni, anélkül, hogy emlékeztette volna rá őket. Mert bár Krisztus adott az egyházának imaformát, mégis, mondhatni a természet parancsának is lennie kellett volna a napi kenyerünk elkérése Istentől, s Ő nem ok nélkül követeli Magának az Atya nevet. A próféta itt tehát megfeddi a zsidókat a vaskos ostobaságuk miatt – amiért nem kértek esőt az Úrtól. Majd hozzát teszi: *a késői eső idején*, azaz tavasszal, mert két időszakban is szüksége volt a gabonának az esőkre: a vetés után és az aratás előtt. S valahányszor a Szentírás a gyümölcsözésről, vagy a nagy termésről beszél, megemlíti az esőket ebben a két időszakban. Zakariás ezen a helyen csak a tavaszi esőkre utal az aratást megelőzően, mert abban a meleg országban a földnek új nedvességre volt szüksége. Kérjetez, mondja, esőket a nyár elején.

Az Úr, mondja, megadja: felhőket készít, vagy viharokat, vagy szilaj szeleket, amint azt egyesek olvassák, mert más igeszakaszokból nyilvánvaló, hogy a חֲזִיזִים *chezizim* felhőket jelent, melyek mondhatni az eső előkészületei.¹³² Utána azt mondja: *záporosó jön az esővel*, mert egyesek a גֶּשֶׁם *gesham* szót záporosónek, azaz heves esőnek fordítják. A próféta azonban

¹³² A szó egyes számban kétszer fordul elő a Jób28:36-ban és a 38:25-ben, és villámlásnak” fordítják. Scott, Jób könyvének versírója „ragyogásnak”, vagy „a villám villanásának” fordítja, az arab szóból származtatva, melynek jelentése úgy levágni egy dolgot, mint a levél cikcakkos szélét. Ez tehát a cikcakkos villámot jelenti. Marckius „ragyogásnak”, Dathius és Henderson „villámlásnak” fordítják. A két hasonló jelentésű szó összekapcsolásának elkerülése végett a vers elrendezése lehet másféle: *Kérjetez esőt az Úrtól a késői időszakban, Aki a villámlásokat és az esőt szerzi. Ad majd nektek záporosót, minden gabonaszemnek a földben.* „Nektek” (לָבֶם) az olvasata sok, mintegy tizenöt kéziratnak és a szír változatnak. – a szerk.

úgy alkalmazza itt a két szót, mintha azt mondaná: az esők addig folytatódnak, míg a föld megtelik, és a szárazság megszűnik. Egyesek „a zápor esőjének” fordítják, de ez túlon túl erőltetett lesz. Én jobbnak látom így fordítani: *Esőt ad, záporesőt*, azaz bőséges esőt minden fűszálnak a földben, azaz elegendő nedvessége lesz a földnek. Röviden, bőséges öntözést ígér, hogy a szárazság ne fossza meg őket az élelem és a támogatás reménységétől. S amit mondtam, az világosabban kiderül a következő versből, ahol hozzátesszi:

Zakariás 10:2

2. Mert a bálványok hazugságot szólnak, a varázslók pedig hamisságot látnak és üres álmokat beszélnek, hiábavalósággal vigasztalnak; azért elszélednek, mint a juhnyáj, a mely sanyarog, mert nincs pásztora.

Certe simulacra loquuta sunt vanitatem, et divini viderunt mendacium, et somnia vanitatis loquuti sunt, frustra consolati sunt; ideo transierunt (*vel*, migrarunt) sicut oves (*aut*, grex,) humiliati sunt, quia nullus fuit pastor.

A próféta, itt, mint említettem, azt az igazságot erősíti meg, hogy a feddés joggal érte a zsidókat, amiért Isten nem bánt velük nagylelkűbben, mivel megmutatja: babonásokba estek, s ezzel elfordították Isten kegyességét, ami már bizonyos és közel volt hozzájuk. Zakariás itt nem idegen, babonásokba merült nemzeteket szid, hanem épp ellenkezőleg, magukat a zsidókat, amiért elhagyták az igaz Istent, s átadták magukat a bálványoknak, a jövőmondóknak és a jósoknak: Ezzel pedig inkább a saját tévelygésükkel táplálkoztak, semhogy ajtót nyitottak volna Isten kegyességének, Aki pedig megígérte: nem tűri majd, hogy bármiben hiányt szenvedjenek. Miután Isten kedvesen hívogatta a zsidókat Magához, és készek mutatkozott nekik jól tenni, vajon nem a legaljasabb hálátlanság volt-e a részükről a bálványokhoz fordulni, és mágikus szemfényvesztésekben részt venni? Hiszen biztonsággal megnyugodhattak volna Isten Ígétében. Nem lettek volna megfosztva a reménységtől, ha szilárdan meg lettek volna arról győződve, hogy Isten az igazságot szölte nekik. Miután tehát oly fájdalmasan megsértették Istent azzal, amikor a bálványok, valamint a Sátán ravaszságai és csalásai után futottak, a próféta joggal feddi meg őket ezért a gonoszságért.

A képek,¹³³ mondja, *hazugságot szólnak, a varázslók pedig hamisságot látnak és üres álmokat beszélnek*. Röviden úgy érti: bármivel is próbálkozzanak a hitetlen emberek, nem érnek el semmit, s végül majd meglátják, hogy nyomorultul becsapta őket a Sátán. Különböző eszközökhöz folyamodtak, mert a hitelenség tele van sürgés-forgással és lázas igyekezettel. „Ó! Ez nem sikerül, akkor próbálok valami mást.” Azaz, a hitetlen kóborol és különböző segédeszközöket alkalmaz. A próféta azonban azt az általános igazságot tanítja, hogy amikor az emberek elfordulnak Istentől, akkor hiábavalóságokhoz folyamodnak, mert Isten nélkül nincsen igazság.

Utóbb hozzátesszi: a bálványok, valamint a jósok és a varázslók miatt hiábavaló lett a vigasztalás, s ezt a történetekkel erősíti meg, mondván, *elszéledtek, mint a juhnyáj, amely sanyarog, mert nincs pásztora*. A próféta itt kétségtelenül a száműzetés idejére utal, hogy a

¹³³ Szó szerint: a *teráfok*, lásd Hós3:4. Ezek házi istenségek voltak, amiket a pogányok a *Penates* névvel illettek. Onkelos Targumja a „képmások”, míg Jonathan a „képek imádói” kifejezéssel fordítja ezen a helyen. Jeromosnál „simulacra –képek”. Parkhurst a *רפה*, *megrémítő* szóból származtatja, mert ezek a félelem és a rettegés tárgyát képezték. Gesenius abból az arab szóból kiindulva fordítja, melynek jelentése: „kényelemben élni”, mivel ezekre úgy tekintettek, mint a boldogság megadóira. Lee a „maradék, túlélő” jelentésű etióp szóból kiindulva fordítja, és szerinte a jelentése „ereklyék”. Bármilyen is legyen a szó jelentése, ezek kétségtelenül házi istenségek voltak, mondja Aben Ezra, melyeket ember formájúra alkottak és Kimchi szerint a jövődőt igyekeztek megismerni a velük folytatott tanácskozással. Itt háromféle bálványimádó és babonás gyakorlatot említ – a képek, melyekkel, mint jóslatokkal tanácskoztak, a látomásokat színlelők és az álmokat álmodók. Mindaz azonban, amit mondtak, láttak, vagy álmodtak, hiábavaló hamis és haszontalan dolog volt. – *a szerk.*

zsidók megtanulhassanak bölcsé válni, legalábbis a tapasztalat tanítása által. Ismerték ugyanis a nagy veszteségüket, hogy Isten nélkül nincs valódi és szilárd vigasztalás. S nem ok nélkül szidja őket az atyáik által elszenvedett büntetéssel, mert látta, hogy az ő nyomdokaikban járnak. Miután tehát a zsidók atyáik romlott kíváncsiságát utánozták a próféta joggal vádolja őket azzal, hogy nem ismerték fel magából a történetekből azt, ami mindenki számára ismeretes volt. A közmondás szerint ugyanis a tapasztalat a bolondok tanítója. Mivel pedig ők akkor sem lettek okosabbak, mikor verést kaptak, a bolondságuk több, mint bizonyított. Most már értjük, mire gondolt a próféta.

Először azonban azt kell megjegyeznünk, hogy mikor azt parancsolja nekik, kérjenek esőt az Úrtól, a többi prófétához hasonlóan Zakariás is Krisztus királyságáról beszél. Miután ugyanis a zsidóknak megígért Megváltó volt minden áldás forrása, a próféták, valahányszor az Ő eljövételéről beszélnek, egyúttal a gabona sokaságát, bőséges ellátást, békességet és minden mást is ígérnek, ami csak szükséges a jelenvaló életben a jóléthez. S Zakariás most ugyanazt az utat járja, mikor kijelenti: nem Istenben volt az valaminek köszönhető, hogy nem látta el kegyesen a zsidókat mindennel, amit csak megkívánhattak, hanem bennük volt a hiba, mert a hitetlenségükkel mondhatni becsapták az ajtót a kegyessége előtt. De még arra is folyton emlékeznünk kell, amit tegnap mondtunk: bármit is mondtak a próféták az áldott életről, azt Krisztus királysága természetének megfelelően kell megítélni. Erőltetett az a magyarázat, mely szerint az eső a mennyei tanítás, s én nem mondom, hogy Zakariás hasonlatokban beszélt, hanem ezzel a megszokott képpel írja le Krisztus királyságát: Isten majd megad a választottainak minden jó dolgot, így nem fognak szomjazni, és nem munkálkodnak majd szűkölködve.

Egyidejűleg azonban emlékeznünk kell Krisztus buzdítására is: „Hanem keressétek először Istennek országát, és az ő igazságát”, mondja, „és ezek mind megadatnak néktek” (Mt6:33).

Nagyot téved tehát az, aki úgy véli, hogy egyedül az eledel bősége lett megígérve a zsidóknak, mert Isten fokozatosan magasabb rendű dolgokra akarta őket elvezetni. A próféta itt kétségtelenül az egyik dologba beleérti mindazt, ami a boldog élethez szükséges. Nem Isten akarata ugyanis úgy feltölteni a kegyes népet ebben a világban, mintha disznók lennének, hanem az a célja, hogy a földi dolgok segítségével a mennyei dolgok előízét adja meg nekik. Ezért a boldogság, melyről Zakariás most beszél, valóban lelki. Ahogyan ugyanis a kegyességnek megvannak mind a jelen, mind a következő életre vonatkozó ígéretei (1Tim4:8), úgy Isten célja is az volt, hogy támogassa ókori népe gyengeségét, és a földi áldásokkal tárja eléjük a lelki élet boldogságát.

Azt is alaposan meg kell jegyeznünk, hogy a zsidókat itt gúnyolja, mert eltévelyedtek a saját koholmányaikat követve, pedig Isten nem volt tőlük messze és kész volt őket megsegíteni. Miután Isten a kegyességre hajlamosnak mutatkozott, kettős gonoszság volt bennük, mikor a bálványok, a varázslás és a Sátán szemfényvesztései után futottak ahelyett, hogy belenyugodtak volna Isten Ígétébe. S hasonló feddével találkozunk Jeremiásnál is, mikor Isten arról panaszodik, hogy elhagyták, pedig Ő volt az élő víz forrása, és repedezett kutakat ástak, melyek nem tartják a vizet (Jer2:13). Miután azonban ez a gonoszság nagyon megszokott, tudjuk meg: itt arra kapunk figyelmeztetést, hogy szilárdan álljunk meg Isten Ígétjén, melyben azt ígéri, gondoskodni fog rólunk, amennyiben megelégszünk az Ő kegyességével. S ne a saját elképzeléseink után fussunk, mert bármekkora örömet okoz is nekünk a saját tanácsunk, sőt lehet néha némi sikerünk, végül azonban majd bebizonyosodik, mennyire igaz, amit Zakariás itt tanít nekünk: bármit is próbáljunk, haszontalan és káros is lesz a számunkra, mert Isten megbosszulja a hálátlanságunkat.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy mivel Zakariás itt felhossa Isten bosszúállásának egyik példáját, amiből a zsidók megértették, hogy bolond módon kerestek hiábavaló vigasztalást, nekünk is óvakodnunk kell, nehogy elfelejtsük azokat a büntetéseket, melyekkel

Isten megfenyíthet minket a helyrehozatalunk végett. Emlékezzünk arra, amit mi magunk megtapasztaltunk, s ami atyáinkkal történt, még mielőtt megszülettünk volna. Így kell tehát a kegyeseknek használniuk elméiket Isten ítéleteinek mondhatni számbavételére, hogy hasznukra váljanak az Ő csapásai. Majd hozzáteszi:

Zakariás 10:3

3. Haragra gerjedtem a pásztorok ellen, és megfenyítem a bakokat. Bizony megfenyíti a Seregeknek Ura az ő nyáját, a Júda házát, és olyanokká teszi őket, a milyen a harcra felékesített ló.

Super pastores iratus est furor meus; super hireos visitabo; quia visitabit Iehova exercituum gregem suum, domum Iehudah; et posuit (vel, ponet) eos, quasi equum decoris sui in praelio.

Azt mondta: a zsidók azért kerültek száműzetésbe és ellenségeik azért nyomták el őket, mert nem volt pásztoruk. Ezzel valójában nem a hibáikat kisebbíti, hiszen teljesen megbocsáthatatlanul, akarattal tagadták meg Istent, Aki pedig az állandó pásztoruk maradt volna, hanem a hamis tanítókról, a hamis prófétákról és a gonosz papokról kezd el itt beszélni. Noha valóban valamennyien méltatlanok voltak a bocsánatra, Isten mégis joggal idézi az ítélőszéke elé először is a pásztorokat, akik mások eltévelyedésének okává lettek. Mint amikor a vak ember a verembe vezeti bele a másik vakot, úgy válnak az istentelen pásztorok mások romlásának az okává. Máshol már megfigyeltünk hasonló igeszakaszokat, melyekben Isten a papokat és a prófétákat speciális büntetésekkel fenyegette, amiért hűtlenül látták el a hivatalukat. Nem menti fel azonban a köznépet sem, mert a legkisebbtől a legnagyobbig valamennyien vétkesek voltak, s bizonyos, hogy az emberek a makacsságuk és a gonoszságuk miatt kapnak büntetést, valahányszor csak Isten szabadjára engedi az ördög gyeplőjét, és istentelen tanítókkal téveszti meg őket.

Most már látjuk a próféta által betartott sorrendet. A fejezet kezdetén bejelenti, hogy a zsidók menthetetlenek voltak, mivel ismét elfordultak a babonáságaikhoz, jöllehet Isten komolyan megbüntette atyáik bűneit. Ez pedig semmi hasznukra sem vált. Azt is megmutatja: romlott módon jártak el, ha Isten ellen hangoskodtak, miszerint gyéren, vagy rosszul látta el őket. Nem vártak ugyanis semmit Tőle, és nem esdekeltek imában azért, amit azért készített el, hogy nekik adja. Általánosan megfeddvén ily módon az egész nép gonoszságát, a próféta most az istentelen papokra támad, és elmondja: az ítélet küszöbön áll mind a pásztoroknak, mind a bakoknak.

Farkasoknak nevezi a pásztorokat, ami megszokott dolog. S itt a pápisták elárulják a saját ostobaságukat, mikor csakis a szavakba kapaszkodva maguknak követelnek minden hatalmat, amiért pásztoroknak nevezik őket az egyházban. Mintha az Antikrisztus nem uralkodna majd egykor Isten templomában! Vajon Zakariás nem ezt a tiszteletre méltó nevet adja ezeknek a gonosz embereknek, akik megsemmisítették Isten egyházát? Sőt, a legsúlyosabb vádat hozza fel ellenük, miszerint szétszórták és lábbal tiporták Isten egész királyságát. Mégis pásztoroknak nevezi őket, mivel viselték a pásztori hivatalt, noha igen messze álltak attól, hogy hűségeselek legyenek, és semmilyen vonatkozásban sem látták el a kötelességeiket.

Azoknak adja tehát a pásztor nevet, akik a nép vezetésére kaptak elhívást, és akikre mennyei úton lett ez a hivatal rábízva. Isten mégis kijelenti: meg fogja őket fenyeíteni, mivel kiváltották az Ő jogos nemtetszését. Ugyanezt mondja a bakokról is, mely jelképes név alatt mindazokat érti, akik kormányzók voltak, vagy rangban a köznép felett álltak. Más próféták, főleg Ezékiel azokat nevezik bakoknak, akik bántották a juhokat, és kegyetlenül bántak velük (Ezék34:17). Így tehát hozzáteszi a bakokat a pásztorokhoz, mivel a szegények és az

alacsonyabb rangúak az ő hivatali kötelességmulasztásuk folytán jutottak romlásra. Ebből pedig kiderül, mennyire drága dolog Isten számára az emberek üdvössége. Ő ugyanis bosszút jelent be a pásztorok ellen, még ha azok nem is zsarnokoskodtak, csak azokkal, akik méltókká váltak az efféle bánásmódra, az ugyanis a bűneik jogos fizetsége volt, mikor az Úr farkasokat adott nekik pásztorok helyett. S jóllehet a zsidók kiérdemelték ezt az ítéletet, Isten mégis a pásztorokra haragudott az egyháza iránti folytonos, féltő gondoskodása következtében.

S az okot is hozzáteszi: *megfenyíti a Seregeknek Ura az ő nyáját, a Júda házát*. Mintha azt mondta volna: nem törődik majd vele, mik voltak a zsidók, hanem csak a saját kiválasztására tekint. Isten ugyanis a saját örökbe fogadását tartja nagyra. Miután pedig azt a népet tetszett Neki kiválasztani, nem engedhette meg, hogy megsemmisüljenek. Mikor tehát látta, hogy az egyháza nagyon ki van téve a pusztulásnak a pásztorok hibája folytán, arra utal, mint a jövő bosszújának okára: nem tűrhette, hogy a kegyessége semmibe menjen. Az sem kétséges, hogy azért említi itt a Júda házát, mert azért állította helyre és szentelte meg azt a népet, hogy Neki szolgáljanak. Így tehát elvesz minden ürügyet a hamis pásztoroktól a mentegetőzésre, mikor a saját kiválasztásával hozakodik elő. Mintha azt mondta volna: „Noha ez a nép százszor is provokált engem, és száz halált érdemel, én mégis azt akartam, hogy pásztorok legyetek, mert Júda háza nekem szenteltetett”.

A nyáj megfenyítése azonban különbözik a pásztorokétól, mert Isten az elvetettek a bosszúállással felfegyverkezve fenyíti, míg a saját népével ezt az ő megsegítésük végett cselekszi. A nyáj megfenyítés pedig Júda egész házára vonatkozik, s ez, mint említettük, az ingyenes örökbe fogadásuknak volt köszönhető. Sőt, az Úr engedett sokakat homlokegyenest a pusztulásba rohanni, mivel csak a saját választottait szabadította meg. Ez a beszédmód valóban gyakran előfordul a prófétáknál, mely szerint Isten megsegíti Ábrahám gyermekeit – de alatta csak azokat érti, akik valóban izraeliták voltak, nem az elkorcsosultakat.

Majd hozzáteszi: *olyanokká teszi őket, a milyen a harczra felékesített ló*. Itt az ellentét kétségtelenül a harcra felékesített lovak, valamint a szamarak, vagy ökrök között áll fenn, mert azokat a pásztorokat, akik zsarnoki módon elnyomták, olyanoknak mondja, mint az erőszakos lovasokat, akik samarakon lovagolnak, s szégyentelenül durván bánnak azokkal, vagy mind a gulyások, akik embertelenül bánnak az ökreikkel. Isten tehát azt mondja, hogy más módon bánik majd a népével: mint a lovas, aki ragyogóan üli meg a lovát a csatába menet: mert még a királyok is, miután lóháton visszatértek a csatából, jól gondját akarják viseltetni a lovaiknak, s figyelmes törődéssel bánnak azokkal, még akár az istállóba is elmenvén, hogy a saját szemükkel láthassák: megfelelő bánásmódban részesülnek. Isten tehát arra céloz, hogy valóban engedelmisséget követelt a néptől és fenn akarja tartani a saját jogait, mondhatni meglövegolván a népet, de nem fogja elnyomni őket, hanem épp ellenkezőleg: olyanná teszi, mint egy felékesített lovat. Most már értjük, miért beszél itt a próféta főleg a hamis pásztorokról: ténylegesen nem a nép hibájának kisebbítése végett, mert egyikük sem volt méltó a bocsánatra. Most ezt olvassuk:

Zakariás 10:4

4. Közülök támad a szegletkő, közülök a szeg, közülök a harci ív, közülök egyszersmind minden sarczó.

Ab eo angulus, ab eo clavus, ab eo arcus belli, ab eo egredietur omnis exactor pariter.

Ez az utolsó ígevers megerősítése, de a hasonlatok mások. Azt mondja ugyanis, hogy a zsidók meg lesznek erősítve a biztonságukhoz szükséges mindenféle védelemmel, s ezzel nem következtelen önmagával. Az utolsó fejezetben valóban azt tanította, hogy noha mindenféle gonoszságnak ki lesznek téve, mégis biztonságban lesznek a mennyei segítséggel. Most viszont azt ígéri, hogy közülük kerül majd ki a *szegletkő, a szeg, az ív és a sarczó*. Mindez

más tanításnak tűnik, de ugyanaz, mintha azt ígérné meg, hogy jóllehet sok segítségre volt szükségük, mégis kellően el lesznek látva, mert Isten kész segíteni, valahol csak szükség merül fel.

A szegletkő alatt az épület szilárdságát érti. A zsidók közül kerül tehát ki a *szegletkő*, azaz mindig lesznek a között a nép között olyanok, akik képesek lesznek részt venni a nyilvános kormányzásban. Utána a szeg következik. A gerendákat és a ház más részeit, mint tudjuk, a szögekkel erősítik meg, s ezzel teszik biztonságossá a födémeket is. Zakariás tehát mindazokat a megtámasztásokat említi, melyek egyben tartják az épületet az alapjaitól fogva. Utána hozzáteszi a *harci íjat*, azaz azt, ami az ellenségek legyőzéséhez szükséges, végül pedig a *sarcolót*, azt, akinek hatalma van a szomszédos nemzetek fölött, és hűbért, vagy adót követel tőlük, ahogyan a győztesek szokták tenni az alattvalóikkal.¹³⁴

Most már látjuk, mire gondol a próféta – mikor Isten kimutatja a népe iránti gondoskodását és nyíltan megmutatja a kegyességét, a zsidók mindenféle segítséggel lesznek megerősítve, így jól meghonosodnak, és lesz annyi nyilvános tekintélyük, hogy elegendő erővel fognak rendelkezni minden ellenség visszaveréséhez. Röviden: megszerzik a győzelem gyümölcsét, és minden nemzetet adófizetésre fognak kényszeríteni.

Ha valaki megkérdezi, mikor teljesedett ez be, a válaszom az, hogy ennek némi előízét Isten megadta, mikor a makkabeusokat támasztotta, s a zsidókat ismét a saját törvényeik szerint éltette, így a saját jogaikat élvezhették. Kétségtelen azonban, hogy a próféta beleérti a megváltás egész menetét. Miután tehát Isten csak csekély mértékben váltotta meg a népét amíg Krisztus meg nem jelent, nem csoda, ha Zakariás a teljes és befejezett megváltásról beszélve kiterjeszti a szavait Krisztus királyságára, ami szükséges is volt. Ebből megtanuljuk, hogy az egyház kellő szilárdsággal megáll, és el van látva minden szükséges dologgal, miközben továbbra is Isten védelme alatt marad, és felruháztatik a megfelelő erővel ahhoz, hogy minden ellenségének ellenálljon. Most ez következik:

Zakariás 10:5

5. És olyanok lesznek, mint a hősök, a kik az utcák sarát tapodják a harcban, és harcolnak, mert velök van az Úr, és megszegyenítik a lovon ülőket.

Et erunt quasi fortes, (*aut, gigantes,*) calcantes in luto platearum in proelio; et proeliabuntur, quia Iehova cum ipsis; et pudefient ascensores equorum.

Megerősíti, amit már mondtam: hogy a zsidók legyőznek majd minden nemzetet. Jóllehet az egyház a kereszt alatt harcol, mégis felülkerekedik minden gonoszon, részben a reménység, részben a jelen sikerek által. Isten ugyanis csodálatos módon tartja meg, s megadja a kegyeseknek a türelmes lelket. A saját hatalmával védi őket, és biztonságba helyezi

¹³⁴ Ami a *szegletkövet* (פנה) illeti, ez a helyes nézet. A főembereket sok helyen nevezik „a nép szegletköveinek”, lásd Bír20:2, 1SÁm14:38, Ézs19:13. „A szeglet, vagy sarok”, mondja Blayney, „gyakran jelenti azt fő személyiséget a közösségben, akitől függ főleg annak ereje és biztonsága.” A „szöget” illetően, amit Henderson „peceknek” fordít, látszólag nem ez a helyes nézet. A חת szó két dolgot jelent: a földben rögzített kampós póznát, melyre kifeszítették a sátrakat, és a kampósszöveget, vagy pecket, amit a szobák falaiba rögzítettek, mikor a falakat építették, így az épület részévé váltak. Ezekre akasztották a háztartási eszközöket, valamint a harci felszerelést. Itt valószínűleg az előbbiről van szó, mivel ez szilárdította meg és biztosította a sátrat, azaz az alacsonyabb rangú állami hivatalnokok a vezetők, vagy főemberek alatt alkották a közösség erejét. Lásd Lowth magyarázatát az Ézs22:23-ról, és lásd Ezsd9:8 és Ezék15:3.

A *sarcoló* a נגב szokásos jelentése, de itt, mint az Ézs50:17-ben látszólag uralkodót, katonai vezetőt, vagy győztest jelent úgy, ahogyan a *szegletkő* a polgári vezetőt jelenti.

Egy mondat sorozatban, melyben csak egyetlen ige van, mi az első mondatban szerepeltetjük az ígét, de a héber az utolsóban, amint azt ebben az esetben, valamint a jelen fejezet utolsó versében is látjuk. Ezt az igeverset ezért így kellene fordítani: *Tőle származik a szegletkő, tőle a tartópózna, tőle a harci íj, s csak tőle minden győztes, vagy: csak tőle minden uralkodó. – a szerk.*

ellenségeik minden ordítózása és csillapíthatatlan dühöngése közepette. Mivel tehát Isten így erősíti meg a népe elméit, az üdvösség reménységével vidítja őket, és védi a dühöngő támadások ellen, nem csoda, ha a próféta arról tesz bizonyosságot, hogy az egyház győztes lesz, egy óriáshoz, vagy erős emberhez hasonlóan tiporva a sárba az ellenségeit.

S megadja az okot is: *mert velök van az Úr*. Ezt pedig azért mondta, hogy megtudhassák: ebben az esetben semmi sem származik majd tőlük, s épp ellenkezőleg, tanuljanak meg egyedül Isten segítségére támaszkodni. S ezt még világosabban megmagyarázza a vers végén annak kimondásával, hogy *megszégyenítik a lovon ülőket*.¹³⁵ Azaz azok ereje, hősiessége, a használt fegyvereik és a harci képességeik semmi hasznukra sem lesz. Isten teríti le ugyanis a gőgjük és a büszkeségük ellenére mindazokat a gonosz embereket, akik kegyetlenségükben felfalják a kegyeseket és úgy képzelik, több, mint elégséges erővel rendelkeznek az egyház megsemmisítéshez. Mindezeket a dolgokat az Úr majd úgy szertefoszlátja, mint a ködöt.

Ima

Add meg, mindenható Isten, hiszen itt állandó harcok várnak ránk, a tökéletlenségünk oly hatalmas, hogy a Te támogató erőd nélkül csak elesni tudunk minden pillanatban – ó add meg, hogy tanuljunk meg arra a segítségre támaszkodni, amit megígértél, és amit fel is ajánlottál, s naponta ajánlasz az evangéliumon keresztül a Te egyszülött Fiadban. Ne bízunk a magunk erejében, sőt, essünk kétségbe önmagunk vonatkozásában, de ne azért, hogy elcsüggedjünk, hanem hogy felnézzünk, és keressük a Te Lelked segítségét. Ne kételkedjünk abban, hogy egyenlők leszünk ellenségeinkkel, sőt legyőzzük őket, amíg végül be nem fejezzük a hadakozást, s el nem érjük azt az áldott nyugalmat, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

¹³⁵ Henderson azt állítja, hogy ez a szír-görög hadsereg nagy létszámú lovasságára vonatkozik. Lásd 1Makk3:39. – *a szerk.*

Százötvenhatodik előadás

Zakariás 10:6

6. És megerősítem a Júda házát, és a József házát megsegítem, és visszahozom őket, mert számom őket, és olyanokká lesznek, mintha el sem vetettem volna őket; mert én vagyok az Úr, az ő Istenök, és meghallgatom őket.

Et roborabo domum Iehudah, et domum Ioseph servabo, et redire (habitare) eos faciam; quia misertus sum eorum, et erunt ac si non abominatus fuisset eos; quia ego Iehova Deus eorum, et exaudiam eos.

Zakariás ugyanazt a témát folytatja – eszerint a megváltás munkája, melynek kezdetét a zsidók látták, nem marad befejezetlen, mert az Úr végül bevégzi, amit elkezdett. Maguk a zsidók nem tudtak belenyugodni ezekbe a kezdetekbe, melyek még a századrészét sem képezték annak, amit Isten megígért. Szükséges volt tehát felemelni az elméiket, hogy sokkal többen is reménykedjenek, mint amit a szemeikkel láthattak.

S ez az igazság nagyon hasznos a számunkra is, mert Isten ígéreteit egy rövid időszakra szoktuk korlátozni. Mikor pedig ekképpen beszorítjuk Őt a szűk korlátok közé, azzal meggátoljuk Őt abban, hogy megtegye azt, amire szükségünk van. Jusszon hát mindig eszünkbe Izrael népe visszatérésének példája, mert az Úr megígérte a prófétái által, hogy ez nagyon kiemelkedő dolog lesz, s minden módon gazdag és boldog. Mikor azonban ez nem következett be a szülőföldjükre történt visszatérés után, a zsidók közül sokan gondolták úgy, hogy becsapták őket, mert azt várták Istentől, hogy azonnal beteljesítse a szavát, pedig ki kellett volna tartaniuk a reménységben és a várakozásban mindaddig, amíg Krisztus a világba jött. Most ezt hangsúlyozza a próféta: a zsidóknak várakozniuk kell, míg el nem jön a megfelelő idő, amikor Isten bebizonyítja, hogy Ő a népének nemcsak részleges, de teljes Megváltója.

Most ezt mondja: *És megerősítem a Júda házát, és a József házát megsegítem.* Izrael királysága, mint tudjuk, lépcsőről lépcsőre bár, de teljesen elbukott, mert először négy törzs ment száműzetésbe, majd az egész nép elpusztult, ezért mindenki azt gondolta, hogy tíz törzs eltöröltetett. Az Úr később félelmetes pusztítással fenyítette meg a királyságot. De meg kell jegyezni, hogy amíg a két királyság létezett, fájdalmasan ellenségesek voltak egymással szemben, mert az elpártolás, ami Jeroboám idejében következett be, örökre hevesen gyűlölködökké tette a zsidókat izraelita testvéreikkel szemben, amire valóban rászolgáltak, mert Dávid fiának elutasításával bizonyos módon Istent is elutasították, és bizonyos módon elidegenedtek az egyház testületétől. Most tehát Zakariás valami szokatlant ígér, mikor azt mondja, hogy a két nép egyesülni fog, és ismét eggyé vélik úgy, mint az elszakadást megelőzően. József háza ugyanis ugyanazt jelenti, mint Efraim háza, s tudjuk, hogy a rész szerepeltetésével az egész helyett Efraim háza az egész Izraelt jelenti. Most már értjük a próféta szavainak jelentését: a nép állapota boldogabb lesz, mint volt azóta bármikor, hogy a tíz törzs elszakadt Júda királyságától, vagy Dávid házától. Isten ugyanis Ábrahám minden gyermeke közül gyűjt majd Magának egyházat.¹³⁶

¹³⁶ Azok véleménye, akik úgy tekintik ezt a próféciaát, mint ami már beteljesedett a zsidók történelmében Krisztus eljövetele előtt, az, hogy „József háza” azt a tíz törzset jelenti, akik Júda törzséhez csatlakoztak. Így mondja Grotius, és ezt jegyzi meg Henderson: „A hivatkozásból világos, hogy az összes törzs egy része, ha nem is a legtöbben visszatértek, és birtokba vették atyai örökségüket a fogságot követően”. Scott és Adam Clarke azonban, noha elismerték, hogy ez a prófécia részben beteljesedett akkor, amikor a zsidók sikeresen szembeszálltak a szír-görög hadsereggel, mégis úgy vélik, a teljes beteljesedése még mindig a jövő eseménye.

Majd hozzáteszi: *és visszahozom őket, és lakatom őket*. Az itt szereplő ige az הושבותים *eushebutim*, melyről feltételezik, hogy a שב *sheb*, vagy a שוב *shub* szavakból származik. Azok azonban tévednek, akik úgy vélik, hogy ezek különböző jelentésű szavak. Egyesek ugyanis az egyik, mások a másik gyökérrel kapcsolják össze, s ez sem tartható fenn. Azok azonban, akik aprólékosan megvizsgálják a nyelvtani szabályokat, azt mondják, hogy az ige összetett, és azt jelenti: Isten nemcsak helyreállítja a tíz törzset, de lakatni is fogja őket, azaz állandó lakóhelyet biztosít nekik az országukban.¹³⁷

Utána így folytatja: *mert megszántam őket*. Egyesek ezt jövő időben olvassák, én azonban megtartom a múlt időt, mert az Úr itt a jövőbeni összegyűjtetésük okát adja meg. Ez pedig nem más, mint hogy Ő fog kegyelmesen bánni a népével. A próféta felhívja a zsidók figyelmét az Ő kegyelmének forrásaira, mintha ezt mondta volna: „Noha rászolgáltak az örök pusztulásra, Ő mégis meghallja a nyögéseiket, mert kegyelmes lesz velük”. Miután a bajaik olyan akadályt képeztek, ami meggátolta a zsidókat abban, hogy bármi effélét várjanak, hozzáteszi: *és olyanokká lesznek, mintha el sem vetettem volna őket*. Ezekkel a szavakkal arra emlékezteti őket, hogy a népre kiszabott büntetés csak átmeneti lesz. Utána megparancsolja, hogy szedjék össze a bátorságukat, még ha olyanok is, mint az elveszettek, vagy a holtak, mert véget vet majd a nyomorúságaiknak. S mikor Isten azt mondja, hogy *elvetette a népét*, az – mint másutt megjegyeztük – az emberi felfogóképesség szerint kell érteni, mert az örökbefogadásuk megváltoztathatatlan maradt, bár a külső körülmények nem másra engedtek következtetni, mint hogy a népet Isten elvetette. A próféta szavainak jelentése azonban világosan a következő: jóllehet Isten szigorúan bánt azzal a néppel, s az álnokságuk miatt a legsúlyosabb büntetést szabta ki rájuk, ez a bosszú mégsem tart majd örökké, már átengedi a helyét a könyörületnek.

S hozzátesz még egy okot: *mert én vagyok az Úr, az ő Istenök*. Ezzel a mondattal arra utal, hogy az örökbe fogadásuk nem válik érvénytelenné, még ha egy időre el is vetette a zsidókat. Az ő Istenüknek nevezvén ugyanis Magát a szövetségére emlékezteti őket, mintha ezt mondta volna: nem hiába kötött szövetséget Ábrahámmal, s ígérte meg neki, hogy a magva áldott lesz. Mivel tehát Isten zálogul adta a hitet Ábrahámnak, azt mondja itt, hogy a népe Istene lesz. Nem azért, mert bármit is kiérdemeltek volna, hanem mert kegyelmesen kiválasztotta mind Ábrahámot, mind az ő magvát.

Végül azt mondja: *és meghallgatom őket*.¹³⁸ Itt látszólag imádkozásra buzdítja őket, hogy az Ő ígéretére támaszkodva kérjék Istentől a megígérteteket. Ezt az ígét gyakorta veszik nem a szigorúan helyes értelemben, mert azt mondják Istenről, hogy meghallgatja azokat, akik nem menekülnek hozzá. Jobban ideillik azonban az, amit én mondtam, hogy a népet imára ösztönzi, mert Isten fenntartás nélkül hívogat Magához a célból, hogy az imáink összhangban legyenek az Ő ígéreteivel. Ez a jelentése. S most ez következik.

Zakariás 10:7

7. Efraim is olyan lesz, mint egy hős, és örvendeznek majd mintegy bortól ittasodva, és látják fiaik és örvendeznek; örvend az ő szívök az Úrban.

Kálvin nyilvánvalóan úgy véli, hogy itt a lelki egységről van szó Krisztusban, ami a zsidók polgári viszonyaitól kölcsönzött nyelvezettel van leírva. – *a szerk.*

¹³⁷ Kimchi azt mondja, hogy a שב *a lakozni*, és a שוב *a visszatérni* egyaránt benne foglaltatnak ebben az igében, de efféle összeolvadásra nincsen példa. Az igazi olvasat kétségtelenül vagy az הושבותים *és helyreállítom őket*, amit hat kézirat a Targum, a szír változat és a Vulgata is megerősítenek, vagy a הושבותים *letelepítem őket*, amit a Septuaginta támaszt alá. – *a szerk.*

¹³⁸ Szó szerint: „és válaszolok majd nekik”, ויענו. A Septuaginta szerint και επακουσομαι αυτοις, de az ige tulajdonképpeni jelentése a válaszolás, s Henderson így is fordítja. – *a szerk.*

Et erunt quasi gigas Ephraim, et laetabitur cor eorum sicuti a vino, et filli eorum videbunt et gaudebunt; exultabit core eorum in Iehova.

Ugyanazt jelenti ki más szavakkal. Az utolsó versben azt mondta, hogy megerősíti mind Júda, mind József házát, azaz a tíz törzset: most viszont csak Efraimról beszél, de belefoglalja Júda királyságát, s nem azért nevezi meg Efraimot, mert méltó a megtiszteltetésre, vagy, mert a zsidók jobban szerették, hiszen Efraim hitehagyottá vált, hanem mert a tíz törzs visszatérése még hihetlenebb esemény volt. Világosan ez az oka annak, amiért a próféta Efraimot említi.¹³⁹ Isten ugyanis még a város és a templom megsemmisülésekor is tovább ígérte a zsidóknak a helyreállítást. A reménység tehát a zsidók számára bizonyos és sajátságos volt. Ami viszont az izraelitákat illeti, ők olyanok voltak, mint a megrothadt holttest, mert csak itt-ott hallottak valamit, s csak a próféciaik egy része jutott el hozzájuk, mint a vetőmagnak az a része, mely a vetésterületen kívül esik le. Akkortájt ugyanis mondhatni elidegenedtek Isten népétől. Most már értjük, mire gondol a próféta, mikor azt mondja, hogy az izraeliták olyanok lesznek, mint a hősök. Jóllehet ugyanis az ellenségeik leterítették, s nagy szegénységben és gyalázatban hurcolták őket száműzetésbe, ahol ki voltak téve mindenféle mocskolódásnak és a szélsőséges rabszolgaság igája nyomta a vállukat, Isten mégis a hősök erejét ígéri nekik.

Mondtuk, hogy a szavak a részt tartalmazzák az egész helyett. Ez az ígélet ugyanis kétségtelenül főleg a zsidókra tartozik, de mégsem említi őket, noha a rangban elsők voltak, s jobb reménységeik voltak a hazatérést illetően, sőt az Úr is megadta már nekik némi bizonyítékát.

Azt mondja: *örvendeznek majd mintegy bortól ittasodva, és látják fiaik és örvendeznek; örvend az ő szívök az Úrban.* Bizonyos, hogy már volt okuk az örömről, amint meg van írva a zsoltárok könyvében: „Mikor visszahozta az Úr Sionnak foglyait, olyanok voltunk, mint az álmodók” (Zsolt126:1). A próféta itt azonban nagyobb örömről beszél, arról, amikor majd minden törzset összegyűjtve látnak a nyomorult és fájdalmas szétszóratásból. Ezért olvassuk ugyanabban a zsoltárban: „Hozd vissza, Uram, a mi foglyainkat, mint patakokat a déli földön!”, majd hozzáteszi: „A kik könyhullatással vetnek, vígadozással aratnak majd”. A kegyesek tehát részben sírtak, részben pedig örvendeztek, mert a megváltásuk kezdete örömet töltött az elméikben. Látván azonban, hogy a testvéreik még mindig ellenségeik zsarnoksága alatt élnek, s alig van reménységük a helyreállításra, csak siránkozni tudtak. A próféta itt kijelenti: örömük teljes lesz, mikor eljön a teljes helyreállítás.

Ezt az örömet pedig kiterjeszti a *fiaikra* is. Szükségessé vált ugyanis korlátozni a hevesességüket a teljes kegyességre várakozásban, mivel mindig elzárták az Istenhez vezető útjukat a panaszaikkal – annak megfelelően, amit mi is teszünk, mikor szabadjára engedjük a vágyainkat. Akkor ugyanis bizonyos módon elfordulunk Istentől. A próféta tehát azért mondja, hogy „noha ezt ma nem látjátok a szemeitekkel, a fiaitok végül meg fogják látni”, mert ezzel akarja a népet türelemre tanítani. Látjuk tehát, hogy ott azért inti őket türelemre, nehogy túlságos elhamarkodottsággal sietessék Isten ígéreteit.

A hasonlatokról nem szükséges túl sokat mondanunk. Az ittas emberekhez, vagy azokhoz az italozás miatt felvidultakhoz hasonlítja az Úrban örvendezőket. Ezzel nem az ittasság elfogadását fejezi ki, hanem arra akar rámutatni, hogy nem közönséges öröm lesz ez, hanem mintha magukon kívülre ragadtatnának. Felesleges itt feltenni azt a kérdést, miszerint helyes-e az örömet a szabadjára engedett italozással keresni. Valóban igaz, hogy vidámság kapcsolódik a bor törvényes használatához (Zsolt104:15). Mivel azonban túlságosan hajlamosak vagyunk a szélsőségekre, inkább a testi vágyakat kell visszafognunk, s nem

¹³⁹ A szavak szó szerinti fordítása: *S olyanok lesznek, mint Efraim hőse.* Ugyanez a Septuaginta változata is, csak a „hős” gyűjtőnévként szerepel benne: *S olyanok lesznek, mint Efraim harcosai* (μαχηται). Ezzel összhangban van a Targum és a szír változat. Az tény, hogy nyelvtanilag a szavak nem fordíthatók másképpen. – a szerk.

mentségfélét keresnünk a bűnös kicsapongásra. De amint mondtam, ez a kérdés nem tartozik a jelen igeszakaszhoz. Most ez következik:

Zakariás 10:8

8. Fütttyentek¹⁴⁰ nékik és egybegyűjtöm őket, mert megszabadítottam¹⁴¹ őket, és megsokasulnak, a mint megsokasultak vala.

Sibilabo illis et congregabo eos, quia redemi eos; et multiplicabuntur sicuti multiplicati sunt.

Az igevers témája ugyanaz. A *süvöltők* szó alatt Zakariás azt érti, amit más igeversekben sejtet, hogy ez nem lesz fáradságos munka Isten számára. Mi ugyanis az Ő munkáit annak alapján szoktuk felmérni, amit testileg megértünk. Mivel pedig a zsidók könnyedén előhozakodhattak volna azzal a kifogással, hogy a testvéreik sok országba és megannyi nemzet közé szórattak szét, így az összegyűjtésük hihetetlen, a próféta szembe megy ezzel az ellenvetéssel, és kimondja: Isten képes volt egyetlen fütttyentéssel, vagy fejbiccentéssel visszajuttatni őket a saját országukba. Istenről néha mondják, hogy fütttyent a gonoszoknak, mikor akaratuk ellenére arra kényszeríti őket, hogy Neki szolgáljanak, s eszközként használja őket a titkos céljainak megvalósításához. Mikor ugyanis nagy hadseregek gyűlnek össze, az kétségtelenül Isten titkos rendeletére történik. Mikor tehát harsognak a trombiták és peregnek a dobok, akkor az Úr fütttyent a mennyből, s ide-oda vezeti az elvetetteket, ahogyan csak tetszik Neki. Ebben az igeszakaszban azonban a próféta egyszerűen csak azt mondja: lehet, hogy Istennek nincs sok hírnöke, vagy felszerelt hadserege, mégis elegendő lesz egyet fütttyentenie, mert amikor Neki tetszik, szabad út nyílik a foglyok előtt, még ha az egész világ igyekszik is meggátolni a hazatérésüket. Ezt a két szót tehát össze kell kapcsolni: *Süvöltők nékik és egybegyűjtöm őket*, mintha Zakariás azt mondta volna, hogy Isten fejbiccentése elégséges lesz, ha majd össze akarja gyűjteni a népet.¹⁴²

Majd hozzátesszi: *mert megszabadítottam őket*. Itt is megtartom a múlt időt, mert az ige múlt időben szerepel. Isten ugyanis a már megkezdett megszabadításról beszél, mintha ezt mondta volna: „Megígértem, hogy a száműzetések csak bizonyos ideig fog tartani. Már felléptem részleges Szabadítóként, s nem hagyom abba a munkát, míg be nem fejeződik”. Isten tehát kétségtelenül azt erősíti meg, amit mondtam: miután bizonyos mértékben már elkezdte megszabadítani a népét, a teljes szabadulást kellett várniuk, még ha a lesújtottak alig tudták is ezt elhinni. De biztosaknak kellett lenniük abban, hogy Isten, amit meg van írva a Zsol138:1-ben meg van írva, nem hagyja cserben a kezeinek munkáját. Ezért annak fontolóra vételével, ami megkezdődött, arra buzdítja a zsidókat, hogy legyenek magabiztosak, így összeszedett elmével tekinthetnek a végcélra, s ne kételkedjenek az egész nép szabadulásában, mert az Úr már a Szabadítójuknak bizonyult.¹⁴³ Valóban igaz, hogy ez nem teljesedett be minden izraelitára, de mindig emlékeznünk kell arra, hogy noha az ingyenes kiválasztás

¹⁴⁰ Károlinál: *süvöltők – a ford.*

¹⁴¹ Károlinál: *megszabadítom – a ford.*

¹⁴² Az itt „fütttyentésnek” fordított szót Lowth „pisszentésnek” fordítja az Ézs5:26-ben és 7:18-ban, s Cyrilt idézi, aki ezt mondja: „ezt a hasonlatot azoknak a gyakorlatától kölcsönzi, akik méheket tartanak, s kiengedik azokat a kaptáraikból a mezőre, majd pisszentéssel, vagy fütttyentéssel hívják őket vissza”. Ez valószínű, mivel az Ézs7:18-ban a legyekhez és a méhekhez kapcsolódik. Grotius a hasonlatot a pásztor fütttyétől származtatja, aki így gyűjti össze a juhait. – *a szerk.*

¹⁴³ A „megszabadítani” ige múlt időben áll, s megelőzi a ١٠, számára, mert, vagy mikor jelentéssel. A Septuaginta jövő idővel fordítja: „mert meg fogom őket szabadítani”. Junius és Tremelius, valamint Piscator így olvassák: „mikor majd megszabadítom őket”. Hasonló kifejezést találunk a 6. versben, amit hasonlóképpen fordíthatunk: „mikor majd könyörülök rajtuk” a „mert könyörültem rajtuk” helyett. A ١٠-nek ugyanis a ١-hez hasonlóan néha van átalakító jelentése, legalábbis a múlt időt átteszi jövő időbe. – *a szerk.*

létezett az egész népre vonatkozólag, Istennek mindazonáltal csak egy kicsiny nyája volt, amint arról Pál tanít minket (Rm11:5). A próféta egyidejűleg arra is utal, hogy Krisztus lesz az egyház Feje, s a világ minden részéből összegyűjti majd a zsidókat, akik korábban szét lettek szórva. Így aztán a megígért helyreállítás kiterjed az összes törzsre. Majd ez következik:

Zakariás 10:9

9. És széthintem őket a népek között, hogy a messze földeken is emlegessenek engem, és élnek majd a gyermekekkel, és visszatérnek.¹⁴⁴

Et seminabo eos in populis, et in remotis partibus recordabuntur mei, et vivent cum fillis suis t revertentur.

Ugyanazt a témát folytatja, s a legalkalmasabb hasonlatot használja: a nép szétszórása jobb dolog lesz, mint az bárki is képzelhette volna, mert olyan lesz, mint a vetés. A szétszórását, vagy vetést jelentő ígét gyakorta veszik rossz értelemben. Mikor ugyanis a nép megnyugodott a maga országában, tekintetbe kellett volna venniük, hogy Isten védelme alatt élnek. A szétszórás tehát az átok bizonyítéka volt, s Mózes gyakran ennek is veszi. Isten azonban itt az ellentétes értelemben használja, mintha azt mondta volna, Ő tetszése szerint fordítja a sötétséget világosságra. A jelentése tehát az, hogy a nép azért szórattott szét, mert Isten megharagudott rájuk, de ez a szétszórás örömteli lesz, mert a zsidók mindenhol lakoznak majd és Isten magvai lesznek, s így teremnek majd bőséges gyümölcsöt. Látjuk tehát a valódi jelentést: Isten kegyessége meghaladja majd a nép gonoszságát. Azok teremnek ugyanis majd gyümölcsöt, akik szétszórattak, s azért szórattak szét, mert Isten többé nem ügyel rájuk, s nem védi őket az ígért földjén. S ahogyan Isten gyakran fenyegetőzött Mózes által, hogy szétszórja a zsidókat, most úgy mondja más értemben, hogy *széthinti* őket, mégpedig abból a célból, hogy mindenütt gyümölcsöt teremjenek.¹⁴⁵

Isten csodálatos kegyelmének példája volt, mikor úgy intézte a félelmetes ítéletét, hogy mint említettük, a szétszórását a nép széthintésévé tette, mert ebből következően a mennyei igazság ismerete mindenütt felragyogott. Végül pedig, mikor az evangéliumot prédikálták, szabadabb hozzáférést kaptak a pogányok is, mert a zsidók szét lettek hintve minden földön. Az evangélium első befogadó helyei (*Hospitia*) a zsinagógák voltak. Látjuk, hogy az apostolok mindenfelé először a zsidókhoz mentek, s mikor páran megtértek, megnyílt az ajtó, hogy többen is jöhessenek és a pogányok is csatlakozhassanak. Így a száműzetés büntetése, ami ki lett szabva rájuk, volt az eszköz az ajtó megnyitásához az evangélium előtt. Isten pedig itt hintette el a magvát itt és ott, hogy a megfelelő időben minden várakozáson felüli termést hozhasson. Ennek fontolóra vétele pedig nem csekély mértékben bizonyult hasznosnak a nép türelmetlen vágyainak féken tartásában, mert a próféta arra utal: egyedül annak is ki kellett volna őket elégítenie, hogy a száműzetésüknek jó vége lesz, mert az Úr pont ez által gyűjt majd sok népet Magához. Ha a zsidók megmaradtak volna a saját határaik

¹⁴⁴ A Károli-fordítás szerint: *és fiakat neveljenek, és visszatérjenek – a ford.*

¹⁴⁵ A széthintés itt, amint azt mindenki elfogadja, nyilvánvalóan szétszórást jelent, az igeverset azonban mégis másként fordítják. Dathius és Henderson az első 1 betűt a *noha*, míg a másodikat a *mégis* kifejezéssel fordítják. Ezt és a következő verset fordíthatjuk így:

9. Noha szétszárom őket a nemzetek közé, mégis emlékeznek majd rám a legtávolabbi vidékeken is, s élnek majd, sőt, a gyermekeikben is, és visszatérnek.

10. S helyreállítom őket Egyiptom földjéről, összegyűjtöm őket Asszíriából, elhozom őket Gileád és Libanon földjéről, s helyet sem találnak majd nekik.

A „s élnek majd” alatt azt értem, hogy nem ők maguk élnek majd, hanem a gyermekeikben fognak élni. Dathius és Newcome azonban a Septuagintát követik: „S nevelik (vagy, fenntartják) majd gyermekeiket”, de ezt a héber eredeti nem engedi meg. Marckius és Henderson ugyanazt a változatot adják, mint Kálvin: „S élnek majd a gyermekeikkel”. – *a szerk.*

között, akkor Izrael Istenének a neve máshol nem hallatszott volna. Mivel azonban nem volt egy része sem a Keletnek, Ázsiának és Görögországnak, ahol ne lett volna valamennyi zsidó – és Itália sok városában is laktak – így az apostolok bármerre mentek, mint említettük, mindig találtak egyeseket készen az evangélium befogadására.

Majd hozzáteszi: *a messze földeken is emlegessenek engem*. Megmutatja annak módját, ahogyan Isten emlékezete fennmarad: jóllehet a zsidók nem áldoztak a templomban, és nem lakoztak a szent földön, mégis mindig az egy igaz Istent imádták. Ahogyan a földbe vetett mag sem látszik feltétlenül, így teljesen elveszettnek tűnik, s látszólag megemészt a rothadás, de a megfelelő időben kicsírázik, és gyümölcsöt terem, úgy tanítja azt Isten, hogy az Ő emlékezete termékenyíti majd meg az Ő népét a szétszórásukban. Miután azonban Isten ígéri ezt, ebből megtanuljuk: különleges jóság az, ha még akkor is kegyességet táplálunk a szívünkben, mikor fájdalmas és súlyos büntetésben részesít minket. Mikor tehát nem hagyunk fel Isten imádatával, akkor bizonyosan az Ő Lelke tart meg minket. Ha ugyanis ez ember hatalmában állna, akkor ez az ígélet haszontalan, sőt abszurd lenne.

Majd ezt mondja: *és élnek majd a fiaikkal, és visszatérnek*. Ismét a fiakat emlegeti, hogy a zsidók ne legyenek túlságosan elhamarkodottak. Tudjuk ugyanis, hogy az erőteljes vágyakat tápláló emberek túlzottan sietnek. De nehogy megszabják az időt Istennek, a próféta emlékezteti őket: elegendőnek kell lenni a számukra, ha az Úr majd megeleveníti őket mintegy a holtukból, együtt a gyermekeikkel. A visszatérést azonban nem a saját országukba ígéri nekik, hanem azt mondja ezzel, hogy valamennyien egyesülnek az evangéliumba vetett hit által. Noha nem változtattak helyet, s egy lépést sem tettek arról a földről, ahol tartózkodtak, a visszatérés az országukba mégis olyan összegyűjtetés lesz, mely az evangélium igazsága által történik majd, amint az közismert, és megfelel a próféták által elfogadott beszédmódnak. Majd ez következik:

Zakariás 10:10

10. Mert visszatérítem őket, Egyiptom földéről, Assiriából is összegyűjtöm őket, és behozom őket Gileád és Libánon földjére, és elég sem lesz nekik.

Et reducam eos e terra Egypti, et ex Assur (ex Assyria) congregabo eos; et ad terram Gilead et Libani adducam eos; et non invenientur illis.

Ugyanazt a jövendölést erősíti meg: noha a zsidók olyanok voltak, mint valaminek az összetört darabjai, mégis reménységet kellett táplálniuk a visszatértésüket és a jövőbeli helyreállításukat illetően, mert Isten képes volt őket összeszedni a legtávolabbi helyekről is, bármerre is nyújtotta ki a kezét. Megnevezi Egyiptomot és Asszíriát, hogy a zsidók tudhassák: az itt megígért szabadulások mindannyiuk számára egyformán nyitva állnak, bármilyen messzire kerültek is. Mert noha Egyiptom nem volt túl messze Asszíriától, mégis, akik Egyiptomba menekültek, azokat jobban utálták, mint akiket erőszakkal vittek fogságba. Isten ugyanis átkot mondott azok menekülésére, akik Egyiptomban kerestek menedéket. Mivel tehát mások utálták őket, s ellenséges viszálykodás is létezett közöttük, a próféta kimondja: az összegyűjtetés, melyről beszél, mindkét felükre vonatkozik majd.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Grotius, Dathius, és Henderson szerint ez az összegyűjtetés Egyiptomból és Asszíriából szó szerint bekövetkezett. Grotius azt mondja, hogy százhuszezret hozott vissza Philadelphus Ptolemaiosz Egyiptomból (többen, mint Babilonból), és sokakat hozott vissza Asszíriából Alexander, Antiochus Epiphanes fia, valamint Demetrius. S utal Josephusra, az egyházatyákra, és egyes modern szerzőkre, például Marckiusra és Henryre, akik ezt a próféciát lelki értelemben, azaz a zsidók lelki helyreállításának értelmében beteljesedettnek tekintették, a nyelvezetet attól kölcsönözve, ami az átmeneti helyreállításra vonatkozott. Scott és Adam Clarke viszont ezt a próféciát még be nem teljesedettnek tekintették a zsidóknak a szülőföldjükre történő helyreállítása valamint az evangéliumba vetett hitre jutásuk vonatkozásában. – *a szerk.*

Utána hozzáteszi: olyan sok lesz az ember, hogy hely sem lesz elegendő a számukra, mert így kell értelmezni az *és elég sem lesz nekik* szavakat. Azaz, „elborítják az egész földet” annak megfelelően, amit máshol említettünk. Amint meg van írva Ézsaiásnál: „Távozzatok tőlem” – nem azt jelenti ez, hogy a kegyesek majd egymást zaklatják majd, vagy el akarják üzni a testvéreiket, mikor Isten majd megnöveli az egyházát, hanem ezzel a kifejezésmóddal Ézsaiás azt jelzi: az egyházat majd oly sok ember tölti meg, hogy egymást fogják szorongatni. Most Zakariás is azt mondja: oly sokan lesznek, hogy a hely aligha lesz elegendő a hatalmas tömegnek. Most ez következik:

Zakariás 10:11

11. És nyomorúsággal meg át a tengeren,¹⁴⁷ és megveri a tenger hullámain, és kiszáradnak a folyam örvényei, letöretik Assiriának kevélysége, és Egyiptom királyi pálczája elvész.

Et transibit in mari afflictio, et percutiet in mari fluctus; et arescent omnes profunditates fluminis: et deicietur superbia Assur, et sceptrum Egypti recedet.

A próféta megerősíti, amit Isten hatalmával kapcsolatosan mondott, ami oly nagy, hogy könnyen, és erőfeszítés nélkül képes leteríteni a világ hatalmas erőit. Miután az akadályok, melyeket a zsidók láttak, felforgathatták a reménységüket, a próféta itt eltávolítja ezeket. Emlékezteti a zsidókat arra, hogy Isten hatalma sokkalta nagyobb minden akadálnál, amit a világ képes az útjukba állítani. A kifejezések azonban jelképesek, és az utalásokat az első szabadulás történetére teszi.

És nyomorúsággal megy át a tengeren. Miután korábban Isten a Vörös-tengeren keresztül nyitott utat a népének (2Móz14:21), a próféta ezért most bizonyosságot tesz arról, hogy ez a hatalom változhatatlan, így s Isten könnyedén képes helyreállítani a népét, még ha ki is kell szárítania a tenger és ki is kell ürítenie a folyamokat. Először ezt mondja: *Az átvonulás a tengeren kétségbeejtő lesz*, azaz elterjed a félelem, mert az עבר *ober* igét itt így kell érteni. *Nyomorúsággal megy tehát át a tengeren*,¹⁴⁸ azaz az Úr megrettenti a tengert, és úgy megrázza az erejével, hogy a vizek engedelmeskedni fognak az Ő parancsának. Utána azonban más szavakkal is megmagyarázza: *és megveri a tenger hullámain*. Úgy érti? Isten parancsa elégséges a természet rendjének megváltoztatásához, így az Ő parancsára a vizek azonnal eltűnnek. Majd hozzáteszi: *és kiszáradnak a folyam örvényei*. Egyesek így olvassák: „és megszégyenülnek”, az igét a בוש *bush* szóból származtatva, pedig az יבש *ibesh* szóból ered. Ez valóban jelenti néha a megszégyenülést, de itt a kiszáradásra utal. Mások tárgya igeként fordítják: „A szél kiszáritja a mélységeket”. Ami azonban a próféta célját illeti, nem számít, hogy az ige passzív, vagy aktív, mert a próféta itt kétségtelenül arra gondol, hogy Isten fejbiccentésében is oly sok erő lesz, ami hirtelen kiszáritja majd a folyamokat annak megfelelően, ami a Jordánnal történt, mikor Mózes botjával megsújtottan kettévált, és utat engedett a népnek.

Végül aztán világosan is kimondja: *letöretik Assiriának kevélysége, és Egyiptom királyi pálczája elvész*. Az előző hasonlatban Zakariás, mint említettem, az első szabadulásra

¹⁴⁷ A Károli-fordítás szerint: *És átvonulnak a nyomor tengerén – a ford.*

¹⁴⁸ Így fordítják Pagninus, Drusus, és a szír változat. A Septuaginta, a Vulgata és Jeromos másképpen: „És áthalad a szűk tengeren”, vagy „a tengerszorosokon”, és ez a héber eredeti nyilvánvaló jelentése, mely szó szerint így fordítható: „és átmegy a szorultság tengerén”, vagy a keskenységen, azaz a szűk tengeren. Az utalás nyilvánvalóan a Vörös-tengerre vonatkozik, ami szűk. Henderson igeként kapcsolja a צרה szót a következő sorhoz: *Meghasogatja és megveri a tenger hullámain*. A „meghasogat” konkrét jelentését a kaldeus צר *צר* szóból származtatja, de ez nem szükséges, mert a másik jelentés is teljesen ideillő, amit jó székértők szentesítenek. Blayney változata az alábbi: *És néhány átmegy a tengeren Tíruszhoz*, de ennek semmi jelentése sincsen ebben a kapcsolatban, mivel semmi sincs az igeszakaszban, ami Tíruszhoz vezethetne minket. – a szerk.

utal. Megszokott dolog volt minden próféta részéről, mikor emlékeztették a népet a korábbi csodákra, hogy a jövőben is azt várhassák az Úrtól, amint atyáik tapasztaltak meg. Most azonban kijelenti, hogy Isten lesz a népe Szabadítója, bár egyrészt az asszírok, másrészt az egyiptomiak igyekeznek majd megghiúsítani az Ő céljait. De nem érhetek el semmit a makacsságukkal, mert Isten könnyedén legyőzi mindkettőt. Végül hozzáteszi:

Zakariás 10:12

12. És megerősítem őket az Úrban, és az ő nevében járnak, így szól az Úr.

Et reborabo eos in Iehova; et in nomine ejus ambulabunt, dicit Iehova.

Végül belefoglalja az általunk elmondottak lényegét: elegendő segítséget nyújt majd Isten a népe felemeléséhez és támogatásához, s győztessé teszi őket minden ellenségük felett. Ezt már bizonyította annak kimondásával, hogy Isten már korábban kellőképpen bizonyította a sok csodával, mennyire felette áll Ő a világnak. Most pedig röviden befejezi ennek bizonyítását, s megmutatja: a zsidó, amennyiben az Úrra támaszkodnak és várják Tőle, amit megígért, kellően erősek lesznek, még ha a világ egész ereje támad is ellenük.

Isten nevét is megemlíti. *Az ő nevében járnak*, mondja, azaz a védelme alatt. Röviden, hallgatólagos ellentét van itt Isten neve, valamint az ellenségeik gazdagsága és ereje között, ami félelemmel tölthette volna el a kegyesek elméit, és elcsüggeszthette volna őket. Ezért a próféta azt parancsolja a zsidóknak, hogy adjanak dicsőséget Istennek, s ne kételkedjenek abban, hogy győztesek lesznek, bármi akadályt is állít a világ az útjukba. S a *járnak* szó alatt az élet folytonos menetét érti, mintha azt mondta volna: valóban visszatértek emberek a száműzetésből, de csak részben, s még többet kell várni, mert az Úr nemcsak a visszatérés során volt a vezetőjük, de állandó örök lesz, Aki mindvégig védelmezi majd őket.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel kénytelenek vagyunk állandóan nyögni a bűneink terhe alatt, a fogságunk pedig joggal tesz ki minket folytonos reszketésnek és bánatnak – ó add meg, hogy a már megkezdődött szabadulás reménységgel töltsön el minket, s többet várjunk Tőled, mint amennyit a szemeinkkel láthatunk. Hadd hívjunk Téged folytonosan segítségül, amíg végül majd befejezed, amit elkezdted, és menekülésre készteted mind a Sátánt, mind a bűneinket, így igazi és teljes szabadságban odaszánván magunkat Neked részeseivé leszünk annak a hatalomnak, amely már Megmutatkozott a mi Főnkben, míg végül befejezve minden küzdelmünket, eljutunk az áldott nyugalomba, ahol majd élvezzük a győzelmünk gyümölcsét Krisztusban, a mi Urunkban.

11. fejezet

Százötvenhetedik előadás

Zakariás 11:1-3

1. Nyisd meg kapuidat, oh Libánon, hogy tűz emésszen czédrusaid közt!
2. Jajgass te cziprus, mert esik a czédrus, leomlott, a mi legjava! Jajgassatok ti Básán tölgyei, mert pusztul a megerősített¹⁴⁹ erdő.
3. Hangzik a pásztorok jajja, mert elpusztult az ő büszkeségök! Hangzik az oroszlán ordítása, mert elpusztult a Jordán kevélysége!

Aperi, Libane, protas tuas, et vorabit ignis cedros tuas:

Ulula abies, quia cecidit cedrus, quia fortes (*vel*, praestantes) vastati sunt; ululate quercus Bashan, quia descendit (*hoc est*, excisa est, *vel*, prostrate) sylva munita.

Vox ululatus pastorum, quia vastata est praestantia eorum (*vel*, fortitudo;) vox rugitus leonum, quia vastata est superbia Iordanis.

Ez a fejezet komoly fenyegetéseket tartalmaz, melyekkel Isten időben akarta figyelmeztetni a zsidókat, hogy ha volt valamiféle reménység a megtérésre, a félelem visszavezethesse őket a helyes útra, mások viszont, a gonoszok és az elvetettek váljanak megbocsáthatatlanokká, a kegyesek pedig megerősödhesse az erős kísértéssel szemben, s nehogy kétségbe essenek a félelmetes megpróbáltatás láttán, mely arra a nemzetre várt.

Ez a prófécia valóban nem látszik összhangban állónak az előző próféciákkal, mert a próféta eddig nemcsak reménységre buzdította a népet, de azt is kijelentette: oly boldog lesz az állapotuk, hogy semmi sem hiányzik majd nekik, ami valóban boldoggá teszi majd őket. Most azonban pusztulást jövendöl, s az elvettetéssel kezdi. Azt mondja ugyanis, hogy Isten hosszú időn át volt annak a népnek a pásztora, most azonban megtagadott minden gondoskodást róluk, mert belefáradva többé már nem képes eltérni azt a romlott gonoszságot, amit valamennyiükben megtalált. Ezek a dolgok összefüggésteleneknek tűnhetnek, de megjegyezhetjük: először is szükséges volt a zsidók szeme elé tárni Isten jótéteményeit, hogy élénkebben folytassák a templom építését, s tudják, nem hiába munkálkodnak. Most pedig szükséges volt hangnemet váltani, nehogy a képmutatók, amint az lenni szokott, feleslegesen bizakodván ezekben az ígéretekben, megkeményedjenek, továbbá, nehogy a kegyesek ne táplálják a kellő félelmet, s így hanyagul járjanak Isten előtt. Semmi sem rombolóbb ugyanis, mint a biztonság, mivel mikor szabadságot veszünk a vétkezésre, Isten ítélete lebeg felettünk. Ebből látjuk, mennyire hasznos és ésszerű volt a prófétának ez a figyelmeztetése, mert értésére adta a zsidóknak: Isten nem lesz kegyes a népével anélkül, hogy meg ne büntetné a gonoszságukat és a makacsságukat.

A próféciája hatásának fokozása végett Zakariás a Libanonhoz szól, mintha az Isten hírnöke volna. Megparancsolja, hogy nyissa ki a kapuit, mert most az egész erdő átadatott a tűznek. Ha jelképek nélkül beszélt volna, úgy a fenyegetésének nem lett volna akkora ereje: ezért hirdeti a Libanon és más helyek közelgő romlását. Majdnem mindenki úgy véli, hogy a Libanon alatt a templomot kell érteni, mivel az onnan származó faanyagból építették fel, de ez a nézet nekem ridegnek tűnik, bár az igemagyarázók általános egyetértéssel fogadják el. Miért kellene ugyanis azt gondolnunk, hogy a templomot jelképesen a Libanonnak, és nem a Básánnak nevezi? S ezt gondolják a Básánról is, ugyanezen okból. Én ezért egyszerűen csak a Libanon hegyének tartom, s pusztán csak utalok arra, mint Josephus mondott el nekünk: a

¹⁴⁹ Károlinál: *rengeteg erdő – a ford.*

templomot megnyitották, mielőtt Titus megsemmisítette a várost. De jóllehet ez a történet lehet igaz, s nekem is valószínűnek tűnik, ebből nem következik, hogy ez a prófécia akkor teljesedett be annak megfelelően, amit Jonathán rabbi mondott, aki akkor így kiáltott: „Íme, Zakariás próféciája! Előre megmondta, hogy felégetik a templomot, s annak ajtaját előzőleg megnyitják.” Ezek a dolgok valószínűnek tűnnek, s első ránézésre mi is elfogadjuk. Én azonban úgy vélem, hogy valami megalapozottabbra, és kevésbé kifinomulttra kell gondolnunk. Nekem ugyanis kétsésem sincs afelől, hogy a próféta a Libanon hegyének, a Básánnak és más helyeknek a teljes megsemmisülését hirdeti.¹⁵⁰

De miért parancsolja meg a Libanonnak a kapuinak megnyitását? Megadja az okát, mert utóbb megerősített erdőnek nevezi, aminek azonban mégsem voltak falai és kapui. A Libanon, mint tudjuk, közel volt Jeruzsálemhez, de mégis elég messze ahhoz, hogy mentes legyen minden ellenséges támadástól. Miután tehát a hely a természeténél fogva elég biztonságban volt a támadásokkal szemben, a próféta úgy beszél, mintha a Libanont erődök vették volna körül, mivel nem volt kitéve ellenséges támadásoknak. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy az elhelyezkedése miatt a zsidók úgy vélték, a Libanont semmi gonoszság sem fogja érni, az ellenség azonban még oda is eljut a fékezhetetlensége következtében. Mondtuk már, miért parancsolja a próféta a Libanonnak a kapunyitást: azért, mert a hírnök jellegét ölti magára, aki fenyeget és bejelenti, hogy Isten szélsőséges bosszúállása már küszöbön áll.

Majd hozzáteszi: *Jajgass te cziprus, mert esik a cédrus*. Semmi kétség, a próféta a Libanon megnevezésével a részt említi az egész helyett, de az egész Júdeát érti alatta. A szöveggörnyezetből pedig kiderül, hogy itt a legfigyelemreméltóbb helyeket említi. Az is célja volt azonban a prófétának, hogy megmutassa: Isten az egész népet bünteti majd, így nem kíméli sem Jeruzsálemet, sem semmi más helyet. A ciprusok és a cédrusok alatt tehát bármit ért, ami kiemelkedő volt Júdeában, vagy más helyeken. Emiatt hasonlítja ezeket a Libanon cédrusaihoz, mintha ezt mondaná: „Semmi okuk sincs a ciprusoknak úgy tekinteni magukra, mint minden veszély felett állókra, mert ha nem kíméli a cédrusokat, mi lesz a ciprusokkal, melyek nem olyan magasak és pompásak?”

Most már értjük a próféta szavainak jelentését a fákkal kapcsolatban, de mint mondtam, az egyik fajtába mindent beleért, ami csak értékes volt Júdeában. Ezt pedig világosabban megértjük abból, ami most következik: mert ezt mondja: *leomlott*, vagy elpusztult, *a mi legjava*.¹⁵¹ Egyesek semleges nemből olvassák: „Elpusztítottak a ragyogó dolgok”, de én inkább hajlok rá, hogy személyekre vonatkozzanak tekintsem. A próféta így egyszerűen csak azt jelenti ki, hogy Isten bosszúja már közel volt a nagyokhoz is, akiknek menedéket nyújtott a méltóságuk, ezért úgy gondolták, nincsenek veszélyben. S ugyanebből a célból teszi hozzá: *Jajgassatok ti Básán tölgyei*. A Bását, mint látjuk, a Libanonhoz kapcsolja, és semmi okunk sincs csak az egyik szót jelképesnek tekinteni, mikor egymáshoz kapcsolódnak. S ezt mondja: *mert pusztul a megerősített erdő*. Ez vonatkoztatható a Libanonra, vagy a próféta tekinthető úgy, mint aki azt mondja ki általánosságban, hogy nem lesz nehezen hozzáférhető hely, mikor Isten szabadságot ad az ellenségeknek minden

¹⁵⁰ Mind a zsidó, mind a keresztyén igemagyarázók döntő többsége a Libanont a templomként értelmezik, s velük értenek egyet Blayney és Henderson. Az egész szöveggörnyezet azonban Kálvin véleményét látszik alátámasztani, amit Marckius és Henry is követnek. A soron következőkben ugyanis nincs utalás a templomra, de a „földet” a 6. vers konkrétan említi. A „cédrusok” nyilvánvalóan a főembereket jelentik, de nem a templomban, hanem az államban, őket nevezi a második versben a „legjávána”. Valóban, az egész soron következő szöveg azt az elképzelést látszik alátámasztani, hogy a zsidó államról, vagy földről van szó. Főleg az a tény vezetett ahhoz az elképzeléshez, hogy itt a templomról van szó, hogy a Libanon cédrusaiból épült fel, de a cédrusok itt említett felégetése nem a templom felégetését jelenti, hanem Júda földjének főembereiét. Ez a megfontolás pedig döntő az elképzelésre nézve. – *a szerk.*

¹⁵¹ A szó látványost, felségest, fenségest, dicsőségest jelent. Vonatkoztatható a cédrusokra, vagy a főemberek vezetőire, akiket a cédrusok jelképeznek, ami egyébként a legvalószínűbb. Ezeket nevezi később oroszlánoknak és pásztoroknak. – *a szerk.*

megsemmisítésére. Noha a fák sűrűsége védte ezeket a hegyeket, a próféta mégis azt mondja, hogy semmi sem jelent majd akadályt Isten bosszúállása számára a behatoláshoz az erődítmények legbelsőbb zugaiba is. Majd hozzáteszi: *Hangzik a pásztorok jajja, mert elpusztult az ő büszkeségök*, vagy bátorságuk. Itt az אדר *ader*, valamint előtte az אדירים *adirim* hímnemben állnak. Látjuk, hogy a próféta ugyanazt erősíti meg más szavakkal. „Jajgatni fognak most”, mondja, „a pásztorok”. Arra utal, hogy ennek a félelmetes ítéletnek a kezdete a főembereke fogja sújtani, mert főleg ők voltak az okai a nyilvános romlásnak. Ezért mondja, hogy most a nagyok méltósága a bukás felé tart, s ezért parancsolja nekik, hogy jajgassanak. Ezekkel a szavakkal nem a megtérésre buzdítja őket, hanem a tanításnak ugyanazt a vonalát követi. Isten utasítására kijelenti, hogy a pásztorok, akik a hatalmukkal büszkélkedtek, sem kerülhették el a büntetést, amire rászolgáltak. Mivel ezt a beszédmodot gyakran használják a próféták, többet nem időzök a témánál.

Utána hozzáteszi: *Hangzik az oroszlán ordítása*. Itt kétségtelenül azoknak adja az oroszlán nevet hasonlatképpen, akik kegyetlenül gyakorolták a hatalmukat a nép felett. Mivel oroszlánokat a Jordán mentén végig mindenütt lehetett találni, amint az megannyi igeszakaszból közismert, a pásztorokat hasonlítja az oroszlánokhoz, valamint a kormányzókat, akik visszaéltek a tekintélyükkel és zsarnokoskodtak a népen. *Elpusztult a Jordán kevélysége*, vagy kiválósága. Röviden, most már kellően világos, hogy a próféta a végromlással fenyegeti mind Júda, mind Izrael királyságát. Valóban mindkét királyság eltöröltetett, én azonban magukról az országokról beszélek. Az igeszakasz tehát azt jelenti: sem Júdea, sem a tíz törzs földje nem menekül meg Isten bosszúállásától.¹⁵² Majd hozzáteszi:

Zakariás 11:4-6

4. Ezt mondja az Úr, az én Istenem: Legeltesd a leölésre szánt juhokat,

5. A melyeket leölnek az ő tulajdonosaik, a nélkül, hogy bűnnek tartanák, eladóiak pedig ezt mondják: Áldott az Úr, mert meggazdagodtam! és pásztoraik sem kimélik őket.

6. Bizony nem kimélem többé e föld lakosait, ezt mondja az Úr; sőt ímé odaadok minden embert a felebarátja kezébe és az ő királya kezébe, és megrontják e földet, és nem szabadítom ki kezökből!

Sic dicit Iehova, Deus meus, Pasce gregem occisionis.

Qui possident ipsum, occident (*hoc est, occidunt*) et non peccant; et qui vendit ipsum (*gregem, vel, ipsas oves*) dicit, Benedictus Iehova, et ditatus sum; et qui pascit eas, non parcit illis.

Quia (*vel, certe*) non parcam amplius incolis terrae, dicit Iehova; et ecce ego tradam (*vel, trado, vel, venire faciens*) hominem quemque in manum proximi sui, et in manum Regis sui; et conterent terram, et non eripiam e manu eorum.

¹⁵² Az egész igeszakasz, benne az első három vers figyelemre méltóan tömör, feltűnő és költői:

1. Nyisd meg Libanon a kapuidat, hogy tűz emészthesse meg a cédrusaidat.

2. Jajgass ciprus, mert elzuhan a cédrus, eltöröltetett a fenséges. Jajgassatok Básán tölgyei, mert elpusztult a védett erdő.

3. A pásztorok jajgatása hangzik, mert elpusztult a fenségük. Az oroszlán ordítása hangzik, mert elpusztult a Jordán kevélysége.

Kapcsolat áll fenn a „megemészt” és az „elpusztul” szavak között. A zsidó főembereket nevezi „pásztoroknak” a hivataluk, s „oroszlánoknak” a gyorsaságuk folytán. A fenségük megemésztetett, mint a cédrusoké, amiket a tűz pusztított el. A „Jordán kevélysége” a partján növő fák voltak, melyek menedékkül szolgáltak az oroszlánok számára. Ezeket elpusztították, vagy megsemmisítették, így ott az oroszlánok nem találhattak többé gyülekezőhelyet. Mindezek a dolgok utalnak a zsidó állam teljes megsemmisítésére. – *a szerk.*

Itt megadja annak okát, amiért Isten ilyen szigorúan akart bánni a népével: azért mert a makacsságuk nem érdemelt megbocsátást. Miután a fejezet elején a próféta a zsidókat fenyegette romlással, most arra emlékezteti őket, hogy a büntetés küszöbön állt, s nem lehetett velük lágyabban bánni, mert a gonoszságuk teljességgel gyógyíthatatlan volt. Most már látjuk a próféta célját. Főleg azért vállalja a zsidókat hálátlansággal, amiért oly aljasan és szégyenteljesen válaszoltak Isten páratlan jótéteményeire.

Először is azt mondja, hogy parancsot kapott a leölésre szánt juhok legeltetésére.¹⁵³ A próféta itt nem egyszerűen csak elmondja az Istentől kapott parancsot, hanem általánosságban tanít arra minket, hogy Isten mindig is ellátta a jó és hűséges pásztor hivatalát a zsidók iránt. A próféta tehát magára ölti az összes pásztor jelelmét, mintha ezt mondta volna: „Semmi ok sincs rá, amiért ennek a népnek mentegetnie kellene a tudatlanságát, vagy meg kellene próbálnia leplezni a saját hibájukat más nevekkel és különböző kifogásokkal. Isten ugyanis mindig kínált nekik pásztort, s küldött nekik szolgálókat is, hogy vezessék és irányítsák őket. Nem Istennek kell hát tulajdonítani, ha ez a nép nem élvezte a bővelkedést és a boldogságot.” Nem kell most sok időt szentelni ennek az igeversnek, mint tették azok az igemagyarázók, akik egyedül Krisztusra korlátozták a benne elhangzottakat, mint Aki az Atyától kapta a hivatalát. Magából az igeszakaszból látni fogjuk ugyanis, hogy a próféta szavainak erőszakkal kiforgatják a jelentését.

Tartsuk hát észben: a próféta konkrét célja annak megmutatása, hogy Isten mindig is készen állt a népe irányítására, így nem vádolhatták azzal, hogy nem tett meg valamit, ami elvárható egy jó pásztortól. Ha valaki tiltakozik, és azt mondja, hogy ezt más szavakkal is el lehetett volna mondani, a nyilvánvaló válasz ez: Isten állandó gondoskodása megmutatkozott az Ő kormányzásában, mert nemcsak Ő Maga látta el a pásztor kötelességeit és hivatalát, hanem minden időben állított fölébük szolgálókat is, akik hűségesen végezték a munkájukat. Mivel pedig Isten oly állandóan és szorgalmasan ügyelt a nép biztonságára, látjuk, hogy a hálátlanságuk teljes körű bizonyítást nyert. Mikor pedig *leölésre szánt juhoknak* nevezi őket, azzal a próféta idejére utal, mert a zsidókat akkortájt mondhatni a farkasok állkapcsai közül lettek kiragadva a fogságból történt szabadulásuk kapcsán. Olyanok voltak tehát, mint a holt juhok, akiket az Úr megmentett. Azt is tudjuk, mennyi nehézségnek és veszélynek voltak állandóan kitéve. Ebből pedig világosabban is megmutatkozott Isten jósága, mert ennek ellenére is kegyeskedett gondoskodni a nyájáról. A próféta tehát itt Isten kegyességét magasztalja fel, amiért nem vetette meg a juhait, még ha át is adta őket a mészárlásra. A szavak valóban kiterjeszthetők messzebbre is, mintha a próféta arra utalt volna, ami már bekövetkezett, s így vonatkoztathatók sok más korra is, de nekem valószínűbbnek tűnik, hogy ő itt a saját korához tartozó dolgokat emlegeti. Zakariás tehát arról tanít, miért kellett Istennek szélsőséges szigorúsághoz folyamodnia: azért, mert jóllehet mindent megpróbált, amivel meggyógyíthatta a népet, de mégis kárba veszett a munkája. Mikor pedig a gonoszságuk gyógyíthatatlanná vált, akkor mondhatni a kétségbeesés vitte rá Istent, hogy azzal a szigorúsággal lépjen fel, amit itt említ. Úgy vélem ez a próféta szavainak jelentése. Utóbb még egy körülményt megemlít, ami még jobban bemutatta Isten csodálatos és kimondhatatlan jóságát – olyan nyáj pásztorja volt, amit nemcsak a farkasok és a rablók, de a saját pásztorai is bántalmaztak. Röviden, az egész jelentése az, hogy Isten volt mindig is a pásztorul, még ha a farkason és a rablók nagy barbársággal pusztították is őket.

Majd elidőzik a témánál, és elmondja, hogy a *tulajdonosaik ölték le*, azaz nem kímélték őket. Ezekkel a szavakkal a próféta arra mutat rá, hogy a nép biztonságát pont a vezetőik vették semmibe: azaz semmiféle saját kiválóságuk sem volt, mellyel arra indíthatták volna Istent, hogy annyi jóindulattal bánjon velük. Ezeket a szavakat azonban alaposan meg kell figyelni – mikor a juhokat leölték, a hóhérok, vagy mészárosok maguk semmiféle

¹⁵³ Ez a „leölés” az előző versekben bejelentett romlásra és pusztulásra vonatkozik, vagy arra, amit azok a „tulajdonosok” tettek, akik leölték őket az 5. versben. – *a szerk.*

könyörületet sem tanúsítottak, mert úgy vélekedtek, hogy ez őket jogosan megillető préda volt. Látjuk, miképpen magasztalja fel Isten a saját jóságát: Ő ugyanis azt a népet ereszkedett le védelmezni, irányítani és táplálni, akiket nemcsak megvetett a világ, de semmibe is vették, és a mézsárlásukat törvényes prédának tekintették. *Nem vétkeznek*,¹⁵⁴ mondja, azaz nincsenek tudatában, hogy bármi kegyetlenséget gyakorolnak – s miért? Azért, mert úgy vélekedtek, hogy joggal gazdagodtak meg, miközben ezt a nyomorult nyáját fosztogatták. Annál aljasabb és megbocsáthatatlanabb volt hát a nép hálátlansága, mikor miután Isten ennyire kedvesen fogadta és ennyire gyengéden táplálta őket, ám ők mégis elutasították minden kegyét, és nem engedték, hogy az Ő keze kormányozza őket. S itt nagyon fontos azt megemlíteni, hogy ezeket az emberek bűneit hatalmasan felnagyító ellentéteket fontolóra kell venni, hogy Isten szigorúságát ne érhesse szemrehányás. Tudjuk, hogy sokan panaszkodnak, mikor Isten végrehajtja az ítéleteit: ők minden büntetést a maguk elképzeléseinek megfelelően mérlegelnek, Istent pedig alávetik a saját akaratuknak. Az efféle panaszok féken tartása végett tehát mondja a próféta azt, hogy noha a juhok a legmegvetendőbbek voltak, Isten mégsem vetette meg őket, hanem gondoskodott róluk.

A pásztorok és a gazdák ezt mondják: *Áldott az Úr!* Mi akkor szoktunk hálát adni Istennek, mikor valóban hisszük, hogy az áldásaink Tőle származtak. A rabló, aki megöl egy ártatlant, nem mondja: „áldott az Úr”. Épp ellenkezőleg, igyekszik kioltani Isten minden emlékezetét, mivel a saját lelkiismeretét is megsebezte. Ugyanez mondható a tolvajokról is. A képmutatók gyakran megvallják Isten nevét, s azok, akiknek a szakmája a csalás, mindig efféléket beszélnek: „Isten kegyelméből szereztem ily sokat ebben az évben”, azaz miután csalással, fondorlatokkal és fosztogatással elragadták mások tulajdonát, még hálát is adnak Istennek! Ugyanakkor még az önámítással is kecsgetetik magukat, mintha törvényes prédát szereztek volna. Hiszen valóban! Emberi törvényszék előtt nem bizonyulnak bűnösnek. A próféta itt azt a szokásos beszédmódot használja, amivel az emberek bizonyosságot tesznek arról, hogy a szerzeményeikhez igazságos és törvényes úton jutottak hozzá, nem lévén tudatában a vétességüknek.

Majd hozzáteszi: *aki táplálta, most nem kímélte őket*. A szavak jelentése az általánosan elfogadott vélekedés szerint az, hogy a nép nem volt méltó semmiféle könyörületre és kegyességre. Ebből, mint említettem, Isten csodálatos jósága ragyog fel még világosabban, mert a teljesen megvetettek nyájához ereszkedett alá, hogy gondoskodjon róluk.¹⁵⁵ Utána ezt mondja: *Bizony nem kímélem többé e föld lakosait, sőt imé odaadok minden embert*, stb. Egyesek szerint itt az ok szerepel, mert a zsidók soha nem részesültek volna ebben a bánásmódban, ha Isten nem haragudott volna rájuk. Mintha azt mondta volna, hogy Isten bosszúja azért volt jogos, mert ilyen kegyetlen csapások érték őket. A megítélésem szerint azonban Isten egyszerűen csak azt erősíti meg, amit már említettünk: a zsidókat a jövőben sújtó bosszúja a legigazságosabb, mivel nagyon gondosan munkálkodva táplálta őket, de teljesen hiába. Mert bár a próféta még nem fejezte ki azt, amit majd később látunk a hálátlanságukat illetően, mégsem ok nélkül szakítja félbe az értekezését, hiszen a

¹⁵⁴ Helyesebb az angol (és a Károli) változat: *a nélkül, hogy bűnnek tartanák*. A Targum szerint: „és azt mondják, ez nem jelent ránk nézve bűnt”. A Septuaginta eltávolodott az eredeti jelentéstől, bár az általános elképzelést megtartotta: „és nem tértek meg”, s ugyanez mondható Jeromosról is: „és nem szomorodtak meg”. Itt nyilvánvalóan nem arról van szó, amit mások gondoltak róluk, hanem arról, amit ők gondoltak saját magukról. – *a szerk.*

¹⁵⁵ Ebben az ötödik versben van néhány anomália. Az igék egy kivételével egyes számban állnak, a „tulajdonosok”, „eladók”, „pásztorok” főnevek pedig többes számban, továbbá a „pásztorokhoz” kapcsolódó névmás hímnemű, de a megelőző kettőhöz nőnemű névmások kapcsolódnak, utalván a korábban említett „juhokra”. Léteznek kéziratok, és korai változatok, melyekben ezeket az anomáliákat elsímítetták, s ezeket a helyesbítéseket ésszerű elfogadni. Az igevers jelentése nyilvánvaló, így ezen anomáliák közül némelyik lehet népnyelvi. A walesi nyelvben például a többes számban szereplő főnevet rendszerint egyes számban álló ige követi, mégpedig gyakran. – *a szerk.*

felháborodásban mindig van valamennyi hevesség. Ezért itt az érvelése közepén kiált fel: *Bizony nem kímélem többé!* Isten ugyanis még akkor is kímélte a zsidókat, mikor mindenki más büntetlenül kegyetlenkedett velük. Mikor pedig mindenki szemében megvetendők voltak, Ő még mindig gondoskodott a biztonságukról. Miután pedig a kegyesség oly sok megnyilvánulása ellenére is annyira hálátlanoknak bizonyultak, vajon nem kellett Istennek haragudnia rájuk? Ez tehát az oka annak, amiért a próféta itt Isten nevében fenyegetőzik: *Bizony nem kímélem többé* őket, azaz „Eddig késleltettem a bosszúmat, és minden embert felülmúltam kedvességben, és könyörületben, de rossz helyre tettem a jószágomat, s nincs már okom, amiért tovább kellene késleltetnem az ítéletemet”. *Bizony nem kímélem többé e föld lakosait.*

Sőt imé odaadok minden embert a felebarátja kezébe. Mintha ezt mondta volna: „Többé már nem juhok, mert nem tűrik, hogy az én kezem vezesse őket, bár a legjobb pásztorként ismertek meg engem. Most egymást szaggatják majd szét és falják fel, így szörnyű szétszórátás következik rájuk.” A zsidóknak semmi mástól nem kellett volna jobban félni, mint az önmegsemmisítéstől a kölcsönös mérszárláson át, amikor egymás ellen tomboltak, és minden külső ellenség híján pusztultak el. Isten pedig azt mondja, hogy pontosan ez lesz a helyzet, s ezért nem képes dűlőre jutni velük, noha a juhaiként kívánja táplálni őket és el kívánja látni a pásztor hivatalát őket kormányozván.¹⁵⁶

Majd ezzel zárja: *és megrontják e földet, és nem szabadítom ki kezökből.* Végül arra céloz, hogy a gyógyíthatatlan romlás a küszöbön áll, mert egyedül Ő volt a népe Szabadítója, de most bizonyosságot tesz róla, hogy többé nem törődik a népe biztonságával. Lássá bá százszor is elpusztulni őket, akkor sem indul könyörületre, és nem fordul feléjük segítő szándékkal, mivel meggátoltak minden könyörületet. Most ez következik:

Zakariás 11:7

7. Legeltetém hát a leölésre szánt juhokat, főleg¹⁵⁷ a megnyomorgatott juhokat, és választék magamnak két pálczát, az egyiket nevezém szépségnek, a másikat nevezém egyességnek; így legeltetém a juhokat.

Et pavi gregem occisionis, nempe (vel, ideoque) pauperes gregis: et sumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Elegantiam (vel, Pulchritudinem;) et alteram vocavi Funiculos (alii vertunt, Perditores; de hac voce dicemus;) et pavi gregem.

Folytatja a fenyegető értekezést, amit nemrég félbeszakított. Azzal hozakodik ugyanis elő, amit eddig még nem kellőképpen magyarázott meg: a nép hálátlansága, amivel a makacsság különösen egyesült, rászorgált a teljes romlásra, s most már nem volt reménység a megbocsátásra, mert Isten atyai gondoskodását a legaljasabb és legszégyenletesebb módon utasították vissza azzal a kegyességgel egyetemben, mellyel a nép iránt viseltetett.

Isten tehát azt panaszolja, hogy *legeltette a juhokat.* Egyesek ezt Zakariásra vonatkoztatják, de amint említettem, Isten a kegyesség ama cselekedeteiről beszél, amiket egyetemesen mutatott az egész népnek, amíg teljességgel méltatlanokká nem váltak az Ő

¹⁵⁶ Egy kifejezés elmaradt, az „és az ő királya kezébe”. „Ez Antiochus”, mondja Grotius, „Heródes”, mondja Drusius, „a császár” mondja Henderson. Itt azonban nem valamely királyról van szó, hanem a dolgok állapotát tárja elénk, jelezvén az uralkodó hatalom zsarnokságát és elnyomását, amit a zsidók hosszú időn át tartó állapota is megerősített, míg végül meg nem semmisítette őket az egyik római császár. A belső viszálykodás, a felettük uralkodók zsarnoksága jellemezte a történelmüket Antiochus Epiphanes korától egészen addig, amíg Titus és Vespasianus meg nem semmisítették őket, mint nemzetet. Látszólag ez a prófécia jelentése. Az egyes számot költői módon használja, s ez pedig kiderül az utána következő szavakból: *és megrontják*, vagy inkább darabokra szaggatják *e földet*. A „királyról” itt, mint sokról van szó: *megrontják*, azaz a zsarnokok egymásutániságáról beszél. – a szerk.

¹⁵⁷ Károlinál: azaz – a ford.

kegyességére. Emlékezzünk azonban arra is, hogy a próféta a maradékról beszél, mert itt nem Isten jótéteményeit számlálja össze az ókori időkből, hanem a nép állapotát írja le a babiloni fogságból történt visszatérésüket követően. Isten látszólag Zakariásra bízta korábban ezt a hivatalt – mármint hogy legeltesse őket, de mint említettem, ennek célja nem volt más, mint annak kimutatása, hogy a hiba kizárólag a népben rejlik. Ők taszították ugyanis le maguktól Isten kedvességét, és vívtak bizonyos értelemben makacsul háborút Ellene, megakadályozván ezzel mindennemű hozzáférést a kegyességéhez. Ez tehát egy figyelmeztetés Isten nevében.

Legeltetém hát, mondja, a leölésre szánt juhokat, azaz a megnyomorgatott juhokat. Egyesek a לָקַח szót a következőkben kifejezéssel fordítják, de vehetjük magyarázó értelemben, vagy ezzel a jelentéssel: „tehát a nyomorultakat”, vagy főleg a nyomorultakat. A jelentést illetően Isten itt arra utal, hogy az egész nép iránt kimutatta a gondoskodását, mert remélte: mégiscsak maradt néhány juh, akik méltók arra, hogy könnyörülettel legyen irántuk. Miután néhány nyomorult juh esetleg lehetett a tisztátalan nyájban, Isten azt mondja, hogy ezzel e reménységgel nem tekintette elszomorítónak, vagy terhesnek felvállalni a pásztori hivatalt a nép kormányzásában. *Legeltetém hát, a leölésre szánt juhokat,* mégpedig azért, mert volt köztük néhány nyomorult. Nem akartam tehát elhagyni őket, s jobbnak láttam inkább minden eszközt bevetni, mint akár egyetlen kis juhót is elveti, amennyiben akár csak egy is megtalálható lett volna az egész nyájban.¹⁵⁸

Azt mondja, két pálcát választott, az egyiket elnevezte נֶעֶם, *nom, szépségnek*, a másikat חֶבְלִים *chebelim, köteleknek*. A „köteleket” „pusztítóknak” fordítják azok, akik ragaszkodnak a héber punktáláshoz. Mivel azonban a חֶבֶל mind egyes, mind többes számban kötelet, vagy fonalat jelent, nekem kétségem sincs felőle, hogy a próféta a חֶבְלִים alatt köteleket, vagy kötelezettségeket ért. A nyelvtan ezt valóban nem engedi meg, de Zakariás nem tette ki a punktálást, mert akkortájt az még nem volt használatban. Valóban tudom, milyen nagy gondossággal alkalmazták a régi írástudók a punktálást, mikor a nyelv közös használata már megszűnt. Azok, akik figyelmen kívül hagyják, vagy teljesen elvetik a punktálást, természetesen híjával vannak minden józan megítélésnek és értelemnek, de mégis szükséges némi megkülönböztetést tenni.¹⁵⁹ Ha ugyanis „pusztítókat” olvasunk itt, annak semmi értelmes jelentése sincs, ha viszont „kötelekeket”, azzal egyetlen betű sem változik, csak két pont módosul. Miután pedig maga a téma követeli meg ezt a jelentést, csodálom, miképpen engedhetik meg az igemagyarázók, hogy oly szolgálai módon legyenek kényszerítve, melynek során egyáltalában nem veszik tekintetbe a próféta célját.

A próféta tehát azt mondja: vett két pálcát, hogy nem közönséges módon szánhassa oda magát a pásztori hivatalnak. A pásztorok megelégedtek egy kampósbottal, mert a pálca alatt itt a kampósbotot érti. Miután pedig mindegyik pásztor a maga kampósbotját vitte magával, a próféta elmondja: két kampósbottal, vagy pásztorbottal volt felszerelve, mert az Úr minden embert felülmúlt a népe irányításának hivatalában tanúsított féltő gondoskodásában. A többit azonban holnapra kell hagynom.

¹⁵⁸ Ez a mondat sokakat összezavart, de szükségtelenül. A לָקַח néha hordozza a לָקַח jelentését: *természetesen, biztosan, valójában*, lásd Jer5:2, s itt fordítható a *különösen* kifejezéssel, mint azt Kálvin is teszi. Az egyszerű לָקַח használatos a 11. versben is részben ugyanazokkal a szavakkal kapcsolatban, mint itt, *azok* jelentésben, azaz „a nyáj nyomorultjai” jelentéssel, nem pedig „elnyomorodott juhok”, ahogyan Henderson fordítja. Newcome fordítása hasonló értelmű: „a nyáj nyomorultjai miatt”. Ő úgy véli, a לָקַח ugyanazt jelenti, mint az egyik kéziratban szereplő לָקַח, ami megegyezik a szír változattal. – *a szerk.*

¹⁵⁹ Grotius hasonló módon beszél a punktálást használókról, és egyetért Jeromossal, valamint másokkal, akik Kálvinhoz hasonló értelemben fordítják a szót. A 14. vers ennek elégséges megerősítése. A Septuaginta az οχοινισμα, *kötélék* szóval fordítja, a Vulgata szerint *funiculi*, kötéllé, vagy kötelék, Drusius és Marckius szerint *devincientes*, kévekötéllé, az angol változatban, valamint Newcome és Henderson fordításában *szalag*,

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel mindeddig oly kegyesen mutatkoztál a Pásztorunknak, sőt Atyánknek, és gondosan ügyeltél a biztonságunkra, ó add meg, hogy a hálátlanságunkkal ne fozzuk meg magunkat a te jóindulatodtól, hanem épp ellenkezőleg: engedjük, hogy gyengéden terelgess minket, és adózzunk a Neked kijáró engedelmességgel. Miután pedig egyszülött Fiadat helyezted fölénk egyedüli igaz Pásztorunkként, engedd meghallanunk az Ő hangját és akarattal engedelmeskednünk Neki. Legyünk képesek a te prófétáddal együtt örvendezni annak, hogy a Te botod elegendő a számunkra ahhoz, hogy félelem nélkül mehessünk keresztül a halál völgyén is, míg végül eljutunk abba az áldott és örök nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Százötvennyolcadik előadás

Tegnap elmondtuk, hogy a חֶבֶלִים *chebelim*, a Zakariás által a második pálcának adott név nem fordítható a „pusztítók” kifejezéssel, mint azt minden héber teszi, mert Isten azt tanítja, hogy teljesen és hűségesen ellátta a pásztor kötelezettségeit, így a nép a maga hibájából pusztult el. Mivel pedig Isten a pásztor hivatalát vállalta fel, nem mondható, hogy a megsemmisítésükre ragadott pálcát. Az sem kétséges, hogy ezt a szót összekapcsolja a másik, נֶעַם, *nom*, *szépség* szóval. Végül pedig elmondja: a חֶבֶלִים *chebelim* nevű pálca eltöretett annak megmutatása végett, hogy a testvériségnek Júda és Izrael között vége szakadt. S miféle kapcsolat lehetne itt a megsemmisítés és az egyezés között? Világos tehát, hogy a חֶבֶלִים *chebelim* szó itt kötélnek, vagy köteléknek értendő.

Most vizsgáljuk meg, miért nevezi a próféta az egyik pálcát *szépségnek*, a másikat pedig *egyezségnek*. Egyesek úgy vélik, a természet törvényét jelöli a נֶעַם, *nom*, míg Mózes törvényét a חֶבֶלִים *chebelim* szóval, s azok, akik „határoknak” fordítják a szót, például Jeromos, aki itt a helyes változatot adja, úgy gondolják, hogy a törvény kemény ígát jelentett az ókoriaknak, s a pálcát azért nevezi így a próféta, mert a törvény erőteljesen kötötte őket. Mások, de egyébként Jeromos is, Mózesre vonatkoztatják ezt az igeszakaszt: „Mikor a Felséges örökséget osztott a népeknek; mikor szétválasztá az ember fiait: megszabta a népek határait, Izrael fiainak száma szerint”, stb. Ők tehát úgy vélik a határ itt örökségként értendő. Az első értelmezés azonban túl távoli és eltorzított. Ami a másodikat illeti, miután a próféta a szót többes számban szerepelteti, ezért nem tekinthető alkalmasan örökségnek, s amint már tegnap mondtuk, a következő mondta megmutatja, hogy az egység elképzelése rejlik benne.

A próféta szavainak jelentése tehát ez: Isten úgy látta el a pásztori hivatalt a népét illetően, hogy annak során a legjobb módon kormányozta őket. Ezt értem én a נֶעַם, *nom*, *szépség* alatt, mert semmi sem lehet tökéletesebb a szépségben, mint a kormányzás, amit Isten gyakorolt az izraeliták felett. Ezért hasonlítja a pásztorbotját a szépséghez, mintha ezt mondta volna: „A dolgok rendje úgy volt elrendezve, hogy szebbet el sem lehetett volna képzelni”. Utána megemlíti az egységet, vagy összhangot, s a legnagyobb kegy volt az, amikor Isten ismét egybegyűjtötte a szétszórt izraelitákat, hogy egy testté tegye őket. Valóban igaz, hogy kevesen tértek vissza Izrael királyságából a szülőföldjükre, de az is nyilvánvaló, hogy ők nemcsak Júda törzséből, Benjámín fél törzséből és Lévi törzséből valók voltak, hanem keveredtek közéjük mások is. A leghelyénvalóbb ábrázolása volt tehát ez annak, hogy Isten nemcsak a legszebb rendet állította helyre, de hozzátette a testvéri egyetértést is, így Ábrahám gyermekei egy szellemben és egy lélekben egyesültek. Miután tehát ennyire jó pásztoruk volt, annál aljasabb és megbocsáthatatlanabb a hálátlanságuk, mely az Ő igájának lerázásában, valamint abban nyilvánult meg, hogy nem engedték magukat kormányozni az Ő pálcája által.

Most már látjuk, mit jelentenek a próféta szavai, mikor két pálcával, a szépséggel és az összegyűjtéssel mutatja be Istent. Megismétli tehát, amit korábban mondott: *legeltettem a juhokat*, mondja, utalván arra, hogy nem saját maga miatt nem tudta folytatni a pásztorolásukat. Most ez következik:

Zakariás 11:8

8. És három pásztorot vertem el egy hónap alatt, mert elkeseredék a lelkem miattok, és az ő lelkök is megútálta engem.

Et rejeci tres pastores mense uno; et taedio affecta est (*ad verbum coarctata est*) anima mea in ipsis; atque etiam anima eorum me abominata est.

Az igevers elején a próféta ugyanazt a témát folytatja, nevezetesen hogy Isten nem sajnált semmiféle fáradságot sem a nép kormányzásában, hanem türelemmel tűrte a sok sérelmet. Minden jó és gondos gazda dolga ugyanis a nyájának gyakori szemrevételezése és a pásztor leváltása, ha tétlennek és a kötelességeit elhanyagolónak találja. Isten tehát az mutatja meg, hogy a legnagyobb éberséggel járt el, mert *három pásztor vert el egy hónap alatt*, azaz rövid idő alatt többször is választott új pásztorokat, de hamarosan másokkal helyettesítette őket. Az *egy hónapot* ugyanis itt rövid időtartamként kell érteni, a *három pásztor* pedig sokat jelent, meghatározatlan számban. Mikor a gazda elhanyagolja a nyáját, egész évben becsaphatóvá válik, találkozzon akár egy tolvajjal, vagy holmi tétlen és haszontalan emberrel. Mivel tehát Isten azt mondja, hogy egy hónap alatt is gyakran váltogatta a pásztorait, ezzel arra utal, amit már említettem: a legnagyobb gonddal viseltetett a nyája iránt, mert szerette őket, és nem mulasztott el semmit, ami a védelmükhöz volt szükséges.¹⁶⁰ Ez a körülmény pedig különösen fokozta a zsidók bűnét, amiért nem válaszoltak ekkora gondoskodásra Isten részéről: egyáltalán nem, pedig látták, hogy éjjel-nappal gondoskodik róluk.

Az igevers további része panasz, mert Isten elkezd elősorolni, mennyire aljas volt a nép gonoszsága és hálátlansága. *Mert megviselt lett a lelkem miattok, és az ő lelkek is megútálta engem.*¹⁶¹ Most nem a pásztorokról beszél, s tévednek, akik úgy olvassák az igeszakaszt, mintha Isten a pásztorokat feddené, amiért az Ő lelke elfáradt miattuk. Épp ellenkezőleg: a szavait az egész néphez irányítja, s elkezd bemutatni, mennyire gonoszok voltak azok, akik noha el voltak látva oly sok jótéteménnyel, mégsem voltak képesek elviselni a legjobb pásztor. Ezért mondja, hogy *elkeseredett a lelke miattuk*, mert nem találta helyet a kegyessége számára. Pál ugyanezt a dolgot elemezve vitatkozik a korinthusibeliekkel, s az mondja, hogy kész volt kiönteni a szívét és kitátani a száját, de ők maguk szorultak össze, és ő érezte ezt az összeszorulást a szívében (2Kor6:11). Isten is így panaszkodik itt, és mondja, hogy elkeserítették a zsidók, mert látta, hogy az áldásai nem részesültek a megfelelő fogadtatásban, hanem mondhatni akadályokba ütköztek, akkora volt a nép gonoszsága.

Végül világosabban is kimondja, hogy megvetették Őt. *Az ő lelkek is megútálta engem.* Azt a megvetést semmi módon nem lehetett megbocsátani, mikor a zsidók nem ismerték el, hogy Isten milyen kedvesen és nagylelkűen bánt velük. Most már látjuk a próféta célját: miután elmondta, milyen kegyesen ereszkedett le Isten a népet irányítani, most elmondja, hogy ennek a munkának nem lett semmi gyümölcse, mert Isten kegyei előtt becsapták az ajtót. Most ezt olvassuk:

Zakariás 11:9

9. És mondtam: Nem őrizlek én titeket, haljon meg a halálra való és vágattassék ki a kivágni való, a megmaradtak pedig egyék meg egymásnak húsát.

Et dixi, Non pascan vos; quod mortui devotum est, moriatur; et quod succisioni devotum est, succidatur; et quae residuae erunt, devorent unaquaeque carnem sociae suae.

¹⁶⁰ Ez kielégítőbb magyarázat, mint az, amit sokan kínáltak, mert a legtöbben megpróbálták a három pásztorra összpontosítani akár ezt az időszakot megelőzően, akár utána. Jeromos Mózes, Áront és Miriámot említi, mások Jósias három fiára vonatkoztatják, vagy a három makkabeus testvérré, illetve az utolsó három hasmóneus hercegre. Cyril a papokat, a világi kormányzókat és a jogászokat, vagy írástudókat nevezi meg, s ezt a magyarázatot részesítik előnyben Henderson, valamint Scott és Adam Clarke. Blayney más fordítást lát jobbnak: „s félreállítottam a pásztorok tekintélyét”, de ez nem fogadható el. A Kálvin által adott nézet a legésszerűbb, és összhangban áll a látomás által közvetítettek jellegével. – *a szerk.*

¹⁶¹ „Megkeseredett a lelkem és az ő lelkek is megundorodott tőlem.” – *Newcome*. Az első ige megkeseredést, gyötrődést, belefáradást jelent, nem pedig megundorodást. Lásd 4Móz21:23, Bír10:16, 16:16: „befáradt a lelke”. A következő mondatba szereplő ige csak itt található meg, s a Septuaginta az „ordított” (επωροντο), lásd Jer12:8, míg a Targum a „megvetett” szóval fordítja. Mondják, hogy a Talmudban szereplő szó a megvetés és s gyűlölet értelemben használatos, s ez az elképzelés illik ide: „és az ő lelkek is megvetett engem”. – *a szerk.*

Isten most kijelenti, amit korábban már futólag említettünk: az Ő ítélete nem tekinthető kegyetlennek, mert a nép szélsőségesen gonosz volt, s a gonoszságuk rászolgált a szélsőséges büntetésre. Mindez valóban egyszerű történetnek látszik, de Isten itt a saját ügyét védi, mivel minden eszközt megpróbált a nép kormányzására, mielőtt a szélsőséges szigorhoz folyamodott volna. Valóban, ezek után ki zúgolódhat Isten ellenében? Ő ugyanis mindig készen állt a pásztor hivatalának ellátására, s annyira megalázkodott, hogy a saját nyájaként viselte annak a népnek a gondját, röviden, nem mulasztott el semmiféle figyelmességet irántuk, de az a nép mégis megvetette, sőt még ki is gúnyolta. Hatalmas sértés volt tehát, mikor azt az Istent gyűlölték meg, Aki oly kedvesen bánt velük. Ebből látjuk: Isten ítélete itt minden rágalom alól felmentést nyer, mert a nép gonoszsága már azelőtt megbocsáthatatlan volt, hogy Isten megtagadta a gondoskodást róluk.

És mondtam: az időzítést meg kell figyelni, mert arra céloz, hogy nem sietett túlságosan a bosszúállással. Mivel azonban nem volt már más orvosság, kénytelen lett, mondhatni a szükségétől hajtva, feladni a pásztori hivatalát. *És mondtam: Nem őrizlek én titeket, haljon meg a halálra való és vágattassék ki a kivágni való.*¹⁶² Itt feladja a pásztori hivatalát, s arra céloz, hogy ártatlan volt, mentes minden szemrehányástól, bármi is történt. A pásztor azért állítják a nyáj fölé, hogy védje, akár minden egyes juhok, a rablók fosztogatásától és a farkasok mohóságától. De mikor feladja a hivatalát, mentesül minden vádtól, még ha utóbb a nyáját el is lopják, vagy fel is falják a farkasok és egyéb vadállatok. Isten tehát itt nyíltan azt jelenti ki, hogy nem szabad Neki tulajdonítani, ha a zsidók százszor is elpusztultak, mert elvetették, hogy uralkodjon felettük, ezzel viszont Ő is mentesült a pásztori kötelezettségektől. *Haljon meg a halálra való*, azaz, „Mivel gyógyíthatatlanok, s nem engedik, hogy orvosságot adjak a gonoszágaikra, meg fogják látni, mit jelent jó pásztor nélkül lenni”.

Most már világosabban is látjuk, amit korábban mondtam: itt a nép gonoszságát és hálátlanságát feddi, amiért elutasították Istent, pedig Ő készen állt rá, hogy a pásztoruk legyen, s a küszöbön álló pusztulás oka magukban a zsidókban található, bár ők buzgón át próbálták az hárítani másra, de hiába.

S ezekkel a szavakkal zárja: *a megmaradtak pedig*, mármint akik megússzák a külső támadásokat, *egyék meg egymásnak húsát*, mert többé már nem juhok, hanem dühöngő vadállatok. S tudjuk, hogy ez beteljesedett, mert a zsidók végül a kölcsönös viszálykodás miatt pusztultak el, és senki sem kímélte a felebarátját, sőt, minél közelebbi kapcsolatban álltak, annál kegyetlenebbül tomboltak egymás ellen. Ezét Istennek a próféta által kihirdetett ítélete akkor mutatkozott meg a legnyíltabban, amikor a zsidók a belső csetepaték, sőt mészárlások következtében pusztultak el. Most ez következik:

Zakariás 11:10-11

10. És vevém egyik pálczámat, a szépséget, és eltörém azt, hogy felbontsam az én szövetségemet, a melyet az összes népekkel kötöttem.

11. És felbomla az azon a napon, és így tudták meg az elsanyargatott juhok, a kik ragaszkodnak vala hozzám, hogy az Úr dolga ez.

¹⁶² A Targum jövő idővel fordítja az igéket: „meg fog halni – ki fog vágattatni”, de a Septuaginta és Jeromos ugyanúgy felszólító módban, mint ahogyan itt szerepelnek. Az igevers fordítható így:

9. És mondtam: nem foglak táplálni benneteket. Akinek meg kell halni, meg fog halni, akinek ki kell vágattatni, ki lesz vágva. A maradék pedig falja majd a felebarátja húsát.

A szó szerinti fordításban „a haldokló” vagy „halott”, illetve a „kivágatott” világosan azt jelenti, ami halálra, vagy kivágatásra volt szánva. Ezért a „kivágottat” itt „eltűntnek” fordítani, mint teszi azt Blayney, egyáltalában nem szükséges. – *a szerk.*

Et accepi virgam meam, nempe Pulchritudinem, et confregi eam, ut irritum facerem foedus quod pepigeram cum omnibus gentibus (vel, populis.)

Et irritum fuit die illo; et cognoverunt sic paupers gregis qui me observabant, quod sermo Iehovae hic esset.

Ugyanazt az igazságot erősíti meg, de egy jelképet is használ. Azt mondja ugyanis, hogy mikor megszabadult a pásztori hivataltól, eltörte a két pálcát, a *szépséget* és az *egyezséget*. Az első pálcáról beszél, mert mielőtt a nép kivágatott, a dolgok zűrzavaros állapotban voltak Júdeaában. A szétszórás ugyanis nem következett azonnal be, de nem állt fenn semmiféle szociális állapot a zsidók között. A szociális rend ugyanis annyira megromlott, hogy kellően világossá vált: nem Isten uralkodik felettük. Fokozatosan megromlott a tanítás tisztasága is, s belopakodott a tévelygések áradata, és hatalmas erőre kapott a babona. Mikor a dolgok a zűrzavarnak ebben az állapotában voltak, eltört a *szépségnek* nevezett pásztorbot. Ez az igevers tehát nem tartalmaz többet, mint az utolsó magyarázatát, s ezért mondja azt is, hogy *eltörém azt, hogy felbontsam az én szövetségemet*, azaz, hogy most teljesen nyilvánvalóvá váljon: ezt a népet nem az én kezem és tekintélyem irányítja.

Egyes igemagyarázók az egész világra kiterjesztik azt, amit itt a nemzetekről mond, s úgy vélik, Zakariás ugyanarra gondol, mint amit a Hós2:17-ben olvasunk: az Úr szövetséget kötött a mezei vadakkal és az ég madaraival, hogy ne ártsanak a népének. Az összehasonlítás azonban nem megfelelő. Valószínű tehát, hogy Isten itt csak Ábrahám utódairól beszél. S nem kell csodálkozni, ha népeknek nevezi őket, mert Mózesnél meg van írva: „és népekké teszek” (1Móz17:6), s ezt Isten kegyessége nagyságának bemutatása végett teszi. A tíz törzs ugyanis olyan volt, mint tíz nemzet, akik között Isten uralkodott. Hihetetlennek tűnt, hogy egyetlen embertől, ne csak egy nagy létszámú családtól, de sok nemzet is származzon. Az igeszakasz valódi jelentésének tehát azt tűnik, hogy Isten bizonyosságot tesz róla: többé már nem lesz ennek a nemzetnek a vezetője, mivel mikor a rendet lábbal tiporták, akkor Isten szövetsége is felbomlott. Valóban, mi másért állt fenn az a szövetség, és mi volt a célja, mint rendben, jó és alkalmas állapotban tartani az ügyeket? Az egyházban ezért Isten tiszteli a rendet, így semmit sem szabad elhamarkodottan az emberek hangulatának megfelelően végezni. Ez volt tehát annak a szétszórásnak a kezdete, amely végül akkor következik be, amikor a nép elszakadt az Isten által kijelölt rendtől.¹⁶³

Annak kimondásával zárja, hogy *aznap felbomlott a szövetség*. Ezekkel a szavakkal arra utal, hogy nem véletlenül semmisült meg a törvény és szakadtak el a zsidók Isten jogos kormányzásától, hanem mindez Isten félelmetes bosszúállásának következtében történt. Az *aznap* tehát hangsúlyos, mintha a próféta ezt mondta volna: „Nem szabad a véletlennek tulajdonítani, hogy a dolgok rosszabbra fordultak, mert Isten így hajtotta végre az ítéletét, miután rendkívüli türelemmel hordozta a nép gonoszságát.” S ezért teszi hozzá: *és így tudták meg az elsanyargatott juhok, a kik ragaszkodnak vala hozzám, hogy az Úr dolga ez*. Itt a próféta röviden két dologra mutat rá: egyrészt az eseményekben nem ismerték fel Isten ítéletét, hanem majdnem mindenki becsukott szemekkel siklott át a történetek felett, mivel a világ mondhatni a keménységgel szerződik, és akarattal válik makacssá Isten csapásai alatt. Mindenki azt kiabálja, mennyire nyomorult, de senki sem veszi tekintetbe az őt verő kezét, amint máshol olvassuk (Ézs9:13). Így Zakariás is ostobasággal vádolja itt a zsidókat, mert

¹⁶³ Michaelis, Newcome és Henderson úgy vélik, hogy az „összes népek” itt a pogány nemzeteket jelentik, de ebben az esetben nagyon homályos a jelentés. Noha az itt használt „népek”, vagy „nemzetek” szó rendszerint a pogány világot jelöli, mégis vannak példák rá, amikor Izrael törzseire vonatkozik. Lásd 1Kir22:28, Joel2:6. Blayney az „összes nemzet” összekapcsolását javasolja az „eltöréssel”, s az *אֶת* szót az *előttük* kifejezéssel fordítja: „és eltörtem, hogy felbontsam a szövetségemet, melyet az összes népek *előtt* kötöttem”, de az efféle elbeszélő mondatok meglehetősen idegenek a héber nyelv jellegéhez viszonyítva. – a szerk.

jöllehet a nagyobbik részük látta, mennyire zűrzavaros állapotban van minden, mégsem gondolták végig, hanem majdhogynem semmibe vették Isten félelmetes ítéletét. Az embereknek tehát szélsőségesen makacsoknak kell lenniük, mikor nem veszik észre, hogy Isten bünteti őket. A próféta azonban mégis ezzel a butasággal vádolja a zsidókat, mivel nem tekintették ezt Isten szavának, és nem hitték, hogy Isten keze sújtotta őket. De azt is elmondja, hogy *az elsanyargatott juhok* látták ezt, s ezzel megmutatja: miközben a nép tömegei a pusztulás útját járták, néhányuknak előnyére váltak Isten csapásai. Így tehát Isten soha nem büntet anélkül, hogy ez valakinek a javára ne válna. Ezért jóllehet az elvetettek makacsul ellenállnak Istennek, s nem vonakodnak lábbal taposni az Ő ítéleteit, sőt amennyire csak tőlük telik, hatástalanítani azokat, mégis vannak néhányan, akiknek a javára válnak, s elismervén bennük Isten kezét, megalázkodnak és megtérnek.

A próféta tehát, miután elpanaszolta, hogy a főemberek, akik nagy tisztességek örvendtek és nagy vagyonnal rendelkeztek a zsidók között, nemtörődöm módon megvetették Isten félelmetes ítéletét, most azt a kiegészítést teszi, hogy nagyon kevés szegény és alázatos ember volt, akik úgy vélekedtek, hogy a történetek nem a véletlen műve, hanem Istentől származik. Ő jogos bosszúállóvá vált, mert a kegyességét gátlástalanul megvetették: *és így tudták meg az elsanyargatott juhok, a kik ragaszkodnak vala hozzám, hogy az Úr dolga ez.*

Miután ez a próféta idejében történt, nem csoda, ha manapság, mikor Isten mennydörög a mennyből és megannyi bizonyítékát adja az ítéletének, a világ mégis homlokegyenest rohan a pusztulásba és mondhatni elkábul a megpróbáltatásoktól. Közben nekünk arra kell törekednünk, hogy a nyomorult szegényekhez csatlakozzunk, akiket a világ söpredékének tartanak, s olyan figyelmesen kell fontolóra vennünk Isten bosszúállását, hogy komolyan félhessük azt, és ne provokáljuk ki a szélsőséges ítéleteit, nehogy a gonoszokkal együtt pusztuljunk el mi is.

Meg kell figyelnünk azt a kifejezést is, amit Zakariás az utolsó szavak elé illesztett be: *a kik ragaszkodnak vala hozzám.* Páratlan és ritka dologként említi, hogy voltak néhányan, akik kegyeskedtek fontolóra venni Isten munkáit. Az emberek fő bölcsessége Isten kezének figyelmes mérlegelése. Majdnem mindenki a kábulat állapotába merül azonban, mikor az Úr lesújt rájuk, mindenki megdöbbenően megáll, és mint már említettük, soha nem veszi tekintetbe a lesújtó kezét. Ha pedig az Úr önként és kedvesen dédelgeti őket, akkor a saját erkölcstelenségükben örvendeznek. Így bármilyen bánásmódban is részesüljenek, taníthatatlanoknak bizonyulnak. Nem figyelnek ugyanis Istenre, hanem becsukják a szemeiket, megkeményítik a szívüket és megannyi lepelbe burkolóznak, röviden, látjuk, hogy a világ vaksága mindig összekapcsolódik a romlottságával. Ezért hiába is színlelik a tudatlanságot, mert nem figyelnek Istenre, hanem épp ellenkezőleg, hátat fordítanak Neki, és elhomályosítják a tiszta világosságot a gonoszságukkal.

Most már látjuk, miért van itt ez a mondat, miszerint *az elsanyargatott juhok* értették, mivel elméikkel vizsgálták és a figyelmüket odaszentelték Isten munkáinak vizsgálatára. Ebből következik, hogy a bivalyok, akik félelem nélkül támadnak a szarvaikkal Istenre, valamint a bakok, akik a büzüssel megtöltik a levegőt, továbbra is megmaradnak az állati mivoltukban, semmi hasznat sem húznak Isten ítéleteiből, mert szándékosan, és a saját gonoszáguk miatt teljességgel vakok. Most ezt olvassuk:

Zakariás 11:12-13

12. És mondám nékik: Ha jónak tetszik néktek, adjátok meg az én béremet; ha pedig nem: hagyjátok abba! És harmincz ezüst pénzt fizettek béremül.

13. És monda az Úr nékem: Vesd a fazekas elé! Nagy jutalom, a melyre becsültek engem. Vevém azért a harmincz ezüst pénzt, és vetém azt az Úrnak házába, a fazekas elé.

Et dixi illis, Si bonum est in oculis vestris (hoc esset, si vobis placet,) date mercedem meam; quod si non, desistite: et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

Et dixit Iehova ad me, Projice hoc ad figulum, magnificentiam pretii quo aestimatus sum ab illis: et sumpsit triginta argenteos, et projecit hoc ad templum Iehovae, ad figulum.

Isten most újabb bünt tesz hozzá, mellyel felfedi a nép gonoszságát. Ők ugyanis mindazt a munkát, amit elvégzett, rettentően kevésre becsülték. Korábban a hálátlanságukat panaszkolta, de most még jobban feltárult a nép romlottsága és aljassága, mikor ennyire semmi értéket sem tulajdonítottak Isten felbecsülhetetlen kegyeinek feléjük. A próféta most elmondja: Isten végül próbára tette őket, hogy megtudja, becsülték-e bármire is a zsidók az Ő jótéteményeit, s rájött, hogy minden munka és fáradság, amit nekik szentelt, elfecséreltnek bizonyult és teljesen elveszett. Az, hogy Zakariás most a maga nevében beszél, majd Istent mutatja be beszélőnek, nem jelent különbséget, mint említettük tegnap, a fő téma vonatkozásában, mert az ő célja annak megmutatása, milyen szégyenteljesen éltek vissza a zsidók Isten kegyességével, s milyen igazságtalanul éltek azzal vissza. Mégis úgy beszél, mint Isten szolgálója, mert Isten nemcsak saját Maga kormányozta azt a népet, hanem nagyon sok szolgát is felruházott az Ő Lelkének erejével, akik aztán felvállalták a pásztori hivatalt.

Elmondja, hogy elment a néphez (s amiről itt szó van, az tulajdonképpen Istenre vonatkozik), és jutalmat követelt. *Adjatok jutalmat, mondja, ha pedig nem: tartsátok vissza!*¹⁶⁴ Itt a legnagyobb sértődöttséget fejezi ki, mintha valaki a felebarátja gonoszságát és hálátlanságát szidná ekképpen: „Ismerd el a magadénak a szívességemet, ha tetszik, de ha nem, hagyd azt veszendőbe menni, engem nem érdekel. Látom, hogy teljességgel érdemtelen vagy és nem méltó erre a nagylelkű bánásmódra. Ezért nem veszem figyelembe a viszonzásodat, viszont neked illene fontolóra venni, mennyire le vagy kötelezve nekem.” Így mondja itt most Isten nagyon sértődötten: „Adjatok legalább valami jutalmat, így nem a semmiért kellett szolgálnom benneteket. Visszaéltetek a munkámmal, sok rosszat és sérelmet viseltem el, miközben kormányoztalak benneteket – mi lesz hát a törődésem és a gondoskodásom viszonzása? Valójában nem számítok jutalomra, mert nem vagyok pénzért megvásárolható.” Utána megemlíti, hogy *harminc ezüstpénzt adtak Neki*.¹⁶⁵ Ezt kétségtelenül hitvány árként említi, arra célozván, hogy ennyire alacsony összeggel akarták ellentételezni Isten sok és felbecsülhetetlen kegyét. Mint mikor valaki egy disznókondást, vagy egy bohócot alkalmaz, és nyomorúságos összeget határoz meg a béréként, úgy viselkedtek a zsidók Istennel. Az alacsony egyben árral mindazokat a jelentéktelen dolgokat is jelzi, amikkel a zsidók Istent gondolták kielégíteni. Tudjuk ugyanis, milyen szorgalmasak voltak a ceremóniáikkal, mintha ezek valóban egyenértékű ellentételezései lettek volna az Istentől kapottaknak! Isten a szív becsületességét követeli meg, és azért adja Magát nekünk, hogy viszonzásul mi is az övéi legyünk.¹⁶⁶ Ez volt hát az ára annak a munkának, amire az Úr rászolgált. Az alkalmas jutalom az lett volna, ha a zsidók teljesen odaszánták volna magukat az Ő Ígéje iránti engedelmességre. De mit tettek? Szorgalmasan végezték a ceremóniákat és egyéb lényegtelen dolgokat. Ez volt tehát az alantas jutalom, mintha egy disznókondás jutalmával akarták volna kifizetni Őt.

S hozzáteszi: *És monda az Úr nekem: Vesd a fazekas elé!* „Ez aztán a jutalom nekem! Vesd a fazekas elé, hogy vehessen néhány téglát, vagy cserepet a templom javításához. Ha ugyanis a templomnak valamelyik része megrongálódott, vegyen a fazekas néhány téglát,

¹⁶⁴ Drusius ebben az értelemben fordítja: „Nihil date – ne adjatok semmit”, Jeromos pedig: „Aperte renute – utasítsátok vissza nyíltan”. – *a szerk.*

¹⁶⁵ „Becsüljétek fel a munkámat úgy, mint egy igazi pásztorét. S megvetéssel becsülték fel: harminc ezüstpénz egy rabszolga ára volt. 2Móz21:32.” – *Newcome.*

¹⁶⁶ Ezt mondja Grotius: “Villa haec merces significat victimas et ritus sine pietate solida, - Ez a jutalom a valódi kegyesség nélküli áldozatokat és ceremóniákat jelenti”. – *a szerk.*

vagy legyen ez az összeg valamelyik alantas munkás ára.” Utóbb azonban gúnyosan szól, mikor beszél *a bér nagyságáról* és dicsőségéről, *amelyre becsülték őt!* „Ez aztán valóban hatalmas ár, pedig mennyit fáradoztam! Ők most úgy kezelnek, mint valami kondást, noha Uruk és Pásztoruk voltam. Miután pedig így próbáltak ravaszul kielégíteni engem, és szégyentelenül alacsony jutalmat kínáltak, amivel mondhatni a dicsőséget csorbították és az arcomba köptek, *vesd oda*, mondja *a fazekasnak!*”, azaz javítsák ki belőle a templomot, melyben annyit gyönyörködnek, mintha a mennyben lennének. A templom ugyanis a bálványuk, de Isten soha nem lesz közel hozzájuk, amíg ilyen képmutató módon viselkednek Vele. „Javítgassák hát a templom sérüléseit, és fizessék ki a fazekas díját, mert én nem tűröm el, hogy ezt a fenségemhez oly méltatlan díjat szégyentelenül rám tukmálják.” Most már értjük a próféta szavainak jelentését, s először is azt kell észben tartanunk, amit kijelentettem: itt az van leírva, mennyire javíthatatlan volt a nép gonoszsága. Noha Isten elvetette őket, mikor eltörte a pálcáját, még a megtapasztalt kegyességet is semmibe vették. S miért? Azért, mert úgy vélték bőséges szolgálatokat nyújtottak Istennek, mikor külső csekélységekkel tisztelték. A ceremóniák ugyanis a vallás valódi érzése nélkül felszínes gyermetségek Isten jelenlétében. A próféta most nyomatékosan kihangsúlyozza: a zsidók akarattal temették el Isten jótéteményeit, melyekkel mindazonáltal úgy kötötte valamennyiüket Magához, hogy nem lehetett őket feloldozni. S ugyanazt a cél szolgálja az is, ami utána következik: *Vesd a fazekas elé!* Azt bizonygatja ugyanis, hogy a bér értéktelen volt, sőt, Isten utálta az emberek által fizetett eme jutalmat, célozván rá, mennyire gyalázatosan jártak el Vele. Amint ugyanis Ézsaiásnál mondja, belefáradt a dolgaikba: „Ha eljöttök, hogy színem előtt megjelenjete, ki kívánja azt tőletek, hogy pitvarimat tapossátok?” (Ézs1:12, 13), majd megint mondja: „A ki bikát öl, [olyan, mint aki] embert üt agyon” (Ézs66:3).

Isten azokon a helyeken ugyanúgy azt mutatja meg, mint itt, Zakariásnál, hogy azok az áldozatok, melyeket az istentelen emberek és a képmutatók kínálnak fel Neki a helyes vallásos érzelmek nélkül, a legutálatosabbak a számára. S miért? Mert a legnagyobb sértés az, amit a gonoszok áldozatnak neveznek, mintha csak mondhatni szembeköpnék Őt, amikor egy fazekashoz, vagy egy kondáshoz hasonlítják, és semmit sem gondolnak azzal a jutalommal, amit megérdemel: nevezetesen hogy megszenteljék, és valóban odaszánják magukat Neki, mindenféle alakoskodás nélkül. Mikor tehát az emberek így szórakoznak Istennel, s úgy vélik, Ő örömet leli a felszínes gyermetségekben, akkor, mint mondtam, egy kondáshoz, vagy valami alantas és közönséges munkáshoz hasonlítják. Ezt a sértést pedig nem tűrheti, s ezért mutatja itt ki a prófétáján keresztül a nagy nemtetszését.¹⁶⁷

Ima

Add meg, mindenható Isten, miután jóllehet folyton bosszant a sok bűnünk, mégsem szűnsz meg ellátni a jó és leghűségesebb pásztor hivatalát, s miután különféleképpen továbbra is bizonyóságot teszel arról, hogy Krisztus úgy ügyel ránk, mint Aki felvállalta a gondoskodást a biztonságunkról, ó add meg, hogy megérintsen minket a valódi megtérés érzése. Hadd legyenek úgy a hasznunkra a csapásaid, hogy ítéleteid fontolóra vételével valóban alázkodjunk meg a Te hatalmas kezed alatt, s úgy szánjuk oda magunkat, hogy taníthatóak és engedelmesnek találván minket, mindvégig Te uralkodj felettünk, míg miután megóvtál

¹⁶⁷ Ezt a két igeverset idézi a Mt27:9-10. Ezzel kapcsolatban lásd a fordító előszavát is. Blayney szükségtelenül munkálkodik a két igeszakasz szóhasználatának összeegyeztetésén. Az idézet világosan, sok másikhöz hasonlóan hozzáigazítás, vagy hasonlítás. Az itt szereplő „bér” nyilvánvalóan munkabér, míg a Máténál szereplő „ár” viszont vérdíj. Hasonlóság fennáll a két esetben, de azonosság nem. S az általános jelentése, nem magukra a szavakra kell figyelni. A „próféciaikat”, mint Marckius megjegyzi, az Újszövetség gyakran nem a kifejezések (κατα το ρητον) szerint idézi, hanem az értelmük, vagy jelentésük (κατα την διανοιαν) szerint, társítván a jelentés valamiféle, az eseményből származtatott szemléltetésével.” – *a szerk.*

minket minden ártalomtól a Te egyszülött Fiad pásztorbotjával, végül eljutunk abba az áldott nyugalomba, amit az Ő vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Százötvenkilencedik előadás

Zakariás 11:14

14. Majd eltörém a másik pálcámat is, az egyességet, hogy felbontsam a testvérséget Júda között és Izráel között.

Et fregi virgam meam alteram, nempe collectionis, ad dissipandam fraternitatem in ter Iehudah et inter Israel.

Itt Isten rendkívül, a nép szétszórásában megmutatkozó bosszúállása tárul elénk, hogy többé már ne legyen semmiféle egység Ábrahám gyermekei között. Láttuk, hogy a próféta két botot, vagy pálcát vett a pásztori hivatal ellátásához az uralkodásban a nép felett. Az első pálca volt a Szépség, mert Isten semmit sem mulasztott el, ami a dolgok legjobb rendjének kialakításához volt szükség. Mikor pedig ezt az áldott uralkodási módot lábbal tiporták, utána hamarosan bekövetkezett a nép szétszórása. Ez az oka annak, amiért a próféta azt mondja, eltörte a másik pálcát, vagy botot is. Látjuk tehát, hogy a nép a hálátlansága miatt végül joggal marad híjával minden szabályos kormányzati formának és minden egységnek.

Ami pedig a חֶבֶלִים *chebelim* szót illeti, korábban említettük, hogy a rabbik tanítása, miszerint ez „megsemmisítőket” jelent, nem egyeztethető össze az igeszakasszal. De miért beszél itt Zakariás a másik pálca eltöréséről is, miszerint nem lesz több egység Júda királysága és a tíz törzs között? Mondtuk már, hogy ez a szó a punktálás megváltoztatásával rendelkezhet az említett jelentéssel. A חֶבֶל *chebel* szó ugyanis vagy pálcát, vagy köteléket jelent. Azt is emlékeztetben kell tartanunk, hogy ez „az utolsó az első” (υστερον προτερον) példája. Korábban ugyanis elmondta nekünk, hogy Isten a népnek búcsút intve követelte ezt a jutalmat. Ezt kellett volna tehát legelőször említeni, de a sorrendnek ez a megfordulása megszokott dolog a héberben. Ezt az igeverset tehát úgy kell olvasnunk, mintha az utolsó küldetés előtt szerepelne, mellyel Isten letette a pásztori hivatalt.¹⁶⁸

Most rátérek a Máténál szereplő igeszakaszra. Miután ugyanis elmondta nekünk, hogy a harminc ezüstpénzt Júda elvetette, s azon a fazekas mezejét vették meg, hozzáteszi, hogy a próféta eme jóslata beteljesedett. Valóban nem ugyanazokat a szavakat ismétli, de teljesen világos, hogy ezt az igeszakaszt idézi: „És vevék a harmincz ezüst pénzt, a megbecsültnek árát, a kit Izráel fiai részéről megbecsültek” (Mt27:9). Lényegében kétségtelen egyezés áll fenn Máté és a próféta szavai között. Nekünk azonban tartani kell magunkat ehhez az alapelvhez: Krisztus volt az igazi Jahve a kezdetektől fogva. Miután pedig Isten Fia egylényegű az Atyával és Vele együtt egyetlen igaz Istent alkot, nem csoda, hogy amit a próféta jelképesen fejezett ki, mint az ókori nép által a törvény alatt megcselekedettet, azt szó szerint megtették Vele a saját személyében. Mivel ugyanis harminc ezüstöt, nyomorúságos bért adtak Istennek illendő jutalomként, ezért panaszkodott arról, hogy a munkát, amit a kormányzásuk során felvállalt, igazságtalanul becsülték meg. Mikor pedig Krisztust adták el harminc ezüstért, az ennek a próféciónak a saját személyében bemutatott példájává vált.

¹⁶⁸ Erre látszólag nincsen szükség. A sorrend úgy következetes, ahogyan van. Az első pálca eltörése az uralkodói hivatal feladását jelentette, a másodiké pedig, ami az alantas bér, vagy jutalom felkínálása után történt, a borzasztó ítélet beindítását jelentette: egyetemes viszálykodás a korábban megőrzött egység helyett. A testvériség megszakadását Júda és Izrael között különféleképpen értelmezték. Grotius és Newcome a múlt történélmére, tíz törzs elszakadására vonatkoztatják, de ezt nem érthetjük ide. Marckius, Henry, Scott, és Henderson alapján véve egyetérteneK Kálvinnal, és úgy vélik, hogy a belső viszályok azokat jelentették, melyek a zsidók között uralkodtak el, akik a babiloni visszatérés után egyetlen kormány alatt egyesültek, noha sokan közülük a tíz törzs leszármazottai voltak. „Mikor a szépség pálcája”, mondja Henry, „eltört, a kötelék pálcája sem marad sokéig ép. Egy egyház nélküli nép hamarosan tönkrement néppé válik.” – *a szerk.*

Mikor Máté azt mondja, hogy Izrael gyermekei felbecsülték Krisztust, akkor Istentelenséggel vádolja a választott népet. Ide bele kell értenünk az *οι* kötőszót. A kifejezés valóban *απο υιων Ισραηλ*, de a mondatot abban az értelemben kell fordítani, hogy nem a barbár nemzetek becstelték ennyire alacsony értékre, hanem pont az a nép, akik Izrael gyermekei és Ábrahám magva voltak. Mintha ezt mondta volna: „Nem idegenek sértették így meg Istent, hanem az a nép, akiket kiválasztott és speciális tulajdonaként fogadott örökbe. Ez a gonoszság tehát még kevésbé megbocsátható.” Majd Máté hozzáteszi: „És adák azt a fazekas mezejéért, a mint az Úr rendelte volt nékem” (Mt27:7-10).

Ez a rész szintén jól egyezik a próféciával. Valóban bizonyos, hogy ezt a pénzt nem szándékosan adták a mező vásárlására, hogy a zsidók tisztelhessék Istent, hanem tudjuk, hogy Isten valósította meg a céljait a gonoszok felhasználásával, még ha ők nem is gondolták és nem is akarták ezt. De mit mond Zakariás? *Vesd a fazekas elé!* – mondja, de nem mondja, hogy „a fazekas mezejéért”. Magyaráztuk már, miért parancsolta Isten a harminc ezüstpénz odavetését a fazekasnak. Azért, hogy vegyen néhány téglát, vagy cserepet a templom javításához, s ezt megvetéssel, vagy gúnyosan mondta. Ez is az ő látható jelképe volt, ami a mező megvásárlását illeti, mert a fazekas, a mező eladója nem tudta, mit cselekszik, s az írástudók és a farizeusok sem gondoltak a megjövendőlteket beteljesedésére. Ám hogy nyilvánvalóvá váljon: Krisztus igazi Isten volt, Akiről a próféták a kezdetektől fogva beszéltek, Isten, ezt a dolgot a szemeik elé tárva úgy akarta, hogy legyen látható ténye az ügyletnek, s így felkeltesse a zsidók figyelmét az itt elhangzottak iránt. A próféta így folytatja:

Zakariás 11:15-16

15. És mondá az Úr nékem: Most már szerezz magadnak bolond pásztornak való szerszámot.

16. Mert ímé, én pásztort állítok e földre, a ki az elveszetteket meg nem keresi, a fiatallal¹⁶⁹ nem törődik, a megtépettet meg nem gyógyítja, a jó karban levőt nem táplálja, a kövérinek húsát megeszi, és körmeiket széttördeli.

Et dixit Iehova mihi, Adhuc sume tibi vas patoris stulti.¹⁷⁰

Quia ecce ego constituo pastorem in terra; quod excisum est no visitabit, quod juvenile est no requieret, quod confractum est non sanabit, quod stat non pascet; et carnem pinguis comedet, et ungulas eorum confringet.

A próféta itt arra tanít minket, mikor Isten majd megtagadja a gondoskodást az Ő népéről, akkor is fennáll majd a kormányzásnak valamely gyenge formája, de nyilvánvaló, hogy Isten többé már nem látja majd el a pásztori hivatalt. Mintha azt mondta volna: a nép úgy lesz elhagyva, hogy még mindig Isten védelme alatt állónak képzelik magukat, amint azt a pápistáknál is látjuk, mikor gögösen így dicsekednek: „Isten soha nem hagyja el az egyházat”. Jóllehet Isten igazságát réges-régen eltemették, még mindig azt vallják, hogy ez az igaz egyház, az egyház, mely tele van istentelen babonákkal! Ahogyan tehát a pápisták csak a titulussal dicsekednek, s megelégszenek azzal, úgy dicsekedtek, mint tudjuk a zsidók is a kiváltságaikkal. S ezek voltak a fegyvereik, mikor megpróbálták szembeszállni és vitatkozni az apostolokkal: „Micsoda? Vajon nem mi vagyunk Isten öröksége? Vajon nem azt ígérte,

¹⁶⁹ Károlinál: *gyöngével – a ford.*

¹⁷⁰ A Septaguinta az *απειρος*, *tapasztalatlan*, Aquila, Symmachus és Theodoret az *αφρονος*, *ostoba*, a Targum pedig a *buta*, vagy *tunya* kifejezésekkel fordítják. A szó jelentése: *otromba*, *ostoba*, *bolond*, de amint Henderson joggal megjegyzi, a bolond gyakorta jelent gonoszt a Szentírásban. Ami pedig itt elhangzik erről a pásztorról, az bizonyítja, hogy az ostobasága a gonoszságában rejlett. Dathius a *mali*, *gonosz*, vagy bűnös szóval fordítja - a szerk.

hogyan a szentélye örökre nálunk fog állni? Vajon a papi felkenetés nem az Ő kegyeinek biztos és tévedhetetlen jele?” Ahogyan tehát a zsidók szálltak szembe az apostolokkal ezekkel az ostoba dicsekedésekkel, úgy rejtenek napjainkban a pápisták minden becstelenséget az egyház megnevezés alá. Zakariás ugyanerre gondol, mikor kimondja, hogy Isten parancsára *a bolond pásztor szerszámát vette magához*.¹⁷¹

A כלי, *cali* szó a héberben bármiféle szárszámot jelent. Egyesek ezt kilyuggatott zacskónak tartják, de ez ide nem illő magyarázat. A szerszám alatt, kétségem sincs felőle, Zakariás azokat a pásztori felszereléseket érti, melyekkel a pásztor bizonyítja, hogy ő látja el azt a hivatalt. Ugyanakkor azonban *bolond pásztor*nak is nevezi, hogy megtudhassuk: álrúhás pásztor volt csupán. A pásztor kifejezést itt engedményképpen használja, a Szentírásban megszokott módon. Hasonlóképpen mi is emlegetjük néha a pápistákat az egyház néven, sőt még a püspökeiket is nevezzük pásztoroknak, de helytelenül. Így tesz Zakariás is ezen a helyen, noha árnyakról és semmiségekről beszél. Mégis azt mondja, hogy lesznek pásztorok Júdeában, majd az okot is hozzáteszi – mert Isten így fogja megbüntetni a gonosz és hálátlan népet: *imé, mondja, én pásztor állítok e földre*. Isten most, mint említettük, letette a pásztori hivatalt, utóbb azonban farkasokat, tolvajokat és rablókat helyezett föléjük, mikor végrehajtotta a félelmetes ítéletét a zsidókon. A próféta ugyanakkor azt is megmutatja, miféle pásztorok lesznek azok, akik a jövőben hatalmaskodnak majd fölöttük.

Ezek majd *az elveszetteket meg nem keresik*. Egyesek az הנכחדות *enecachednut* szót értik a beteg juhoknak, de véleményem szerint tévednek, mert a gondos pásztorok keresik az elveszettet, vagy ami eltűnt a nyájból, s Zakariás erre gondol, mert azt mondja, hogy nem törődik azzal, ami kivágattatott a nyájból. Utána mondja, hogy *nem keresi majd az הנער, enor-*t, a fiataalt. Egyesek ezt kövér bárányokként magyarázzák, de mások helyesebben azokra vonatkoztatják, amelyek gyengék, s még nem szoktak hozzá a pásztor követéséhez. A juhok ugyanis hosszú idő után elszoknak az elkóborlástól, de a bárányok hajlamosabbak elcsatangolni a nyájtól, s könnyedén szétszóródnak. Ez az oka annak, amiért Zakariás a jó pásztor egyik kötelességévé teszi *a fiatalokkal való törődést*. Harmadjára pedig a betegeket említi: *a megtépettet, mondja, meg nem gyógyítja, s végül a jó karban levőt nem táplálja*. Az itt szereplő kifejezés szó szerint (lábon) állót jelent, de a valódi jelentése *erőtlen, jó karban levő*. A jó állapotban levőket nem táplálja tehát. Majd azt is mondja: *a kövérinek húsát megeszi, és körmeiket széttördeli*. Ezekkel a szavakkal a pásztor kegyetlenségét nagyítja fel,

¹⁷¹ Ez a rész határozza meg az egész látomás jellegét, mert az egész fejezet egy látomás, melynek első része jövődőlés az ítéletnek a nép végső bukásában megmutatkozó végrehajtásáról, a maradék pedig, a 4. verstől kezdve a fejezet végéig *jelképes* látomásként mutatja be, miként foglalkozik Isten a zsidókkal abban az időszakban, mely az utolsó fejezetben említett időktől kezdve tartott a Messiás eljöveteleig, vagy a zsidó állam megsemmisítéséig a rómaiak által. Henderson látszólag arra hajlik, hogy Heródest tekintse „a bolond pásztor”-nak. Ebben az esetben a látomás csak Krisztus eljöveteleig tart. Ha azonban ezt a pásztor Blayneyhez hasonlóan a zsarnoki uralkodók sorának tekintjük, akkor a látomás kiterjed egészen a fejezet első három versében megjövődölt bukásig.

Ez a nézet, mely Kálviné is egyben, eltöröl minden nehézséget, és bizonyítékát adja a Mede által támogatott vélekedés téves mivoltának, mely szerint Zakariás könyvének eme része Jeremiáshoz tartozik. Az hogy a próféta itt Istent, vagy a Messiást személyesíti meg, mint a zsidó nemzet uralkodóját az Ő testi megjelenését megelőzően, nyilvánvaló abból a tényből, hogy Isten is, mondhatni, azonosítja Magát a prófétával (8. és 10. versek) Istennek a zsidókkal szembeni bánásmódját jelképezi ez a látomás hasonló módon, mint – ami az egyháztörténelmet illeti – Jánosnak megadott látomásokban történik. A pálcák, azok eltörése, a három pásztor, a bér, vagy jutalom, s a bolond pásztor mind jelképek, melyek Istennek a népével szembeni különféle bánásmódjait és a Vele szemben tanúsított viselkedésüket tárják elénk. Ami a bért illeti, ennek később nagyon látványos példáját látjuk a Messiás életében. A próféta ebben a két minőségben mutatja be nekünk Istent: mind nagylelkű uralkodót, aki rendet és egységet teremt, illetve mint bíraskodó uralkodót, aki a gonosz és kegyetlen zsarnokokkal bünteti meg a vonakodó és lázadó népet. „Isten megparancsolta neki (a prófétának), hogy konkrét dolgot cselekedjen meg éber állapotban, ami utalás és jel volt arra nézve, miképpen készül Isten Izraellel bántani.” – *Abarbanel*, idézve *M'Caul* által Kimchi Zakariás-kommentárjának fordításában.

mert ő nem elégszik majd a kövér hússal a juhok csontjainak és körmeinek összetörése nélkül, mintha a barbársága felülmúlná a farkasok és más vadállatok barbárságát.

Most tehát már látjuk ennek a próféciaának a jelentését, s úgy tűnik, ezt azért tette hozzá, hogy a zsidók ne kecsegtethessék magukat a kormányzás külsődleges és szertefoszló formájával, miután eltávolodtak Istentől, s miután a szövetséget, amit Ő kötött ezzel a néppel, szintén felbontotta, hogy többé már ne legyen Atyjuk, Őrük, vagy Pásztoruk. A képmutatók, mint tudjuk, nem teszik le egykönnyen a makacsságukat, még ha Isten bosszúja már láthatóvá is válik, sőt látjuk, miképpen keményednek meg, főleg ha el tudják rejteni a gonoszságukat valami hamis kifogás mögé, aminek látványos példáját látjuk a pápistákban. Most már értjük a Szentlélek célját, amiért megparancsolta a prófétának, hogy öltse magára egy bolond pásztor jellemét és szerezze be annak szerszámain.

Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy ez nem illet Isten igazi prófétájához, a válasz világos: a próféta nem tért le az elhívásának helyes útjáról, még ha magára is öltötte a bolond pásztor jellemét. Ennek egyik példáját már láttuk Hóseáznál, aki azt a parancsot kapta, hogy vegyen el egy szajhát, s nemzzen törvénytelen gyermekeket attól, aki a jellemében gyalázatos volt (Hós1:2). Miután pedig ez egy Hóseásnak adott látomás volt, ebből nem következik, hogy bármi szégyenleteset is tett volna, ami megakadályozta volna abban, hogy ellássa a szent tanító hivatalát. Így Isten itt most is csak azt mutatja meg, milyen lesz annak az elvetett népnek a hozzájuk illő állapota.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy mikor bármi megmarad a helyes és jó kormányzatból annak külső formájában, akkor nincs okunk arra következtetni ebből, hogy Isten a kormányzó, mert amint már említettük, nevetséges és értelmetlen dicsekedés az, mikor az emberek fellobbannak és a pusztá titulussal, vagy megkülönböztető nevekké büszkélkednek. Óvakodjunk tehát, hogy akik uralkodnak, azok megkapják erre a megfelelő elhívást Istentől, utóbb pedig hűségesen lássák el a hivatalukat. Ellenkező esetben ugyanis akár százszor is nevezhetők pásztoroknak, miután elérték a tisztesség eme fokára, mégsem különbek a farkasoknál és a rablóknál, mert senki sem igazi pásztor, akit nem az Úr irányít az Ő Lelkével, és aki nem az Ő szolgálója. Egyetlen istentelen pásztor sem nevezhető pedig Isten szolgájának, akárhogyan is vegye magára a megnevezést, amikor már, amint itt is láttuk, elhagyta a népet.

Ugyanakkor azt is észre kell vennünk, hogy nem más, mint Isten igazságos ítélete folytán válnak a dolgok egyre rosszabbra és rosszabbra, míg végül teljesen megromlanak. Azok pedig, akik hangosan dicsekednek és igyekeznek magukat pásztoroként elfogadtatni, teljesen esztelenek, mert Isten nem jelölte ki őket erre a hivatalra. Manapság a pápista papság egész mocska kézzelfogható bizonyítéka Isten haragjának és sértődöttségének, mert így bünteti jogosan az Ő Ígétének megvetését, s azt a romlottságot, mellyel a világ ilyen szörnyen bűszítette Őt. Jóllehet Isten kegyelmesen Magához hívogatta az egész világot, mégis látjuk, miképpen vetették el az Ő kegyességét, s azt is látjuk, hogy majdnem mindenki kitarthat a saját makacssága mellett. Isten az Ő nagy jóságában valóban tűrte valameddig ezt a nagy romlottságot, s mikor elkezdte büntetni a hálátlanokat, akkor sem fogott szélsőséges bosszúállásba, hanem a csapásokhoz egyre súlyosabb csapásokat adott, míg végül kénytelen volt a haragját úgy szabadjára engedni, mint holmi özönvizet. Ebből származott az a félelmetes zűrzavar, amit a pápaságnál látunk, s ezt jelentik a próféta szavai is, mikor Isten itt kijelenti, hogy bolond pásztorok kerülnek hivatalba az Ő parancsára és a hatalma által, mikor majd végrehajtja az ítéletét az istenteleneken.

Miután a próféta itt felsorolja azokat a dolgokat, melyek nem egyeztethetők össze a jó pásztor kötelezettségeivel, ebből megtanulhatjuk, hogy egyrészt mit jelent az egyházat helyesen, és Isten akaratának megfelelően kormányozni, másrészt mik a jó pásztor attribútumai, vagy jelei. Bárki akar tehát jó pásztor lenni az egyházban, annak meg kell látogatni a kivágottakat, keresnie kell a fiatalokat, igyekeznie kell gyógyítani a sebesülteket, s

jól kell táplálnia az erőseket és eleveneket. Tartózkodnia kell mindenféle kegyetlenségtől, s nem adhatja át magát az étvágyának, nem lehet nyereségre törekvő, és nem zsarnokoskodhat. Bárki, aki így viselkedik, bizonyítja magáról, hogy jó pásztor. De mi lehet abszurdabb annál, mint mikor a pásztoroknak nevezetteknek nincs nyájuk, akikről gondoskodhatnának? De fosztogatják, összeszedik és felhalmozzák azt, amit később eltékoznak?

Teljesen nyilvánvaló tehát, hogy mindazok, akiket a pápaságban püspököknek neveznek, csak azért törekednek a hivatalra, hogy fényűzően, gondok és munka nélkül élhessenek, a gyönyörökbe merülhessenek, és költhessék a vágyaik kielégítésére mindazt, amint igazságtalanul szereztek – miután a próféta által itt leírt naplopókként és kegyetlen zsarnokokként ismeretesek, vajon nem látjuk világosan, mennyire gyermeteg módon dicsekednek a hierarchiájukkal, s jelentik ki egyidejűleg, hogy az apostoloktól erednek? Mert miféle követője lehet Péternek, vagy Pálnak az, aki a legbarbárabb zsarnokságot gyakorolja, s úgy véli, nem köteles a nyájáról gondoskodni? Látjuk tehát: manapság a pápaság a látványos szemléltetése annak, amit a próféta itt elmond – létezik a kormányzat bizonyos formája, de Isten teljesen különvált attól, mint holmi álarctól, vagy fantomtól. Azt is észben kell tartanunk azonban, hogy a világ a megérdemelt büntetésben részesül a hálátlansága miatt, mikor ilyen kegyetlen és szégyenletes bánásmódban részesül. Nem más ez ugyanis, mint az, hogy akik nem viselik Krisztus könnyű igáját, az ördög hatalma alá vettetnek, s a zsarnokok taposnak rajtuk, kegyetlenül elnyomván őket. Ez Isten igazságos ítélete. Az egyház, mint tudjuk, nem állt volna fejtetőre, ha a többség nem vetette volna el az üdvösség tanítását, s nem ráztak volna le magukról minden vallásosságot. E hatalmas és féktelen szabadosság miatt volt kénytelen Isten feladni a pásztori hivatalát. Most ez következik:

Zakariás 11:17

17. Jaj a mihaszna pásztoroknak, a ki elhagyja a juhokat! Kard¹⁷² a karjára és jobb szemére. Karja szárazra száradjon és jobb szeme sötétre sötétedjék.

Heus pastor inutilis! deserens gregem! gladius super brachium ejus, et super oculum dextrum ejus; brachium ejus arecendo arescet, et oculus dexter ejus contrahendo contrahetur, (alii obscurando obscurabitur.)

Ebben az igeversben a próféta arról tanít, hogy jóllehet Isten kiszabja majd a megérdemelt büntetést a zsidókra, maguk a pásztorok sem fogják elkerülni a bosszúállását. Ezzel emlékezteti őket arra, hogy még a dolgok eme zűrzavaros és lesújtó állapotában is bizonyos mértékig meg fog emlékezni a szövetségéről. Magukhoz a pásztorokhoz szól, mert nem egyhez, hanem valamennyihez szól, amint azt már említettük. *Jaj a mihaszna pásztoroknak*, mondja. Az אליל *alil* szó a héberben semmit érő dolgot jelent, ezért nevezik a bálványokat אלילים, *semmiknek*. „Ezek a haszontalan pásztorok”,¹⁷³ mondja, „akik elhagyják a nyáját”. Ismét konkrét kifejezéssel mutat rá, hogy akiket pásztoroknak neveztek, nem voltak méltók erre a megtisztelő megnevezésre. Így tehát csak a nevet adja nekik, mert az a pásztor, aki nem buzgólkodik a nyája biztonságáért, világosan bizonyítja, hogy valójában nem pásztor. Ezért ítéletet mond ki rá. *Kard a karjára és jobb szemére*, mondja. A kard alatt bármiféle büntetést ért, a kar alatt az erőt kell érteni, a szem alatt pedig az okosságot. A szavainak jelentése: „Isten megbüntet téged mind testben, mind lélekben, mert az átka lesújt mind az erődre, mind az értelmedre”. Ezért mondja: *Karja szárazra száradjon*. Ez valóban nem látszik összhangban állónak a kard jelképével, de ez nem számít, mert a próféta, mint említettük abba

¹⁷² Károlinál: *fegyver – a ford.*

¹⁷³ Newcome, Henderson, valamint Drusius, Bochart, Piscator, és Marckius változata: „Méltatlan pásztorok”. Az angol változat Jeromost követi, aki az „idolum – bálvány” kifejezést használja. Parkhurst úgy tekinti, mint semmiséget, jelentéktelenséget, semmit érőt, és utal a Jób13:4-re és a Jer14:14-re. – *a szerk.*

a szóba mindenféle büntetést beleért. *Karja szárazra száradjon*, azaz múljon el minden ereje, s váljon olyanná, mint egy megrothadt fadarab. S *a jobb szeme*, az elméje épsége, vagy a jó értelme *zsugorodván zsugorodjék össze*. Egyesek a *sötétre sötétedjék* kifejezéssel olvassák, de az ige tulajdonképpen megráncosodást jelent, mint az más igehelyekből kiderül. Én pedig nem látok jobb módot a jelentésének kifejezésére, mint azt mondani, hogy a szeme összezsugorodik.¹⁷⁴

Röviden elmagyaráztam a próféta célját, ami nem más, mint annak megmutatása: mikor Isten úgy megbünteti a népet, nem engedi meg, hogy a pásztorok elkerüljék a büntetést, akiket egyébként a bosszúállásának eszközeiként használ fel. Mert jóllehet az isteni hatalom irányítása alatt álltak, mégis ragaszkodnunk kell ahhoz az alapelvhez, hogy semmi közös dolguk sem volt Istennel, mert csak a pusztá becsvágy, a kapzsiság és a kegyetlenség sarkallta őket, és semmi nem állt távolabb tőlük, mint az engedelmesség Istennek. Ő azonban kikényszeríti a szolgálatot a nem akaróból, sőt a tudatlanból is, s mi célból? Azért, hogy megadja a saját bűnös útjait járó hálátlannak, gonosznak, és romlottnak a megérdemelt jutalmukat. Látjuk tehát, hogy Isten bosszújának célja jogos, s látjuk, hogy az Általa használt eszközök az istentelenek, de azért nincs okuk azt hinni, hogy megússzák büntetlenül, miután Isten céljait valósítják meg, hiszen semmi effélét nem akarnak.

Azt is észben kell tartanunk, hogy mikor Isten szélsőséges szigorúsága eluralkodik, akkor is marad némi bizonyítéka az Ő kegyességének, mert némi mag, jóllehet létszámban csekély, továbbra is fennmarad. Az egyház ugyanis soha nem töröltetik el annyira teljesen, hogy ne legyen semmi maradék, akiknek a biztonságáról Isten gondoskodni kegyeskedik, amikor a bosszúját hajtja végre, s kinyújtja a kezét az Általa alkalmazott szolgálok ellen, amiért azok visszaéltek a hatalmukkal. Így napjainkban is a romlott püspökök meg fogják ismerni, mennyire drága Isten számára az egyházának biztonsága. Hiszen majdnem minden nép és majdnem minden egyén méltó a legkegyetlenebb zsarnokságra, de tudjuk, hogy mégis akadnak egyesek ebben az útvesztőben, akikről Isten gondoskodik. Jóllehet tehát azok, akik ma a pápaságban hatalommal bírnak ártatlannak képzelik magukat, miközben rablók és farkasok, mégis meg fogják ismerni Istent igazságos bíróként, aki majd megbünteti a gyalázatos kegyetlenségüket. Az egyház rendetlen állapota ugyanis nem jelenti annak megsemmisülését, mert Isten mindig megtart némi maradékot.

Azt is látjuk, hogy az emberek minden ereje Isten kegyelmétől függ, továbbá a szilárd elme az Ő Lelkétől származik, mert Ő az, Aki elveszi az emberektől mind az erejüket, mint a józanságukat. Ebből arra következtetünk, hogy ezek megadása is az Ő hatalmában van. Tudják hát meg az emberek, ahhoz hogy a megfelelő bátorsággal és erővel bírassanak, Isten rejtett hatalmára kell támaszkodniuk. Tudják meg azt is, hogy a hasznos és jó dolgok felismeréséhez Isten Lelkének kell őket vezetnie. Különösen pedig az uralkodók azok legyenek arról meggyőződve, hogy Isten különleges ajándéka az, amikor békességben gyakorolják a hatalmukat, mikor pedig helyesen kormányozzák az alattvalóikat, s szilárd értékítéllettel vannak megáldva, azt teljesen a fentről jövő befolyásnak kell tulajdonítani.

Megkérdeshető azonban, hogy ez miképpen egyeztethető össze – hogy akik korábban haszontalanok voltak, s híjával voltak minden értelemnek és erőnek? Erre azt válaszolom: ez ugyanaz, mintha a próféta azt mondta volna, hogy annak aljassága, aki korábban mihaszna pásztor volt, most világossá válik mindenki számára. Bármennyire is elégtelenek voltak a

¹⁷⁴ Drusius, hogy következetesnek fordítsa a hasonlatot, a חרב szót nem kardnak, hanem száradásnak, vagy kiszáradásnak fordította, amit a szó néha jelent is. Az igevers ezért így alakul:

17. Jaj a mihaszna pásztornak, aki elhagyja a nyáját! Szárazság a karjára, és a jobb karja szemére (azaz a jobb szemére). A karja száradva megszárad, s a jobb szeme összeszáradva összehúzódik.

Newcome és Henderson az angol (és a Károli) változatnak megfelelően fordítják az igeverset, de az ige korlátozást, összezsugorodást, vagy összeszáradást jelent. Mikor nincsen elegendő nedvessége a szemnek, összezsugorodik és összehúzódik, és ez megfelel a kiszáradásnak. – *a szerk.*

hivatalukban, egy időre mégiscsak megtévesztették az egyszerű tömegeket. Látjuk manapság, miképpen kápráztatják el a legtöbb ember szemét a romlott püspökök, apátok és egész társaságuk a megtévesztő ragyogásukkal! Az emberek hiszik, hogy a pápa Isten helytartója, a többiek pedig az apostolok követői! A próféta azonban itt arról tesz bizonyosságot, hogy mikor eljön majd a megfelelő idő, a szégyenteljes viselkedésük ismeretessé válik, ezért valamennyit megvetéssel kezelik majd és utálattá válnak minden ember számára. Ezért lehet, hogy most bölcseknek tartják, s bámulják, vagy legalábbis tisztelik őket, Zakariás azonban mindkét dolog elvesztésével fenyeget, mert Isten átka lesújt majd mind a karjukra, mind a szemükre. Ez az igeszakasz jelentése. Holnap pedig új fejezetbe kezdek.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mostanáig oly türelmesen viselted nemcsak a lustaságunkat és az ostobaságunkat, hanem a hálátlanságunkat és a romlottságunkat is – ó add meg, hogy ezután odaszántak és engedelmesek legyünk Neked. Miután pedig tetszett neked a legjobb Pásztort, a Te egyszülött Fiadat fölénk állítani, végy rá, hogy akarattal odafigyeljünk Őrá, és engedjük, hogy gyengéden kormányozzon minket. S bár megtalálhatod bennünk mindazt, ami joggal kiválthatja a Te haragodat, mégis, fogd vissza a szélsőséges szigorúságot, és úgy helyesbítsd bennünk mindazt, ami bűnös, hogy mindvégig kitartsunk a Pásztorunk mellett, míg végül a Te vezetéseddel elérünk a mennyei királyságba. Tarts meg minket úgy a Te nyájadban, és a Te pásztorbotod vezetése alatt, hogy végül elkülönülve a kecskéktől élvezhessük azt az áldott örökséget, amit a Te szeretett Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

12. fejezet

Százhatvanadik előadás

Zakariás 12:1

1. Az Úr igéjének terhe Izráel ellen. Így szól az Úr, a ki az egeket kiterjeszti, a földet fundálja, és az ember keblébe lelket alkot:¹⁷⁵

Onus verbi Iehovae super Israel: Dicit Iehova, qui expandit coelos, et fundavit terram, et formavit spiritum hominis in medio ejus.

A bevezetés látszólag nem egyezik meg az utána következőkkel, mert ebben a fejezetben nem jövendőöl semmiféle, a választott népet sújtó gonoszságot, hanem épp ellenkezőleg, a nyomorultakat vigasztalja és megígéri, hogy Isten gondoskodni fog az egyházáról. Mivel tehát Zakariás csak Isten kegyéről és segítségéről beszél, a *terhet* itt látszólag helytelenül és ésszerűtlenül említi, mert a מֶשָׁה *mesha* szó, mint ismeretes, tulajdonképpen fenyegető próféciaaként értendő. Valóban mondhatjuk, hogy azt ígéri: Isten úgy szabadítja majd meg az egyházát, hogy közben megannyi gonoszságnak és próbának veti alá, de én inkább úgy gondolom, hogy más volt a próféta célja. Nevezetesen annak megmutatása, hogy az izraeliták, akik jobbnak vélték a száműzetést Isten kegyeinél, büntetést fognak kapni a tunyaságukért és a hálátlanságukért, mivel az ő hibájukból nem egyesültek újra egyetlen testületbe és nem tisztelték helyesen Istent a saját országukban.

Az igemagyarázók figyelmetlenül átsiklottak e felett, mintha semmi köze sem lenne a témához. Ha azonban nem tartjuk ezt észben, akkor a jelen fejezetben olvasottaknak nem lesz semmiféle jelentése. Én ezért úgy vélem, hogy a próféta itt azokat az izraelitákat feddi meg, akik elutasították azt, amire régóta vágyakoztak, mikor felülről és minden reménységet meghaladóan lett nekik felkínálva. Semmire sem vágytak ugyanis annyira, mint a szabad visszatérésre a szülőföldjükre, s látjuk, hogy milyen buzgón imádkozott minden próféta is a helyreállításért. Miután tehát az izraeliták, akik átadták magukat a könnyebbségnek és a gyönyöröknek, valamint a világi előnyöknek semmibe vették az engedelnyt a hazatérésre, hogy ismét összegyűlhessenek Isten védelme alatt. Ez pedig aljas hálátlanság volt. Ezért feddi meg őket a próféta, s mutatja meg, hogy a sikereik messze másként alakulnak majd, mint azt elképzelték.

Azt is meg kell említenünk, hogy akik a különféle részekre szórattak szét, a saját tunyaságuk folytán maradtak egy helyben, mert nem gondolták, hogy a nép országa továbbra is fennmarad. Látták ugyanis, hogy mint korábban, Júdea most is körül volt véve engesztelhetetlen ellenségekkel, ők pedig nem alkotnak majd elég erős népet az őket körülvevők támadásainak visszaveréséhez. A hosszú időn keresztül ugyanis már megszokták, hogy mindent eltűnjenek, s ha volt is valamennyi bátorságuk, azt teljesen elveszítették a hosszú szolgaságban megtapasztalt elnyomatás miatt. Mivel tehát a tíz törzsnek ezek voltak az elképzelései, nem húztak hasznát Isten felkínált kegyességéből. Így teljesen elidegenedtek Isten egyházától, s mondhatni saját maguktól tagadták meg azt a szövetséget, amelyre az örök üdvösség reménysége alapult.¹⁷⁶

¹⁷⁵ A Károli-fordításban az igék múlt idejűek: *a ki az egeket kiterjesztette, a földet fundálta, és az ember keblébe lelket alkotott* – a ford.

¹⁷⁶ Ebben az időben a zsidók közül sokan nem tértek haza. Főleg két hazatérés történt – az első Zorobábel alatt i. e. 536-ban, a második Ezdrás alatt i. e. 457-ben, hetvenkilenc évvel az első után. E prófécia dátuma a mi Bibliánkban i. e. 587, ötvenegy évvel az első hazatérés után, és huszonnyolc évvel a második előtt. Nehémiás,

Mit tanít hát Zakariás nekünk ebben a fejezetben? Azt, hogy Isten lesz Jeruzsálem őre, s megvédi minden erőszakkal szemben, és vegyék bár körül nemzetek támadási szándékkal, nem fogja engedni, hogy legyőzzék. Látni fogjuk, hogy sok más dolgot is kijelent itt, most azonban elegendő megemlíteni a fő dolgot: Isten nem fogja elhagyni a kis csapatot, és a gyenge és törékeny maradékot. S bármennyire is legyenek gyengébbek a zsidók az ellenségeiknél, Isten hatalmas egymagában is elegendő lesz a védelmükre és a megtartásukra.

Ha most feltesszük a kérdést, miért nevezi a próféta az Ígét *tehernek Izrael ellen*, a válasz világosan az, hogy az izraeliták most mondhatni rothadoztak az idegen nemzetek között, a szabadulás minden reménysége nélkül, de mégis elutasították, hogy Isten védelme alá gyűljenek össze, pedig Ő kedvesen és kegyelmesen hívogatta valamennyit haza. Miután Isten semmi hatást nem ért el, mikor kinyújtotta a kezét és kész volt valamennyiüket Magához ölelni, ez volt az a *teher*, amiről Zakariás beszél. Őket ugyanis fel kellett volna indítania a bánatnak és az irigységnek, mikor látták, hogy a testvéreiket Isten segítségével védelmezi, ők viszont a szabadulás minden reménysége híjával vannak. Röviden, hallgatólagos ellentét van a tíz törzs és Júda háza között, s ez nyilvánvalóan kiderül a szövegből. Megbizonyosodván ekképpen a próféta céljáról, most rátérünk magukra a szavakra.

Az Úr igéjének terhe, mondja, *Izrael ellen. Így szól az Úr, a ki az eget kiterjeszti*, stb. Zakariás így magasztalja fel Istent annak érdekében, hogy megerősítse ennek a próféciaának a tekintélyét. Kétségtelen ugyanis, hogy az ég és a föld, valamint az ember teremtésének említése itt az itt kihirdetettek érdekében történik. Máshol is láttunk már hasonló bejelentéseket, mert mikor valami nehezen hihető hangzik el, a megígérték nem gyakorolnak ránk semmiféle hatást, míg meg nem emlékezünk Isten végtelen hatalmáról. Isten tehát az ígéreteinek hitelt szerzendő, megparancsolja, hogy emeljük a szemeinket a mennyre, és gondosan vegyük fontolóra az Ő csodálatos műveit, majd fordítsuk a szemeinket a földre, ahol szintén megmutatkozik a szavakkal ki nem fejezhető hatalma. Harmadjára pedig felhívja a figyelmünket a saját természetünk megvizsgálására. Mivel tehát alig lehet elhinni, amit Zakariás mond, ő a legjobb orvosságot írja elő a zsidóknak – emeljék fel a szemeiket, majd nézzenek le a földre. Az eget kiterjesztése az Ő bámulatára indít minket, mert legyünk bármennyire ostobák, nem vagyunk képesek a Napra, a Holdra, és a csillagokra nézni a félelem és a tisztelet erőteljes érzelmei nélkül. Miután tehát Isten felülmúl mindent, amit az ember el tud képzelni magában a világ teremtésében, mi gátolhatna minket abban, hogy elhiggyük, ami semmiképpen sem látszik valószínűnek? Nem illendő ugyanis nekünk annak alapján felmérni Isten munkáit, amit mi magunk képesek vagyunk megérteni, mert képtelenek vagyunk azoknak akár csak a századrészét is felfogni, bármekkora figyelemmel is fordítsuk erre az elménk minden erejét.

Az sem kis dolog, mikor hozzáteszi, hogy Isten *az ember keblébe lelket alkot*. Tudjuk ugyanis, hogy élünk. Önmagában a testnek nem volna semmi ereje, vagy mozgása, s a testet megelevenítő lélek pedig láthatatlan. Mivel tehát a tapasztalat bizonyítja nekünk Isten hatalmát, pedig azt a szemeinkkel nem látjuk, miért ne várhatnánk azt, amit Ő ígér, még ha maga a dolog lehetetlennek is tűnik a számunkra, s felülmúl mindent, amit képesek vagyunk felfogni? Most már értjük, miért jelenti ki a próféta, hogy Isten volt az, *Aki az eget kiterjeszti, a földet fundálja, és az ember keblébe lelket alkot*.¹⁷⁷ Annak kimondásával, hogy „a

akinek a befolyására felépültek Jeruzsálem falai és nagy reformok történtek, Ezsdrás után mintegy tizenegy évvel tért haza. – *a szerk.*

¹⁷⁷ Szokásos dolog az igéket itt jelen időben fordítani. Ezek a héberben melléknévi igenevek, melyek gyakran fordíthatók múlt időben. Dathius és Blayney így is fordítják őket: „kiterjesztette – alapította – formálta.” Ezzel az igevers így alakul: „Az Úr igéjének terhe Izrael ellen. Így szól az Úr, a ki az eget kiterjesztette, a földet fundálta, és az ember keblébe lelket alkotott”. Noha Marckius vitatja az első sor Kálvin által elfogadott nézetét, a fentiekben szereplő szó szerinti fordítás azonban mégsem lehet más. Ez „teher” Izraelen (עָרָא). Igaz, hogy a teher nem mindig ítéletet jelent, hanem súlyos és fontos jövődőlést, mégis, mikor az –en rag követi, akkor nem jelenthet mást. Lásd 1Kir13:29, és 2Kir9:25. Akkor is ítéletet jelent, amikor másik szó következik utána, mint

keblébe” azt fejezi ki, hogy a lélek a testen belül él mintegy mondhatni sátorban. De folytassuk:

Zakariás 12:2

2. Ímé, én részegítő pohárrá teszem Jeruzsálemet minden körülte való népnek; Júdának is az lesz, mikor ostromolják Jeruzsálemet.

Ecce ego pono Ierusalem postem contritionis (*vel*, calicem veneni, *aut*, mortiferum; *alii* vertunt, crapulae) omnibus populis per circuitum; atque etiam super Iehudah, erit in obsidionem contra Ierusalem.

Zakariás itt elkezd tanítani azt, amit röviden már magyaráztam: Jeruzsálem Isten védelme alatt fog állni, Aki védetté és biztonságossá teszi azt minden ellenséggel szemben. Itt azonban olyan jelképes kifejezéseket használ, melyek nyilvánvalóbbá teszik a dolgot. Azt mondja, Jeruzsálem lesz az összezúzás, vagy betörés küszöbe. A סֶף *saph* szó Egyesek azonban úgy vélik, hogy itt poharat jelent, majd a רֹעַל *rol* szót részegségnek, vagy dühöngésnek fordítják. Mivel azonban a szó jelent betörést is, nem alkalmatlan azt mondani, hogy Jeruzsálem küszöb lesz, melybe a népek belebotlanak, így aki szembeszáll ezzel a küszöbvel, az a csontját töri, vagy más sérülés fogja érni. Ugyanakkor a próféta látszólag többet is kifejez: bárki, aki Jeruzsálemre támad, a megbotlás kövének találja majd azt, amivel összetörheti, vagy összezúzhatja a lábait. Ez tehát azt jelenti, hogy a hozzáférés Jeruzsálemhez lezárul, így az ellenségek nem győzik majd le, jóllehet elértek a falakig és a kapukig, mert meg fognak botlani, mint olvastuk, a küszöbnél.

Ha a másik fordítást fogadjuk el, a jelentés akkor is alkalmas lesz: minden istentelen, miközben terveket szőnek Isten egyháza ellen, meg fognak részegedni a saját terveiktől, sőt az italuk halálos lesz a számukra, mert az emberek szeszélyei az ittassághoz hasonló hatásokkal járnak. Mikor tehát az istentelenek összegyűjtik az erőiket az egyház ellen, az ugyanolyan lesz, mintha mohón nyelnék a bort. Az iszákosok ugyanis azért gyűlenek egybe, hogy belemerüljenek a szélsőségekbe. Az igeszakasz így azt jelenti, hogy ez a mértéktelen italozás végzetes lesz a nemzetek számára. Én azonban jobbnak tartom az előbbi nézetet, miszerint bár a szent város kapui nyitva álltak, s könnyű hozzáférés adatott a falakon keresztül, mégis Isten lesz minden oldalról a védelem, így az ellenségek, mint mondtuk, megbotlanak majd a küszöbben, és összezúzzák magukat. S ez az ígélet nagyon szükséges volt, hisz Jeruzsálem ki volt téve mindenki támadásának, mivel nem volt képes várarkokkal, falakkal, vagy erőddombokkal védekezni. Az Úr viszont megígéri, hogy Ő lesz a *megbotlás küszöbje*.

Majd hozzáteszi: *Júdának is az lesz*, vagy Júda felett is azt lesz, *mikor ostromolják Jeruzsálemet*. A próféta itt, úgy vélem, az egész földre kiterjeszti az ígéletet, mintha ezt mondta volna: „Noha az összes lakos nem mind Jeruzsálem területén belül fog lakni, mégis mindenütt biztonságos lesz, mert Isten veszi majd őket a védelmébe”. Csodálom, hogy egyes fordítók miért hagyták figyelmen kívül az וְעַל *ol* előjárót, s fordították így az igeszakaszt: „Júda is benne lesz, mikor ostromolják Jeruzsálemet”. Ezzel teljesen eltérő jelentést alakítanak ki, mintha maguk a zsidók közül néhányan olyan álnokok lennének, akik nem kímélnék a testvéreiket és a barátaikat, hanem ellenségesen lépve fel ellenük a pogány

például „Babilon terhe” (Ézs13:1). Itt tehát helytelenül fordítja Newcome „prófécianak”, és Henderson „szentenciának”. S valóban nem szükséges az „Izrael” szót a tíz törzsre korlátozni, mert gyakran használatos általános értelemben, általánosságban jelölve Izrael leszármazottait, mikor a „Júda” szó nem szerepel a szövegben. A személyek, akikre utal, lehettek azok, akik származékban maradtak, s akik közül sokan később Ezsdrással tétek haza, bár én úgy vélem, hogy az ország lakosairól van szó. Emlékeznünk kell arra, hogy Zakariás a két hazatérés között prófétált, s bár akkor a templom már felépült, Jeruzsálemet még nem védtek falak, s ez így is maradt egészen Nehémiás koráig, ami mintegy 90 évvel az első hazatérés után volt. – a szerk.

nemzetekkel egyesítenék erőiket. Én azonban úgy vélem, az igeszakasz jelentése ennek ellentéte – nevezetesen mikor Jeruzsálemet ostromolják majd, az Úr mindenfelé akadályokat állít majd, melyek gátolják és útját állják az ellenségek támadásainak. Mikor Isten, mondja, védelmezi majd a szent várost, maga ez a dolog (mert én a kifejezést Isten védelmére vonatkoztatom), szóval maga ez a dolog kiterjed majd az egész földre. Mintha azt mondta volna: „Isten nem pusztán a város védelmezője lesz, hanem az egész szentföldé is”.¹⁷⁸ Ennek pedig erőteljesen nógatnia kellett az izraelitákat, látván, hogy ki lettek zárva Isten segítségéből, mivel nem gondoltak igazán a hazatérésre, mikor erre ingyenes engedélyt kaptak. Most ez következik:

Zakariás 12:3

3. És azon a napon lesz, hogy nyomtatókövé teszem Jeruzsálemet minden népnek; a ki emelni akarja azt, mind szakadva-szakad meg, noha összegyül ellene a föld minden pogánya.

Et erit in die illa, Ponam Ierusalem lapidem onerosum cunctis populis; quisque portabit concisione concidetur (*vel*, laceratione lacerabitur,) et congregabuntur contra eam omnes gentes terrae (*sic autem resolvi debet oratio*, Licet congregentur adversus eam cunctae gentes terrae.)

Zakariás itt még egy hasonlatot tesz hozzá, ami nagyon találó. Mikor ugyanis az istentelenek háborút indítottak a szent város ellen, a céljuk nemcsak annak az alattvalói sorba döntése, vagy a sarc és az adók rákényszerítése volt, vagy egyszerűen csak az uralom megszerzése felette. De akkor mi? A teljes lerombolása és a nevének eltörlése. Mivel ekkora kegyetlenség készítette az ellenségeket a szent város elleni támadásra, a próféta itt közbelép, és elmondja, hogy a legnagyobb nyomtatókövé lesz az a számunkra. Jeruzsálem ellenségeit tehát olyasvalakihez hasonlítja, aki megpróbál felemelni egy követ, de túl gyenge hozzá. Ezzel a saját erejét sérti meg, mert ha olyasvalamit próbál az ember megtenni, ami túl sok a számára, azzal meggyengíti az ínszalagjait, vagy megszakítja az izmait. A próféta tehát úgy érti, hogy bár sok nemzet összefogott Jeruzsálem ellen, s minden erőfeszítésük a legyőzésére irányult, végül majd túl nagy tehernek fog bizonyulni a számukra. Ezért majd eltörik, vagy szétszakítják a kezeiket, mert az izmaik elszakadnak a túlterheléstől.¹⁷⁹ Egyesek az utolsó mondatot ridegebben fordítják: „sérülve sérül”, mint mikor valaki egy durva követ emelve felsérti a kezét. Kétségem sincs felőle azonban, hogy a próféta valami komolyabbal akart előhozakodni, s így sokkal jobban összeillik majd minden mondat, mert amint említettük, az istentelenek célja Jeruzsálem teljes elpusztítása volt, hogy kő kövön ne maradjon. Isten

¹⁷⁸ Ezt vélik a legnehezebb igeversnek. Az előző részt, ahogyan a mi változatunkban is szerepel, „Jeruzsálemet a részegítő pohárrá teszem”, fogadták el a legtöbben, például Drusius, Grotius, Marckius, Newcome, és Henderson, bár egyesek a „mérgező” szót használják a „részegítő” helyett. A כר szó egyformán jelent küszöböt és poharat, vagy csészét. A Septuaginta az előbbi., a Targum az utóbbi jelentést fogadta el. Mivel azonban a רעל jelentése az ingadozás, rázkódás, zavartság a részegség okából, következetesebb a második jelentést elfogadni. Az utóbbi részt természetesen nem lehet a mi változatunk szerint kialakítani, ami Piscator változata is egyben. Newcome fordítása szó szerinti, s a Jeromos, Drusius, Castalio, Grotius és Marckius által adott értelmezésnek megfelelően az alábbi: „S Júda számára is az lesz (ti. részegítő pohár) a Jeruzsálem elleni ostromban”. Ez azt sugallja, hogy Júda elárulja majd Jeruzsálemet. Kissé különös, hogy sok kézirat a „lesz” igét nőnembe teszi (תהיה), s a כר, mikor poharat, vagy csészét jelent, szintén nőnemű. Dathius más nézetet javasol. Ő a מצור szót a Septuagintának megfelelően (περιοχη) erőd, erődítmény, védőmű értelemben fordítja, s ekkor a szöveg így alakul: „S Júdát illetően Ő védelmére lesz majd Jeruzsálemnek”. A legtermészetesebb és kézenfekvőbb jelentés azonban az előző – a szerk.

¹⁷⁹ Szó szerint: „Minden emelője kivágatva kivágattatik, vagy megsebesítve megsebesül”, így az egész igevers: „S lesz azon a napon, hogy nyomtatókövé teszem Jeruzsálemet minden nemzetnek. Minden emelője megsebesítve megsebesül, mikor összegyűlnek ellene a Föld minden nemzetei”. – a szerk.

azonban kijelenti itt, hogy túl nagy teher lesz a számukra, így megszakad az erejük, mikor megfontolatlanul megpróbálják eltávolítani azt, ami nem mozdítható el a maga helyéről.

A prófécia oka pedig az, hogy Isten volt az alapítója Jeruzsálemnek, amint meg van írva: „A szent hegyeken vetette meg az ő fundamentomát. Szereti az Úr Sionnak kapuit” (Zsolt87:1-2), majd ismét: „Az Isten ő közepette van, nem rendül meg” (Zsolt46:5). Arra is emlékeznünk kell, amit az utolsó versben láttunk: bár az egek folytonos mozgásban vannak, mégis megtartják a helyzetüket és nem zuhannak zűrzavarba, de ha ég és föld össze is olvadna, Jeruzsálem, amit Isten keze alapított, kivétel volt az emberek közös sorsa alól, a sajátos helyzetének köszönhetően akkor is szilárd és változatlan maradna. Ebből látjuk, miért mondja a próféta, hogy istenteleneknek a sebesülés és a megszakadás lesz az osztályrésze, mikor megpróbálják legyőzni Jeruzsálemet.

Majd hozzáteszi: *noha összegyűl ellene a föld minden pogánya*. Ezt, mint említettük annak érdekében tette hozzá, hogy megmutassa: jóllehet az ellenségek a szélrózsa minden irányából gyülekeztek, Isten mégis erősebb lesz náluk. Ez a mondat tehát egy megerősítést tartalmaz, hogy bátorítsa a kegyeseket: legyőzhetetlen állhatatossággal maradjanak meg a reménységükben még akkor is, mikor látják, hogy mindenfelől ellenségek veszik őket körül. Utána ezt olvassuk:

Zakariás 12:4

4. Azon a napon, így szól az Úr, megverek minden lovat rettegéssel, a lovagját pedig örültséggel; de a Júda házát nyitott szemmel nézem, a népeknek pedig minden lovát vaksággal verem meg.

Die illo, inquit Iehova, percutiam omnem equum stupore, et sesso rem ejus amentia; et super domum Iehudah aperiam oculos meos, et omnem equum populorum percutiam caecitate.

Ugyanazt a témát folytatja itt, de más szavakkal – Isten kezében az eszközök sokasága van, melyekkel képes eltéríteni és letörni az ellenségek dühét. A *ló* és *lovagja* szavakkal a próféta a részt szerepeltetvén az egész helyett mindent beleért, ami erős, és arra céloz, hogy isteni hatalommal mindez könnyen legyőzhető.

Először is azt mondja: *megverek minden lovat rettegéssel*.¹⁸⁰ A katonai erő, mint tudjuk, a lovakban és a lovasokban rejlik, de azt mondja, hogy a lovak bódultak lesznek, a lovasokat pedig mondhatni örültség fogja el, így önmagukat semmisítik meg és nem árthatnak az egyháznak. Utána megerősíti a korábban mondottakat – jóllehet az egész világ összefoghat az egyház ellen, Istennek mégis lesz elegendő ereje minden támadásuk visszaverésére és féken tartására. S megemlíti a bódultságot, az örültséget és a vakságot, amiből az istenfélők megtudhatják, hogy Isten képes rejtett eszközökkel akár megsemmisíteni, akár futásra kényszeríteni minden ellenségüket. Jóllehet tehát Isten nem kivont karddal küzd, s nem a hadviselés szokásos módozatait használja, a próféta mégis azt mondja, hogy más eszközökkel készen áll az ellenségeik leterítésére, ugyanis még a világ legerősebbjei sem képesek arra, hogy vaksággal és örültséggel verjék meg ellenségeiket. A próféta itt azt mutatja meg, hogy jóllehet nem látszik rá mód, ahogyan Isten megszabadíthatna minket, mégis szilárd reménységet táplálhatunk, mert a leheletével is képes megsemmisíteni úgy minden ellenséget, ahogyan képes őket megvakítani, s elvenni tőlük az értelmet, a bölcsességet és az erőt.

Majd hozzáteszi: *de a Júda házát nyitott szemmel nézem*. Itt megadja az okát, miért veri meg az összes ellenséget tunyasággal és örültséggel: mert az Úr törődni fog az

¹⁸⁰ „Döbbsent megdöbbenéssel” – Newcome, „szörnyülködéssel” – Henderson, de a lovakra inkább „kábasággal”, vagy „bódultsággal” szavak illenek. – a szerk.

egyházával. A szemeket megnyitni ugyanazt jelenti, gondoskodni valamiről. Istennek tetszett egy időre elhanyagolni a népét, s ez az elhanyagolás mondhatni egy feledés volt. Ezért a szentek gyakran panaszkodnak: „Meddig szundikálsz még? Meddig tartod zárva a szemeidet? Nézz le Uram, és lásd meg!” Így ezen a helyen Zakariás úgy érti: Isten úgy is gondoskodik majd a népéről, hogy legyőzi ellenségeiket.

Ebből megtanulhatunk egy hasznos tanítást: először is nincs semmi jobb a számunkra, mint összegyűlni Isten védelmének árnyéka alatt, bármennyire is híjával legyen az egyház mindenféle erődítménynek, sőt, legyen akár megszámlálhatatlanul sok ellensége, s ne legyen bár semmi ereje sem az ellenálláshoz. Jóllehet tehát az egyháznak ennyire fájdalmas próbákkal kellett szembenéznie, s megannyi veszély közepette még a halálnak is ki volt téve, mégis tanuljuk meg ebből az igeszakaszából, hogy azok a valóban nyomorultak, akik a félelem, vagy a gyávaság miatt szakadnak el tőle. Azok viszont, akik Istent hívják segítségül, s Rá vetik a biztonságuk gondját, áldottak lesznek, még ha az egész világ dühöng is ellenük, minden nemzet fegyverei készek az elpusztításukra, s a lovak és a lovasok összegyűltek legyőzni őket. Isten védelme ugyanis elégséges védekezés az egyháza számára. Ez az egyik dolog. Azután tanuljuk meg gyakorolni a hitünket akkor is, mikor Isten látszólag a farkasok fogai közé vet minket. Lehet ugyanis, hogy nem nyújt látható segítséget, mégis tudja, miképpen szabadítson meg minket, s rendelkezik a segítség olyan rejtett eszközeivel, amit mi nem veszünk észre, mivel az a célja, hogy próbára tegye a hitünket és a türelmünket. Végül pedig tanuljuk meg, hogy amikor Isten szemet huny a nyomorúságaink felett, mintha elfelejtene bennünket, a Rá alapozó reménységünk mégsem csalódhat soha. Ha ugyanis az Ő nyája között élünk, végül kinyitja majd ránk a szemeit, s ténylegesen kimutatja, hogy gondja van a biztonságunkra. Most ezt olvassuk:

Zakariás 12:5

5. És azt mondják szívökben Júda fejedelmei: Az én erősségem Jeruzsálemnek lakói, az ő Istenökkel, a Seregek Urával.

Et dicent duces Iehudah in cordibus suis, Fortitudo mihi (vel, robus) habitatores Ierusalem in Iehova exercituum Deo suo.

Még mindig ugyanazt a témát folytatja – bármilyen kicsiny és gyenge is legyen Isten nyája, mégis lesz elegendő ereje, mert az Úr azok oldalán áll majd, akik Hozzá menekülnek. Jóllehet tehát Jeruzsálem még nem telt meg lakosokkal, és jóllehet csak egy város volt, Zakariás mégis azt bizonygatja, hogy az ereje legyőzhetetlen lesz. Júdai fejedelmeiről azonban összehasonlításként beszél. Korábban, mint tudjuk, sokan voltak, s nagy hadseregek kerültek ki egy törzsből, és Benjámin fél törzséből. S noha korábban sok provinciájuk volt, az ország pedig tele volt népes városokkal, most majdhogynem egyedül csak Jeruzsálem kezdett lakottá válni. A próféta itt azt mondja: noha az egész egyház a város szűk határai közé gyűlt össze, mégis lesz elegendő ereje ellenállni az ellenség támadásainak.

Azt mondják tehát szívökben Júda fejedelmei. Azaz, jóllehet az ezredek kormányzóinak és parancsnokainak korábban különböző városokban voltak erőik, most mégis mindenki egy városra néz majd, mert a föld majdnem teljesen elhagyottá és néptelenné vált. Ugyanakkor reménységet is kellett táplálniuk, mert az erejüknek az Úrban kellett lennie. Egyesek beszúrnák az alábbi kapcsolatot: „Az erő az enyém és Jeruzsálem lakóival lesz”, de ők eltorzítják az igeszakasz jelentését. A próféta ugyanis egy mondatban akarta azt kimondani, amit én is említettem – hogy mindenki szemei egyetlen városra szegeződnek majd, s elegendő alap lesz a reménykedésre és a magabiztosságra, mert ők nem önmagukban, hanem Istenükben lesznek erősek.

Többes szám – egyes szám változást látunk, mikor azt mondja, hogy *az én erősségem*, mert előbb a fejedelmekről beszélt, így itt a לָנוּ *lanu*, *miénk* köztöszónak kellene itt szerepelnie. Most azonban mindegyiket beszélőnek mutatja be, mintha ezt mondta volna: „A fejedelmek közül egyik sem tekint majd a maga földjére, hanem épp ellenkezőleg, a szent városra vetik tekintetüket, s megelégednek néhány ember védelmével”. Ezért mondja: *az ő Istenökkel, a Seregek Urával*. Úgy érti: Isten lesz annak a népnek a védelme, akiket egy időre elhagyott. S ismét a Seregek Urának nevezi Őt, hogy élénk tárja legyőzhetetlen hatalmát, nehogy az istenfélők elméi elcsüggedjenek a félelemtől, mikor látják, mennyire nem egyenlők az ellenségeikkel.¹⁸¹ Most ez következik:

Zakariás 12:6

6. Azon a napon olyanokká teszem Júda fejedelmeit, mint a milyen a tüzes serpenyő a fák között, és a milyen a tüzes fáklya a kévék között: megemésztenek jobb és bal felől minden körülvaló népet; de Jeruzsálem tovább is a helyén marad Jeruzsálemben!

In die illa ponam duces Iehudah quasi fornacem (*vel*, catinum fusorium) ignis inter ligna, et quasi facem (*vel*, lampadem) ignis in manipulo (*hoc est*, inter manipulos;) et comedent ad dextram et ad sinistram cunctos populos in circuitu; et habitabitur (*vel*, manebit) Ierusalem adhuc sub se (*hoc est*, in loco suo) in Ierusalem.

Újabb hasonlatot tesz hozzá a további megerősítés kedvéért. Azt mondja ugyanis, hogy Júda fejedelmei olyanok lesznek, mint az olvasztótégely. Egyesek tűzhelynek fordítják, de helytelenül és mindennemű jelentés nélkül. Utána *tüzes fáklyához* hasonlítja őket, a pogány nemzeteket pedig a fához és a szalmához, vagy pelyvához. A Lélek is beszél így más helyeken, s meg kell említeni az okát: mikor az istentelenek Isten egyházára támadnak, akkor minden annak pusztulásával látszik fenyegetni, de Isten kijelenti, hogy olyanok lesznek, mint a pelyva, vagy a fa. „Izrael háza”, mondja Ézsaiás „emésztő tűz lesz, és felemészti az erdő minden fáját”. Így hangzik el ezen a helyen is, hogy „az ellenség Izrael ellen összegyűlt serege valóban hatalmas lesz, de az Úr megemészti majd őket, mert olyan lesz Ő, mint a tűz a népe között, s az Ő népe is olyan lesz a Lélek titkos hatalmán keresztül, mint az égő lámpa, vagy fáklya, mai felemészti a polyvát, amiben semmi szilárd dolog sincsen.” A próféta azonban ismét azt mutatja meg, hogy az egyház szabadulása csodálatos, így ostobán járnak el azok, akik a földi és emberi eszközökre támaszkodnak, és akarattal kötik Istent a saját útjaikhoz. Valahányszor ugyanis megígéri Isten, hogy a szabadítójuk lesz, ők rögvést azt kérdeznek: „De miképpen lehetséges ez? Honnan fog jönni ez a segítség hozzánk? Miképpen nyújtja ki az Úr a kezét a számunkra? Honnan gyűjti össze a hadseregét?” Mivel így szoktunk buzgón kérdezősködni, és ezzel elhárítani magunktól Isten segítségét tartjuk észben a próféta által tanított eme igazságot: lehet, hogy az ellenség nagy létszámban támad ellenünk, mégis olyanok lesznek, mint egy farakás, mi pedig mint a tűz, mert lehet, hogy nincs erőnk, de az Úr a titkos kegyességével még a közvetlen közelünkbe jutott ellenségeket is megemészti.

Ugyanezt a célt szolgálja a következő hasonlat is: olyanok lesznek, *a milyen a tüzes fáklya a kévék között*. Itt ismét az egyes számot használja a többes szám helyett. Utána pedig

¹⁸¹ Van valami elégtelenség ennek az igeversnek a szokásos fordításában. Az „azt mondják a szívükben” meglehetősen ritkának tűnik ebben a kapcsolatban. Van egy kézirat, ami összekapcsolja az ֵ elöljárót a „lakosokkal”, s ezt támogatja a Targum. Ekkor az igevers ekképpen alakul: „S azt mondják majd Júda fejedelmei a szívükben: legyen az erő Jeruzsálem lakosaival a Seregek Urán az ő Istenükön keresztül.” A szívben mondani annyi, mint imádkozni, titkos imát mondani, s az imát a következő sorokban olvashatjuk. Ez azt akarta megmutatni, hogy vita, vagy versengés lesz Júda, az ország népe, valamint Jeruzsálem városa között. S a következő versekben mindkettőt említi, mint irigykedésre okot adókat, főleg a 7. versben. – *a szerk.*

következik a magyarázat: *megemésztenek jobb és bal felől minden körülvaló népet*. Zakariás itt látszólag csillapíthatatlan kegyetlenséget és bosszúálló szeszélyt tulajdonít a kegyeseknek, akiket pedig a szelídség lelkének kell vezetnie, hogy utánozhassák mennyei Atyjukat. De itt nem a beállítottságukról és az érzelmeikről beszél, hanem csak azt mutatja be, hogy az összes istentelen csalódik majd a várakozásában a sikert illetően, sőt meg is fognak semmisülni. Minél dühödtebben támadják tehát az egyházat, annál hirtelenebb lesz a pusztulásuk, mert az istenfélők ugyan igyekezhetnek megkímélni őket, Isten azonban, az igazságos bíró, nem fogja ezt megtenni. Röviden, más helyekhez hasonlóan itt is Isten saját munkáját tulajdonítja az egyháznak.

Végül kijelenti: *de Jeruzsálem tovább is a helyén marad*, ahol volt. Itt egyfajta ismétlést látunk, mégpedig azért, mert az ellenségek, mint már mondtuk, úgy vélték: képesek úgy megsemmisíteni Jeruzsálemet, hogy még az emlékezetét is eltörlik. A próféta viszont azt mondja, továbbra is a helyén marad, mivel Isten választotta Magának helyként, ahol egyrészt akarta, hogy tiszteljék, másrészt, ahogyan Mózes gyakran megjegyzi, a nevéől történő megemlékezéshez. Egyszóval arra utal, hogy az egyház örökre a helyén marad, még ha minden halandó összeshövedezik is az elpusztítására, s meg is támadják minden oldalról. Azaz, Isten szentélye, amint megígérte, fennmarad Krisztus eljöveteleig. Akkor ugyanis, mint tudjuk, Jeruzsálem a templommal egyetemben teljesen megsemmisült, mivel vége szakadt mindezeknek a dolgoknak, és a világ megújulni készült.

Ima

Ad meg, mindenható Isten, mivel mindazok állapota, akik Krisztus keresztségének zászlaja alatt küzdenek manapság ma látszólag nehéz, sőt nyomorúságos – ó add meg, hogy a minket bátorító ígéreteidre támaszkodva folytonosan kitarthassunk, és ne vonakodjunk a Te nyájadban maradni, még ha a farkasok lesnek is ránk körös-körül, s rablók és tolvajok is támadnak dühödtlen minket. Hadd maradjunk örökké a Te kezed védelmében, és soha ne irigyeljük ennek a világnak a gyermekeit az örömeikért, könnyebbségükért, és a világi előnyeikért, hanem türelemmel tűrjük az állandó félelem zaklatását. Hadd várhassunk nyugodt elmével mindaddig, amíg megmutatod nekünk a halálunkkor, hogy az üdvösségünk biztos és bizonyos a Te kezedben. Így átjutván minden bajon hadd jussunk el abba az áldott reménységbe, amit a Te egyszülött Fiad biztosított be a számunkra a tulajdon vére által. Ámen.

Százhatvanegyedik előadás

Zakariás 12:7

7. És megoltalmazza az Úr Júdának sátrait, mint azelőtt, hogy ne legyen nagyobb Dávid házának dicsősége és Jeruzsálem lakosának dicsősége, mint a Júdáé.

Et servabit Iehovah tabernacula Iehudah sicut initio (*subaudiendum enim est nota similitudinis*;) itaque non gloriabitur decor (vel, magnificentia) domus Davidis, et decore civis Ierusalem contra Iehudam.

A próféta ismét arra tanít minket, hogy nincs szükség segítségre, mikor Isten nyújtja ki a kezét a népe megőrzésére, mert Ő egyedül is bőven elegendő. S ennek az igeversnek az a célja, hogy megmutassa: a zsidóknak meg kellett tanulni egyedül Istenben bízni, még ha híjával is voltak minden földi segítségnek. Mikor ugyanis Isten megtartani akar, akkor, mint mondtuk, nincs szüksége segítségre, s nem is vesz igénybe sehonnan, mert Önmagában is teljességgel elégséges.

A *sátrak* alatt a próféta véleményem szerint csűröket ért, melyek csak részleges védelmet kínálnak. Való igaz, hogy a sátrak neve a héberben a סֹחֹת *sachut*, de az אֵלִים *aelim* is gyakran jelenti ugyanazt: sátrakat, melyek csak átmeneti szálláshelyül szolgáltak, mert nem erőre építették ezeket, amint az nagyon sok igeversből kiderül. Elismerem, néha válogatás nélkül neveznek minden házat sátoroknak, אֵלִים *aelim*, de a szó tulajdonképpen az átmeneti kényelem biztosítása végett felállított sátrat jelent, mert akkor mondja, hogy az atyák sátrakban laktak, mikor még nem volt állandó lakóhelyük.

Nézzük most meg, miért beszél a próféta a sátrakról. Itt utalhatott a lakozásukra a pusztában. Mivel azonban ez túlföntül távoli dolognak tűnhet, én úgy vélem, egyszerűen csak azokra a sátrakra gondol, melyekben a zsidók laktak, mikor beléptek a földre az egyiptomi szabadulást követően. Őket ugyanis Isten kezének kellett csodálatos módon védelmeznie, hiszen minden szomszédjukat provokálták és mindenki gyűlöletét felszították önmagukkal szemben. Valóban létezett néhány megerősített város, de főként falvakban laktak, s a nép legnagyobb része kétségtelenül megelégedett a sátrakkal, vagy csűrökkel. Így miután az izraelitáknak akkor nem volt védelmük, a próféta most valamennyiüket emlékezteti: egyedül Isten védte őket. S teszi ezt azért, hogy hihessenek benne: a jövőben is biztonságban és védettségben lesznek, mert Isten mindvégig oltalmazni fogja őket. Ez tehát egy benne foglalt összehasonlítás a sátrak és a megerősített városok között, s a próféta azt parancsolja nekik, hogy vegyék fontolóra, mit tapasztaltak meg korábban atyáik. Isten ugyanis hűségesen védelmezte őket még akkor is, amikor védtelenek voltak, s ki voltak téve az ellenségeik minden támadásának.

Először is azt mondja: *az Úr meg fogja védeni a sátrakat*, stb., mintha azt mondaná: „Tudjátok, hogy korábban Isten keze védelmezte atyáitokat, mikor még közülük a legtöbben nem városokban, hanem falvakban és szétszórtan éltek. Miután akkor Isten volt a nép védelmezője hosszú idővel azt megelőzően, hogy királyt választottak, higgyétek, hogy ezt követően is az lesz a számotokra.” Emlékeznünk kell azonban a tegnap mondottakra. A zsidók, akik visszatértek a szülőföldjükre, azért kapták meg az isteni segítség ígérését, hogy az izraeliták, akik a saját tunyaságuk folytán maradtak Babilonban, megtudhassák: joggal kaptak büntetést a hálátlanságukért, mert nem adtak úgy dicsőséget Istennek, amint kellett volna, rábízván magukat az Ő oltalmára, s így bízván az Ő védelmében, nem keresván más, világi

segítséget. *Ő megoltalmaz* tehát, *mint azelőtt*, mert az összehasonlító kötőszót ide bele kell érteni.¹⁸²

Majd hozzáteszi: *hogy ne legyen nagyobb Dávid házának dicsősége és Jeruzsálem lakosának dicsősége, mint a Júdáé*. Ezt az utóbbi mondatot véleményem szerint magyarázatképpen adta hozzá, s ez nyilvánvaló magából a témából, mert Isten kijelenti, hogy *Ő* lesz a védtelenek védelmezője, ezért *ők* nem kevésbé lesznek győztesek mintha sok felfegyverzett katonájuk lett volna, s rendelkeztek volna pénzzel, és minden mással, ami a hadviseléshez szükséges. Mikor ugyanis itt Dávid házat és Jeruzsálem lakóit hasonlítja Júdához, akkor kétségtelenül azt tartja szem előtt, hogy jóllehet nem volt királyság, és nem voltak megerősített városok, egyedül Istenben mégis lesz elegendő védelem, így Magától is képes lesz megvédeni a népet, még ha az fegyvertelen is, s nincsenek kardjaik, erejük és semmi más szükséges eszközük. *Nem fog* tehát *Dávid háza dicsekedni*, s ezt szemlátomást célzatosan említi meg. Addig ugyanis, amíg a saját gazdagságukban és hatalmukban bíztak, nem támaszkodtak úgy Istenre, amint kellett volna.

Miután tehát a zsidókat a hiábavaló büszkeség lelkesítette, amíg fennállt a királyság, és rendelkeztek gazdagsággal és hadi szerszámokkal, Isten itt megfeddi ezt a hamis magabiztosságot, mert a zsidók ezzel elhomályosították az *Ő* ingyenes kegyességét. Bármekkora volt is a Dávid és Salamon által összegyűjtött kincs, s bármennyire félelmetesek voltak is *ők* az ellenségeik és a szomszédos nemzetek szemében, nekik mégis egyedül Isten védelmére kellett volna támaszkodniuk. Miután a földi segítségek befolyásolták elméiket, Isten most megfeddi a hiábavaló önteltségüket, s megmutatja, hogy a nép állapota nem lesz kevésbé boldog, mikor majd nem ül király a trónon, és nem vesznek igénybe segítséget a nép védelmére. Így tehát kijelenti: jóllehet ki vannak téve mindenféle gonoszságnak, mégis biztonságban lesznek, mert Isten védelmezi majd őket. Ezért mondja a próféta, hogy sem a királyi leszármazottak nem dicsekszenek majd Júda ellen, még ha azok sátorokban lakoznak is, sem Jeruzsálem lakói, akik ebben az időben mondhatni udvaroncok voltak. Miután ugyanis a királyi trón Jeruzsálemben volt, annak minden polgára egyfajta hiábavaló dicsekedésbe fogott. Amiért tehát valamennyien lenézték az ország lakosait, mikor a város előkelő állapotban volt, a próféta most kimondja: Dávid és Jeruzsálem utódai és többé már nem fognak dicsekedni Júda népével szemben, akik szét vannak szórva a nyílt mezőkön. Most ezt olvassuk:

Zakariás 12:8

8. Azon a napon oltalma lészen az Úr Jeruzsálem lakosának, és azon a napon olyan lesz köztök a gyenge,¹⁸³ mint Dávid, a Dávid háza pedig, mint az Isten, mint az Úrnak anyala ő előttök.

Die illo proteget Iehova super habitatorem Ierosolymae; et erit qui aegrotabit inter ipsos die illo quasi David; et domus Davidis sicuti angeli (*aut*, *Dii*,) sicuti angelus Iehovae coram facie ipsorum.

¹⁸² Ez a Septuaginta, a szír változat és a Vulgata fordítása, amit Dathius és Newcome is elfogadnak. A héber azonban, amint van, amihez Drusius, Marckius és Henderson is ragaszkodnak, s a szövegkörnyezet is megkövetelni látszik, a következő szavakkal magyarázatot ad arra, hogy miért lettek Júdai sátrai (ami Kimchi és Grotius szerint a városokat és a falvakat jelenti) „először”, vagy legelőször megoltalmazva. Ez az ok pedig nem más, mint hogy Dávid házának és Jeruzsálem lakosainak a dicsősége ne emelkedhessen Júdáé fölé. Ez az igevers világos jelentése. A szó szerinti fordítása az alábbi: „Az Úr azonban először Júda sátrait fogja megoltalmazni, hogy a Dávid házának dicsősége, és Jeruzsálem lakosának dicsősége ne emelkedhessen a Júdáé fölé.” A „lakos” költői egyes számban szerepel. A „dicsőségnek” fordított szó a תפארת, s Septuaginta az első esetben a καυχημα, *dicsekedés*, míg a másodikban a επαοις, *felmagasztaltatás* szóval fordítja, s a Targum is hasonló jelentést ad neki. De a *dicsőség* a legmegszokottabb fordítás, s ez Marckius, Newcome és Henderson fordítása is. – *a szerk.*

¹⁸³ Károlinál: *a legalábbvaló – a ford.*

Ugyanazt a témát folytatja, s azt mondja, Isten olyan lesz, mint védőpajzs a zsidók számára. Jóllehet ugyanis az *אֵן* igen ígét használja, de ez a *מֶגֶן* megen szóból származik, ami pajzsot jelent. Ezért ebbe egy hasonlatot kell beleértetni – jóllehet a zsidók erő és hadiszerszámok híján vannak, mégis biztonságban lesznek Isten védelme alatt, mert Ő, mint a pajzsuk, elégséges lesz. S Istent itt közvetve állítja szembe mindenféle erődítménnyel, amiket az emberek túlon túl buzgón keresgélnek, s amikben hiábavaló módon bizakodnak. A próféta itt kétségtelenül akkora hatalmat tulajdonít Istennek, ami az egész világgal szemben is elegendő minden ellenség legyőzéséhez és a népe megóvásához, még ha semmi más segítség nem áll rendelkezésre. *Az Úr tehát, mondja, pajzs lesz.*¹⁸⁴

Itt azonban látszólag valami nem következetes, mert korábban azt mondta, hogy a zsidók biztonságban lesznek, bárhol is élnek, még ha nem is Jeruzsálemben lesz az, most viszont ezt az ígéretet Jeruzsálem lakosaira korlátozza. A válasz erre világos. Tegnap megjegyeztük, hogy azok kegyességét dicsérte, akik jobbnak látták felvállalni a hazatérés során megtapasztalt sok és fájdalmas próba elviselését, valamint kitenni magukat a megannyi veszélynek, mintsem ott maradni a száműzetésben, mivel abban az esetben teljességgel elszakadtak a templomtól. Mivel pedig ez volt a próféta célja, nem csoda, ha egyszer Jeruzsálem lakóit, máskor általánosan az összes zsidót említi. Mikor pedig azt mondja az utolsó versben, hogy Jeruzsálem lakói ne dicsekedjenek a vidékiekkel szemben, akik szétszórva éltek a falvakban, ezzel a beszédmóddal meg akarta alázni Jeruzsálem lakói, de nem akarta őket kizárni a mindenkinek tett ígéretből. Miután Isten mindenki védelmezője volt, a próféta visszatér Jeruzsálemhez. S mivel Isten azt a helyet választotta ki a szentélye számára, nem csoda, ha drága volt az Ő szemében. Mégis szükséges volt azonban minden gőgösséget elvenni a zsidóktól, nehogy, mint mondtuk, a földi segítségben és támogatásban bízzanak. Ezt jelenti, mikor azt mondja, hogy *oltalma lesz az Úr Jeruzsálem lakosának.*

Majd hozzátesszi: *azon a napon olyan lesz köztök a gyenge,*¹⁸⁵ *mint Dávid.* Egyesek kifinomult magyarázatot adnak erre – eszerint ahogyan Dávid, aki nem tanulta a hadviselést, és egyáltalában nem volt erős, majdnem még fiúként levágta a büszke óriást, Góliátot, úgy lesz, gondolják ők, a zsidók közül a gyenge is győztes Isten erejével az ellenségeik felett. De ez erőltetettnek látszik. A próféta, nekem kétségem sincs felőle, az egészet összekapcsolja, s Dávidot királynak tekinti. Mikor ugyanis Dávid levágta Góliátot, még fiú volt, s még nem volt semmiféle hírneve. Miután megszerezte a királyságot, mint tudjuk, a föld összes királyánál kiválóbbá vált. Erre a kiválóságra gondol tehát a próféta, mikor azt mondja, hogy a legutolsó és a legmegvetettebb is olyan lesz közöttük, mint Dávid. Mintha ezt mondta volna: „Királyi és hősi hírneve lesz nemcsak a köznépnek, de még azoknak is, akik olyanok, mint az asszonyok, és nincsen semmi férfiasságuk: felülmúlják majd Dávidot a hősi hírnév tekintetében.”

Majd ez következik: *a Dávid háza pedig, mint az angyalok.* Azaz, a királyi leszármazottaknak angyali hírnevük lesz. Ezt pedig azért volt szükséges hozzátenni, nehogy az istenfélők azt gondolják, hogy Dávid háza, ahonnan az üdvösséget kellett várniuk, semmivé válik. Bármi is lett megígérve, mindaz szertefoszlódhatott volna, ha az a bizonyos ígélet, melyen az egész nép üdvössége alapult, nem áll meg szilárdan: „az ő háza örökre fennmarad” (v. ö. Zsolt89:37). Miután pedig Zakariás látszólag levetette és teljesen a földre döntötte a királyi házat, a kegyesek elméjében felmerülhetett a kérdés: „Honnan támad hát a mi üdvösségünk? Krisztus nélkül ugyanis bizonyosan el fogunk veszni.” Krisztus pedig sehonnan máshonnan nem jöhetett el, csak Dávid házából. A próféta tehát alkalmasan jelenti

¹⁸⁴ A Septuaginta változata az *περασπικει*, *megóvja pajzzsal*, vagy pajzsot tart fölé. – *a szerk.*

¹⁸⁵ Ez a Septuaginta fordítása, nem az eredeti héber szöveg jelentése. Kimchi szerint a megbotló, vagy botladozó a helyes változat. Blayney változata, „a romlásra elbukott”, nem fogadható el. Drusius, Marckius és Henderson fordítása „a botladozó”. Kétségtelenül gyengét, erőtlent kell érteni alatta, de a gyengeséget jelző cselekedet az, amit az eredeti szó kifejez. – *a szerk.*

ki, hogy a királyi ház lesz a legkiválóbb, mintha minden hozzá tartozó ember angyalok lennének. Az אלהים *aleim* szót használja, ami Istent is jelenti, de ugyanabban a mondatban hozzáteszi: *mint az Úrnak angyala ő előttök*.¹⁸⁶ A próféta Dávid utódait itt kétségtelenül ahhoz az Angyalhoz hasonlítja, Aki a nép vezetője, és a megváltás szolgálója volt. Ez az angyal, következethetünk rá, Krisztus volt, mert noha Isten sok angyalt jelölt ki a népe mellé, mégis, amint az közismert, Krisztus volt a fejedelmük és a fejük. A próféta tehát azt parancsolja a zsidóknak, hogy keressék Isten állandó segítségét, mivel a királyi házban nemcsak angyalok voltak, hanem még maguknak az atyáknak a Vezetője is, Aki Isten legyőzhetetlen hatalmát gyakorolta a nép megváltásában.

Most már értjük a próféta célját. Az egész igeszakasz jelentése az, hogy Isten úgy vállalja majd fel a név védelmét és őrzését, hogy Ő Önmagában is elegendő lesz minden további segítség nélkül. Mikor ugyanis korábban az atyáik kijöttek Egyiptomból, Isten egy Angyalon keresztül gyakorolta a hatalmát, most úgy állított följük egy Közbenjárót. S ezzel a jelentéssel összhangban teszi hozzá a לפנים *lepeniem* szót: „ő előttök”. Megparancsolja a kegyeseknek, hogy figyeljenek a királyi házra, ami akkor híjával volt minden méltóságnak, így nem volt hatalma segíteni. Valóban semmi más nem látszott Dávid utódaiban csak az, ami megalázó, sőt megvetendő volt. A próféta azonban mégis azt parancsolja nekik, hogy abból a házból várják az üdvösséget, mely annyira lealacsonyodott, hogy semmi figyelemre méltóval sem rendelkezett.

Most megkérdezhetjük: mikor teljesedett be ez a prófécia? Zakariás valóban nagy dolgokat jövendöl, de az egész történelmet átnézve azt találjuk, hogy semmi hasonló nem történt. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy ez az áldott és boldog állapot azért lett megígérve a zsidóknak, mert közülük kellett származnia Krisztusnak, s Jeruzsálemnek kellett lennie minden gyülekezet anyjának, mivel onnan származott a törvény, és Isten úgy döntött, onnan mutatja fel a királyi jogart, hogy Dávid Fia uralkodhasson az egész világ fölött. Miután ez volt a helyzet, most már könnyen megérthetjük, miképpen válhatott a nyomorult nép állapota boldogabbá és dicsőségesebbé, mint volt Dávid virágzó királyságának idején. Végül ugyanis eljön majd Krisztus, Akiben a tökéletes boldogság keresendő.

Most már hozzátehetjük azt is, hogy bár csak kevés zsidó ölelte magához Krisztus kegyeit, s a többiek elbuktak, helyet adván ezzel a pogányoknak, mégis, bármennyire kicsiny is volt az istenfélők aránya, a próféta mégsem beszél itt túlzóan. Maga a dolog ugyanis az, amit figyelembe kell venni. Az pedig, hogy a zsidók nem élvezték ezt a boldog állapotot, az a maguk hálátlanságának volt köszönhető, de nem von le semmit a Zakariás által itt leírt boldogságból. De folytassuk:

Zakariás 12:9

9. És azon a napon lesz, hogy kész leszek elveszteni minden pogányt, a kik Jeruzsálemre támadnak;

Et erit die illo, quaeram ad perdendum omnes gentes, quae venient contra Ierusalem.

¹⁸⁶ Henderson szerint mind Gesenius, mind Lee tagadják, hogy az angyalokat valaha is אלהים-nek nevezték, bár a Septuaginta gyakran fordította a szót „angyaloknak”. Itt a Septuaginta a ház szót „mint Isten házat” használja, a Targumban pedig a „fejedelmek” kifejezés szerepel, s a királyokat és a fejedelmeket néha nevezik „isteneknek”. De a következő sorok tisztázzák a jelentést, mert ez az igeszakasz nyilvánvaló jelentése:

8. *És a botladozó közöttük azon a napon olyan lesz, mint Dávid. Dávid háza pedig, mint az Isten, mint az Úr angyala előttük.*

A botladozó, vagy gyenge olyan erős és hősies lesz, mint Dávid, Dávid leszármazottai pedig, mint Isten, akik úgy veszik majd magukhoz a kezdeményezést és a vezetést, mint az Angyal, Aki előttük ment a pusztában, s Aki később a testben megjelent Istennek bizonyult. – a szerk.

A próféta megint megismétli, hogy jóllehet az istentelen és gonosz emberek minden oldalról nagy számban támadták az egyházat minden oldalról, mégis Isten lesz a védelmezőjük. Annak kimondásával, hogy *kész leszek*, a próféta úgy érti, Isten teljesen hajlik majd (*intentum*) a pusztításra ugyanúgy, mint az emberek szoktak felajzottak lenni, mikor komolyan igyekeznek megvalósítani valamilyen célt. S nehogy a kegyesek úgy véljék, pusztulniuk kell, mert Isten lenézi, elhanyagolja, vagy elfelejti őket, ezért mondja, hogy a buzgó védelmezőjük lesz. *Kész leszek*, azaz a legkomolyabban és féltőn gondoskodni *minden nemzet elpusztításáról*. Ez az ígélet messze túl terjed a zsidókon. Ha ugyanis megvizsgáljuk a nép állapotát az egész közbenső időszakban, a hazatérésüktől kezdve Krisztus eljövételéig, akkor a próféta természetesen szemlátomást sokkalta nagyobb dolognak a reménységét adta itt meg, mint ami a valóságban lezajlott. Itt ugyanis az egyház örök védelmét ígéri, s ebből fakad az üdvösség bizonyossága is, mert Isten gondosan ügyel ránk, hogy hatékonyan visszaverhesse minden ellenségünket.

Csak futólag érintem ezeket a dolgokat, melyek egyébként hosszas és aprólékos megfontolást igényelnének, de elegendő röviden megmutatnom a próféta szavainak jelentését, amennyiben ezt világosan meg tudom tenni, így mindenki felhasználhatja azt, ami a saját fejlődéhez szükséges. Időközben azt is megtanulhatjuk a próféta szavaiból, hogy az egyházat ez a világ mindig is háborgatni fogja, mert nemcsak egy ellenség okoz majd neki nehézségeket, hanem nagyon sok nemzet is felkel majd ellene. Most ez következik:

Zakariás 12:10

10. A Dávid házára és Jeruzsálem lakosaira pedig kiöntöm a kegyelemnek és könyörületességnek lelkét, és reám tekintenek, a kit átszegeztek, és siratják őt, a mint siratják az egyetlen fiút, és keseregnek utána, a mint keseregnek az elsőszülött után.

Et effundam supe domum Davidis, et super habitatorem Ierosolymae Spiritum gratiae et miserationum; (*vel, precationum, vertunt alii;*) et respicient ad me quem confixerunt; et lugebunt super ipsum tanquam luctu super inigenitum; et amarulenti erunt super eum, quasi amarulencia quae est super primogenitum.

Ennek az igeversnek az elején a próféta arra céloz, hogy noha a zsidók nyomorúságos állapotban voltak akkortájt, és ez a jövőben is így lesz, Isten mégis könyörületes lesz hozzájuk. Így buzdítja őket türelemre, nehogy elcsüggedjenek a hosszasan folytatódó gyengeség miatt. Nem volt ugyanis elegendő azt ígérni nekik, amit Isten segítségéről megjegyeztünk, hacsak Zakariás hozzá nem teszi, hogy Isten végül könyörületes és kegyelmes lesz hozzájuk, miután oly sok gonoszságot tūrtek el, hogy a világ már majdnem teljesen elveszetteknek tekintette őket.

Ami a *lélek kiöntését* illeti, a kifejezés első ránézésre nehezen megérthetőnek tűnik, mert mit is jelent kiönteni a kegyelem lelkét? Inkább így kellett volna mondania: „Kiöntöm rátok a kegyelememet”. De a próféta azt akarja kifejezni, hogy Isten könyörületes lesz, mert a Lelke felindul a zsidók megszabadítására. Isten Lelkét ugyanis itt az ember elméjéhez hasonlítja, s tudjuk, hogy a Szentírás gyakorta használ efféle nyelvezetet. A *kiöntöm a kegyelemnek és könyörületességnek lelkét* kifejezés tehát alkalmasan így fejezhető ki: „kiöntöm könyörületes érzelmeimet”, vagy „megnyitom egész szívemet, hogy könyörületet mutassak ennek a népnek”, illetve „a Lelkem olyan lesz, mint az ember lelke, mely fel szokta őt indítani a nyomorultak iránti könyörületre”. Most már értjük, milyen értelemben mondható alkalmas módon Istenről, hogy kiönti a kegyelem Lelkét. De értelmezhető ez még kifinomultabban is, miszerint Isten nemcsak könyörületet mutat majd a népének, de érzékennyé is teszi őket a könyörülete iránt, s én ennek a nézetnek az elfogadására hajlok főleg azért, ami utána következik: *a sajnálkozás lelke*, vagy a siránkozása, mert a תחנונים

tachnunim szó általában siránkozást jelent a héberben. Egyesek „imáknak” fordítják, de helytelenül, mert nem fejezik ki a szó erejét. Mindig többes számban szerepel, legalábbis ezzel a végződéssel, s csak egyetlen hely van, ahol sajnálkozásnak fordíthatjuk, a Jer31:9-ben: „Sajnálkozással állítom majd helyre őket”. Am még ott is fordítható siránkozásnak az egész igeverssével összhangban, mert a próféta ezt mondja: „Sírni fognak”, majd utána teszi hozzá: „sajnálkozással állítom helyre őket”.¹⁸⁷ Az igemagyarázók nagyobbik része valóban imádkozásnak fordítja, de a héberek jobbnak látják sajnálkozásnak fordítani abból az okból, mert úgy vélik, a kegyelem lelke nem más, mint maga a kegyelem. A kegyelem lelke valóban maga a hittel egyesült kegyelem, mert Isten gyakran meghallhatja a nyomorultakat, kinyújtja feléjük a kezét, s a leghatékonyabb szabadulásban részesíti őket, miközben ők továbbra is vakok maradnak, és nem vesznek észre semmit. Sokkal jobb tehát, ha a kegyelem lelke töltet ki ránk, mint maga a kegyelem, mert amíg Isten Lelke be nem hatol a szívünkbe, s nem csepegteti belénk a kegyelem szükségességének érzését, addig haszontalan, sőt káros lenne, mert Istennek végül bosszút kellene állnia a hálátlanságunk miatt, mikor látná, hogy az Ő kegyelme veszendőbe megy a közönyünk miatt. Amire tehát a próféta a véleményem szerint gondol az nem más, mint hogy Isten végül annyira könyörületes lesz, hogy kitölti rájuk a *kegyelem lelkét*, majd a *siránkozás lelkét* a kegyelem megszerzése érdekében. Azok, akik imádkozásnak fordítják, mint már mondtam, nem közvetítik a kifejezés teljes jelentését. De vehetjük sajnálkozást passzív értelemben is, a szokásos jelentésével összhangban – *kiöntöm a kegyelemnek lelkét*, hogy ők maguk észrevehessék a kegyelemet, majd a *sajnálát (siránkozás) lelkét*, hogy szánakozván a gonoszságaikon megérthessék: felülről jövő hatalom által szabadultak meg. Ezért Zakariás többet ígér, mint korábban, mert itt nem Isten külső segítségéről beszél, mellyel megóvjá majd őket, hanem a belső kegyelemről, mellyel Isten rejtett örömet tölt majd ki a szívükbe, hogy megtudják és biztosan megtapasztalják: könyörületes hozzájuk.

Ha tehát a תחנונים *tachnunim* szót itt sajnálkozásnak fordítjuk, az igeszakasz jelentése az lesz, hogy a zsidók a Szentlélek irányítására és sugallatára Istent könyörületesnek találják majd irántuk. Ha viszont siránkozásnak fordítjuk, akkor a prófétát úgy kell tekinteni, mint aki többet is mond – azt, hogy a zsidók, akik korábban úgy megkeményedtek a gonoszságaikban, hogy nem menekültek Istenhez segítségért, a végén majd könyörgökké válnak, mert a Szentlélek belsőleg úgy megéri majd a szívüket, ami felindítja őket az állapotuk feletti siránkozásra Isten előtt, s így panaszkodnak majd Neki.¹⁸⁸ Ezt a nézetet erősíti meg teljesebben az is, ami ez után következik.

És reám tekintenek, mondja, *a kit átszegeztek*. Láttuk tehát, hogy itt nemcsak külső kegyelmet, vagy kegyet ígér a zsidóknak, hanem a hit belső világosságát is, melynek a Lélek a szerzője. Ő az, Aki megvilágosítja az elménket, hogy meglássuk Isten jóságát, s Ő az, Aki elfordítja a szíveinket is, és ezért teszi hozzá: *és reám tekintenek*.¹⁸⁹ Isten ugyanis, mint már

¹⁸⁷ A Károli-fordítás szerint: „Siralommal jönnek és imádkozva hozom őket, vezetem őket a vizek folyásai mellett egyenes úton...” – *a ford.*

¹⁸⁸ A két szót így fejezi ki a Septuaginta: πνευμα χάριτος και ούκτιμον, „a kegyelem és a sajnálkozás lelke”, s a Targum is hasonló kifejezést használ. Az utóbbi kifejezést ugyanis Jeromos, Drusius és Piscator a „deprecationum – esedezés”, míg az angol változat, Newcome és Henderson a „könyörgés” kifejezéssel fordítják. Utóbbi két szerző „a lélek”, stb. kifejezést úgy használja, mintha egy indítatást, vagy beállítottságot jelentene a „Lélek”, ahogyan egyébként Grotius is érti. A „Lélek” azonban itt ugyanazt a Lelket jelenti, mint a Joel2:28-ban: „kiöntöm lelkemet minden testre”, stb., s „a kegyelem és az esedezés (vagy könyörgés) Lelkének” nevezik, mert Ő, az isteni Lélek a forrásuk. A megújuló kegyelem és az őszinte könyörgés a Lélektől jönnek. Az utóbbi szó, mely egy megkettőzött igétől származik, ami többet fejezi ki, mint egyszerű könyörgést: buzgó könyörgést, vagy esedezést jelent. – *a szerk.*

¹⁸⁹ *Respicient ad me*, והביטו אלי. Ugyanezt a kifejezést fordítják a *rátékiteni* igével a 2Móz3:6-ban, a 4Móz21:8-ban, s az *odanézni* igével a Zsolt34:5-ben, az Ézs22:11-ben és az 51:1-2-ben. Newcome követi az angol változatot, míg Henderson Kálvint, és az „odanézni” igét használja. Mivel a kifejezés mindkét jelentést

emlékeztettek benneteket, nagyon nagylelkűen bánik a hitetlenekkel, de ők vakok, így teljesen haszontalanul tölti ki a kegyelmét, mintha csak kovakövet, vagy sziklákat öntözne vele. Bármilyen nagylelkűen árássza is tehát Isten a kegyemét a hitetlenekre, ők mégis haszontalanná teszik a kegyességét, mert olyanok, mint a kövek.

Miután Zakariás azt jelenti ki, hogy végül a zsidók Istenre *tekintenek* majd, ebből következik, hogy a megtérés lelkét, és a hit világosságát ígéri nekik, hogy tudhassák, Isten az üdvösségük Szerzője, és biztosak lévén abban, hogy máris üdvözültek, a jövőben teljesen szánják oda magukat Neki. *És reám tekintenek, a kit átszegeztek.* A próféta itt közvetve meg is feddi a zsidókat a hatalmas makacsságuk miatt. Isten ugyanis helyreállította őket, de ők mégis taníthatatlanok maradtak, mint a vadállatok. Ezt az átszegezést ugyanis jelképesen kell érteni a folytonos provokálásra, mintha azt mondta volna, hogy a zsidók a romlottságunkban mondhatni készen álltak háborúzni, piszkálták és átdöfték Istent a gonoszságukkal, vagy a lázadásuk fegyvereivel. Mivel pedig ilyenek voltak, azért mondja most, hogy ezt a változást Isten munkálja majd ki, amikor majd *Rá tekintenek*, Akit korábban *átszegeztek*. De ma már nem tudjuk befejezni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel manapság ellenségek vesznek körül és semmi védelmünk sincsen, így a biztonságunk minden pillanatban veszélyeztetettnek látszik – ó add meg, hogy Hozzád emelhessük a szíveinket, s megelégedjünk egyedül a Te védelmeddel. Hadd vessük meg mindazt, amivel a Sátán és az egész világ fenyeget minket, s hadd folytassuk legyőzhetetlenül a háborúkat, amíg végül elérjük azt a boldog pihenést, ahol nemcsak azokat a jó dolgokat élvezzük majd, melyeket a Földön ígértél meg nekünk, hanem azt a dicsőséges és győztes győzelmet, melyben a mi Főnkkal, Krisztus Jézussal együtt veszünk majd részt. Ő győzte le a világot a mi számunkra, hogy Magához gyűjthessen minket, s részeseivé tegyen az Ő győzelmének, s minden áldásának. Amen.

megengedi, s mivel Szent János, nem követvén a Septuagintát, és a mi változatunk szerinti ígét használja, így kell tekinteni – ránézni valamire, mint egy tárgyra a szemünk előtt. – *a szerk.*

Százhatvankettedik előadás

A tegnapi előadásban elmondtuk, hogy az *és reám tekintenek, a kit átszegeztek* szavakat jelképesen kell érteni,¹⁹⁰ mert a próféta itt az általa korábban mondottakat fejezi ki: a zsidók egy idő múlva visszatérnek majd a szilárd elméhez, azaz mikor felruháztatnak a kegyelem és a sajnálkozás lelkével. Az ugyanis az igaz megtérés, amikor az emberek komolyan elismerik, hogy háborúban állnak Istennel, s Ő az ellenségük, míg ki nem békülnek Vele. Amíg ugyanis egy bűnös nem lép bizonyos módon Isten ítélőszéke elé, soha nem érinti meg a megtérés valódi érzése. Szükséges tehát emlékeznünk arra, hogy Istent megsértettük, s amennyire csak tőlünk tellett, a saját elpusztításunkra ösztöklöttük Őt, mivel felszítottuk a haragját és a bosszúállását. Ez tehát a próféta szavainak valódi jelentése itt. A zsidók ugyanis, miután különféle módokon és hosszú időn át meggondolatlanul provokálták Istent, néha megtérésre jutottak, miután megrettentek Isten ítéletétől, pedig közülük korábban senki sem gondolta, hogy egyszer majd kénytelen lesz számot adni.

János azt mondja, hogy ez a prófécia Krisztusban teljessé lett, mikor az oldalát lándzsával döfték át (Jn19:37), s ez nagyon igaz. Szükséges volt ugyanis egy látható jelnek megmutatkoznia Krisztus személyében, hogy a zsidók tudják: Isten szólt a próféták által, s máshol is láttunk hasonló példákat. A zsidók akkor feszítették meg Istent, mikor megszorították az Ő Lelkét, de Krisztust is átszegezték testileg. S ez az, amire János gondol: Isten azzal a látható jellel tette nyilvánvalóvá, hogy nemcsak korábban provokálták gyalázatos módon a zsidók, de végül az Ő egyszülött Fiának személyében azt a hatalmas bűnt is hozzátették a gyalázatos istentelenségükhöz, hogy még Krisztus oldalát is átdöfték. Valóban igaz, hogy Krisztus oldalát a római katona döfte át, de amint Péter mondja, a zsidók feszítették keresztre, mert ők voltak a halálának a szerzői, s Pilátust majdhogynem kényszerítették az elítélésére (Csel2:36). Így az oldalának átdöfése joggal tulajdoníthatatik a zsidóknak, mert azt hajtották végre, amit örült istentelenségük sugallt, csak éppen egy idegen katona kezével.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a próféta szavait János nem a megtérés vonatkozásában idézi, mert ott nem a megtérésről beszél. A célja annak a megmutatása volt, hogy Krisztus az a bizonyos Isten, Akiről a próféták a kezdetektől fogva beszéltek, mert azt mondja: *Néznek majd rám*. Bizonyos, hogy az egy igaz Isten, a menny és a föld teremője jelentette ezt ki az Ő Lelke által, Zakariás szájával. Krisztus tehát ugyanaz az Isten. Mi azonban nem korlátozzuk így a személyeket, hanem csak arra a következtetésre jutunk, hogy az Atya és a Fiú lényege egy és ugyanaz, amit az egyházat most zaklató gonosz emberek tagadni próbálnak. Ők ugyanis azt képzelik, hogy az Atya az egy igaz Isten, és bár utána elismerik, hogy Krisztus is Isten, de ezzel egy újfajta istenséget alkotnak meg, mint ahogyan a folyó származik a forrásból. Tagadják tehát, hogy Krisztus az egy igaz Isten. Bár elismerik, hogy az örökkévalóságtól fogva nemzették, mégis azt tanítják, hogy az Atya és a Fiú lényege nem egy, így Krisztust valamiféle fantomnak tartják, tudom is én, minek, mert soha el nem ismerik Őt Istennek, e prófécia Szerzőjének. Azt mondják, mert szükségszerűen azt kell mondaniuk, hogy Zakariás az Ő Lelke által szólt, de még erről is úgy adnak számot, mint közbenső, és másodlagos okról, mert szerintük Isten, az Atya használta itt a saját Fiát.

¹⁹⁰ A magyarázatnak ez az alapelve, amit Kálvin máshol megemlített, nagyon fontos. Ami jelképesen vonatkozott Istenre, vagy inkább a Messiásra, mint Izrael királyára és pásztorára a testi megjelenését megelőzően, utóbb szó szerint igazolódott a testi állapotában. Izrael népe, vagyis a zsidók „átszegezték” Őt a provokációikkal, mikor a királyuk volt még a megtestesülést megelőzően, majd konkrétan is „átszegezték” Őt a Golgotán. Ugyanezt a nézetet lehet vallani, és vallja is Kálvin sok hasonló, a prófétáktól kölcsönzött és Krisztusra vonatkoztatott kifejezés esetén. – *a szerk.*

Makacsul állítják azonban, hogy Krisztus, mint Isten nem egylényegű az Atyával, mert Isten Ígéje, ahogyan ők képzelik, tulajdonképpen nem tartozhat senki máshoz, csakis az Atyához.

Mi azonban világosan látjuk, miképpen feddi meg a Szentlélek ezt az istenkáromlást, mert az evangélista szájával mondja ki, hogy Ő nem holmi másodlagos Isten volt, Akit megfeszítettek, hanem az a bizonyos Isten volt, Akiről Mózes beszélt, s Aki így az egy igaz Istennek jelentette ki Magát. S ugyanezt mondta Ézsaiás szájával is: „A dicsőséget másnak nem adom: én vagyok, és rajtam kívül nincsen más” (v. ö. Ézs42:8).

Most az következik, amit a tegnapi előadásban olvastunk, de nem volt időm megmagyarázni: *és siratják őt, a mint siratják az egyetlen fiút, és keseregnek utána, a mint keseregnek az elsőszülött után.* Zakariás ugyanazt a témát folytatja, mert a zsidóknak a korábbiakhoz hasonlóan a megtérés lelkét ígéri, s megemlíti a konkrét megtéréstípusát. De a részt említvén az egész helyett ebbe a fajtába a megtérés minden részét beleérti. A megtérés kezdete, mint tudjuk, a megszomorodás, vagy a siránkozás. Miután pedig a „néznek reám” kifejezéssel nem fejezte ki kellőképpen, amit akart, most világosabban is megmagyarázza a szavainak jelentését a siralom és a bánat említésével: Isten végül majd ad megtérést a zsidóknak, amiért keresztre feszítették Krisztust. A személyváltás valóban megfigyelhető, de tudjuk, a prófétáknál megszokott dolog, mikor Istent beszélőnek mutatják be először első személyben, majd a második személyben.¹⁹¹ Ha valaki hajlamos azt gondolni, hogy itt különbséget jelöl meg a személyek vonatkozásában, de félek, hogy ez olyan mesterkéeltség, ami nem áll meg. Ugyanakkor kifejthetjük ezt a magyarázatot: *és reám tekintenek, a kit átszegeztek* – vajon Istent, az Atyát szegeztek át? Semmiképpen sem: mert Ő nem öltött Magára testet, amiben szenvedhetett volna, ezt az Ő elsőszülött Fia tette meg. Miért mondja hát az Atya: *reám tekintenek?* A válasz pedig: az egylényegűség miatt. Utána ez következik: *és siratják őt... és keseregnek utána.* Itt átmenet van az első személyből a harmadik személybe, mert jóllehet Krisztus egylényegű az Atyával, a személyét tekintve különbözik Tőle. De amint már említettem, én nem akarom erőltetni ezt a nézetet, mert a Héber beszédmód a másik nézetet látszik támogatni, miszerint a prófeta először Istent mutatja be beszélőként, majd ő maga mondja el Isten szolgájaként azt, ami történni fog. Amire azonban épp az imént utaltam, az kétségtelenül igaz – a megtérés itt a rész kijelentésével az egész helyett van leírva. Az első dolog ugyanis a szomorúság annak megfelelően, amit Pál tanít nekünk a 2Kor7:10-ben, s az okát is kitalálhatjuk abból, amint mondtam: nem lehetséges, hogy a bűn kiváltsa a nemtetszésünket, és megtérjünk, csak ha a vétkeink ösztökélnek és megsértenek minket, s elismerjük, hogy Isten a bűnök megbosszulója, nekünk pedig Vele van dolgunk. Mikor ugyanis Isten bíróként lép fel, hogy megbüntessen minket, vajon nem szükséges, hogy félelmetes bánat és riadalom sújtsa, sőt majdnem el is nyeljen minket? Ez az oka az említett keserűségnek, és innen származik a siránkozás, mert nem is lehet másképp, mikor rettegünk az Isten felettünk lebegő bosszúállásától.

A prófeta azonban, mondhatjuk, valami másra gondolt: arra, hogy Krisztus miatt fognak siránkozni, de nem maguktól. Erre kész válasz adható: a siránkozás forrására és okára mutat rá. A hálátlanság fogja ugyanis siránkozásra kényszeríteni a zsidókat. Mivel elismerik majd, hogy romlott makacsságukban vívtak háborút Istennel és az Ő elsőszülött Fiával. Nem úgy érti tehát, hogy Krisztus halála lesz a számukra keserű ügy, ahogyan mi szoktunk könnyeket ontani és siránkozni egy barát, egy testvér, vagy egy fiú halála felett, hanem tudni

¹⁹¹ Igaz, hogy gyakran ez a helyzet, de mégis, miután János (Jn19:37) az előbbi mondatot a héberből idézi, nem pedig a Septuagintából, s bizonyos módon a harmadik személyt érti, így a „reám” szót tekinthetjük hibásnak a „reá” szó helyén. Valóban minden korai változat, valamint a legjobb kéziratok a „reám” változatot támogatják. Dathius és Henderson ezekre a tekintélyekre alapozva megtartották ezt az olvasatot, de Kennicott és Henderson más egyházatyák, valamint harminchat kézirat által támogatva a „reá” változatot fogadták el, s ez látszik a legjobbnak. Sem Dathius, sem Henderson nem ad kielégítő magyarázatot a János-idézetből eredő problémára. – *a szerk.*

és érezni fogják, milyen szélsőségesen vakok voltak valamennyien, s a bűneikkel Istent provokálták.

Jeromos úgy gondolta, hogy Krisztust egyszülöttnek az Ő isteni természete miatt nevezik, elsőszülöttnek pedig azért, mert Ő minden istenfélő idősebb testvére, és az egyház Feje. Ez a nézet valóban igaz, de nem tudom, hogy vajon a próféta nézete-e ebben az igeszakaszban. Én ezért jobbnak látom ezt az egyszerű nézetet elfogadni, amelyről itt van szó: a zsidók, miután megvetették Krisztust, végül majd elismerik Őt drága, felbecsülhetetlen értékű kincsnek, Akinek a megvetése rászolgált Isten büntetésére. De folytassuk:

Zakariás 12:11

11. Azon a napon nagy siralom lesz Jeruzsálemben, a milyen volt a hadadrimmoni siralom a Megiddó völgyében.

In die illo magnificabitur (*ad verbum*, magnus erit) lucus in Ierusalem, sicut luctus Hadadrimon in planitie Megedon.

A próféta majdnem ugyanazt mondja a fejezet végén. Mivel azonban az esemény méltó volt a megemlékezésre, sok jelképes kifejezéssel ékesíti azt fel. Azt mondja, a *siralom* Krisztus halálán olyan lesz, mint a Jósiás halála feletti siralom. Azok ugyanis, akik a Hadadrimmont ember neveként értelmezik. Semmi okot sem tudnak szolgáltatni erre, s pusztá feltételezésekbe merülnek bele. Valóban majdnem mindenki egyetért abban, hogy a Hadadrimmon vagy egy, a Megiddó síkságához kapcsolódó város neve volt, vagy egy megyéé Jezréel mellett. De hogy mi is volt valójában, nem túl nagy jelentőségű dolog. Én azt hiszem, Hadadrimmon vagy egy szomszédos város volt, vagy az országnak az a része, amely a Megiddó síkságán terült el.¹⁹²

Most már megjegyezhetjük, hogy ez az összehasonlítás, amit a próféta itt használ, nagyon alkalmas. Mikor ugyanis Jósiást Egyiptom királya levágta, azt olvassuk a 2Krn35:25-ben, hogy évenkénti siratást rendeztek. A zsidók tehát évente szokták siratni Jósiás halálát, mert attól az időtől kezdve vált nyilvánvalóvá: annyira Isten elégedetlen a néppel, hogy többé már semmi reményük sem marad a szabadulásra. Sőt, Jeremiás a siralmas énekében külön is utal Jósiásra, amint az kiderül a szent történelemből. Egyebek mellett azt is mondja, hogy Krisztus, a mi Urunk, akinek az életében élte a mi életünket, a bűneinkért vágatott le. Jeremiás tehát elismerni, hogy Isten bosszújának speciális bizonyítéka volt, mikor a kegyes király elvételét, s így a zsidók mondhatni elhagyattak, s utóbb olyanokká váltak, mint a holttest, mivel csak Jósiás életében jutottak lélegzetvételhez. Ugyanakkor arra is emlékeztet minket, hogy a királyság, melyet Isten Krisztus királysága előképének szánt, mondhatni szintén megszűnt, mert Jósiás utódát megfosztották minden királyi tisztességtől, s végül nemcsak az egész méltóságát, de a nép biztonságát is lábbal tiporták. Ezért a próféta a lehető legalkalmasabban vonatkoztatja ezt a siratást Krisztus halálára, mintha ezt mondta volna: a zsidók évente siratták Jósiás halálát, mert Isten félelmetes bosszújának a bizonyítéka volt, mikor elveszítették a kegyes uralkodót. Most pedig hasonló siratás következik, mikor látják, hogy az üdvösség világossága kioltatott, mivel Isten Fiát feszítették keresztre, hacsak nem ismerik el alázatosan a nagy gonoszságukat és nem nyernek bocsánatot rá.

Most már látjuk a próféta szavainak valódi jelentését, mikor azt mondja, hogy a siratás Jeruzsálemben hasonló lesz ahhoz, ami Megiddónál volt.

Ha ennek bárki azt vetné ellenébe, hogy Krisztus halálát nem kísérték könnyek és siratás, arra azt válaszolom: itt csak a hívők bűnbánatát írja le. Tudjuk ugyanis, hogy a nép

¹⁹² „Jeromos azt mondja, hogy ez (a Hadadrimmon) egy Jezréelhez közel eső hely, amit az ő idejében Maximianopolisnak neveztek. De Lisle Megiddóhoz közelre helyei, ahol Jósiás királyt levágták, akit nagyon megsirattak, 2Krn35:22-25.” – *Newcome*.

közül csak nagyon kevesek tértek meg Istenhez. Nem csoda azonban, ha a próféta általánosságban beszél az egész népről, noha csak Isten választottaira és a csekély maradékra utalt. Isten ugyanis azt a keveset, akik megtértek, Ábrahám egész nemzetségének tekintette. Egyesek említik az asszonyokat, akikről Lukács beszél, de nekem ez túlonként korlátozottnak és erőltetettnek tűnik, s azt is látjuk, hogy a siratást Krisztus megtiltotta: „ne sírjatok én rajtam, hanem ti magatokon sírjatok, és a ti magzataitokon” (Lk23:28).

Mivel tehát Krisztus mutatja itt meg, hogy a siratás hiábavaló és haszontalan volt, biztosan mondhatjuk, hogy a Zakariás által itt említettek nem akkor teljesedtek be. S észben kell tartanunk, amit korábban mondtam: a siratással és a bánattal azt a megtérést írja le, ami miatt Isten a zsidókat kegyelte – valóban nem mindet, hanem csak azokat, akik az üdvösségre rendeltettek Isten ingyenes örökbe fogadása által. Most ez következik:

Zakariás 12:12-14

12. És sír a föld: nemzetségek és nemzetségek külön; külön a Dávid házának nemzetsége, feleségeik is külön; külön a Nátán házának nemzetsége, és feleségeik is külön;

13. Külön a Lévi házának nemzetsége, és feleségeik is külön; külön a Símei nemzetsége, feleségeik is külön.

14. A többi nemzetségek mind; nemzetségek és nemzetségek külön, feleségeik is külön.

Et lugebit terra, familiae, familiae seorsum; familia domus Davidis seorsum, et uxores eorum seorsum;

Familia domus Levi seorsum, et uxores eorum seorsum; familia Simei seorsum, et uxores eorum seorsum;

Omnes familiae residuae, familiae, familiae seorsum (*hoc est, singulae familiae seorsum,*) et uxores eorum seorsum.

Zakariás látszólag a kelleténél több szót használ a témája befejezéséhez. Úgy tűnik ugyanis, hogy világos dologról beszél terjengősen. Nekünk azonban tekintetbe kell vennünk a dolog rendkívüli fontosságát, hiszen lehetetlennek tűnt, hogy bármely nemzet megtérjen, mivel majdnem mindenki átadatott a méltatlan gondolkodásra. Ki gondolhatta volna hát, hogy bármekkora hely marad Isten kegyessége számára, mivel mindenki a tőle telhető legbuzgóbban igyekeztek Krisztust sötétségbe burkolni? Mikor tehát az Igazság Napját mondhatni kioltották a zsidók, valószínűnek látszott, hogy Isten által megtagadott nemzetté váltak. A próféta azonban itt megmutatja, hogy Isten megemlékezik majd a szövetségéről, és néhányat visszafordít Önmagához a családok közül.

És sír a föld, mondja. Ez, mint tudjuk, valóban nem következett be a nép nagyobbik részének vonatkozásában, de Isten, Akinek a kicsiny nyáj drága, itt az egész földként jelöli meg azokat a kegyeseket, akik érezték, milyen fájdalmasan vétkeztek, s úgy átdöfve érezték a szívüket, mintha ők maguk szegeztek volna át Isten Fiát (Csel2:37). S miután a zsidók ugyan megsemmisítették önmagukat, de speciális és csodálatos kegyelemből háromezren mégis megtértek Péter egyetlen prédikációjára. Utóbb pedig Görögországban, Kis-Ázsiában és Keleten is sokan megtértek, amiből sok gyülekezet támadt, mintha Isten új népet teremtett volna. Ha ezekre a dolgokra helyesen tekintünk, akkor nem fogjuk ésszerűtlennek tartani, ha Zakariás az egész földnek megtérést ígér.

Amit korábban Jeruzsálemről mondott, azt nem szabad úgy tekinteni, mintha egyetlen városra korlátozta volna az általa elmondottakat, hanem ez alatt a név alatt az egész, a világ távoli részeibe szétszórt nemzetet érti.

Most azt mondja, hogy ez a siratás *családonként külön-külön* fog végbemenni. Ezzel a szóval azt jelzi, hogy ez nem színlelt, vagy látszatceremónia lesz, mint mikor valaki sírni kezd és könnyeket csal ki mások szeméből is. A próféta tehát arról tesz bizonyosságot, hogy ez valódi fájdalom lesz, és senki nem fogja a másikat utánozni, hanem mindenki a saját érzelmeitől készítetve fog valóban szomorkodni és siránkozni. A kegyeseknek valóban serkenteni kell másokat a példájukkal, és buzdítani őket a megtérésre, de egy gyülekezetben tíz közül ha egy imádkozik komolyan a bocsánatért és kesereg valóban a bűnei miatt. Miután tehát az emberek ily módon hajlamosak a képmutatásra, s meg is erősödnek abban a saját gyakorlati viselkedésük folytán, nem csoda, ha a próféta a valóságos szomorúság kimutatása érdekében külön-külön mutat be minden családot, mintha ezt mondaná: „Dávid családja tudni fogja, hogy vétkeztek, s Lévi családja, noha nem biztos, hogy észlel hasonlót, belül mégis elfogadja a vétkességét.” Most már látjuk, miért ismételteti Zakariás a *külön* szót oly gyakran.

Annak kimondásával, hogy az *asszonyok külön* siránkoznak, kétségtelenül ugyanarra gondol, mint amit Joel könyvének második fejezetében találunk: „menjen ki a vőlegény az ő ágyasházából és a menyasszony is az ő szobájából” (Joel2:16).

A bánkódó férfiak, mint tudjuk, visszavonulnak minden gyönyörűségtől és örömtől. Mivel a férfiak rendszerint elkülönülnek a feleségeiktől a nyilvános bánat, vagy gyász idején, a próféta is elkülöníti az asszonyokat. Arra céloz, hogy az asszonyok nem várnak majd arra, hogy a férfiak példát mutassanak nekik a szomorkodásból, hanem saját maguktól, a saját érzelmeiktől indítatván lesznek hajlamosak a siratásra. De észben kell tartanunk, amit az imént mondtam: a szomorúság, amit a zsidók érzetek Krisztus halála miatt nem az, amit itt leír, hanem inkább az, ami megérintette őket, mikor Isten felnyitotta a szemeiket, hogy megtérjenek a saját romlottságukból. Krisztus halála ugyanis, ezt elismerjük, inkább az öröm, mintsem a bánat forrása a számunkra, de a Krisztus halálából fakadó öröm nem ragyoghat ránk mindaddig, amíg a vétkességünk meg nem sebesít minket Istennek, mint fenyegető bírónak a feltűnése következtében. Ezért van az, hogy Isten Maga ad nekünk örömet, mert nem engedi, mint Pál mondja, hogy elnyeljen minket a szomorúság: leterít minket, hogy utóbb fel is emelhesen.

Az viszont, hogy a nevek miért a *Lévi háza*, a *Sémei*, vagy *Simeon háza*, a *Dávid Háza* és a *Nátán háza*, bizonytalan. Nekem mégis valószínűnek tűnik, hogy a Dávid családja alatt Júda egész törzsét érti, s ugyanez a helyzet Nátán családjával is. Ami Lévi törzsét illeti, ők a papság folytán kiemelkedő tisztességben részesültek, de nem volt tisztessége Simeonnak. Miért hagyja itt el Izsakhárt, az elsőszülött Rúbent és a többi törzset? Valóban lehetséges, hogy többen maradtak meg Simeon és Lévi törzséből, mint Zebulon, Izsakhár, vagy Rúben törzséből, de ez bizonytalan, s én nem hajlok a túl sok találgatásra. Úgy vélem azonban, hogy Dávid családját és Lévi törzsét itt nem a tisztesség, hanem a feddés okából említi, mivel a királyi család és a papok voltak azok, akik keresztre feszítették Krisztust, és döfték át Istent az Ő egyszülött Fiának személyében. Jeromos azt feltételezi, hogy Nátán családját azért említi, mert ő ünnepezt próféta volt és mások fölé emelkedett, s ő jelölte ki a többi prófétát. Azt mondja: Simeon törzséből sok tanító származott, de nem tudom, honnan vette ezt az értesülést, mert nem hozakodik elő bizonyítékokkal.¹⁹³

¹⁹³ Lényegében azt mondja itt, hogy Dávid családja képviselte a királyi rendet, Nátáné a prófétait, Lévi a papit, és Simeon a tanítóit, mivel abból a törzsből sok tanító származott. Ugyanezt a nézetet vallották Theodoret és Cyril is. Marckius úgy vélte, itt Nátánról, Dávid fiáról van szó, aki nem a királyi vérvonalat képviselte, hanem az ő többi leszármazottját. Sémei pedig Lévi törzséhez tartozott, és a lévítákat képviselte, nem a papi vonalat, lásd 4Móz3:18. Henderson nézete is ugyanez. Blayney azonban úgy véli, ők valamennyien a Megváltónk ősei voltak (Lk3:29-31).

A „Sémei” helyett a Septuagintában, az arab és a szír változatokban a „Simeon” név szerepel, amit Newcome valódi olvasatként fogad el. Három kézirat, a szír változat és a Targum beszúrja a „ház” szót is elé. Vajon nem ez a prófécia teljesedett be Ezsdrás idejében? Az ő visszatérése és az általa megvalósított reformáció néhány évvel e prófécia elhangzása után következtek be. Az Ezsdrás könyve kilencedik és tizedik fejezeteiben

Én azonban megelégszem a már hangoztatott egyszerű nézettel, hogy a próféta a különböző családok említésével az egész népet beleértette, s nem hagyja ki sem a királyi családot, sem a papokat, mivel főleg ők voltak azok, akik megfeszítették Krisztust. Tudjuk pedig, hogy Krisztus Nátántól származott, bár Jeromos úgy vélte, itt a próféta Nátánt kell érteni, nem pedig Krisztus egyik őst. Ezek azonban nem túl jelentős dolgok.

Végül azt mondja, hogy ez a siratás közös lesz az összes megmaradt családban. Bár kevesen tértek vissza Júda és Benjámín, valamint Lévi törzsét leszámítva, Zakariás szerintem itt mégis a többi családot említi, azokat a választottakat, akik csodálatos módon menekültek meg az általános romlásból. A vakság ugyanis úgy eluralkodott, hogy Isten részéről az egész nép elvettetése nyilvánvalóvá vált. E megjelölés alatt én a kegyelmi maradékot értem, ahogyan Pál nevezi őket, mintha a próféta azt mondta volna, hogy a bánatról nem az egész népet illetően beszélt válogatás nélkül, hanem csak annak a résznek a vonatkozásában, mely Isten ingyenes kiválasztása alapján volt maradék. Most ez következik:

olvasható rövid beszámoló világosan utal a dolgok itt leírtaknak megfelelő állapotára. Lásd főleg a 9:1-4, 10:1, 9, 14 szakaszokat, és a vétkezők neveit, 20-44. Lévi papi vonalát és az alacsonyabb rangúakat említi, s azokat „Izraelből”, akik „fejedelmek és főemberek” voltak (9:2). Ebből láthatjuk az okot, amiért a „feleségek” siránkoztak, mégpedig külön. – *a szerk.*

13. fejezet

Zakariás 13:1

1. Azon a napon kútíró fakad a Dávid házának és Jeruzsálem lakosainak a bűn és tisztátalanság ellen.

In die illo erit fons apertus domui Davidis, et incolis Ierosolymae, ad peccatum et ad immunditiam (vel, ad expiationem et aspersionem.)

Ebből az ígeversből ismét megtanuljuk, hogy Zakariás a megtérés lelkét ígérte a zsidóknak, így rájönnek majd, hogy Isten még mindig jóindulatú irántuk, mikor majd a kétségbeesés szélére jutnak. Nem volna elegendő ugyanis a számukra érezni a bánatot, ha Maga Isten nem lenne irántuk jóindulatú és könyörületes. A próféta valóban mondta, hogy a kegyelem és könyörületesség lelke tölttetik majd ki, de azt eddig még nem tanította világosan, amit most az elengedéssel és a megbocsátással kapcsolatosan mond. Miután tehát kijelentette, hogy a zsidók a legkeserűbb bánatot fogják majd érezni, amiért átszegezték Istent, most megemlíti a megtérés gyümölcsét. S ebből az is megmutatkozik, amit Pál a meg nem tértség szomorúságáról mond, mert ez az üdvösségre való megtérést eredményez.¹⁹⁴ Mikor tehát a szomorúságunkat megáldja az Úr, a vége a fontos, mert a szívünk általa jutnak el az örömhöz. A megtérés vége azonban, ahogyan itt Zakariás kijelenti, a szertartásos mosakodás, mert ő a törvény által előírt rítusokra céloz, mikor ezt mondja:

Azon a napon kútíró fakad a Dávid házának és Jeruzsálem lakosainak. Tudjuk, hogy korábban a törvény alatt sokféle mosakodás volt előírva a zsidóknak, s mikor valaki beszennyeződött, a megmosakodása volt az orvosság. Bizonyos, hogy a víznek nem volt semmi értéke a szív megtisztításában, de az emberek bűnére, mint tudjuk, Krisztus halála volt az engesztelés, így a valódi megmosatás az a vér, amit Ő hint reánk.¹⁹⁵ Ezért a törvény előképeit kétségtelenül az Ő vérére kell vonatkoztatni. Az igeszakasz jelentése az, hogy Isten akkor békül meg a zsidókkal, mikor őszinte szomorúság érinti meg őket, s a kibékülés készen áll majd a számukra, mert az Úr meg fogja őket tisztítani minden beszennyeződéstől. Egy *kútíró fakadásáról* beszél, s itt kétségtelenül a törvény és az evangélium közötti különbségre utal. Vizet naponta vittek a templomba, de mint tudjuk, a személyi mosakodáshoz. Zakariás azonban itt a tisztító víz állandó folyamát ígéri, mintha ezt mondta volna: „A megmosatás mindenki számára ingyenes lesz, mikor Isten ismét a kegyeibe fogadja majd ezt a népet.” Noha a bűnbocsánat korábban is fel volt kínálva a törvény alatt, most mégis sokkal könnyebben elérhető a számunkra. Nem mintha Isten szabadságot adna a bűnre, de a mód, ahogyan a szennyünk eltöröltetik, nyilvánvalóbbá vált Krisztus eljövetele óta. Az atyák a törvény alatt ugyanis valóban teljesen bizonyosak voltak benne: Isten volt annyira kegyes, hogy nem tulajdonított nekik bünt, de hol volt a megmosatás záloga? A vérről történt meghintésben, s a vér egy tulok, vagy egy bárány vére volt. Mivel mi tudjuk, hogy meg vagyunk váltva Krisztus vére által, s a lelkünk meghintetett az Ő vérével a Szentlélek titkos erejével, ez kétségtelenül ugyanaz, mintha Isten nemcsak a szemünk elé állítaná a megmosatást, hanem mondhatni a kezünkbe is adná azt, miközben az atyáknak ez homályosabb volt, vagy nagyobb távolságról lett nekik megmutatva.

¹⁹⁴ Az „Isten szerint való szomorúság”, 2Kor7:10 – *a ford.*

¹⁹⁵ Jeromos és Cyril azt mondják, hogy a „kútíró” a keresztség, de Theodoret bölcsebben Krisztus vérének tekinti ezt. Marcius szerint ez Isten kegyelme, mely a Megváltó érdemein keresztül árad felénk, s a megigazulásra és a megszentelődésre vonatkoztatta. A „kútíró” szó, mondja Drusus, a kegyelem állandóságára és bőségére utal. – *a szerk.*

S ezt mondja: *Dávid házának és Jeruzsálem lakosainak*. Isten kegyességét korábban erre a városra korlátozta, hogy ösztökélhesse a zsidókat, akik a külső elégedettséget többre tartották ennél a nagy boldogságnál, mert boldognak gondolták magukat a száműzetésükben, mivel kellemes és gyümölcsöző országban laktak, élvezvén a csendességet és a békességet. Így vetették meg a nekik felkínált szabadulást. Ezért ígér a próféta itt Jeruzsálem polgárainak és a királyi családnak olyan kútfit, melyben lemoshatják a szennyüket, mert Sionból kellett eljönnie a törvénynek, és Jeruzsálemből az Úr Ígénének (Ézs2:3). S azt is tudjuk, hogy innen vettük az új egyház első zsengeit.¹⁹⁶ Amit korábban láttunk Isten kegyessége további kiterjedését illetően, az nem ellentétes ezzel. Mindkét esemény beteljesedett ugyanis a maga idejében, mivel Isten megáldotta Júda törzset, akik bíztak az Ő ígéreteiben és hazatértek, majd messzebbre is kiterjesztette a kegyességét, és egy testbe gyűjtötte össze azokat, akik a világ távoli részire lettek szétszórva.

S hozzáteszi: *a bűn és tisztátalanság ellen*, vagy ahogyan egyesek olvassák, „a meghintés végett”, ami semmiképpen sem illik ide, hacsak a bűn szót nem értelmezzük levezezlésként. A szó a נָדָה, *nedad* szóból származik, de gyakran jelent meghintést, néha tisztátalanságot, néha pedig az asszonyok havibaját, s egyesek itt ekképpen fordítják. Az ige jelentése pedig *eltávolítani*, vagy *elkülöníteni*, ezért a נָדָה, *nede* az asszony elválasztását jelenti a férjétől a havibaja idején. Valóban tekinthető itt az asszonyok havibájának, mint példának, melyben a rész szerepel az egész helyett, de a szövegkörnyezetből kiindulva én inkább tisztátalanságnak fordítom. Ha ugyanis a חָטָא, *chathat* szót *bűnnek*, akkor a נָדָה, *nede* szót *tisztátalanságnak* kell fordítanunk. Ha viszont az első a *levezezlés*, akkor a második lehet *meghintés*, s ezt a jelentést hajlamos vagyok elfogadni, mert a törvény alatt a bűnöket az áldozatokkal ugyanúgy elmosták, mint a mosakodásokkal.¹⁹⁷

Az egész igeszakasz jelentése tehát ez: noha a zsidók különféle módokon beszennyeződtek, azaz tisztátalanokká váltak Isten előtt, és a szennyeességük visszataszító volt, mégis kútfit készítetett nekik, amellyel megtisztíthatták magukat, hogy szépen és tisztán léphessenek Isten elé. Ebből láthatjuk: a próféta célja annak megmutatása volt, hogy a megtérés, melyről beszélt, nem lesz haszontalan. Bizonyos dolog lesz ugyanis, mikor Isten kegyeli a zsidókat, jóindulatúnak mutatkozik irántuk, s megbékél velük, sőt még megtisztulást is biztosít a számukra az Ő egyszülött Fia vére által, így semmiféle szennyeződés sem gátolja majd őket abban, hogy bátran és magabiztosan hívják Őt segítségül. A törvényi rítusok helyett ugyanis ott lesz a valóság, mert a szíveik a Lélekkel lesznek meghintve, így hit által fognak megtisztulni és vetik el a mocskukat.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert tetszett Neked minket a népedként örökbe fogadni, s ellenségeidből, világi és elvetett emberekből Ábrahám gyermekeivé tenni minket, hogy a szent örökséged lehessünk – ó add meg, hogy életünk egész menetében úgy térhessünk meg,

¹⁹⁶ Dávid házat, és Jeruzsálem lakóit azért említi konkrétan, mondja Grotius, mert ők súlyosan vétkeztek.

Látszólag az a célja, hogy rámutasson a legvétkesebbekre, azokra, kik a saját Messiásuk gyilkosaivá váltak. Ez a kútfit azonban mégis megnyílt a számukra is. – *a szerk.*

¹⁹⁷ „A bűn és a szennyeződés” – *Newcome*. „A vétek és a tisztátalanság.” – *Henderson*. A mi változatunk nem igazítható ki: „a bűn és a tisztátalanság”. Az utóbbi szót (נָדָה) egyesek furcsán fordították. Elsődleges jelentése az eltávolítás, vagy elkülönítés, ami a tisztátalanság fellépése esetén történt, de használják a tisztátalanság miatti elkülönítés *okának* megjelölésére is, mégpedig általánosságban, mint azt látjuk az Ezsrd9:11-ben, ahol a „földet” mondja „tisztátalannak” (נָדָה) a népek tisztátalansága (נָדָה) miatt”, vagy inkább beszennyezett a „föld” népeinek szennyezése folytán. Ebben a szövegben a נָדָה szinonimájaként használatos, ez pedig azt jelenti, ami tisztátalan, bemocskolt, vagy beszennyezett (Lásd Ezsrd6:21).

Ezt az igeverset teljességgel megmagyarázhatatlan okból nagyon furcsán fordítja a Septuaginta. A másik három változat – Aquila, Symmachus és Theodoret változatai – nem állnak messze az eredetitől. – *a szerk.*

hogy ragaszkodjunk a Te kegyelmedhez. Ahhoz, amit naponta állítasz elénk a Te evangéliumodban, és aminek biztos zálogát adtad a Te egyetlen Fiad halálában, hogy egyre jobban és jobban megalázkodhassunk Előtted, és munkálkodhassunk életünk átforgatásán az igazság szabályának megfelelően, valamint megundorodhassunk önmagunktól úgy, hogy közben a Te jóságod édessége által vonzva hívjunk Téged segítségül. Így egyesülvén Veled hadd erősödjünk meg a hitben, míg végül elérjük azt az áldott nyugalmat, amit Jézus Krisztus, a Te Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Százhatvanharmadik előadás

Zakariás 13:2

2. És léssen azon a napon, így szól a Seregeknek Ura: Kivesztem a bálványok neveit e földről, és emlegetni sem fogják többé; sőt a prófétákat és a tisztátalan¹⁹⁸ lelket is kiszagatom e földről.

Et erit in die illo, dicit Iehova exercituum, Excidam (vel, delebo) nomina simulachrorum e terra, et non erunt in memoria amplius; atque etiam Prophetas et spiritum immundum auferam (vel, exterminabo, *ad verbum est*, transire faciam) e terra.

A próféta itt egy másik hatást említ, ami majd követi a nép megtérését, s amit az Úr az által fog létrehozni. Ez pedig a megtisztulás lesz a babonások mindenféle mocskától, mert a tiszta és törvényes istentisztelet nem kezdhető el anélkül, hogy ezeket a szennyes dolgokat félre ne söpörnénk. A szent és a világi dolgok összekeverése ugyanis ugyanaz, mintha valaki megpróbálná eltörölni a különbséget a menny és a föld között. Egyetlen vallás sem elfogadható tehát Isten számára, csak ami tiszta és mentes minden efféle mocsoktól. Ebből látjuk, miért teszi hozzá a próféta, hogy vége szakad a hamisságoknak, és minden tévelygésnek, s a Sátán minden szemfényvesztésének, mikor Isten már helyreállította az egyházát. Az igazi tanítás egyszerűsége fog ugyanis uralkodni, és eltöröltetik majd minden, amit a Sátán korábban kiagyalt a vallás megrontására.

Ebből megtanuljuk, amit az imént említettem: Isten nem tisztelhető helyesen, csak ha minden, az Ő őszinte és tiszta imádatával összeegyeztethetetlen romlást eltávolítunk. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy ezt a hatást Isten Ígérének tulajdonítja, mert az képes eltávolítani és száműzni a hamisság minden utálatosságát, s mindazt, ami kedvezőtlen az igaz vallásra nézve. Miután pedig a Nap felkeltével a sötétség menekülni kényszerül, és minden dolog tisztán megmutatkozik, így mikor Isten előlép Ígérének tanításával, a Sátán minden csalafintaságának szükségszerűen szerte kell foszlani.

Ezt a két dolog pedig különösen ismerni kell, mert látjuk, hogy sokan, akik valójában nem istentelenek, csak ostobák és megfontolatlanok, úgy vélekednek, hogy megadják Istennek a kellő tiszteletet, miközben megannyi tévelygésbe gabalyodnak, s nem tartózkodnak a babonásoktól. Mások, akik politikusabbak, a békesség alábbi útját koholják: azoknak, akik helyesen gondolkodnak, valamennyire engedniük kell a zsarnokoknak és a hamis prófétáknak. Így próbálnak meg napaság új vallást kialakítani a számunkra, mely a pápaságból és az evangélium egyszerű tanításából áll, s ezen a módon mondhatni Istent alakítja át. Mivel tehát látjuk, mennyire hajlamosak az emberek mindenféle dolgot összekeverni, az evangélium tiszta egyszerűsége beszennyeződhet a különféle koholmányok által, ezért észben kell tartanunk ezt az igazságot: az egyház nem alakítható meg helyesen, amíg minden babonáságot nem utasítunk el és nem száműzünk. Ez az egyik dolog.

Innen levezethetünk egy másik alapelvet is – Isten Ígéje nemcsak megmutatja nekünk az utat, de le is leplezi a Sátán minden csalafintaságát. Hisz száz közül talán egyvalaki követi a helyes utat, amíg nincsenek arra emlékeztetve, hogy mit kell elkerülniük. Nem elegendő tehát kijelenteni, hogy csak egyetlen igaz Isten létezik, s nekünk Krisztusba kell vetnünk a bizalmunkat, hacsak nem adunk hozzá még egy dolgot, azaz amíg nem figyelmeztetjük az embereket azokra a csalárdságokra, melyekkel a Sátán a kezdetektől fogva megtéveszti a nyomorult halandókat. Sőt, napjainkban is, különféle mesterkedésekkel vontatja el az egyszerű és elővigyázatlan embereket az igaz Istentől, és gabalyította őket bele a babonások

¹⁹⁸ Károlinál: *fertelmes lelket – a ford.*

útvesztőjébe. Amíg tehát az embereket így nem figyelmeztetjük, Isten Ígését csak részben ismertetjük meg velük. Bárki akarja tehát ellátni a jó és hűséges pásztor kötelességeit, annak szilárdan el kell tőkélnie magát nemcsak a tisztátalan tanításoktól való tartózkodásra, és az igazság egyszerű hirdetésére, de minden romlás feltárására is, melyek ártalmasak a vallás számára, hogy visszatartsa az embereket a Sátán megtévesztéseitől, s röviden, nyílt háborút vívjon a babonáságokkal.

Ezt tartotta a szeme előtt Zakariás, mikor ezt mondta: *azon a napon*, vagyis akkor, amikor Isten majd helyreállítja az egyházát, *elvesztem a bálványok neveit*¹⁹⁹ *e földről, és emlegetni sem fogják többé.* Utóbbi kifejezéssel világosabban is bemutatja, amit az imént mondtam, hogy Isten tisztelete akkor van kellőképpen kialakítva, és a vallás akkor kapja meg a megillető tiszteletet, ha minden tévelygés és csalafintaság megszűnik, s még az emlékezetük sem marad meg. Valóban igaz, hogy a babonáságokat soha nem lehet úgy eltörölni, hogy még nem is említik azokat, sőt néha a felidézésük még hasznos is: „És te megemlékezel útaidról és megszegyenled magadat” (Ezék16:6). Ezzel a beszédformával azonban Zakariás arra gondol, hogy akkora lesz a babona megvetése, hogy a nép még említeni is fél majd. S ebből megtanuljuk, a tanítás mekkora tisztasága elfogadható Isten számára, mivel félelmet fog majd éreztetni velünk mintegy valami szörnyűségestől, mikor egy bálvány neve említésre kerül.

Utána a hamis tanítókra utal: *sőt a prófétákat és a tisztátalan lelket*²⁰⁰ *is kiszagatom e földről*, mondja. A kapcsolatot itt érdemes megfigyelni, mert kiderül belőle, miképpen keletkeznek a tévelygések: mikor szabadjára eresztik a hamis tanítók gyeplőjét. Elismerem, valóban igaz, hogy minden tévelygés magva belénk van ültetve, így mindenki önmagát megtévesztő tanító, hisz nemcsak hajlamosak vagyunk a rosszra, de hanyatt-homlok törtetünk is abba, mert ez a természetünk romlottsága. Ugyanakkor azonban, ha szabadjára engednek minden embernek tetsző tanítást, az egész vallás szükségszerűen megromlik, minden dolog összekeveredik, és többé már nem lesz különbség világosság és sötétség között. Isten tehát itt arra emlékeztet minket, hogy az egyház nem képes megállni, hacsak nem gátoljuk meg a hamis tanítókat abban, hogy az igazságot hamissággá változtassák, és tetszésük szerint zajongjanak Isten Ígéje ellen.

Ezt pedig gondosan be kell tartani, mert látjuk, mennyi elvetemült ember fogadja el manapság is ezt a kitétel: az egyház nem szabad, amíg nem hirdetheti mindenki büntetlenül azt, ami csak neki tetszik, s a legnagyobb kegyetlenség büntetni az eretnekeket. Ők teljesen szabad utat adnának az istenkáromlásra. A próféta azonban itt megmutatja, hogy az egyház nem maradhat meg tiszta állapotban, egyszerűen nem létezhet mint egészséges és ép test, ha nem tartják féken azok elhamarkodottságát és vakmerőségét, akik megrontják a szilárd és igaz tanítást.

Most már értjük ennek az igeverznek a jelentését – annak érdekében, hogy Istent egyes-egyedül és valóban helyesen tiszteljék, Ő elvesz és megsemmisít majd minden bálványt és babonáságot, s eltöröl majd minden istentelen tanítót is, akik megrontják a szilárd tanítást.

Ezeket először *prófétáknak*, majd *tisztátalan lelkeknek* nevezi. A próféta megnevezés engedmény a számukra, mivel teljesen méltatlanok voltak erre a megtisztelő titulusra. Miután az istentelen emberek vakmerő módon dicsérik önmagukat és nem vonakodnak Isten nevére hivatkozni, hogy még bátrabban folytathassák a megtévesztést, ezért engedi meg nekik néha a Szentírás azt a titulust, amit hamisan követelnek maguknak. Így néha a *lélek* megnevezéssel is

¹⁹⁹ עֲצֻבִים, az עצב szóból, melynek jelentése dolgozni, munkálkodni, a z elkészítésükre és feldíszításukra fordított munkából. Ami a „neveket” illeti, lásd 2Móz23:13, 5Móz12:3, Zsolt16:4. – a szerk.

²⁰⁰ Vagy „a lelket, mely beszenyvez”, vagy „a beszenyvezett lelket”. A Septuaginta „tisztátalan (ακαθαρτον) léleknek” fordítja. A טמא, *beszenyvező*, vagy *tisztátalan* szó a קדש, *szenttel* áll szemben, ami az isteni Lélekre vonatkozik. Ha beszenyvezőnek fordítjuk, akkor az általa kiváltott hatást írja le, ha tisztátalannak, akkor magának ennek a léleknek a jellegét. Ez kétségtelenül ugyanaz, mint amit Mikeás nevez „hazug léleknek”, 1Kir22:13. „Így nevezi”, mondja Drusus, „mégpedig vagy a gonosz lélek, azaz a Sátán által a szívben keltett érzelmek miatt, vagy a hamis próféták tisztátalan tanítása miatt, ami a tisztátalan lélektől származik.” – a szerk.

illeti őket: „Próbáljátok meg a lelkeket, hogy vajon Istentől származnak-e: minden lélek, amely tagadja, hogy Krisztus eljött testben, hazug.” (v. ö. 1Jn4:1-3). János ezt a beszédmódot kétségtelenül a megszokott használatnak megfelelően alkalmazta, mert minden hamis tanító nagy magabiztossággal követelte magának ezt a titulust, és azt vallották, hogy minden általuk terjesztett tévelygést a Lélek jelentett ki nekik. „Legyen bár így, akkor is hazug lelkek vagytok.”

Ami tehát ezt a titulust illeti, nincsen semmi homályosság abban, mit ért alatta a próféta, s magyarázatképpen teszi hozzá a tisztátalan lelket, hogy így különböztethesse meg ezeket a hitvány embereket Isten hűségese szolgáitól. Mintha azt mondta volna: „Valóban azt jelentik ki, hogy levonták a Lelket az égből, de ez az ördög lelke, egy tisztátalan lélek.” Miután pedig Zakariás azt jelenti ki, hogy ez Isten egyházában fog megtörténni, ebből megtanuljuk, mennyire ostobák a pápisták, akik beérik a tisztesség pusztá titulussával, a legnagyobb hatalmat követelik maguknak, valamint azt, hogy ellentmondás nélkül hallgattassanak meg, mintha a Lélek szervei lennének. Valójában milyen joron követelik ezt? Azon, hogy őket az Úr hívta el. Ugyanezt az okot megjelölhetik ezek a hitvány emberek is, akiket el kellett üzni, hogy az egyház ismét talpra állhasson. Ebből tehát az következik, hogy nem azt kell fontolóra vennünk, milyen neve van valakinek, vagy milyen titulus különbözteti őt meg, hanem azt, hogy mennyire helyesen viselkedik, és milyen hűségesen látja el a kötelességeit, valamint a pásztori hivatalt. De folytassuk:

Zakariás 13:3

3. És úgy lesz, ha prófétálni fog még valaki, azt mondják annak az ő apja és anyja, az ő szülői: Ne élj, mert hazugságot szoltál az Úr nevében! És általverik őt az ő apja és anyja, az ő szülői, az ő prófétálása közben.

Et erit, quum prophetaverit vir (*hoc est, quispiam*) adhuc, dicent ad eum pater ejus et mater ejus, qui eum genuerunt, Non vies, quia mendacium loquutus es in nomine Iehovae; et transfigent eum (*vel, confodient, nam habetur verbum illud, (דקר), quod heri vidimus*) pater ejus et mater ejus, qui genuerunt eum, quia prophetaverit.

Ugyanezt az engedmény teszi ebben az igeversben is, ahol Zakariás a prófétálás hivataláról beszél. Valójában teljesen a hamis prófétákra korlátozza, amit mond, mert készpénznek veszi, hogy Isten szolgálóira egyáltalán nem figyeltek, mert a hamis lelke összefogtak, és semmi tiszta, vagy szilárd sem maradt az egyházban. Miután a hamis és ördögi frakció kerekedett felül, Zakariás prófétáknak nevezi őket úgy, mintha valóban azok lettek volna, mert úgy hallgattak rájuk, mint az Úr szolgálóira az említett zűrzavarban. De tovább is megy ebben az igeversben, mint azt korábban tette, és azt mondja: Isten gyermekeiben akkora buzgóság lesz, mikor megújulnak az Ő Lelke által, hogy még a saját gyermekeiket sem fogják kímélni, hanem saját kezüleg vágják le őket, ha látják, amint kiforgatják Isten igazságát.

Zakariás kétségtelenül Mózes ötödik könyvének 13. fejezetére utal, ahol Isten olyan rideg szigorúságot követel meg a tiszta tanítás védelmében, hogy az atyának a saját fia ellen kell támadnia, a férjnek halálra kell adnia a feleségét, semhogy a szeretetteljesen elnéző legyen és megbocsássa az istentelenséget, ha a felesége őt és másokat Isten elhagyására ösztökél. Az Úr akkor majd olyan buzgóságra indít minden istenfélőt a törvényes istentisztelet és az igaz vallás védelmében, hogy sem kapcsolat, sem rokonság, sem semmi más testi megfontolás nem gátolja majd meg őket a szomszédaik büntetésre adásában, mikor látják, hogy azok megszentelteték a tiszta istentiszteletet és megrontották a szilárd tanítást. Ezt a szabályt a törvény írta elő. Miután pedig a vallást egy ideig elhanyagolták, sőt mondhatni majdnem lábbal tiporták, Zakariás azt mondja, hogy a kegyesek, miután

megtértek, akkora buzgósággal lesznek felruházva az igaz vallás iránt, hogy sem az atya, sem az atya nem tűri majd a fia istentelen tévelygését, hanem megbünteti. Többre fogják ugyanis tartani Isten dicsőségét, mint a testet és a vért, s az istentiszteletet is többre tartják majd minden földi elfoglaltságnál, mert annak drágábbnak kell lenni még magánál az életnél is.

Egyidejűleg azonban azt is meg kell jegyezni, hogy ezt a buzgóságot Krisztus uralkodása alatt Isten is jóváhagyja, mert Zakariás itt nem korlátozza az általa tanítottakat a törvény idejére, hanem megmutatja, mi történik majd Krisztus eljövetele után: ez a buzgóság, mely majdnem kialakult, ismét égni fog majd a kegyesek szívében. Ebből következően ez a törvény nemcsak a zsidóknak adatott, ahogyan azt néhány fanatikus valóban képzele, akik manapság szeretnék maguknak akkora szabadságot, hogy az egész világot megzavarhassák, hanem ugyanez a törvény vonatkozik ránk is. Ha ugyanis manapság a tolvajokat és a rablókat, valamint a varázslókat joggal büntetik, akkor azok, akik a tőlük telhetően képesek megsemmisíteni a lelket, akik a mérgükkel megromítják a tiszta tanítást, akik elveszik Istentől a saját tisztességét, akik felforgatják az egyház egész rendjét, kétségtelenül nem úszhatják meg büntetés nélkül. Valóban jobb lenne szabadságot adni a tolvajoknak, rablóknak, varázslóknak és házasságtörőknek, semmint eltérni, hogy azok az istenkáromlások, melyeket az istentelenek ejtenek ki a szájukon Isten ellenében, büntetlenek maradjanak és semmilyen korlátozás alá se essenek. Ez pedig elég világosan kiderül a próféta szavaiból. S azok is kevés megfontoltságot mutatnak, akiket rögvest bosszant a saját rokonaik értékelése. Mikor a hűséges szolgálók és pásztorok kénytelenek arra figyelmeztetni a sajátjaikat, hogy óvakodjanak a Sátán mesterkedéseitől, akkor megpróbálják ennek minden emlékezetét eltemetni, mivel ez szégyenletes és feddéshez vezet. Mi van, ha a saját gyermekeiket kell megbüntetni? Miképpen képesek ezt elhordozni, hiszen megmaradhattak volna otthon. Nem képesek ugyanis elviselni a kötetlen figyelmeztetést sem a saját pásztoruktól, mikor rájönnek, hogy az istentelen tévelygéseket feddi, melyeket, azt mondom, eluralkodni látunk nemcsak a szomszédunkban, hanem a saját családunk körében és az egyházban is. Ismerjük hát el a maguk ostobaságát, hogy megtanuljanak új bátorságot összeszedni és többre tartani Isten dicsőségét és a tiszta istentiszteletet a saját testi vonzalmaiknál, melyekhez túlonként szorosan ragaszkodnak. S ez is oka annak, amiért a próféta *az ő szülői* kifejezést használja és kétszer is megismétli. Az sem volt hiábavaló, hogy Isten ezeket a konkrét szavakat mondta: „A férj nem hagyja büntetlenül a keblén alvó feleséget, az atya sem bocsát meg a fiának, akit ő nemzett, s az anya sem a saját leszármazottjának, akit a méhében hordozott” (v. ö. 5Móz13:6, 9). Mindezeket a dolgokat azért mondja, hogy megtanuljunk elfelejteni mindent, ami a világhoz és a testhez tartozik, mikor Isten dicsőségét és a tanítás tisztaságát kell védelmeznünk.²⁰¹

A próféta világosan megmutatja, hogy mindezt a hamis tanítókra kell vonatkoztatni, mert hozzáteszi: *hazugságot szóltál az Úr nevében*. Egyidejűleg azonban a bűnük aljasságára is rámutat itt, mert ha helyesen becsüljük fel, mit jelent hazugságot szólani az Úr nevében, akkor az természetesen megvetendőbbnek tűnik majd a számunkra, mint egy ártatlan ember megölése, vagy egy vendég elpusztítása méreggel, vagy ha valaki az atyját bántalmazza, vagy

²⁰¹ A megelőző és a soron következő megjegyzések hangszínéből világosan kiderül, hogy Kálvin, majdnem minden reformátorral közösen úgy vélte: az eretnekek méltók a halálra, s a keresztény közösség feladata ennek a büntetésnek a kiszabása rájuk. A védelem tehát, amit okatlanul alakítottak ki az ő számára, s ami szerint az ő korában nem volt elfogadott dolog a türelem, alaptalan. A pápisták természetesen egyetlen követ sem vethetnek rá, mivel ő csak a tőlük származó alapelvekhez ragaszkodott, s érvekkel védte azt, amit ők is gyakorta alkalmaztak. Az sem helyes, ha a protestánsok manapság *egyedül* Kálvint támadják, mert olyan alapelveket vallott, amit majdnem minden reformátor is a magáévá tett.

Az itt elhangzottakból látjuk, miképpen védtek az alapelveket: konkrétan annak alkalmazásával, ami az ószövetségi idősakra volt jellemző, hozzátéve azt az újszövetségihez. Ugyanakkor viszont megfedkeztek az evangélium jellegéről, nevezetesen arról, hogy annak fegyverei nem testiek, és azok nem emberi erő, vagy hatalom, és csak Istenen keresztül erők az erősségek lerontására. „Az embernek Fia nem azért jött, hogy elpusztítsa az emberek életét, hanem hogy megtartsa azt.” – *a szerk.*

kifoszt egy idegent. Bármiféle bűnre is gondolunk tehát, azok közül egy sem ér fel ezzel, mikor Istent éri akkora gyalázat, hogy a hazugság bűnsegédévé válik. Valóban, mi tartozhatna jobban Istenhez, mint a saját igazsága? S az is az Ő akarata, hogy ebbéli minőségében imádjuk Őt: Isten az igazság. A tiszta tanítás megrontása pedig vajon nem ugyanaz, mintha valaki az ördögöt tenné Isten helyére? Vagy megpróbálná úgy átalakítani Istent, hogy ne legyen különbség Közte és az ördög között? Ezért minden bűnök között a legnagyobb, amint már mondtam, sem ér fel ezzel a borzalmas és szörnyűséges gonoszsággal. Hiszen mennyivel múlja felül a lelke üdvössége a világ minden kincsét? Aztán mennyivel kiválóbb Isten tisztelete, mint a halandók hírneve és tisztessége? Emellett vajon nem maga a vallás, az örök élet záloga nyel el bizonyos módon mindent, amit a világban keresnek. De a legszentebbnek a számunkra Isten nevének kell lennie, melynek megszenteléséért naponta imádkozunk. Mikor tehát a hazugsággal Isten nevében hozakodnak elő, akkor vajon nem Ő van erőszakkal arra kényszerítve az általam mondottak alapján, hogy átvegye az ördög hivatalát, s tagadja meg Önmagát, és azt, hogy Ő Isten?

Ebből látjuk a próféta célját, mikor rámutat, hogy nincs helye a bocsánatnak, mikor az istentelene ennyire vakmerően feltámadnak a tiszta tanítás megrontására, és minden dolog összekeverésére az igaz vallás teljes megsemmisítése végett. S hozzáteszi: *általverik őt az ő apja és anyja, az ő szülői*. Sokkal nehezebb a saját fiukat a saját kezükkel megölni, mint a Bíróhoz vinni, és a sorsára hagyni. A próféta azonban ezt a törvényből vette – mely szerint akkora buzgalom követeltetik meg az istenfélőktől, hogy ha szükséges, töröljenek el a világból minden olyan dögvészt, ami megfosztja Istent a saját tisztességétől, és megpróbálja kioltani a valódi és igazi vallás világosságát. Most ezt olvassuk:

Zakariás 13:4

4. És azon a napon megszégyenülnek a próféták, kiki az ő látása miatt az ő prófétálásaik közben, és nem öltözködnek szőrös ruhába, hogy hazudjanak.

Et erit in die illa, pudefient Prophetae, quisque a visione sua, ubi prohetaverint; et non induent vestem pilosam ut mentiantur.

Zakariás ugyanazt a témát folytatja, de más szavakkal és más beszédmódban, s azt mondja, akkora lesz a tudás világossága, hogy kénytelenek lesznek megszégyenülni azok, akik korábban az egyház szellemi nagyságainak a szerepében tetszelegtek. Továbbá azt is megmutatja, miképpen támadtak oly hatalmas és vaskos tévelygések, mikor a vallás egészét lábbal tiporták. Mindez azért történt, mert a Sátán elkendőzte mindenki szemeit és elméjét, így nem voltak képesek különbséget tenni a fekete és a fehér között.

S efféle tudatlanság volt a forrása minden tévelygésnek a pápaság alatt is. Mekkora volt annak a népnek az ostobasága, mikor válogatás nélkül mindent elfogadtak, amit istentelen tanítóik rájuk merészeltek tukmálni! S micsoda hatalmas butaság uralkodott el magukban a püspökeikben és az egész mocskos papságukban, hogy semmiben sem különböznek a szamaraktól! Hiszen a kézművesek, sőt a gulyások felülmúlnak sok papot és sok püspököt a józan megfontoltságban. S amíg ekkora a tudatlanság ezekben a szamarakban, semmiféle különbség sem lehetséges az igazság és a hamisság között. Mikor pedig szép gyűrűket húznak az ujjakra, és a villás püspöksüveggel és annak díszeivel ékesítik magukat a pásztorbotjukat mutogatva, minden főpapi pompában, az egyszerű emberek szemét elkápráztatják, s mindenki azt hiszi, hogy valamiféle új istenek jöttek le a mennyből. Ezért ezek a papok mértéktelenül gőgösek voltak, míg Isten le nem tépte róluk az álarcot. Mostanra azonban a tudatlanságuk jól ismertté vált, és többé már nem képesek senkit a köznép közül sem becsapni.

De miképpen van az, hogy még mindig a saját tévelygéseikbe merülnek? Azért, mert akarattal teszik ezt, s becsukják a szemeiket a tiszta világosság előtt. Maguk a királyok, és azok, akik hatalmat gyakorolnak ebben a világban arra vágnak, hogy mocskokban legyenek, és közönyösek mindenféle utálat iránt, mert attól félnek, nehogy a köznép bármiféle reformációt alkalmként fogjon fel a zendülésre. Miután ők maguk is nyugalomban kívánnak maradni, ezért ördögi makacssággal védelmezik azokat a babonákat, melyek már alaposan annak bizonyultak. S a nép sem törődik sem Istennel, sem a saját üdvösségével. Ezért majdnem mindenki, a legkisebbtől a legnagyobbig úgy tekint ezekre a papoknak nevezett szamarakra, mint a legostobábbakra, de mégis alávetik magukat a zsarnokságuknak. Bárhogyan is legyen azonban, az Úr leleplezte azok szégyenét, akik nemrég még bámulatnak örvendtek.

S ez az, amit Zakariás most kijelent: *megszégyenülnek a próféták, kiki az ő látása miatt az ő prófétálásaik közben.* Az engedmény, pedig, amiről beszéltünk, nem ok nélkül való, mert mikor a vitatkozó szerzetesek mintegy harminc évvel ezelőtt a szószerkekre léptek, vagy azok a papok, akik színészkedve adták elő a szent rítusaikat, még nem volt más, csak ami isteni és a mennyekből való. Ezért nagy pökhendiséggel hirdették magukat Isten hírnökeinek, az Ő szolgálóinak, helytartóinak és pásztorainak, jóllehet a pásztor megnevezést majdhogynem alantas dolognak tartották. De Krisztus helytartóinak, az Ő hírnökeinek mondták magukat, egyszóval nem volt semmit, amit ne mertek volna maguknak követelni. A próféta nevetségessé teszi ezt a fajta büszkeséget, s látszólag ezt mondja: „Nos, legyen minden ostobaságuk prófécia, s tekintsék minden fecsegésüket egy ideig jövődöléseknek, az Úr végül majd megszégyeníti őket, mindegyiket a maga látomásáért”.

Majd ez következik: *és nem öltözködnek szőrös ruhába, hogy hazudjanak,* azaz nem igyekeznek majd fenntartani a tisztességüket és a dicsőségüket, hanem készséggel visszavonulnak annak a hírnévnek a keresésétől, amire korábban eljutottak. Ebből az igeszakaszból kiderül, hogy a próféták közönséges és szőrös ruhákat hordtak. Az igemagyarázók azonban mégsem megfelelően idézik azokat az igehelyeket a prófétáktól, ahol meg van nekik parancsolva, hogy gyászruhába és hamuba öltözzenek, mert Ézsaiás, miközben sok próféciját kihirdette, nem öltözött gyászruhába és hamuba, csak ha valami szomorú üzenetet közvetített. Ugyanez mondható el Jeremiásról is, mikor azt a parancsot kapta, hogy járjon mezítelenül. Megszokott dolog volt azonban a prófétáknál, hogy megelégedtek a szőrös, azaz közönséges és alantas ruházattal. Mert még ha adatik is szabadság a külsődleges dolgokban, akkor is szükséges a bizonyos fokú mértéktartás. Ha ugyanis például katonai ruhában tanítanak, azt a józan ésszel összeegyeztethetetlennek tartanak. Nem szükséges azt tanítani, amit az illemszabályok megkövetelnek. Az igazi próféták azért szoktak szőrös ruhát viselni, hogy kimutassák: takarékosak és igénytelenek voltak a ruházatukat, valamint a táplálkozásukat illetően, de nem tulajdonítottak semmiféle szentséget ennek a gyakorlatnak, mintha valamiféle kiválóságra tennének szert az öltözetükkel – mint manapság a szerzetesek, akik szentnek tartják magukat a kámszájuk és értéktelen kacatjaik miatt. Nem ez volt a próféták célja, hanem csak annyi, hogy az öltözetükkel kimutassák: semmi mással nem törődnek, csak Isten szolgálatával, s úgy különítik el magukat a világtól, hogy teljességgel odaszánhassák magukat a szolgálatuknak. A hamis próféták pedig utánozták őket, s ezért mondja Zakariás, hogy többé *nem öltözködnek szőrös ruhába,* azaz többé nem öltenek prófétai kinézetet.

Nem az volt a célja ezzel, hogy elítélje a hamis prófétákat az efféle ruhák viselésért, mint azt egyesek képzelik, akik azért kapaszkodtak bele ebbe az igeszakaszba, hogy elítéljék a hosszú ruházatot, s mindazt, ami nem nyerte el mogorva beállítottságuk tetszését. A próféta egyszerűen csak azt mondja, hogy mikor felragyog a tanítás tisztasága, s az igaz vallás elnyeri a megillető tiszteletet, akkor nem lesz helyük a hamis tanítóknak, mert maguktól is feladják majd a hivatalukat, s többé nem próbálják majd megtéveszteni az elővigyázatlanokat. Ez a

próféta szavainak valódi jelentése, és ezért mondja, hogy *hazudhassanak*. Látjuk tehát, hogy a szőrös ruházatot konkrét céllal ítéli el – azért, hogy a ragadozó farkasok ne rejtőzhessenek el a juhok bőrében, s a rókák se ölthessenek a sajátjukkal nem egyező alakot. Ez a cél az, nem pedig a ruha maga, amit Zakariás elítél. Majd hozzáteszi:

Zakariás 13:5

5. Hanem ezt mondja kiki: Nem vagyok én próféta, szántóvető ember vagyok én, sőt más szolgájává lettem én gyermekségem óta.

Et dicet, Non sum ego propheta, vir agricola ego sum; quia Adam (*vel*, homo) docuit me pastorem esse e pueritia mea.

Ebben a versben teljesebben is leírja a megtérést. Mikor Pál az élet újságára akarta buzdítani a kegyeseket, ezt mondta: „A ki oroz vala, többé ne orozzon; hanem inkább munkálkodjék, cselekedvén az ő kezeivel azt, a mi jó, hogy legyen mit adnia a szűkölködőnek” (Ef4:28). Pál a megtérés két részét említi: először is tartózkodjanak a tolvajok a tisztességtelen és rossz cselekedetektől, másodszor is munkálkodjanak mások megsegítése és a szükségük megkönnyítése végett. Így említi Zakariás is ezt a két dolgot: a hamis próféták feladják a hivatalukat, s abban munkálkodnak, ami helyes és igazságos, törvényes és ártalmatlan módon tartván fenn magukat, és megsegítvén a felebarátaikat.

Az előbbi részből már beszélvén ismétli meg ugyanazt a dolgot: *nem vagyok én próféta*. Ez tehát az első dolog a megtérésben, mikor azok, akik korábban a Sátán szolgái voltak a megtévesztés munkájában, abbahagyják a hamisság művelését és így vetnek véget a tévelygésüknek. Majd következik a fejlődés – akik korábban tétlenül és a gyönyöröknek éltek a szentség látszata alatt, most akarattal odaszánják magukat a munkára, s többé nem lesznek olyan tétlenek és falánkak, mint korábban, hanem jogos és törvényes munkával igyekeznek ellátni magukat. Nem lett volna elég azt mondani neki, hogy *nem vagyok én próféta*, ha nem tette volna hozzá: *szántóvető ember vagyok én*, azaz kész vagyok dolgozni önmagam ellátása és a felebarátjaim megsegítése végett.

Egy fél-reformációt manapság valószínűleg sokan elfogadnának. Ha a sok szerzetes biztos lenne abban, hogy továbbra is bőséges eledelük lesz a kolostoraikban, s a püspökök és az apátok is biztosak lennének abban, hogy a hasznukból és a nyereségükből semmi nem vész el, akkor könnyen szabad utat adnának az evangéliumnak. De a reformáció második része nagyon kemény, mert fáradozást és munkálkodást követel meg, s ebben az esetben a régi közmondás szerint a gyomornak nincsenek fülei. Mégis látjuk, mit mond a próféta: azok térnek meg valóban és szívből, akik nemcsak tartózkodnak a csalafintaságoktól, de készek az életüket is a saját kezükbe venni, elismervén, hogy korábban becsapták a szegényt, és az ellátásukat fosztogatással és csalással biztosították.

A próféta kétségtelenül azokról a csalókról beszél, akik akkortájt nagy számban éltek a zsidók között. Voltak asszonyok is, akik azzal dicsekedtek, a felruháztattak prófétalélekkel. Isten igazi prófétáinak ezekkel a jósnőkkal, vagy bölcs asszonyokkal kellett versengeniük, akik mindig megjelentek, ha a dolgok állapota zűrzavaros volt, és átvették a tanítói hivatalt. Miután akkortájt sok naplopó élt a babonáságokból, a próféta helyesen küldi el őket földet művelni. Így napjainkban is van sok csellengő, akik a kámzsa alá, vagy az egész papság, akik a szent ornátus alá rejtik a tudatlanságukat, ahogyan ők nevezik. Ha azonban levonnék róluk az álarcot, könnyen kiderülne, hogy a legtudatlanabb szamarak. Miután pedig az Úr bőven leleplezte az aljasságukat, ha elismernék, hogy csalók voltak, mi maradna más hátra nekik, mint akarattal tenni azt, amit a próféta itt tanít? Azaz elmenni földművesnek ahelyett, hogy próféták volnának. Ami az igevers végét illeti, egyesek megtartják az Ádám szót, mások embernek fordítják, mert az Ádám a Szentírásban embert jelent általánosságban. Azok pedig,

akik úgy vélik, hogy Zakariás az első emberről beszél, ezt az érvet hozzák fel mellette: miután az „orczád veritékével egyed a te kenyeredet” szükségessége a bukás után az egész emberiségre kiszabott, így Ádám, az összülő, minden utódját erre tanította. Ez a magyarázat azonban erőltetettnek tűnik. Én ezért a szót határozatlanul veszem, mintha ezt mondta volna: „Nem tanított engem semmiféle mester, hogy képes lennék átvenni a prófétai hivatalt, s akkora fejlődést tanúsítani, hogy képes legyek táplálni a juhokat és az ökröket. Én valóban nem vagyok semmiképpen sem alkalmas a tanítói hivatal ellátására.” Én az igeszakaszt egyszerűen csak ebben az értelemben veszem.

Ami a *הקניי*, *ekenni* ígét illeti, a *קנה*, *kene* jelentése birtokolni, megszerezni, de mivel a *מקנה*, *mekene* szó, ami juh-, vagy borjúnyáját jelent, ebből az igéből származik, a legtanultabb igemagyarázók az alábbi jelentést látják jónak: „Ember tanította nekem, miképpen birtokoljam a juhokat és az ökröket”. Én azonban inkább erre a fordításra hajlok, amint azt már említettem: „Ember tanított engem arra, hogy pásztor legyek”.²⁰²

Az egész igeszakasz jelentése ez: mikor Isten leleplezi a tudatlanságot, ami annyira eluralkodott az egyházban, hogy a tévelygés sötétsége kioltja az igaz vallás mondhatni összes világosságát, akkor a megtérők olyan alázatosak lesznek, hogy egyáltalában nem szégyellik megvallani a tudatlanságukat, és bizonyosságot tenni arról, hogy csalók voltak mindaddig, amíg hamis ürügyekkel elvállalták a prófétai hivatalt. Isten Lelke mindenkitől azt az alázatosságot követeli meg, akik egy időre belemerültek a hazugság mocskába, hogy mikor rájönnek, hogy nem alkalmasak a tanításra, ezt mondják: „Nem jártam iskolába, teljesen tudatlan voltam, de mégis azt akartam, hogy a legtanultabb tanítónak tekintsenek. Abban az időben a nép tudatlansága elleplezte a becstelenségemet, most azonban az igazság világossága ránk ragyogott, és szégyenkezésre készítetett engem. Ezért megvallom, nem vagyok méltó a meghallgatásra a közösségben, s kész vagyok kétékezi munkával fáradozni a saját fenntartásomon ahelyett, hogy továbbra is megtéveszteném az embereket, ahogyan mostanáig tettem.”

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel tetszett neked ma az evangélium világosságával kivonni minket abból a borzasztó sötétségből, melybe nyomorultul belemerültünk, és annyira láthatóvá tenni a Te arcodat a Te egyszülött Fiadban, hogy csakis a hálatlanságunk gátol meg abban, hogy elváltozzunk a Te mennyei dicsőségedre – ó add meg, hogy olyan előrelépést tehessünk az igazság világosságában, hogy valamennyien megszügyenüljünk korábbi tudatlanságunk miatt. Hadd valljuk meg szabadon és őszintén, hogy elveszett juhok voltunk, míg a Te kezéd vissza nem vitt minket az üdvösség útjára. Hadd járjunk így a szent elhívásunk útján, míg végül valamennyien összegyűlünk a mennyben, ahol nemcsak az igazság ad majd nekünk világosságot, hanem a Te dicsőséged fénye is ránk ragyog majd, s elváltozunk a Te képmásodra a mi Urunkon, Jézus Krisztuson keresztül. Ámen.

²⁰² „Mert más ember birtokolt engem ifjúságomtól fogva.” – *Newcome*. „Mert rabszolgaságban voltam ifjúságomtól fogva.” – *Henderson*. Az utóbbi nagyon laza magyarázat, az előző a szó szerinti fordítás. A „más” szót nem kellett volna beszúrni. „Lemondván minden, a prófétasággal kapcsolatos követelésről, önmagát nem másnak, mint egyszerű munkásembernek ismeri el, akit a földművelésben alkalmaznak azok, akiké a tulajdon volt, *quasi adstrictus glebae*, ifjúságától fogva.” – *Blayney*. A Sor fordítható úgy is, amint Parkhurst javasolja: „Mert ember vásárolt meg engem ifjúságomban.” – *a szerk*.

Százhatvannegyedik előadás

Zakariás 13:6

6. És ha mondja néki valaki: Micsoda ütések ezek a kezeiden? azt mondja: A miket az én barátaim házában ütöttek rajtam.

Et dicit ad eum, Quid plagae istae inter manus tuas? et dicet, Quia percussus sum in domo amicorum meorum.

A próféta itt, hogy befejezze, amit tegnap magyaráztunk, azt mondja: akkora lesz a fegyelem az új nép között, miután megtértek, hogy mindenki a saját házában bünteti majd a fiait és a rokonait. Az pedig a tökéletes buzgóság bizonyítéka, mikor nemcsak a bírák látják el a hivatalukat a gonoszság helyesbítése végett, hanem a magánemberek is segédkeznek a közrend fenntartásában, mindenki a saját erejének megfelelően. Valóban igaz, hogy a kard használata nincsen nekünk megengedve, hogy a vétkezőt a szomszédja büntesse meg, de azt mindig megengedte Isten törvénye, hogy mikor a dolog nem került a nyilvános törvényszék elé, a barátok szabják ki a büntetést. Zakariás erre a szokásra utalva mondja, hogy azokat, akik igazságtalanul vállalták fel a próféta hivatalt, hamis és istentelen tévelygéseket terjesztve mindenfelé, nem szabad halálbüntetéssel sújtani. Mégis akkora lesz azonban az igaz vallás iránti buzgóság, hogy a barátok személyesen büntetik meg az ilyeneknek találtakat.

Ha valaki ez ellen kifogást emel, s azt mondja, hogy a két dolog összeegyeztethetetlen – a hamis prófétákat halálbüntetéssel sújtották, itt viszont csak verésről, vagy ostorozásról van szó, arra azt válaszolom, hogy Zakariás nem a büntetés pontos fajtájáról és módjáról beszél, hanem általánosságban mondja, hogy a hamis tanítók még a szüleik szemében is méltók voltak a halálra. Ha pedig enyhébb bánásmódban részesültek, akkor is olyan büntetést kell elszenvedniük, hogy egész életükben megcsönkítettak maradjanak, és hordozzák a sebhelyeket, mint a gyalázatuk bizonyítékait.

Egyidejűleg azt is kideríthetjük a válaszból, hogy mi bizonyítja a valódi megtérést. *És ha mondja néki valaki (határozatlan): Micsoda ütések ezek a kezeiden? azt mondja: A miket az én barátaim házában ütöttek rajtam.* A próféta megmutatja, hogy akik korábban megtévesztették a népet, új emberekké lettek, türelemmel tűrvén a megjobbítást. Mert kemény dolognak tűnhet, mikor a kezeket szegezik át és sebesítik meg, mégis azt mondja, hogy a büntetés, mely önmagában súlyos volt, enyhének minősül majd, mert olyan szelídséggel lesznek felruházva, hogy önként vetik alá magukat a megjobbításnak. Egyesek ezt Krisztusra vonatkoztatják, mivel Zakariás a kezeken levő sebeket említi, de ez nagyon gyerekes, mert teljesen nyilvánvaló, hogy a próféta itt a hamis tanítókról beszél, akik egy ideig hamisan viselték magukon Isten nevét. Miután pedig azt mondják, hogy a barátai voltak azoknak, akiktől a csapásokat elszenvedték, ezzel méltónak ismerik el magukat a büntetésre, nem zúgolódnak, és nem panaszkodnak.²⁰³ Most ez következik:

²⁰³ Ez az igevers fordítható ekképpen: „Mikor valaki azt mondja neki: Mik ezek a sebek a kezeiden? Akkor azt mondja majd: A barátaim, vagy a szeretteim (מֵאֲהָבָי) vertek meg engem odahaza.” Grotius, Blayney és Henderson a „sebeket”, vagy csapásokat olyan szúrásoknak, vagy jeleknek tekintik, melyeket a bálványok iránti tiszteletből ejtettek magukon, de a barátoknak tulajdonítanak a büntetés elkerülés érdekében. A nyilvánvaló jelentés azonban a Kálvin által támogatott. E szerint ezeket a sebeket a legközelebbi hozzátartozók, konkrétan a 3. versben említettek ejtették: „általverik őt az ő apja és anyja”, stb. Marckius, Adam Clarke és Henderson egyetértenek Kálvinnal annak az elképzelésnek a megtagadásával, hogy ezt az igeverset a pápai igemagyarázóknak kell értelmezni, de Henry és Scott a nélkül utalnak arra a véleményre, hogy azt elfogadnák, vagy elítélnék. Mind Jeromos, mind Theodoret a szülők által kiszabott büntetésekre vonatkoztatják, s fucsa lenne, ha bármely alapos igemagyarázó másképpen járna el. – *a szerk.*

Zakariás 13:7

7. Fegyver, serkenj fel az én pásztorom ellen és a férfiú ellen, a ki nékem társam! így szól a Seregeknek Ura. Verd meg a pásztort és elszélednek a juhok, én pedig a kicsinyek ellen fordítom kezemet.

Gladie, (*vel*, framea,) expergiscere super pastorem meum, et super virum socium meum, dicit Iehova exercituum; percute pastorem, et dispergentur oves; et reducam manum meam super parvulos.

Örömteli és gyönyörűséges volt hallani, amit a próféta a fejezet elején mondott, mert egyrészt egy kútfő megnyílását ígerte, mellyel a zsidók lemoshattak magukról minden mocskot, másrészt azt, hogy Isten, kibékülvén, jóindulatú lesz irántuk. Miután ilyen áldott és boldog állapotot ígért, a korábban mondottakat még Isten igaz és hűséges szolgálói is vehették úgy, mintha az egyház állapota attól az időtől kezdődően mentes lenne majd minden bajtól és kényelmetlenségtől. Zakariás elébe megy ennek a végkövetkeztetésnek, és megmutatja, hogy az általa megígért boldog állapotra nem úgy kell várni, mintha a kegyesek mentesülnének minden megpróbáltatástól, mert Isten a közbenső időben súlyos próbáknak veti majd alá az egyházát. Jóllehet tehát Isten azt ígerte, nagylelkű lesz az egyházához, mégis megmutatja: nagyon sok nehézség is keveredik majd a bővelkedéséhez, hogy a kegyesek ily módon felkészülhessenek minden dolog elviselésére.

Ez az értekezés valóban lehet szaggatott, de a különböző részei jó összhangban állnak, mert Isten úgy szabályozza a jótéteményeit, melyeket az egyházra ruház ebben a világban, hogy mindig különböző módokon próbára is teszi őket. Ami itt elhangzik az különösen szükséges volt, mert nagyon fájdalmas csapások álltak már küszöbön. Amint az ugyanis közismert a történelemből, ez a nemzet már a kétségbeesés szélén állt, mikor Krisztus eljövedele közeledett. Ez az oka annak, amiért a próféta első ránézésre nagyon ellentétes dolgokat kapcsol össze. Amit eddig ígért, az arra igyekezett felkészíteni a kegyeseket, hogy mindent türelemmel tűrjenek, mert a szabadulás már küszöbön állt. Időközben azonban szükséges volt, hogy konkrétan a kitartásra buzdítsa őket, nehogy összeroskadjanak a szélsőséges gonoszságok alatt, melyek szintén nem voltak már messze. Az egész summája az, hogy mielőtt az Úr megtisztítaná az egyházát, és visszaállítaná a tökéletes rendbe, nagyon fájdalmas megpróbáltatásokon kell keresztülmennie, mert félelmetes rendetlenségnek kell fellépnie, mikor Isten magukra a pásztorokra sújt le. A szónoki megszólítás pedig, mikor Isten megszólítja a kardot, nagyon hangsúlyos. Sokkalta szembeötlőbb, mintha ezt mondta volna: „Kard támad a pásztoraim és a szolgálóim ellen, hogy elszéledjen a nyáj”. A hasonlat azonban, mint említettem, sokkalta kifejezőbb, mikor Isten magához a kardhoz szól: *Fegyver, serkenj fel* – hogyan? – *az én pásztorom ellen*. A legtöbb igemagyarázó ezt Krisztusra vonatkoztatja, mert a Mt26:31 ezt a mondatot idézi: „Megverem a pásztort, és elszélednek a nyájnak juhái”, ám ez nem szilárd érv. Valószínű ugyanis, hogy amit itt egyetlen pásztorról mond, azt az egész rendre kell vonatkoztatni. Mikor Isten azt mondja az 5Móz18:15-ben, hogy „Prófétát támaszt néked az Úr, a te Istened te közül”, akkor noha valóban egyetlen profétát említ, mégis az összes profétát érti alatta. Mintha ezt mondta volna: „Soha nem fosztalak meg téged az üdvösség tanításától, hanem minden korban kimutatom, hogy gondom van rólad, mert a prófétáim mindig jelen lesznek, akiknek a szájával adom majd tudtadra, hogy közel vagyok hozzád.” Ezt az igeszakaszt idézik úgy, mint Krisztusra vonatkozót, s nagyon alkalmasan, mert minden proféta az Ó Lelke által szólt. Végül Ő Maga is megjelent, s az Ő szájával a mennyei Atya szólt hozzánk bensőségesen, s magyarázta meg teljesen az Ő elképzeléseit, amint arról a zsidókhoz írott levél első fejezetében olvasunk: „Minekutána az Isten sok rendben és sokféleképen szólott hajdan az atyáknak a proféták által, ez utolsó időkben szólott nekünk Fia által”.

Miután így Krisztusnak elsőse volt a próféták között, ezért helyesen vonatkoztatják Rá Mózes eme szavait. De egyben Ő a pásztorok Feje és a Fejedelme is, s ez a kiválóság is jogosan tartozik Hozzá. Amit azonban a próféta itt mond, az tekinthető általános igazságnak. Röviden, Isten fenyegeti a népet, és kijelenti, hogy félelmetes rendetlenség lép majd fel. Meg lesznek ugyanis fosztva a pásztoraitól, így semmiféle kormányzatuk sem lesz, vagy legalábbis csak nagyon zűrzavaros. Az עֲמִית *omit* szót egyesek *rokonnak* fordítják, (*contribulis* – ugyanabból a törzsből való), mások *vérroknak* (*consanguineus* – egy vérből származó), megint mások *társnak* (*co-haerens*), azaz Isten társának, s úgy vélik, hogy ez az igeszakasz senki másra nem vonatkoztatható, csakis Krisztusra. Azonban, mint említettem, téves feltevésekből indulnak ki. A görög változatban a *polgártárs* (τον πολίτην) szerepel, s egyesek, például Theodotion *rokonnak* fordítják (sumfulon – azonos törzsből való). Jeromos jobbnak látja a *hozzá kapcsolódó*, vagy *velem egyesült* fordítást (*cohaerentem mihi*).²⁰⁴ A szó a héberek szerint jelenthet társat, felebarátot, vagy barátot, vagy bárkit, aki kapcsolatban áll velünk. Kétségem sincs felőle, hogy Isten a pásztorokat különböztette meg ezen a néven, mivel ezáltal a saját maga képviselőt adta a népnek. S minél kiválóbb bárki, mint tudjuk, annál közelebb áll Istenhez, s ezért a királyok és a bírók, s más hatalmat gyakoroló emberek az Ő fiainak neveztetnek. Így nevezik a pásztorokat is az Ő társainak, mert a munkájukat az egyház felépítésére fordítják. Ő a Főpásztor, de alkalmazza a szolgálóit a munka elvégzésére. Ez az oka annak, amiért Isten társainak nevezik őket, nevezetesen a közöttük fennálló kapcsolat alapján, mivel együtt munkálkodnak Istennel, amint arról Pál is tanít minket. Röviden, a próféta a pásztorokat ugyanabban az értelemben nevezi Isten társainak, mint amelyben Pál nevezi őket Isten munkatársainak. (συνεργους, 1Kor3:9).

Elmondván, hogy a kard engedélyt, sőt parancsot kapott arra, hogy a pásztorra támadjon, rögtön azt is hozzáteszi, hogy *elszéledtek a juhok*. Látjuk tehát, hogy ezekben a szavakban olyan szerencsétlen helyzetet ír le, amitől félni kellett, és amit a nép nem volt képes elkerülni. Teszi ezt azért, nehogy az istenfélők elcsüggedjenek, mintha Isten okozna nekik csalódást, hanem szilárdan megálljanak a legfájdalmasabb nehézségek és heves felfordulások közepette. Mivel ez a rendetlenség küszöbön állt, Zakariás azt parancsolja a kegyeseknek, hogy tartsanak ki szilárdan és türelmesen, s csendesen reménykedjenek, míg Isten ismét nem mutatkozik majd kegyesnek irántuk, s az Ő kegyességének bizonyítékai, melyekről korábban szólt, meg nem mutatkoznak. Most már látjuk, mi volt a próféta célja. De különösen meg kell jegyeznünk, hogy a biztos jele a nép romlásának és pusztulásának, mikor a pásztorok elvétetnek tőlük. Mikor ugyanis Isten biztonságban akar minket tartani, akkor azt az eszközt használja, hogy hűséges tanítókat támaszt, akik az Ő nevében uralkodnak, s az Ő Lelkével irányítva alkalmassá teszi őket a rangjukra és a hivatalukra. Mikor azonban rájuk sújt, akkor nemcsak a népet hagyja el, hanem azt is megmutatja, hogy Ő a gonoszság megbosszulója, így maga a nép is megsemmisül. Ez a próféta szavainak a jelentése.

Ez azonban, mint már említettem, beteljesedett Krisztusban, mert Ő Önmagára vonatkoztatta az igeszakaszt, amikor a tanítványok elfutottak Tőle. Bár kicsiny nyáj voltak, létszámban csekély, mégis elszéledtek és menekültek. Ennél az esetről megmutatkozott, mintegy tükörben, mennyire igazat mondott azzal Zakariás, hogy az elszéledés küszöbön áll, ha a pásztor megverik.

²⁰⁴ Sokat írtak erről a szóról, de szükségtelenül. Mintegy kilencszer fordul elő Mózes harmadik könyvében, és azon kívül sehol máshol, csak itt, és „felebarátnak” fordítják (3Móz6:2, 18:20, stb.) Newcome változata: „a hozzám közel álló ember ellen”, Hendersoné: „a velem egyesült ember ellen”, Blayney pedig így fordítja a két szót: „ő, aki közel áll hozzám kegyességben és tekintélyben”, a גֵּבֵר szót nem egyszerűen csak *ember* jelentéssel értelmezve, hanem olyasvalakiként, aki erőben, hatalomban, vagy tekintélyben felette áll másoknak. Ebből a szóból érvt származtatni a mi Urunk isteni mivolta mellett túlerőltetett kritikának tűnik. A felebarát valóban velünk egy természetű, de tagja is ugyanannak a társadalomnak, és hasonló a közösségen belüli állapota, mert főleg ezek alapján nevezzük felebarátnak. A nézet, amit Kálvin vall a szó vonatkozásában, kétségtelenül a helyes nézet, s ugyanezt vallják Newcome, Secker érsek és Blayney.

A *kard* szó alatt megpróbáltatást ért, mert jóllehet Krisztust nem karddal vágta le, a keresztre feszítést és az erőszakos halált mégis jól jelzi a kard szó.

Az igevers végén pedig ezt olvassuk: *én pedig a kicsinyek ellen fordítom kezemet*. Egyesek úgy vélik, hogy a kicsinyek nagyon sok gonoszságnak lesznek kitéve, mivel az Úr mindig a kezében tartja majd a pálcáját, hogy büntesse őket. A próféta azonban szerintem kétségtelenül valami nagyon másra gondolt – hogy Isten majd könyörületes lesz velük, mikor a nép testülete mondhatni szerteszét szakadt. Mert minden istenfélő teljes mértékben elcsüggedhetett volna, mikor a pásztoraikat elvették, s mikor a nép olyanná vált, mint a tévelygő juhok. Isten tehát a segítségükre siet, s bizonyosságot tesz arról, hogy a kezét ki fogja terjeszteni a nyomorultak és szegények fölé, akiket majdnem teljesen elborított a temérdek gonoszság.

Ez az igeszakasz nagyon hasznos a számunkra az egyház jelenlegi állapotában is, mert látjuk, miképpen vágott ki Isten nemrég megannyi pásztor, így amit egyháznak nevezünk, olyanná vált, mint egy megcsonkított test. Azt is látjuk, hogy Isten gyakran megfosztja a jó és hűséges pásztoroktól azokat, akik visszaéltek az Ő igazságával, vagy istentelen megvetéssel elvetették azt. Ebben az esetben megrettenhetnénk és elvethetnénk az üdvösség minden reménységét, ha nem emlékeznénk arra, amit Zakariás itt tanít: még ha az egyház megvetett volt is a világban, s noha a kegyesek létszámban kevesen voltak is, mindannyian kitéve a megpróbáltatásoknak, Isten keze mégis felettük lesz, s újra összegyűjti majd Magának az egyházat a szétszaggatott tagokból. Ez az egész jelentése. Most ezt olvassuk:

Zakariás 13:8

8. És lészen az egész földön, így szól az Úr: a két rész kivágattatik azon és meghal, de a harmadik megmarad rajta.

Et erit in tota terra, dicit Iehova, portio duae (*vel*, duorum) in ea excidentur, morientur, et tertia residua erit in ea.

Ugyanazt a témát folytatja, mert emlékezteti a kegyeseket: jóllehet Isten elhatározta az egyháza helyreállítását, s jóllehet ez az áldás nyilvánvalóvá válik, mégis nagyon súlyos megpróbáltatások közelegtek. Mintha azt mondta volna: „Isten derűs eget és enyhe levegőt ad nektek, hogy a föld megteremje a gyümölcsét, de nagy fürgeteg is közeleg, és nem ússzátok meg a viharokat és a jégesőt. Mikor azonban Isten pusztává tette a föld egy részét, megáld majd benneteket gabonával és borral, így lesz elegendő ellátásotok.” Így mondja ezen a helyen is: „Isten meg fogja védeni az egyházát, s ki is békül vele, mert el fogja mosni a gonoszság szennyét, és hűséges pásztorokat ad nektek, mikor eltörölte a Sátán minden szélhámosságát. Addig azonban a legfájdalmasabb megpróbáltatások várnak rátok, s a dolgok nehezen elviselhető, kemény állapotát kell várni, mert Isten majd olybá tűnik, mintha meg akarná semmisíteni a saját népét – akkora lesz a szétszórás.”

Ezért mondja, hogy az egész földre a legsúlyosabb csapások várnak: *két rész kivágattatik azon és meghal, de a harmadik megmarad rajta*.

Most már látjuk, miképpen vannak összhangban mindezek a dolgok, és miképpen harmonizálnak a próféta szavai. Röviden, azt mondja ki, hogy amit korábban ígért Isten jövőbeni kegyességéről, az nem vonatkozik válogatás nélkül mindenkire, vagy a nép egész testületére, hanem csak a kegyesekre, akiket Isten csodálatos módon fog megszabadítani a pusztulásból. Isten ugyanis csak a nép harmadrészét fogja megmenteni, mert már elhatározta a kétharmad elpusztítását. A próféta szavainak e jelentéséhez most már kétség sem férhet.

S ebből arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy amit Isten naponta ígér az egyháznak, azt nem szabad válogatás nélkül mindenkire kiterjeszteni, mert sokan vallják hamisan az Ő nevét, ám Ő ismeri az övéit, ahogyan Pál mondja, és arra buzdítja őket, hogy távozzanak a

romlottságtól (2Tim2:16). Tudjuk hát meg: Isten kegyességének ígéretei nem vonatkoznak a képmutatókra, mert jóllehet Ő úgy döntött, hogy kedvesen és kegyelmesen bánik az egyházával, mégis tovább csökkenti azt, így annak csak a harmadrésze marad meg. Valahányszor tehát Istennek az egyháza iránti kegyelméről, támogatásáról és segítségéről beszélünk, mindig tartsuk észben azt a tisztogatást, amiről Zakariás most beszél, mely szerint Isten a harmadot tartja meg, a nagyobbik rész pedig hanyatt-homlok rohan a pusztulásba. Elegendő tehát, hogy a harmadrész mentesüljön a megsemmisüléstől. Ezt az ígeverset azonban, mint az már kiderült, Krisztus királyságára kell vonatkoztatni.

Szó szerint azt olvassuk, hogy *a kettő szája*, de a פִּי *pi* jelképesen *rész* értelemben értendő. Azaz, a kettő része, vagy *a két rész* (a többes szám összekapcsolódik az egyes számmal, amint az sokszor megfigyelhető) *kivágattatik és meghal*. A כָּרַח *caret* ige jelentése kivágni, a גִּוּעַ *guo* pedig azt jelenti *meghalni*, vagy *elmerülni*. Noha ugyanazt érti mindkét szó alatt, ez mégsem értelmetlen ismétlés, mert kemény és ésszerűtlen dolognak tűnhetett, hogy Isten népének csak a harmadrésze maradjon meg. Az egyháznak ez a megfogyatkozása sokak elméjét megzavarhatta volna, s tűnhetett volna lehetetlenségnek. Ezért a próféta annak megerősítése végett, ami önmagában képtelenségnek tűnik, mondja: *meghalnak, elpusztulnak*. Így rendeltetett, és nektek nem szabad Istennel vitatkoznotok, mert a többség romlásra adatik, s csak kevesen maradnak meg: *a harmadik megmarad rajta*. Majd ezt olvassuk:

Zakariás 13:9

9. És beviszem a harmadrészt a tűzbe, és megtisztítom őket, a mint tisztítják az ezüstöt és megpróbálom őket, a mint próbálják az aranyat; ő segítségül hívja az én nevemet és én felelni fogok néki; ezt mondom: Népem ő! Ő pedig ezt mondja: Az Úr az én Istenem!

Et ducam (*vel*, venire faciam) tertiam partem per ignem; et conflabo eos sicuti conflatur argentum: et examinabo eos sicuti probatur aurum: ipse invocabit nomen meum, et ego respondebo ei; et dixi, (*vel*, dicam,) populos meus est; et ipse dicet, Iehova Deus meus.

Zakariás itt továbbmegy: mikor Isten kivágja majd a nép kétharmadát, a harmadikat abból a célból tartja meg, hogy különféle próbákon menjen át, és sok megpróbáltatást viseljen el. A két részt illetően, az Úr nem azért sújtotta őket, hogy a megtérésre ösztökélje, hanem mert elhatározta a teljes megsemmisítésüket. A harmadik részt tarttatott fenn az üdvösségre, de mégis szükséges volt megtisztulniuk a megannyi megpróbáltatáson keresztül.

Ez a tanítás nagyon hasznos, mert először is arra következtethetünk belőle, hogy sokan nemcsak a világból kárhoznak el, de az egyház kebléről is. Mikor ugyanis háromszázan fogják megvallani az Úr nevét, csak száz marad meg, mondja Zakariás. Mindig van a nép között rengeteg képmutató, sőt, a gabona is rengeteg pelyva és szemét között rejtőzik. Ezért kell pusztulásra és örök halálra adni többeket, mint amennyien üdvözülnek majd. Ne irigyeljük hát az istenteleneket, még ha a bővelkedésük zavar és elszomorít is minket (Zsolt37:2). Boldogoknak gondoljuk őket, mert miközben az Úr óvja és támogatja őket, ők gúnyolódnak rajtunk és tapsolják a nyomorúságainkat. De ezzel a körülménnyel a Szentlélek arra int minket, hogy türelemmel viseljük a megpróbáltatásainkat, mert jóllehet az istentelenek boldogsága egy időre tüske lehet a szemünkben, Isten mégis kijelenti: híznak ugyan, de azonnal le lesznek vágva, amint sok kövérséget szednek össze. Ez az első dolog.

Másodjára azt teszi hozzá, hogy miután a nagyobbik rész mind a világból, mind az egyházból (legalábbis azok közül, akik egy egyházhoz tartozóknak vallják magukat) megsemmisülnek, mi sem maradhatunk meg a saját helyzetünkben, csak ha Isten gyakran büntet minket. Emlékezzünk hát a Pál által mondottakra: azért büntet az Úr, nehogy együtt pusztuljunk a világgal. A jelképek pedig, melyeket a próféta itt használ, ugyanezt a célt

szolgálják, mivel ezt mondja: *a tűzön fogom átvezetni őket*. Itt azokról a kegyesekről beszél, akiket Isten kiválasztott az üdvösségre, s akiket továbbra is megőrzött biztonságban. De mégis azt mondja, hogy tűzön, azaz nehéz próbákon át fognak megtartatni. S ezt még világosabban is elénk tárja: *megpróbálja majd őket*, mondja, *mint az ezüstöt és az aranyat*.²⁰⁵ A szalmát és a pelyvát, mint azt Keresztelő János tanítja nekünk, valóban a tűzre vetik (Mt3:12), de minden haszon nélkül, mert a tűz megemésztí a szemetet és a pelyvát, s mindazt, ami romlandó. Mikor azonban az ezüstöt és az aranyat teszik a tűzbe, és megtisztítják, azzal a nagyobb tisztaság elérése a cél, hogy ami ezekben a fémekben drága, az még szembetűnőbbé váljon. Mikor ugyanis az ezüst kikerül a bányából, nem sokban különbözik a sártól. S ugyanez a helyzet az arannyal is. A kemence azonban úgy megtisztítja az aranyat és az ezüstöt a salaktól, hogy elérjük az értéküket és a kiválóságukat. Ezért mondja Zakariás, hogy amikor Isten beveti a hűséges népét a tűzbe, ezt atyai céllal teszi, hogy kiégesse belőlük a salakot, s így arannyá és ezüstté váljanak azok, akik korábban mocskosak és visszataszítóak voltak, s akikben sok volt a salak. Látjuk tehát, hogy Isten választottai, akiket joggal tekinthetünk az Ő gyermekeinek, különülnek itt el az elvetettektől, bármennyire vallják is azok Isten nevét és gyakorolják is az Ő tiszteletét.

Ez az igeszakasz nem összeegyeztethetetlen Ézsaiással, mely szerint: „Ímé, megtisztítottalak, de nem úgy, mint ezüstöt, megpróbáltalak a nyomor kemenczében” (Ézs48:10). Jóllehet Isten a megpróbáltatás tűzével teszi próbára a választottait, mégis mértékletes marad, mert teljesen elcsüggednének, ha gyorsan tisztítaná meg őket. Szükséges azonban keresztülmenni ezen a megpróbáltatáson, amiről a próféta most beszél, így itt az egyház állapotát írja le – mindig is folytonosan tisztogatni kell, mert teljességgel tisztátalanok vagyunk, s még ha Isten meg is mosott minket az Ő Lelkével, akkor is megmarad bennünk a tisztátalanság megannyi foltja. S más szennyeződések is érnek minket, hiszen nagyon sok fertőzés származik azokból a bűnökből, melyek minden oldalról körülvesznek bennünket.

Majd hozzáteszi: *ő segítségül hívja az én nevemet és én felelni fogok neki*.²⁰⁶ Isten ezzel a megfontolással csillapítja azt, ami önmagában kemény és fájdalmas volt. Nehéz látni a sok félelmetes gonoszságot, mikor Isten lábbal tiporja a világ nagyobbik részét, mikor a bosszúja magát az egyházat sújtja, s a szigorúsága mindenfelől félelemmel tölt el bennünket. De azt is hozzáteszi, hogy naponta kell éreznünk a tüzet, mintha Isten meg akarna égetni bennünket, miközben mégsem emészt el. Ezért mutatja meg a próféta, miképpen lesznek megédesítve ezek a nyomorúságok a számunkra, s miképpen válik a szomorúság kevésbé fájdalmassá. Azért próbáltatunk meg ugyanis a kereszttel, valamint Isten ostorcsapásai és büntetései által, hogy segítségül hívjuk az Ő nevét. A meghallás követi az elhívást, s ennél nem lehet semmi sem kívánatosabb. A próféta tehát a boldog végeredménnyel bizonyítja, hogy a kegyeseknek nincs okuk zúgolódni Isten ellen, vagy türelmetlenül hordozni a bajaikat, mert megtisztítottatván most már valóban odamenekülhetnek Őhozzá.

Ha bárki megkérdezné, hogy Isten a Lelkével vajon csak a választottakat képes az igaz valláshoz vonzani? S ha igen, akkor minek a megpróbáltatás tüze, s tényleg szükséges a kemény próba? A válasz az, hogy a próféta itt nem arról beszél, amit Isten képes megtenni, s

²⁰⁵ Én így fordítanám ennek az igeversnek az első sorait: „S beviszem a harmadát a tűzbe, s megtisztítom őket, mint ahogyan az ezüstöt tisztítják, vagy, mint az ezüsttisztító, és megpróbálom őket, mint ahogyan az aranyat próbálják, vagy, mint az aranyat próbáló”. A *mint* szó utáni névmást és nem passzívnak, hanem aktívnek tekintem, mint tették azt a punktalók is. – *a szerk.*

²⁰⁶ Az egyes számú „ő”, vagy inkább „az” megfelel az igevers elején szereplő „harmadrésznek”. Henderson szó szerint fordítja ezeket a sorokat: „Az segítségül hívja az én nevemet”, stb. Az angol és Newcome változata szerint ez részben helyes. Jobb lenne mindenütt a többes szám megtartásával fordítani: „És segítségül hívják az én nevemet, s én válaszolok nekik. Ezt mondom: „ők az én népem”, ők pedig ezt mondják: „az Úr a mi Istenünk”. Egy átalakító 1 hiányzik a harmadik sorban, mert az ige múlt időben áll, de a Septuaginta, a szír és az arab változatot hozzátesszük. Itt a szándékos elhagyás esetével állunk szemben, amit egyetlen kézirat sem támaszt alá a koraiak kivételével. – *a szerk.*

nekünk sem kell a dolgot vitatni, hanem meg kell elégednünk azzal, amit Ő elrendelt. Az Ő akarata tehát az, hogy a népe átmenjen a tűzön, s próbálják meg őket a különféle nehézségek azért, hogy őszintén hívhassák segítségül az Ő nevét. Egyidejűleg azt is meg kell tanulnunk, hogy az a valódi felkészülés, mellyel az Úr visszaviszi a választottakat Önmagához, és kiformalja bennük a vallás iránti komoly törődést, mikor a kereszttel és a különböző büntetésekkel próbálja meg őket. A bővelkedés ugyanis olyan, mint a penész, vagy a rozsdá. Nem vagyunk képesek tiszta szemekkel Istenre nézni, ha a szemeink nem tisztulnak meg. Ez a tisztogatás azonban, mint említettem, az, amelyet Isten rendelt eszközként, hogy az egyházát engedelmessé tegye. Szükséges tehát, hogy az elsőtől az utolsóig alá vessük magunkat Isten ostorcsapásainak, hogy szívből hívhassuk Őt segítségül, mert a szíveink elpuhulnak a bővelkedéstől, ezért meg sem próbálunk imádkozni. Ez a vigasztalás azonban mindig alkalmas a bánatunk enyhítésére, mikor a testünk vagy a romlottságba, vagy a kétségbeesésbe hajszol. Ilyenkor emlékezzünk erre az orvosságra: a büntetés kemény, mikor éppen elviseljük, de mégis annak alapján kell felbecsülnünk, amilyen eredménnyel jár, amint arra az apostol is emlékeztet minket a Zsid12:11-ben. Különösen arra emlékezzünk, hogy Isten nevét akkor hívjuk komolyan segítségül, mikor legyőztünk, s minden vadság, minden testi élvezet megzaboláztatott bennünk, mert olyanok vagyunk, mint a tanulatlan tulkok, hogyan Jeremiás mondja, ha Isten engedelmes velünk szemben (Jer31:18). Ezért szükséges a kereszt fegyelme, hogy a komoly imádkozás megelevenedjen bennünk.

Végül pedig azt mutatja meg, miképpen lehet Istent segítségül hívni, mert azt tanítja, hogy Ő kedves és békülékeny lesz velünk, valahányszor csak segítségül hívjuk Őt. Valóban nem lesz elegendő nyögni a megpróbáltatások terhe alatt, s így ébredni az imádkozásra, hacsak nem Maga Isten vonzott minket és adta meg a jóindulata reménységét. Ezért teszi hozzá a próféta: *ezt mondom: Népem ő! Ő pedig ezt mondja: Az Úr az én Istenem!* Egyszóval úgy érti, hogy amíg nem Isten ígéretei ragyognak bennünk, s hívogatnak az imádkozásra, addig komoly imát nem is lehet kipróbálni belőlünk. S miért? Mert először egyedül hit által járulunk Istenhez, s ez nyitja meg a kaput, mert minden imát, ami nem a hiten alapul, elutasít. Azt is tudjuk továbbá, hogy az emberek a természetüknél fogva rettegnek Isten jelenlététől, s ez mindaddig így is marad, amíg meg nem ízlelték az Ő jóságának és szeretetének ízét. Ezért méltó különösen a figyelemre az, amit Zakariás mond: Isten szava az első, hogy magabiztosan követhessük, s beléphessünk az imádkozás előtt megnyílt kapun, mert mielőtt kimondaná a „népem vagytok” szavakat, nem követelhetjük magunknak a kiváltságot, hogy beléphetnénk az Ő jelenlétébe és mondhatnánk Neki: „Te vagy a mi Istenünk”. Mert ki köthetné hozzánk úgy Istent, hogy Ő legyen a mi Istenünk? Csakis Ő Maga. Ő kötötte ugyanis Magát hozzánk, mikor megígérte, hogy a népe leszünk. Ezért, mint említettem, nincs jogunk elkezdni imádkozni, amíg meg nem tanuljuk, hogy Isten kész meghallgatni az imádságainkat, amint az meg van írva a Zsolt65:3-ban: „Oh könyörgést meghallgató, hozzád folyamodik minden test”.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel látod, mennyire tele vagyunk mindenféle bűnös vágygal, melyek beszennyeznek minden a Lelked által ránk ruházott tisztaságot, ó add meg, hogy naponta hasznunkra legyenek az ostorcsapásaid, és vessük alá magunkat a Te vezetésednek. Nyugodjunk bele és legyünk engedelmesek, még ha szokatlanul szigorú is vagy velünk, és hadd érezzük mindig a te jóságod édességét a legnagyobb szigorúságban is, s hadd tudjuk, hogy ezzel gondoskodsz a biztonságunkról, és vezet a tökéletes tisztaság felé, melytől még oly messze vagyunk. Hadd legyünk engedelmesek Neked ebben a világban, majd utána részesei annak a győzelemnek, amit Krisztus vívott ki a számunkra, s hadd élvezzük vele a győzelmét a Te mennyei királyságodban. Ámen.

14. fejezet

Százhatvanötödik előadás

Zakariás 14:1-2

1. Ímé, eljön az Úrnak napja, és a te prédádat felosztják benned.

2. Mert minden népet ütközetre gyűjtök Jeruzsálemhez, és megszállják a várost, és kirabolják a házakat, megszeplősítik az asszonyokat; és a város fele számkivetésbe megy, de a nép maradéka nem gyomláltatik ki a városból.

Ecce dies venit Iehovae, et dividuntur spolia tua in medio tui.

Et congregabo omnes gentes contra Ierusalem in proelium, et capietur urbs, et diripientur domus; mulieres stuprabuntur; et exhibit dimidia pars urbis in exilium, et residuum populi non excidetur ex urbe.

Zakariás ugyanazt a témát folytatja, mint az előző fejezetben, mert örömteli és boldog állapotot ígérve a kegyeseknek, akik megvetve az élvezeteiket Káldeában, visszatértek a szülőföldjükre, most emlékezteti őket rá, hogy a békésállapotuk Júdeában nem lesz híjával a sok megpróbáltatásnak és nehézségnek. Ezért türelemre inti őket, nehogy elcsüggedjenek a nyomorúságaikban, s megbánják, hogy hazatértek.

Egyesek ezt a fejezetet az Antikrisztus időszakára vonatkoztatják, mások az utolsó napokra, megint mások a város megsemmisülésére, ami Vespasianus uralkodása alatt következett be, de nekem kétségem sincs felőle, hogy a próféta itt a küszöbön álló megpróbáltatásokat érti, mert a város akkor még nem épült fel,²⁰⁷ s a zsidókat sokat zaklatták a szomszédjaik. Azt is tudjuk, micsoda szörnyűséges volt Antiochus zsarnoksága. Röviden a gonoszságok folytatódó sorozata következett rájuk attól kezdve, hogy a város és a templom épülni kezdett, egészen Krisztus eljöveteleig. Miután tehát a zsidók, akik többre tartották az idegen országokat a saját hazájuknál, dicsekedhettek volna a sorsukkal, és lenézhatték volna a testvéreiket, mintha amazok ostobán és meggondolatlanul hagyták volna ott az idegen területeket és elkapkodottan tértek volna haza, Isten Zakariás szájával akarta kimondani, miféle gonoszságok álltak küszöbön, hogy a kegyesek bátor elmével nézzenek szembe a megpróbáltatásaikkal, s ne roskadjanak össze a gonoszságok alatt. Az Úr ugyanis többet ígért nekik, mint amennyit elérhettek Káldeában, és más országokban. Megmagyarázván a próféta szavainak jelentését, most rátérek magukra a szavakra.²⁰⁸

²⁰⁷ Ez nem történt meg Nehémiás koráig, aki az első, Zorobábel alatti hazatérés után mintegy kilencven évvel tért vissza Júdeába, ami mintegy harminc-negyven évvel e prófécia elhangzása után következett be. – *a szerk.*

²⁰⁸ Dathius őszintén mondja, hogy a fordítók rengeteget munkálkodtak e fejezet magyarázatán. Egyesek lelki értelemben veszik a szavakat, mások azt vallják, hogy az itt elhangzottak beteljesedtek Krisztus eljövele előtt, a harmadik rész viszont azt vallja, hogy még semmi sem teljesedett be. Dathius viszont egészében hajlott Grotius véleményének az elfogadására, mely részben Kálviné is – eszerint ez a prófécia, valamint még néhány az előző fejezetekből, a makkabeusok idejében teljesedett be. Lásd 1Makk6:26, stb. Valóban elismeri, hogy ez az elmélet nem töröl el minden nehézséget, de kevesebbet hagy meg, mint bármelyik másik.

Marckius nem kételkedett abban, hogy ennek a fejezetnek az eleje prófécia Jeruzsálem megsemmisítéséről a rómaiak által, s idézi Jeromost, Cyrilt és Theodoretet, akik ugyanezen a véleményen voltak. Lowth, Scott, Adam Clarke és Henderson is ezt vallják. A fejezet folytatása azonban jobban magyarázható azokkal az eseményekkel, melyek a görög-szír királyok Jeruzsálem elleni támadása után következtek be (lásd 2Makk4), semmint azokkal, amelyek a rómaiak által történt lerombolását követték. Blayney ennek a fejezetnek a tartalmát, valamint az előző fejezetek túlnyomó részét még be nem teljesedett dolgoknak tartja, s részben Newcome is így vélekedik. Henry kételkedik benne, hogy vajon ez a fejezet és az előző a próféta napjaitól a Messiás napjaiig tartó egész időszakra értendő-e, vagy csak bizonyos eseményekre azon belül, illetve Krisztus eljövetele és az Ő országának megalapítására a zsidó állam romjain. – *a szerk.*

Ímé, mondja, eljön az Úrnak napja, és a te prédádat felosztják benned. Az *íme* mutatószóval a prófécia bizonyosságát jelzi, mint azt máshol már említettük. A próféta ugyanis mintegy ujjal mutat arra, ami emberi elmével felfoghatatlan volt. S azt mondja, *eljön az Úrnak napja*, hogy tudják: jogos büntetést szenvedtek el, mikor az Úr ezen a módon bánt velük. Az emberek ugyanis, mint tudjuk, belemerülnek a gyönyörök keresésébe, mikor pedig Isten látszólag nem gyengéden bánik velük, akkor zajongani kezdenek, mintha Ő túl szigorú volna. Ezért emlékezteti őket a próféta arra, hogy ekkora csapás nem ok nélkül zúdul rájuk, mert Isten hajtja végre az ítéletét. Nem írja le konkrétan, de úgy beszél, mintha Isten ítélőszéke elé idézné őket. Mikor megértjük, hogy Istennel van dolgunk, akkor semmi hasznunkra sincs a zúgolódás. Jobb lesz csendben maradni, ha Istent úgy mutatja be, mint Aki közöttünk van, mert biztos, hogy minket büntetve nem lépi túl az igazságosság határát.

Itt azonban egy súlyos megpróbáltatást ír le, mert Zakariás jelzi: a város olyannyira ki lesz téve az ellenségei akarátának, hogy benne fogják a prédát felosztani. Amit a győztesek elragadnak, azt később titokban felosztják egymás közt. Azt is tudjuk, hogy nagyon sok várost kifosztottak, de a győztesek mégsem merték közszemlére tenni a zsákmányukat. A próféta azonban itt azt fejezi ki, hogy a zsidóknak ahhoz sem lesz ereje, hogy meggátolják ellenségeiket a préda tetszés szerinti felosztásában a város közepén.

Majd hozzáteszi: *minden népet ütköztetve gyűjtök Jeruzsálemhez.* Megerősíti, amit már mondtam: Isten lesz a szerzője ezeknek a megpróbáltatásoknak, s ezzel zabolázza meg a zsidókat, hogy ne vitatkozzanak Vele a büntetésük szigorúságát illetően. Röviden tehát arra utal, hogy a nemzetek nem véletlenül támadják meg Jeruzsálemet, s bármi zavargás is támad, az sem tulajdonítható a véletlennek, vagy a szerencsének, vagy az emberek céljainak, hanem csakis mennyei rendeletre fognak bekövetkezni. Utána megparancsolja nekik: nézzenek Istenre, hogy megalázkodhassanak az Ő hatalmas keze alatt aszerint, amit Péter is tesz (1Pt5:6). Mondhatta volna röviden is: „minden nemzet összefog”, de ezt Istennek tulajdonítja, s azt mondja, hogy Ő hozza majd el őket, mint egy fejedelem, aki összeszedi a hadseregét és a zászlaja alatt parancsolja meg nekik a harcot. A *minden nemzet* megnevezéssel pedig arra emlékezteti őket, hogy a megpróbáltatásaik nem lesznek könnyűek, mert az ellenségek szövetsége és nagy száma folytán Jeruzsálem majdnem végromlásra jut. Utóbb azonban hozzátesz egy vigasztalást is, hogy mérsékelje annak a csapásnak a fájdalmasságát. Először azonban mégis ezt mondja:

Megszállják a várost, és kirabolják a házakat, megszeplősítik az asszonyokat. Az történik majd Jeruzsálem lakosaival, mondja a próféta, ami rendszerint egy ostrommal bevett várossal. Valóban szélsőséges gaztett az, amikor az asszonyokat megerőszakolják, azután a szegénység is sokszor fájdalmasabb, mint a halál. A próféta mégis azt mondja, hogy mikor meg lesznek fosztva a vagyonuktól, kénytelenek lesznek a halálnál is súlyosabb gaztetteket elviselni, mert az asszonyaik ki lesznek téve ennek a gyalázatnak.

Majd hozzáteszi: *és a város fele számkivetésbe megy.* Korábban mondta, hogy csak a harmadrész marad meg, így most látszólag következetlen önmagával. De ami a számot illeti, nem kell izgatottan kutakodnunk, mint arra máshol már emlékeztettek benneteket, mert a próféták gyakorta említik a felet, majd a harmadot, miközben ugyanarra gondolnak. Ez ugyanazt jelenti, mintha azt mondta volna: akkora lesz a pusztulás, hogy a fele is alig marad életben.

Most pedig az említett vigasztalás következik: *de a nép maradéka nem gyomláztatik ki a városból.* Ezekkel a szavakkal a próféta arra tanítja őket, hogy jóllehet kemény lesz a város állapota, mivel majdnem megsemmisül, mégis, akik visszatértek a szülőföldjükre, és őszintén imádták Istent, áldottak lesznek. Az egyház ugyanis mindig biztonságban marad, s bármennyire is csökkentse Isten a számát, az egyház maradéka, bármennyire csekély is, megtartatik biztonságban. A próféta célja tehát az istenfélők vigasztalása, hogy képesek legyenek elviselni minden küszöbön álló gonoszságot, s várják, amint Isten megígért, míg az

egyház ismét növekedni kezd, és Isten bebizonyítja, hogy Jeruzsálem nem hiába volt az Ő szentélye, ahol megáldja a megmenekült maradékot, akik az Ő csodálatos kegyelme által menekültek meg. Utána hozzáteszi:

Zakariás 14:3

3. Mert eljön az Úr, és harczol azok ellen a népek ellen, a mint harczolt vala ama napon, a harcznak napján.

Et egredietur Iehova, pugnabit contra gentes istas, sicut die quo proeliatu est in die proeli.

Zakariás itt Isten kegyességét nagyítja fel – Ő nyíltan lép majd fel, és nyíltan kezd háborút Jeruzsálem minden ellensége ellen. Valóban nem csekély enyhítést jelentett a gonoszágaikra, hogy az egyház egyik része megmenekül. De a próféta itt valami sokkal jobbat jelent ki – azt, hogy miután Isten lesújtott az egyházára, s tűrte, hogy erőszakosan támadják az ellenségek, végül majd minden rossz bosszúállója lesz, amit csak elkövettek ellene. Tudjuk, miképpen kapjuk a sebeket és tétetünk próbára, amikor Isten szabadjára engedi a gonoszok gyeplőjét, s mikor vakmerően növekednek a gonoszágukban és diadalt ülnek Istent sértegetve, s mondhatni mintegy a felhőket köpdösve. Mikor tehát az istentelenek ilyen pimaszul ujjonganak, Isten pedig közben elrejtőzik és hallgat, akkor nehéz a végkifejletre várni. Ezért ígéri a próféta, hogy Isten bosszúálló lesz, miután engedte egy ideig ostromoztatni az egyházát az istentelen és gonosz ellenségektől.

Mert eljön az Úr, mondja. Ismerjük a jelentését ennek a jelképes kifejezésnek. A próféták néha így egészítik ki: „Mert eljön az Úr az Ő szent helyéről”, mintha azt mondták volna: a zsidók tapasztalatból fogják megtudni, hogy Isten nevét nem hiába hívták segítségül az Ő templomában, s nem hiába hangzott el, hogy Isten a kerubok között trónol. A próféta azonban itt látszólag általánosságban beszél úgy Istenről, mint Aki fegyveresen lép elő a rejtekből és száll szembe az egyház ellenségeivel. *Eljön tehát az Úr*, mert egy ideig elrejtette a hatalmát. Hasonlóképpen tudjuk, hogy Isten az arcát is elrejtí elölünk, mikor nem nyújt segítséget, s mikor mi is úgy hisszük, hogy elhanyagol minket. Mivel tehát Isten – amíg elrejtí a hatalmát – erőtlennek tűnik, ezért mondja itt a próféta, hogy *eljön az Úr, és harczol azok ellen a népek ellen*.

Ezekkel a szavakkal arra céloz, hogy a kegyeseknek nincs okuk irigyelni ellenségeiket, még ha azok minden dolga virágzó is, mert végül majd rájönnek, hogy nem bánthatják az egyházat anélkül, hogy Isten ne venné kézbe az ügyüket a megígérteknek megfelelően: „ellensége leszek a te ellenségeidnek” (2Móz23:22). Miután azonban ezt nehéz elhinni, az ókori történelmet idézi emlékezetükbe:

A mint harczolt vala ama napon, mondja, *a harcznak napján*. Egyesek ezt a Vörös tengeri átkelésre korlátozzák, de én úgy gondolom, Zakariás ebbe beleért minden példát, amikor Isten tudtára adta a zsidóknak, hogy a gondoskodása tárgyát képezik. Isten tehát nemcsak egyszer és nemcsak egy adott időszakban vetette be az erejét, hogy a zsidók világosan láthassák: az Ő segítségével győztesek lesznek. Erre gondol Zakariás. Valójában ezt mondja: „Mind ti, mind atyáitok régtől fogva tudjátok, hogy Isten szokott harcolni az egyházáért, hisz megszámlálhatatlanul sok győzelemmel tisztelt meg titeket. Benneteket gyakran elborított a kétségbeesés, de az Ő kegyessége váratlanul ragyogott rátok, és megszabadított minden várákosításokon felül. Gyakran harcoltatok a legerősebb ellenségekkel, s ők menekülésre kényszerültek, még mikor teljesen alulmúltatok is őket létszámban, mert Isten könnyű győzelmeket adott nektek. Miután tehát Isten oly gyakran és oly sokféleképpen verte le ellenségeiteket, miért ne remélhetnétek még mindig ugyanezt a segítséget Tőle?”

Látjuk tehát: a próféta Isten ókori csatáira utal, hogy tényekkel erősítse meg a zsidókat a reménységben, s ne kételkedjenek abban, hogy Isten elegendő erővel rendelkezik az istentelenek leveréséhez, mert Ő soha nem veszít.

S hozzáteszi: *a harcznak napján*, azaz mikor mennyei segítségre volt szükség. Valóban a csata, vagy a küzdelem napjának nevezi, mert a קרב *koreb* tulajdonképpen ezt jelenti. Mikor tehát Istennek fel kellett vennie a küzdelmet az ellenségekkel, akkor mutatkozott meg az Ő ereje: „Nincs tehát okotok arra, hogy ezután kételkedjete, mert Ő ezt követően is leveri majd az ellenségeiteket.” Tudjuk, hogy ezt a beszédmódot a próféták gyakran és megszokottan használták, azaz amikor példákat hoznak fel Isten kegyességéről és hatalmáról, melyekkel bizonyította, hogy egyedül Benne rejlik elegendő segítség az egyháza megszabadításához.

Illik tehát most önmagunkra is vonatkoztatni azt, ami itt elhangzott, mert Zakariás nemcsak a saját korának embereihez, vagy csak a következő nemzedékhez szólt, hanem magabiztosságot kívánt adni az egyháznak egészen a világ végéig, hogy a kegyesek semmiféle próba során ne csüggedjenek el. Valahányszor tehát diadalt ülnék az istentelenek, és semmi reménység sem ragyog ránk, emlékezzünk arra, milyen gyakran, és milyen csodálatos eszközökkel szabadította meg Isten az Ő egyházát mondhatni a halálból. Ezzel ugyanis nemcsak az volt a célja, hogy egy adott alkalommal megsegítse és támogassa a népét, hanem bennünket is meg kívánt eleveníteni, hogy ne essünk kétségbe, ha azokat a gonoszságokat tűrjük manapság is, melyekkel az atyáink is küzdöttek. Majd hozzáteszi:

Zakariás 14:4

4. És azon a napon az Olajfák hegyére veti lábait, a mely szemben van Jeruzsálemmel napkelet felől, és az Olajfák hegye közepén ketté válik, kelet felé és nyugot felé, igen nagy völgygyé, és a hegynek fele észak felé, fele pedig dél felé szakad.

Et stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum, qui est e regione Ierusalem ab Oriente; et scindetur mons Olivarum a dimidia parte sui ab Oriente ad Occidentem (vel, versus Orientem et Occidentem) vallis magna valde; et discedet dimidia pars montis ad Aquilonem, et dimidia pars ejus ad Meridiem.

Ugyanazt a témát folytatja, miszerint Isten hatalma látványosan mutatkozik majd meg az ellenségek megfutamításában. Az érkezését valóban úgy tarkítja jelképekkel, mintha a zsidókat maga a látvány elé akarná állítani. A megszemélyesítés célja ugyanis nem más, mint az, hogy a kegyesek Istent állítsák maguk elé mondhatni látható formában. Ezzel a hitüket erősíti meg, ami valóban szükséges volt, mivel mi tompák és a földi gondolatokba gabalyodottak vagyunk, így elménk alig tudnak felemelkedni a mennybe, jóllehet az Úr tiszta hangon hívogat minket Magához. A próféta tehát a gyengeségünk megtámogatása végett olyan eleven képet tár a szemünk elé, mintha Maga Isten állna előttünk.

Az Olajfák hegyére veti lábait, mondja. Itt nem csodát ígér, hogy azt a tudatlanok szó szerint értelmezhetnék, s abban sem ezt teszi, ami ez után következik: *és az Olajfák hegye közepén ketté válik, kelet felé és nyugot felé.*²⁰⁹ Ez soha nem következett be, az a hegy soha

²⁰⁹ „Ez a jel (Isten lába a hegyen)”, mondja Kimchi, „a Jeruzsálem ellen támadó pogányok eltakarításának képe, akiket majd szétszór”. A Targum ekképpen magyarázza: „Megmutatkozik majd az Ő hatalmában”. „A szétszakadás azoknak a népeknek a menekülését jelenti”, mondja Drusius, „akik mikor látják, hogy Isten harcol ellenük, szerteszét futnak, így a hegy, melyen az ostromlók táborát ütték, úgy néz majd ki, mintha részekre szakadt volna”. Theodoret nyelvezete is ugyanez: ő a hegyet a város ellen összegyülekezett ellenségek jelképének tekinti: ορος καλει την φάλαγγα των πολεμικων, stb. Marcius nézete a szövegről az alábbi: Ez a hegy megnehezítette a hozzáférést a városhoz és a templomhoz Keleten, s elállta az útját a reggeli világosságnak és a vízfolyásoknak abból az irányból – mindkettőről szó van utána a 7. és 8. versekben. Isten leszállása erre a hegyre az Ő nagy nemtetszésének volt a jele azzal a néppel szemben, a hegy széthasadása pedig annak volt a jelképe,

nem vált ketté. Mivel azonban a próféta azok alatt a fájdalmas próbák alatt, melyek százszor is elcsüggeszthették a kegyesek elméjét, nem volt képes úgy felmagasztalni Isten hatalmát, mint azt a dolog kényszere megkövetelte, anélkül, hogy nagyon jelképes nyelvezetet használt volna, ezért igazodik, mint említettem, a testi képességeinkhez.

Az egész jelentése az alábbi: Isten hatalma olyan látványosan mutatkozik majd meg az egyháza megszabadításában, mintha Maga Isten jelent volna meg látható módon, tekintette volna meg a csatát a hegy tetejéről, és adott volna utasításokat arra nézve, hogy mit hogyan kell tenni.

Először ezt mondja: *az Olajfák hegyére veti lábait*. Miért nem mondja inkább: „Magában a városban”? Azért, mert ezzel a beszédmóddal azt akarta megmutatni: Isten figyel, hogy meglássa, mi szükséges az egyháznak megszabadításához. Mindezeket a dolgokat, tudom, jelképesen magyarázzák – hogy Krisztus az Olajfák hegyén jelent meg, mikor a mennybe ment, s a hegy azért szakadt ketté, hogy átjárható legyen, és az apostolok eljuthassanak a világ különböző részeibe, így eljuthassanak minden nemzethez. Ezek azonban finomítások, melyek sokakat lenyűgöznek ugyan, de mégis bennük semmi szilárdság, ha bárki komolyabban is fontolóra veszi ezeket. Én a próféta által mondottak egyszerűbb nézetét fogadom el – Isten keze kellően látványos volt, valahányszor csak az volt a célja, hogy segítsen a nyomorult és lesújtott egyháznak.

Ugyanezt a nézetet lehet elfogadni az utána következőkkel kapcsolatosan is, miszerint *nagy völgy* lesz középen, mert a fele *észak felé*, a másik fele *dél felé* mozdul majd el. Ez ugyanazt jelenti, mintha azt mondta volna, hogy Jeruzsálemet mondhatni eltakarta az a hegy, így el volt rejtve, de utána emelkedett helye lesz, amint máshol meg van írva: „erősen fog állani az Úr házának hegye”, mondja mind Ézsaiás, mind Mikeás, „hegyeknek felette” (Ézs2:2, Mik4:1). Az a hegy, mint tudjuk, kicsiny volt, Ézsaiás és Mikeás azonban olyan magasságot ígérnek, ami majdnem a felhők fölé ér. Mit jelent ez? Azt, hogy Jeruzsálem Istenének a dicsősége akkor lesz, hogy a temploma minden magaslat fölött láthatóvá válik majd. Így itt is, *az Olajfák hegye közepén ketté válik*, mondja, s Jeruzsálem többé nem olyan lesz, mint korábban, mikor egy árnyékos völgyben rejtőzött, és csak egy alacsony hegy állt az egyik oldalán, hanem széltében-hosszában látszik majd, így minden nemzet szemlélheti. Ez az, úgy vélem, amire a próféta egyszerűen gondol. S akik örömet lelik a hasonlatokban, másoktól kell azokat várniuk. Most ezt olvassuk:

Zakariás 14:5

5. És a hegyek völgyébe futtok,²¹⁰ mert a hegyközi völgy Azálig nyúlik, és úgy futtok, a mint futottatok a földindulás elől Uzziásnak, Júda királyának napjaiban. Bizony eljő az Úr, az én Istenem, minden szent veled.²¹¹

Et fugietis in vallem montium (vel, per vallem,) quia pertinget vallis montium ad Azal (alii vertunt, ad proximum; alii ad excelsum;) et fugietis sicuti fugistis a facie motus diebus Uziae regis Iehudah; et veniet Iehova, Deus meus; omnes sancti tecum.

A próféta ismét elmondja: Isten jelenléte olyan félelmetes lesz, hogy menekülésre késztet majd minden zsidót. Noha Isten azt ígéri, szabadítója lesz a választott népnek, miután még keveredtek közéjük képmutatók, ezért változik meg a próféta nyelvezete. Azt is észre kell azonban vennünk, hogy megjelenhet ugyan az Úr a mi szabadításunkra, de mégsem

hogy megnyílt az út az evangélium terjedése előtt az egész világon. S úgy tekintette Isten eljövételét a következő versben, mint eljövételt az evangélium szolgálatában, hogy világszerte sikeressé tegye azt a szentjei, az apostolai és a szolgálói közreműködésével. – a szerk.

²¹⁰ A Károli-fordítás szerint: *És az én hegyem völgyébe futtok – a ford.*

²¹¹ A Károli-fordítás szerint: *és minden szent vele – a ford.*

történhet más, mint hogy a fensége félelemmel tölt el bennünket, mert a testnek meg kell alázkodnia Isten előtt. Amit tehát a próféta mond, az ugyanazt jelenti mintha azt mondta volna, hogy Istennek az imént említett eljövetele, nemcsak azon ellenségek számára, akiket megsemmisíteni jött félelmetes lesz, hanem minden istenfélő számára is, még ha tudni fogják is, hogy a megszabadításukra lép fel hatalommal. Így a próféta látszólag a kisebbtől a nagyobb felé haladva érvel. Ha ugyanis a kegyesek, akik izgalommal néznek Istenre, mégis remegnek és reszketnek a jelenlétében, minek kell történni az Ő ellenségeivel, akik tudják, hogy ellenük lépett fel? Ahogyan tehát a próféta a kegyeseknek itt azt parancsolja, hogy készüljenek tisztelettel tekinteni Istenre, úgy mutatja be azt is, mennyire félelmetes lesz Ő minden istentelen számára, hogy a kegyesek ne vonakodjanak az Ő segítségéhez folyamodni, és Őrá támaszkodni.

És a hegyek völgyébe futtok. Egyesek úgy képzelték, hogy a völgyet a hosszúsága folytán nevezte így, mert a hegyláncok között terült el, de semmi ilyesmit nem olvasunk a Szentírásban. Nekem valószínűnek tűnik, hogy a hegyek völgyeinek nevezték mindazokat a helyeket, melyek rögösek, átjárhatatlanok és tekervényesek voltak. Mivel ezekben sok fa nőtt, és nem létezett könnyen járható út ezeken a vidékeken keresztül, a próféta ezért mondja, hogy olyan hosszú völgy lesz ott, mint amilyen addig soha nem létezett, de amit az a hasadás hoz majd létre, amiről beszélt. S ugyanebből a célból teszi hozzá: *a hegyközi völgy Azálig nyúlik.* Ez, én úgy vélem, a hely tulajdonneve,²¹² egyesek azonban mégis *következőnek* fordítják, de nem látom, mi okból. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy noha korábban sok domb volt átjárhatatlan, sőt voltak a hegyek, melyeken nehéz volt átmenni, most lesz egy folytonos és egyenes, nagyon messzire elérő völgy.

S azt is elmondja, hogy a *futás* gyors lesz, *mint Uzziásnak, Júda királyának napjaiban.* A szent történetből megtudjuk, hogy Júdát akkor borzasztó földrengés rázta meg. A zsidók, mivel bátrak a képzelgésben, úgy vélik, hogy ez akkor történt, amikor Uzziás az oltárhoz közeledett az illatáldozat bemutatása végett, s ebben Jeromos is követte őket. De az, hogy a földrengés mely időpontban következett be, bizonytalan. Ámós azt mondja, hogy két évvel a földrengés után kezdett prófétálni (Ám1:1), és sehol nem olvassuk, mi okból rendült meg akkor a föld, de mégis megtudjuk ebből, és más igeszakaszokból, hogy ez Isten bosszújának volt a szörnyű jele és előjátéka. Isten akkor félelmetes csapást akart bejelenteni a zsidóknak, mikor így megrázta a földet. S ugyanabból a célból mondja most Zakariás is, hogy a futás olyan kapkodó lesz, mint amikor a zsidók mondhatni végső kétségbeesésükben menekülőre fogták Uzziás idejét. *Úgy futtok, tehát, a mint futottatok a földindulás elől.* Valóban hosszú idő telt el Uzziás halála és a nép hazatérése között, így a próféta arra utal, hogy ez nem közönséges csapás lesz, mert sok emberöltőm keresztül nem történt ehhez fogható, ami így megrettentette volna a zsidókat.

Emlékeznünk kell azonban arra, amit mondtam: Isten eljövetelét nem a zsidók megrettentése végett írja le ilyen félelmetesnek, hanem inkább annak bemutatása végett, hogy az istentelenek nem lesznek képesek megállni Isten jelenlétében mivel Ő még azokat is megrettentí, akiknek a segítségére jött. S azt is meg kell említenünk, amit már mondtunk:

²¹² Így gondolkodott Kimchi, Drusius, Grotius, Newcome, és Henderson is. Jeromos a „proximum”, „legközelebbi, vagy következő” ti. a templom szóval fordítja. Az נסחם igét a ך előtaggal „futtok” jelentéssel fordítják, s ez lehet a נסחם, *abbamaradni*, vagy *elzárulni* nifál ragozása, vagy a נח, *futni* többes szám második személyű alakja. A Septuaginta, a Targum, Symmachus és az arab változat az első jelentéssel veszik, amit Dathius és Blayney is elfogadtak. Így az igevers az alábbiak szerint alakul:

5. És elzáródik a hegyek völgye. Elérnek a völgyek Azál hegyeiig. Igen, elzáródik majd, mint ahogyan elzáródott a földrengéskor Uzziás, Júda királyának napjaiban.

Két ellenvetést lehet megfogalmazni ezzel a változattal szemben. Először is a מפי׳, „elől” a „földrengés” előtt nem alkalmas viszonyzó ahhoz, hogy az „elzáródás” után álljon, hanem a „futás a földrengés jelenlétéből”, vagy „elől” a helyes nyelvezet. Ezért maga az igevers mutatja meg világosan, hogy a helyes változat az, amit a legtöbb modern igemagyarázó is elfogadott. – *a szerk.*

Isten változtatja, kikhez szól a prófétái által, mert most az egész egyházhoz beszél, amelyben képmutatók keveredtek az őszintékkel, így a fenyegetéseknek is keveredniük kell az ígéretekkel. Azután, a szavait főleg egyedül a választottakhoz intézi, akikhez kegyesen viszonyul.

Végül ezt mondja: *Bizony eljő az Úr, az én Istenem*. A próféta a röviddel ez előtt mondottakat ismétli meg – Isten hatalma olyan nyilvánvalóvá válik a zsidók számára, mintha a szemeikkel látnák azt. Valóban nem szükséges azt feltételezni, hogy Isten ténylegesen alászáll majd a mennyből, hanem a próféta inkább arra tanít minket, mint mondottam, hogy jóllehet Isten hatalma egy időre elrejtve marad, végül majd megmutatkozik a választottainak szabadításában úgy, mintha Isten ebből a célból tényleg alászállt volna a mennyből. Az *én Istenemnek* nevezi Őt, hogy még több hitelt kölcsönözzön a próféciájának. Ezzel kétségtelenül bátor támadást indított az összes istentelen ellen, akik számára mind az ígéretek, mint a fenyegetés csak a gúny tárgyát képezte. De az istenfélők elméit is akarta támogatni, hogy ne kételkedjenek abban, ami felülről lett nekik megígérve, még ha egy halandó ember hangját hallották csupán. A próféta tehát nagy magabiztossággal mondja itt Istent az ő Istenének, mintha ezt mondta volna: semmi okuk sem volt megítélni az általa mondottakat bármely földi körülményből, vagy az ő személyéből kiindulva. Röviden, azt jelenti itt ki, hogy ő felülről küldetett, s nem törtetett elhamarkodottan bármit ígérni, amit ő maga talált ki, hanem isteni küldetést kapott, így Magát Istent képviselte.

S ez is a végkövetkeztetés témája, amit egyesek figyelmen kívül hagytak: *minden szent veled*. Itt egyfajta megsértődés látszik, mintha a próféta elfordult volna a hallgatóitól, mikor látta, hogy bizonyos mértékig makacsul készek elutasítani az ő mennyei tanítását. Ezért Istenhez fordul. A mondat valóban elveszteni látszik az eleganciáját, mikor a próféta ilyen szaggatottan beszél: *eljő az Úr, az én Istenem, minden szent veled*.²¹³ Mondhatta volna: „minden szent vele”, de amint említettem, Istenhez szól, mintha az undor miatt nem lenne képes a rosszindulatú és romlott emberekhez szólni. Ez pedig nagymértékben erősíti a próféciájának hitelességét, mert nemcsak azt jelenti ki az embereknek, amiknek meg kellett lenniük, de Istenre is hivatkozik, mint az Ő tanúja. Sőt, látszólag titkos és bizalmas beszélgetésbe elegyedett arról, amiről biztosan tudta, hogy Isten bízta rá. A szentek alatt azonban, úgy vélem, az angyalokat érti, mert ebbe beleérteni a pátriárkákat és a szent királyokat látszólag természetellenes és erőltetett lenne. Az angyalokat pedig, mint tudjuk, nevezik szenteknek más helyeken, mint láttuk például Habakkuk könyvének harmadik fejezetében, néha pedig választott angyaloknak nevezik őket. Röviden, a próféta azt mutatja meg, hogy Isten eljövetele fenséges lesz, mert mondhatni látható módon száll alá az angyalaival, hogy az emberek elméit bámulatra és csodálkozásra indítsa. Ez a szavak jelentése.

Zakariás 14:6-7

6. És úgy lesz azon a napon: hogy a világosság nem lesz sem tiszta, sem sötét.²¹⁴

²¹³ A kéziratok legnagyobb részében, valamint a Septuagintában, a Targumban, a szír és az arab változatokban megtalálható az „és” kötőszó a „minden szent” előtt. Nagyon sok kéziratban, valamint a Septuagintában és a Targumban a „vele” szerepel a „veled” helyett. Ezzel a legjobb fordítás ekképpen alakul: „eljő az Úr, az én Istenem, és minden szent vele”. Blayney más változatot javasol: „És eljön az Úr, minden szentnek Istene, veled”. Ő úgy véli, hogy itt a próféta Jeruzsálemhez szól, mint tette az első versben második személyben, s a szavai azt jelentik, hogy Isten, minden szent védelmezője, s az összes igaz hívő fog mondhatni masírozni Jeruzsálemmel, mint a szövetségesükkel mindazon nemzetek ellen, akiket korábban a harmadik versben említett. Ha úgy vesszük a szöveget, ahogyan van, akkor kétségtelenül ez a szó szerinti fordítás, de a legjobb szaktekintélyek az előbb említett változatot támogatják. – a szerk.

²¹⁴ A Károli-fordítás szerint: *nem lesz világosság, a ragyogó testek összezsugorodnak.* – a ford.

7. De lesz egy nap, a melyet az Úr tud, se nappal, se éjszaka, és világosság lesz az estvének idején.

Et erit, die illo non erit lumen pretiosum et coagulatum (ad verbum est, non erit lumen pretiositatum et coagulationum.)

Et erit, die uno (ille notus est Iehovae) non dies, neque nox; et erit (aut, accidet) ad tempus vespertinum, ut sit lumen.

A próféta megerősíti, amit már említettünk, hogy az egyház ki lesz téve megannyi bajnak és felfordulásnak. Ezért a kegyesek nem élvezik majd a közös világosságot, hanem nyomorultabbak lesznek, mint az emberek általánosságban. S a próféta mindig ugyanazt a célt tartotta a szeme előtt: felkészíteni az istenfélőket a türelem gyakorlására, s emlékeztetni őket arra, hogy ne ígérjenek maguknak olyan élvezeteket a szentföldön, mintha mentesek lennének a kereszt próbáitól. S nehogy hiábavaló reménységekkel csapják be magukat, sok gonoszságot és sok csapást állít a szemük elé, hogy magabiztosan várhassák azt a segítséget, amelyről beszél, még a sűrű sötétségbe merülve is, amikor alig képesek a napot az éjszakától megkülönböztetni. A többit azonban majd holnap beszéljük meg.

Ima

Add meg, mindenható Isten mivel kegyeskedtél elkülöníteni minket, hogy a saját kincsed legyünk, naponta vezetsz bennünket a Te zászlód alatt, és oly kedvesen és gyengéden hívogatsz az evangéliumod hangjával – ó add meg, hogy ne utasítsuk vissza ezt a nagy kegyet, s ne tegyük magunkat méltatlanná a szent elhívásunkra. Bármilyen gonoszságot kelljen is elhordoznunk, hadd tűrjük azt nyugodt elmével, míg végül befejezzük azt a küzdelmet, mellyel Te most a hitünket gyakorold és próbáld, s befogadtatunk abban az áldott nyugalomba, ami a mennyben van félretéve, s a Te egyszülött Fiad vére által lett megvásárolva a számunkra. Ámen.

Százhatvanhatodik előadás

Tegnap már röviden magyaráztuk, miért mondja a próféta, hogy egy ideig nem lesz különbség nappal és éjszaka között: ezzel akarta felkészíteni a kegyeseket a változásokra, és megmutatni nekik, hogy semmi bizonyosat, vagy biztosat ne ígérjenek maguknak ebben a világban. A napok és az éjszakák az év minden szakában váltakoznak, de a próféta itt azt mutatja meg, hogy lesz egy bizonytalan időszak, mintha szürkület lenne, vagy mintha nem lenne állandó világosság, hanem a világosság keveredne a sötétséggel. *Azon a napon nem lesz sem becse világosság, sem kevert világosság, sem ennek ellentéte, sűrű sötétség.* Amit utóbb mond, miszerint *azon a napon nem lesz sem nappal, sem éjszaka*, egyesek szétválasztják, de nem helyesen, amint azt majd hamarosan meglátjuk.

Ami a *becsesség világosságát* illeti, minden író egyetért abban, hogy az יקרות *ikarut* szó valami kiválót jelent. Ezzel a szóval kapcsolatosan nincs semmiféle kétértelműség, mert a próféta úgy érti: nem lesz világos nap, olyan, mint amilyen a tiszta ég esetén szokott lenni. A második szót illetően azonban az igemagyarázók véleménye eltér. Leírva יקפאון *ikophaun*: a קפא *kopha* jelentése összesűrűsödni, megvastagodni. Ezért az יקפאון *ikophaun* sűrűséget, vagy sűrű sötétséget jelent. Egyesek úgy vélik, ez egy szerkezet, mások pedig azt gondolják, hogy a ו *vav* beszűrendő, ami valószínű, amint azt megláthatjuk a szövegkörnyezetből, noha lehet kettős jelentése. Ha valóban összekapcsoljuk ezt a két szót, a próféta érthető úgy, hogy a világosság nem lesz nagyon tiszta és nem lesz sűrű sötétség sem. De tekinthetjük a sűrűség világosságát olyasvalaminek, ami állandó és szilárd, s ami akkora erőre kap, hogy nem sötétíthető el. Én azonban más nézetet tartok jobbnak: tudjuk, hogy a kötőszó a héberben gyakorta ellentétes értelemben használatos, s ez a magyarázat a leginkább ideillő – hogy nem lesz tiszta világosság, hanem épp ellenkezőleg, sűrűség, azaz sűrű sötétség áll majd fenn, ami elhomályosítja a Nap fényét, vagy gátolja az emberek szemeit a tiszta világosság élvezetében. Látszólag ez a próféta szavainak jelentése: *azon a napon nem lesz világosság*, azaz a nappal nem lesz tiszta, azaz messze áll majd attól, hogy a derűs és ragyogó, vagy tiszta fényű napok közé sorolhassuk. Épp ellenkezőleg, sűrűségek lesznek, azaz felsős időszak, mert sok sötétség tölti majd be az eget és gátolja meg az embereket a Nap meglátásában.²¹⁵

Ami magát a témát illeti, kellőképpen világos, mire gondolt a próféta, mert amint tegnap mondtam, majd ismét emlékeztettelek rá benneteket, veszedelmes idők voltak ezek, s a nyomorult zsidók minden óra minden percében félelemmel teltek el, mikor látniuk kellett a rengeteg veszélyt maguk körül, és jóformán semmi jele sem volt a gyors változásnak. Mint mikor a déli szél fúj, az egeket felhők borítják, s zivatar várható, s mindenki a tető alatt marad, akik pedig utaznak, nem merik folytatni az utat, nehogy elérje őket a vihar – úgy mondja a próféta is, hogy ez az időszak olyan lesz, mint a sötét és felhős napok.

Ugyanaz a jelentése annak is, amit hozzátesz: *De lesz egy nap, amikor se nappal, se éjszaka nem lesz.* Mintha azt mondta volna, hogy nem lesz semmiféle kiegyensúlyozott

²¹⁵ Sok kézirat, a Keri és minden korai változat a ו mellett teszi le a garast a י helyett a יקפאון szó előtt. A szó sűrűsödést jelent, ti. a sötétségét, miután a következő versben szereplő éjszakára vonatkozik. Ezért fordítható „sűrű sötétségnek”. A ו, amit egy tagadás követ, gyakran fordítható a „sem” jelentéssel. A יקר szó első jelentése fényes, csillogó, tiszta, majd azt is jelenti, ami valami fényes dologhoz tartozik – drága, kiváló. Itt többes számban szerepel, de melléknévi jelentéssel, ami megszokott beszédmód a héberben. Nyilvánvaló, hogy ezt az igeverst magyarázza bővebben a következőben: így nem lehet semmi nehézség a szerkezetüket és a jelentésüket illetően:

6. És lesz azon a napon: nem lesz tiszta világosság, sem sűrű sötétség:

7. De egy, az Úr által ismert napon nem lesz nappal, sem éjszaka, de világosság lesz az esti időszakban.

Az „egy nap” alatt egy konkrét napot kell értenünk, mely az összes többtől különbözik. A két verset elkülöníteni, ahogyan Henderson is teszi, nem látszik helyesnek, s az ő fordításának: „és a drága égitesteknek nem lesz világossága”, alig viseli magán az eredeti szöveg bármi nyomát. – *a szerk.*

időjárás. A fordítók nagyon más nézeteket vallottak, miszerint ez nem lesz sem nappal, sem éjszaka. Egyesek ezt az okot jelölik meg: mivel az Úr majd hit által irányítja az egyházát. S valóban tudjuk, hogy az üdvösségünk a hit szilárd megtartása alatt van elrejtve. Mások teljesen eltérő jelentést kölcsönöznek az igeszakasznak – az Úr majd úgy megtölti a mennyet és a földet a saját ragyogásával, hogy nem lesz szükség sem a Napra, sem a Holdra az Ézsaiásnál olvasottak alapján: „Nem a nap lesz néked többé nappali világosságod, és fényességül nem a hold világol néked, hanem az Úr lesz néked örök világosságod” (Ézs60:19).

Ezek azonban pusztá elmésségek. A próféta szavainak valódi jelentése, kétségem sincs felőle, az, hogy az emberek folytonos zaklatottságban lesznek, mint mikor a levegő folytonosan kavarg, felhők támadnak, mennydörgés hallatszik, és eltűnik a Nap fénye. Mikor ilyen az ég állapota, tudjuk, félnek az emberek, mert alig van különbség a nappal és az éjszaka között. Azaz, a próféta a jövőbeli eseményekre figyelmezteti az istenfélőket, és türelemre készíti fel őket, nehogy a viharok elborítsák őket, ők pedig elcsüggedjenek, mikor azok rájuk zúdulnak, hanem várják, ami előre megmondott, nevezetesen a világossággal keveredő sötétséget, mely folytonos szürkületet okoz. A szürkület szó pedig, mondták a régiek, abból származik, ami valami kétségest jelent (*crepusculum a crepero*).

Azt is meg kell azonban jegyeznünk, amit utána mond: *ez a nap estefelé világos lesz*. Ezzel arra utal, hogy a kegyesek bajai mindig örömteli véget érnek. Bár megannyi gondban hanyódtak, és különféle félelmek miatt aggódtak, mintha a sötétségben lettek volna, mégis azt mondja, hogy *az este világos lesz*. S ezt gondosan meg kell figyelni, mert egyedül ezzel a vigasztalással szokta a Lélek enyhíteni az istenfélők szomorúságát: Isten, miután egy ideig próbára tette őket, hamarosan véget fog vetni, mégpedig boldog véget minden gonoszságnak, így Isten úgy ragyog majd rájuk, mint a delelő Nap. Röviden, erre a végkifejletre hívja fel a kegyesek figyelmét, mivel Isten így tesz különbséget a választottak és az elvetettek között. Jóllehet mindkét csoportot egyformán megveri, és elborítja sötétséggel, de mégis készen áll a világosság az Ő választottai számára. Miután tűrte, hogy egy darabig a sötétségben heverjenek, végül kiemeli őket a tiszta világosságra. Az elvetetteket viszont megfosztja minden reménységtől.

Ezt a témát tárgyalja most a próféta, mintha ezt mondta volna: „Nincs okuk elcsüggedni a választottaknak a megpróbáltatásokban, mikor minden oldalról sötétség veszi körül őket, mert az Úr végül helyreállítja nekik a világosságot, amitől szükséges volt egy időre megfosztani őket”. Zakariás azonban itt nem egy napról beszél, hanem egy időszakról, mely olyan lesz, mint egy sötét nap, míg végül Krisztus az eljövételével helyre nem állította a teljes világosságot az igazság Napjaként, ahogyan Malakiás nevezi Őt.

Utána ezt mondja: *egy nap, a melyet az Úr tud*, hogy a kegyesek az Ő jótetszésére támaszkodjanak, s ne kérdezősködjének az előlük, valamint az egész világ előtt elrejtett esemény után. *A napot tehát csak az Úr ismeri*, mondja Zakariás, noha jól ismert dolgokról beszél, amit a zsidóknak végül majd tapasztalatból kell megismerniük. A célját azonban meg kell figyelnünk. Ez nem volt más, mint visszafogni az istenfélőket, nehogy szükségtelenül gyötrődjenek, hiszen túl kíváncsian szoktunk igyekezni a dolgokat megismerni. Mikor pedig Istennek az a célja, hogy lehiggasszon bennünket, s arra késztesen, hogy az Ő gondviselésére támaszkodjunk, akkor megannyi gondolat fut keresztül az elménken és hány minket ide-oda, így csak aggodalmaskodással kínozzuk önmagunkat. Miután ez a betegség vele született dolog az emberi természetben, a próféta alkalmas orvosságot kínál: a kegyesek engedjék, hogy Isten kormányozza őket, és kövessék ősatyjuk, Ábrahám példáját. „Az Úr majd gondoskodik róla”, mondta, mikor szélsőséges körülmények közé került, és nem látszott menekülési út, s rábízta magát Isten gondviselésére. Így mondja Zakariás is, hogy teljes mértékben és kizárólag Isten akaratától függ, mikor majd sötétségbe borítja az egeket, aztán helyreállítja a Napot, valamint összekeveri a világosságot a sötétséggel. Semmi sem jobb az

embereknek, mint visszafogni magukat, és nem kutatni jobban annál, ami helyes, s nem venni el semmit Isten hatalmából. Valahányszor ugyanis az emberek Isten ítéletei ellen zúgolódnak, az ugyanazt jelenti, mintha be akarnának hatolni a mennybe, és nem engedni meg Neki semmi többet, csak amit ők maguk vélnek helyesnek. Ezért ennek a vakmerőségnek a féken tartása végett mondja a próféta, hogy azt a napot az Úr ismeri, hogy az istenfélők türelemmel várakozhassanak, míg a beérett végcél el nem érkezik. A kíváncsiságunk ugyanis ide-oda hány minket, mert mindig bizonyosak akarunk lenni a végkifejletet illetően. „Meddig fog ez tartani?“, s ezzel Isten ellen panaszkodunk. Mikor pedig nem vagyunk képesek alávetni elméinket az Ő akaratának, akkor mondhatni dühödt heveskedésben törünk ki.

Látjuk tehát, milyen hasznos tanítást tartalmaz ez a mondat, melyben a próféta Istent teszi meg az összes esemény bírójának és döntőjének. Ezért Ő addig veri az egyházat, ameddig tetszik Neki, vagy korlátokat szab a megpróbáltatásoknak, s mindent úgy szabályoz, ahogyan jónak látja. Elborítja az eget vastag felhőkkel, s elveszi a Nap látványát. Minderről tehát azt adja tudtunkra a próféta, hogy Isten hatalmában áll, és az ő tanácsvégzése irányítja. Most ez következik:

Zakariás 14:8

8. És e napon lesz, hogy élő vizek jönek ki Jeruzsálemből, felerészök az előbbi tenger felé, felerészök pedig a hátsó tenger felé,²¹⁶ és nyárban és télben is úgy lesz.

Et accidet die illo, Exibunt aquae vivae e Ierusalem; medium earum ad mare Orientale, et medium earum ad mare novissimum, (vel, posterius,) aestate et hyeme erunt.

Itt egy vigasztalóbb próféciát kapcsol hozzá: Isten kegyelme végül felülkerekedik. Bármilyen gonoszságok, bajok, veszélyek, félelmek és betegségek várták is a kegyeseket, mégis azt mondja, hogy ezekben a nyomorúságokban is boldogok lesznek. S ezt gondosan meg kell jegyezni, mert semmi sem képes alkalmasabban enyhíteni a szomorúságunkat, mint amikor Isten jótéteményeit a mérleg egyik serpenyőjébe, a ránk kiszabott büntetéseket és a csapásokat a másik serpenyőjébe helyezzük, mert Isten kegyelmes és jóindulata mindig jelentős túlsúlyban lesz, ezért nem tehetünk mást, mint együtt mondhatjuk a szent Jóbbal: „Ha már a jót elvettük Istentől, a rosszat nem vennők-e el?” (Jób2:10).

Ezt állítja tehát a szemünk elé Zakariás – hogy bár zaklathatja a sok gond az egyházat, ki lehet téve megannyi félelemnek, s lehet mondhatni felfordult állapotban, Isten kegyelme mégis, ha helyesen tekintünk rá, elégséges lesz felbecsülhetetlen vigasztalás nyújtására, mert *élő vizek jönnek ki Jeruzsálemből.*²¹⁷

Ez a prófécia kétségtelenül Krisztus királyságára utal, s ezt kellőképpen bizonyíthatjuk más igeszakaszokkal is. A próféta eddig tehát a sok megpróbáltatásról beszélt, melyek már küszöbön álltak, hogy a zsidók ne lankadjanak, vagy el ne csüggedjenek teljesen. Most azonban Krisztus királyságára irányítja az elméiket, ahonnan nemcsak a szabadulást kell várnunk minden gonoszságtól, hanem az egyház teljes helyreállítását, valamint mondhatni a világ megújítását is.

Itt kétségtelenül ellentét húzódik meg az élő vizek és azok között, melyek hamarosan ki fognak száradni. Ezért mondja, hogy télen-nyáron folytonosan áradnak majd.²¹⁸ Júdea, mint tudjuk, ki volt téve a vízhiánynak, s nem voltak vizek Jeruzsálem környékén a Silóám tavát leszámítva, aminek viszont bőségesen volt vize, és ellátta a város lakóinak szükségleteit.

²¹⁶ Károlinál napkeleti tenger és nyugoti tenger szerepel – a ford.

²¹⁷ „Élő, azaz folyó vizek. Ez az igeszakasz az istenismeret hatalmas szétterjedésére utal Jeruzsálemből kiindulva annak helyreállítása után.” – *Newcome*. Az evangélium áldásait gyakran említi vizekként. Lásd Ézs55:1, Jer2:13, Ezék47:1, Jn4:10. Dathius fordítása: „örök vizek”. – a szerk.

²¹⁸ „Azokban az országokban a legtöbb patak nyaranta kiszáradt.” – *Newcome*.

A próféta azonban élő vizeket ígér, melyek nem eseti folyamatok lesznek, hanem folytonosan ömlenek majd. Egyidejűleg azonban szemlátomást valami magasztosabbra gondol. Miután az élő vizek alatt a lelkieket érti, így hasonlítja ezeket a vizeket a földiekhez, mintha ezt mondta volna: „a forrás, melyből a két vízfolyás kiárad, kimeríthetetlen, a bősége soha meg nem fogyatkozik, hanem folyamatokat küld az egyik tengertől a másik tengerig és megöntözi a Föld legtávolabbi területeit”.

A keleti tenger alatt érhetjük az Aszfalt-tavat, vagyis a Holt-tengert, de nekem valószínűbbnek tűnik, hogy a próféta a Perzsa-tengerről beszél,²¹⁹ mert ha azt mondaná, hogy a vizek addig a tóig jutnak el, az nagyon csekély távolság lenne. Ő azonban az ellenkezőjét akarta megmutatni, miszerint a vizek bősége oly hatalmas lesz, hogy noha szétfolynak az egész világra, mégsem apadnak ki soha. A hátsótenger alatt kétségtelenül a Földközi-tengert érti. Az egész igeszakasz jelentése az, hogy jöllehet korábban száraz volt a föld, mégis akkora lesz a vizek bősége, ami nemcsak – a korábbi időkhez hasonlóan – Jeruzsálem lakosainak lesz elegendő, de minden zsidónak is, lakozzanak az ország bármelyik részén.

Miután azonban a nyelvezet jelképes, észben kell tartanunk, amint nemrég mondtam, hogy itt Isten lelki kegyelme tárul a szemünk elé. S nem új dolog a víz szót Isten Lelkére is alkalmazni: „vizet öntök a szomjúhozóra, és folyóvizet a szárazra” (Ézs44:3), majd ismét: „hintek reátok tiszta vizet” (Ezék36:25).

Két oka van annak, amiért a Szentírás a víz nevet adja a Szentléleknek: mivel Ő látja el a megtisztítás és a megöntözés két hivatalát. Mi ugyanis olyanok vagyunk, mint a sivár és száraz föld, míg az Úr az Ő Lelkével nem ad nekünk új életerőt és nedvességet a mennyből. Amiképpen tehát a föld kapja a nedvességet az égből, hogy gyümölcsöt teremhessen, úgy kell a Lélek rejtett erejének is megadni nekünk mindazt az életerőt, mellyel rendelkezünk. Mivel Zakariás az élő vizek forrását ígéri, úgy érti: Isten kegyelme felkínáltatik minden zsidónak, hogy ihassanak és megelégedhessenek, s ne legyenek a korábbiakhoz hasonlóan kitéve a vízhiánynak.

Ha valaki ellentmond ennek és azt állítja, hogy ez a magyarázat erőltetettnek tűnik, a válasz készen áll – miután bizonyos, hogy a próféta itt Krisztus királyságáról beszél, az alábbi szabályra kell emlékeznünk: bármit is jövendől Krisztus királyságáról, annak összhangban kell állnia a természetével és a jellegével. Miután pedig Krisztus királysága lelki, kétség sem fér ahhoz, amint láttuk is, hogy mikor a Szentírás a gabona és a bor gazdag termését, minden jó dolog nagy bőségét, nyugalmat és békességet, fényes napokat ígér, akkor mindezekkel a jellemzőkkel Krisztus királyságát akarja a szemünk elé állítani. Ebből látjuk, mit ért a próféta az *élő vizek* alatt, s aztán miért mondja, hogy ezek keletre és nyugatra folynak majd, végül, miért teszi hozzá, hogy télen és nyáron egyformán áradnak. Most ezt olvassuk:

Zakariás 14:9

9. És az Úr lesz az egész földnek királya, e napon egy Úr lesz, és a neve is egy.

Et erit Iehova in regem super totam terram; die illo erit Iehova unus, et nomen ejus unum.

Itt a próféta világosabban is megmutatja, jelképes nyelvezet használata nélkül, ami másképpen homályos lehetett volna: azt mondja, hogy *az Úr lesz a király*. Zakariás itt Krisztus királyságát hasonlítja a nyomorúság és a megpróbáltatások ama időszakjaihoz, melyek megelőzték azt, és folytatódtak egészen Krisztus eljöveteleig. Valóban tudjuk, hogy

²¹⁹ Mind Newcome, mind Henderson az Aszfalt-tóra, azaz a Holt-tengerre gondolnak. Itt mindvégig a Kánaán földjéről van szó, nem pedig az egész világról, amiképpen Kálvin és sokan mások gondolták. A Kánaán földje azonban jelképe volt az egyház, az egész világ földjének. Ezért amit itt a próféta kiterjedni ígér a szélső hatáiról, azt – mikor Krisztus királyságára vonatkozik – a Föld végső határaiként kell érteni. – *a szerk.*

végbement a legfélelmetesebb szétszórás az egész földön azóta, hogy a tíz törzs elszakadt Dávid családjától, mert azóta a nép megszűnt egy test lenni, és szándékosan agyalták ki a saját romlásukat. Mikor tehát az izraeliták Júda ellen harcoltak, Isten haragja megmutatkozott, mint az elpártolásuk gyümölcse. Azt is tudjuk, hogy Dávid nem a nép szavazataival, hanem Isten rendeletére lett királlyá választva. Ezért mikor Izrael királysága elszakadt Dávid fiától, az ugyanaz volt, mintha Magának Istennek a hatalmától szakadtak volna el annak alapján, amit Ő Sámuelnek mondott: „mert nem téged útáltak meg, hanem engem útáltak meg, hogy ne uralkodjam felettük” (1Sám8:7). Sámuel pedig csak kormányzója volt a népnek egy ideig, mikor pedig a nép ostoba buzgalmában királyt akart magának, Isten azt panaszkolta, hogy Őt vetették meg azzal, amikor nem engedték, hogy uralkodjon felettük. Ez még jobban beteljesedett, mikor a tíz törzs elszakadt attól a törvényes királyságtól, amit Maga Isten alapított, és sérthetetlennek parancsolt. Attól az időtől kezdve nem Isten volt a királyuk. Ez az egyik dolog.

Tudjuk, hogy utána Izrael királyai szövetkeztek Szíria királyaival Júda királyságának legyőzésére, s a zsidók az asszírokhöz, majd utóbb az egyiptomiakhoz is odafordultak segítségért. Végül aztán Izrael királysága kivágatott, majd Júda királysága és a város is megsemmisült, a templomot pedig felégették, így egy időre megszűnt az istentisztelet is. Ők utóbb visszatértek, de tudjuk, hogy mindig kemény és kegyetlen zsarnokság nyomta el őket, mikor rájöttek, hogy védtelenek, mert elutasították, hogy Isten szárnyai alatt keressenek menedéket. Jóllehet Ő nagyon gyakran mondogatta nekik, hogy biztonságban lesznek az Ő védelmében, ők mégis elutasították ezt a kegyet. Következésképpen hatalmas veszteségnek találták a zsidók, hogy nem Isten volt a királyuk. Ezért mikor most Zakariás az egyház helyreállításáról beszél, joggal mondja, hogy *az Úr lesz a királyuk*,²²⁰ azaz jóllehet a zsidókat szétszaggatták és kifosztották a zsarnokok, s jóllehet sok szidalmat és gonoszságot szenvedtek el, mégis Isten lesz majd újra a királyuk, hogy megvédhesse őket minden igazságtalan erőszaktól és az Ő védelme alatt tarthassa őket. Valóban nincs áldottabb dolog, mint Isten uralkodása alatt élni, s ez a valaha a kegyeseknek ígért legnagyobb boldogság. Most már értjük a próféta szavainak jelentését ezt a részt illetően, de rögtön ez után azt is megmutatja, hogy ebben nem lehet reménykedni, csak ha a zsidók vigyáznak az igaz vallásra, helyesen tisztelik Istent és elvetik a babonáikat. Ezért összekapcsolja ezt a két dolgot – hogy a nép állapota azért lesz boldog, mert Isten vállalja fel a gondoskodást róluk, és ellátja majd a király hivatalát, továbbá Isten azért lesz a királyuk, hogy helyesen és őszintén tisztelhessék: *egy Úr léssen*, mondja. A próféta itt azt mutatja meg, hogy a törvényes istentisztelet nem kezdhető el mindaddig, amíg a babonásokat el nem vetik. Valóban tudjuk, hogy Isten féltékeny, ahogyan Ő Maga nevezi Önmagát, így nem tűr riválisokat. Mikor ugyanis bármiféle istenséget fabrikálunk magunknak, azzal azonnal elveszünk Istentől azt, ami az Övé. A próféta tehát arra tanít, hogy Istent nem lehet helyesen tisztelni, ha nem egyedül és kizárólag Ő ragyog fel, mint a legfőbb, így a vallásunk tiszta és szilárd lehet. Röviden, közvetve megfeddi itt azokat a babonákat, melyekkel megrontották és beszennyezték a földet, valamint azokat a babonákat, melyekkel meghamisították az igaz vallást, és a törvény alatt istentiszteletet megsértették. Emiatt mondja, hogy *az Úr egy léssen*.²²¹

²²⁰ Az angol változat, Newcome és Henderson szerint a próféta hozzáteszi: „a teljes földön”, de inkább „az egész föld felett” kifejezést kellene használni, amint az világosan kiderül a soron következő versekből. Az angol változat és Newcome ugyanazt a kifejezést „az egész terület” szavakkal fordítja a következő versben, miközben Henderson, önmagával ugyan következetesebben, de nem az igeszakasz jelentésével, megtartja a „teljes föld” szavakat. – *a szerk.*

²²¹ Henderson látszólag szükségtelenül újabb változatot vezetett be: „Azon a napon az Úr egyedül lesz, és a neve is egyedül”. Az igeszakasz nyilvánvaló jelentése az, hogy csak „egy Urat” fognak elismerni, kizárván minden állítólagos istenséget, s az Ő neve is egy lesz, kizárván minden más nevet. Ez a bejelentés illik a dolgok korábbi állapotához, amikor sok istent ismertek el, és sok nevet adtak azoknak, melyeken azokat imádták. Sokkal hangsúlyosabb és kifejezőbb a megszokott fordítás: *e napon egy Úr léssen, és a neve is egy*. Εἷς κυριος εις και

S még világosabban kifejezi ezt, kimondván, hogy *a neve is egy lesz*. Ez a második mondat valóban haszontalannak tűnik, mert bármit is mondhatunk Istenről, az benne foglaltatik az Ő egyetlenségében. Miután azonban mi különféle mesterkedésekkel szoktuk leplezni a babonákat, s mindig új mentségeket és új álarcokat agyalunk ki, melyekkel az istentelenségünk tetszetősnek és hihetőnek látszik, a próféta konkrétan hozzáteszi, hogy Isten *neve egy*. Mintha ezt mondta volna: „Nem elegendő, ha az emberek csak azt jelentik ki, hogy elfogadják az egy igaz Istent, vagy az egy legfelsőbb rendű Istenséget, hacsak némi igazi és egyszerű hitben egyet nem értenek azzal is, hogy ennek az egy igaz Istennek a nevét lehet ünnepelni a Földön”. A próféta elképzelése azonban világosabbá válik, ha megfigyeljük a különbséget az egy igaz Isten és az egy igaz Isten neve, vagy Isten egyetlen neve között. Minden filozófus egy szájjal tanítják, hogy nincs sok isten, csak valamiféle legfőbb istenség, az isteni mivolt forrása, s minden pogány nemzet ebben hitt. Az idő múlásával azonban elkezdtek azt képzelni, hogy ebből a forrásból sok isten sugárzott ki, s innen származott a hamis istenek tömkelege. Így aztán egyesek Jupitert, mások Merkúrt, megint mások Apollót imádták – nem azért, mert úgy gondolták, hogy sok isten rejlik benne az eredeti istenségben, hanem mert úgy képzelték, hogy a legfelsőbb rendű forrásból istenek származtak. Miután pedig a zsidók kereshettek volna kibúvókat, és mentegetőzhettek volna azzal, hogy nem szívből imádtak sok istent, a próféta hozzáteszi a második mondatot – Isten neve egyetlen, ami azt jelenti, hogy van bizonyos módja, ahogyan Istent imádni kell, van annak bizonyos kikötött szabálya, így senki se azt kövesse, amit ő maga képzel jónak. Isten fenségét nem szabad megszentelteleníteni a különféle tévelygésekkel, s az embereknek nem szabad beleveszni a saját maguk alkotta fogalmakba, hanem mindenkinek Isten hangjára kell figyelni és meghallani, hogy Ő mit jelent ki Önmagáról.

Most már értjük, mit akar mondani a próféta: először azt mondja, hogy a dolgok boldog állapotban lesznek Júdeában, mikor Istent egyetlennek tekintik, azaz, mikor az egész földet megtisztították a mocsoktól, és ismét az igaz vallás uralkodik azon. Miután azonban ez a tisztaság nem egykönnyen kap akár csak egy talpalatnyi helyet is a világban, s miután az emberek könnyen elhajlanak tőle, hozzáteszi, hogy Isten neve is egy lesz, hogy a zsidók megérthessék: Istent nem lehet helyesen tisztelni, ha nem egyedül Őt tisztelik. A vallás pedig nem lehet egy, csak ha egyetlen hit van, mely előírt és bizonyos, és nem váltakozik a különféle véleményeknek megfelelően, mint a pogányoké, akiknek a vallása nem más, mint amit ők maguk találnak ki, vagy amit az őseiktől örököltek.

Figyelemre méltó ez az ígevers: Isten megkülönbözteti Magát minden bálványtól, a tiszteletét pedig minden babonaságtól. Annál figyelmesebben kell fontolóra vennünk azt, amire a próféta tanít, mert a hajlamaink a hiábavalóságra, mint említettem, oly nagyok. Ezt pedig maga a tapasztalat is kellően megmutatja, s mi is látjuk, hogy milyen könnyen ragad el minket a babonaság, mint egy forgószerű. S nemcsak egyféle, hanem nagyon sokféle babonaság. Annál inkább illik ügyelnünk erre az igazságra, hogy Isten egyetlen neve álljon fenn közöttünk, és senki se adjon magának szabadságot arra, hogy bármit elképzeljen, ami csak tetszik neki, hanem tudjuk, miféle Istent kell imádnunk. Emiatt Krisztus is elítélte a világban eluralkodott istentiszteletek minden formáját, mikor ezt mondta a samáriai asszonynak: „Nem tudjátok, mit imádtok, egyedül, mi a zsidók tudjuk ezt” (v. ö. Jn4:22). Ebből látjuk, hogy ez az egy dolog elegendő minden babonaság elítéléséhez, azaz mikor az emberek a saját fantáziájukat követik, és nem tartanak be egy szilárd és megváltoztathatatlan szabályt, amely nem csaphat be. Most ez következik:

το ονομα αυτου εν. – *Septuaginta*. Az „egy nevet” azért említi, mert a pogányok különböző neveken imádták az egy igaz Istent. – *a szerk.*

Zakariás 14:10

10. Az egész föld síksággá változik Gebától kezdve Rimmonig, déli irányban Jeruzsálem felé, és felmagasztaltatik és lakott lesz a maga helyén²²² a Benjámin kapujától az első kapu helyéig, a szegletkapuig, és a Hananéel tornyától a király sajtójáig.

Vertetur tota terra quasi planities a Geba ad Rimmon versus meridiem Ierusalem; exaltabitur et habitabitur loco suo, (sub se, *ad verbum*,) a porta Ben-jamin ad locum portae primae, ad portam angulorum, et ab arce Chananeel ad torcularia Regis.

A próféta ebben az igeversben két dolgot ígér: hogy a város nagyon látványos, messziről is látszó helyen lesz, és hogy biztonságos és békés lakóhely lesz.

Ami az előző részt illeti, ezt mondja: *az egész föld síksággá változik.*²²³ Valóban tudjuk, hogy Jeruzsálemet hegyek vették körül, s az alapjai a szent hegyeken nyugodtak, mint azt a Zsolt87:1 említi. Miután az ország egyenetlen volt a sok hegy miatt, a próféta azt mondja, széles síksággá válik, így az utazás nem lesz olyan zord és nehéz, mint korábban. Továbbá Jeruzsálem sem fekszik majd alacsonyan egy mély helyen, hanem a síkságon lesz, így semmi sem gátolja majd a meglátását, bármerről érkezzenek is a látogatói. Az egész föld síkság lesz, mondja, *Gebától kezdve Rimmonig*. Miután nem tudjuk, miféle ország volt ez, s hol helyezkedett el Geba és Rimmon, nem fogok itt minden szóról külön-külön beszélni, mert elegendő megértenünk az itt elhangzottak célját. Ez pedig nem más, mint annak megmutatása, hogy a meredek helyek síkká válnak, Jeruzsálem messziről látszani fog s a síkság felszínén nem lesznek a kilátást messziről elzáró hegyek.²²⁴

Következik a második mondat: *és lakott lesz a maga helyén*, azaz noha korábban a porba döntötték, s most mondhatni elpusztultan hever, a már megkezdett épületek pedig nagyon tökéletlenek, mégis *lakott lesz önmagában*, azaz ugyanazokkal a határokkal, ugyanazzal a kerülettel fog rendelkezni. Röviden, a próféta úgy érti, hogy a város méretei meg fognak egyezni a korábbi méreteivel.

Zakariás, mint tudjuk, ellátta a tanítói hivatalt is, mikor a zsidók nem csekély akadályokkal nézve farkasszemet, elkezdtek újjáépíteni a várost. Először nem voltak képesek munkába venni a teljes területet: azt valóban kivitelezhetetlennek tartották, míg Ezsdrás és Nehémiás nem buzdították őket, amint azt megtudjuk az ő könyveikből. Mivel tehát a város, amit elkezdtek építeni, korlátozott méretű volt, Zakariás azt mondja, hogy nincs okuk kétségbeesni, mert rövid idő múlva el fogja érni egykori ragyogását, s kiterjed majd az összes kapujáig, mint azt utóbb elmondja. S kétségtelenül az ókori, megsemmisített város leírását adja, mikor ezt mondja: *a Benjámin kapujától az első kapu helyéig* (a kapu helyét említi, mert akkor ott nem volt kapu, mert a városnak az a része még lakatlan volt), *a szegletkapuig, és a Hananéel tornyától a király sajtójáig*. Noha nem tudjuk pontosan, mennyire kiterjedt volt az ókori Jeruzsálem, vagy pontosan hol helyezkedett el, mégis bizonyos, hogy a próféta úgy érti: akkora lesz a város nagysága és fensége, hogy az állapota teljesen meg fog egyezni az ókori ragyogásával annak eltűnése idején. A város, mint közismert, nagyon nagy méretű volt, s bár a szerzők nincsenek egy véleményen a témában, mégis általánosan elismerik, hogy mintegy 30 stádiumot ölelt fel. Ez természetesen nem közönséges méret volt, s ezért a próféta azt jelenti ki, ami mindenki számára hihetetlennek tűnt: jöllehet a város kiterjedése csekély volt, mégis az új Jeruzsálem lesz belőle, mely semmiképpen sem múlja alul a korábbit sem

²²² A Károli-fordítás szerint: *a maga helyén marad – a ford.*

²²³ Én így fordítanám a szavakat: *Az egész föld körben síksággá változik.* A כס ige jelentése körülfordulni, körbemenni, vagy körben lenni. – *a szerk.*

²²⁴ „Geba” Benjámin földjén volt, Jeruzsálemtől északra (Józs21:17), „Rimmon” pedig Júdában, Jeruzsálemtől délre (Józs15:32). – *a szerk.*

nagyságban, sem fenségben, sem pedig semmilyen más vonatkozásban. A maradékot azonban holnapra kell hagynunk.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert azzal a céllal gyűjtesz össze minket, hogy a Te saját néped legyünk, s mivel Te választottál el minket a világi emberektől, hogy a törvényes tiszteleted uralkodjon közöttünk – ó add meg, hogy valamennyien figyeljünk a Te Ígédre. Adjuk át valamennyien magunkat teljesen Neked, és soha ne térjünk le se jobb-, se balkézre, hanem továbbra is tartsuk be az Általad előírt szabályt. Hadd tudjuk meg a Te kegyelmed folytonos áradásából, hogy Te uralkodsz közöttünk. S hadd serkentsen minket ennek öröme egyre jobban és jobban a Te szeretetedre, imádatodra és félelmedre, hogy őszintén és szívből odaszentelvén önmagunkat – testünket és lelkünket egyaránt – folytonos előrehaladást tanúsíthassunk az igaz vallásban, míg végül félretéve a testünk minden szennyét eljutunk ahhoz az áldott örökséghez, ami a Te egyszülött Fiad vére árán lett megvásárolva a számunkra. Ámen.

Százhatvanhetedik előadás

Zakariás 14:11

11. És lakni fognak benne, és nem éri többé pusztulás, és bátorságban lakoznak Jeruzsálemben.

Et habitabunt in ea, et excidium non erit amplius: et habitabitur Ierusalem confidenter.

Zakariás annak kimondásával fejezi be az előző versben, hogy mikor Isten visszaállítja Jeruzsálemet a hajdani állapotába, akkor sűrűn lakott város lesz, mert az itt használt határozatlan ige ugyanazt jelenti, mintha azt mondta volna, hogy a lakosság száma ugyanolyan nagy lesz, mint annakelőtte, bár csak egy kis részük tért haza. Valóban tudjuk, milyen nehéz megtölteni egy várost lakosokkal, ha egyszer elnéptelenedett, főleg hosszú idő elteltével. A próféta azonban a reménység táplálására buzdítja itt a zsidókat, mert az Úr majd ismét oly sok embert gyűjt össze, hogy megtöltik a várost lakosokkal.

Hozzáteszi: *és nem éri többé pusztulás.*²²⁵ A חֶרֶם *cherem* szóval, kétségem sincs felőle, a próféta mindazt a végromlást érti, ami akkor következett be, amikor a népet száműzetésbe vitték. Ugyanezért és ugyanebben az értelemben mondja Ézsaiás, hogy Isten megesküdött: a város pusztulása olyan lesz, mint Noé özönvize (Ézs54:9), mert soha többé nem sújtja ilyen fájdalmas és félelmetes bosszúval a népét. Az egész igeszakaszból azonban megtanuljuk, hogy ez a prófécia kiterjed Krisztus királyságára, mert jóllehet Jeruzsálemet Titus megsemmisítette, mégis igaz, hogy Isten volt az állandó őrzője annak a városnak, mivel eljött az idők teljessége, amikor Krisztus megjelent. Ez tehát ugyanaz, mintha a próféta azt mondta volna: Isten haragjának mérséklődnie kell, nehogy a város neve teljesen elpusztuljon, vagy az egész nép száműzetésbe kényszerüljön. Ezt érti hát a חֶרֶם *cherem* alatt.

Majd hozzáteszi, hogy akik ide visszatértek, *bátorságban lakoznak Jeruzsálemben*, mert az Úr fogja óvni őket, s kiterjesztett karral védelmezi minden ellenséggel szemben. Máshol már emlékeztettek benneteket a próféta céljára: ösztökélni akarta azok tunyaságát és lustaságát, akik oly sok örömet találtak Káldeában, hogy a visszatérés a megígért örökségbe kényelmetlen és fájdalmas volt a számukra. Ezért megmutatja, Isten mily nagy jótéteményétől fosztották meg önmagukat, mert a pogány nemzet között szétszórta maradványait, nem tudták, hogy Isten segítsége megadatott nekik. Valóban megfosztották magukat attól az ígértől, mely főleg a Jeruzsálemben élő maradéknak adatott. A próféta konkrétan törődik a föld ama nyomorult lakosaival, akik Isten ígérete által serkentve megvetettek minden veszélyt és nehézséget, majd vonakodás nélkül túrták a súlyos bajokat, hogy birtokba vehessék a saját országukat. A próféta tehát megmutatja, hogy nincs okuk ezt megbánni, mert az Úr majd megáldja őket, s biztonságban fognak lakozni az ellenségeik között, akik, mint tudjuk, minden oldalról körülvették őket, s a város is népes lesz, még ha ők maguk nem is voltak sokan. Most ez következik:

Zakariás 14:12

²²⁵ A Septuaginta „átoknak” (αὐτοκῆμα) fordítja, valamint Marckius, Newcome és Henderson is, a Targum pedig a „mészárlás” (occisio) szót használja. Az ige főleg két dolgot jelent: odaszánni egy dolgot Istennek, és odaszánni egy dolgot a halálnak, a teljes pusztulásnak. Utóbbi jelentéséből származott az átok és a pusztulás elképzelése, s itt nyilvánvalóan erről van szó. A zsidók nem lesznek átok, hogy végleg elpusztítsanak, bár ki lesznek téve megannyi gonoszságnak. Ők mindmáig nem lettek végleg kivágva, Szent Pál tanításának megfelelően. – *a szerk.*

12. És ez lesz a csapás, a melylyel megcsapkod az Úr minden népet, a melyek Jeruzsálem ellen gyülekeznek: Megsenyved a húsook és pedig a míg lábaikon állnak, szemeik is megsegyvednek gödreikben, nyelvök is megsegyved szájukban.

Et haec erit plaga qua percutiet (*vel*, plagabit) Iehova omnes populos, qui pugnaverint contra Ierusalem, —liquescet (*alii vertunt*, tabescet) caro ejus, dum ipse stabit super pedes suos; et oculi ejus liquescent in foraminibus suis; et lingua ejus liquescent in ore ipsorum.

A próféta hozzáteszi: noha nem lesznek híjával az istenteleneknek, akik zaklatják majd az egyházat, és sok minden megpróbálnak az elpusztítására, mégis az Úr lesz a védelmezőjük, és olyan büntetést szab majd ki, ami világos és döntő bizonyítékát adja annak az atyai kegyességnek, mellyel az egyháza iránt viseltetik. Ezek a dolgok azonban látszólag nincsenek összhangban – hogy a nép biztonságban lakozik Jeruzsálemben, de az ellenségek mégis hevesen támadják a várost. Annak kimondásával azonban, hogy biztonságban fognak lakozni, nem azt érti, hogy senki sem igyekszik majd ártani nekik, hanem hogy Isten védelmében bízva továbbra is biztonságban lesznek a legnagyobb veszélyek közepette is, mert magabiztosan érezni fogják, hogy Isten, Aki megígérte, hogy az Ő oldalukon áll, erősebb lesz mindenkinél. Az istenfélők lakóhelye tehát biztonságos volt, de nem azért, mert nem féltek az ellenség támadásaitól, hanem mert szilárdan hittek abban, hogy felsőbb hatalom őrzi meg őket, bár az ördög nagyon sok embert indít fel ellenük minden oldalról, és nagyon sok gonosz ember készít és bujt fel a megsemmisítésük megtervezésére.

S ehhez a hatalomhoz illik felemelnünk a gondolatainkat, mikor a különböző ellenségek tombolnak ellenünk, hogy biztonságban élhessünk, s nyugodt elmével várhassuk, amíg Isten megszabadít minket. A mi biztonságunk ugyanis el van rejtve Isten hűségének védelme alá, amit csak az Íge és az ígéretek ismertetnek meg velünk. Emlékezzünk azonban arra, amit a próféta itt tanít – mikor Isten szabadjára engedi az ellenségek gyeplőit, akkor a bosszúállása is közel van, így büntetéssel sújtja majd mindazokat a gonoszságokat és sérelmeket, melyeket türelmesen tűrünk.

És ez lesz a csapás, mondja, a melylyel megcsapkod az Úr minden népet. Minden népet mond, nehogy az ellenségek tömege megrettentse az istenfélőket, mikor látják, hogy felülmúlják őket, és majdnem elborítja őket amazok hatalmas létszáma, akkor se kételkedjenek abban, hogy Isten keze felülkerekedik majd. Aztán hozzáteszi: *Megsenyved, vagy szétolvad a húsa*: átmenet van itt az egyes és többes szám között, de a jelentése egyáltalában nem homályos, mert ezt mondja: *ez lesz a csapás, a melylyel megcsapkod az Úr minden népet: megsegyved a húsa* – mintha egy emberről beszélne. Majd rögtön hozzáteszi: *amíg a lábán áll, szemei is megsegyvednek gödreikben, nyelve is megsegyved szájukban.*²²⁶ Látjuk, miképpen változtatja meg a próféta a számot háromszor is, de ettől a téma maga egyáltalában nem válik kétértelművé. Úgy érti: semmit nem fog Istennek jelenteni, mikor elhatározza az egyháza ellenségeinek megbüntetését, hogy azok sokan, vagy kevesen lesznek, mert ugyanolyan könnyedén képes megsemmisíteni valamennyit, mintha csak egyetlen emberrel lenne dolga. Zakariás azonban látszólag még egy dolgot tartott szem előtt – Isten bosszúja úgy érint majd minden egyes embert, hogy senki nem lesz biztonságban, így Isten bosszúja egyetemes lesz, kivétel nélküli, s végre lesz hajtva mind minden hadseregen, mind minden egyénen.

Most meg kell vizsgálnunk az itt leírt büntetésfajtát – eszerint Isten megsemmisíti valamennyit, emberi kéz beavatkozása nélkül: *megsegyved*, vagy megolvad *a húsook*. Ebben az esetben világosabban megmutatkozik az isteni bosszúállás, azaz mikor az ellenségek – noha senki sem harcol velük – mégis megemésztődnek. Majd hozzáteszi: *és pedig a míg lábaikon*

²²⁶ Erről az alábbi módon adhatunk számot: az את-כל-העמים szavak az igevers elején így fordítandók: „a népek mindegyike”, vagy „minden egyes nemzet”. Az egyes szám ezt követően a nemzetek „mindegyik”, vagy „minden egyes” nemzetére vonatkozik. – *a szerk.*

állnak, a húsuk mégis megsejnyved. A próféta kétségtelenül a törvény átkaira utal, melyek közül különösen azt kell megfigyelni, hogy Isten különféle módokon emészti meg a gonoszokat, így akkor is megsejnyvednek, mikor annak nincs látható oka (5Móz28:21-22). Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy Istennek különféle eszközei vannak, melyekkel semmivé tudja tenni ellenségünket, még ha segítséget keresnek is minden irányból. Ezekkel a szavakkal tehát azt tanuljuk meg, hogy minden gondunkat Istenre vessük. Mikor ugyanis az ellenségeink látszólag a veszély kockázata felett állnak, s magabiztosan azzal dicsekednek, hogy semmi rossz sem történik velük, életük és haláluk akkor is Isten kezében van, s akár csak az Ő lehelete is képes őket megemészteni. Nincsen tehát okunk földi eszközöktől függni, mikor megpróbálunk bizonyosak lenni ellenségeink pusztulását illetően, mert Isten képes őket belsőleg felemészteni. Még ha látszólag épen és szilárdan állnak is, akkor is feloldódhatnak, a szemeik szertefoszlanak a gödreikben, azaz minden külső erő nélkül fognak elbukni. Valóban tudjuk, hogy a szemek jól védettek, s védőruhába öltözve látszólag minden ártalom hatósugarán kívül esnek. A próféta azonban arra utal, hogy Isten rejtett bosszúállása képes behatolni a belekbe és a velőbe, röviden, semmi sincs olyan biztonságban, hogy elkerülhetné Isten bosszúállását. *Nyelvök is megsejnyved szájokban*, mondja, vagy szétolvad (ugyanaz az ige szerepel itt). Majd hozzáteszi:

Zakariás 14:13

13. És azon a napon lesz, hogy az Úr nagy háborúságot támaszt közöttök, úgy, hogy kiki a maga társának kezét ragadja meg, és a maga társának keze ellen emeli fel kezét.

Et accidet, die illo erit tumultus Iehovae magnus in illis; et apprehendet quisque manum socii sui; et ascendet manus ejus contra manum proximi sui (*vel, evanescet; alii vertunt, excidetur manus ejus, quia [עלה] etiam significat excidere.*)

A próféta ismét következetlenné látszik önmagával szemben, mert miután kijelentette, hogy Isten lesz a népe védelmezője, s minden népet megsemmisít és felemészt az ő kedvükért, most hozzáteszi, hogy lesznek belső viszályok, melyekkel a zsidók akarattal fogják egymást felemészteni. Pedig semmi sem valószínűtlenebb, mint az, hogy az Isten védelme alatt élő nép pártoskodó csoportokra szakadjon, és nyomorultul elpusztuljon minden külső ellenség nélkül is. Ezek a dolgok azonban nem összeegyeztethetetlenek, amennyiben visszaemlékezünk az általam már mondottakra: ezeket a dolgokat más értelemben kell venni, mert a próféta egyszer a közelgő gonoszságokra figyelmezteti az istenfélőket, nehogy megrázza őket azok hirtelensége, és kétségbeessenek, másszor pedig boldog állapotot ígér nekik, mert mindig Isten gondviselésének a tárgya lesznek. Ezért magyarázhatjuk a dolgot ekképpen: „Noha az ellenségek mindenfelől egyesülnek és fognak össze ellenetek, bár hatalmas dühvel és tombolással vetik rátok magukat, s noha nagy létszámban kelnek fel ellened otthon is a belső ellenségek mondhatni a városod kebeléből, Isten mégis legyőzi majd őket, így végül minden ellenséged a te javadra és előnyödre szolgálnak majd”.

Ez az oka tehát annak, amiért Zakariás összekapcsolja azt, ami teljesen összeegyeztethetlenné látszik. Szükséges volt mindkét dolog ismerete, hogy a kegyesek teljesen meg legyenek győződve róla: Isten ügyel a biztonságukra, mert az volt a célja, hogy megvédje a szent várost és annak állandó őrizője legyen. Továbbá, hogy az elméjükben felkészülhessenek a sok baj és megpróbáltatás elhordozására, nehogy boldog állapotot ígérjenek maguknak, s ezzel belemerüljenek a testi biztonságba. Megmagyarázván a próféta szándékait, most röviden rátérünk a szavaira.

Azt mondja, *az Úr nagy háborúságot támaszt közöttök*. Ez kétségtelenül a zsidókra vonatkozik, mert a próféta azt mutatja meg, hogy nemcsak külső sérülések érik majd őket,

hanem más gonoszság is: egymás ellen fognak felfegyverkezni, mintha a saját belsőjüket tépnék ki, *Háborúság*, mondja *lesz közöttük*, ami a legszélsőségesebb gonoszság, ami megtörténhet egy várossal, vagy egy néppel. Nincsen ugyanis közelebbi veszély, mint mikor azok, akiknek egy emberként kellene egyesíteni az erőiket és a bátorságukat az ellenség visszaverésére, belsőleg támadnak egymás ellen.

Ez az igeszakasz azonban különös figyelmet érdemel, mivel itt az egyház állapota van nekünk leírva, amilyen az a világ végezetéig lesz. Mert bár a próféta itt a nép visszatérése és a Krisztus eljövetele közötti közbenső időszakról beszél, mégis eleven képet fest nekünk, melyből kiderül, hogy az egyház soha nem lesz mentes ettől a gonoszságtól – nem lesz képes leülni, vagy menekülésre készíteni a belső ellenségeket. S azt is észre kell vennünk, hogy ez a háborúság, amint a próféta mondja, *az Úrtól származik*.²²⁷ Úgy érti: valahányszor csak egyházzsakadás következett be, szekták alakultak, és a sok képmutató és istentelen ember, aki kegy ideig azt színlelték, hogy Isten igaz szolgálói, dühödten támadták az igaz vallást – valahányszor csak megtörténtek ezek a dolgok, mindez nem volt véletlen, hanem ezek Isten ítéletei, hogy próbára tegye a népe hitét, megalázza az egyházát, s koronát és győzelmet adjon a népének. Bárhogyan is legyen azonban, noha a saját becsvágyuk kelti fel az eretnekeket és minden istentelent, s noha az ördög szítja bennük a tüzet, Isten mégis a fő helyen ül, s bármiféle zavargás robban is ki az egyházban, az mind Tőle van. Ezért mondja Pál, hogy eretnekségeknek lenniük kell, hogy az elfogadottak nyilvánvalókká legyenek (1Kor11:19). Természetesen nem ez az ördög célja, de Pál megmutatja: Isten fő célja az, hogy a komoly próbákkal különbséget tegyen igaz szolgálói és a képmutatók között. Ő ugyanis nemcsak azt engedi meg, hogy háborúságok támadjanak, de még szítja is azokat. S ebből azt is megtanuljuk, hogy nincs annál jobb, mint Őhöz menekülni, mikor az istentelen emberek tombolnak és megzavarják a békénket. Ő ugyanis egyetlen fejbiccentéssel képes lecsendesíteni azokat a felfordulásokat, melyeket Ő szított fel.

Majd hozzáteszi: *kiki a maga társának kezét ragadja meg, és a maga társának keze ellen emeli fel kezét* (vagy [a társa keze] ellen pusztul el a keze). Ez az igeszakasz kettős jelentést is megenged. Az első az, hogy segítségnyújtás végett mindenki megragadja majd a felebarátja kezét, de ebből semmi előnye sem származik, mert a saját keze elpusztul. Azaz, aki segítséget igyekezett nyújtani a barátjának, az önmagát sem volt képes megtámogatni. Ezt a jelentést fogadják el az igemagyarázók közül sokan, mintha a próféta azt mondta volna: a dolgok állapota annyira kétségbeesítő lesz, hogy mindenkinek igyekeznie kell segítséget kapni a felebarátjától, de nem kaphatják meg, amire vágnak, mert miközben megpróbálják annak kezét megragadni, rájönnek, hogy nem képesek erre. A másik jelentés azonban jobban illik a soron következő igevershez. Eszerint: *mindenki hevesen megragadja majd a felebarátja kezét, s az felemeli a kezét a felebarátja keze ellen*. Azt hiszem, ezt a részt magyarázatképpen tette hozzá – miszerint mikor Isten háborúságot támasztott a zsidók között, akkor mindenki elkezdett heveskedni a felebarátjával, ártó szándékkal emelvén fel a kezét ellene, mert ez következik:

²²⁷ Szó szerint: „az Úr háborúsága”, azaz Tőle származik, Ő robbantja ki, vagy hozza létre. A szavak sorrendje az alábbi változat kialakítására vezet minket: „És lesz azon a napon, hogy nagy háborúság lesz közöttük az Úrtól, és megerősítik őket, és felemelik a kezüket a felebarátaik ellen”. Az utolsó két sor a háborúságot és a zűrzavart írják le: egyesek megerősítik a felebarátaik kezét, mások felemelik a kezüket ellenük. A „megerősíteni” ige előjáró nélkül a „kéz” előtt nem jelentheti a barátságtalan módon történő megragadást, vagy fogva tartást. Lásd Ézs35:3, Jer23:14, valamint Ézs41:13, Ezék30:25. A dolgok itt leírt állapota pontosan megfelel a Josephus, valamint a Makkabeusok könyvei által adott beszámolóknak az akkori kor zsidó népéről: nemcsak külső ellenségek támadták őket, de a belső árulók is. – *a szerk.*

Zakariás 14:14

14. Sőt még Júda is harcolni fog Jeruzsálem ellen, és összegyűjtetik a köröskörül lakó népek minden gazdagsága: arany, ezüst és igen sok ruha.

Atque etiam Iehudah pugnabit contra Ierusalem, et congregabitur exercitus (*alii vertunt, opulentiam, quod etiam non male quadraret*) omnium gentium in circuitu aurum et argentum et vestes ad copiam multam (ad multitudinem valde, *ad verbum.*)

Zakariás itt kétségtelenül ugyanarról a dologról beszél, mert hozzáteszi: belső háború dúl majd az ország és a város között, pedig egy test voltak, s a hazatérésük óta ugyanaz alatt az isteni zászló alatt állnak. Isten volt valóban a vezetőjük annak az utazásnak a során, röviden Ő volt a nép egyetlen még megmaradt dicsősége. Rettentően borzalmas dolog volt tehát, hogy Júda csatlakozzon az ellenséghez a város megsemmisítése végett: a próféta mégis azt mondja, hogy ezt a gonoszsgot, más gonoszsgokkal egyetemben hamarosan meg fogják tapasztalni: nemcsak a távolról jövő ellenség támadásait kell elszenvedniük, de a testvéreik is ellenségesek és ártalmasak lesznek velük szemben. *Júda is harcolni fog tehát Jeruzsálem ellen.*²²⁸

S hogy ez mikor történ, az közismert: tudjuk ugyanis, hogy Antiochus idején mind a város, mind az ország tele volt árulókkal, mert száz közül talán ha egy követte az igaz vallást. Így következett az be, hogy majdnem mindenkit eltapostak. Nem ok nélkül jövendölte tehát Zakariás, hogy a zsidók kegyetlen ellenségeivé válnak a saját testvéreiknek.

Majd hozzáteszi: *és összegyűjtetik a köröskörül lakó népek minden hadserege.* A חיל *chil* szó hadsereget, gazdagságot és erőt jelent. Annak elfogadására hajlok, amit már mondtam – hogy az összes nemzet hadserege, vagy ereje gyűlik majd össze Jeruzsálem elpusztítására. A próféta ezekkel a szavakkal arra céloz, hogy látszólag a zsidók lesznek a legnyomorultabb emberek, ha az állapotukat az akkori helyzetükből kiindulva becsüljük fel, mert zaklató árulók lesznek közöttük, ezért cselszövésektől és belső veszélyektől kellett félniük, továbbá mindenfelől sok ember egyesült az elpusztításukra. Semmi nyomorultabbat sem lehet elképzelni, mint a belülről jövő, valamint az egész emberiség részéről kívülről érkező elszenvedett támadást. De azonnal következik a vigasztalás, ezért észben kell tartanunk, amit már említettem: a fenyegetések egyfajta figyelmeztetesképpen adtak, hogy a kegyesek bátran kiállhassák ezeket a pusztító támadásokat, reménykedvén a dolgok jobbra fordulásában aszerint, amit Isten ígért meg nekik.

Az utána említettekkel: *arany, ezüst és igen sok ruha*, arra céloz, hogy az ellenségek, akikről beszél nem úgy jönnek majd, mintha éhesek lennének és a prédáért törnék magukat, hanem olyan kegyetlenek lesznek, hogy semmi másra nem áhítoznak majd, csak a vérre. El lesznek ugyanis bőven látva minden szükséges dologgal, s bőven lesz náluk arany és ezüst. Miért jönnek hát akkor? Nem a kapzsiságuk kielégítése végett, hanem csak azért, hogy emberi vért nyelhessenek, s így olthassák ki a választott nép emlékezetét. Ezt még hallani is szörnyű volt, de figyelmeztetni kellett rá a kegyeseket, nehogy meglepje őket bármiféle hirtelen esemény. Majd hozzáteszi:

²²⁸ A legtöbb igemagyarázó így olvassa ezt a sort: „És Júda is harcol majd Jeruzsálemben”, de ez ellentétes a Szentírás szóhasználatával. Az itt használt „harcolni” jelentésű ige, ha azt a ׀ követi, majdnem mindig azt jelenti „harcolni ellene”. A kivétel, amit Henderson tesz, nem túl megalapozott. Ugyanez a formájú ige fordul elő a Neh3:8-ban, és a jelentése „Jeruzsálem ellenében”. Lásd még 1Sám23:1. A zsidók története, amint arról mind Josephus, mind a Makkabeusok beszámolnak, teljes mértékben alátámasztja azt itt elhangzottakat, s ez megfelel a Júdáról a 12:2-ben mondottaknak. Bármely nézetét is fogadjuk el ennek és az előző fejezetnek, nem tagadható a látványos egyezésük egymással, és a zsidókkal történt eseményekkel Ezsdrás korától Krisztus eljövételéig. – a szerk.

Zakariás 14:15

15. És éppen olyan csapás lesz a lovakon, öszvéreken, tevéken, szamarakon és mindenféle barmokon, a melyek e táborban lesznek, a milyen ez a csapás.

Et talis erit plaga equi, muli, cameli, et asini, et cujuslibet jumentum (vel, animalis,) quod erit in castris istis, sicuti plaga haec.

Zakariás ebben az igeversben felemeli az istenfélők elméjét, hogy megtudják: az energiáik semmiféle hatással sem lesznek, hanem miután megpróbálták mindent, Isten hatalma majd menekülésre kényszeríti őket. S ezért nyilvánvalóbbnak tűnik, amit kétszer ismételt – a próféta nem egyszerűen csak a zsidók megfélemlítése végett hirdeti ki a csapásokat, hanem azért, hogy állhatatosságra ösztönözze őket, s még akkor is bátran örvendezzenek, amikor a gonoszságok nagy száma elborítja őket.

Az igevers jelentése tehát az, hogy miután a Sátán megmozgatott minden követ ez egyház elpusztítása érdekében, az istentelenek sem hagytak semmit elvégzetlenül, mégis jó lesz a végkimenetel a kegyesek számára, mert Isten nemcsak az embereken hajtja majd végre a bosszúját, hanem a lovakon és a tevéken, s valamennyi öszvéren is. Mivel pedig Isten haragja fogja sújtani az állatokat is, pedig azok önmagukban ártatlanok, ebből bizonyosan következtethetünk arra, hogy azok az ellenségek, akik a kegyetlenségükkel felbőszítették Őt, nem kerülnek el az ítéletét, valamint a próféta által itt leírt büntetést. Utána ezt is hozzáteszi:

Zakariás 14:16

16. És lészen, hogy a kik megmaradnak mindama népek közül, a melyek Jeruzsálem ellen jönnek: esztendőről esztendőre mind felmennek, hogy hódoljanak a királynak, a Seregek Urának, és megünnepeljék a sátorok ünnepét.

Et erit, (hoc est, accidet,) ut quisque residuus fuerit ex cunctis gentibus quae venerint contra Ierusalem, ascendant ab anno in annum ad adorandum, (vel, ad supplicandam,) Regem Iehovam exercituum, et celebrandum celebritatem tabernaculorum.

Zakariás itt tovább is megy: azok, akik lekerülték azt a pusztulást, amelyről beszélt, úgy meg lesznek alázva, hogy majd saját akaratból vetik alá magukat Istennek. Korábban azt mondta, hogy Isten bosszút áll és megsemmisíti az egyháza összes ellenségét, itt azonban még értékesebbet ígér – azt, hogy elfordítja majd azok szívét, akik megúszták a büntetést, így kényszerítés nélkül fognak engedelmeskedni, mert, mondja, *minden évben eljönnek majd hódolni Istennek az Ő templomában*. Az elhangzottak summája az, hogy Isten két módon győzi le az egyháza minden ellenségét: egyeseket megsemmisít, másokat pedig megaláz, így ők készséges szolgái lesznek, és készek lesznek engedelmeskedni az Ő tekintélyének. *A kik megmaradnak mindama népek közül, a melyek Jeruzsálem ellen jönnek... felmennek, hogy könyörögjenek Istennek, vagy, hogy alázatosan imádják Istent.*

Ha valaki ennek idejét kérdezi, arra azt válaszolom: valahányszor a próféták a nemzetek megtéréséről beszélnek, mindig általános kifejezésekkel szoktak szólni. Ez azonban túlzó nyelvezet, ám semmi ésszerűtlen sincs ebben a szélsőségben, mert az biztosan Isten csodálatos munkájának volt köszönhető, mikor a nemzetek közül sokan az alattvalói lettek. Valóban tudjuk, hogy Izrael népének nevét általános gyűlölet övezte, így az ő vallásukat majdnem az egész világ utálta. Hihetetlen dolog volt hát, mikor Zakariás azt mondta, hogy az emberek minden országból úgy megváltoznak majd, hogy Izrael igaz Istenét fogják imádni. De tudjuk, mennyi gyülekezet alakult világszerte, számtalan ember vallották meg Isten nevét, vették fel az Ő igáját, és karolták fel a korábban megvetett vallást, melyet korábban valóban a legnagyobb gyűlölettel üldöztek. Nem csoda tehát, ha a próféta azt mondja: a maradék, akik

elkerülték a bosszúállás kardját, végül majd Isten készséges szolgálói lesznek. Meg kell azonban figyelni, mint említettem, a próféták által elfogadott szokásos beszédmodort, mert Isten kegyelmének felnagyítása érdekében általános kifejezésekkel beszélnek, bár amit mondanak azt egyedül csak a választottakra kell korlátozni.

Felmegy majd, mondja mindenki évről évre. Zakariás itt a nép felfogóképességének megfelelően is beszél. Az ünnepeket, mint tudjuk, Isten rendelte el: az izraeliták évente legalább háromszor felmentek a templomba. Miután azonban ez nehéznek bizonyult a nyomorult száműzöttek számára, akik különböző országokba voltak szétszórva, a vallásos buzgalomtól fűtöttek évente egyszer szoktak felmenni Jeruzsálembe. A törvénynek erre a szokására utal most a próféta, mintha csak ezt mondta volna: „Isten valóban megtart egyeseket, akik végül minden kényszerítés nélkül állnak majd az Ő szolgálatába, és vetik magukat alá Izrael Istenének”. Azonban, mint említettem, a törvény rítusainak megfelelően beszél, s erre a beszédmodorra gyakorta emlékeztettek benneteket, ezért most ezt kihagyom. Néhány kiegészítő megjegyzést azonban tennünk kell ennek a fejezetnek a végén. *Felmegy tehát mindenki, hogy hódoljon a királynak, a Seregek Urának,* azaz hogy megvallhassák az egy igaz Istent királynak. A próféta az általunk tegnap vizsgált próféciát tartja a szeme előtt, mely szerint az egy igaz Isten lesz a király. Így mondja itt is, megerősítve a korábbi igazságot, hogy azok, akik dühödten támadták az egyházat, Isten imádóivá lesznek, mert megértik, hogy Ő az egész világ királya. A többit azonban máskorra kell halasztanunk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel látod, hogy a te egyházadat ma is nyomorultul szétszaggatja a sok ellentét, és a Sátánnak is oly sok az áruló szolgálója, akik nem szűnnek meg zaklatni – ó add meg, hogy megtapasztalhassuk, amit megígértél a prófétád által, miszerint Te leszel azoknak az állandó őrizője, akiket egyszer kegyeskedtél a magadéinak kiválasztani, s befogadtad őket a saját ölelésedbe, hogy bátran folytathassák az útjukat a viszályok közepette, s végül győztesek legyenek. S tessék Neked úgy kinyújtani a kezed, és végrehajtani a bosszút, amit ugyanazon próféta által jelentettél be, hogy nem csak azokat pusztítod el és teszed semmivé, akik nyíltan szegülnek szembe a te szolgálóiddal és gyermekeiddel, hanem azokat a kigyókat is, akik intrikákkal és csalásokkal, s más aljas eszközökkel zaklatják és kínozzák a Te egyházadat, amíg végül eljutunk a teljes győzelemre és diadalra mennyei királyságodban, a mi Főnkel, az Úr Jézus Krisztussal együtt.

Százhatvannyolcadik előadás

Zakariás 14:17-18

17. És léssen, hogy a ki nem megy fel e föld nemzetségei közül Jeruzsálembe, hogy hódoljon a királynak, a Seregek Urának: nem léssen azokra eső.

18. És ha nem megy fel, vagy nem jön fel az égyiptomi nemzetség, ő rájuk sem léssen; de léssen az a csapás, a melyvel megcsapkodja az Úr a népeket, a kik nem mennek fel a sátorok ünnepét megünnepelni.

Et erit, Qui non ascenderit e familiis terrae in Ierusalem ad supplicandum Regi, Iehovae exercituum, etiam non erit super eos pluvia.

Et si familia Egypti non ascenderit et non venerit, etiam non super eos; erit autem plaga qua percutiet, (plagabit, ad verbum,) Iehova gentes quae non ascenderint ad celebrandam festivitatem Tabernaculorum.

Zakariás ugyanazt a témát folytatja: az egy igaz Isten neve ismeretes lesz az egész világon, így minden nemzet egyesül az Ő imádatában, pedig az egész Föld előzőleg be volt szennyezve különféle babonásokkal, s mindenki a maga istenét követte. Itt azonban az előző előadáshoz képest még világosabban fejezi ki, hogy a bosszúállás készen állt az igaz Isten minden megvetője számára. Azt mondja tehát, hogy Isten átka vár mindazokra, akik nem jönnek fel alázatosan Jeruzsálembe, hogy ott imádják Istent.

Mondtuk, hogy ezekben a szavakban Isten törvényes tiszteletét mutatja be, mert Krisztus eljövetele után nem volt szükséges Jeruzsálembe menni annak megfelelően, amit János mond a Jn4:21-ben: „eljő az óra, a mikor sem nem ezen a hegyen, sem nem Jeruzsálemben imádjátok az Atyát”, hanem a világ minden részén. A próféták azonban a dolgok korukbeli állapotának megfelelően beszélnek, s Isten lelki tiszteletét mindig a törvény előképeivel írják le. Felmenni Jeruzsálembe tehát ugyanazt jelenti, mint magunkhoz ölelni az igaz vallást és teljes szívből belemerülni az egy igaz Isten imádatába úgy, ahogyan az elő van írva az Ő Ígében. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy mindazok, akik megvetették Izrael Istenét, átkozottak lesznek.

Ami ez után következik, azt a próféta részként említi az egész helyett. Kijelenti, hogy Isten megvetőire nem lesz eső. Mintha azt mondta volna: úgy veszik majd észre Isten bosszúállását, mintha elvenné tőlük a létfenntartáshoz szükségeseket, mert az eső alatt a próféta mindazt érti, ami szükséges az élet fenntartásához. S azzal kapcsolatosan pedig, hogy Isten áldásai szükségesek az evilági élethez, tudjuk, hogy a fő dolog az, amikor az eget és a földet az Ő irántunk megmutatkozó nagylelkűsége mondhatni szolgálivá teszi. Hiszen mi más módon jutunk élelemhez, mint úgy, hogy a föld az Ő parancsára megnyitja a bensőjét, s az egek meghallgatják a földet, amint arról máshol olvasunk (Hós2:21), így az eső megöntözheti és termékennyé teheti azt, ami egyébként sivár?

Most már értjük a próféta célját: azért jelenti ki, hogy mindazok átkozottak lesznek, akik elutasítják, az igaz Isten szolgálatát, hogy ezzel minden nemzetet a tiszta istentiszteletre hívogasson. Továbbá ezzel a próféciával igyekezett lelkesíteni a zsidókat is, hogy szilárdan kitartsanak az igaz vallás útján Krisztus eljöveteléig, és soha ne kételkedjenek abban, hogy az Isten, Akit imádtak, lesz az egész Föld legfőbb királya, még ha előzőleg el is volt rejtve mondhatni a világ egyik sarkába, amikor még csak egyedül Júdeában imádták Őt. A próféta tehát arra céloz, hogy jóllehet Istent minden nemzet megvetette, az Ő neve mégis megszentelt és csodált lesz, továbbá, ha bármely nemzet megfosztja Őt a törvényes tisztelettől, meg lesz

büntetve, mivel az lesz a sorsa, hogy az éhségtől és a szűkölködéstől pusztuljon el, mert az ég meg fogja tagadni tőlük az esőt, a föld pedig nem ad nekik táplálékot.

Zakariás azonban konkrétan az egyiptomiakról beszél, s valóban tudjuk, hogy ők voltak az igaz vallás legkérelmezhetlenebb ellenségei. Említhette volna az asszírokat és a kaldeusokat is, mivel azonban az egyiptomiak közelebb voltak, s határosak a szent földdel, a zsidókkal szembeni gyűlölködésük is hevesebb volt. Ezért beszél kimondottan róluk Zakariás. Ugyanakkor furcsának tűnhet, hogy az eső hiányával fenyegeti őket, hiszen tudjuk, hogy az egyiptomiak nem felülről várták az esőt annak az országnak a sajátos helyzete folytán, mert a lakosai a Nílus áradásainak megfelelően várták a gabona és minden más bőséges termését. A prófétának tehát nem kellett volna így fenyegetnie az egyiptomiakat, mert joggal kinevethették volna őt, mikor azt mondta, hogy nem lesz rájuk eső, hisz ezt a szükségét ők nem nagyon érezték. A prófeta célja azonban egyszerűen csak az volt, amit már magyaráztam: Isten lesz az Atyja a zsidóknak, és mindazoknak, akik csatlakoztak az Ő törvény szerinti tiszteletéhez. Jóllehet tehát az egyiptomiaknak nem volt szükségük az esőre, ezzel a hasonlattal Zakariás mégis terméketlenséget jövendölt nekik az istentelenség büntetéseként.

Továbbá azt is megemlíthetjük, hogy noha a Nílus áradása öntözte az egész földet, és tette azt gyümölcsözővé, az eső mégsem volt semmiképpen haszontalan. S meg van írva a Zsolt105:32-ben: „Adott nekik eső gyanánt jégesőt”, ahol szintén Egyiptomról van szó, mert az Úr pusztította el minden termésüket, az esőt jégesővé változtatva. A történelemből az is világosan kiderül, hogy az eső igenis kívánatos dolog volt Egyiptomban azért, hogy még bőségesebbé tegye a termést. De az Úr kegyeskedett speciális ajándékot adni annak az országnak, amikor az eső hiányát a Nílus által pótolta.

Semmi sem kétséges tehát a prófeta szavainak jelentésében, mivel a célja annak megmutatása volt, hogy az Úr minden nemzetet az igaz vallás iránti engedelmségre kényszerít majd: nemcsak a Júdeától nagyon távolra került zsidókat, de még magukat az egyiptomiakat is, akik a legjobban elidegenedtek az igazi és tiszta istentisztelettől.

Majd hozzáteszi: *de lészen az a csapás*. Most általánosabban szól, s amit korábban specifikusan említett, most általános kifejezésekkel is elmondja – Isten bosszút áll és semmivé teszi mindazokat, akik nem veszik magukra az Ő igáját, hogy őszintén imádják Őt a zsidókkal együtt a törvény előírásainak megfelelően. Megint megismétli az *a kik nem mennek fel Jeruzsálembe* szavakat. Nem mintha korlátozni akarná az istentiszteletet a törvény alatti ceremóniákra és rítusokra, hanem amíg Krisztus el nem törölte az ókori rítusokat, szükséges volt ily módon leírni az istentiszteletet, s akkor nem is lehetett elkülöníteni azt azokról a külső rítusoktól.

De joggal feltehető a kérdés: vajon a prófeta miért beszélt konkrétan a sátorok ünnepéről, hiszen a húsvétot tartották a legfőbbnek az ünnepek sorában. Nekem úgy tűnik, ennek oka ez: nehéz volt hinni abban, hogy a zsidók majd visszatérnek a saját országukba, és ismét Isten lesz a Megváltójuk. Sok igemagyarázó mondja, hogy a prófeta itt azért beszél a sátorok ünnepéről, mert nekik vándoroknak kellett lenniük ebben a világban, de hasonló okok megjelölhetőek más ünnepek esetében is. Meg kell tehát kérdeznünk, miért a sátorok ünnepéről beszél a prófeta, s nem más ünnepekről. Nos, tudjuk, hogy mikor a próféták a nép második helyreállításáról beszélnek, akkor gyakran felhívják a figyelmet arra a csodálatos szabadulásra Egyiptomból, mellyel Isten azt bizonyította, hogy elegendő erővel rendelkezik a népe megváltásához és megőrzéséhez. Úgy vélem, erre az eseményre utal most Zakariás, és azt mondja, hogy Isten a csodálatos és kimondhatatlanul nagy hatalmával állítja majd helyre a népét, ezért joggal ünnepelhetik a sátorok ünnepét úgy, ahogyan atyáik is tették egykoron. Tudjuk ugyanis, miért parancsolta Isten a zsidóknak, hogy évente néhány napot falombok alatt éljenek: azért, hogy megemlékezzenek az atyáiknak megadott szabadulásról. Ők ugyanis negyven éven át voltak a pusztaságban, ahol nem voltak épületek, csak sátrak, amiket lombos faágakból készítettek. Mikor tehát kijöttek a házaikból, és mondhatni a szabad ég alatt laktak

a sátraikban, azzal felelevenítették az emlékezetét annak a csodálatos módnak, amellyel atyáik megszabadultak. Ezért mondja itt Isten annak érdekében, hogy megmutassa: a babiloni fogságból történt hazatérésük méltó a megemlékezésre, hogy *a sátorok ünnepét fogják megünnepelni*.²²⁹

Röviden, a próféta úgy érti, Isten olyan szabadítója lesz a népnek, hogy minden nemzet, még a legtávolabbi vidékekről is figyelemre méltó csodának fogják elismerni. Ugyanazt jelenti tehát ez, mintha azt mondta volna: a nép szabadulása bizonyítéka lesz az oly nyilvánvaló és látványos isteni hatalomnak, hogy minden nemzet elismeri majd Izrael Istenét az ég és a Föld teremtetőjének, s a legfőbb hatalommal felruházottnak, Aki az egész világot kormányozza. Egyszóval Ő az egy igaz Isten, Akit imádni kell.²³⁰ Utána ezt olvassuk:

Zakariás 14:19

19. Ez lészen Égyiptomnak büntetése, és mindama népek büntetése, a kik nem mennek fel a sátorok ünnepét megünnepelni.

Haec erit poena Egypti et poena omnium gentium, quae non ascenderint ad celebrandum celebritatem tabernaculorum.

Ugyanazt a dolgot ismétli meg, mégpedig majdnem ugyanazokkal a szavakkal, de nem ok nélkül. Fontolóra kell ugyanis vennünk, milyen nehéz volt elhinni az általa mondottakat, mivel a hazatért zsidók létszámban kevesek voltak, hadi ismeretekkel nem rendelkeztek, s minden oldalról ellenségek vették őket körül. Miután tehát az egyház majdnem minden pillanatban veszélyben volt, nem csoda hát, ha a kegyeseknek megerősítésre volt szükségük a próbáikban, melyek sokszor zavarták és zaklatták az elméiket. Ez tehát az ok, amiért a próféta gyakran ismétli ugyanazt.

Ez lészen Égyiptomnak büntetése, és mindama népek büntetése, stb. A חטאת szó tulajdonképpen gonosztságot, bűnt jelent, de ahogyan a latin *piaculum* szó is néha bűnt, néha pedig engesztelést jelent, így van a חטאת a héberben: egyszer bűnt jelent, máskor áldozatot, mellyel engesztelést szereznek a bűnre. Ezért mondják, hogy Krisztus bűnné lett: mikor ugyanis Önmagát ajánlotta fel engesztelésként, elhordozta a valamennyiünket illető átkot, Magára véve azt (Gal3:13). Miután tehát Krisztus volt az engesztelés, ezen az alapon mondják Őt bűnnek. S a görög fordítók nem változtatták meg ezt az elnevezést, mert látták, hogy a

²²⁹ Lásd Neh8:13-18.

²³⁰ A két verset (17-18.) én így fordítanám: „És lesz, hogy ha valaki nem megy föl a föld nemzetségei közül Jeruzsálembe imádni a Királyt, a Seregek Urát, nem lesz rájuk eső. S ha Egyiptom nemzetsége nem megy fel, vagy nem, jön el, az csapás lesz rajtuk, amivel az Úr mindazokat a népeket sújtja, akik nem mennek fel a sátorok ünnepének megtartására”.

Júda „földjét”, és nem a Földet, vagy a világot érti alatta, amint ez nyilvánvaló a következő versben szereplő ellentétből, „Egyiptom nemzetsége”. Az ארץ szó a prófétáknál rendszerint a Kánaán földjét jelenti. A ולא „ő rájuk” szó a 18. versben négy kéziratból, a Septuagintából és a szír változatból kimaradt, s látszólag teljesen rossz helyen van itt. Én a גוים szót „nemzetségnek” fordítom, és beszúrom elé a כל „minden” szót, mint a 14. és 16. versekben, amit nagyon sok kézirat, valamint a Septuaginta is támogat. A szót itt és mindenütt ebben a fejezetben, a 2, 3, 14, 16 és 19. versekben nézetem szerint nagyon helytelenül fordítják „nemzeteknek”, és tekintik a pogány nemzeteknek. Kétségtelenül ezt jelenti sok helyen, de jelent népet és népeket, azaz Izrael népét. Lásd 5Móz4:6, Józ5:6. Ez egy általános jelentésű szó, amely egy nemzet testét jelenti, s itt, valamint máshol a fejezetben a zsidók egész közösségét jelenti, akár a Kánaán földjén élnek, akár a világ másik részén, különösen Egyiptomban. Itt belső civakodásokról, nem pedig a pogányokkal vívott háborúkról van szó ebben a fejezetben. Ezért világosan látjuk, miért „a sátorok ünnepét” említi, s miért hirdetett átkot azokra, akik ezt elhanyagolták. – a szerk.

חטאת a héberben az áldozatot, vagy büntetést ugyanúgy jelenti, mint a bűnt. Így aztán megkülönböztetés nélkül használták a hamartia szót.²³¹

Így tehát a próféta azt mondja, hogy ez *Egyiptom és minden nemzet* büne, vagy *büntetése* lesz, mintha ezt mondták volna: „Ha megvetik Izrael Istenét, és elítélik az Ő tiszteletét, ez a makacsság nem marad büntetlen, mert Isten mutatkozik majd a saját dicsőségének védelmezőjének”. Ebből arra következtetünk, hogy semmire sem kell jobban vágyakoznunk, mit arra, hogy Isten jelentse ki Magát nekünk, így ne kalandozzunk el a babonaságok után, hanem tisztán imádjuk Őt. Senki sem tiszteli ugyanis Istent helyesen, csak az, akit az Ő Ígéje tanít. Az tehát páratlan kegy, mikor Isten előírja nekünk a szabályt, mellyel helyesen tisztelhetjük Őt. Mikor azonban nem csatlakozunk az Ő igaz és törvényes tiszteletéhez, meglátjuk, hogy az egész életünk átkozottá válik. Most ez következik:

Zakariás 14:20

20. Azon a napon a lovak csengettyűin is ez lesz: Az Úrnak szenteltetett. És a fazekak az Úrnak házában olyanokká lesznek, mint az oltár előtt való medenczék.

Die illo erit super fraena (*aut*, phaleras; *alii* vertunt, frontalia; *alii*, collaria; *dicemus* *postea de hac voce*; *vel*, stabula, *hoc meum est*, *et postea dicam rationem*; super stabula *ignitur*) equi (*hoc est*, equorum, *est mutatio numeri*) sanctitas Iehovae; et erit (*hoc est*, erunt; *iterum est mutatio numeri*) lebetes in domo Iehovae sicuti phialae (*sic vertit Hieronymus*, *alii* vertunt, pelves) coram altari.

Zakariás ebben az igeversben arra tanít minket, lesz a világ királya, így minden dolgot az Ő szolgálatára használnak majd, és semmi sem marad annyira világi, hogy meg ne változna a természete és ne lenne Isten szolgálatára szentelve. Ez az egész jelentése. Van némi homályosság a szavakban, de a magyarázók legnagyobb része eltévelyedett, mert nem figyelték meg kellőképpen a próféta célját, és a maguk nézetei szerint csúrték-csavarták a szavakat, miközben nem értették meg a dolgot.

Azon a napon, mondja, a lovak szemellenzőin, vagy fejevédőin is ez lesz: Az Úrnak szenteltetett. Egyetlen igemagyarázó sem vette észre, hogy itt egy benne foglalt összehasonlítás van a főpapi süveg és a világi dolgok között. Miután a főpap Krisztus előképe volt, a fejdíszére az alábbi szöveget vésték: קדש ליהוה, *kodash la-Jahve*, azaz Szentség az Úrnak, s miután a templom, és minden, a szolgálathoz tartozó dolog szentsége a törvény alatt a papságtól függött, ezt a vésetet úgy kell tekintenünk, mint mindenre kiterjedőt, ami a templomban volt: az oltárra, a szentélyre, az áldozatokra, az ételáldozatokra, a gyertyatartóra, az illatáldozatra, röviden, minden szent dologra.

Mire gondol most a próféta? Azt mondja: *a lovak szemellenzőin* is az a felirat lesz, amit a főpap visel a fején: *Szentség az Úrnak*.

Ami a מצלות *metsalut* szó illeti, az csak itt fordul elő. Egyesek a צל *tsul*, mások a צל *tsale*, szóból származtatják, de az elfogadottabb vélemény az, hogy a צלל *tsalal* szóból ered, melyben a ל *lamed* betű meg van kettőzve. Egyesek díszes lószerszámnak fordítják, mások csengettyűnek, de mindez csak találgatás, mert nincs benne bizonyosság.²³² Megint mások a

²³¹ A Targum „a bűn büntetéseként” fordítja, s így tesz Junius, Tremelius, valamint Piscator is. A „bűn” szót tartják meg Jeromos, Cyril és Marckius. Newcome és Henderson azonban az angol, valamint Kálvin változatának megfelelően „büntetésnek” fordítják. – a szerk.

²³² A Septuaginta, a szír változat és Jeromos „zablának” (τον χαλινον), a Targum „lószerszámnak”, Aquila és Theodoret „a szerszámnak” (βυχον), Symmachus „árnyas felvonulásnak” (περιπατον συσχοιο), Drusius, Grotius, Marckius, Newcome és Henderson pedig „csengettyűnek” fordítják. Utóbbi mondja: „ezek kis fémlapok voltak, melyeket a lovak és a tevék nyakára, vagy fejére akasztottak díszítésképpen, melyek olyan csengő hangot adtak egymáshoz ütközve, mint a cimbalmok”. Blayney elképzelése, mely szerint a lovak és a csengettyűik az ellenségtől elragadott és Istennek szentelt trófeák voltak nem látszik összhangban állónak az igeszakasz

lovak sorának fordítják, s ez a jelentés is lehet ideillő. De amit említettem, az tűnik a számomra hihetőbbnek, hogy a lovak szemellenzőiről, vagy szemfedőiről van szó, s itt jelképesen nevezi istállóknak. Jóllehet a lóistálló alantas és közönséges hely, s gyakorta mocskos is, a próféta mégis azt mondja, hogy az Úrnak szentelt hely lesz.

Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy egyetlen hely sem volt annyira világi, hogy ne szenteltetne meg, amikor az Úr fog uralkodni az egész világ felett. Ha azonban bárki díszes lószerszámnak, vagy harci hámnak akarja fordítani, nem ellenzem, mert ezt a nézet sem alkalmas. Semmi sem kevésbé szent, mint az emberi vér ontása, s ezért mondja a Szentírás, hogy a kezeik beszenyezettek azoknak, akik joggal ölnek le egy ellenséget a háborúban. Nem mintha maga a mészárlás önmagában lenne bűnös, hanem mert az Úr akarta félelemmel sújtani az embereket, hogy ne kövessenek el elhamarkodottan mészárlást. Nem lesz tehát ide nem illő azt mondani, hogy azt Úr fogja szentté tenni a díszes lószerszámokat, így ezt követően semmi rendellenes nem történik majd a háborúban, hanem mindenki, aki fegyvert fog, Istent ismeri el Bírónak a mennyben, és alapos ok nélkül nem mernek majd az ellenségre támadni.

Nevelés és gyerekes, ami Theodoret mond az egyháztörténelemről írott első könyvében. Idézi ezt az igeverset, s azt állítja, hogy akkor teljesedett be, amikor Heléna, Konstantin császár anyja a díszes lószerszámokat a kereszt egyik szögével ékesítette, mert egyfajta amulettet akart adni a fiának. Egyet azok közül a szögek közül, melyekről úgy vélte, hogy Krisztust azokkal szegezték a kereszthez, a királyi fejébe foglaltatta, a másiktól a kantár zablóját csináltatta, Eusebius szerint csak részben, de Theodoret szerint teljesen. Ezek valóban csak avas haszontalanságok, de helyesnek gondoltam utalni rájuk, hogy meglássátok, mennyire ostoba volt az a kor. Jeromos tényleg elveti ezt a mesét, de miután sokan hittek benne, látjuk, milyen szégyenteljesen becsapott sokakat abban az időben, akiket az egyház nagy elméinket tartottak. De visszatérek a próféta szavaira.

Azt mondja, hogy az istállókon, vagy a díszes lószerszámokon az alábbi véset lesz majd látható: *Szentség az Úrnak*, קדש ליהוה, *kodash la-Jahve*. Majd hozzáteszi: *És a fazekak az Úrnak házában olyanokká lesznek, mint az oltár előtt való medenczék*, azaz, amit korábban csakis világi célokra használtak, azt is szentséggel ruházzák majd fel. Én ezt a magyarázatot adom: A fazekak, vagy üstök olyanok lesznek, mint az oltár edényei, miután a teljes főzőedény-készletet áthelyezik az Úr szolgálatába. Mintha azt mondta volna: nem lesz világi fényűzés, mint korábban volt, mivel maguk az emberek is szentek lesznek az Úrnak, egész életükben és minden cselekedetükben.

De a legtöbben tévednek, mikor azt képzelik, hogy a lószerszámokból készítenek fazekakat. A próféta ugyanis másra gondolt: a szentség áll majd fönn az emberek között békében és háborúban egyaránt. Így akár háborúznak, akár ott hon élnek békességben, akár esznek, akár isznak, tiszta áldozatot kínálnak Istennek mind az evéssel, mind az ivással, sőt még a háborúskodással is. Ezt a nézetet kell tehát a magunkévá tennünk a próféta szavainak vonatkozásában – *a fazekak az Úrnak házában olyanokká lesznek, mint az oltár előtt való medenczék*. Azaz, „bármit is szentségtelennített eddig meg az emberek mértéktelensége és fényűzése, ezután szent lesz, s olyan, mint magának a templomnak az edényei”.

Jeromos itt nagy éleselméjűséggel filozofál, szerinte a próféta arra céloz, hogy a törvény alatt kínált áldozatok többé nem számítanak, mert Isten többé nem követeli az állatok kövérjét, és a rituális szabályok betartását. Ezért a מזרקים *mezarekim* szót csészéknek, és nem edényeknek fordítja, ami tágabb jelentésű szó, de az utóbbit jelenti. Most már látjuk, mire gondolt itt Zakariás: Isten az egész világot Magának úgy követeli majd, hogy az embereket és mindenüket teljesen a saját szolgálatára szenteli. Ezért nem lesz többé semmiféle tisztátalanság, akár esznek, akár isznak, akár háborúznak, vagy bármi más munkába fognak,

hangzatával, mert itt a zsidók által használt ama dolgokat említi, melyeket szent módon használtak, Isten dicsőségére. – *a szerk.*

mert minden dolog tiszta és szent lesz, mert Isten mindig a szemük előtt fog állni. De folytassuk:

Zakariás 14:21

21. És Jeruzsálemben és Júdában minden fazék a Seregek Urának szenteltetik, és eljönnek mind, a kik áldozni akarnak, és választanak közülök és főznek azokban; és nem lesznek többé Kananeus a Seregek Urának házában e napon.

Et erit omnis lebes in Ierusalem et Iehudah sanctitas Iehovae exercituum; et venient omnes qui sacrificabunt et accipient ex ipsis et coquent in ipsis; et non erit Chamanaeus (*alii vertunt non erit mercator*) amplius in domo Iehovae exercituum die illo.

A próféta itt világosabban is megmagyarázza, amit már vizsgáltunk: akkor lesz az Isten iránti tisztelet és akkora lesz az Ő félelme az egész világon, hogy bármibe kezdenek is az emberek, az mind Neki felkínált áldozat lesz. Ezért mondja, hogy minden üst, vagy fazék, vagy edény Istennek lesz szentelve. S ez akkor teljeseedik be, mikor az embereknek az a cél lebeg a szemük előtt, hogy egész életükben Istent dicsőítsék, amire Pál is buzdít minket (1Kor10:31). Élelmiszereink, ágynak, és minden más dolgunk akkor válnak tehát Istennek szentelteké, amikor valóban odaszánjuk magunkat Őneki, és életünk minden cselekedetében az általam említett célt tartjuk a szemünk előtt: tényleges bizonyosságot tenni arról, hogy Ő a mi Istenünk, s mi az Ő vezetése alatt állunk. Az efféle összehasonlításokkal tehát arra tanít minket Zakariás, hogy az emberek Istennek lesznek szentelve, mert semmi sem lesz majd tisztátalan, amit megérintenek, hanem ami korábban világi volt, az is az Ő dicsőségének lesz szentelve.²³³

Eljönnek mind, mondja, a kik áldozni akarnak, és választanak közülök és főznek azokban. Mintha ezt mondta volna: akkora lesz az emberek tömege, akik fel akarnak majd jönni és áldozni akarnak Istennek, hogy a templom korábban erre használt edényeinek száma nem lesz elegendő. Ezért majd erre a célra kell azt is használni, ami korábban világi volt. Ézsaiás nyelvezete hasonló, mert azt mondja, hogy akik léviták voltak, azok lesznek az első papi rend tagjai, s köznépéből válnak egyesek lévitákká, hogy közel kerülhessenek Istenhez (Ézs66:20-21). A próféta szavainak jelentése tehát világos: állhatatosságra és szilárdságra akarta ösztökélni a zsidókat, akik szégyennek tartották a csekély létszámukat, és elcsüggedtek, mert úgy gondolták, hogy hiába tétek haza a szülőföldjükre, hisz az Úr nem gyűjtötte össze az egész népet. Ezért mondja, hogy az istentisztelet ünnepélyesebb lesz, mint mikor a dolgok a legvirágzóbb állapotban voltak Júdeában. Az egész világról összegyűlnek majd ugyanis, hogy Istennek áldozzanak Jeruzsálemben, így az egész város, minden edényével egyetemben Istennek szenteltetik, mivel a templom üstjei és szent edényei, amiket korábban a törvény alatt használtak, nem lesznek elégségesek.

²³³ Drusius, Grotius, és még néhányan más nézetet fogadnak el. Ők úgy vélik, hogy az áldozatokhoz szükséges edények száma lesz nagyon nagy, így az oltárhoz tartozó csészék száma bizonyul majd kevésnek. Grotius azt mondja, hogy Nagy Antiochus húszezer ezüstöt küldött (20 mille nummos argenteos) a templomban bemutatandó áldozatok költségére, Demetrius pedig 105 ezret évente, s Josephusra utal (12:3 és 13:5). Marckius azonban joggal mondja, hogy itt az utalás nem a számra, hanem az odaszentelésre történik, s egyetért Kálvin erre vonatkozó nézetével. Ugyanezt teszik Henry, Newcome, Scott és Henderson is.

Az itt elhangzottak szó szerinti beteljesedése a Nehémiást követő időkben történt, aki az utolsó, a Szentírásban feljegyzett reformátor volt és sokáig élt – s valószínűleg ötven-hatvan évvel Zakariás, és mintegy kilencven évvel az első, Zorobábel alatti hazatérést követően. Nehémiás után, mintegy három évszázadon keresztül a zsidók állapota nagyon bővelkedő és virágzó volt. A bajaik főleg Antiochus Epiphanes uralkodása alatt kezdődtek meg, s kisebb szünetekkel mindaddig folytatódtak, amíg a rómaiak végleg le nem verték őket. – a szerk.

Majd hozzáteszi: *és nem leszen többé Kananeus*²³⁴ a Seregek Urának házában e napon. Ez azt jelenti, hogy az egyház megtisztul majd minden szennyeződéstől, s ennek a változásnak nem csekély vigasztalást kellett jelentenie a zsidók számára a szomorú és zűrzavaros állapotukban. Isten ugyanis nem csekély szigorúságot tanúsított, mikor valamennyien száműzetésbe mentek, s ennek a félelmetes szigorúságnak még megannyi jele fennmaradt, hiszen csak nagyon kevesek imádták Istent, s őket mindenki lenézte, így az igaz vallás minden nép szemében a megvetés és a nevetség tárgyát képezte. Ennek a viszonzásnak tehát, miszerint az Úr ezzel az orvossággal megtisztítja majd az egyházát a mocskától, nagy fokban enyhíteni kellett a bánatukat: erről már sokat beszéltem.

Zakariás most röviden azt ígéri, hogy az egyház tiszta lesz, így mindenki szívből és őszintén imádja majd Istent, s nem keverednek a képmutatókkal, akik beszennyezik a templomot és a szent dolgokat. Ez azonban furcsának tűnik, mert az egyházat mindig is sok mocsok szennyezte be, s ezért hasonlítja Keresztelő János olyan padlóhoz, ahol a pelyva össze van keveredve a búzával. De hasonlítják háléhoz is, amely sok halat fogott össze, jókat és rosszakat egyaránt. S Krisztus királyságában napjainkban is ki van téve az egyház annak a gonoszságnak, hogy nem képes kivetni magából minden romlást. A próféta tehát látszólag túlzó módon beszélt. Ám emlékeznünk kell a másutt mondottakra, miszerint itt egy összehasonlítást tesz a nép régi állapota, valamint a második állapotuk között, amikor megújult az egyház. Miután a vallást a legszégeylenetesebb módon megrontották, s miután a zsidók pökhendi módon dicsekedtek azzal, hogy ők az Isten szent népe, a próféta joggal mondja, hogy az egyház, miután megújult, tisztább lesz, mert az Úr úgy tisztítja majd meg a kereszttel, mint ahogyan az aranyat és az ezüstöt tisztítják, melyeket nemcsak megpróbálnak a tűzzel, de fényesebbek is lesznek attól, mert a salak kiég belőlük. A próféta egyszerűen csak erre gondol, mikor azt mondja, hogy *nem leszen többé Kananeus* Isten népe között, azaz nem lesz idegen, vagy világi ember a kegyesek közé keveredve, hogy beszennyezhetné a tiszta istentiszteletet.

Egyesek kiforgatták ezt az igeszakaszt, s Krisztus második eljövételére vonatkoztatták, de ez nem egyeztethető össze a szóban forgó témával. Azt ugyanakkor elismerem, hogy Krisztus királysága a profetikus írásmódnak megfelelően van itt leírva az elejétől a végéig. Mikor tehát Isten meg akarta újítani az egyházát, sok mocsoktól tisztította azt meg, sőt naponta tisztogatja, és nem is hagyja ezt abba, amíg a világ minden mocskát el nem távolította, s minket be nem fogad a mennyei királyságba. Valahányszor tehát a próféták a tökéletességről beszélnek Krisztus uralma alatt, azt nem szabad egyetlen napra, vagy rövid időszakra vonatkoztatnunk, hanem az egész időre kell azt értenünk az elejétől a végéig. Így mikor Krisztus megjelent a világban, akkor kezdett el ragyogni az a fényesség, amiről Zakariás most beszél, de az Úr folytatja a munkát mindaddig, amíg be nem fejeződik az, ami most folytonosan halad előre.

Egyesek így olvassák: *nem leszen többé kereskedő*, stb. és van is rá némi okuk, mert a szót olykor tényleg kereskedőnek fordítják. Mivel azonban a jelen esetben a hasonlatokhoz kell folyamodnunk, a kereskedőket istentelen megrontóknak kell tekintenünk, akik üzletet csinálnak Isten tiszteletéből, vagy azt a magyarázatot kell adnunk, hogy többé nem lesz kereskedő, mert mindenki ingyen hozza az áldozatait. Miután ezek magyarázatok nem helyesek, jobb egyszerűen csak így tekinteni az igeszakaszt: az Úr összegyűjti majd a választottait, így nem lesz több képmutató, akik beszennyezhetnék, és megronthatnák az egyházat, vagy meghamisíthatnák az istentiszteletet.

²³⁴ A szót a Septuaginta *kánaáninak* (χαναναϊος), a Targum, Aquila, Jeromos, Newcome és Henderson *kereskedőnek*, de Theodoret és Cyril az előbbi értelemben fordítják, s utóbbi „idegenként és bálványimádóként” magyarázza (αλλογεννης και ειδωλολατρης). Marckius joggal jegyzi meg, hogy ebben az igeszakaszban semmi sem indít minket arra, hogy a szót a második, a *kereskedő* jelentéssel fordítsuk. – a szerk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel kegyeskedtél a saját kincseddé választani és Magadnak szentelni minket a Te egyszülött Fiad személyében – ó add meg, hogy egész életünkben úgy kövessük a szentséget, hogy a Te dicsőséged ragyogjon ki minden cselekedetünkből. Soha ne vállaljunk fel semmit más célból, csak abból, hogy a Te neved egyre jobban és jobban megdicsőülhessen, mi pedig szentek lehessünk mind testben, mind lélekben, mentesen a test és a világ minden szennytől. Hadd erősödjünk meg elhívásunknak reménységében, s bátorodjunk fel utunk hátralévő részén, míg végül elérjük azt a dicsőséget, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

ITT ÉR VÉGET KÁLVIN MAGYARÁZATA ZAKARIÁS KÖNYVÉRŐL